

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Valdis Voins

TERORISMA NOVĒRŠANAS
UN APKAROŠANAS TEORĒTISKĀS
UN PRAKTISKĀS PROBLĒMAS
LATVIJAS REPUBLIKĀ
UN EIROPAS SAVIENĪBĀ

Promocijas darbs
tiesību doktora zinātniskā grāda iegūšanai

Specialitāte – krimināltiesības

Darba zinātniskais vadītājs:

Dr. iur. profesors **Andrejs Vilks**

Rīga, 2015

ANOTĀCIJA

Promocijas darba tēma ir “Terorisma novēršanas un apkarošanas teorētiskās un praktiskās problēmas Eiropas Savienībā un Latvijas Republikā”. Pētījuma mērķis ir krimināltiesiskās un praktiskās situācijas apzināšana terorisma novēršanas un ierobežošanas jomā, iespējamo problēmu apzināšana, starptautiskā un nacionālā normatīvā regulējuma analīze. Darbā tiek izskatīti praktiskie risinājumi no valsts dienestu puses terorisma apkarošanas jomā un terora aktu seku likvidācijā, kā arī starptautiskās sadarbības iespējas Eiropas Savienības ietvaros.

Darba struktūra ir noteikta ar veiktā pētījuma loģiku, tā mērķiem un uzdevumiem. Promocijas darbs sastāv no ievada, septiņām nodaļām un apakšnodaļām, nobeiguma, izmantoto avotu un literatūras saraksta, astoņiem pielikumiem.

Darba ievadā tiek pamatota pētāmās tēmas aktualitāte, tiek norādīts pētījuma mērķis, uzdevumi, pētījuma objekts un priekšmets, kā arī izmantotās zinātniskās metodes un metodoloģija.

Darba pirmā nodaļā tiek izskatītas mūsdienu terorisma teorētiskās problēmas, terorisma jēdziens un būtība, definīcijas izstrādes process, grūtības un pretrunas mēģinot rast vienotu pieeju terorisma kā parādības definēšanai. Darbā atsevišķi netiek skatītas krimināla rakstura noziedzīgās darbības, kuras raksturīgas organizētās noziedzības grupējumiem, un kurās saskatāmas ar terorismu līdzīgas pazīmes.

Otrajā nodaļā tiek izskatīts terorisma draudu potenciāls, draudu noteicošie un ietekmējošie faktori Eiropas Savienībā un Latvijā: terorisma apdraudējuma ārējie un iekšējie faktori.

Trešajā nodaļā izskatīti jautājumi par terorisma krimināltiesiskā regulējuma problēmām gan starptautiskā, gan nacionālā līmenī. Krimināltiesisko un kriminālprocesuālo regulējumu būtiski ietekmē Eiropas Savienības tiesību attīstība, kas ir vērsta uz tiesību harmonizāciju un pārrobežu sadarbības veicināšanu.

Promocijas darba ceturtajā nodaļā izskatīti terorisma kā parādības psiholoģiskie aspekti, kā iespējas zināšanas izmantot plānojot preventīvos pasākumus terorisma ierobežošanai.

Darba piektā nodaļa veltīta pret darbības terorismam organizācijas jautājumiem. Atzīstot terorismu par globālu apdraudējumu demokrātiskai sabiedrībai, arī pretpasākumi šai parādībai jābūt organizēti atbilstoši.

Darba sestajā nodaļā izskatīta terorisma novēršanas sistēma Latvijā un tās optimizācijas perspektīvas. Noteiktas atbildīgo valsts institūciju kompetences ar terorismu saistīto krīžu pārvaldīšanai Latvijā.

Promocijas darba septītajā nodaļā skatīti cilvēktiesību jautājumi saistībā ar cīņu terorismu. Pastiprinoties terorisma draudiem un uzbrukumiem ES, vairākās dalībvalstīs ir pieņemti jauni tiesību akti terorisma apkarošanai. Šādiem pretterorisma tiesību aktiem ir jābūt saskaņā ar cilvēktiesību normatīvu prasībām.

Darba nobeigumā izdarīti secinājumi par situāciju ar terorisma draudiem Eiropas Savienībā un Latvijā tuvākajā un vidējā laikā. Izstrādāti vairāki priekšlikumi par nepieciešamām izmaiņām Latvijas normatīvajā regulējumā, attiecībā uz terorisma attīstības ierobežošanu, atbildības noteikšanu par dalību teroristiskā rakstura darbībās.

ABSTRACT

The topic of the doctoral thesis is “Theoretical and Practical Issues in Preventing and Fighting Terrorism in the European Union and the Republic of Latvia”. The aim of the study is to identify the criminal-law framework and practical situation in respect of prevention and restriction of terrorism, consider the possible problems, and analyse the international and national regulatory framework. The thesis examines practical solutions offered by national authorities for fighting terrorism and dealing with the aftermath of acts of terrorism, as well as possibilities of international collaboration within the European Union.

Structure of the thesis is created on the basis of logic, aims and objectives of the conducted study. The doctoral thesis consists of introduction, seven chapters and sub-chapters, conclusion, list of references, and eight appendices.

Introduction of the thesis explains topicality of the subject, identifies aims, objectives, object and subject of the study, as well as the employed scientific methods and methodology.

The first chapter of the thesis looks into theoretical problems of terrorism, the concept and essence of terrorism, development of definition, as well as difficulties and contradictions in trying to find a uniform approach to defining terrorism as a phenomenon. Criminal activities, which are inherent in organised crime groups and similar to terrorism, are not considered separately in the thesis.

The second chapter deals with potential of the threat of terrorism, decisive factors affecting it in the European Union and Latvia: external and internal factors of the threat of terrorism.

The third chapter examines issues in the criminal-law framework both at international and national levels. The criminal-law framework and the framework of criminal proceedings significantly affect development of European Union law, which is oriented towards harmonisation of law and promotion of cross-border cooperation.

The fourth chapter of the doctoral thesis is devoted to psychological aspects of terrorism, and possibilities of using knowledge to plan preventive activities for restriction of terrorism.

The fifth chapter of the thesis considers issues of anti-terrorism. If terrorism is recognised as a global threat to democratic society, its counter-measures must also be organised appropriately.

The sixth chapter of the thesis studies the Latvian system for prevention of terrorism and prospects of its optimisation. This chapter also identifies the competence of the responsible public authorities in crisis management pertaining to terrorism in Latvia.

The seventh chapter of the doctoral thesis focuses on human right issues related to fight against terrorism. As the threat of terrorism and terrorist attacks becomes more pronounced in EU, several member states have adopted new law for fighting terrorism. Such anti-terrorism law must be in compliance with the requirements of norms of human rights.

At the end of the thesis conclusions are drawn with regard to the threat of terrorism in the European Union and Latvia in the short and medium term. Several proposals are put forward for necessary amendments to the Latvian regulatory framework in respect of restricting development of terrorism, and imputation of liability for involvement in terrorist activities.

SATURS

Anotācija	2
Anotācija angļu valodā.....	4
Ievads	8
1. Mūsdienu terorisma teorētiskās problēmas	14
1.1. Terorisma problēmas aktualitāte mūsdienu pasaulē.....	14
1.2. Terorisma jēdziens un būtība	24
1.3. Terorisma kategorijas.....	26
1.3.1. Reliģiski motivētais terorisms	27
1.3.2. Nacionālais, etniskais, separātiskais terorisms	29
1.3.3. Kreisā spārna terorisms	32
1.3.4. Labā spārna terorisms	35
1.3.5. Individuālie teroristi	37
1.3.6. Viena jautājuma terorisms	39
2. Terorisma draudu potenciāls un to noteicošie faktori Eiropā un Latvijā.....	44
2.1. Terorisma draudi Eiropas Savienībā	44
2.2. Terorisma draudi Latvijā.....	59
2.2.1. Terorisma attīstība Latvijā.....	59
2.2.2. Terorisma draudi un to izvērtējums Latvijā.....	61
2.2.3. Terorisma apdraudējuma ārējie faktori.....	65
2.2.4. Terorisma apdraudējuma iekšējie faktori	72
3. Terorisma tiesiskā regulējuma problēmas	80
3.1. ANO regulējums	80
3.2. Latvijas Republikas un Eiropas Savienības regulējums	82
3.3. Atsevišķu valstu tiesiskais regulējums	101
4. Terorisma psiholoģiskie aspekti.....	108
4.1. Teroristu psiholoģiskais portrets	109
4.2. Teroristu pašnāvnieku motivācija Eiropā un Latvijā	113
4.3. Terora aktos cietušo psiholoģiskā stāvokļa aspekti.....	119
5. Pret darbības terorismam organizatoriskie aspekti.....	123
5.1. Teroristu, grupu un vienību saraksti	125
5.2. Terorisma attīstību un darbību ierobežojošie pasākumi	129
5.2.1. Teroristu vervēšanas ierobežošana	133
5.2.2. Terorisma finansēšanas ierobežošana.....	152
5.2.3. Šaujāmieroču aprites kontrole	166
5.2.4. Sprāgstvielu un prekursoru aprites kontrole	172
5.2.5. Kritiskās infrastruktūras objektu drošība.....	175
5.2.6. Pret darbības pasākumi bioterorisma novēršanai.....	182

5.2.7. Pretdarbība terorismam krīzes situācijās	186
5.2.8. Pretterorisma pasākumu izmaksas	190
6. Terorisma novēršanas sistēma un tās optimizācijas perspektīvas Latvijā	197
6.1. Nacionālās drošības koncepcija terorisma novēršanas kontekstā.....	197
6.2. Latvijas valsts institūcijas ar terorismu saistīto krīžu pārvaldīšanai.....	201
7. Cilvēktiesības terorisma apkarošanas kontekstā	207
7.1. Cilvēktiesību regulējums un problēmas terorisma apkarošanā	207
7.2. Kompensācijas izmaksa terora aktu upuriem.....	215
Nobeigums	225
Literatūras un avotu un saraksts	232
Pielikumi	251
Pielikums Nr. 1.....	252
Pielikums Nr. 2.....	254
Pielikums Nr. 3.....	256
Pielikums Nr. 4.....	276
Pielikums Nr. 5.....	278
Pielikums Nr. 6.....	280
Pielikums Nr. 7.....	281
Pielikums Nr. 8.....	284

IEVADS

Tēmas aktualitāte un novitāte

Politiskā procesa attīstība mūsdienu pasaulē saistīta ar augstu risku pakāpi, kuriem raksturīgs globāls raksturs, tie skar vienādā mērā visas valstis visos kontinentos. Arī organizēto pret darbības pasākumu raksturam jābūt vispār aptverošiem un universāliem. Kā atzīmēts ANO Drošības Padomes rezolūcijā: “Civilizācijas attīstības mūsdienu etapā terorisms joprojām ir viens no nopietnākajiem draudiem esošajai pasaules kārtībai un starptautiskajai drošībai”.¹ Jebkuram cilvēkam, sabiedrības loceklim, viņa absolūto tiesību uz dzīvību, kuras noteiktas “Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām”² 6. pantā, realizācija nozīmē savlaicīgi novērst apstākļus, kuros var dzīvību zaudēt, nevis personu aizturēšana un sodīšana, kuri vardarbīgi šo dzīvību atņēmuši vai mēģinājuši to izdarīt. Tiesiskā aizsardzība paredz pasākumu kopumu, kuri tiek realizēti saskaņā ar likumu, ar mērķi novērst terora aktu sagatavošanu un realizāciju, ne tikai izmeklēšanu un vainīgo noskaidrošanu pēc traģiskiem notikumiem. Terorisms nav jauna parādība, taču pēdējās desmitgadēs terorismam parādījušās jaunas izpausmes kā kiberterorisms, teroristu organizāciju tīklu struktūra, vardarbības aktu realizācijas līdzekļi un finansējuma avoti kļuvuši daudzveidīgāki, līdz ar ko tas terorisma draudus kopumā padara vēl sarežģītākus. Teroristu realizētie uzbrukumi Londonā un Madridē būtiski mainījuši izpratni par pašas parādības būtību, tās apkarošanā izmantotajām metodēm un līdzekļiem. Vācu kriminologs un sociologs Henner Hess (*Henner Hess*), kura pētījuma tēma ir terorisma un mafijas (organizētās noziedzības) savstarpējā saistība, tā raksturo ar terorismu notikušās izmaiņas 21. gadsimtā: “Kad es atskatos uz Sarkano Brigāžu, Baadēra-Mainhofa bandas, “Sinoptiķu”³ un citu kustību laiku, kurus mēs pētījām kā terorismu pirms 20 gadiem, mani pārņem nostalģija. Terorismam vairums gadījumos bija izteikti provinciāls raksturs.”⁴ Eiropas Savienībā (turpmāk ES) terorisma apkarošanas problēma tradicionāli bijusi dalībvalstu kompetencē, pēdējo uzbrukumu rezultātā terorismu sāk uzskatīt par jautājumu, kas ietekmē visas ES drošību, nevis tikai nacionālo drošību dalībvalstīs, kurām, pagaidām, ir arī atšķirīgs tiesiskais regulējums. Valstu vadītāju, zinātnieku un politiķu pēdējie secinājumi liek domāt, ka valstis nav spējušas pareizi un kvalitatīvi organizēt cīņu ar radikālismu un vardarbīgo ekstrēmismu. “Viens no aktīvākajiem šā viedokļa paudžiem ir bijušais britu ārlietu ministrs Dāvids Milibends (*David Miliband*), kurš 2009. gadā paziņoja, ka mums “nebija taisnība” izvēlētajās cīņas metodēs ar šo fenomenu un, ka jēdziens “karš ar terorismu” paildzināja šo cīņu ar terorismu un rezultātā “deva vairāk ļaunuma, nekā labuma.”⁵ Teroristiskais apdraudējuma vektors pēdējos gados novirzījies no organizētām grupām uz individuālajiem teroristiem, kurus grūtāk savlaicīgi identificēt un, kuru darbību grūti prognozēt. Individuālie teroristi darbojas patstāvīgi vai ierobežoti kontaktējas ar teroristiskajiem organizācijām. Biežāk šie kontakti ir virtuāli, realitātē puses tiekas izņēmuma gadījumos. Pret darbības pasākumiem jābūt balstītiem uz radikalizācijas iemeslu pareizu izpratni. Vardarbīga ekstrēmisma draudi iespējami visās valstīs. 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā tika

¹ ANO Drošības Padomes 2001. gada 28. septembra Rezolūcija Nr.1373.

² ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Stājies spēkā 1976. gada 26. martā.

³ “Sinoptiķi” (Meteorologi) – kreisi orientēta radikālā organizācija “*Weather Underground Organization*”, darbojas ASV no 1969.–1977. gadam.

⁴ Henner Hess. “*Like Zealots and Romans: terrorism and empire in the 21st century*”, *Crime, Law and Social Change*, vol.39, No.4(2003), p.345.

⁵ Hamed El-Said. “*Rehabilitating Radicals*”. *Per Concordiam (Journal of European Security and Defense Issues)* Nr.4. 11.03.2013. www.marshallcenter.org [skatīts 03.03.2014.]

panākts zināms progress starptautiskās normatīvās bāzes pārskatīšanā un jaunu tiesību aktu sagatavošanā kopējai pret darbībai atsevišķiem teroristiska rakstura noziedzīgo nodarījumu veidiem. Teroristu aktivitātes nostiprināja starptautisko sadarbību, valstis nespēja katra atsevišķi cīnīties ar terorismu kā parādību, kurai nav laika vai teritoriju ierobežojuma. Iezīmējās kopējas “globālās stratēģijas cīņā ar terorismu” izstrādes nepieciešamība. Nostiprinājās Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk ANO), ES un Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (turpmāk NATO) koordinējošā loma starpvalstu sadarbībā cīņā ar terorismu.

Promocijas darbā “Terorisma novēršanas un apkarošanas teorētiskās un praktiskās problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā” izskatītas terorisma apdraudējuma un pret darbības problēmas Latvijā kā atsevišķā valstī, tā mūsu arī valsts loma kopējā starptautiskā sadarbībā šajā jomā. Terorisms kā parādība ir daudzslāņaina, kuras izpētei nepietiek tikai šauri izskatīt tiesiskos aspektus, tāpēc darbā ietverti kā terorisma finansēšanas, tā arī indivīdu, organizāciju darbības psiholoģiskie aspekti. Problēma tiek apskatīta kopumā ar starptautisko organizāciju un apvienību koordinēto darbību. Darba ietvaros autors ir veicis starptautisko un nacionālo normatīvo aktu analīzi, kā pamatu starpvalstu sadarbībai, izskatīta terorisma definīcijas sagatavošanas attīstība. Pēdējos 30 gados ir izstrādāti starptautiskie normatīvie akti, ņemot vērā terorisma kā parādības attīstības tendences. Darbā ir analizētas izmaiņas Latvijas likumdošanā kopš neatkarības atgūšanas, kā nacionālajā likumdošanā tika iestrādātas starptautisko normatīvu prasības. Darba novitāte ir jautājuma izskatīšana kopumā sākot no risku un apdraudējuma analīzes, līdz praktiskās pret darbības terorismam organizācijas Latvijā un ES, kā arī izvērtētas valstu iespējamās izmaksas cīņā ar terorismu un šo izdevumu pamatotība un atdeve.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas⁶ (turpmāk ECT) materiāli norāda, ka valstu pret darbība terorismam notiek ar atsevišķiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Darbā izvērtētas kā tiek ievērotas starptautiskajos normatīvajos aktos un Latvijas Republikas Satversmē paredzētās personu tiesību garantijas kā attiecībā pret terorisma aktu upuriem, tā pret aizturētajiem teroristiem, autors apzina, kādas ir valsts kompensāciju apmērs un izmaksas kārtība vardarbības upuriem Latvijā, salīdzinot tās ar cietušajiem paredzētajām kompensāciju izmaksām citās valstīs. Darbā ir izskatīts jautājums, kādos ārkārtas gadījumos valstis ir tiesīgas vienpusējā kārtā atteikties no Eiropas Cilvēktiesību normu ievērošanas.⁷

Kopskatā darbā ir apzinātas esošās problēmas terorisma apkarošanas jomā Latvijā un iespējamais apdraudējuma palielinājums nākotnē, kā arī iespējamie uzlabojumi atbildīgo dienestu darbībā, praktiski gatavojot un realizējot pretterorisma pasākumu kopumu. Latvijas Republikas Saeima 2014. gada 3. jūlijā galīgā lasījumā nolēma, ka aizsardzības budžets tiks palielināts no 0,91% no iekšzemes kopprodukta (turpmāk IKP) 2014. gadā līdz 2% 2020. gadā. Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju, valdība plāno palielināt finansējumu aizsardzībai līdz 2% no IKP, ātrāk nekā bija plānots līdz šim. Tagad Latvija plāno NATO noteikto finansējuma apmēru sasniegt jau 2018. gadā. Daļa no šī finansējuma pastiprinās drošību arī pretterorisma jomā. Valsts iekšējās drošības finansējums nepalielinās tik strauji kā aizsardzības jomā. Tomēr kopumā teroristu apdraudējums Eiropā palielinās un drošības pasākumu atbalstam jābūt adekvātam. Latvijā nepieciešams pretterorisma pasākumu izmaksu izvērtējums, izskatot ieguldīto līdzekļu apjoma atbilstību iegūtajam rezultātam (terorisma draudu līmenim). Nepieciešami aprēķini par līdzekļu izlietojumu “ikdienas” režīmā, paaugstinātu draudu/krīzes gadījumā, notikušu terora

⁶ European Court of Human Rights.

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{‘documentcollectionid2’: \[‘GRANDCHAMBER’, ‘CHAMBER’\] }](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{‘documentcollectionid2’: [‘GRANDCHAMBER’, ‘CHAMBER’] })

⁷ “Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija”, 15. pants “Atkāpes ārkārtas stāvokļa laikā”.

aktu seku likvidācijai. Galvenais pētījuma jautājums būtu, vai spēsim atbilstoši reaģēt reālas krīzes gadījumā. Pētījumu veikt var universitātes akadēmiskais personāls un praktiskie speciālisti no Drošības policijas pretterorisma centra, piesaistot citu jomu speciālistus, kuri nodrošina pretterorisma sistēmas darbību valstī.

Promocijas darba apjoms un struktūra

Promocijas darba apjoms ir 250 lappuses, neskaitot pielikumus. Darba struktūra ir noteikta ar veiktā pētījuma loģiku, tā mērķiem un uzdevumiem. Promocijas darbs sastāv no ievada, sešām nodaļām un apakšnodaļām, nobeiguma, secinājumiem un priekšlikumiem, izmantoto avotu un literatūras saraksta.

Promocijas darba mērķis

Izpētīt terorisma un tā draudu novēršanas (apkaršanas) iespējas kā problēmu, novērtēt problēmas risināšanai izveidoto sistēmu un izstrādāt ieteikumus sistēmas pilnveidošanai. Izsekot terorisma attīstību, precizēt mūsdienu terorisma galvenās raksturojošās pazīmes. Apzināt terorisma draudu riskus Latvijā un ES to iespējamā pastiprināšanās nākotnē, ņemot vērā kopējo draudu situāciju ES, un izstrādāt praktiskas metodes valsts dienestiem darbības uzlabošanai pretterorisma jomā un veicināt starptautisko sadarbību ar ES un NATO dalībvalstu tiesībsargāšanas dienestiem. Sistematizēt realizējamus un paredzamos pretterorisma pasākumus. Noskaidrot valsts finansiālo ieguldījumu pretterorisma pasākumos atbilstoši apdraudējuma līmenim. Izvērtēt valsts atbalsta apjomus un iespējas cietušajiem terora aktos un to tuviniekiem, cilvēktiesību standartu ievērošanu starptautiskajā cīņā ar terorismu.

Mērķa sasniegšanai nepieciešams izpildīt šādus uzdevumus:

- 1) Apkopot zinātniskos pētījumus par terorisma apkaršanas jomu, izdarīt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus, pievēršot uzmanību vienotas terorisma definīcijas izstrādes problēmām;
- 2) izpētīt pastāvošā tiesiskā regulējuma attīstību, noskaidrot vēsturiskos apstākļus, kas ietekmēja pašreizējo stāvokli un esošās problēmas;
- 3) veikt Latvijas un starptautiskā normatīvā regulējuma salīdzinošo analīzi;
- 4) apkopot citu valstu pieredzi un zinātnieku atzinumus par terorisma definīciju, būtību, veidiem, tā veicinošiem faktoriem izdarīt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus, kas nepieciešamības gadījumā ļautu piemērot Eiropas pieredzi Latvijas apstākļiem;
- 5) apkopot tiesu praksi lietās par dalību terorismā, tā atbalstīšanu, finansēšanu un iesaistīšanu tajā;
- 6) izpētīt teroristu psiholoģiju un iemeslus personu pievēršanās ekstrēmismam ES un Latvijā;
- 7) izvērtēt starptautiskās sadarbības mehānismu cīņā ar terorismu, ANO un ES vadošo koordinējošo lomu pretterorisma organizācijā;
- 8) izvērtēt Latvijas iespējas teroristu apdraudējuma novēršanai kā NATO dalībvalstij;
- 9) izpētīt cilvēktiesību aizsardzības mehānismus Eiropas Savienības dalībvalstīs ar terorismu saistītās lietās;
- 10) analizēt terora aktos bojā gājušo un cietušo kompensācijas mehānismus un apjomus un salīdzināt tos Latvijā un citās valstīs;
- 11) izvērtēt valsts iestāžu kapacitāti Latvijā terorisma draudu novēršanai un terora aktu seku likvidācijai, Latvijas gatavību sniegt atbalstu citām valstīm.

Pētījuma objekts

Terorisma un tā draudu līmenis Latvijā un Eiropas Savienībā kā savstarpēji saistītu elementu kopums.

Pētījuma priekšmets

Starptautiskā un nacionālā pret darbību terorismam reglamentējošā normatīvā bāze un valsts institūciju sistēma riska izvērtēšanai un pret darbības organizācijai, kas jāveic, lai mazinātu vai novērstu terorisma draudus, novērstu terora aktu sekas un nodrošināt atbalstu cietušajiem.

Pētāmie jautājumi

Promocijas darba izstrādes gaitā tiek izvirzīti sekojošie pētnieciskie jautājumi:

- 1) Terorisma būtības mūsdienu izpratne, terorisma veidi un to evolūcija, tema draudu līmeni ietekmējošie faktori un to izziņas aktualizācija;
- 2) pretterorisma pasākumu starptautiskais un nacionālais normatīvais regulējums, kriminālatbildība par dalību teroristiskajās darbībās, starptautisko organizāciju (ANO, ES, NATO) loma cīņā ar terorismu;
- 3) teroristu psiholoģiskās ievirzes un darbības motīvi; teroristu vervēšanas iespējas Latvijā un ES;
- 4) Latvijas valsts institūciju vadītie pretterorisma pasākumi, starptautiskās palīdzības sniegšana un saņemšanas iespējas teroristisko draudu novēršanā;
- 5) cilvēktiesību aspekti valsts institūciju darbībā, realizējot pasākumus cīņā ar terorismu, valsts nodrošinātās garantijas un kompensācijas terorisma upuriem.

Izmantoto metožu raksturojums

Ņemot vērā terorisma kā parādības sarežģīto raksturu, promocijas darba temata analīze tiek veikta starpdisciplināri, izmantojot tādas vispārējās pētniecības metodes kā salīdzināšana un apkopojums, cēloņsakarību atklāšana, analīze un sintēze, dedukcija un indukcija, abstrahēšana un konkretizācija, kvalitātes un kvantitātes analīze, kā arī dažādas citas pētniecības metodes:

- *Vēsturiski tiesiska metode:*

Atsevišķie darba momenti tiek pētīti atbilstoši vēsturiskai hronoloģijai. Vēsturiskā metode tiek izmantota, lai noskaidrotu mērķus, kurus likumdevējs vēlējas sasniegt, pieņemot ar pētījumu saistītas tiesību normas (*ratio legis*)⁸.

- *Tiesību salīdzinājuma metode:*

1) Dogmatiski salīdzinošās—vienu tiesību normu kopumu salīdzina ar citiem pašlaik pastāvošiem tiesību normu kopumiem vai tiesību sistēmām un institūtiem;

2) vēsturiski salīdzinošās—tiesību normu vai tiesisko institūtu attīstība dažādās tiesību sistēmās. Darbā tiek salīdzināti dažādu valstu zinātnieku un ekspertu piedāvātās definīcijas, rekomendācijas un atzinumi, kā arī ES un NATO dalībvalstu labākās prakses.

- *Tiesību modelēšanas metode:*

darbā piedāvāts veikt atsevišķus grozījumus un precizējumus Latvijas normatīvajos aktos, ņemot vērā ES pieredzi pretterorisma likumdošanas un pasākumu jomā.

⁸ *Ratio legis* (lat.)—likuma motīvs, likuma pieņemšanas motīvs.

- *Socioloģiskā metode:*

statistikas datu analīze, aptaujas datu izvērtēšana, saņemtās informācijas matemātiskā apkopošana.

Sistēmiskums ir viena no esamības universālajām īpašībām-sistēmiskā organizācija piemīt visām realitātes jomām. Ārpus sistēmiskuma jēdziena nav iedomājama arī mūsdienu tiesību zinātne un prakse. Sistēmiskas izziņas metodoloģijā koncentrējas praktiski visi tiesiskās izziņas metodoloģijas pamatprincipi.⁹ Sistēmiskās izziņas metodoloģija organiski saistīta ar sistēmanalīzes jēdzienu un dažādām izziņas metodēm sistēmanalīzes procesā. Sistēmas izpēte ir sistēmas novērtēšana, kas cieši saistīta ar sistēmas attīstības un progresā kritēriju noteikšana un izmantošanu sistēmas izpētē un analīzē. Lai konstatētu pieņemto lēmumu efektivitāti, nepieciešams veikt sistēmas analīzi tās attīstībā. Sistēmiskās izziņas metodoloģija kļūst par visvairāk sakārtotu un drošu pamatu, lai pārvaldītu sarežģītas, savstarpēji saistītas darbības jomas, ļaujot atklāt un analizēt sistēmu veidojošos komponentus un secīgi tos saistīt. Terorisma apkarošanas sistēma ir dažādu nozaru un vairāku līmeņu sistēma.

Pētījuma teorētiskā, empīriskā un normatīvā bāze

Normatīvā bāze. Terorisma problēmas pamatjēdzienu analīze tika veikta, ievērojot vadošās konceptuālās tendences, kuras izstrādātas Latvijas un ārvalstu literatūrā.

Promocijas darbs balstās uz plašu normatīvo aktu klāstu:

- ANO Konvencijas, Drošības Padomes Rezolūcijas;
- Eiropas Padomes Konvencijas;
- Eiropas Savienības Parlamenta, Padomes, Komisijas normatīvi;
- Latvijas Republikas Satversme, likumi un citi normatīvie akti, kuri reglamentē terorisma apkarošanas jonu un pret darbības sistēmas darbību;
- Ārvalstu normatīvie akti
(Francija, Vācija, Lielbritānija, Igaunija, Lietuva, Krievija, ASV).

Pētījuma **teorētisko bāzi** veido autoru darbi krimināltiesību, kriminoloģijas, psiholoģijas jomā. Terorisma tēmas sociāli tiesisko aspektu izpēti **empīrisko pamatu** veido politiski tiesiskās un vēsturiskās mācības, Latvijas un ārvalstu juristu, psihologu, sociologu: W.Lequer, A.P.Šmids, B.Hoffman, A.Bauer, X.Raufer, J.Horgan, P.Brogan, N.Chomsky, R.Clutterbuck, M.Sageman, B.Netanyahu, A.Vilks, A.Judins, A. Lieljuksis, Andrejs Berdņikovs, T. Jundzis, V.Liholaja, U.Krastiņš, J.Teivāns-Treinovskis, O.Petrova, I.Vedins, R.Plāte, M.Требин, К.Жариков, Удилов В.Н., В.Панов, А.Анцупов, А.Шипилов Б.В.П.Емельянов, О.В.Будницкий, Л.Г.Прайсман, Устинов В.В., Базаркина Д. Ю., Моджорян Л.А. u.c. darbi.

Promocijas darba rezultātu aprobācija

Pētījuma rezultāti prezentēti astoņpadsmit zinātniskās konferencēs, divdesmit trijos rakstos un publikācijās (pielikums Nr.1).

⁹ I. Vedins "Sistēmiskās izziņas metodoloģija", "Administratīvā un kriminālā justīcija", 2005.Nr.1, 48.lpp.

1. MŪSDIENU TERORISMA TEORĒTISKĀS PROBLĒMAS

1.1. Terorisma problēmas aktualitāte mūsdienu pasaulē

Pēdējos desmit gadus pasaulē vērojams noteikts teroristu incidentu skaita pieaugums. ES realizēto, novērsto uzbrukumu skaits ir neliels, salīdzinot ar Dienvidaustrumu Āziju, Tuviem Austrumiem un Āfriku. Akadēmiķis Tālavs Jundzis raksturo esošo starptautisko situāciju: “Starptautiskās sistēmas liberalizācijas apstākļos noteicošo lomu iegūst interešu saskaņošana starp valstīm. Valstis ir ieinteresētas kopīgi veidot pasaules kārtību, lai varētu prognozēt viena otras uzvedību, iegūstot stabilitāti un panākot taisnīgumu. Līgumi starp valstīm ir šīs kārtības tiesiskā nostiprinājuma forma. Konstitucionāla rakstura līgumu vidū ierindojami ANO Statūti, kas nosaka pasaules tiesiskās kārtības svarīgākos principus, valstu pienākumus un tiesības.”¹⁰ 1991. gadā Latvija atjaunoja valstisko neatkarību un tajā pašā gadā iestājās ANO, bet 2004. gadā tā kļuva par ES un NATO dalībvalsti. 2007. gadā Latvija pievienojās Šengenas līgumam¹¹ par iekšējo robežu atcelšanu starp ES dalībvalstīm, līdz ar ko Latvijas austrumu robeža kļuva par ES ārējo robežu. Atbildība par šīs robežas drošību pret nelegāliem pārbēdzējiem no Krievijas, Baltkrievijas un Āzijas ir Latvijas valsts kompetence. Arī jautājums par terorisma draudiem Latvijā un iesaistīšanos starptautiskajos pret darbības pasākumos terorismam, jāvērtē no mūsu valsts dalības šajās organizācijās, skaidri izprotot kādu ieguldījumu kopīgā lietā cīņa ar terorismu varam un uzņemamies sniegt, un kādu atbalstu krīzes situācija varam sagaidīt no partneriem. “Mūsdienās mainīgās starptautiskā vides apstākļos drošība kļūst par daudzdimensiālu konceptu. Valstīm jāņem vērā gan tradicionālie, gan netradicionālie draudi, kā arī iekšpolitikas un ārpolitikas norises un aktualitātes, jo šie procesi ir saistīti un atrodas savstarpējā mijiedarbībā, ietekmējot nacionālo drošību un iekšpolitikas stabilitāti. Latvijas drošību ietekmē ne vien vienotības trūkums starptautiskajā sabiedrībā, bet arī konflikti, kas rada plašāku reģionālu destabilizāciju, masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanas draudus, bēgļu un patvēruma meklētāju skaita pieaugumu, ietekmē energoresursu cenas, veicina sabiedrības radikalizāciju un terorisma draudu pieaugumu.”¹²

2013. gadā sākušies, joprojām tikai pieņemoties spēkā, konflikti Tuvo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģionā turpina ietekmēt Eiropas un starptautisko drošību, tostarp radot terorisma un masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanas draudus, ES izjūt pastiprinātu migrācijas radīto spiedienu. “2014. gadā globālo drošību turpināja ietekmēt arī militārie konflikti Tuvajos Austrumos un Ziemeļāfrikā. Gads diemžēl nenesa būtisku progresu Tuvo Austrumu konflikta neregulējumā. Ilgtspējīga risinājuma meklējumus kavēja arī konfrontācijas uzliesmojums Gazas joslā 2014. gada vasarā. Ņemot vērā nestabilitāti un iekšpolitiskos konfliktus Sīrijā un Irākā, 2014. gadā lielāka uzmanība tika pievērsta teroristiskajam grupējumam “Islāma valsts Irākā un Levantē” (*Islamic State of Iraq and al-Sham/Greater Syria*, turpmāk “ISIL”). Tas ar savu agresīvo ideoloģiju un brutālo civiliedzīvotāju iznīcināšanu ir jauns drauds, kā arī izaicinājums visai starptautiskajai sabiedrībai. “Vai mēs varam šobrīd domāt, ka mēs varam sakaut šo “Islāma

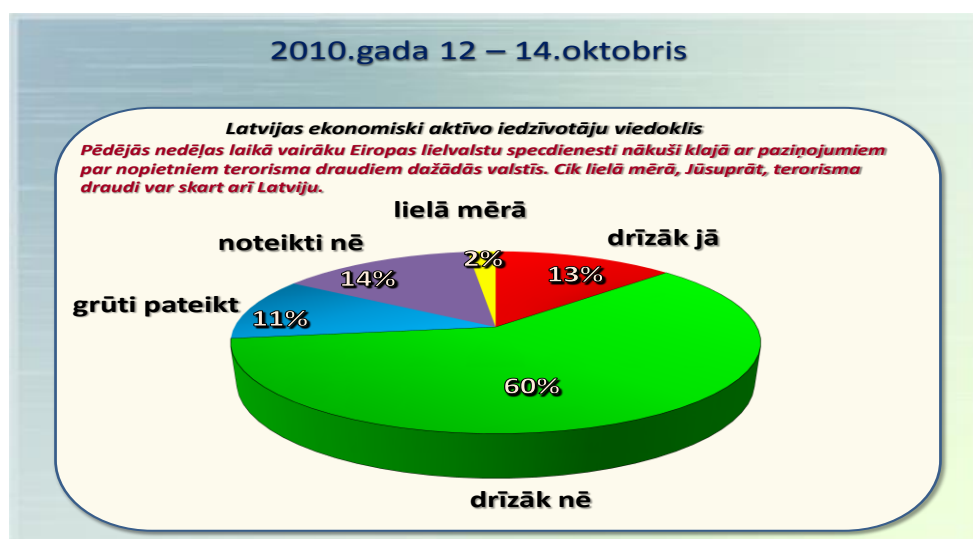
¹⁰ T. Jundzis “Par politiku un tiesībām Eiropas integrācijas virzienā”, “Latvijas Vēstnesis”, 14.02.2003., Nr.25(2790).

¹¹ *Convention d'application de l'accord de Schengen du 14 juin 1985 entre les gouvernements des États de l'Union économique Benelux, de la République fédérale d'Allemagne et de la République française, relatif à la suppression graduelle des contrôles aux frontières communes/KONVENCIJA, ar kuru īsteno Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdību, Vācijas Federatīvās Republikas valdības un Francijas Republikas valdības 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām. 1990. gada 13. jūnijs.*

¹² “Ministru prezidenta ziņojums Saeimai par Latvijas nacionālo drošību”, Rīga, 2012.

valsti” vienā, divās dienās? Protams, ka nē. Tā būs ilgstoša cīņa. Bet ir lietas, kas nav pagaidām pietiekami novērtētas un darītas, proti, stratēģiskā komunikācija. Ir bijusi diskusija mūsu prezidentūras laikā¹³, ka pārāk maz uzmanību pievēršam darbam ar musulmaņu kopienām, lai ierobežotu dažādu radikālu un ekstrēmistisku ideju popularizāciju ES un arī ārpus ES. Ja reiz mēs visu laiku un pamatoti satraucamies par Krievijas propagandu, tad mums tikpat lielā mērā jāsatraucas arī par ekstrēmistu propagandu.”¹⁴ Bēgļu plūsmas no konfliktu skartās Ziemeļāfrikas, jo īpaši Lībijas, Sīrijas, ISAF misijas noslēgums Afganistānā, kā arī Ebolas vīrusa uzliesmojums Āfrikā ir aktualizējis 2014. gadā jautājumu par starptautiskās sabiedrības atbildību. Negatīvās tendences Eiropai tuvajos dienvidu reģionos palielina terorisma, noziedzības un epidēmiju draudus. Tas rada arī migrācijas spiedienu un globālajai ekonomikai nelabvēlīgu vidi, kas ietekmē visas ES valstis, t. sk. Latviju”.¹⁵ Teroristi izvēlas uzbrukuma laiku un vietu, tāpēc parasti apsteidz aizsardzību. Lai valstis nezaudētu savu regulējošo lomu, nepieciešams stiprināt valsts dienestu kapacitāti, stiprināt prognozēšanas un analītiskās spējas, lai savlaicīgi novērtētu atsevišķu sabiedrības grupu noskaņojumu.

Pēdējo gadu aptaujas liecina, ka sabiedrības viedoklis Latvijā par terorisma draudiem ir pietiekami nemainīgs. Tirgus, sociālo un mediju pētījumu aģentūras “TNS Latvia” sadarbībā ar telekompāniju LNT veiktais pētījums 2010. gadā liecina, ka 74% ekonomiski aktīvo Latvijas iedzīvotāju vecumā no 18 līdz 55 gadiem uzskata, ka terorisma draudi Latvijai neskars, no kuriem 14% par to ir pilnīgi pārliecināti. 15% iedzīvotāju pauž viedokli, ka terorisma draudi var skart Latviju, turklāt 2% iedzīvotāji par to ir pat pārliecināti lielā mērā (skatīt 1.1. attēlu).

1.1. attēls. Aptaujas rezultāti par terorisma draudiem Latvijā 2010.gadā

Autora veiktā aptauja (pielikums Nr. 2) 2015. gada maijā – jūnijā liecina, ka sabiedrība uzskata, ka ir informēta par terorisma draudiem (skatīt 1.2. attēlu).

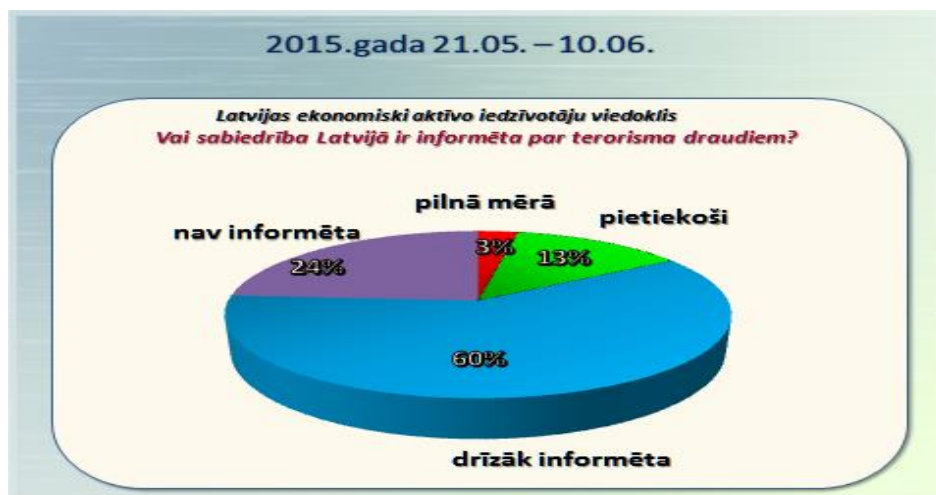
Uz aptaujas jautājumu “Vai sabiedrība Latvijā ir informēta par terorisma draudiem?” respondentu atbildes dalījās sekojoši:

¹³ Latvijas Republikas Prezidentūra Eiropas Savienības Padomē 01.01.2015.–30.06.2015.

¹⁴ Edgars Rinkēvičs, Latvijas ārlietu ministrs. “LETA”, 28.06.2015.

¹⁵ Latvijas Republikas “Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2014.–2015. gadā”. <http://latviaspb.ru/lv/Arpolitika/> [skatīts 12.02.2015]

- informēta pilnā mērā – 3%;
- informēta pietiekoši – 13%;
- drīzāk informēta – 60%;
- nav informēta – 24%.

1.2.attēls. Aptaujas rezultāti par sabiedrības informētību par terorisma draudiem Latvijā 2015. gadā

Katru dienu pasaules ziņu apritē mēs dzirdam un redzam par terorismu. Mēs pierodam pie šādām ziņām, uztveram tās “īkdienišķi” kā laika prognozes, terorisms kļūst par mūsu dzīves sastāvdaļu. Diemžēl terorisms ienācis nopietni, sen un uz ilgu laiku. Nav pamata uzskatīt, ka ar terorismu tiksīm galā vienā brīdī un uz visiem laikiem, pat ja ieguldīsim maksimālus resursus – cilvēku un materiālos šajā cīņā. Starpvalstu sadarbības attīstība, plašākās starptautiskās antiteroristiskās operācijas, aviācijas uzlidojumi “valstīm – terorisma sponsoriem” un teroristu sagatavošanas nometnēm nav devuši jūtamus rezultātus un likvidējuši parādību – terorisms. Notvertie vai neitralizētie teroristu organizāciju līderi nemaina kopējo spēku samēru, viņu vietā stājas jauni, un cīņa turpinās. Par pagrieziena punktu starptautiskajai pret darbībai terorismam jāuzskata 2001. gada 11. septembris, kad tika veikti uzbrukumi Ņujorkai un Vašingtonai (pielikums Nr. 3, 1. attēls). Pēc šiem notikumiem tika pārskatīti starptautiskās sadarbības pamati, izstrādātas jaunas pieejas cīņai ar terorismu. Pēc 2001. gada 11. septembra terora aktiem ASV daudz runāts par jaunas pasaules kārtības sākumu.¹⁶ Tas, ka pastāvošā kārtība starptautiska rakstura konfliktu risināšanā, tai skaitā cīņai ar terorismu, ir mazefektīva, nav noliedzams. Daudz runāts par ANO Drošības padomes reorganizācijas nepieciešamību, “humanitāro intervenču” tiesisko noregulējumu utt.¹⁷ Starptautiskās organizācijas un Savienības daudz dara, lai pielāgotu drošības prasības un pasākumus mainīgajiem mūsdienu apstākļiem. Pēdējo piecpadsmit gadu laikā ANO, ES, NATO pārskatīja un atjaunoja normatīvo bāzi. Arī valstis pielāgoja nacionālo regulējumu jaunajiem apstākļiem.

¹⁶ Jermalavicius Tomas. “The World After September 11th: Change and Continuity”. - Connections, Vol.1, No 3, July 2002, p.104

¹⁷ Kak Kapil. “Humanitarian Intervention and the Changing Role of the UN”. - Strategic Analysis, Oct. 2000, Vol. XXIV, No 7; Cassese Antonio. Ex iniuria ius oritur. Are We Moving towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community? - European Journal of International Law. Vol. 10 (1999), No 1, p.23-30.

Pēdējo desmit gadu laikā parādījās jaunas tehnoloģiskās iespējas gan teroristiem, gan terorisma apkarotājiem. Plašāk tiek gatavoti un izmantoti tā sauktie “preventīvie triecieni”. Par šo triecienu pamatotību t.sk. likumības pusi nav vienota viedokļa ne sabiedrības, ne pretpasākumu terorismam organizatoru starpā (skatīt 1.3. tabulu).

Uz aptaujas jautājumu vairāku valstu iedzīvotāji ir atbiedējuši sekojoši¹⁸:

1.3. tabula

“Ja teroristu identitāte ir zināma, vai ASV valdībai būtu jāuzsāk militārs uzbrukums valstij, kurā šie teroristi atrodas?”

Jā, būtu jāuzbrūk	65	42	49	42
Nē, nebūtu	18	36	9	46
Grūti pateikt	17	22	12	12

Vīrieši vairāk nekā sievietes atbalsta uzbrukumus. ASV 74% vīriešu un 57% sieviešu uzskata, ka valdībai būtu jāriko militārs uzbrukums.

Uz otro jautājumu par uzbrukumu iespējamo apjomu:

1.4. tabula

“Kāda veida uzbrukumi būtu jāriko vai tikai militāriem objektiem, vai arī gan militāriem, gan civiliem objektiem?” sniegtas atbildes:

Atbildes(%)	ASV	Lielbritānija	Austrālija	Jaunzēlande
Civiliem un militāriem objektiem	21	9	49	42
Tikai militāriem objektiem	62	63	62	59
Nevajadzētu uzbrukt vispār	6	14	16	17
Grūti pateikt	11	14	10	12

Dažus gadus vēlāk Krievijā Fonds “Sabiedrības viedoklis” (“Общественное мнение”) aptaujā noskaidroja Krievijas sabiedrības attieksmi pret teroristu likvidāciju “bez izmeklēšanas un tiesas”, pamatojoties tikai uz operatīvi iegūtu informāciju (skatīt tabulu 1.5.).

1.5. tabula

Uz jautājumu: “Kāda ir jūsu attieksme pret šāda veida likvidācijām?” respondenti atbildēja:

Terorists	Par viņa noslepkavošanu	Pret viņa noslepkavošanu	Cits viedoklis
Ahmeds Jasins	37%	14%	49%
Osama ben Ladens	51%	12%	37%
Šamils Basajevs	67%	8%	25%

Aptaujas laikā Osama ben Ladens un Šamils Basajevs vēl bija dzīvi, taču vēlāk abi likvidēti tieši specoperāciju laikā, nestājoties tiesas priekšā. Naktī uz 2011. gada 2. maiju

¹⁸ Roy Morgan Research. <http://www.roymorgan.com> [skatīts 23.07.2014.]

specoperācijas laikā Osamu ben Ladenu nošāva ASV kara flotes specvienības “SEALS” desantnieks Roberts O’Nīls (*Robert James O’Neill*)¹⁹ (pielikums Nr. 3, 2. attēls). Analizējot respondentu atbildes, nākas secināt, ka aptaujātos vairāk iespaidoja emocijas nekā racionāli spriedumi, jo atbildētājiem nebija skaidras izpratnes par ieguvumiem un kopējās drošības uzlabojumiem, ko dod šādas ārpus tiesas likvidācijas.

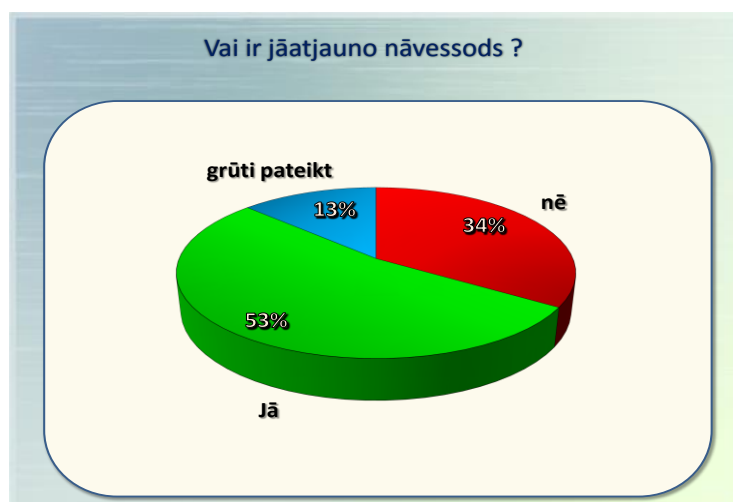
Par to liecina saņemtās atbildes uz otro jautājumu:

1.6. tabula

“Vai teroristu likvidācija samazinās terora aktu skaitu?”

Terorists	Terora aktu kļūs mazāk	Terora aktu kļūs vairāk	Cits viedoklis
Ahmeds Jasins	16%	27%	57%
Osama ben Ladens	28%	21%	51%
Šamils Basajevs	41%	14%	45%

Atbildes norāda, ka attiecībā uz teroristiem, kuri darbojas tālāk no mājām (Ahmeds Jasins un Osama ben Ladens darbojas ārpus Krievijas teritorijas) racionālie spriedumi ir pārsvarā. Sabiedrība netic, ka atsevišķu teroristu fiziska likvidācija uzlabos kopējo situāciju ar teroristisko apdraudējumu (skatīt 1.6. tabulu). Pēc 2005. gada 7. jūlija terora aktiem Londonas metro, Lielbritānijā tika veikta sabiedrības aptauja par iespējamā soda bardzību atbilstoši nodarījumam. Sabiedrības vairākums atbalstīja iespēju atjaunot nāves sodu par sevišķi smagiem noziegumiem t.sk. terorismu. Aptauja par nāves soda atjaunošanas nepieciešamību Lielbritānijā parādīja, ka vairums britu atbalsta nāvesoda atjaunošanu. 53% respondentu uzskata, jāatjauno bargākais soda mērs, pret šādu iespēju izteicās 34% aptaujāto (skatīt 1.7. attēlu). Nāvesods, pēc aptaujāto domām, būtu piemērojams par masu slepkavībām, bērnu nogalināšanu, terorismu un kara noziegumiem.²⁰

1.7. attēls. Aptaujas rezultāti par nāves soda atjaunošanu nepeieciešamību Lielbritānijā

¹⁹ “Robert O’Neill Revealed as Navy SEAL Who Allegedly Killed Osama Bin Laden”, “Washington Post”, 07.11.2014. <http://leaksource.info/2014/11/07/robert-oneill-revealed-as-navy-seal-who-allegedly-killed-osamabin-laden/> [skatīts 11.12.2014]

²⁰ <http://unity.lv/lv/news/416779/> [skatīts 20.20.13.]

Terorisma pētniekam Valteram Legueram(*Walter Lequer*) ir viedoklis par esošo situāciju: “Jautājums. Ko var teikt par pašreizējo situāciju, tā sauktajā, “karā ar terorismu”?”

Atbilde. Sāksim ar to, ka es neesmu sajūsmā no plaši izmantotā jēdziena “globālais karš ar terorismu”. Pirmkārt, šī konfrontācija nav globāla un, otrkārt, tomēr arī ne karš. Teroristi, kā likums, neizliek armiju kaujas laukā, un cīnās ar viņiem, galvenokārt, izlūkdienesti un speciālie spēki. Protams, politiķiem patīk runāt par karu ar terorismu, taču šāda termina lietošana bieži rada nepareizas asociācijas. Un tagad, pēc būtības. Terorisms eksistē, teroristiskās grupas darbojas virknē valstu, kaut arī ar atšķirīgu intensitāti. Un esošajam lietu stāvoklim gals nav redzams”.²¹ Šajā jautājumā es lielā mērā piekrītu Valteram Legueram. Izraēlas premjers Benjamins Natanjahu savā grāmatā “Karš ar terorismu. Kā demokrātijas var uzvarēt starptautisko teroristu tīklu” raksta: “Lai sasniegtu šo mērķi (uzvarēt terorismu), nepieciešams atbildēt uz dažiem jautājumiem: Kas ir tie ļaunie spēki, kuri ir atbildīgi par terorisma spiedienu, kādi ir viņu mērķi? Un, galvenais. Kas ir jāizdara, lai viņus uzvarētu.”²² B.Natanjahu piedāvā savu redzējumu par galvenajiem uzdevumiem cīņā ar starptautisko terorismu:

1. “1. Starptautiskās sankcijas pret tiem, kuri piegādā kodoltehnoloģijas teroristu valstīm.
2. Diplomātisko, ekonomisko un militāro sankciju piemērošana pret terorismu atbalstītajām valstīm.
3. Teroristisko anklāvu likvidēšana.
4. Teroristisko režīmu un organizāciju finanšu līdzekļu iesaldēšana Rietumu bankās.
5. Koordinācija un izlūkošanas informācijas apmaiņa.
6. Normatīvā regulējuma izmaiņas ar mērķi pastiprināt novērošanu un mēru pieņemšanu pret organizācijām, kuras aicina uz vardarbību. Periodiski atjaunot teroristisko organizāciju saraksti.
7. Aktīva teroristu vajāšana.
8. Neatbrīvot ieslodzījumā esošos teroristus.
9. Speciālo spēku sagatavošana cīņai ar terorismu.
10. Plašas sabiedrības informēšana par terorisma apkarošanas programmām.”²³

Sabiedrībai sniegtās ziņas satur lielu daļu sensacionālās sadaļas. Mediji mēdz ignorēt, un visbiežāk tā arī notiek, ziņas par nerealizētiem vai novērstiem terora aktiem, kas var būtiski ietekmēt informācijas apjomu gan par terorisma draudiem kopumā, gan par atsevišķu organizāciju aktivitātēm. Lai izdarītu praktiskus un nozīmīgus secinājumus, pētnieku izaicinājums ir iegūt ticamus datus no ticamiem avotiem terorisma jomā. Pētījumi ir saskarē ar drošības politikas veidotājiem un terorisma apkarošanas praktiķiem. Valstu organizētā politika drošības jomā var būt tik efektīva, cik pamatoti ir dati, uz kuriem tā veidota. Naivi domāt, ka valsts amatpersonas ir pilnībā atkarīgas no akademiķu izstrādātajām pieejām terorisma novēršanā un apkarošanā. Piekļuve empīriskiem informācijas avotiem, valdības arhīviem, teroristu pratināšanas stenogrammām, intervijām ar bijušajiem teroristiem ir bijusi ilgstoša problēma. Vēl joprojām ir daudz nepilnību izpratnē par potenciālo teroristu uzvedību, radikalizācijas procesu un

²¹ Walter Lequer “Мне не нравится термин “война с террором””.

<http://www.agentura.ru/press/about/jointprojects/washprofile/laquer/> [skatīts 21.10.2014.]

²² Benjamin Netanyahu. “Fighting terrorism.How Democracies Can Defeat the International Terrorist Network”, Farrar,Strraus and Giroux, New York 2001 Edition.

²³ Benjamin Netanyahu. “Fighting terrorism.How Democracies Can Defeat the International Terrorist Network”, Farrar,Strraus and Giroux, New York 2001 Edition

plašsaziņas līdzekļu lomu sabiedrības attieksmes veidošanā par ar terorismu saistītajām problēmām.

Kas ir terorisms? Ar ko tas atšķiras no citu veidu vardarbības–karadarbības vai nemieriem? Kāpēc un kādos apstākļos cilvēki vēlas un ir gatavi izmantot šāda veida politisko vardarbību? “Nevienu nedrīkst atturēt fakts, ka nepastāv “vienotas zinātniskas teorijas” par terorismu. Kopēja teorija a priori nav iespējama, tāpēc, ka šim fenomenam ir ārkārtīgi daudz iemeslu un izpausmes.”²⁴ Terorisma (vardarbīgā ekstrēmisma) izpausmes dažādās valstīs ir atšķirīgas, tās iespaido kultūras tradīcijas, sabiedrības struktūra un daudzi citi faktori, kuri apgrūtina izveidot vienotas teorijas un dot kopējus formulējumus. Pētījumi par terorismu kā akadēmiska disciplīna pieteikta no 1960. gada. No tā laika ievērojams literatūras apjoms piedāvā dažādas teorijas, skaidrojumus, kas veido terorisma “pamatcēloņus”, iespējas novērst vai pat likvidēt terorismu kā parādību. Empīriskās testēšanas trūkums padara apgrūtināšu teoriju praktisku pielietojumu, piedāvāto pasākumu realizācijas iespējamību, secinājumu ticamību, nemaz nerunājot par to apstiprināšanu ar pierādījumiem. Lielākas piekļuves iespējas pirmavotiem, empīriskiem datiem, attīstot starpvalstu un starpnozaru sadarbību un informācijas apmaiņu, tiek iegūtas jaunas perspektīvas jautājuma izpētei un var sniegt svarīgas atbildes uz aktuāliem terorisma pētniecības jautājumiem. Nepietiekama piekļuve empīriskajiem avotiem veido situāciju, ka daudzas ar terorismu saistītas publikācijas nonāk savstarpējā pretrunā, trūkst detaļu un faktu precizitātes. Vislabākais veids, kā izprast teroristu ideoloģiju, motivāciju un savstarpējo sadarbības modeli ir runāt ar tiem, kuri tieši ir iesaistīti. Cietušie ceļu satiksmes negadījumā ir primārais informācijas par šo gadījumu, jo ir tieši tajā iesaistīti. Savukārt, žurnālists, kurš atspoguļo šo pašu atgadījumu, ir sekundārs avots, jo izmanto cietušo informāciju. Atšķirība starp primāro un sekundāro avotu ne vienmēr ir skaidri deklarējama, bieži tā ir atkarīga no uzdotā jautājuma. Prokuroru nevar uzskatīt par primāru informācijas avotu, ja gribam uzzināt par savstarpējās sadarbības dinamiku teroristu tīkla ietvaros, jo viņš tieši neveic novērošanu un informācijas iegūšanu. Ja pētnieks vēlas uzzināt prokuratūras viedokli par konkrētu lietu vai atbildētāju uzvedību tiesas laikā, prokurors ir primārais informācijas avots. Terorisma pētījumiem piemīt daudzdisciplīnu raksturs, kas ierobežo tā iekļaušanu vienā akadēmiskā apakšnozarē. Filozofi, politologi, sociologi, vēsturnieki un juristi sistematizē un klasificē terorismu kā parādību no atšķirīgiem redzes punktiem, katrs piedāvā savus specifiskus terorisma klasifikācijas kritērijus, kas tikai apstiprina pētāmās parādības sarežģītību un daudzslāņaino raksturu. 2014. gadā Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē Olga Petrova aizstāvēja promocijas darbu “Džihāds islamā, tā izpratnes Eiropā un Latvijas musulmaņu kopienās XXI gs.”, kurā no reliģijas viedokļa tiek skatīts jautājums par vardarbību un reliģiski motivēto terorismu. Lielais grāmatu un rakstu skaits par terorismu nesniedz atbildes uz daudziem pamatjautājumiem. Piemēram, kurš bija atbildīgs par veikto noteikto uzbrukumu? Pētnieku pārmērīga aizraušanās ar jau esošajiem sekundārajiem informācijas avotiem - pārsvarā grāmatas, raksti, plašsaziņas līdzekļu ziņojumi, ierobežo metodoloģisko datu vākšanu un izmantošanu. Pēc “CIRCA” (*A collalorative workspace with partners of the European Institution*) datiem gada laikā publikācijas par terorismu sniedz satraucoši maz jaunas informācijas – tikai līdz 20%. Vairums pētnieku publikācijas saista ar pasākumiem cīņā ar terorismu, novārtā atstājot nepieciešamību saprast terorisma kā parādības būtību.

²⁴ *The Terrorism Reader: A Historical Anthology/ Ed.by Walter Laqueur.Temple University Press. Philadelphia,1983.p.183.*

ASV Valsts Departaments/*U.S.Department of State*/ katru gadu apkopo un publicē statistikas datus un terorisma darbības tendences pasaulē. No 2004.–2011.datus apkopoja ASV Nacionālais Pretterorisma centrs, izmantojot “Globālās notikumu novērošanas sistēmas” (*WITS*) datus.2012. gada jūnijā ASV Valsts departaments noslēdzis līgumu ar “Nacionālo terorisma izpēti un reaģēšanas uz terorismu konsorciūmu” (“*START*”)²⁵ par apskata “Terorisms pasaulē 2012”²⁶ sagatavošanu. Vienlaicīgi ASV Valsts departaments norāda, ka “*START*” sagatavotais viedoklis par terorisma incidentu raksturu un faktiskajiem apstākļiem var nesakrist ar ASV valdības viedokli. Pēc “*START*” apkopotiem datiem 2014. gadā notikuši 13 463 teroristu uzbrukumi (30% pieaugums salīdzinot ar 2013. gadu. 2013. g. – 9707; 2012. g. – 6771), 95 valstīs (2012. g. – 85; 2013. g. – 93), kuru rezultātā gājuši bojā 32 727 cilvēki (81% pieaugums salīdzinot ar 2013. gadu. 2013. g. – 17891; 2012. g. – 11098), ievainojumus guvuši 34 791 (2013. g. – 32577; 2012. g. – 21652) cilvēki, 9428 cilvēki kļuvuši par ķīlniekiem (2013. g. – 2990; 2012. g. – 1283) (Skatīt 1.8. tabulu). Vairākums teroristisko incidentu (60%) 2014. gadā notikuši piecās valstīs: Irākā, Afganistānā, Pakistānā, Indijā un Nigērijā (2013. gadā trijās valstīs – Pakistānā, Afganistānā, Irākā – notikuši 57% pasaulē reģistrētiem teroristu uzbrukumiem, 2012. g. – 55%).

1.8.tabula

Teroristu uzbrukumu un upuru skaits pasaulē 2012./2013./2014. gadā²⁷

Teroristu uzbrukumu skaits			Nogalināto skaits			Ievainoto skaits			Ķīlnieku skaits		
2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.	2012.	2013.	2014.
6771	9707	13463	11098	17891	32727	21652	32577	34791	1283	2990	9428

2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, par 81% palielinājies teroristu nogalināto cilvēku skaits. Lielo pieaugumu ietekmēja konflikti, faktiski, karadarbība Irākā, Afganistānā, Nigērijā, Sīrijā.

2014. gadā notika 20 teroristu uzbrukumu (2013. g. – 2), kuros katrā bojā gājušo skaits pārsniedza 100. 10. jūnijā “*ISIL*” veica uzbrukumu *Badush* cietumam Mosulā (Irāka), kura rezultātā bojā gāja 670 ieslodzīto šītu.

Piecās valstīs (Irāka, Afganistāna, Pakistāna, Sīrija, Nigērija), teroristu uzbrukumos nogalināti 78% no kopējā bojā gājušo skaita. Irākā ir lielākais bojā gājušo skaits – 9929 (2013. g. – 6378, 2012. g. – 2632) un lielākais teroristu ievainoto cilvēku skaits – 15137 (2013. g. – 14956, 2012. g. – 6641). Vidējais bojā gājušo skaits pasaulē viena terora akta rezultātā–2,57 (2013. g. – 1,84, 2012. g.–1,64). Salīdzinot, Sīrijā viena incidenta rezultātā bojā gājuši 8,24 (2013. g.–5,07,2012. g. – 4,94) cilvēki, Nigērijā – 12,8 (2013. g. – 6,06, 2012. g. – 2,54), Irākā – 3,07 (2013. g. – 2,56, 2012. g. – 1,92). 49,4% gadījumos terora aktos nav bojā gājušo, 53% gadījumos terora aktos nav cietušo. Atšķirības terora aktu uzskaitē norāda, ka pilnīgi objektīvus datus nesniedz neviens statistiskais saraksts. Vērtējot katru datu sniedzēju,

²⁵ *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism.*

A Department of Homeland Security Science and Technology Center of Excellence Based at the University of Maryland. www.start.umd.edu

²⁶ “*Country Reports on Terrorism 2012*”

/Annex of Statistical Information/, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2012/210017.htm> [skatīts 12.06.2013.]

²⁷ *Statistical Information on Terrorism in 2013. “Start”; Statistical Information on Terrorism in 2014. “Start”.* <http://www.state.gov/documents/organization/239628.pdf> [skatīts 17.06.2015.]

jāņem vērā to intereses. ASV sabiedrības IHS²⁸ uzņēmums “Džeinas informācijas grupa”²⁹ publicē savu teroristisko aktu un tajos cietušo personu statistiku – “2012 IHS Jane’s Global Attack Index”³⁰. Šo apkopojumu plaši izmanto drošības analītiķi daudzās valstīs. Bez ar terorismu saistīto datu apstrādi, IHS publicē Militārās un drošības situācijas novērtējumu, Ķīmisko, bioloģisko, radioloģisko un kodolieroču novērtējumu. Pēc IHS datiem 2012. gadā pasaulē notikuši 13301 uzbrukumi (“START”–6771), kuru rezultātā bojā gājuši 24434 cilvēki (“START”–11098), ievainoti 29752 (“START”–21652). Neizpratni bieži rada tas, ka terorisma vārdā saukti dažādi notikumi, darbības un parādības. Lielu daļu šo ziņu nāk no Afganistānas, Pakistānas, Irākas, Izraēlas pierobežas – vietām, kurās ir ilgstoši etniskie konflikti, karadarbība, cīņa ar pastāvošo režīmu, izmantojot partizāņu vai “pilsētas intifadas” metodes. Nozīmīgu artavu terorisma statistikā dod Latīņamerika, Āfrika, Dienvidaustrumu Āzija.

1.9. tabula

**Teroristiskie grupējumi, kuri veikuši lielāko skaitu uzbrukumu pasaulē
2012./2013./2014. gadā³¹**

Teroristu grupējums Gads	Veikto uzbrukumu skaits			Nogalināto skaits			Vidējais nogalināto skaits vienā uzbrukumā		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Islamic State of Iand the Iraq the Levant	249	429	1083	892	1752	6286	3,58	4,30	6,46
Taliban	641	648	894	–	2356	3492	3,51	3,65	4,07
Al-Shabaad	–	196	497	–	517	1022	–	–	–
Boko Haram	213	217	453	1589	1132	6644	3,11	7,46	16,86
Maoist/Communist Party of India-Maoist	–	203	305	–	192	188	–	–	0,63

Lielāko uzbrukumu skaitu ir realizējuši teroristu grupējumi Afganistānā un Irākā. Tuvākie Eiropas Savienības teritorijai teroristiskie grupējumi, kuri iekļuvuši visvairāk veikušo uzbrukumu grupējumu pirmajā desmitniekā, ir Kurdistāna Strādnieku partija (*Kurdistan Workers' Party* – PKK) – 80 uzbrukumos (83 nogalinātie) un Korsikas Nacionālā Atbrīvošanas Fronte (*Corsican National Liberation Front* – FLNC)–58 uzbrukumi bez upuriem (skatīt 1.9. tabulu). Teroristi uzbrūk dažādiem mērķiem.

Lielākais skaits uzbrukumu tiek vērsts pret civiliedzīvotājiem vai viņu īpašumu. 55% (2013. g. – 52,1%, 2012. g. – 50,5%) uzbrukumu mērķu 2014. gadā bija civiliedzīvotāji, viņu īpašums un policija (skatīt 1.10. tabulu). Teroristu uzbrukumi žurnālistiem, mediju pārstāvjiem notika 30 valstīs t.sk. Somālijā (26,2%), Pakistānā (17,9%) un Sīrijā (13,1%).

32 valstīs notika uzbrukumi reliģiskām iestādēm. Lielākais bojā gājušo skaits bija uzbrukumos, kuru mērķis bija reliģiskās organizācijas vai kulta vietas–katrā uzbrukumā vidēji gāja bojā 2,56 personas. 2014. gada 18. novembrī pulksten 7 no rīta divi ar nažiem un pistolēm bruņojušies palestīnieši iebruka Bnei Torah sinagogā Jeruzalemē (Jerusalem) (Izraēla) un

²⁸ <https://www.ihs.com/industry/military-security-government.html> [skatīts 07.09.2014.]

²⁹ “Jane’s Information Group” <http://www.janes.com/security/terrorism-insurgency> [skatīts 12.04.2014.]

³⁰ “Acts of terrorism, insurgency and violent protest recorder worldwide by IHS Jane’s Terrorism and Insurgency Centre in 2012.” <https://www.ihs.com/industry/military-security-government.html> [skatīts 26.12.2013.]

³¹ Statistical Information on Terrorism in 2013. “Start”; Statistical Information on Terrorism in 2014. “Start”. <http://www.state.gov/documents/organization/239628.pdf> [skatīts 17.06.2015.]

nogalināja četrus cilvēkus, ievainoja vēl sešus. Notikuma vietā ieradās policijas ekipāža un apšaudē ar iebrucējiem policijas vecākais seržants Zidans Sifs (*Master Sergeant Zidan Sif*) tika nogalināts.³² ANO Ģenerālsekretārs Pans Kimuns (*Ban Ki-moon*) pēc uzbrukuma sinagogai aicināja Izraēlas premjerministru Benjaminu Natanjahu (*Israeli Prime Min Benjamin Netanjahu*) un Palestīnas Prezidentu (*The Palestinian Authority*) Mahmūdu Abbāsu (*Mahmoud Abbas*) “šajā grūtajā un bīstamajā momentā izrādīt labo gribu un izdarīt visu, lai novērstu vardarbības turpmāko eskalāciju, ko varētu izraisīt šis uzbrukums”.³³ Apšaudē nogalināti arī abi teroristi.

1.10. tabula

Teroristu uzbrukumu mērķi 2012./ 2013./ 2014. gadā³⁴

Uzbrukuma mērķis	2012. g.	2013. g.	2014. g.
Civiliedzīvotāji/civiliedzīvotāju īpašums	3035	2073	5016
Policija	2388	1669	2679
Valdības pārstāvji	1376	971	1545
Uzņēmēji	862	480	1127
Militārpersonas/militārie objekti	621	379	805
Mācību iestādes	354	325	384
Nezināms	244	285	344
Reliģiskās institūcijas	383	223	418
Transports	253	221	355
Komunālie objekti	179	177	181
Teroristi/nevalstiskās militarizētās organizācijas	270	144	400
Diplomāti	102	95	155
Žurnālisti	167	84	231
Vardarbīgās politiskās partijas	137	83	131
Cits	41	78	85
Telekomunikācijas	68	57	50
Nevalstiskās organizācijas	51	44	82
Lidostas un aviokompānijas	29	20	58
Pārtikas un ūdens piegādes	7	19	21
Tūristi	16	10	17
Kopā	10415	7467	13911

Gandrīz 60% no 325 uzbrukumiem mācību iestādēm realizēti Nigērijā un Pakistānā. 2014. gada 16. decembrī Pakistānas pilsētā Peševarā grupējuma “*Taliban*” kaujinieki ieņēma valsts armijas pārraudzītu skolu, nogalinot 149 cilvēkus, no kuriem 132 bija skolēni. “*Taliban*” pārstāvji paziņoja, ka iebrukums bija atbilde par Pakistānas armijas veiktajām operācijām pret grupējumu. ANO Ģenerālsekretārs Pans Kimuns asi nosodīja uzbrukumu skolai: “Uzbrukums neaizsargātiem bērniem mācību laikā ir zemiskuma un glēvuma izpausme. Skolai jābūt drošai mācību vietai. Izglītības iegūšana ir katra bērna tiesības. Skolas apmeklējums nedrīkst

³² “Violence in East Jerusalem; 'Intifada starts today,' Palestinian kids say”,

YNetNews, 19.11.2014. <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4593804,00.html> [skatīts 20.11.2014.]

³³ UN News Centre, 21.11.2014. <http://www.un.org/apps/news/search.asp> [skatīts 20.12.2014.]

³⁴ Statistical Information on Terrorism in 2013. “Start”; Statistical Information on Terrorism in 2014. “Start”. <http://www.state.gov/documents/organization/239628.pdf> [skatīts 17.06.2015.]

pārvērsties par varonības izpaušmi.”³⁵ Pēc uzbrukuma skolai Pakistānā tika atcelts nāves sodu izpildes maratorijs. Uzreiz pēc maratorija atcelšanas tika izpildīts nāves sods četriem notiesātajiem, kuri tika atzīti par vainīgiem atentāta sarīkošanu pret Pakistānas prezidentu Perverzu Mušarrafu 2003. gadā. Starp sodītajiem bija arī Krievijas Federācijas pilsonis Ahlaks Ahmeds (*Akhaque Ahmed*). Dzimis 1981. Volgogradā. Viņa tēvs pakeštānietis, māte krieviete. Uz Pakistānu Ahlaks Ahmeds izbrauca 2001. gadā, kur pievienojās radikālo islamistu grupējumam.³⁶ 2013. gadā notika 102 uzbrukumi diplomātiem – trešdaļa no tiem pret ANO personālu un objektiem, pārējie uzbrukumi vērsti pret Eiropas Savienības, Āfrikas Savienības, Pasaules Bankas, Vispasaules veselības aizsardzības organizācijas objektiem, kā arī valstu vēstniecībām un konsulātiem (Vācija, Lielbritānija, Bulgārija, Kanāda, Izraēla, ASV, u.c.).

Lai realizētu uzbrukumus, teroristi izmanto dažādus līdzekļus un to pielietošanas taktika (skatīt 1.11. tabulu).

1.11. tabula

Teroristu izmantotā taktika uzbrukumos 2012./2013./2014.gadā ³⁷

Taktika Gads	Pielietota uzbrukumos (%)		
	2012.	2013.	2014.
Izmantojot sprāgstvielas	62%	57%	54%
Bruņots uzbrukums	25%	23%/	23%
Slepkavība	5%	8%	6%
Uzbrukums infrastruktūrai/iekārtām	4%	6%	7%
Ķīlnieku sagrābšana	4%	6%	10%

Bez tabulā norādītajām taktikām 2013. gadā notika 31 (2012. g. – 24) uzbrukumi, kuros netika izmantoti šaujamieroči vai sprāgstvielas, 10 (2012. g. – 14) gadījumos no tiem izmantotas ķīmiskas vielas vai indes. Divas trešdaļas (64%) no teroristu veiktajiem uzbrukumiem pasaulē 2013. gadā bija sekmīgi.

2014. gadā ES palielinājies teroristu uzbrukumu skaits un par teroristisko darbību arestēto personu skaits (skatīt 1.12. tabulu). 2014. gadā ES par dalību visa veida teroristiskās darbībās notiesātas 444 personas (skatīt 1.13. tabulu)

1.12. tabula

Eiropas Savienībā teroristu veiktie uzbrukumi un arestētās personas 2011.–2014. gadā ³⁸

	Gads			
	2011.	2012.	2013.	2014.
Uzbrukumu skaits	174	219	152	201
Arestētie teroristi	484	537	535	774

³⁵ UN News Centre.16.12.2014. <http://www.un.org/apps/news/search.asp> [skatīts 03.01.2015.]

³⁶ “Four convicts in Musharraf attack case executed in Faisalabad”, www.dawn.com, 21.12.2014. [skatīts 20.01.2015.]

³⁷ Statistical Information on Terrorism in 2013. “Start”; Statistical Information on Terrorism in 2014. “Start”. <http://www.state.gov/documents/organization/239628.pdf> [skatīts 17.06.2015.]

³⁸ EU Terrorism situation and Trend report–2015 (TE-SAT 2015). Europol. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 15.07.2015.]

Notiesāto teroristu skaits Eiropas Savienībā 2011.–2014. gadā³⁹

	Gads			
	2011.	2012.	2013.	2014.
Notiesāto teroristu skaits ES	316	400	313	444

1.2. Terorisma jēdziens un būtība

Problēma ar terorisma definīciju rodas uzreiz, kad mēs gribam saprast, ko īsti ietveram pašā jēdzienā “terorisms”. Jēdziena saturu un apjomu ietekmē politiskais faktors, katras valsts intereses rādīt notikumus sev vēlamā gaismā, mainīgie ideoloģiskie uzstādījumi, starptautiskais stāvoklis—un viens un tas pats cilvēks vai notikums ir vai nu nežēlīgs, bezprincipu terorists, vai tas var būt demokrātijas un darbaļaužu interešu nesavtīgs aizstāvis, tautas atbrīvošanas organizācija, kura cīnās par pašnoteikšanās tiesībām. Gadsimta mijā ANO Ģenerālās asamblejas Juridiskā komisija strādāja, lai sagatavotu jaunu pretterorisma tekstu. Tomēr tā nespēja panākt vienošanos, jo nevarēja formulēt noteikumus. Vislielākās domstarpības izraisīja arābu valstu priekšlikums, ka par teroristiem netiek uzskatītas personas, kas cīnās pret “ārvalstu okupāciju”, t.i. par tādiem netiktu uzskatīti palestīniešu spridzinātāji pašnāvnieki. Citi savukārt vēlējas, lai par terorismu netiktu uzskatītas nacionālo atbrīvošanas kustību vai nacionālo bruņoto spēku veiktās darbības; tas savukārt attaisnotu Izraēlas armijas operācijas palestīniešu teritorijās vai arī musulmaņu kaujiniekus, kas vēlas strīdīgās Kašmīras provinces atdalīšanos no Indijas. Turklāt atzinumi bieži mainās mazākā vai ilgākā laika posmā. Jautājums par terorisma definēšanu bija aktuāls arī ANO 2005. gada reformu paketē, un tas atspoguļojās ANO ģenerālsekretāra Kofi Annana 2005. gada marta ziņojumā. Tika piedāvāts definēt terorismu, uzsverot vardarbību pret civiliedzīvotājiem. Tomēr 2005. gada septembra ANO galotņu tikšanās noslēdzās, valstu vadītājam nevienojoties par terorisma definīciju, tādējādi šo jautājumu ANO līmenī joprojām atstājot nerisinātu. ANO izstrādāta veiksmīga, terorisma jēdzienu raksturojoša definīcija, kā arī pretterorisma stratēģija ne tikai spēcīnātu šīs starptautiskās organizācijas spēju reaģēt uz jaunajiem draudiem, bet arī būtu nozīmīgs ieguldījums starptautiskās drošības stiprināšanā kopumā. Eksperti terorisma jautājumos, pasaulē atzīti zinātnieki un filologi nav spējuši izveidot vienotu un visaptverošu terorisma definīciju. Atzītais holandiešu speciālists terorisma jomā A.P.Šmids⁴⁰ sava darba “Politiskais terorisms: pētījuma metodika” pirmajā izdevumā veltījis vairāk nekā simts pētījuma lappuses, mēģinot no 109 terorisma definīcijām izveidot vienu. Pēc četriem gadiem, grāmatas otrajā izdevumā A.P.Šmids atzina, ka nav pietuvojies pētījuma mērķim:

“...termina precīza formulējuma meklējumi joprojām turpinās”. Cits pazīstamais terorisma pētnieks Valters Leguers⁴¹ par šo pētījumu izteicās: “Desmit diskusiju gadi par tipoloģiju un definīcijām nav pārāk veicinājuši mūsu izpratni šajā jautājumā”. Ja ir noteiktas objektīvas grūtības vienota terorisma formulējuma atrašanā, tad var atdalīt terorismu no citiem, lai arī līdzīgiem, vardarbības veidiem un noteikt tā raksturīgās īpatnības. Tad terorismu var uzskatīt par politiskās vardarbības veidu, kas pēc būtības tas arī ir. Izskatītajās definīcijās tiek

³⁹ EU Terrorism situation and Trend report–2015 (TE-SAT 2015). Europol. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 15.07.2015.]

⁴⁰ Alex Peter Schmid (03.11.1943.), filozofijas doktors, politoloģijas profesors Leidenes Universitātē, ANO Terorisma novēršanas sektora vadītājs, Žurnāla “Terorisma perspektīvas” galvenais redaktors.

⁴¹ Walter Lequer.

izcelti galvenie terorisma raksturojoši aspekti: vardarbība, tās politiskais raksturs, draudi, bailes un psiholoģiskais spiediens. Definīcijas trūkums patiešām ir bijis šķērslis, lai skaidri formulētu efektīvu un principiālu pretterorisma stratēģiju un attīstītu spēju reaģēt uz jaunajiem draudiem. A.P.Šmids, pētot terorisma definīcijas, sagrupējis atkārtotošos elementus šajās definīcijās, pazīmes, kuras visbiežāk tiek lietotas, lai raksturotu parādību terorisms⁴² (skatīt 1.14. tabulu).

1.14. tabula

Terorisma definīcijas elementi

Definīcijas elements	Atkārtojas(%)
Vardarbība, spēka pielietošana	83,5
Politisks	65
Noteiktas bailes, terors	51
Draudi	47
(Psiholoģiskais) spiediens un (gaidāmā) reakcija	41,5
Atšķiršana “upuris-mērķis”	32
Darbība ar nodomu, plānota, sistemātiska, organizēta	32
Cīņas metode, stratēģija, taktika	30,5
Ārkārtējs, sabiedrisko normu pārkāpums, jebkādu uz humānismu balstītu ierobežojumu neesamība	30
Piespiešana, izspiešana, aicinājums atbalstīt	28
Publicitātes iegūšana	21,5
Neizvēlīgums, gadījuma bezpersonisks raksturs.	21
Upuru izvēlē starp mierīgajiem iedzīvotājiem, neitrālu valstu iedzīvotājiem, personas, kuras nav iesaistītas konfliktā	17,5
Iebaidīšana	17
Pasvītota upura nevainība	15,5
Grupa, kustība, organizācija kā likumpārkāpējs	14
Neprognozējamība, vardarbības pielietošanas negaidītais raksturs	9
Slepenība, pagrīdes darbība	9
Vardarbības sērijveida, atkārtotības un uzbrūkošs raksturs	7
Noziedznieks	6

Nemot vērā to, ka ANO nav izstrādājusi vienotu visai starptautiskai sabiedrībai terorisma definīciju, nolūkā nodrošināt tiesisku pamatu efektīvai cīņai ar terorismu un starptautiskai sadarbībai pretterorisma jomā, ES pilnveidoja normatīvo bāzi atbilstoši mūsdienu terorisma apdraudējumam. ES līmenī Eiropadome 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmumā (2002/475/TI) noteica, ka teroristu nodarījumu definīcijai jābūt pielāgotai visās dalībvalstīs, ieskaitot nodarījumus, kas saistīti ar teroristu grupām.

“1. pants. Teroristu nodarījumi un pamattiesības un principi.

1. Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tīšie nodarījumi, kas turpmāk minēti a) līdz i) apakšpunktā, definēti kā nodarījumi attiecīgās valsts tiesību aktos un kas pēc to rakstura vai apstākļiem var radīt smagu kaitējumu valstij vai starptautiskai organizācijai, ja nodarīti ar mērķi:

⁴² Schmid A.P. „Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature. New Brunswick: Transaction Books, 1998. P.5-6.

- nopietni iebiedēt iedzīvotājus;
- nepiemēroti piespiest valdību vai starptautisku organizāciju veikt jebkādu darbību vai atturēties no tās;
- nopietni destabilizēt vai sagraut valsts vai starptautiskas organizācijas politiskās, konstitucionālās, ekonomiskās vai sociālās pamatstruktūras, uzskata par teroristiskiem pārkāpumiem:
 - a) uzbrukums personas dzīvībai, kas var izraisīt nāvi;
 - b) uzbrukums personas fiziskam veselumam;
 - c) personas nolaupīšanu vai ķīlnieku sagrābšanu;
 - d) plašas iznīcināšanas nodarīšana valdības vai sabiedriskai iekārtai, transporta sistēmai, infrastruktūras objektam, tostarp informācijas sistēmai, stacionārai platformai kontinentālajā šelfā, sabiedriskai vietai vai privātīpašumam, kas iespējami apdraud cilvēka dzīvību vai rada būtisku mantisku zaudējumu;
 - e) gaisa kuģa, kuģa vai cita sabiedriskā vai preču transportlīdzekļa sagrābšana;
 - f) ieroču, sprāgstvielu vai kodolieroču, bioloģisko vai ķīmisko ieroču ražošana, valdījums, iegūšana, transportēšana, piegāde vai lietošana, kā arī bioloģisko un ķīmisko ieroču zinātniskā izpēte un attīstīšana;
 - g) bīstamo vielu izlaišana vai ugunsgrēku, plūdu vai sprādziena radīšana, kuru sekas apdraud cilvēka dzīvību;
 - h) ūdens, elektroenerģijas vai jebkuru citu dabas pamatresursu apgādes kavēšana vai pārtraukšana, kura sekas apdraud cilvēka dzīvību;
 - i) draudēšana veikt jebkuru nodarbībām, kas uzskaitītas a) līdz h) apakšpunktā.

2. pants Pārkāpumi, kas saistīti ar teroristu grupu.

...2. Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka sodāmas šādas tīšas darbības:

- a) teroristu grupas vadīšana;
- b) dalība teroristu grupas darbības, tajā skaitā informācijas vai materiālo līdzekļu sniegšana vai tās darbības finansēšana jebkādā veidā, apzinoties faktu, ka šāda dalība veicinās teroristu grupas noziedzīgo darbību”⁴³.

Pamatojoties uz Pamatlēmumā noteiktā tiesiskā regulējuma tiešo saistošo spēku attiecībā uz Latvijas Republiku, tika izstrādāti grozījumi Krimināllikumā, kuri precizēja un saskaņoja šodienas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem terorisma jēdzienu veidojošo noziedzīgo darbību krimināltiesisko definējumu.

1.3. Terorisma kategorijas

Terorisma dalījumu kategorijās var veikt, izmantojot atšķirīgus kritērijus. Autors darbā piekrīt un izmanto ES atzīto teroristisko darbību dalījumu kategorijās⁴⁴, par pamatu ņemot nodarījuma motivāciju:

1. Reliģiski motivētais terorisms (*Religiously inspired terrorism*).
2. Nacionālais, etniskais, separātiskais terorisms (*Ethno-Nationalist and separatist terrorism*).
3. Kreisā spārna terorisms (*Left-wing and anarchist terrorism*).
4. Labā spārna terorisms (*Right-Wing terrorism*).

⁴³ Eiropadomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmums(2002/475/TI) par terorisma apkarošanu.

⁴⁴ *The EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT)*. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 20.11.2014.]

5. Viena jautājuma teroristi (*Single-issue terrorism*). Kā papildinājumu Eiropola dalījumam autors izdala teroristiskās darbības, kuras realizē ar teroristiskajām organizācijām un grupām nesaistītas personas. Individuālo teroristu darbības motivācija var būt jebkura no iepriekš minētajām.
6. Individuālie teroristi.

Darbā netiek skatīts “kriminālais terorisms”, kuru varētu raksturot kā sistemātisku teroristisku metožu izmantošanu personīgā materiālā labuma iegūšanai.

1.3.1. Reliģiski motivētais terorisms

Biežāk ar to saprot islamistu vardarbību, kuras pamatā ir maldīgs uzstādījums, ka ticīgajam vardarbības izmantošana ir dievišķais pienākums vai pašuzupurēšanās akts. Taču pilnībā piekrītu islāma pētnieka G. Kerimova viedoklim: “Būtu nevietā XXI gadsimta sākumā spriest par islāmu tikai kā par Austrumu reliģiju un ideoloģiju un par kristietību tikai kā par Rietumu reliģiju.”⁴⁵ Eiropola 2012. gada ziņojumā par terorismu un ekstrēmismu ES “Te-Sat 2012” pirmo reizi jēdziens “islamistu terorisms” tika aizstāts ar jēdzienu “reliģiski motivētais terorisms”. Reliģiskā pārliecība var likt cilvēkam ziedot sevi idejas vārdā visneiedomājamākajos veidos. Taču reliģiski motivēta vardarbība var būt no jebkuras ticības. Kristietis Timotejs MacVeits (*Timothy Mc Veight*) uzspridzināja Oklahomas pilsētas Federālo ēku (*Oklahoma City Federal Building*), nogalinot 168 cilvēkus. Jūdu aktīvis Jigals Amirs (*Yigal Amir*) 1995. gada 4. novembrī nogalināja Izraēlas premjerministru Ichaku Rabīnu (*Yitzhak Rabin*). Jigals Amirs divdesmit piecu gadus vecais Telavivas Universitātes juridiskās fakultātes trešā kursa students dzimis ebreju imigrantu ģimenē, kura Izraēlā ieradās no Jemenas. Reliģiozie vecāki (tēvs-vietējās sinagogas ravīns) audzināja dēlu mīlestībā pret Dievu, sūtīja viņu mācīties reliģiskā skolā. Aktīvo karadienestu Jigals Amirs izgāja Izraēlas armijas elites divīzijā “*Golani*”. Pēc aizturēšanas Jigals Amirs paziņoja, ka uzbrukumu veicis apzināti, šis bija viņa trešais mēģinājums nogalināt Ichaku Rabīnu. Uzbrukuma motīvs bija glābt ebreju tautu un valsti no nodevēja, saskaņā ar jūdaisma likumiem “nogalināt jebkuru ebreju, kurš nodod ienaidnieka rokās savu tautu un savu zemi”. Jigals Amirs liecināja, ka gatavojis uzbrukumu vienatnē, taču policija par līdzdalību arestēja astoņus cilvēkus, tostarp uzbrucēja vecāko brāli. Izmeklēšanā tika noskaidrots, ka doties nogalināt premjerministru Jigalu Amiru svētīja ortodoksālie ravīni, kuri bija nemierā ar Ichaka Rabīna miermīlīgo politiku attiecībā uz Palestīnas valsts izveidi. Budistu mācītājs Soko Asahara (*Shoko Asahara*) vadīja uzbrukumu Tokijas metro (*Tokyo Subways*), izmantojot zarīna gāzi. 1981. gada 13. maijā svētā Pētera laukumā Romā Turcijas pilsonis Mehmeds Alī Agdža (*Mehmet Ali Agca*) uzbruka Romas pāvestam Jānim Pāvilam II. Pāvests guva smagus ievainojumus vēderā un rokā, taču izdzīvoja. Mehmeds Alī Agdža agrāk sastāvēja turku jaunatnes nacionālistiskā organizācijā “Pelēkie vilki” (*Bozkurtlar*). Pēc uzbrukuma Mehmeds Alī Agdža tika aizturēts un notiesāts uz mūža ieslodzījumu, taču pavadīja Itālijas cietumā tikai 19 gadus. Cietumā 1983. gada 27. decembrī Mehmetu Alī Agdžu apmeklēja Jānis Pāvils II. Tikšanās laikā Pāvests paziņoja, ka piedod savam uzbrucējam. Pēc Pāvesta lūguma 2000. gadā Itālijas prezidents Karlo Čampi apžēloja Mehmetu Alī Agdžu (pielikums Nr. 33.; 4. attēls). Pēc apžēlošanas viņš tika deportēts uz Turciju, kur viņam piesprieda nāves sodu par avīzes “*Miliyet*” žurnālista slepkavību un citiem noziegumiem. 2002. gadā Mehmeds Alī Agdža

⁴⁵ Г. Керимов “Ислам, шариат, мусульмане в странах Запада,” 2010.
[http://religio.rags.ru/journal/2010/2010_02/N_2-10\(end\)_266.pdf](http://religio.rags.ru/journal/2010/2010_02/N_2-10(end)_266.pdf) [skatīts 10.09.2014.]

tika daļēji amnestēts un 2010. gadā nonāca brīvībā. Vēl atrodies cietumā Mehmeds Alī Agdža saņēma piedāvājumu par diviem miljoniem dolāru sniegt ekskluzīvu interviju dokumentālajai filmai, kā arī piecus miljonus dolārus par divām grāmatām. 2013. gadā iznāca otrā autobiogrāfiskā Mehmeda Alī Agdžas grāmata. Nav šaubu, ka to rakstījis algots anonīms autors. Abas grāmatas ir pretrunu pilnas, notikumu traktējums ir tik atšķirīgs katrā grāmatā, ka ir ļoti pamatotas šaubas par to patiesumu. Runājot par uzbrukuma īstenajiem pasūtītājiem, vienā grāmatā Mehmeds Alī Agdža norāda Austrumeiropas valstis un Vatikānu, otrajā pasūtītāja lomā ir Irāna un Ajatolla Homeini. 31 gadu pēc tikšanās ar Pāvestu cietumā Mehmeds Alī Agdža 2014. gada 27. decembrī apmeklēja Jāņa Pāvila II kapu un uzlika ziedus, ar ko izsauca šoku Vatikānā. Kristietības fundamentālisti aicina uz vardarbību pret imigrantiem no islama valstīm. Teroristisks raksturs saskatāms radikāli noskaņotu sektu darbībā. Reliģiski motivētais terorisms atšķirībā no nacionālā terorisma nav ierobežots ar tautības vai teritorijas robežām. Tā mērķis visa pasaule un “saskaņojums (mandāts) ar dievu” padara reliģiski motivētos terora aktus nežēlīgus ar masveida upuriem. ANO un “Korporācijas RAND” analītiķi norāda, ka pēdējos 30 gados vērojams reliģiski motivēto terora aktu skaita palielināšanās attiecībā pret politiski motivētiem aktiem. Kalifornijas Universitātes (*University of California*) profesors Marks Jurgensmaiers (*Mark Juergensmeyer*) grāmatā “Terors dieva vārdā” (*“Terror in the Mind of God”*) norāda, ka cīņu ar reliģiski motivēto terorismu var uzvarēt tikai ar reliģijas palīdzību. Tikai “miera reliģija” (piemēram, miermīlīgas islama formas) spēj aizstāt “kara reliģiju” (piemēram, vahabītsms), kurai, atklāti vai slēpti, pievērsušies miljoni teroristu atbalstītāji.

Pēc Eiropola datiem ES dalībvalstīs 2013. gadā notikuši 152 teroristu uzbrukumi, no kuriem neviens nav uzskatāms par reliģiski motivētu. Tomēr Eiropols pārskatā norāda, ka 1 persona nogalināta reliģiski motivētā teroristu uzbrukumā. 2013. gada 22. maijā pie armijas kazarmām Vulidžā (*Woolwich*) Londonā tika nogalināts britu karavīrs – militārais bundzinieks Lī Rigbijs (*Lee Rigby*). Uzbrukumu izdarīja divi Nigērijas izcelsmes Lielbritānijas pilsoņi konvertīti Maikls Adebolodža (*Adebolaja*) un Maikls Adebovale (*Adebowale*). Abi dzimuši kristieši, vēlāk pievērsušies islamam. Uzbrucēji upuri notrieca ar mašīnu, pēc tam piebeidza ar nažiem. Viņi centās nocirst arī upurim galvu, pēc tam nemetās bēgt, bet ļāva apkārtējiem sevi filmēt un klieguši vardarbīgus aicinājumus. (Pielikums Nr. 3, 5. attēls). Slepkaivība izraisīja problēmas ieslodzījuma vietās: cietumā netālu no Jorkas trīs ieslodzītie musulmaņi, kurus iedvesmoja britu karavīra noslepkavošana, sagūstīja cietumsargu un turējuši gūstā četras stundas. Incidents sākās, kad cietuma imams aicināja lūgties par nogalināto Lī Rigbiju. Karavīra slepkavība izraisīja spriedzi sabiedrībā. Valstī tika aizdedzinātas vairākas mošejas, bijušie karavīri kā atriebību musulmaņiem sarīkoja sprādzienu mošejā Grimsbijā (*Grimsby*). 2014. gada 26. februārī tiesa Londonā piesprieda slepkavības izpildītājam 29 gadus vecajam Maiklam Adeboladžam mūža ieslodzījumu, līdzdalībniekam 22 gadus vecajam Maiklam Adebovalem 45 gadus cietumsodu. Apsūdzētie tieši savu vainu neatzina un sauca sevi par “islama kareivjiem”. Viņi bija gatavi mirt notikuma vietā un kļūt par mocekļiem. Radikālais islāms ir nopietns drauds Eiropas drošībai, par ko liecina Eiropola dati par arestēto personu skaitu 2014. gadā, kuri saistīti ar radikālā islāma organizācijām. 2014. gadā arestētas 395 personas (2013. gadā–216). Eiropola analītiķi norāda, ka vairums arestēto ir ES pilsoņi, kuri nav saistīti ar radikālo islamistu organizācijām. Jaunie cilvēki “pašradikalizējas”, idejas un norādes saņemot internetā. Šāda situācija ir raksturīga Rietumeiropas valstīs–Beļģijā, Vācijā, Spānijā, Itālijā, Francijā. No 2011. gada vērojams arestēto personu skaita pieaugums par reliģiski motivētām teroristiska rakstura darbībām. Tieši Francijā arestētas gandrīz 1/2 (188) no kopējā arestēto radikāļu skaita ES 2014. gadā (skatīt 1.15. tabulu). 2013. gadā Francijā tika arestēti 143 islamisti.

Tikai nedaudziem no arestētajiem bija krimināla pagātne, tikai retais bija saistīts ar teroristiskajiem grupējumiem ārpus ES. 2013. gada martā Vācijā tika aizturēti četri salafisti⁴⁶ teroristiska grupējuma dalībnieki, kuri plānoja nogalināt radikālās labā spārna politiskās partijas *PRO NRW*⁴⁷ līderi. Eiropas teritorijā noticis uzbrukums, kuru realizēja viena islama novirziena–sunnītu pārstāvis pret cita šīs reliģijas novirziena–šītu pārstāvi. 2012. gada 12. martā Anderlehtā (Beļģija) vīrietis tīši aizdedzināja šītu mošeju, nogalinot tās imamu un ievainojot vēl vienu cilvēku. Uzbrucēju policija aizturēja. Aizturēšanas brīdī viņš bija apbruņots ar nazi un cirvi. Uzbrucējs piederēja musulmaņu radikālajai salafistu organizācijai. Uzbrukums saistīts ar nemieriem Sīrijā, kur režīmu kontrolē šītu alavītu mazākums, bet iedzīvotāju vairākums ir sunnīti. 2015. gadā musulmaņu valstī Kuveitā šītu mošejā notika terorista pašnāvnieka uzbrukums (pielikums Nr. 3, 6. attēls). Dievkalpojuma laikā mošejā atradās gandrīz divi tūkstoši cilvēku. Sprādziena rezultātā gāja bojā 27 cilvēki, ievainoti tika 230 cilvēki. Atbildību par terora aktu uzņēmās grupējums “*ISIL*”. Cita grupējuma “*Al-Qaeda*” pārstāvis Adams Gedams (*Adam Gadahn*) brīdināja “*ISIL*” par noziegumiem pret musulmaņiem: “Džihads pret musulmaņu kopienas izsauks nopietnas sekas šajā saulē un aizkapa dzīvī, jo islamā noziegumiem nav noilguma termiņa”.

1.15. tabula

Reliģiski motivēto arestēto teroristu skaits ES 2009.-2014. gadā⁴⁸

	Gads					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Arestēto personu skaits	110	179	122	159	216	395

Reliģiski motivēto uzbrukumu ietekmējošie faktori ES teritorijā:

- džihādistu ceļošana uz/no konflikta zonām;
- aktīvā radikālā islama propaganda motivējot indivīdus un organizācijas veikt terora aktus ES teritorijā.

1.3.2. Nacionālais, etniskais, separātiskais terorisms

Nacionālā, etniskā, separātiskā virziena teroristu darbības mērķis ir panākt politisku pašnoteikšanos un starptautisku atzīšanu, etniskās minoritātes valstisku neatkarību valstī, kurā vara pieder lielākai nācijai. Cīņas motīvi ir nacionālisms, etniskā piederība un/vai reliģija. Nacionālais terorisms ir plaši izplatīts pasaulē. Nacionālo terorismu var iedalīt divos virzienos:

- mazākumtautību politisko grupējumu cīņa par savas neatkarīgas valsts izveidošanu, autonomijas iegūšanu. Uzbrukumu objekti ir valsts pārstāvji–ierēdņi, militārpersonas, policisti, tiesneši, politiķi. Pazīstamākie šī novirziena grupējumi ir “Īru Republikāņu Armija”⁴⁹ (turpmāk “IRA”), kura cīnās par Ziemeļīrijas neatkarību no Anglijas, un basku grupējums “Basku tēvzeme un Brīvība” (turpmāk “ETA”⁵⁰), kurš cīnās par neatkarīgas basku valsts izveidi;

⁴⁶ Salafisti vai Salafistu kustība–ultra–konservatīvs sunnītu islāma novirziens.

⁴⁷ *NRW (Pro Nordrhein-Westfalen)* –labēji ekstrēmistiska “Pilsonu kustība”.

⁴⁸ *EU Terrorism situation and Trend report – 2015(TE-SAT 2015)*. Europol. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 15.07.2015.]

⁴⁹ *Irish Republican Army (IRA)*

⁵⁰ *Euskadi Ta Askatasuna, Basque Country and Freedom*

- vairākuma tautību pārstāvji, kuri vērsas pret reliģisko vai etnisko mazākumu, veidojot etnomonolītu valsti. Uzbrukumu objekti ir mazākumu grupas, mazākuma politiskie un reliģiskie līderi. Raksturīgākie pārstāvji-palestīniešu kaujas organizācijas: *FATH*, *Melnais septembris*, *NFOP*.

1.16. tabula

Nacionāli – etniski motivēto uzbrukumu un arestēto teroristu skaits ES 2009.-2014. gadā⁵¹

	2011.g.	2012.g.	2009.g.	2010.g.	2013.g.	2014.g.
Uzbrukumi	110	167	237	160	84	67
Arestēto personu skaits	247	257	413	349	180	154

2014. gadā nacionālā, etniskā, separātiskā virziena teroristu aktivitāte bija pietiekami augsta – 67 uzbrukumi no visiem 201 teroristu uzbrukumiem ES teritorijā (skatīt 1.16. tabulu). 2014. gadā nacionālā, etniskā, separātiskā virziena teroristu uzbrukumu rezultātā nav bojā gājušo. Uzbrukumi realizēti divās ES valstīs: Francijā (50) un Spānijā (17).

2013. gadā nacionāli-etnisko terora aktu rezultātā nogalināti 7 cilvēki. Neskatoties uz uzbrukumu skaita samazināšanos, apdraudējumu rada Ziemeļīrijas Republikāniskie disidentu grupējumi: “Jaunā IRA”, “Īstā Īru Republikāņu armija”, “Republikāņu kustība pret narkotikām” (RAAD). To uzbrukumu mērķi ir tiesībsargājošo organizāciju darbinieki, militārpersonas un ielodzījumu vietu apsargi. Grupējumi darbojas galvenokārt Ziemeļīrijas teritorijā, bet realizē akcijas arī citās Lielbritānijas teritorijās. Separātisti Francijā no “Korsikas nacionālā frontes” 2013. gadā izrādīja pietiekamu aktivitāti, kaut arī 58 uzbrukumos nebija cietuši. Pēc Eiropola ziņām Francijā sākusi darbību jauna separātiska rakstura organizācija “Provansas nacionālā atbrīvošanas fronte.”⁵² Jaunajai separātistu organizācijai inkriminē trīs uzbrukumus bankām un nekustamā īpašuma tirdzniecības kantoriem. Nacionālā terorisma grupējumiem raksturīga ilgstoša darbība. Atsevišķi grupējumi darbojas 100 un vairāk gadus. 1988. gada 18. augustā tika apstiprināta “Islama Pretošanās kustības” (turpmāk Hamas⁵³) “Harta”⁵⁴. Harta ir dokuments plaša manifesta veidā, kas sastāv no 36 atsevišķiem punktiem, kuri vērsti uz “Hamas” galvenā mērķa–Džihada (Svētā kara) pieteikšanu Izraēlai – realizāciju, līdz pilnīgai Izraēlas iznīcināšanai: “Izraēla eksistē un eksistēs līdz brīdim, kad islams to izdzēsīs, tāpat kā to iepriekš izdarīja Izraēla ar citiem.”⁵⁵ Hamas mērķi noteikti Hartas 6. punktā: “Islama Pretošanās kustība ir ievērojama palestīniešu kustība, kuri ir fanātiski uzticīgi Allaham un kuru dzīves piepildījums ir islams. Tā cīnīsies par katru zemes pleķīti, virs kuras varēs pacelt Allaha karogu.”⁵⁶

1977. gada 8. janvārī notika pirmais reālais terorisma gadījums PSRS (Padomju Sociālistisko Republiku Savienība) vēsturē kopš pirmajiem boļševiku varas gadiem. Maskavā nogranda trīs sprādzieni:

⁵¹ *EU Terrorism situation and Trend report – 2015(TE-SAT 2015)*. Europol. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 15.07.2015.]

⁵² *EU Terrorism situation and Trend report–2014(TE-SAT 2014)*, Europol. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 15.07.2015.]

⁵³ Hamās–Palestīnas sunnītu paramilitāra organizācija un politiskā partija, kas ieguvusi lielāko daļu vietu Palestīnas Administrācijas Likumdošanas padomē. Organizācijas nosaukums parasti tiek traktēts kā akronīms no Ḥarakat al Muqāwamat al Islāmiyyah, kas nozīmē Islamiskā pretošanās kustība. Organizācija dibināta 1987. g. pirmās palestīniešu intifādas laikā. Dibinātāji bija Musulmaņu brālības palestīniešu spārna biedri. Eiropas Savienība, ASV, Izraēla, kā arī vairākas citas valstis, uzskata Hamās par teroristisku organizāciju.

⁵⁴ “*The Charter of Allah: the Platform of the Islamic Resistance Movement(Hamas)*” www.israel-mfa.gov.il [skatīts 15.07.2013.]

⁵⁵ Hartas Preambula. www.israel-mfa.gov.il [skatīts 15.07.2013.]

⁵⁶ Hartas 6.punkts. www.israel-mfa.gov.il [skatīts 15.07.2013.]

17:33 Maskavas metro vagonā starp stacijām “Izmailovskaja” (*Измайловская*) un “Pervomaiskaja” (*Первомайская*) uzsprāga bumba;

18:05 bumba sprāga pārtikas veikalā Nr.15 Dzeržinska ielā (pašlaik *Большая Лубянка*) netālu no Valsts Drošības Komitejas (*Комитет Государственной Безопасности-КГБ*) ēkas;

18:10 notika sprādziens notika pie pārtikas veikala Nr. 25 25. Oktobra ielā (pašlaik *Никольская*).

Terora aktos 7 cilvēki tika nogalināti (visi sprādzienā metro), 44 personas ievainotas. Par sprādzieniem tika aizturēti Armēnijas iedzīvotāji Akops Stepaņans (1949. g. dz.) un Zavens Bagdasarjans (1954. g. dz.). Kā terora aktu organizators un grupas vadītājs tika aizturēts Stepans Zatikjans (pielikums Nr. 3, 7. attēls). Stepans Zatikjans pabeidza vidusskolu ar augstāko novērtējumu – Zelta medaļu. 1966. gadā, būdams Erevānas Politehniskā Institūta students, viņš kopā ar studentu Šagenu Arutunjanu un mākslinieku Aikanuzu Hačatrjanu nodibināja “Nacionālo apvienoto Armēnijas partiju.” Organizācijas mērķi bija Neatkarīgas Armēnijas nodibināšana, iekļaujot tajā arī Turcijas Armēnijas zemes. Izstāšanās no PSRS tika plānota plebiscīta rezultātā. Grupai bija aktīva pagrīdes darbība, pašai sava tipogrāfija un tika izdota sava avīze “*Paros*” (Bāka). 1968. gadā “Nacionālo apvienoto Armēnijas partiju” dibinātājus un vairākus atbalstītājus arestēja un nosodīja par “pretpadomju aģitāciju un propagandu.” Pēc soda izciešanas no 1974. gada Stepans Zatikjans strādāja Erevānas Elektrotehniskajā rūpnīcā par transformatora montētāju. 1975. gadā iesniedza atteikšanos no PSRS pilsonības un centās saņemt atļauju izbraukt no valsts. Uz iesniegumiem Stepans Zatikjans saņēma atteikumus. Arī Akops Stepaņans un Zavens Bagdasarjans bija “Nacionālās apvienotās Armēnijas partijas” biedri. 1977. gada 24. janvārī tiesa visus trīs atzina par vainīgiem un piesprieda augstāko soda mēru – nāves sodu nošaujot. 30. janvārī PSRS Augstākās Padomes Prezidijs noraidīja apžēlošanas lūgumu, tajā pašā dienā notiesātie tika nošauti. Presē parādījās tikai īsa ziņa laikrakstā “*Izvestija*” (“*Известия*”) par tiesu un spriedumu.⁵⁷ Par izmeklēšanas, tiesas un apžēlošanas izskatīšanas neticami īso laiku, kā arī tiesas procesa nepārskatāmību protestēja padomju disidenti (tostarp 1975. gada Nobela Miera prēmijas laureāts akadēmiķis Andrejs Saharovs) un cilvēktiesību aizstāvji. Jāatzīst, ka politiskā sastāvdaļa ir gan pašos notikumos, gan izmeklēšanā un tiesā. Armēņu nacionālajam terorismam ir sena vēsture un sākas 1887. gadā, kad partija “*Armenagan*”, vēlāk “*Gnčak*” un “*Dašnakcutjun*” pieņēma realizācijai programmu par “Lielās Armēnijas” izveidi no Kaspijas jūras līdz Vidusjūrai. Sekmīgākā armēņu teroristiskā organizācija ir “*ASALA*”⁵⁸ (Armēnijas atbrīvošanas armēņu slepenā armija). “*ASALA*” nodibināta 1975. gadā. Tās darbībai ir divi galvenie vadmotīvi:

- piespiest Turcijas valdību atzīt genocīdu pret armēņu tautu 1915. gadā;
- neatkarīgas varenas Armēnijas izveidošana.

Ideoloģiski grupējums deklarē, ka darbībā balstās uz marksisma-ļeņinisma idejām. Ja “*Hamas*” gadījumā pie nacionālistiskām idejām pievienojas reliģiskā sastāvdaļa, tad “*ASALA*” nacionālistiskās idejas savieno ar galēji kreiso ideoloģiju. Tas norāda, ka terorisma dalījums pēc darbības motivācijas ir pietiekami nosacīts, jo teroristus var virzīt vairāki motīvi. “*ASALA*” uzbrukumus veica daudzās valstīs: Francija, Turcija, Šveice, Itālija, Libāna u.c. “*ASALA*” uzbrukumos nogalināti 46 un ievainoti 299 cilvēki. Izmeklēšanā parādījās versija, ka “*ASALA*” ir piedalījusies terora aktu plānošanā Maskavā 1977. gadā. 1980. gadā ASV iekļāva “*ASALA*”

⁵⁷ Удилов В.Н. “Теракты и диверсии в СССР стопроцентная раскрываемость”- М., “Алгоритм Эксмо”, 2011., 126 с

⁵⁸ The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia

terroristisko organizāciju sarakstā. No 1982. gada ASV Valsts Departaments lieto terminu “armēņu nacionālistiskais terorisms”. Kopš PSRS sabrukuma armēņu teroristiem parādījies jauns uzbrukumu motīvs: militārais konflikts ar Azerbaidžānu Kalnu Karabahā.

2013. gada oktobrī Dienvidāfrikā beidzās gandrīz desmit gadus ilgušais tiesas process pār balto radikāļu (rasistu) grupējuma ”*Boeremag*” (“Būru spēks” jeb “Būru armija”) dalībniekiem. Uz apsūdzēto sola atradās 20 cilvēki. Grupējums gatavoja “balto revolūciju” valstī, kuras rezultātā varu iegūtu baltais mazākums, atgriežot apartheīda režīmu. Revolūciju bija paredzēts īstenot ar teroristisko aktu palīdzību :

- uzspriecināt Vaalskaju dambi;
- notriekt pasažieru lidmašīnu;
- nogalināt Nelsonu Mandelu-pirmo tumšādaino Dienvidāfrikas prezidentu, kura vārds simbolizē apartheīda ēras beigas (pielikums Nr. 3, 9. attēls);
- atslēgt elektrību valstī, izraisot paniku.

Ar sprādzienu un diversiju palīdzību izraisot haosu valstī un paniku iedzīvotāju vidū, sazvērnieki plānoja sagrābt militārās bāzes, nogalināt ministrus un paziņot par balto apvērsumu. Plāns paredzēja deportēt no valsts 1,2 miljonus indiešu izcelsmes iedzīvotājus, līdz 40 miljonus tumšādainos iedzīvotājus pārvietot uz citiem rajoniem vai piespiest pamest valsti. “*Boeremag*” 2002. gada oktobrī realizēja terora aktu Johaneshurgas (*Johannesburg*) priekšpilsētā Soueto (*Soweto*), kur dzīvo tumšādainie iedzīvotāji. Sprādzienos viens cilvēks gāja bojā, vairāki desmiti tika ievainoti. Sazvērnieku vadītājs bija bijušais Vista Universitātes vēstures pasniedzējs Maiks du Toits (*Mike du Toit*) (pielikums Nr. 3, 10. attēls).

Separātisma idejas iespējamās arī Latvijā. Prokrieviski noskaņotie aktīvisti izmantojuši neoficiālo Latgales karogu kā pamatu, lai izveidotu “Latgales Tautas Republikas karogu” (pielikums Nr. 3, 11., 12. attēls). Latgales karogu pirmo reizi publiski izmantoja Latgales reģiona policijas pārvaldes komanda Iekšlietu ministrijas sporta spēlēs Kandavā 2010. gadā. Kaut arī Latgales karogs ir neoficiāls un heraldikas un valsts tiesību speciālisti norāda uz tā izmantošanas nepamatotību, tas tiek plaši izplatīts pie pašvaldību ēkām. Separātisti tīmeklī ievietojuši Latvijas karti ar atdalītu Latgales reģionu un “Latgales Tautas Republikas” karogu. Drošības policija jau ir uzsākusi kriminālprocesu par darbībām, kas vērstas uz Latvijas teritoriālās vienotības graušanu. Personas, kurām piemērots statuss-persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, ir prokrieviskie aktīvisti Vladimirs Lidermans, Ilarions Girs un Jevgēnijs Osipovs. Vladimirs Lidermans un Ilarions Girs aktīvi propagandēja Latgales autonomijas ideju un mēģināja šo jautājumu sasaistīt ar referendumu par krievu valodas atzīšanu kā otru valsts valodu. Šajā gadījumā nodarījuma motīvs ir gan separātisks, gan kreiso ideju vadīts. Separātisma idejas valstī tiek aktivizētas no ārpuses. Vienlaicīgi ar Latgales Tautas Republiku Latvijā, Lietuvā “Viļņas tautas republikas” profilā tiek ievietoti materiāli poļu un krievu valodā: “*Wilenska Republika Ludowa/Виленская Народная Республика*”. Publiskā telpā tiek mēģināts radīt iespaidu, ka valstī ir sabiedrības daļa, kura vēlas izveidot “Viļņas tautas republiku” un panākt tās atdalīšanos no Lietuvas. Līdzīgi Igaunijas austrumos “Baltijas Krievzemes republikas” veidotāji vēlas pasludināt “krievu autonomiju” ar galvaspilsētu Narvā.

1.3.3. Kreisā spārna terorisms

Kreisā spārna teroristu darbības mērķis visas valsts politiskās, ekonomiskās un sociālās sistēmas maiņa, atbilstoši kreisi ekstrēmistiskajam modelim. Daudzos gadījumos netiek piedāvāts nākotnes sabiedrības uzbūves modelis, cīņas mērķis ir sagraut esošo. Ideoloģiskais

pamats bieži ir marksisms (ļeņinisms). Pie šī novirziena tiek pieskaitīts arī anarhistisko/antiglobālistu grupējumu terorisms. Vācijas “Konstitūcijas aizsardzības dienests” šādi raksturo terminu “kreisais ekstrēmisms”:

“Kreisie ekstrēmisti veic savas politiskās darbības pamatojoties uz revolucionāro-marksistisko vai anarhistisko pasaules uzskatu ar mērķi nomainīt esošo valsts un sabiedrības iekārtu uz sociālistisko, komunistisko sistēmu vai “brīvu no valdības” anarhistisku sabiedrību. Darbības formas ir dažādas, no atklātas aģitācijas līdz slēptiem vardarbības aktiem, kuros pieļaujama smagu miesas bojājumu izdarīšana”.⁵⁹ G.Markuze, viens no pazīstamākajiem kreiso radikāļu ideologiem 1960.–1970. gados, apgalvoja, ka mūsdienu valsts katru dienu veic nemanāmus vardarbības aktus (apmāns, apspiešana u.c.). Tāpēc radikāļi (revolucionāri) ir tiesīgi atbildēt ar vardarbību uz vardarbību. Kā redzams, paplašināta pieeja vardarbības jēdzienam ne tikai nemazina konfrontāciju sabiedrībā, bet tikai pastiprina to.⁶⁰ G.Markuze pieder Sociālās filosofijas Frankfurtes skolai, kurai piederīgi pazīstami filosofi, sociologi un psihologi kā M.Horkhaimers, T.Adorno, E.Froms u. c. Iesākumā bija tīri zinātniski filozofiski meklējumi. Tā radās M.Horkhaimera un T.Adorno “sabiedrības kritiskā teorija”. Frankfurtes skolas teorētiķi uzstāja uz radikālām pārmaiņām visās sabiedrības dzīves jomās (arī T.Adorno “jaunas mūzikas filosofija”). Frankfurtes skolas dalībnieki bija pārdzīvojuši Nacistisko režīmu Vācijā, līdz ar ko ir saprotama viņu nostāšanās pretējās - kreisā radikālisma pozīcijās. Līdz laikam teorija netika tieši saistīta ar radikālismu, bet, kad mācekļi sāka sasaistīt ideoloģisko, filosofisko radikālismu ar politisko ekstrēmismu, Frankfurtes skolas dibinātāji steidzās norobežoties no “jaunajiem kreisajiem”. Daudzi Markuzes formulējumi, pārtapuši populāros lozungos un laikrakstu virsrakstos, tieši aicināja radikāli noskaņoto inteliģenci uz kreisi radikālām akcijām. “Kreisie” ideologi studentu opozīcijā ASV (M.Savio) un Rietumeiropā (R.Dučke, D.Konbendit), kuri uzskatīja G.Markuze par savu skolotāju, izdarīja no viņa postulātiem tīri politiskus secinājumus. Tālāk notiek viegla pāreja uz ielu nekārtību un provokāciju taktiku. Revolucionāri un antikapitalistiski motivēti anarhisti ir valsts varas ienaidnieki. Vairums ES valstīs statistikā netiek dalīts kreisā spārna un anarhistu terorisms.

1.17. tabula

Kreiso ideju motivēto uzbrukumu un arestēto teroristu skaits ES 2009.-2014. gadā.⁶¹

	Gads					
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Uzbrukumi	40	45	37	18	24	13
Arestēto personu skaits	29	34	42	24	49	54

Kreiso radikāļu akciju skaits (13) 2014. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo – 2013. gadu (24) ir samazinājies. Savukārt arestēto dalībnieku skaits 2014. gadā ir pieaudzis (49/54) (skatīt 1.17. tabulu). Tradicionāli šā virziena teroristiskās darbības epicentrs ir Grieķija un Itālija. Spānijā vairums sagatavoto akciju beidzās bez rezultātiem – visi spridzekļi, kuri tradicionāli tika ievietoti pie baznīcām, nesprāga vai postījumi bija nenožīmīgi. Ekonomiskās krīzes apstākļos Itālijā aktivizējās vietējie anarhisti, kuri aprobežojās ar publiskām akcijām un masveida jaunu biedru vervēšanu, neiesaistoties teroristiskā darbībā. 2013. gada 1. novembrī Grieķijā agrāk nepazīstams grupējums “Revolucionārā Cīņa” (*Epanastatikos Aghonas*) Atēnās nošāva radikālās

⁵⁹ Linksextremismus//Bundesamt für Verfassungsschutz. 29.06.2012.

⁶⁰ Marcuse H. „Ethics and Revolution”, Ed.by R.De George. Garden City,N.Y.,1966. P.134-147.

⁶¹ EU Terrorism situation and Trend report – 2015(TE-SAT 2015). Europol. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 15.07.2015.]

labējās partijas “Zelta Rītausma” biedrus. Kopš 2010. gada tas ir pirmais gadījums, kad anarhisti savās akcijās nogalina cilvēkus. Pēc grupējumu “17. novembris” (*Epanastatiki Organosi 17 Noemvri*) un “Tautas revolucionārie spēki” (*Epanastatikos Laikos Agonas*) galveno spēku notiesāšanas, tieši “Revolucionārā Cīņa” turpināja cīņu, izmantojot teroristiskās metodes. No dedzināšanas un spridzināšanas grupējums pārgāja pie mūsdienīgākām tehnoloģijām: 2007. gadā “Revolucionārā Cīņa” realizēja raķešu uzbrukumu ASV vēstniecībai Atēnās. Sadursmes Eiropas pilsētu ielās starp galēji kreisajiem un galēji labējiem spēkiem norāda uz šo spēku aktivizāciju. Kreiso spēku galvenais komunikācijas stratēģijas virziens ir uzbrukumu mērķu izvēle, kuri noteikti ir “neieredzētās sistēmas” simboli. Nīderlandē par vienu no šādiem mērķiem anarhisti izvēlējušies celtniecības kompānijas, kuras būvē labošanās iestādes bēgļiem un cietumus. Tomēr ekstrēmistisko vai pat teroristisko akciju sarakstā bieži tiek iekļautas legālas vai nevardarbīgas kreiso un zaļo akcijas. Šādai pieejai nav pamata, tas virza sabiedrību prom no realitātes un tiek izmantots no citu politisko spēku puses sevis slavināšanai. Zināma sadarbība teroristisko grupu vidū notika un pastiprinājās Palestīnas atbrīvošanas kustības (turpmāk “PAO”) iespaidā. Rietumeiropas teroristi apguva amatu Palestīniešu nometnēs un piedalījās to organizētajos terora aktos. Palestīniešu iespaidā 1985. gadā vācu “Sarkanās armijas frakcija” (turpmāk “RAF”) apvienoja pūles ar franču kreisā novirziena teroristisko organizāciju “Aktīvā darbība” (“*Action Directe*”), lai izveidotu vienotu Rietumeiropas antiimperiālistisko fronti pēc “PAO” parauga. Tika ieplānots, ka nākotnē kopējā frontē var iesaistīt arī “Sarkanās brigādes” (Itālija) un beļģu komunistiskās kaujas šūniņas. Taču, mēģinot atkārtot palestīniešu panākumus, vācu un franču ekstrēmisti cieta neveiksmi. Pēc diviem gadiem plaši izsludinātā akcija pret NATO struktūrām – kā militārajām tā politiskajām – piedzīvoja pilnīgu krah. Notikumi pasaulē mainījās tik strauji, ka Eiropas teroristi nespēja pielāgoties jaunajiem apstākļiem un atrast jaunas idejas, kuras būtu par pamatu organizāciju kopīgai darbībai. Daudz no tā, kas veicināja teroristisko organizāciju attīstību, izzuda, viņu idejas par kopīgo antiimperiālistisko fronti novecoja un kļuva neaktuālas. Vecie saukļi nespēja piesaistīt organizācijai jaunus biedrus. Pēc franču un beļģu grupu līderu arestiem kopīgajā frontē radās sajukums, kurš ļoti līdzinājās panikai. Itālijā “Sarkanās brigādes” atklāja, ka gandrīz četrdesmit gadus ilgā cīņa par tautas laimi zaudējusi nozīmi un paaudžu maiņas rezultātā organizācija zaudēja aktualitāti. Grupējumu līderi sāka pārkārtot darbības ideoloģisko bāzi: deklarē jaunus cīņas mērķus, meklē jaunas iespējas atbalstītāju vervēšanai. “Aktīvā darbība”, izmantojot sociālistu valdības izsludināto amnestiju Francijā 1981. gadā un policijas spiediena atslābumu, mēģina aktivizēties, bet jau uz citas sociālas bāzes. “Aktīvā darbība” sāk vervēt piekritējus no turku un Ziemeļāfrikas ieceļotāju vidus, vēlāk pievēršot uzmanību arī Parīzes nakts patversmju iemītniekiem. Sociālās bāzes maiņa, varbūt pašiem negribot, liek mainīt cīņas taktiku un lozungus, lai piesaistītu jaunus atbalstītājus. Iepriekšējos gados grupējums “Aktīvā darbība” izvirzīja prasības, saistītas ar interesēm Francijas valsts iekšienē, tagad cīņas mērķus papildina ar internacionāliem–antiimperiālistiskiem un anticionistiskiem – lozungiem.⁶² Vācija ir viena no riska valstīm, kurā varētu atdzimt ultra kreisais terorisms. Ekstrēmistu grupējumu “Ulrikas Mainhofas piemiņai” un “Antiimperiālistiskās šūniņas” aktivitātes liek nopietni domāt par iepriekšējo cīnītāju (“Sarkanās armijas frakcija”) tradīciju atjaunošanu un turpināšanu. Viena no aktīvākajām grupām Vācijā ir “Kaujas grupas” (“*Militante Gruppe*”), kuras dalībnieki uzskata sevi par pamatu nākotnes komunistiskās kustības kaujas organizāciju. Galvenais uzbrukuma mērķis ir privātpašums, galvenā metode

⁶² V. Voins. “Vai jauna Eiropas nolaupīšana?”, “Latvijas Vēstnesis”, Nr.43(3201), 15.03.2015.

ļauņprātīga dedzināšana. Aktīvākā kreisā novirziena organizācija ir cieši saistīta ar nacionālboļševiku kustību Krievijā.⁶³

Kreisā novirziena ekstrēmisti Latvijā arī ir saistīti ar domubiedriem Krievijā. 1999. gadā Latvijā nodibināta nacionālboļševiku organizācija “Ļimonka” (“*Лимонка*”). Starp organizācijas dibinātajiem bija arī Vladimirs Lindermans. Legalizēties ar nosaukumu “Ļimonka” nacionālboļševikiem neizdevās, taču 2000. gadā uzņēmuma reģistrā nacionālboļševiki reģistrē organizāciju “Uzvara” (nacionālboļševiki lieto nosaukumu “*Победа*”). Nacionālboļševiki izdod avīzi “Tribunal” (pielikums Nr. 3, 13. attēls). 2009. gadā notiek jau partijas “Par dzimto valodu!” (krievu valodā: “*За родной язык.*”) dibināšana, līdz 2012. gadam “13. janvāra kustība” (krievu valodā: “*Движение 13 января*”). Paši dibinātāji deklarē to kā sociālistisku politisku partiju Latvijā. Tās vadītājs ir Vladimirs Lindermans (pielikums Nr. 3, 14. attēls). Partijas valdē darbojās darbā vairākkārt pieminētie Alīna Ļebedeva (“Neļķu Alīna”), Jevgēnijs Osipovs, Illarions Girss.

Drošības policija gada pārskatā par terorisma draudiem Latvijā norāda, ka 2014. gadā: “Latvijā turpināja darboties arī galēji labējā un galēji kreisā spārņa ideoloģijas atbalstītāji. Šo ideoloģiju atbalstītāji darbojas skaitliski nelielās organizācijās vai atsevišķu personu grupās, un pārskata periodā atturējās no iesaistīšanās ideoloģiski motivētās vardarbīgās aktivitātēs. Līdzīgi kā iepriekš arī šajā pārskata periodā galēji labējā un galēji kreisā spārņa ideoloģijas atbalstītāju radītais apdraudējums valsts konstitucionālās iekārtas drošībai bija salīdzinoši zems.”⁶⁴

1.3.4. Labā spārņa terorisms

Labā spārņa teroristu darbības mērķis ir visas valsts politiskās, ekonomiskās un sociālās sistēmas maiņa, atbilstoši labēji ekstrēmistiskajam modelim. Ideoloģiskais pamats ir nacionālajā sociālismā. 2014. gadā ES teritorijā pēc Eiropola datiem nav notikuši uzbrukumi, kuri būtu klasificējami kā labā spārņa terorisms, taču pieaudzis šā novirziena arestēto radikālo personu skaits no 3 2013. gadā līdz 34 2014. gadā. Kopumā labā spārņa ekstrēmistu aktivitāte saglabājas augsta. 2014. gadā būtiski palielinājies antisemitisko un anti islama incidentu skaits. 2014. gada maijā Bezansonā (Francija) arestēja četrus vīriešus, kuri tīmeklī ievietoja aicinājumu visiem līdzekļiem aizstāvēt nacionālās idejas. Video redzami vīrieši maskās bruņojušies ar Kalašņikova automātiem, beisbola nūjām, medību bisēm. Grupa sevi sauc “*Blood and Honour C18*” (“Asins un Gods”). Nosaukums veidots no Lielbritānijas kustības “Blood and Honour” militārā spārņa “*Combat18*” (Combat – cīņa, 1–A, 8–H latīņu alfabēts. Kopā veido “Cīņa Ādolfs Hitleri”) nosaukuma. Polijas pilsētā Belastokā jūlijā tika aizturēti 14 labējā ekstrēmistu grupējuma dalībnieki, kuri veikuši vairāku māju dedzināšanu, kuras pieder ārzemniekiem. ES labējie ekstrēmisti ir iesaistījušies konfliktā Ukrainā. Izmantojot internetu, labējās organizācijas vervē brīvprātīgos Eiropā Ukrainas nacionālistu grupām. 2013. gadā labā spārņa teroristi nogalināja 1 cilvēku. Vairums veikto terora aktu motivācija bija ksenofobija. Galvenā labā spārņa darbības motivācija ir ksenofobija un naidis pret imigrantiem. 2013. gadā tas izpaudās kā imigrantu patvērumu un viesnīcu demolēšana, akcijas pret čigāņiem Čehijā, Slovākijā un Ungārijā. Eksperti norāda par spriedzes palielināšanos starp kreisajiem un labējiem spēkiem Francijā, kas realizējās kā savstarpējas aktīvistu slepkavības. Eiropā labā spārņa terorisms vienmēr saistās ar

⁶³ Nacionālboļševiku partija dibināta Krievijā 1993. gadā. Sludina ultrakreiso ideoloģiju.

Partiju dibināja un vada Eduards Ļimonovs(Sajenko)

⁶⁴ Drošības policijas 2014. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=30186 [skatīts 24.05.2015]

vardarbību un slepkavībām. 1922. gada 24. jūnijā Veimāras Republikas ārlietu ministrs Valters Ratenau (*Walther Rathenau*) Berlīnē devās uz darbu vaļējā automobilī, kuram ceļu aizšķērsoja cits auto, kura pasažieri svieda granātu ministra auto un atklāja uguni. Slimnīcā V. Ratenau nomira, Berlīnes policijas priekšnieks izsludināja balvu vienu miljonu reihsmarku tam, kurš palīdzēs notvert uzbrucējus. Turpmāk tika noskaidrots, ka uzbrukumu veikuši divi studenti, labējās ekstrēmistu organizācijas “Konsuls” (“*Consul*”). Organizācija veikusi vairākas politiskās slepkavības. Savu mērķi viņi formulēja kā cīņu ar “Internacionālismu, sociāldemokrātiju un ebrejiem”.⁶⁵ 1980. gada septembris Minhenē, slavenais alus festivāls “Oktoberfest”. Svētku kulminācijā eksplodē spridzeklis, kurš ievietots atkritumu urnā. Lielākam postošam efektam apkārtējiem spridzeklis pildīts ar skrūvēm un naglām. Rezultātā 13 cilvēki gāja bojā, 213 tika ievainoti. Bojā gāja arī terorists spridzinātājs-students Gundolfs Kolers (*Gundolf Wilfried Kohler*). Viņš bija ideoloģiskais labā spārna ekstrēmists un neonacistiskās organizācijas “Wiking-Jugend” dalībnieks. “Wiking-Jugend” turpmākā legālā darbība Vācijā tika aizliegta. 2013. gada maijā Vācijā sākas tiesas process pret teroristisko grupējumu “Nacionālsocialistiskā pagrīde” (*National-sozialistischer Untergrund*—turpmāk “NSU”). Process uzskatāms par lielāko un visvairāk publiski atspoguļoto Vācijā kopš galēji kreisā teroristu grupējuma „Sarkanās Armijas Frakcija” tiesāšanas pagājušā gadsimta septiņdesmitajos gados. “NSU” dalībnieki nogalinājuši vismaz desmit cilvēkus, realizējuši 14 banku aplaupīšanu un vairākas spridzināšanas. Galvenais darbības motīvs bija naida pret iebrucējiem. Nogalināti astoņas turku tautības personas un viens grieķis. 2007. gadā notika uzbrukums policijas darbiniekiem, no gūtajiem ievainojumiem viens policists Maikls Kizevetters (*Michele Kiesewetter*) mira. Grupu dibināja trīs dalībnieki: Beāta Ščepe (*Beate Zschaepe*), Uve Mundlos (*Uwe Boenhhard*) un Uve Benhards (*Uwe Boenhhard*). Beāta Ščepe bija grupas līdere gan teorētiskā, gan praktiskā ziņā. Tiesas priekšā stājās tikai Beāta Ščepe, jo Uve Mundlos un Uve Benhards, lai nenokļūtu policijas rokās, izdarīja pašnāvību. (pielikums Nr. 3, 15., 16., 17. attēls). Norvēģu terorists A.B. Breivīgs, kurš 2011. gada jūlijā nogalināja 77 cilvēkus, uzrakstīja trīs lappušu garu vēstuli Beātai Ščepei, kurā aicināja izmantot tiesas procesu, lai popularizētu galēji labējo ideoloģiju: “kad kļūs acīmredzams, ka viņa ir kareivīgā nacionāliste, viņa būs nacionālās pretošanās varone, kura visu darījusi un ziedojusi visu, lai apturētu multikulturālismu un Vācijas islamizāciju”.⁶⁶

1995. gada maijā Latvijā tiek nodibināta vai atjaunota, kā uzskatīja tās vadītāji, ultralabēja politiskā organizācija “Pērkoņkrusts”, kura propagandēja galēji nacionālistiskās idejas. Savas programmas īstenošanai organizācijas biedri gatavi izmantot visus līdzekļus, paredzot arī vardarbības aktus kā cīņas metodi. (Pielikums Nr. 3, 18., 19. attēls) 1997. gada 6. jūnijā “Pērkoņkrusts” uzspridzināja pieminēkli “Padomju Latvijas un Rīgas atbrīvotājiem no vācu fašistiskajiem iebrucējiem” Rīgā. (Pielikums Nr. 3, 20., 21., 22. attēls) Kļūmes dēļ, rīkojoties ar sprāgstvielu, spridzināšanas laikā gāja bojā divi organizācijas biedri: viens no “Pērkoņkrusta” organizētājiem Valdis Raups un Aivars Vīksniņš. Šis bija trešais pērkoņkrustiešu mēģinājums uzspridzināt šo pieminēkli: pirmoreiz 1996. gada decembrī, otro reizi 1997. gada martā. Pēc spridzināšanas trīs “Pērkoņkrusta” dalībnieki: Juris Rečs, Vilnis Liniņš, Igors Šiškins aizgāja pagrīdē un ilgāku laiku slēpās no policijas. I. Šiškins nosūtīja draudu vēstules prokuratūrai, Satversmes aizsardzības birojam (turpmāk SAB), Saeimai un vairākiem laikrakstiem. Vēstulēs norādīts, ka nekavējoties jāpārtrauc “Pērkoņkrusta” vajāšana, jo pretējā

⁶⁵ <http://www.dw.de> 02.12.2011.

<http://www.dw.com/en/germany-halts-treason-proceedings-against-bloggers/a-18620737> [30.11.2013.]

⁶⁶ “*Speigel*”, 20.11.2012.

<http://www.spiegel.de/nachrichtenarchiv/artikel-20.11.2012.html> [skatīts 03.07.2015.]

gadījumā “līs asinis”. Izmeklēšanā noskaidrots, ka “Pērkoņkrusts” plānojis uzbrukumus uzņēmumam “Lattelekom”, A/S “Rīgas Siltums” (divas reizes uzspriecinātas A/S “Rīgas siltums” siltumtrases). Organizācijā tika apspriesti plāni veikt terora aktus pret vairākiem politiķiem, kuru darbība “Pērkoņkrustam” neesot pieņemama. 1999. gadā februārī plašsaziņas līdzekļi saņēma vēstules, kurās organizācijas “Pērkoņkrusts” vārdā paziņots, ka 1998. gada 29. decembrī Latvijas Pērkoņkrusta Augstākā Labiešu Tiesa izskatījusi “54 netieši iesaistītu personu lietas “Pērkoņkrusta” organizācijas izvirzītājā apsūdzībā pret cilvēci un atzinusi visas šīs personas par vainīgām nodarījumos pret cilvēci. Nāves sods piespriests vairākiem desmitiem cilvēku, starp tiem Alfreds Rubiks, Viktors Alksnis, Česlavs Mliņņiks, Aleksandrs Ņevzorovs. Savukārt 11 cilvēkiem piespriests smagi miesas bojājumi ar ķīmisku vielu palīdzību”. Tie ir: Tatjana Ždanoka, Sergejs Dīmanis, Ziedonis Čevers, Emils Lavents. 13 cilvēkiem piesprieda publiska pakāršana, 30 – vienkārši nāves sods, 13 smagi miesas bojājumi.” Visu bija paredzēts īstenot līdz 1999. gada beigām. Sabiedrība draudus uzņēma nenopietni. Tomēr tie bija daļēji pamatoti – “Pērkoņkrusts” ievietoja spridzekli VAS “Latvenergo” ēkā, taču to savlaicīgi atklāja un neutralizēja. Ar tiesas lēmumu organizācijas “Pērkoņkrusts” darbība Latvijā tika aizliegta. Igors Šiškins 2001. gada 16. janvārī kā pēdējais no notiesātajiem pērkoņkrustiešiem tika atbrīvots tiesas zālē, kad Augstākā tiesa nolēma samazināt Rīgas apgabaltiesas uzlikto cietumsodu. Viņš nodibina biedrību “Gustava Celmiņa centrs”, kuru 2006. gada 24. augustā reģistrē “Uzņēmumu reģistrā”. Biedrība nosaukta par godu “Pērkoņkrusta” pirmajam vadītājam Gustavam Celmiņam.⁶⁷ “Gustava Celmiņa centrs” ideoloģiski, arī ideju realizācijas metodēs, ir tiešs “Pērkoņkrusta” mantinieks un darbu turpinātājs. Biedrība saglabāja un publiski izmanto “Pērkoņkrusta” simboliku. 2013. gadā Rīgas apgabaltiesa atteicās pieņemt Ģenerālprokuratūras prasības pieteikumu par nacionālradikālās biedrības “Gustava Celmiņa centrs” darbības izbeigšanu. Šādu lēmumu Ģenerālprokuratūra pieņēmusi, pamatojoties uz Drošības policijas informāciju, ka biedrība “Gustava Celmiņa centrs” ir pērkoņkrustiešu piesegorganizācija, kuras ideoloģijas pamatā ir baltās rases pārkāpums pār citām, un tā ir naidīga demokrātiskas valsts interesēm. 2013. gada decembrī Bauskas rajona tiesa nolasīja spriedumu pērkoņkrustiešu ideoloģijas popularizētājam Igoram Šiškinam, kurš apsūdzēts pēc Krimināllikuma pantiem – 237.1 panta par stratēģiskās nozīmes preču aprites pārkāpšanu un 233.panta 2.daļas par šaujamieroča, munīcijas, lielas enerģijas pneimatiska ieroča, sprāgstvielas vai spridzināšanas ietaises izgatavošanu, remontēšanu, iegādāšanos, nēsāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu bez attiecīgas atļaujas. Igoram Šiškinam tiesa piesprieda 100 stundu piespiedu darbu un nosacītu brīvības atņemšanu uz pusotru gadu.

1.3.5. Individuālie teroristi

Teroristi, kuri darbojās individuāli vai nelielās grupās, ir jauns nopietns drauds starptautiskajai drošībai. Pēdējos gados pieaudzis uzbrukumu skaits, kurus realizē personas bez saiknes ar teroristu tīkliem un organizācijām, kuras savlaicīgi nenonāk tiesībsargājošo institūciju redzeslokā. 2013. gada 15. aprīlī Bostonā (ASV) Starptautiskā maratona laikā ar 12 sekunžu intervālu nogranda divi sprādzieni. 3 cilvēki gāja bojā, 260 guva ievainojumus. Terora aktu organizēja un realizēja brāļi Carnajevi-Tamerlans un Džohars, iebraucēji no bijušās PSRS republikas Dagestānas. Bumbas tika izgatavotas virtuvē ēdiena ātrās pagatavošanas katlā. Novērst šāda veida terora aktus dienestiem ir ārkārtīgi grūti. Izsekot vai paredzēt individuālā

⁶⁷ Gustavs Celmiņš (dzimis 1899. gada 1. aprīlī Rīgā, miris 1968. gada 10. aprīlī Sanantonio) politiķis, “Ugunskrusta”, vēlāk “Pērkonkrusta” vadītājs, Lāčplēša Kara ordeņa kavalieris.

terorista darbības ir kā meklēt adatu siena kaudzē. ANO Komitejas cīņā ar terorismu pārstāvis Dāvids Šarija (*David Scharia*) uzskata, ka pret ekstrēmistiem, kuri darbojas izolēti, nepieciešama īpaša pieeja.⁶⁸ Lai ātrās pagatavošanas katlā mājas apstākļos izgatavotu improvizētu spridzekli, nav nepieciešams “*Al-Qaeda’s*” kulinārijas kursu diploms. Arī teroristu sagatavošanas speciālās nometnes Palestīnā ir jau vakardienas moments. Nedaudz uzcītības un IT zināšanu, un tīmeklī atrodama jebkura recepte ar instrukcijām, spridzekļa izgatavošanai. Turpat atrodamas kartes, objektu raksturojums, iznīcināmo personu saraksti un liels apjoms terorisma ideoloģiskais pamatojums. Terorisms mainās, jaunākās tehnoloģijas pieļauj individuālās radikālās domas lidojumu. Cilvēki individuāli tīmeklī lasa radikālo literatūru, paši kļūst par ekstrēmistiem, iegūst nepieciešamo informāciju un plāno uzbrukumus. Daudzi uzbrukumi nebūtu pieskaitāmi pie teroristiskiem, taču uzbrukumos izmantotie vispārpieejamie līdzekļi un to prognozēšanas un novēršanas grūtības liek pamatoti domāt, ka līdzīgu taktiku var izmantot arī mērķtiecīgi orientēti teroristi. 2014. gadā nogalē Francijā notika virkne savā starpā nesaistītu uzbrukumu, kuri noteiktos apstākļos varētu būt arī plānota akcija. Francijas pilsētā Dižonā (*Dijon*) 21. decembrī nezināms autovadītājs apzināti uzbrauca gājējiem. 11 gājēji notriekti, 2 smagā stāvoklī atrodas slimnīcā. Gājēji tika notriekti piecās atsevišķās vietās. Liecinieki norādīja, ka uzbrucējs skandējis “*Allah Akbar!*” un to, ka viņš deklarējis, ka rīkojas “Palestīnas bērnu vārdā.” Uzbrucējs, 1974. gadā dzimis vīrietis, acīmredzot garīgi nelīdzsvarots un atradies policijas redzeslokā kopš 90. gadiem. Incidents noticis tikai diennakti pēc uzbrukuma policijas komisariātam Žuel le Tur (*Joue-les-Tours*) pilsētā. Uzbrucējs radikālais islamists Bertrands Nzohabonjo (*Bertrand Nzohabonayo*) ar nazi ievainoja divus policistus. Arī šeit uzbrucējs saucis “*Allah Akbar!*” (pielikums Nr. 3.23. attēls). Policijas darbinieki aizstāvēties uzbrucēju nošāvuši. Uzbrucējs bija 20 gadus vecs Francijas pilsonis, kurš dzimis Burundī. 22. decembrī Nantes pilsētā Ziemassvētku tirdziņā automobilis iebrauca apmeklētāju pūlī. 11 cilvēki cieta, no kuriem 5 smagi. Autovadītāju sauc Sebastiāns, 37 gadi. Pēc incidenta viņš mēģināja izdarīt pašnāvību, deviņas reizes iedurot ar nazi sev krūtīs. Nav gūti apstiprinājums informācijai, ka pirms pašnāvības viņš kliedzis tradicionālo “*Allah Akbar!*”. Analizējot ierakstus uzbrucēja personīgajā datorā, policija secināja, ka uzbrukuma iemesls bija depresija un nesaskaņas ģimenē. Uzbrucēju dažāda vecums, dažādie motīvi un automobiļa izmantošana kā uzbrukuma ieroci praktiski neļauj preventīvi novērst šos uzbrukumus. Notikumos Francijā vienojošais faktors bija uzbrucēju psihiskā nelīdzsvarotība. Incidentus apstiprināja Francijas Iekšlietu ministrija.⁶⁹ Terorisma iedalījums kategorijās atbilst mūsdienu situācijai ES. Nav obligāts nosacījums, ka grupu darbības motivācija nepārklātos vairākās kategorijās. ES dalībvalstu iesaistīšanās militārajās operācijās Irākā un Afganistānā ir visbiežāk minētais iemesls, kuru min paši teroristi, skaidrojot uzbrukumus Eiropas pilsētās. Pēc uzbrukumiem Londonā un Madridē ES aktīvā iesaistīšanās cīņā ar terorismu sabiedrībā tika uztverta ar sapratni. Ar laiku iedzīvotāju attieksmē parādījās neapmierinātības simptomi par “karu svešā teritorijā”, kas pastiprināja uztraukumu par iespējamām terora aktiem savās valstīs. Neapmierinātība izpaudās kā protesta akcijas pret dalību militārajās operācijās un sekmēja ekstrēmistisko ideoloģiju popularitāti jaunatnes vidū. Pēdējo gadu lielākā islāmistu un labā spārņa teroristu grupu aktivitāte ES sakrita ar ekonomiskās krīzes virsotni 2010. gadā. Šajā laikā palielinājies arestēto personu skaits, kuras apsūdzēja teroristiskajā darbībā uz etnorelīģisko ideju pamata.

⁶⁸ *News&Media, United Nations Radio, 18.04.2014.*

⁶⁹ *Ministere del'Interieur. Interieur.gouv.fr*

1.3.6. Viena jautājuma terorisms (*Single-Issue terrorism*)

Vardarbība ar mērķi mainīt atsevišķu politiku vai praksi konkrētā sabiedrībā. Raksturo teroristiskās grupas, kuras nodarbojas ar dzīvnieku, apkārtējās vides aizsardzības un citām atsevišķām idejām: Dzīvnieku atbrīvošanas fronte (*Animal Liberation Front*), kampaņas par klīniku, kurās veic abortus, slēgšanu. Viena jautājuma terora aktu skaits nemainīgi samazinās kopš 2007. gada. 2013. gadā ES nav konstatēts neviens šāda rakstura teroristiskais akts. Fiksēti atsevišķi ekstrēmistiska rakstura gadījumi: Itālijas komūnā Montelupo–Fjorentino arestēti trīs ekstrēmisti, kuri mēģināja bojāt piena pārvadātāju mašīnas, lai “aizstāvēt dzīvnieku tiesības.” Divi ekoloģiska rakstura ekstrēmistu uzbrukumi notika Grieķijā un Nīderlandē: 2013. gada februārī Halkidiki pussalā 40 iedzīvotāji agresīvi protestēja pret zelta ieguvu šahtā Skuris. Viņi uzspīdzināja vairākas paštaisītas spridzināšanas ierīces, aizdedzināja ēkas un draudēja šahtas apsargiem; holandiešu zaļo kustības ekstrēmisti no organizācijas “269 Life” nelegāli iekļuva zvēraudzētavas teritorijā, filmēja tur notiekošo un ievietoja materiālus internetā. 2014. gada 19. februārī kustības “Greenpeace” aktīvisti Parīzē pie ieejas Francijas prezidenta rezidences Elizejas pilī izbēra piecas tonnas akmeņogļu. Mašīnā atradās arī 2000 litru radioaktīva ūdens. Ekologi šādā veidā protestēja pret, viņuprāt, diviem bīstamākajiem enerģijas iegūšanas veidiem – atomelektrostacijās un ar akmeņoglēm darbināmām stacijās. (Pielikums Nr. 3, 24. attēls). 1999. gadā Francijā notika plaši protesti pret Alēna Župē (*Alain Juppe*) valdības paredzēto sociālās sistēmas reformu. Protestu gaitā atomelektrostacijā Bleisā (*Blayais Nuclear Power Plant*) dzesēšanas sistēmā tika iebērtas sēklas. Akciju veica organizācijas “Tcherno Blaye” biedri, kuri cīnās pret atomelektrostaciju izmantošanu. Organizācijas nosaukums veidots no divu atomelektrostaciju nosaukumiem – Černobiļa (*Chernobyl*) un Bleisa (*Blaye*).

1994. gada novembrī sprādziena draudi bija Lietuvas Ignolinas AES, kura atrodas tiešā Latvijas tuvumā. Uzspīdzināt AES tika draudēts pēc Lietuvas tiesas piespriedē nāves soda vienam no organizētās noziedzības līderiem. 2012. gada jūnijā ekologu organizācija “Greenpeace” uzsāka akciju “Aizsargāsim Arktiku”, kuras mērķis aizliegt naftas ieguvu, zvejniecību Ziemeļpola reģionā. 2013. gada 18. septembrī “Greenpeace” piederošais kuģis “Arctic Sunrise”, kurš kuģo zem Nīderlandes karoga, Pečoras jūrā pienāca pie naftas ieguves platformas “Prirazlomnaja” (*Приразломная*). (Pielikums Nr. 3, 25. attēls). Divi ekoloģiskās ekspedīcijas dalībnieki, šveicietis Marko Vēbers un somis Sini Saarela, bruņojušies ar alpīnistu ekipējumu, mēģināja uzkāpt uz platformas. Uz ko no platformas atbildēja ar ūdensmetēju strūklām. Pēc tam aizturēšanā iesaistījās Krievijas Robežsardzes Speciālo uzdevumu vienība. 19. septembrī uz kuģi “Arctic Sunrise” no helikoptera izsēdās Krievijas robežsargi, sargkuģis “Ladoga” aizbuksēja “Arctic Sunrise” uz Murmanskas ostu. Krievijas Federācijas Izmeklēšanas komiteja saskatīja “Greenpeace” darbības noziedzīga nodarījuma pazīmes, par kuru paredzēta atbildība pēc KF Kriminālkodeksa 227.pantā “Pirātisms”. Krievijas Federācijas prezidents V.Putins paziņojumā par notikušo incidentu uzsvēra, ka ekologi nav pirāti, taču viņi pārkāpuši starptautiskās tiesību normas. Robežsargi nebija pārliecināti par iebrucēju nodomiem, sevišķi pēc asiņainajiem notikumiem Kenijā. 23. oktobrī Krievijas Federācijas Izmeklēšanas komiteja pārkvalificēja aktīvistu darbības no “Pirātisms” uz “Huligānisms”, saskaņā ar Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 213.panta 2.daļu. Līdz 28. novembrim visi akcijas dalībnieki tika atbrīvoti no apcietinājuma pret drošības naudu. Saskaņā ar KF Konstitūcijas 20. gadadienas Amnestijas likumu krimināllieta tika izbeigta. 29.decembrī ekspedīcijas dalībnieki un “Arctic Sunrise” ekipāža pameta Krieviju. Tikai 2014. gada 9. augustā kuģis “Arctic Sunrise” atgriezās Amsterdamā.

Noziedzīgie nodarījumi ar atsevišķām terorisma pazīmēm. Atsevišķos gadījumos nepieciešams nošķirt noziegumu terorisms no tuviem un līdzīgiem noziegumu sastāviem: īpašuma iznīcināšana un bojāšana, bruņota formējuma organizācija un dalība tajā, bandītisms, gaisa kuģa aizdzīšana, diversija, pirātisms, valsts pārstāvja dzīvības apdraudējums, uzbrukums personai vai organizācijai, kuri bauda starptautisko aizsardzību, valsts varas vardarbīga sagrābšana. “Īpašais” nolūks ir galvenā pazīme, pēc kuras terorisms ir nošķirams no citiem “konkurējošiem” noziedzīgo nodarījumu sastāviem. Literatūrā šie sastāvi tiek dēvēti kā terorisma izpausmes, kaut arī tie ir pastāvīgi noziegumi, ar savām specifiskām pazīmēm. ASV Centrālās Izlūkošanas Pārvaldes Pretterorisma centra (*CIA's Counterterrorist Center*) izpilddirektors Pols Pillars (*Paul Pillar*) formulēja četras būtiskas atšķirības starp teroristiskajām organizācijām un citiem noziedzīgiem grupējumiem:

- “a) teroristi darbojas nevis impulsīvi, bet saskaņā ar izstrādātu plānu;
- b) teroristiem ir politiski, nevis kriminālie mērķi. Atšķirībā no organizētās noziedzības, teroristi grib mainīt esošo kārtību sabiedrībā, nevis iegūt naudu;
- c) teroristu uzbrukumu objekti ir civiliedzīvotāji, nevis militārpersonas;
- d) teroristi darbojas starpnacionālās grupās, vairums gadījumos neievērojot valstu robežas”.⁷⁰

Izšķiroša nozīme ir nozieguma izdarīšanas motivācijai un paredzamajam sasniedzamam rezultātiem. 1907.–1908. gadā Tbilisi (Gruzija) grupa sociāldemokrātu (boļševiku) partijas kaujinieku veica uzbrukumus inkasentu kariatēm, pasta nodaļām, lombardiem ar mērķi “ekspropriēt līdzekļus un boļševiku partijas kases papildināšana”⁷¹. Grupējumu vadīja vēsturiski pazīstamas personas I. Džugašvili (Staļins) un S. Ter-Petrosjans (Kamo). Krievu vēsturnieks Oļegs Budņickis, vairāku grāmatu par terorisma vēsturi autors, nodēvēja šos uzbrukumus par teroristiskiem. Analizējot nozieguma objektīvās un subjektīvās pazīmes, darbības jā kvalificē kā bandītisms vai laupīšana, jo mērķis, iegūt materiālu labumu, realizējās jau ar pašu vardarbības aktu, bez jebkādiem starpposmiem, kuri būtu vērsti uz kāda piespiešanu izdarīt vai nedarīt nepieciešamās darbības. Arī notikuma publicitāte, kura nepieciešama teroristiem, tika sasniegta ar nozieguma realizācijas momentu, bez izpildītāju papildus piepūles, iegūtā publicitāte nav vērsta uz iebaidīšanu, baiļu faktora radīšanu vai izmantošana kā brīdinājumu iedzīvotājiem vai valdībai. Tāpēc dotajā gadījumā nav runas par teroristiem vai terora aktu, ir tikai noziedzīgs grupējums un noziegums laupīšana. Nav uzskatāmi par teroristiskiem aktiem latviešu anarhistu-komunistu laupīšanas jeb pašu revolucionāru izpratnē “ekspropriācijas” Londonā 1910. gada nogalē un 1911. gada sākumā. Latviešu anarhistu 1910. gada 16. decembrī nolēma aplaupīt juvelieru izstrādājumu veikalu. Mēģinājums neizdevās, laupītāji nošāva trīs neapbruņotus policistus un vairākus ievainoja. Policijas dokumentos fiksēts, ka uzbrucēji piederējuši latviešu anarhistu-komunistu grupai “Liesma”, kuras vadītājs bija Jānis Žāklis vai Žākle (tā laika rakstībā Schahklis/Schahkle). Jau pirms šī mēģinājuma anarhistu grupa Anglijā bija nodarbojusies ar laupīšanām. Latvieši ir ieņēmuši redzamu vietu anarhistu (sociāldemokrātu) kustībā 20. gadsimta sākumā.

Anarhistu kustības Krievijā nacionālais sastāvs 1905.–1907. gada revolūcijas laikā:

- 48% ebreji;
- 29% krievi;
- 14% ukraiņi;

⁷⁰ WashingtonProFile. www.washprofile.org

⁷¹ Будницкий О.В. “История терроризма в России”, “Феникс”, Ростов-на-Дону. 1996., с. 410.-421.

- 3% latvieši;
- 6% citas Krievijas impērijā tautas⁷².

Arī Latviešu Sociāldemokrātiskās partijas vadība jau 1905. gada revolūcijas laikā veicināja šādas laupīšanas operācijas, lai iegūtu līdzekļus ieroču pirkšanai, dzīvošanai ārzemēs un revolucionārās darbības turpināšanai. Vēsturē iegājis 1906. gada 13. februārī sociāldemokrātu kaujinieku uzbrukums Krievijas valsts bankas Helsingforsas (Helsinki, Somija) nodaļai (pielikums Nr. 3, 6. attēls). Tika nogalināts bankas sargs un ievainots kontrolieris. Laupītāji iztukšoja kasi un atstāja kvīti par “ekspropriāciju”. Šajā uzbrukumā, kā arī citos piedalījās slavenais latviešu mākslinieks Ģederts Eliass⁷³ (pielikums Nr. 3, 77. attēls). Ieguvums bija 175 463 rubļi un 68 kapeikas, kā arī 459 000 markas. Daudzu terorisma ekspertu darbos parādās atziņa, ka pēdējos trīsdesmit gados iespējami notikusi organizētās noziedzības un teroristisko organizāciju tuvināšanās, atsevišķu kopēju interešu realizācijai. Valters Leguers, kurš grāmatā “Jaunais terorisms” šim jautājumam veltījis atsevišķu sadaļu, norāda: “atsevišķos gadījumos vērojama organizētās noziedzības un terorisma simbioze, kuras agrāk nav bijis.”⁷⁴ Politiskie un ekonomiskie apstākļi globalizētā pasaulē izveidojuši situāciju, ka terorisms un organizētā darbojas vienā teritorijā. Pasaulē darbojas tūkstošiem organizētās noziedzības grupējumu un simtiem teroristu grupu. Eiropola gada pārskatā par organizēto noziedzību ES “SOCTA 2013” norādīts, ka savienības teritorijā darbojas aptuveni 3600 organizētās noziedzības grupas.⁷⁵ Eiropols norāda, ka nav izslēgti organizētās noziedzības un teroristu kontakti kopēju akciju plānošana un realizācija, lai iegūtu līdzekļus un ceļošanas dokumentus. Taču pašlaik organizētās noziedzības un teroristu kontakti, savstarpēja koordinēta sadarbība ir rets izņēmums, nevis sistēma. Tāpēc vairāk jāpiekrīt to ekspertu viedoklim, kuri uzskata, ka sadarbība teroristu un organizētās noziedzības organizāciju starpā ir izņēmums, nevis sistēma. Luīza Šelli uzskata: “organizētās noziedzības grupu sakari ar teroristiem ir retāk, nekā organizētās noziedzības kontakti ar politiķiem.” Pamatojot organizētas noziedzības un terorisma sadarbību un iespējamo saplūšanu, šāda viedokļa autori pamato, galvenokārt, ar piemēriem no “Kolumbijas Revolucionāro bruņoto spēku” (*The Revolutionary Armed Forces of Colombia - Peoples Army*)⁷⁶ un Peru grupējuma “Mirdzošās takas” (*Sendero Luminoso*) darbības. Atsevišķi partizānu grupējumi izmanto kriminālnoziedznieku pakalpojumus. Vairāk tas ir saistīts ar iesaistīšanos nelegālajā narkotisko vielu tirdzniecībā. Teroristi katrā gadījumā savu darbību pozicionē kā politisku, savukārt narkotiku tirgotāji vienmēr tiek uzskatīti par kriminālnoziedzniekiem. Kad vienotā darbībā apvienojas narkotiku tirgotāji un teroristi nepārvaramas pretrunas nerodas: teroristi no narkotiku tirgošanas iegūst līdzekļus savai darbībai, nezaudējot savu politisko statusu, narkotiku tirgoņi bez peļņas no sadarbības ar teroristiem kļūst vēl bīstamāki un iegūst politisku ietekmi. Daudzas teroristu akcijās politiskie mērķi var tikt savienoti ar mērķi iegūt materiālu labumu. “...organizētai noziedzībai un terorismam ir atšķirīgi mērķi. Organizētā noziedzība nodarbojas ar biznesu. Jo mazāk uzmanības tiek pievērsts tās peļņu nesošiem uzņēmumiem, jo labāk. Terorismam ir pretējs uzstādījums. Biežāk vēlamais rezultāts ir plaša sabiedriskā rezonanse.

⁷² Ермаков В.Д. “Портрет российского анархиста начала века”, //Социс.1992. Nr.3. С.99.

⁷³ Ģederts Eliass (1887.–1975.), Latviešu revolucionārs un mākslinieks, LPSR Tautas mākslinieks(1962.). 1906. gadā ar segvārdu “Straume” piedalījās uzbrukumos Rīgas policijas pārvaldei un Krievijas Valsts bankas nodaļai Helsinkos. Pēc uzbrukumiem apcietināts un ieslodzīts Rīgas Centrālcietumā.

⁷⁴ Walter Laqueur “The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction”, London, Phoenix Press, 1999, p.211.

⁷⁵ EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA). Europol. <https://www.europol.europa.eu/content/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta>

⁷⁶ Spanish: Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia—Ejército del Pueblo

Neskatoties uz atšķirībām, sadarbība narkotiku tirdzniecības jomā starp organizēto noziedzību un terorismu nostiprinās.”⁷⁷ Sadarbības formas var veidoties dažādas. Taču ar lielu varbūtību var secināt, ka organizētās noziedzības grupām ir izdevīgi sadarboties ar teroristu organizācijām, kurām ir reāla politiska ietekme, nevis ar individuāliem fanātiķiem un nekontrolētam “trakajām” radikāļu grupām. Savukārt, teroristiem izdevīga sadarbība ar noziedzniekiem, kuri nodarbojas ar ražošanu, kontrabandu un pārdošanu. Praksē notiek ideoloģisko pretrunu neievērošana, kopējo mantisko interešu vārdā. Turku ultranacionālisti no organizācijas “Pelēkie vilki” un kurdu separātisti no Kurdistānas Strādnieku partijas publiskā telpā sauc pretējo pusi ienaidniekiem gan Turcijā, gan Eiropas un Amerikas kopienās. Taču savstarpējā nepatika izzūd, kad jāvienojas par heroīna kontrabandu un cilvēku tirdzniecību. Libānā visi politiskie pretinieki: kristieši, musulmaņi (šīiti, sunnīti vai drūzi⁷⁸) – iedzīvojas no narkotiku tirdzniecības. Ideoloģiskie kari apstājas pie marihuānas vai opija magoņu lauku robežas.⁷⁹ Viena līmeņa ar terorismu, starptautiska vai valsts nozīmes, noziedzīgie nodarījumi, kuru atsevišķas pazīmes sakrīt ar terorismu, ir pirātisms, diversija vai vardarbīga valsts konstitucionālās varas maiņa. Atsevišķi autori kvalificē šos noziedzīgos nodarījumus kā teroristiskus, kaut arī katram no tiem piemīt atšķirīgas raksturīgas pazīmes. Pirātisms sākotnēji ir jūrniecības problēma, kas pārvēršas tirdzniecības un globālā ekonomikas problēmā, ietekmējot visas pasaules patērētājus. Tā radītais kaitējums varētu vēl palielināties enerģijas avotu piegādes ķēdes pārrāvumu gadījumā, ja pasaules sabiedrība konstruktīvi nevērsīsies pret pirātu darbību vai jūrnieku apvienības atteiksies kuģot pirātisma skartajās zonās. Minētās zonas katru gadu šķērso 18 000 kuģu. 2012. gadā pirātu 225 uzbrukumos un 24 nolaupīšanās seši jūrnieki nogalināti, bet 448 saņemti gūstā kā ķīlnieki. Kopš 2007. gada Somālijas piekrastē nogalināti 43 jūrnieki, 2693 jūrnieki ir bijuši pirātu ķīlnieki. 2010. gada ziņojumā “Jūras pirātisma radītais kaitējums ekonomikai” analizētas tiešās izmaksas: izpirkuma maksas, apdrošināšanas prēmijas, maršruta maiņa, apbraucot Labās Cerības ragu, preventīvie drošības pasākumi, bruņota apsardze, jūras spēku misiju izvietošana, kriminālvajāšanas izmaksas, pretpirātisma organizāciju finansēšana, humanitāri zaudējumi. Kopējās gada izmaksas novērtētas 7 līdz 12 miljardu ASV dolāru apmērā. Izpirkuma maksas apmērs 2009.–2010. gadā bija 830 miljoni ASV dolāru, apsardzes aprīkojums un bruņojums gadā izmaksā no 360 miljoniem līdz 2,5 miljardiem dolāru. O.Dopilka atšķirību starp pirātismu un terorismu saskata tikai tajā apstākļī, ka “terorisms ir politiski motivēts, bet pirātisms tiek veikts personīgu interešu vadīts”.⁸⁰ L.Modžorjans uzskata, ka jūras terorismu jāiekļauj pirātisma koncepcijā, jo viņš abos noziedzīgajos nodarījumos nesaskata būtiskās atšķirības. Kā kopēju pazīmi atzīmi L.Modžorjans norāda iebaidīšanu kā darbības metodi, lai iedvestu šausmas un paralizētu upuru spējas pretoties.⁸¹ Tomēr, ja upuru iebiedēšana pirātiem ir viens no centrālajiem akcijas aspektiem, tad teroristiem tiešo upuru iebiedēšana ir tikai līdzeklis, lai iebiedētu vai

⁷⁷ *Testimony of Frank J.Cilluffo, United States House of Representatives, Hearings before the Subcommittee on Crime, House Couse Committer on the Judiciary, The Threat Posed by Convergence of Organized Crime, Drug Trafficking and Terrorism, 107th Congress, 1st session.*

[http://www.jec.senate.gov/reports/107th%20Congress/Wired%20World%20-%20Cyber%20Security%20and%20the%20US%20Economy%20\(1737\).pdf](http://www.jec.senate.gov/reports/107th%20Congress/Wired%20World%20-%20Cyber%20Security%20and%20the%20US%20Economy%20(1737).pdf) [skatīts 10.10.2014.]

⁷⁸ Reliģiska sekta, viena no šīti novirziena sekotājiem. Tās locekļi dzīvo Libānas un Sīrijas kalnu rajonos. Lai gan viņi tiek uzskatīti par musulmaņiem, patiesībā tiem ir daudz dažādu ticējumu, to skaitā atzīst arī reinkarnāciju.

⁷⁹ Frank Bovenkerk and Yacel Yesilgcz, *De Maffia vanTurkije (Amsterdam,Meulenhoff,1998.)*.

⁸⁰ Допилка С.О. “Уголовная ответственность за терроризм и пиратство на море”, *Автореферат, Киев,1993.с.19-21.*

⁸¹ Моджорян Л.А. “Терроризм на море. Борьба государств за безопасность морского судоходства”, М.: *Международные отношения, 1991.с.37.*

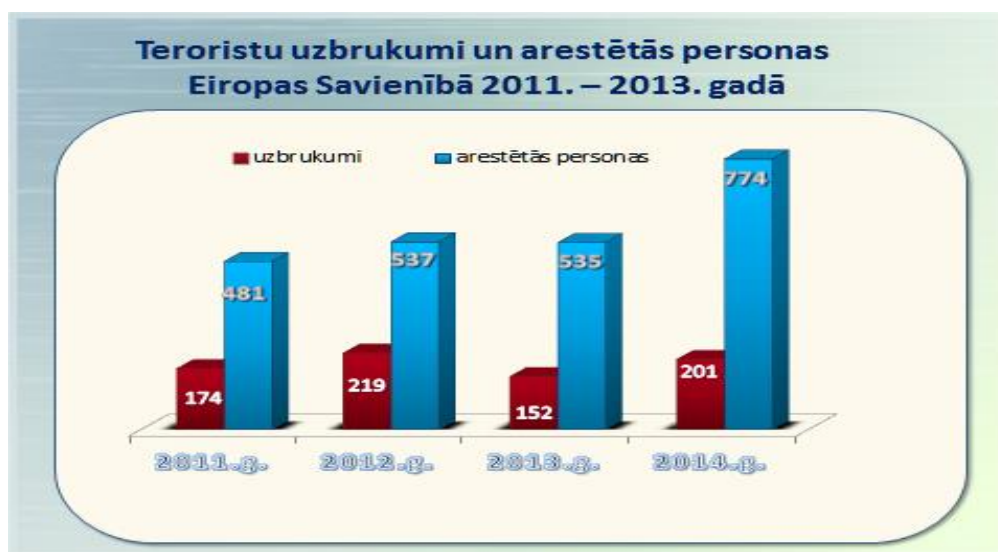
ietekmētu trešās personas, kuras ir ieinteresētas uzbrukuma upuru drošībā. Pirātiem kuģa sagrābšana un materiālo vērtību iegūšana ir noziedzīgā nodoma realizācija, teroristu vardarbīgās akcijas vērstas uz trešās puses iespaidošanu, lai tā veiktu vai neveiktu teroristu interesējošās darbības. Pirātu mantkārīgās intereses tiek tieši realizētas pašu spēkiem uzbrukuma rezultātā, sagrābjot ķīlniekus, preces un citas vērtības. Jāsecina, ka pirātisms noslēdzas ar vardarbības aktu, savukārt terorisms ar vardarbības aktu tikai sākas.

2. TERORISMA DRAUDU POTENCIĀLS UN TO NOTEICOŠIE FAKTORI EIROPĀ UN LATVIJĀ

2.1. Terorisma draudi Eiropas Savienībā

Valsts drošība ir cieši saistīta ne tikai ar Latvijas iekšpolitisko, sociālo un ekonomisko attīstību, bet arī ar Eiropā un citviet pasaulē notiekošajiem procesiem. 2015. gada sākumā teroristi veica uzbrukumus Parīzē un Kopenhāgenā, ES dalībvalstu vadītāji apstiprināja, ka kopīgā cīņā ar terorismu kļūst par vienu no galvenajām savienības prioritātēm.

2014. gadā notikuši 201 (2013. gadā – 152) teroristu uzbrukumi 7 ES dalībvalstīs (2013. gadā – 5) (skatīt 2.1. attēlu): Francija – 52 (2013. gadā – 63), Spānija – 18 (2013. gadā – 33), Apvienotā Karaliste – 109 (2013. gadā – 35), Grieķija – 7 (2013. gadā – 14), Itālija – 12 (2013. gadā – 7). Salīdzinot ar 2013. gadu, 2014. gadā klāt nākušas Beļģija – 1 uzbrukums un Polija – 2 uzbrukumi. Teroristu uzbrukumu rezultātā nogalināti – 4 (2013. gadā – 7).⁸² Par teroristisko darbību arestētas 774 personas (2013. gadā – 535): Francija – 238 (2013. gadā – 225), Spānija – 145 (2013. gadā – 90), Apvienotā Karaliste – 132 (2013. gadā – 77), Beļģija – 72, Itālija – 39, Šveice – 31, Īrija – 27, Bulgārija – 21, Vācija – 18, Nīderlande – 17, Grieķija – 13, Somija – 4, Čehija – 1, Dānija – 1, Luksemburga – 1.

2.1. attēls. Teroristu uzbrukumi un arestētās personas ES 2011.–2014. gadā

Vērtējot norises ārpus Latvijas, kuras tiešā veidā ietekmēt Latvijas un tās sabiedroto drošību, ka vienu no būtiskajiem faktoriem jāuzsver nestabilitāte Tuvo Austrumu reģionā. Kā minēts Latvijas Ārlietu ministra ikgadējā ziņojumā par paveikto: “Mūsdienās drošības izaicinājumiem ir daudzveidīgs raksturs. Bez tradicionālajiem draudiem jārēķinās arī ar asimetriskiem izaicinājumiem, kurus rada terorisms, organizētā noziedzība un kibernetikas draudus ar ietekmi uz valsts drošību. Šīs problēmas rada netiešus draudus arī Latvijai. Šajā kontekstā ir svarīgi, lai Eiropas Savienība būtu spēcīga un vienota. 2014. gadā situācija Latvijai tuvākajā Baltijas jūras reģionā saglabājās relatīvi stabila un kopumā droša. To veicināja visu šī

⁸² EU Terrorism situation and Trend report – 2015 (TE-SAT 2015). Europol. <https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 15.07.2015.]

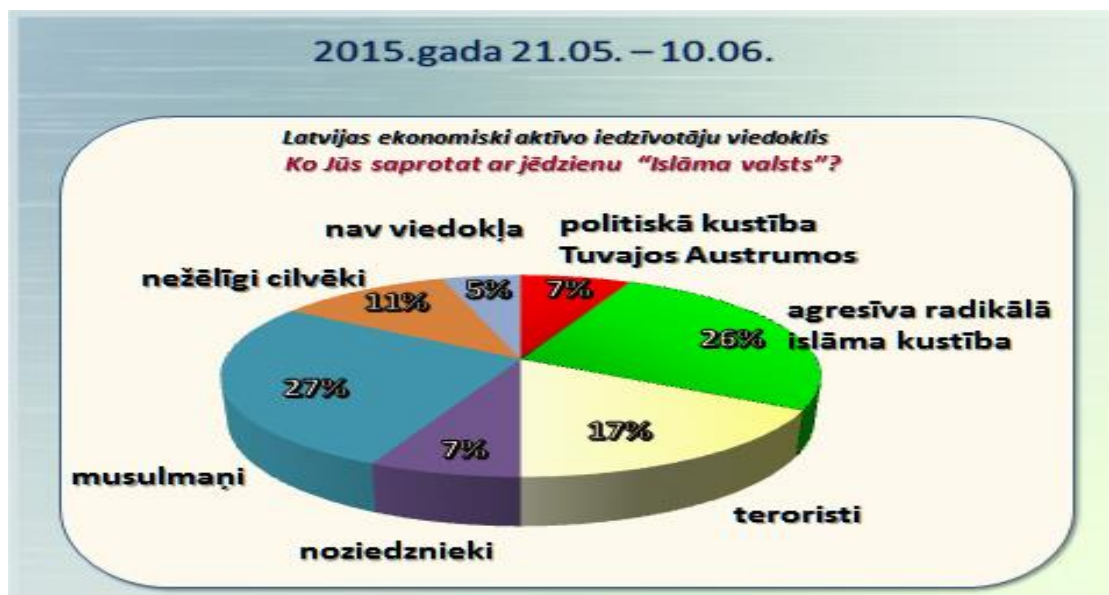
reģiona valstu iesaiste ekonomiskajā un politiskajā sadarbībā.”⁸³ Starptautiskā terorisma draudu analīze liecina, ka 2013. gadā galvenos terorisma draudus Eiropas drošībai radīja Eiropas islāmistu ceļošana uz Sīriju un pievienošanās tur bāzētajiem islamistu teroristu grupējumiem. Eiropas islāmistu aktīvā ceļošana uz Sīriju rada ilgtermiņa terorisma riskus kontinentā un šī tendence var nelabvēlīgi ietekmēt arī Latvijas drošību. Eiropas izcelsmes personu iesaistīšanās cīņās Sīrijā un citās pasaules valstīs, šī tendence kļūst par draudu Eiropas valstīm, tai skaitā arī Latvijai, jo, atgriežoties šīs personas nākotnē, var plānot un realizēt teroristiskās aktivitātes arī Eiropas teritorijā. Kā raksturojošu piemēru var minēt 2014. gada maijā ES notikušu pirmo uzbrukumu, kuru veica persona pēc atgriešanās no Sīrijas. Francijā Rube (*Roibaix*) pilsētā dzimušais Medi Nemmušs (*Mehdi Nemmouche*) atgriežoties no Sīrijas, kur viņš vairāk nekā gadu karoja radikāļu pusē, Briselē iegāja Ebreju muzeja telpās un nošāva četrus cilvēkus. Nogalinātie bija Izraēlas, Francijas un Beļģijas pilsoņi (pielikums Nr. 3, 26.; 27. attēls). Medi Nemmušs 2006. gadā kopā ar diviem līdzdalībniekiem aplaupīja veikalu Turkuenā (*Tourcoing*) komūnā, iegūstot 3000 eiro, taču pēc tiesas lēmuma no 2007. līdz 2012. gadam pavadīja Francijas cietumā. Tieši cietumā Medi Nemmušs nodibināja kontaktus ar radikālajiem islāmistiem no musulmaņu brālības “*Sanabil*” (*Fraternité Musulmane Sanâbil*). Pēc atbrīvošanas no cietuma caur Briseli, Londonu, Beirutu un Stambulu viņš devās uz Sīriju karot grupējuma “*ISIL*” pusē. Sīrijā Medi Nemmušs izgāja kaujinieka sagatavošanās kursu un pēc gada dalības kaujās caur Malāziju un Singapūru atgriezās Eiropā. Šis notikums ir noslēdzošais posms noziegumu ķēdē, kura demonstrē nopietno apdraudējumu, kuru rada personas, kas atgriežas no “terorisma viesizrādēm”. Jaunie cilvēki atgriežas mītnes valstīs ar gūto kaujas pieredzi, ideoloģiski pārliecināti turpināt teroristisko darbību Eiropā. Šī parādība saglabāsies Eiropā tuvākos gadus. Nepieciešami ilgtermiņa un kompleksi pasākumi, lai apgrūtinātu teroristu ceļošanu un novērstu apstākļus, kuri veicina radikalizāciju. Neilgā laikā grupējums “*ISIL*” ir kļuvis par sekmīgāko džihāda organizāciju pasaulē.

Uz autora veiktās aptaujas jautājumu:

“**Ko Jūs saprotat ar jēdzienu “Islāma valsts?”**” respondenti sniedz sekojošas atbildes:

- musulmaņi – 27%;
- agresīva radikāla islama kustība – 26%;
- teroristi – 17%;
- nežēlīgi cilvēki – 11%;
- politiska kustība Tuvajos Austrumos – 7%;
- noziedznieki – 7%;
- nav viedokļa – 5% (skatīt 2.2. attēlu).

⁸³ Latvijas Republikas “Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2014.–2015. gadā”. 23.01.2014., Rīga.
<http://latviaspb.ru/lv/Arpolitika/> [skatīts 12.02.2015]

2.2. attēls. Aptaujas rezultāti par jēdzienu “Islāma valsts”.

Cīņā ar grupējumu “ISIL” iesaistījušās Eiropas valstis, kuras sniedz atbalstu kurdu pašsardzības spēkiem (pešmerga), kuri arī atvairā islamistu uzbrukumus savai teritorijai. Viens no kurdu tautas atzariem—jezīdi dzīvo Sīrijā un Irākā. Tā ir viena no vecākajām pasaules tautām. Viņi nav islamticīgie, un sunnīti no “ISIL” nostāda viņus izvēles priekšā: pieņemt islamu vai tikt iznīcinātiem. Simtiem tūkstoši jezīdu jau devušies bēgļu gaitās. ANO vērtē “ISIL” kaujinieku darbību pret jezīdiem kā genocīdu. Par to paziņoja ANO Ģenerālsēkretāra palīgs cilvēktiesību jautājumos Ivans Šimonovičs *Ivan Šimonovič – UN Assistant Secretary-General for Human Right*). Lai atbalstītu kurdu cīņu pret “ISIL”, Eiropas un Amerikas valstis pieņēma lēmumu sniegt tiem iespējamo palīdzību gan bruņojuma, gan medicīnas preparātu un pārtikas sūtījumu veidā. Vācija kurdu spēkiem piegādā prettanku raķetes “Milan”, kuras izstrādātas 1970-tajos gados. Itālija piegādās vācu ražojuma ložmetējus MG42, kurus pati Itālija iegādājās 1963. gadā. Notika arī kurdu instruktoru apmācības darbībai ar šo apbruņojumu. Kurdu diasporas pārstāvji, pieprasot Eiropas valstīm palielināt atbalstu kurdiem cīņā ar “ISIL”, 2014. gada 7. oktobrī ieņēma Eiropas Parlamenta ēku Briselē (pielikums Nr. 3, 28. attēls). Akcija bija miermīlīga, ar protestētājiem tikās EP Priekšsēdētājs Martins Šulcs (*Martin Schulz*), kurš puda noteiktu atbalstu kurdiem. Konflikts Tuvajos Austrumos tieši iespaido drošību Eiropā. Divās Vācijas pilsētās Hamburgā (*Hamburg*) un Cellē (*Celle*), kurās dzīvo liels skaits kurdu, notika vardarbīgas sadursmes starp kurdiem—jezīdiem un musulmaņiem. Kurdi rīkoja manifestāciju savu tautiešu cīņas pret “ISIL” Sīrijā atbalstam, kura pārvērtās ielu cīņā, izmantojot nažus un beisbola nūjas.⁸⁴ Kurdu protesti pret Turcijas bezdarbību kurdu un “ISIL” konfliktā, pārvērtās masu nekārtībās 20 Turcijas provincēs, kurās gājuši bojā vismaz 15 cilvēki. Sešās provincēs noteikta komandanta stunda, divās drošības apsvērumu dēļ skolās atceltas mācības.⁸⁵ Atgriežoties nedaudz gadus atpakaļ, jādomā par izmaiņām valstu nostāšanās. Tagadējo sabiedroto kurdu līderis

⁸⁴ “Kobane-Krise: Ein Toter bei Kurdenprotesten in Türkei”, “*Spiegel*”, 07.10.2014.
<http://www.spiegel.de/politik/ausland/kobane-ein-toter-bei-kurdenprotesten-in-der-tuerkei-a-995920.html>
[skatīts 11.10.2014.]

⁸⁵ *TV Haber Turk*, 08.10.2014.
<http://www.bestanuce1.com/video/video.php?videoid=3497&=sterk-tv-ana-haber-08-10-2014>
[skatīts 11.10.2014.]

Abdulla Odžalans notiesāts par teroristisko darbību un no 1999. gada atrodas ieslodzījumā Imrali salā. 1999. gadā Turcijas tiesa viņam piesprieda nāvessodu par nodevību un kurdu separātistu bruņotas cīņas vadīšanu pret Turciju. Vēlāk nāvessodu nomainīja pret mūža ieslodzījumu. A.Odžalans vadīja Kurdu strādnieku partijas (*Kurdistan Workers Party*) 16 gadus ilgo bruņoto cīņu par Kurdistānas valsts izveidi, ka prasīja 30 000 cilvēku dzīvības. Kurdu strādnieku partija atzīta par teroristisko organizāciju un iekļūst visvairāk veikušo terora aktu organizāciju desmitniekā. Kurdu protestantu rokās bija karogi ar Abdullas Odžalana attēlu. Esošajā situācijā tas nevienu nesatrauc Eiropas Parlamentā. Pēc Vācijas valdības lēmuma par bruņojuma piegādēm Irākas kurdēm, televīzijas kompānija "N24" un sabiedriskā domas izpētes institūts "Emnid" veica aptauju par terorisma draudiem Vācijā. **58% aptaujāto respondentu uzskata, ka lēmums par bruņojuma piegādēm palielina terorisma risku Vācijā.**⁸⁶

"ISIL" vadītāji aicina visus ticīgos musulmaņus visā pasaulē nogalināt to valstu pilsoņus, kuras iesaistījušās ASV vadītajā koalīcijā pret "ISIL". Aicinājums tika ierakstīts 40 minūšu ilgā ierakstā un pārraidīts "ISIL" kanālos.⁸⁷ 2014. gada 21.saeptembrī ar "ISIL" saistītais alžīriešu radikālo islamistu grupējums "*Jund-al-Khilafa*" nolaupīja un nogalināja Francijas pilsoni Ervē Gurdelu (*Erve Pjer Gurdel*). Pirms tam "*Jund-al-Khilafa*" ierakstīja Ervē Gurdela aicinājumu Francijas prezidentam Fransua Olandam atteikties no dalības koalīcijā cīņā ar "ISIL". Pēc Ervē Gurdela noslepkavošanas, Francijas līderis no ANO tribīnes paziņoja: "Francija nekad nepieņems šantāžai." "ISIL" nogalināja divus amerikāņu žurnālistus Džeimsu Fouliju (*James Foley*) un Stīvenu Satlofu (*Steven Joel Sotloff*), kā arī britu labdarības organizācijas darbinieku Deividu Heinsu (*David Haines*) (pielikums Nr. 3, 29. attēls). Visas slepkavības kaujinieki nofilmēja un video izplatīja internetā. Pēc esošās informācijas ASV žurnālista Teo Kertisa (*Peter Theo Curtis*) un fotogrāfa Metju Šraiera (*Michael Schrier*) nolaupīšanā piedalījušies trīs Kanādas pilsoņi, kuri pievienojušies teroristu grupējumiem Sīrijā. Ar spīdzināšanas palīdzību viņi no gūstekņiem uzzināja maksājumu karšu pin-kodus un iegūtos līdzekļus izmantoja savām vajadzībām. Lai radinieki neuztrauktos, teroristi nosūtīja viņiem elektroniskās vēstules no gūstekņu adresēm. 2014. gada novembrī "ISIL" publiskoja kārtējo video, kurā redzams sodīšanas ar nāvi process. 16 minūtes ilgajā materiālā tiek nocirstas galvas 18 Sīrijas karavīriem un humanitārās organizācijas darbiniekam ASV pilsonim Pīteram Kessigam (*Peter Kassig*). P.Kessigs 2007. gadā dienēja Irākā, pēc dienesta viņš devās uz Libānu, kur sniedza atbalstu bēgļiem no Sīrijas. 2013. gada 1. oktobrī P.Kessigs nonāca "ISIL" kaujinieku gūstā, kur piespiedu kārtā pieņēma islamu un saņēma jaunu vārdu Abdul Rahmans. Papildus satraukumu Eiropā radīja paziņojums, ka nāves soda izpildītāju vidū ir eiropieši, kuri karo nemiernieku pusē. Francijas iekšlietu ministrs Bernards Kaznevs (*Bernard Cazeneuve*) atzina, ka P.Kessiga noslepkavošanā piedalījās vismaz viens Francijas pilsonis. Video tika atpazīts 1992. gadā Normandijā dzimušais Maksims Ošars (*Maxime Hauchard*). 17 gadu vecumā pieņēma islamu un tagad sauc sevi Abu Abdalla Al Farans (*Abou Abdallah Al Faransi*) (pielikums Nr. 3, 30. attēls). 2013. gadā viņš devās uz Mauritaniju, tālāk devās uz Sīriju un iesaistījās konfliktā kā "ISIL" kaujinieks. Maksims Ošars jau agrāk neslēpjoties, uzstājās televīzijā, kur atklāti stāstīja, kā aizbrauca no dzimtenes un ar ko nodarbojas Sīrijā. Video tika atpazīts arī otrs kaujinieks no Francijas. Faktu apstiprināja Francijas prezidents Fransua Olands. Otrais dalībnieks no Francijas P.Kessiga nogalināšanā ir Mikaela Dos Santos, dzimis nabadzīgā ieobraucēju no Portugāles

⁸⁶ <https://www.dw.de/eu-searches-for-an-anti.../a-17958769> [skatīts 30.09.2014.]

⁸⁷ Brian Ross, Anthony Castellano. "New ISIS Recording Urges Muslims to Kill Civilians in US-LED Coalition Countries." *ABC News*. 22.09.2014. <http://abcnews.go.com/Blotter/isis-recording-urges-muslims-kill-civilians-us-led/story?id=25669372> [skatīts 03.10.2014.]

ģimenē. Dzīvoja netālu no Parīzes Šampinji sur Marn (*Champigny-sur-Marne*). 2009. gadā saņēma Francijas pasi. Līdzīgi kā Maksims Ošars 17 gadu vecumā pieņēmis islamu. Parīzes prokurors Fransua Molins (*Francais Molins*) ierosināja kriminālprocesu pret diviem iespējamajiem kaujiniekiem no Francijas par “slepkavību, kura izdarīja personu grupu”.

Vācijas pretizlūkošanas dienesta vadītājs Hans-Georgs Maassens (*Hans-Georg Maassen Jahren Prasident des Verfassungsschutzes*) paziņoja, ka Sīrijā un Irākā gājuši bojā 60 Vācijas pilsoņi, kuri karoja “ISIL” pusē.⁸⁸ “ISIL” pusē karo vairāk nekā 12000 iebraucēji, to vidū ap 2000 eiropiešu (skatīt 2.3. tabulu).

2.3. tabula

Valstis, no kurām pilsoņi karo Sīrijā

	Valsts	Karojošo skaits
1.	Tunisija	3000
2.	Saūda Arābija	2500
3.	Maroka	1500
4.	Krievija	800
5.	Francija	700
6.	Turcija	400
7.	Lielbritānija	400
8.	Vācija	270
9.	Austrija	250
10.	Beļģija	250
11.	Alžīrija	200
12.	Nīderlande	120

Irākā un Sīrijā karojošajam teroristu grupējumam “ISIL” pievienojušies apmēram 1000 brīvprātīgo no Āzijas – no Indijas līdz pašam Klusajam okeānam, 2014. gada 25. septembrī norādīja ASV armijas komandieris Semjuels Loklers.⁸⁹ Krievijas Federācijas Nacionālā antiteroristiskā komiteja (*Национальный антитеррористический комитет – НАК*) pārskatā par 2014. gada notikumiem norāda, ka “ISIL” pusē karo vairāk nekā 1700 personu no NVS (Neatkarīgo Valstu Sadraudzība; krieviski: *Содружество Независимых Государств*) valstīm t.sk. 850 personas no Krievijas.⁹⁰ “ISIL” ir pirmais grupējums, kurš tik veiksmīgi piesaistījis brīvprātīgos no rietumu valstīm un tagad arī no Āzijas. Grupējums bieži izplata vardarbīgus video, lai demonstrētu savu spēku un iebiedētu pretiniekus. Jauno cilvēku uzmanību parasti pievērš grupējuma darbības sociālajos tīklos. Filipīnās islāma kaujinieki draudēja nogalināt vācu ķīlnieku, kā to aktīvi dara “ISIL” grupējums. Tas rada pamatotas bažas, ka “ISIL” veida radikālisms gūst ietekmi Āzijā. S.Loklers brīdināja Āzijas valstu vadītājus, ka izbraukušie kaujinieki var atgriezties mājās un turpināt ekstrēmistiskās darbības, tikai jau ar pieredzi reālā karā.

⁸⁸ Manuel Bewarder, Florian Flade, Uwe Müller. “60 Terroristen aus Deutschland für den IS gestorben“, „Die Welt“. 23.11.2014.

<http://www.welt.de/politik/deutschland/article134618358/60-Terroristen-aus-Deutschland-fuer-den-IS-gestorben.html> [skatīts 30.11.2014.]

⁸⁹ Leta—Reuters. 26.09.2014

⁹⁰ Александр Бортников. “Число граждан России в рядах джихадистов за год практически удвоилось”, ТАСС. 16.12.2014. <http://ren.tv/novosti/2015-02-20/na-storone-islamskogo-gosudarstva-voyuyut-okolo-2-tys-rossiyan> [skatīts 30.11.2014.]

2014. gada 24. septembrī ANO Drošības Padome vienbalsīgi pieņēma Rezolūciju Nr.2178/2014/, kurā noteikts, ka "Valstīm ir jāspē noteikti soļi, lai novērstu ārvalstu teroristu draudus, tostarp nepieļaujot, ka terorismā aizdomās turamie iekļūst vai pārvietojas pa to teritoriju, un ieviešot likumus, kas ļauj tiesāt aizdomās turamus ārvalstniekus". Dokumentā arī definēts, ka "ārvalstu terorists" ir "persona, kas dodas uz citu valsti ar nolūku veikt, plānot, sagatavoties vai piedalīties terora aktos vai veikt teroristu apmācību. ANO Drošības padome pieprasīja, lai ārvalstu kaujinieki-teroristi noliek ieročus, pārtrauc veikt terora aktus un atsakās no dalības bruņotos konfliktos. Lai realizētu rezolūcijas prasības, valstīm jānodrošina efektīva robežkontrole, jāierobežo iespēja pārvietoties ar viltotiem dokumentiem. Valstīm jāpieprasa avio pārvadātājus savlaicīgi sniegt informāciju par pasažieriem, kuri iekļauti ANO Drošības Padomes sankciju sarakstos. Līdzīga situācija, kad cilvēki devās uz konfliktu rajoniem, bija 1980. un 1990. gados pēc konfliktiem Alžīrijā, Bosnijā, Irākā un Afganistānā. Musulmaņu jaunatne devās karot ar, viņu izpratnē, ticības ienaidniekiem-kristiešu rietumiem, korumpēto garīdzniecību, musulmaņu valstu vadītājiem, kuri neievēro ticības uzstādījumus. Pēc pieredzes iegūšanas konfliktos, viņi atgriezās mājās Eiropas valstīs.

Kas tik pievilcīgs ir Eiropas jauniešiem teroristu grupējumā "*ISIL*"? Atšķirībā no grupējuma "*Al-Qaeda*", kura pilnībā koncentrējās uz cīņu ar neticīgajiem, grēcīgās rietumu civilizācijas iznīcināšanas un tikai tad sākt veidot gaišo islamistu nākotni savukārt "*ISIL*" mēģina organizēt islama valsti Halifatu jau kaujas laikā. Šariata likumi, kurus iekarotajās teritorijās ievieš "*ISIL*" paredz ne tikai neticīgo sodīšanu, bet arī atbalstu ticības brāļiem, sociālo labumu dalīšana, skolu un slimnīcu ierīkošana. Ar to tiek pamatots aicinājums visu iegūto aizsargāt no ienaidniekiem. Ienaidnieki ir kristieši, ticības pārkāpēji šīti (Halifata celtnieki-sunīti), pagāni jezīdi. Drošākais aizsardzības līdzeklis no ienaidnieka – viņu nogalināt. Nogalinot vienus, ienaidnieka skaits pieaug-tāda ir masu terorisma loģika. Organizācija "*ISIL*" publicēja dokumentu, kurā aprakstīti noziegumi un sodi par tiem, kuriem pakļauti visi iedzīvotāji islāma ekstrēmistu kontrolētajās teritorijās.⁹¹ Maigākais sods pienākas par alkohola lietošanu – 80 cirtieni ar pātagu. Par musulmaņu ticības zaimošanu, homoseksualitāti, nodevību, vai slepkavību pienākas nāve-veids, kā sods tiek izpildīts, netiek precizēts, bet par laulības pārkāpšanu paredzēts sods-nomētāšana ar akmeņiem līdz nāvei. Par zagšanu tiek nocirsta roka, par laupīšanu roku un pēdu. Ja laupīšanas laikā nogalināts cilvēks, laupītāju soda ar sišanu krustā. Salīdzinot "*ISIL*" noteiktos sodus un sodus Saūda Arābijā, var secināt, ka kardinālas atšķirības nav (pielikums Nr. 3, 31. attēls). Vēsturiski totalitāro utopiju veidošanā vienmēr iesaistīta neiedomājama vardarbība. Ideālais mērķis attaisno jebkurus līdzekļus. "*ISIL*" plaši izmanto mūsdienu tehnoloģiskās iespējas, lai reklamētu savas idejas, popularizējot savu kustību un piesaistot jaunus atbalstītājus. Valstī, kurā vienkopus dzīvo visvairāk musulmaņu-Indonēzijā⁹², sociālā tīkla Facebook vietnē "Mēs Islama Valsts" (*We Are Islamic State*) un mazumtirdzniecībā var iegādāties tirdzniecības markas "*Rezji Militant*" cepures, polo kreklus, džemperus (hoodies) ar uzrakstiem "Musulmaņu brālība", "*Mujahideen around the World*", "Atbalstu Islama valsti ("*ISIL*")." Cena par polo kreklu veikalā aptuveni 7 dolāri⁹³ (pielikums Nr. 3, 32. attēls). Tagad šo produkciju var iegādāties arī Turcijā.

⁹¹ *News.com.au*

⁹² Indonēzijā dzīvo 237,5 miljoni iedzīvotāju, no kuriem 88% ir musulmaņi (2010. gada dati).

⁹³ "*War against Isis: British troops likely to train Syrian rebels nearly three years after similar plan failed*", *The Independent*. 02.10.2014. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/war-against-isis-british-troops-likely-to-train-syrian-rebels-nearly-three-years-after-similar-plan-failed-9771432.html#skatfts> 03.10.2014.]

Kā un vai ir iespējams atturēt Eiropas jaunatni no pievienošanās “ISIL”? Vēl 2014. gada novembra beigās Drošības Policijas rīcībā nebija faktu par mūsu pilsoņu dalību Sīrijas konfliktā un tā paziņoja, ka tā līdz šim nav konstatējusi Latvijas iedzīvotāju sadarbību ar “ISIL”, taču atsevišķas personas ir paidušas atbalstu grupējuma sludinātajiem mērķiem. Taču jau 2014. gada 8. decembrī Aģentūra LETA izplatīja ziņu “Sīrijā karo Latvijas musulmanis”: “Bruņotajā konfliktā Sīrijā pret Bašara al Asada režimu ir iesaistīties musulmanis no Latvijas, aģentūra LETA noskaidroja Drošības policijā.” Drošības Policija paskaidroja, ka minētā persona ir musulmanis no Latvijas. DP gan atturas komentēt, kāda ir Latvijas iedzīvotāja tautība un vai viņš ir pievienojies konkrēti Sīrijā karojošajam teroristu grupējumam “ISIL”. Tāpat netiek atklāts, cik ilgi musulmanis jau atrodas Sīrijā. Lai novērstu potenciālos riskus nacionālajai drošībai, ko rada Latvijas iedzīvotāju iesaistīšanās politiski un reliģiski motivētās vardarbīgās aktivitātēs dažādos konfliktu reģionos, Drošības Policija veic pretizlūkošanas un operatīvos pasākumus, kā arī uztur regulārus kontaktus ar ārvalstu partneru dienestiem.

ES dalībvalstis meklē pareizo risinājumu problēmas risināšanai, jo pievienošanās teroristiskajiem grupējumiem rada arī Eiropas sabiedrības iekšējās problēmas un jaunatnes daļas vilšanos dzīves īstenībā. Tas liek pārskatīt Eiropas tradicionālās demokrātijas un garīgās vērtības, meklēt jaunu garīgo ceļu. Meklējumi, nepiepildītās jauniešu cerības palielina teroristu vervētāju darba produktivitāti. Kā rezultāts, simtiem ES pilsoņi iesaistījušies cīņās teroristisko grupējumu pusē. Atgriežoties mājas zemēs kaujinieki rada reālu apdraudējumu drošībai, jo ir gatavi turpināt izmantot kaujās gūto pieredzi un sāk cīņu ar “neticīgajiem” arī Eiropā. Līdzīgas problēmas ir vairākās Eiropas valstīs, kurās mīt lielas islamticīgo kopienas—Francija, Vācija un Lielbritānija. Vācija, kuras apmēram 450 pilsoņi karo Sīrijā “ISIL” pusē (150 kaujinieku ir atgriezušies Vācijā), likumdevēja līmenī meklē iespēju ierobežot Vācijas pilsoņu došanos uz Sīriju. Vācijas parlamenta Kristīgo Demokrātu un Kristīgo Sociālistu frakcijas vadītāja vietnieks Tomas Štrobls paziņoja, ka parlamentārieši izskata iespēju atņemt Vācijas pilsonību tiem, kuri devušies karot “ISIL” pusē⁹⁴. Kā praktisku soli šajā virzienā var uzskatīt Vācijas iekšlietu ministra Tomasa de Mezjera (*Thomas de Maiziere*) paziņojums, ka visas 16 federālās zemes saņems pilnvarojumu atņemt identifikācijas kartes pilsoņiem, to vietā izsniedzot pagaidu dokumentu, kurš neļauj izbraukt no valsts. Vācijas esošā likumdošana paredz iespēju pilsonim atņemt pasi, bet neparedz identifikācijas kartes atņemšanu, kuru pilsonim pastāvīgi jānēsā līdzī. Ar identifikācijas karti Vācijas pilsonis var ceļot uz ES valsti un Turciju, no kurienes dodas tālāk uz Sīriju. Austrālijas valdība paziņoja, ka aizlieds saviem pilsoņiem doties uz atsevišķām valstīm, kur tie varētu iesaistīties teroristiskās organizācijās, kaut arī nenorāda mehānismu, kā Austrālija kontrolēs savu pilsoņu kustību ārzemēs. Ceļojošā terorisma piemērs bija pasauli satraucoša fotogrāfija, kurā kāds Austrālijas pilsonis tīmeklī izrādīja savu mazgadīgo dēlu ar nogrieztu pretinieka galvu rokās. Fotogrāfija tapusi Sīrijas ziemeļos. Līdz šim Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji bija iesaistījušies cīņā Austrumukrainā separātistu pusē. Lai Latvijā valsts drošības iestādes varētu efektīvāk vērsties pret riskiem, ko rada Latvijas iedzīvotāju iesaistīšanās vardarbīgās aktivitātēs konfliktu reģionos, Latvijā ir nepieciešams pilnveidot normatīvo regulējumu. Došanās uz karadarbības reģioniem neatkarīgi no bruņotā konflikta rakstura un iesaistīšanās tur notiekošajās darbībās apdraud ne tikai Latvijas nacionālās drošības, bet arī Eiropas drošības intereses, paaugstinot terorisma un vardarbības riskus nākotnē. Saistībā ar konfliktu Ukrainā Serbija gatavo izmaiņas Krimināllikumā, lai noteiktu atbildību Serbijas iedzīvotājiem par iesaistīšanos militārās

⁹⁴ “Welt” 21.09.2014. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article144818227/Wissender-Bruder-zog-die-Wolfsburger-in-seinen-Bann.html> [skatīts 03.10.2014.]

darbībās ārpus valsts teritorijas bez valdības akcepta. Par to 2014. gada 12. augustā paziņoja Serbijas Premjerministrs Aleksandars Vučičs (*Aleksandar Vučić*). 2014. gada 14. novembrī ANO Starptautiskās neatkarīgās izmeklēšanas komisijas par notikumiem Sīrijas Arābu Republikā (*UN Independent International Commission of Inquiry's*) ziņojumā “Terora likumi: dzīve Sīrijā zem Islama Valsts” (*“Rule of Terror: Living under ISIS in Syria”*) konstatē, ka “ISIL” kontrolējamās teritorijās izmanto iebiedēšanas metodes pret mierīgajiem iedzīvotājiem. Komisijas vadītājs Paulo Seržio Pinjero (*Paulo Sergio Pinheiro*) atzīmē teroristu vardarbību pret citas ticības pārstāvjiem, nogalinot tos vai piespiežot pamest valsti, bērnus, kļūnienu sagrābšanu. Komisija slēdzienu pamato ar 300 personu liecībām, kuras dzīvoja teroristu kontrolētās teritorijās Sīrijas ziemeļaustrumos. Teroristi praktizē bez tiesas spriedumu izpildi t.sk. žurnālistu, cilvēktiesību aizstāvju un Sīrijas karavīru nogalināšanu.⁹⁵

Kāpēc tieši terorisms izraisa tādu satraukumu valstu valdībās un sabiedrībā? “2012 IHS Jane’s Global Attack Index” saskaita 24,434 bojā gājušo terora aktu rezultātā 2012. gadā⁹⁶. Pēc Pasaules Veselības organizācijas datiem ik gadu ceļu satiksmes negadījumos iet bojā 1,24 miljoni cilvēku, no kuriem vairāk nekā 270 000 (22%) ir kājāmgājēji. Eiropols gada pārskatā par situāciju ar terorismu Eiropas Savienībā ir 12 bojā gājušie teroristu uzbrukumu rezultātā ES teritorijā 2012. gadā⁹⁷. VUGD⁹⁸ publicē datus, ka 2014. gadā no ūdenstilpnēm izcelti 154 noslīkušie (2010. gadā Latvijā noslīkuši 146 cilvēki; 2012 – 108; 2013 – 116).⁹⁹ Ne ceļa satiksmē bojā gājušo skaits, ne noslīkušo skaits neizsauc sabiedrības paniku. Varbūt terorisms ir kāda ienesīgs uzņēmējdarbības jeb biznesa veids? Atsevišķi oponenti pretterorisma mēru nepamatotai pastiprināšanai operē ar argumentu: “Nosauciet valstis, kuras ir sagrautas teroristu darbības rezultātā!” Kopš pagājušā gadsimta sešdesmitajiem gadiem basku nacionālistu teroristiskais grupējums “ETA”¹⁰⁰ cīnās par neatkarīgas basku valsts izveidošanu. 40 cīņas gados “ETA” kaujinieki nogalinājuši 829 cilvēkus, galvenokārt, veicot uzbrukumus policistiem, bruņoto spēku pārstāvjiem, politiskās varas pārstāvjiem. Grupējums izdarīja vairāku politiku, uzņēmēju un ārvalstu diplomātu nolaupīšanu (pielikums Nr. 3, 33. attēls). Skaļākais “ETA” terora akts realizēts 1973. gada 20. decembrī, kad tika nogalināts Spānijas premjerministrs admirālis Luis Karrera Blanco (pielikums Nr. 3, 34. attēls). Nespējot panākt Basku zemes neatkarību no Madrides valdības, ciešot nopietnus zaudējumus-Francijā un Spānijā arestēti 700 aktīvie grupējuma biedri un vadītāji – “ETA” 2011. gadā paziņoja, ka pārtrauc bruņotu cīņu. Ilgstošās cīņas rezultāts: baskiem ir zināma autonomija, savs parlaments un valdība, bet Spānijas sastāvā. Cīņa gan tiek turpināta ar politiskām metodēm. Otrs piemērs ilgstošai cīņai, izmantojot vardarbīgas metodes, ir Īru Republikāņu Armijas¹⁰¹ (turpmāk “IRA”) cīņa par Ziemeļīrijas neatkarību no Lielbritānijas. Pret darbības aktīvā fāze sākās no ielu protestiem un sadursmēm Londondērijā 1969. gadā. Kopš pagājušā gadsimta septiņdesmito gadu sākuma terora aktos, ielu sadursmēs gājuši bojā vairāk nekā 5000 cilvēku – Ziemeļīrijas katoļi, protestanti, gan britu karavīri. Daudzu gadu “IRA” cīņa devusi papildus pilnvaras Ziemeļīrijai, taču galveno mērķi– Ziemeļīrijas neatkarību no Lielbritānijas pietuvināt nav izdevies. 2014. gadā apīti 50 gadi, kopš divi par teroristiskiem atzītie marksistu grupējumi “Kolumbijas bruņotie spēki – Tautas armija”

⁹⁵ UN News Centre.14.11.2014. <http://www.un.org/news/>

⁹⁶ Jane’s Information Group. <http://www.janes.com/>

⁹⁷ General Overview of the Situation in the EU in 2012

⁹⁸ <http://www.vugd.gov.lv/>

⁹⁹ http://vugd.gov.lv/lat/drosibas_padomi/drosiba_uz_udens [skatīts 03.10.2014.]

¹⁰⁰ Euskadi ta Askatasuma/Basku tēvzeme un brīvība/

¹⁰¹ Irish Republican Army

(turpmāk FARC–EP)¹⁰² un “Nacionālās atbrīvošanas armija”¹⁰³ (turpmāk “ELN”) cīnās ar Kolumbijas valdības spēkiem. 2000. gada 8. septembrī 191 pasaules valstu vadītāji ANO Tūkstošgades deklarāciju, kurā deklarēta apņemšanās līdz 2015. gadam īstenot astoņus Tūkstošgades Attīstības mērķus (turpmāk “TAM”).¹⁰⁴ Un pilnīgi pamatoti deklarācijas galvenie mērķi ir cīņa ar nabadzību, nevienlīdzības un diskriminācijas novēršana. Cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošana ir prioritārais faktors visur un vienmēr. “TAM” sarakstā nav iekļauti drošības jautājumi, starptautiskās sabiedrības uzdevumi jaunu konfliktu nepieļaušanā un esošo konfliktu atrisināšanā. ANO Deklarācijas noteiktais darbības termiņš beidzas 2015. gadā. Eiropas Parlamenta 2013. gada 13. jūnija Rezolūcija¹⁰⁵ par “TAM” pēc 2015. gada sadaļā “Laba pārvaldība” parādās punkts “Miers, drošība un attīstība”, kurā norādīts, ka bruņotie konflikti un pēc konfliktu situācijas kavē attīstību un nabadzības mazināšanu. EP uzsver, ka satvarā laikposmam pēc 2015. gada ir jārisina ar vardarbības un diskriminācijas novēršanu saistītie jautājumi. Jāsecina, ka attieksme pret drošības jautājumiem, vardarbības apdraudējumu kopš 2000. gada ir nozīmīgi izmainījusies. Pēc 2001. gada uzbrukumiem ASV, teroristu realizētie uzbrukumi 2004. un 2005. gadā Eiropā, vardarbīgo grupējumu un indivīdu darbība kavē ekonomisko attīstību un nopietni apdraud demokrātiju. Lielākās izmaiņas valstīs nesušas sociālo protestu kustības, kuras kļūst vardarbīgas. “Protestu kustība, kas sākās Tunisijā, pēc tam izplatoties uz Ēģipti un vēlāk uz Spāniju, tagad ir kļuvusi globāla, nemieriem pāršalcot arī Volstrītu un vairākas pilsētas Amerikā. Ar globalizācijas un mūsdienu tehnoloģiju gādību sociālās kustības tagad spēj pārvarēt robežas tikpat ātri kā idejas. Un sociālie protesti auglīgu augsnī ir atraduši visur: sajūtā, “sistēma” ir cietusi neveiksmi, un pārliecībā, ka demokrātijai kārtības radīšanā nepietiek ar vēlēšanu procesu – vismaz ne bez spēcīga spiediena no ielas”.¹⁰⁶ Eiropas Savienības Stokholmas programmā “Atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā” identificēti divi iekšējās drošības apdraudējumi-starptautiskais terorisms un organizētā noziedzība, kas daudzos gadījumos darbojas vienādās jomās, piemēram, tādas kā ieroču un narkotiku kontrabanda. Eiropola ziņojumā par terorisma situāciju un tendencēm ES 2011. gadā norādīts, ka joprojām saglabājas nopietni draudi saistībā ar teroristu uzbrukumiem Eiropas Savienībā un ka saikne starp terorismu un organizēto noziedzību, šķiet, palielinās, un konstatēts, ka salīdzinājumā ar 2006. gadu ir vērojama tendence samazināties teroristu uzbrukumiem, par kuriem atbildību uzņēmušās separātistu teroristiskās organizācijas vai kuri tām piedēvēti, tomēr ar tām joprojām ir saistīta lielākā daļa no ES notikušajiem teroristu uzbrukumiem. Stilīgais kungs foto (pielikums Nr. 3, 35. attēls) ir Venecuēlā dzimušais Iljičs Ramiress Sančess – viens no pazīstamākajiem 20. gadsimta teroristiem, kuram 1997. gadā Francijā tika piespriests mūža ieslodzījums par trīs cilvēku, tajā skaitā divu policistu slepkavību. Pasaulē gan viņš vairāk pazīstams kā terorists Karloss Šakālis. Atrodies cietumā, 2011. gadā terorists sniedza interviju spāņu laikrakstam “*El Nacional*”, kurā uzņēmas atbildību par vairāk nekā simts uzbrukumiem, kuros nogalināti līdz diviem tūkstošiem cilvēku. Viņš uzskata, ka civiliedzīvotāju īpatsvars upuru vidū nepārsniedz 10% un par tiem viņš izjūt nožēlu. Intervijā Iljičs Ramiress Sančess spriež par terorisma cēloņiem, norādot, ka terorisms turpināsies, kamēr

¹⁰² *Revolutionary Armed Forces of Colombia-People's Army/Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia—Ejército del Pueblo*

¹⁰³ *The National Liberation Army/Ejército de Liberación Nacional*

¹⁰⁴ *Millenium Development goals.*

¹⁰⁵ Eiropas Parlamenta 2013. gada 13. jūnija rezolūcija “Par Tūkstošgades attīstības mērķiem-satvara noteikšana laika posmam pēc 2015. gada”. 2012/2289/(INI).

¹⁰⁶ Džozefs J.Štiglics, Nobela prēmijas laureāts ekonomikā.LD biznesa žurnāls/22.novembris 2011. gads/47 (237).

imperālisti valdīs pasaulē, un viņš ir ienaidnieks “tādiem teroristiem kā ASV un Izraēla”. Runājot par upuriem, lai paša nodarījumi liktos attaisnojami, terorists saka, ka Kubas līderis Fidels Kastro ir nogalinājis vairāk cilvēku kā viņš, ka “civilizētām NATO dalībvalstīm, lai iznīcinātu vienu cilvēku, ir jānogalina simtiem nevainīgu cilvēku”. Intervijā Francijas televīzijas kanālam M6, kura daļēji tika pārraidīta 2004.gada 7. martā, Karloss paziņoja, ka grūti atrast nevainīgus teroristu uzbrukumus upurus un 2001. gada 11. septembra terora aktu rezultātā “lielais sātans dabūja pa dirsu”. Neskatoties uz visu Iljiča Ramiresa Sančesa darbību un viņa nogalinātajiem cilvēkiem, bijušais Venecuēlas prezidents Ugo Čavess 2009. gada novembrī tā raksturo viņu: “Karloss bija karavīrs Palestīnas Atbrīvošanas organizācijā un pārstāvēja mūs visus cīņā par palestīniešu tautas atbrīvošanu. Karloss bija cīnītājs. Tā ir Ēģiptes piramīdas izmēru patiesība. Karloss Iljičs Ramiress Sančess bija revolucionārs. Lai viņu apmelotu, vēlāk tie sāka saukt viņu par Šakāli. Taču viņš ir revolūcijas kareivis”.¹⁰⁷ Vēlāk U.Čavess paziņoja, ka Francijas tiesa Karlosu nepamatoti notiesājusi, un tagad tur par kļūlību. Šis paziņojums izraisīja diplomātisko saspīlējumu Venecuēlas un Francijas vidū.

Citi apdraudējuma izraisītāji. Saasinājumu reliģisko kopienu attiecībās var izraisīt notikums vai ziņa, kura sākotnēji neliekas apdraudoša vai kādu sabiedrības daļu aizskar. 2005. gada 30. septembrī dāņu laikraksts “*Jyllands-Posten*” publicēja 12 prāvēša Muhameda karikatūras. Islāma tradīcijas aizliedz jebkādā veidā attēlot pravieti Muhamedu. Notikuma iniciators bija laikraksta kultūras nodaļas vadītājs Flemings Rouzs (*Flemming Rose*), kurš 12 pazīstamiem dāņu māksliniekiem pasūtīja karikatūras un vēlāk tās nopublicēja. Grūti bija paredzēt, ka dāņu valodā iznākošais laikraksts ar 150 000 tirāžu var izraisīt starptautiska rakstura saspīlējumu starpvalstu attiecībās un vardarbīgas protesta akcijas musulmaņu zemēs. Konfliktā iesaistījās musulmaņi no Tuvajiem Austrumiem, Āzijas, Āfrikas un Eiropas. Vairākas arābu valstis sāka Dānijā ražoto preču boikotu. Notika izbrukumi Dānijas un Norvēģijas vēstniecībām Lībijā, Jordānijā, Indonēzijā, Irānā, Filipīnās. Eiropas pilsētās notika plašas musulmaņu protesta akcijas, kuras izvērtās par vardarbīgām sadursmēm ar neonacistiem. Nigērijas pilsētā Borno protesti pret karikatūru publikāciju pārauga masu nekārtībās, kurās gāja bojā 51 cilvēks.¹⁰⁸ Afganistānas kustības “*Taliban*” līderi izsludināja balvu 100 kilogramus zelta tam, kurš nogalinās karikatūru autoru. Indijas štata *Uttar Pradesh* pilsētas Lucknow šariāta tiesa piesprieda nāves sodu “*Jyllands-Posten*” publicēto karikatūru autoriem, šī štata reliģisko lietu ministrs Muhammads Jakubs Kureši izsludināja balvu 11,5 miljoni dolāru par karikatūrista galvu.¹⁰⁹ Sevišķu nepatiku musulmaņiem izraisīja mākslinieka Kurta Vestergarda (*Kurt Westergaard*) karikatūra, kurā pravietis Muhameds attēlots ar galvassegā attēlots ar galvassegā ietītu bumbu ar aizdegtu degli (pielikums Nr. 3, 36., 37. attēls). Kopš karikatūru publicēšanas 76 gadus vecais dāņu karikatūrists un viņa ģimenes locekļi dzīvo pastiprinātas apsardzes uzraudzībā. 2010. gada janvārī K.Vestergota mājā ielauzās uzbrucējs un ar cirvi mēģināja noslepkavot mākslinieku. Arī pārējie karikatūru autoru dzīvība ir apdraudēta, un viņi ir spiesti dzīvot slēpti. “Dānijas Karalistes apelācijas tiesa noraidīja septiņu musulmaņu organizāciju prasību, ar kuru tās vērsušās pret to laikrakstu izdevējiem, kas 2005. gadā publicēja karikatūras par prāvēti Muhamedu. Tiesa nolēma, ka islāma pasaulē un protestu jūru sacēlušo karikatūru publicēšana nebija vērsta pret

¹⁰⁷ www.delfi.lv

¹⁰⁸ “*Caricatured: Le Monde and the Mohammed Cartoons Teaching Note*”, *The Journalism School Knight Case Studies Initiative Columbia University*.

<http://ccnmtl.columbia.edu/projects/caseconsortium/casestudies/66/casestudy/files/global/66/Le%20Monde%20TN.pdf>

¹⁰⁹ *The Hindustan Times*.21.02.2006.

islamticīgajiem, lai apvainotu viņus. Tiesas pārstāvis pavēstīja, ka saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju Dānijas tieslietu sistēma nevar ierobežot vārda brīvību, kamēr nav pārliecinoši pierādīts, ka vārda brīvība rada briesmas sabiedrības drošībai”.¹¹⁰ Latviešu izcelsmes zviedru mākslinieks Lars Vilks 2007. gadā Zviedrijā reģionālajā laikrakstā “*Nerikas Allehanda*” publicēja karikatūru, kurā attēlots suns ar pravieša Muhameda galvu (pielikums Nr. 3, 38., 39. attēls). Pēc publikācijas L.Vilkam tika izteikti draudi un policija spiesta bija mākslinieku slēpt. Grupējuma “Islama valsts Irākā” līderis *Abu Omar al-Qurashi al-Baghdadi* paziņoja, ka “izmaksās 100 000 dolāru par Larsa Vilka un laikraksta “*Nerikas Allehanda*” redaktora Ulfa Johansona slepkavību. Naudas balva tiks palielināta līdz 150 000 dolāriem, ja viņi tiks nodurti kā jēri. Mēs zinām, kā piespiest Zviedriju piekāpties un atvainoties. Ja viņi turpinās, cietīs ekonomika. Mēs virzīsim triecienus uz zviedru gigantiem *Volvo, Ericsson, Ikea, Scania un Electrolux*”.¹¹¹ Amerikāniete Colleen Renee La Rose (*Colleen Renee La Rose*), pazīstama kā “Džihāda Džeina” un “*Fatima La Rose*”, tika notiesāta par teroristu vervēšanu, līdzekļu vākšanu teroristiskajām organizācijām un citu ekstrēmistisko darbību. Tiesā viņa atzinās, ka plānojusi nogalināt zviedru mākslinieku Larsu Vilku. 2009. gadā La Rosa ieradās Zviedrijā, lai realizētu savu plānu. Kā priekšrocība tika uzskatīta viņas tipiskā skandināvu āriene. La Rosa un līdzdalībnieki internetā organizēja līdzekļu vākšanas kampaņu Larsa Vilka slepkavībai. 2010. gadā Īrijas policija septiņus musulmaņus – četrus vīriešus un trīs sievietes vecumā no 20 līdz 40 gadiem, kuri gatavojās nogalināt Larsu Vilku. Daļa no aizturētajiem ir Īrijas pilsoņi, daļa ieradusies no Tuvajiem Austrumiem.¹¹² 2014. gada 6. janvārī tiesa piesprieda Colleen Renee La Rose 10 gadus cietumsodu par gatavošanos nogalināt Larsu Vilku (pielikums Nr. 3, 40. attēls) Turpinājums karikatūru epopejai notika jau 2015. gadā. 7. janvārī Parīzē notika uzbrukums satīriskā žurnāla “*Charlie Hebdo*” redakcijai (pielikums Nr. 3, 41. attēls). Divi uzbrucēji bruņojoties ar Kalašņikova automātiem iebruka “*Charlie Hebdo*” galvenajā birojā (pielikums Nr. 3 42. attēls). Tika nogalinātas 12 personas: 9 žurnāla redakcijas darbinieki; 1 celtniecības firmas darbinieks (atradās ēkas vestibīlā); 2 policijas virsnieki. Uzbrucēji kļiedza: “Mēs atriebām Prāvieti Muhamedu!” Uzbrucēji nešķīroja neticīgos un islamticīgos: nogalinātais policists 42 gadus vecais Ahmeds Marabets bija musulmanis. Video redzams, ka Ahmeds Marabets runā ar iebrucēju un mēģina to pārliecināt viņu nenogalināt. Kā galvenie uzbrukuma organizatori tika identificēti brāļi Šerifs (32 g.) un Sauds (34 g.) Kuaši (pielikums Nr. 3, 43.attēls). Trešais uzbrukuma dalībnieks bija 32 gadus vecais islamists Amedi Kulibali (*Amedy Coulibaly*). Kā līdzdalībniece uzbrukuma sagatavošanā, tika atpazīta Haijat Bumedjena (*Hajat Bumedjen*) – terorista Amedi Kulibali sieva. Policija izvērta plašu operāciju teroristu meklēšanā. Nākamajā dienā, pēc uzbrukuma “*Charlie Hebdo*”, bruņuvestē tērpietis vīrietis Parīzes priekšpilsētā no automāta atklāja uguni pa policistiem, nopietni ievainojot vienu policisti, kura vēlāk slimnīcā mira. Šāvējs bija Amedi Kulibali. Dienu vēlāk viņš iebruka košēras pārtikas veikalā (*Hyper Cacher*) Parīzē pie Vensesen vārtiem un sagrāba ķīlniekus (pielikums Nr. 3 44. attēls). Amedi Kulibali izvirzīja prasības pārtraukt vajāt tobrīd jau policijas bloķētos brāļus Šerifu un Sauda Kuaši. Terora akta rezultātā tika nogalināti četri cilvēki. Arī terorists Amedi Kulibali policijas ķīlnieku atbrīvošanas operācijas laikā tika nošauts. Veikala darbinieks Lassana Bathili (*Lassana Bathily*) noslēpa saldētavā sešus veikala apmeklētājus. Par izrādīto varonību Lassana Bathili saņēma Francijas pilsoņa pasi un Goda Leģiona ordeni. Mali dzimušais Lassana Bathili ieradās Francijā astoņus gadus atpakaļ 16 gadu vecumā un 2014. gada vasarā iesniedza dokumentus

¹¹⁰ Aģentūra AFP. www.nra.lv

¹¹¹ newsru.co.il/world/

¹¹² *The Times*.09.03.2010. <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/uk/scotland/article2721319.ece> [skatīts 14.12.2014.]

Francijas pilsonības saņemšanai (pielikums Nr. 3, 45. attēls). Pēc notikuma “*Hyper Cacher*” veikalā Lassana Bathili žurnālistiem paziņoja, ka ir “praktizējošs musulmanis”. Brāļus Šerifu un Sauda Kuaši policija likvidēja operācijas laikā 40 kilometrus no Parīzes pilsētā Dammartin-en-Goele, kur teroristi slēpās tipogrāfijas telpās un turēja ķīlnieku. Teroristi nebija atriebēji vienpatņi. Vairākas dienas pēc terorista nāves, kāds tīmeklī ievietoja video, kurā Amedi Kulibali paziņo par to, ka viņš ir “halifāta karavīrs” un “*ISIL*” biedrs¹¹³ (pielikums Nr. 3, 46. attēls). Haijat Bumedjena savlaicīgi pameta Franciju un caur Turciju ieradās Sīrijā. Ceļojums bija pietiekami riskants: Haijat Bumedjena atrodas starptautiskajā meklēšanā (pielikums Nr. 3, 47., 48. attēls). “*ISIL*” varētu izmantot viņu interneta reklāmas kampaņās. Publiskotajā “*ISIL*” video “Uzspridzini Franciju 2” (*Blow up France 2*) redzama sieviete militārā tērpā ar ieroci rokā. Liela iespēja, ka tā ir Haijat Bumedjena, kura jau agrāk ievietoja sociālajos tīklos savas fotogrāfijas ar ieročiem rokās. Uzbrukums “*Charlie Hebdo*” izpildīts pietiekami profesionāli: pats uzbrukums un bēgšana no nozieguma vietas. Noziedznieki izmantoja Sīrijā gūto pieredzi, sašautā policijas mašīna rāda, ka šāvēji bija meistarīgi darbībā ar automātiskiem ieročiem. Noziegums pastiprinās jau esošās nopietnās problēmas ES, padarot imigrantu musulmaņu dzīvi vēl sarežģītāku. Veidojas aplis; noziegums izsauc valsts institūciju pastiprinātu pret darbību un sabiedrībā nostiprinās negatīvs vai pat naidīgs noskaņojums pret iebrucējiem, kas savukārt apgrūtinā jau tā nelielās integrācijas iespējas, veidojot atsvešinātas sabiedrības grupas, kuras neieredz esošās vērtības, vardarbīgu ideju izplatību un rezultātā jaunu vardarbību. Antiimigrantu noskaņojums Francijā pēdējo notikumu rezultātā dubultojies: Marijas Le Penas vadītās “Nacionālās frontes” sabiedrības atbalsta reitings 2010. gadā bija 18%, pēdējās aptaujās tas pieaudzis līdz 34%. Notikumi un spriedze sabiedrībā mazinājusi Francijas prezidenta Fransuā Olanda atbalsta reitingu līdz 12%. Atsevišķi eksperti norāda uz Eiropas pases iegūšanas procedūras problēmu: Francija ieņēma trešo vietu Eiropā pilsonības iegūšanas gaidīšanas termiņā imigrantiem – vidējais pilsonības iegūšanas termiņš 14 gadi. Sabiedrībā valda maldīgi stereotipi: Francijas pilsoņi uzskata, ka vairāk nekā 30% valsts iedzīvotāju ir musulmaņi, taču realitātē tie sastāda 7,7%. Neskaidrība dod iespēju cita virziena radikāļiem veidot savu aktivitāti, un aicināt sabiedrību vērsties pret imigrantiem un kopējo ES migrācijas politiku. 2006. gadā “*Charlie Hebdo*” publicēja Muhameda karikatūras no dāņu laikraksta “*Jyllands-Posten*” (pielikums Nr. 3, 49. attēls). 2007. gadā laikraksta galvenais redaktors Filips Vals par karikatūru publikācijām stājās tiesas priekšā, taču tika attaisnots. 2011. gadā nezināmas personas aizdedzināja “*Charlie Hebdo*” redakciju, kad par kārtējā numura redaktoru norādīja Prāvieti Muhamedu un numura nosaukums bija “*Šariat-Ebdo*”. 2012. gadā notika nekārtības arābu valstīs, Afganistānā un Pakistānā pēc filmas “Musulmaņu nevainība” (“*Innocence of Muslims*”) demonstrēšanas. Šajā laikā “*Charlie Hebdo*” publicē jaunu karikatūru sēriju par Muhamedu. Radikālie islamisti draudēja nogalināt galveno redaktoru Stefanu Šardonjē. Policija nozīmēja viņam pastāvīgu apsardzi. Stefana Šardonjē miesassargs Franks Brinsolaro tika nogalināts kopā ar apsargājamo 7. janvāra uzbrukumā. Žurnāls “*Charlie Hebdo*” nebija antiislāmisks. Tajā publicēja karikatūras arī pret citu reliģiju pārstāvjiem kristiešiem un jūdiem, kā arī pret visa politiskā spektra politiķiem. Uzbrukuma dienā grāmatnīcu plauktā nonāca visplašāk pazīstamā un skandalozākā mūsdienu franču rakstnieka Mišela Velbeka (*Michel Houellebecq*) jaunais romāns “Pakļaušanās” (“*Soumission*”) (pielikums Nr. 3, 50. attēls). Romāna darbība notiek 2022. gadā rakstnieka veidotajā realitātē. Prezidenta vēlēšanās Francijā uzvar musulmaņu

¹¹³ “Paris gunman Amedy Coulibaly declared allegiance to Isis”, *The Guardian*, 06.02.2015.
http://article.wn.com/view/2015/01/11/Paris_gunman_Amedy_Coulibaly_declared_allegiance_to_Isis/
 [skatīts 22.02.2015.]

partijas līderis, kūtīrie francūži pieņem jauno islāmisko Franciju. Laikraksta "*Liberation*" komentētājs Lorāns Žofrē norāda, ka Velbeks iesilda Marinai Lēpēnai (*Marine Le Pen*)¹¹⁴ vietu "*Cafe de Flore*", leģendārajā Parīzes filozofu pulcēšanās vietā Sēnas dienvidu krastā. Vai nu tāds ir tā nolūks vai nē, romānam ir nepārprotama politiska rezonanse. Kad mediju saceltais furors norims, grāmata nogulsnēsies kā izšķirīgs brīdis domas vēsturē, kad galēji labējās idejas ienāca vai atgriezās lielajā literatūrā."¹¹⁵ "*Soumission*" sākotnējā tirāža ir 15 000 eksemplāru. Taču notikumi "*Charlie Hebdo*" palielināja labēji radikālo ideju popularitāti, arī romāna izplatīšanu Francijā un citās valstīs. Jau paredzēti tulkojumi itāļu un vācu valodā. Vēl pirms Velbeka jaunā romāna iznākšanas Francijā milzu panākumus guva labēji noskaņotā žurnālista Ērika Zemūra grāmata "Francijas pašnāvība" ("*Le Suicide Francais*"), kurā viena no tēmām arī ir Francijas morālais sabrukums, sastopoties ar musulmaņu kultūras pieaugošo pašpārliecīnātību. Neskatoties uz kopēju teroristu nosodījumu, plašām protesta akcijām un pasaules valstu līderu paziņojumus, ka uzbrukums "*Charlie Hebdo*" ir tiešs uzbrukums demokrātiskām vērtībām kā vārda un izpausmes brīvība, ir arī cits viedoklis par terora akta cēloņiem un reakciju uz tiem (pielikums Nr. 3, 51. attēls). Latvijas Islāma kultūras centrs oficiālais paziņojums par notikumiem Francijā ir līdzīgs vairākuma viedoklim: "Latvijas Islāma kultūras centrs nosoda jebkuras teroristiskas darbības un vardarbību pret miermīlīgajiem iedzīvotājiem. Latvijas Islāma Kultūras centra vadība aicina valsts musulmaņus atturēties no vardarbības, sakarā ar jaunām ar Islāmu saistīto karikatūru publikācijām. Pie tam mēs uzskatām, ka tādas darbības nesīs lielāku kaitējumu tieši pašiem Eiropā dzīvojošiem musulmaņiem. Tajā pašā laikā, Islāma kultūras centra vadība nosoda provokācijas un zaimošanu par ticīgo cilvēku vērtībām. Tāda veida darbības ir mums nepieņemamas, un mēs aicinām pilnvarotās institūcijas neatstāt tādas darbības bez ievērības."¹¹⁶ Latvijas Islāma kultūras centra priekšsēdētājs Imrāns Oļegs Petrovs pēc notikumiem Parīzē intervijā Latvijas Televīzijas raidījumam "Panorāma", runājot par islāmistu teroristu nogalinātajiem žurnālistiem, saka: "Noteikti viņi bija pelnījuši sodu. Varbūt tas sods varēja būt daudz mazāks. Ja viņiem būtu nodarīts kaut kāds kaitējums, nezīnu – salauzti pirksti. Varbūt ar to būtu pietiekami." Imrāna Oļega Petrova pozīcija par sodu franču žurnālistiem ir pietiekami zīmīga–noteikts "Jā" par soda pamatotību, nelielas šaubas par piemērotā soda (dzīvības atņemšana) samērīgumu nodarītajam, tāpēc "Varbūt?" pietiktu ar miesas bojājumiem (salauzt pirkstus). Intervijā Imrāns Oļegs Petrovs pauž kopēju islamticīgo nostāju, kura saskan arī ar musulmaņu vadītāju viedokli pasaulē: "Islāms arī aizliedz–un es jums to saku kā cilvēks, kurš ir pabeidzis islāma universitāti–aizliedz mierīgo iedzīvotāju nogalināšanu kā tādu. Tas ir kategoriski aizliegts, un Korānā ir pateikts – nogalināt vienu cilvēku ir tas pats, kas nogalināt visus planētas cilvēkus. Bet uzreiz jāsaka – BET. Kad mums uzdod jautājumu par mierīgo iedzīvotāju nogalināšanu, tad mums uzreiz rodas jautājums pret tiem, kas mums to uzdod, – kāpēc Eiropa vai Rietumu valstis sākumā neatzīst savus dubultos standartus šajā lietā. Pēdējo 13 gadu laikā tika nogalināti divi miljoni musulmaņu, ko ir veikušas Amerikas, NATO un sabiedroto armijas Irākā un Afganistānā un arī citās vietās." Izteiktais pārmetums un slēptais apdraudējums vērsts arī pret Latviju kā koalīcijas dalībvalsti karadarbībā Afganistānā un Irākā. Par civiliedzīvotāju nogalināšanu atbilde būtu jāsaņem no Latvijas Islāma kultūras centra priekšsēdētāja par „ISIL” nogalinātajiem mierīgajiem iedzīvotājiem Irākā un Sīrijā, kuri ir arī ticības brāļi-musulmaņi, tikai cita novirziena. Par O.Petrova izteikumiem Drošības policija

¹¹⁴ Marina Lepēna - franču politiķe, labējās partijas "Nacionālā fronte" līdere. Kopš 2004. gada M. Lepēna ir Eiropas Parlamentā deputāte. Viņa ir viena no kandidātēm 2012. gada Francijas prezidentāla vēlēšanās.

¹¹⁵ Leta.09.01.2015.

¹¹⁶ http://www.likc.lv/lv/?page_id=2629 [skatīts 30.11.2014.]

uzsāka pārbaudī. Latvijas Islāma kultūras vadītājs centās glābt situāciju un publiskās intervijās skaidrot savus pietiekami naidīgos izteicienus. “Tā kā esmu Latvijas Islāma kultūras centra vadītājs, tad automātiski esmu Drošības policijas redzes lokā, un mans izteikums, kuru atvasināju no teiciena krievu valodā – “ruki bi im perelomaķ”, domājot to pārnestā nozīmē, mūsu tikšanos (ar Drošības policiju) vienkārši paātrināja. Turklāt Šariātā, Islāma likumu kodeksā, šāda fiziska soda nemaz nav. Es tikai gribēju likt saprast, ka šādos gadījumos sods par izdarīto ir jāsaņem, un par tādu rīcību, kādu atļāvās franču karikatūristi – zaimot citu cilvēku reliģiskās vērtības, būtībā atbildība jāuzņemas valstij, tātad tai jā rūpējas arī par attiecīgu sodu.”¹¹⁷ “*Boko Haram*” grupējums Nigērijā nežēlīgi nogalina iedzīvotājus un ņem ķīlniekus. Vienā reizē par ķīlniecēm saņemtās 250 vienas skolas audzēknes, kuras piespiedu kārtā izprecinātas vai pārdotas verdzībā. Uzskatu, ka Imrāna Oļega Petrova tēzē par aizliegumu nogalināt civiliedzīvotājus ir labākajā gadījumā liekuļošana, kaut arī no musulmaņu viedokļa politkorekts. Intervijā tiek iztirzāts jautājums par vārda brīvību un tās ierobežošanu Latvijā. Imrāns Oļegs Petrovs saka, ka vārda brīvība pastāv tikai teorētiski, piemērot: “Latvijas Krimināllikuma 93. pants, piemēram, paredz par Latvijas karoga vai Latvijas simbolu zaimošanu līdz trim gadiem cietumsoda. Ja kāds pasmejas par kaut kādām lietām kā karogs vai ģerbonis, par to cilvēku var iesēdināt cietumā. Tātad vārda brīvība ir ierobežota un, ja tā robeža tiek pārkāpta, tad par to cilvēks tiek sodīts. Tā redakcija (“*Charlie Hebdo*”) atklāti zaimoja par visu ticīgo cilvēku svētām vietām vērtībām, ne tikai musulmaņiem.” No teiktā var saprast, ka “*Charlie Hebdo*” nogalināti pamatoti. Imrāns Oļegs Petrovs kā pozitīvu pieredzi cīņā ar zagļiem Imrāns Oļegs Petrovs norāda plaukstu ciršanu vainīgajiem. Viņaprāt uzlabosies kriminogēnā situācija, jo no bailēm zaudēt roku zagļi pārstāj zagst. Par intervijā izteikto tēzi – pirkstu laušanu kā sodu, Drošības policija uzsāka pārbaudī. Katoļu baznīcas galva Romas Pāvests Francisks atrodies vizītē Šrilankā un Filipīnās, nosodīja nogalināšanu Dieva vārdā, tomēr uzstāja, ka pastāv robežas vārda brīvībai un ka citu cilvēku reliģiju nedrīkst apvainot vai izsmiet. “Jūs nedrīkstat provocēt, jūs nedrīkstat apvainot citu cilvēku ticību, jūs nedrīkstat par to ņirgāties.” LTV raidījums “De facto” Londonā intervēja pazīstamu islama radikālo garīdznieku Andžemu Čaudriju (*Anjem Choudary*)¹¹⁸, kurš savās uzrunās attaisno uzbrukumu “*Charlie Hebdo*” un slavē Osamu ben Ladenu: “Jūs ienākat musulmaņu valstīs, okupējat mūsu zemi, iznīcināt mūs. Negaidiet, ka musulmaņiem tad rūpēs ne-musulmaņu dzīvības. Tagad musulmaņi sevi aizstāv, un dažreiz tam nolūkam īsteno šādas te īsteno šādas te ofensīvās operācijas. Vienpadsmitais septembris un 2005. gada notikumi ir daļa no kara ar apspiedējiem.” 2015. gada 14. februārī Dānijas galvaspilsētā Kopenhāgenā notika uzbrukums kultūras centram “*Kruttenden*” (pielikums Nr. 3, 52. attēls). Centrā notika publisks pasākums “Māksla, dieva zaimošana un izteiksmes brīvība”, kuru organizēja zviedru mākslinieks Lārs Vilks. Vārda brīvības problēmām veltītā seminārā piedalījās Francijas vēstnieks Dānijā Fransuā Zimerejs (*Francois Zimeray*) kustības “*Femen*” aktīviste Inna Ševčenko (*Инна Шевченко*), kuras runas laikā arī notika uzbrukums. Uzbrucējs raidīja pasākuma virzienā vairāk nekā 50 šāvienus. Viens cilvēks tika ievainots, trīs policisti, kuri pasākuma laikā nodrošināja sabiedrisko kārtību, tika ievainoti. Naktī terorists veica vēl vienu uzbrukumu: viņš apšaudīja Kristalgeidas sinagogu pilsētas centrā. Sinagogā notika reliģiskā ceremonija. Terorists nošāva sinagogas sargu. Nākamās dienas rītā dzelzceļa stacijā apšaudē ar policiju tika nogalināts iespējamais uzbrucējs. Tas izrādījās 22 gadus vecais Dānijas pilsonis Omars Abdels Hamids

¹¹⁷ A.Krastiņa “Dievs ir visurredzošs.Intervija ar Imrānu Oļegu Petrovu”, “Zintnieks”, 3(435), 02.2015.

¹¹⁸ Andžemu Čaudriju (*Anjem Choudary*) radikālā islamistu grupējuma “Islam 4UK” vadītājs. Grupējums aizliegts 2010. gadā 14. janvārī, saskaņā ar Lielbritānijas terorisma apkarošanas likumu.

el-Huseins (*Omar Abdel Hamid El-Hussein*), kurš pirms dažām nedēļām bija atbrīvojies no cietuma. Kā ne ļoti nopietnu piemēru par ticīgo jūtu aizskārums var apskatīt ilustrāciju no pazīstamā krievu bērnu rakstnieka Korneja Čukovska (*Корней Чуковский*) grāmatas bērniem, kura ir tulkota arī latviski, “Mazgāmutis” (*“Мойдодыр”*). Grāmata izdota Rostovā pie Donas (*Ростов на Дону*) un pirmais iespaids, ka tā daudz neatšķiras no neskaitāmiem šīs populārās grāmatas variantiem. Viens no varoņiem – labestīgs krokodils ar bērniem pastaigājas parkā. Par krokodilu nevar teikt, ka gluži rokā, bet ķepā tur kaut ko līdzīgu laikrakstam. Ja pētīt šo lapu rūpīgāk, tad atklājas, ka krokodils tur lappusi no musulmaņu svētās grāmatas Korāna (pielikums Nr. 3, 53. attēls). Musulmaņu kopiena Maskavā izteica neizpratni par šo grāmatas ilustrāciju, atgādinot par ticīgo jūtu aizskāršanu.¹¹⁹ Arī redakcija apstiprināja, ka attēlota lapa no Korāna. Pēc musulmaņu noteikumiem izraut lapas no svētās grāmatas ir aizliegts. Pēc musulmaņu uzskata, grāmata ar attēloto Korāna lapu var tikt ienesta nepiedienīgā vai “netīrā vietā”. Kāds bija ilustrācijas autores Jeļenas Demidenko (*Елена Демиденко*) motīvs darbā izmantot rakstu no Korāna, ne autore, ne redakcijas pārstāvji paskaidrot nevar. Līdzsvaram jānorāda, ka arī musulmaņu izcelsmes mākslinieki dod savu ieguldījumu kopējā sasprindzinājuma lietā. Kanādas māksliniece Dina Mohamed sagatavoja komiksu sēriju, kurā negatīvās varones feministu kustības “*Femen*” pārstāves tiek uzvarētas ar pozitīvās varones Kahiras (*al Kahira*–Uzvara) palīdzību. Kahira cīnās ar visiem islamofobiem, sieviešu nīdējiem un “rietumu kolonizatoriem, kuri izplata muļķīgus stereotipus par musulmaņu sieviešu bezpalīdzību un apspiestību”¹²⁰ (pielikums Nr. 3, 54. attēls). Komiksā Kahiras asais zobens sasniedz puskaillās “*Femen*” aktīvistes, kuras protestē un zaimo islama svētās vietas. Māksliniece Dina Mohamed Kanādas pilsoņe, beigusi Otavas Universitāti un Šeridas mākslas skolu.

Ar musulmaņu svētās grāmatas Korāna dedzināšanu saistās vardarbības vilnis Afganistānā 2012. gada aprīlī. 2012. gada 28. aprīlī mācītājs no ASV Floridas štata Terijs Džonss sadedzināja vairākus Korāna eksemplārus.¹²¹ T.Džonss protestēja pret Irānas tiesas piespiesto nāves sodu kristiešu garīdzniekam Jusefam Nadarhani (*Youcef Nadarkhani*). Garīdznieks apsūdzēts, ka atteicies no islāma un pārgājis kristietībā. T.Džonss jau 2011. gadā mēģināja sadedzināt Korāna eksemplāru pie mošejas Detroitas priekšpilsētā (pielikums Nr. 3, 55.attēls). Par šo akciju tiesa aizliedza viņam trīs gadus tuvojies mošejām. T.Džons mēģināja pārliecināt tiesu, ka Korāns “veicina teroristu aktivitātes visā pasaulē”.¹²² Teroristu žurnāls “*Inspire*” 2014. gadā turpināja aktīvi mudināja savus lasītājus gatavot un veikt sprādzienus savās valstīs, rekomendējot konkrētus mērķus ES teritorijā. Žurnālā sniegti detalizēti norādījumi paštaisītu spridzināšanas ierīču izgatavošanai no viegli pieejamiem materiāliem (pielikums Nr. 7.).

¹¹⁹ Islam.ru

¹²⁰ <http://www.islamnews.ru>

¹²¹ “Not again! Florida pastor Terry Jones holds another Koran-burning ceremony”, *New York Post*. 29.04.2012. <http://nypost.com/2012/04/29/not-again-florida-pastor-terry-jones-holds-another-koran-burning-ceremony/>[skatīts 15.09.2014.]

¹²² BNS.23.04.2011.

2.2. Terorisma draudi Latvijā

2.2.1. Terorisma attīstība Latvijā

“Latvija atbalsta starptautisko sadarbību cīņai ar terorismu, kopīgi vēršoties pret šo globālo draudu un nepieļaujot tā tālāku izvēršanos. Terorisma izplatība Tuvajos Austrumos, t. sk. saistībā ar “*ISIL*” teroristu grupējuma aktivitātēm, teroristiskās aktivitātes Afganistānā, Ziemeļāfrikas un Āfrikas raga reģionos, Nigērijā, Eiropas valstīs, Kanādā, ASV un citās pasaules valstīs liecina par terorisma draudu pieaugumu starptautiskā mērogā. Par globālu izaicinājumu kļuvis arī ārvalstu kaujinieku fenomēns, kuri pievienojas teroristiskajiem grupējumiem un iesaistās militārajos konfliktos ārvalstīs. Tas apdraud arī Eiropas valstu, t. sk. Latvijas, iedzīvotāju drošību, ņemot vērā to, ka šīs personas jau ir veikušas un nākotnē varētu plānot teroristiskās aktivitātes Eiropas teritorijā. Latvija atbalsta cīņu ar terorismu arī pievienojoties ASV koordinētajai starptautiskajai koalīcijai cīņai pret “*ISIL*” teroristisko grupējumu. Latvija rosina ES iekšējo diskusiju par grupējumiem, kas veic teroristiskās darbības Austrumukrainā, kā arī atbalsta ANO Drošības Padomes rezolūciju par ārvalstu teroristu kaujiniekiem”.¹²³ Par pirmo terora aktu mūsu valstī kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas var uzskatīt realizēto sprādzienu pirms noslēguma koncerta Pirmajos Ziemeļu un Baltijas jūras valstu Dziesmu svētkos 1995. gada 15. jūlijā, kad blakus dziesmu svētku dalībniekiem estrādes malā nogranda sprādziens. Nepareizu aprēķinu vai kādu citu iemesla viena kilograma trotila sprādzienā viegli cieta tikai četri cilvēki, tomēr incidents guva plašu starptautisku rezonansi. Terora akta organizētāji un izpildītāji netika atklāti. Kaut arī sprādziena “ēru” deviņdesmitajos gados aizsākās 1990. gada 4. maijā ar Rīgas “*Omon*” atbalstu. Togad pavisam nogranda apmēram divdesmit nelielas jaudas, politiski motivētu sprādzienu pie padomju varu simbolizējošiem objektiem. Sprādzienu radītie bojājumi bija nelieli, vainīgas personas nenoskaidrotas. Deviņdesmitie gadi Latvijā raksturojas ar daudziem krimināla rakstura sprādzieniem – cīņa ar konkurentiem, savstarpējo rēķinu kārtošana. Par šīs organizētās noziedzības cīņas metodes pionieri var uzskatīt vairākkārt sodīto Aleksandru Gitčenko ar iesauku “Hitlers”, kurš spridzinot nodarbojās ar ietekmes sfēru pārdali Jūrmalā. “Ne katram ārstam patīk paša nozīmētās zāles”: konkurenti A. Gitčenko mēģināja uzspridzināt, izmantojot granātmētēju. Viņš bija spiests bēgt uz Krieviju, kur viņu nogalināja paša draugs. Pirmie spridzināšanas upuri bija firmas “Dukāts” prezidents Vladimirs Dukāts un kāds garāmgājējs, kuri gāja bojā sprādzienā rezultātā 1994. gada 24. maijā, ievainota firmas darbiniece Irēna Laiņina. Vēl pirms nāves 1. jūlijā V. Dukāts paspēja dot liecību pret savu varbūtējo fizisko iznīcinātāju kriminālo autoritāti Ivanu Haritonovu. Šī bija viena no pirmajām reizēm, kad Latvijā tika izmantota plastikāta sprāgstviela un radio vadāms spridzeklis. Tieši 1994. gads iegājis Latvijas vēsturē kā viseksplozīvākais–reģistrēti 76 ar sprāgstvielām saistīti noziegumi. Sprādzienu skaits Latvijā:

- 1996. gads–37;
- 1997. gads–37;
- 1998. gads–30;
- 1999. gads–23;
- 2000. gads–19.

¹²³ Latvijas Republikas “Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2014.–2015. gadā”, <http://latviaspb.ru/lv/Arpolitika/> [skatīts 12.02.2015]

Turpmāk sprādzienu skaita samazināšanas tendence saglabājās:

- 2001. gadā reģistrēts tikai viens spridzināšanas gadījums;
- 2003. gadā reģistrēti 2 gadījumi.

1995. gada 6. maijā ap pulksten 4.10 Rīgas sinagogā Peitavas ielā 6/8 notika sprādziens. Vakarā pa tālruni 02 (Policijas diennakts tālrunis) piezvanīja vīrietis, kurš pieteica sevi kā diversantu grupas “Rubiks” komandieris. Anonīmais zvanītājs paziņoja, ka Rīgas Sinagoga ir pirmais grupas uzspridzinātais objekts, un pieprasīja nedēļas laikā atbrīvot Alfrēdu Rubiku¹²⁴. Pretējā gadījumā viņa diversijas grupa uzspridzinās Brīvības pieminekli, bet pēc tam būs sprādzieni maršruta Maskava – Rīga vilcienos abos virzienos.¹²⁵ Naktī uz 1998. gada 2. aprīli pie Rīgas sinagogas atkal nogranda sprādziens (pielikums Nr. 3, 56. attēls). Aizdomās par sprādziena organizāciju 2001. gada 10. decembrī Drošības policijas darbinieki aizturēja bijušo Rīgas “OMON” kaujinieku Dmitriju Maškovu (*Дмитрий Машков*). Dažas dienas pēc sprādziena pie sinagogas, 6. aprīli pie Krievijas Federācijas vēstniecības Rīgā tika uzspridzināta kājnieku mīna, kuras šķembas trāpīja pie vēstniecības novietotajam diplomātiskajam autotransportam. Dažādie ideoloģiskie un politiskie uzstādījumi pretrunīgi liek vērtēt vienus notikumus un cilvēkus. Laika gaitā atbilde uz jautājumu “Teroristi vai brīvības cīnītāji?” mainās. 1943. gada 14. novembra laikraksts “Tēvija” raksta par latviešu 13. novembra protesta akciju Doma laukumā Rīgā, kuru organizēja Arodu savienība, protestējot pret PSRS, Lielbritānijas un ASV ārlietu ministru vienošanos par Eiropas politisko sadalījumu pēc Otrā pasaules kara. (Pielikums Nr. 3, 57. attēls). 13. novembra agrā rītā Rīgas 6. ģimnāzijas skolnieks Džems Bankovičs ievietoja spridzekli atkritumu tvertnē pie nama Šķūņu ielā 20., kuru saņēma no komjauniešu pagrīdes grupas vadītāja Imanta Sudmaļa. “Eksplozijai vajadzēja notikt īsi pirms divpadsmitiem, taču mīna sprāga jau pusdesmitos, nogalinot netālu strādājošo arhitektu Artūru Ramani un strādnieku Jāni Pogankinu. Nelaimīgā kārtā šajā brīdī garām gāja arī Rīgas 26. pamatskolas audzēknis, desmitgadīgais Jānis Stīga, kurš vēlāk mira ceļā uz slimnīcu. Ievainoja vēl divus strādniekus, turklāt vienu no viņiem smagi. Tikai pateicoties mīnas priekšlaicīgajai eksplozijai, nenotika lielāka nelaime, kas varēja prasīt daudz rīdzinieku dzīvības”.¹²⁶ Nacistu propaganda notiekošo centās izmantot savās interesēs, maksimāli mobilizējot visus spēkus cīņā pret boļševismu. Padomju laika propaganda sprādzienu Doma laukumā vēlāk skaļi pasniedza kā varoņdarbu. Pamatoti var uzskatīt šo sprādzienu par terora aktu, jo īstenotājiem bija zināms, ka Doma laukumā pulcēsies vietējie iedzīvotāji, nevis okupācijas spēku pārstāvji. Sprādziena rezultātā cieta nevainīgi upuri. Pat ņemot vērā, ka mītiņa faktiskie iedvesmotāji bija okupācijas varas pārstāvji, sprādziens tika vērst pret civilajiem iedzīvotājiem ar mērķi radīt upurus viņu vidū, lai traucētu izteikt PSRS nelabvēlīgu sabiedrības viedokli par Baltijas valstu likteni pēc kara. Tāpat spridzinātāji centās īstenot politiskos mērķus, kurus atbalstīja. Vieni vērtē, atkarībā no politiskā uzstādījuma, Imantu Sudmali un Džemu Bankoviču kā brīvības cīnītājus, citi par teroristiem, kuru darbība nogalināja nevainīgus cilvēkus. 2013. gada pašvaldību vēlēšanās Liepājā nacionālboļševika Vladimira Lindermana vadītās partijas “Par dzimto valodu” sarakstā startēja Jeļena Osipova (V. Lindermana līdzgaitnieka Jevgēnija Osipova sieva), kura ievēlēšanas gadījumā solīja atjaunot pieminekli tautas varonim

¹²⁴ Alfrēds Rubiks - PSRS un Latvijas politiķis, Latvijas Sociālistiskās partijas priekšsēdētājs. 1995. gadā notiesāts, sodīts ar brīvības atņemšanu uz 8 gadiem par darbībām, kas vērstas uz valsts varas gāšanu. 1997. gada novembrī pirms termiņa atbrīvots no cietuma. 1998. gadā piedalās PCTVL izveidošanā. 2009. gadā ievēlēts Eiropas Parlamentā.

¹²⁵ “Likuma Vārdā”, 1995. gada 11. maijs.

¹²⁶ Sprādziens Doma laukumā. Uldis Neiburgs, Latvijas, Okupācijas muzeja pētnieks. Latvijas Avīze/2007-11-23/.

I.Sudmalim. Savukārt ziņu portāls I.Sudmali nodēvējis par sarkano teroristu¹²⁷ (pielikums Nr. 3, 58. attēls).

Teroristu un viņu organizāciju darbība, neapšaubāmi, ir destruktīva un noziedzīga. Teroristi rada draudus demokrātijai, cilvēktiesību brīvai realizēšanai, kā arī ekonomiskai un sociālai attīstībai. Cilvēku upuri, sabiedrības satraukums, ierastā dzīves ritma izjaukšana, teroristi šauj un spridzina bagātās un nabadzīgās valstīs. Taču nepieciešams reāli izvērtēt, cik patiesi, nepārspīlēti ir paziņojumi, ka teroristi tūlīt sagraus esošo pasaules kārtību. Vai apdraudējums netiek mākslīgi palielināts ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību, lai attaisnotu līdzekļu piešķiršanu pretterorisma programmām, izdarītu spiedienu uz valdībām un sabiedriskajām organizācijām, lai pamatotu personu kontroles pastiprināšanu.

2.2.2. Terorisma draudi un to izvērtējums Latvijā

Valsts apdraudējuma faktori, novēršanas pamatprincipi, prioritātes un pasākumi tiek noteikti "Nacionālās drošības koncepcijā". "Starptautiskā terorisma tendenču analīze liecina, ka vidējā termiņā terorisma draudu līmenis Eiropā nemazināsies. Vērtējot riskus Ziemeļeiropas reģionā, kurā ģeogrāfiski un ģeopolitiski ietilpst arī Latvija, var secināt, ka 2011. gadā terorisma draudi savu aktualitāti ir saglabājuši".¹²⁸ Sabiedrības aptauja, kuru **2013. gada rudenī veica Eiropas Komisija, terorisms kā problēma Latvijā neparādās. Latvijas respondentu atbildēs (galvenā problēma bezdarbs – 48% atbildēs), tomēr arī daļa Latvijas iedzīvotāji (5%) uztver terorismu kā problēmu kopumā ES (kā galvenā ES problēma norādīta ekonomiskā situācija – 42%).**¹²⁹

2.3. attēls. Latvijas terorisma indekss

Latvijā pēdējos gados terorisma draudu līmenis nav mainījies un saglabājies relatīvi zems. "Uzbrukumi ASV un citu Rietumvalstu vēstniecībām Tuvo Austrumu reģiona un Ziemeļāfrikas valstīs, kuru rezultātā gāja bojā un tika ievainoti arī diplomāti, asiņainais

¹²⁷ www.kasjauns.lv 22.04.2013.

<http://www.kasjauns.lv/lv/zinas/115544/biedrene-osipova-sola-liepaja-uzsliet-pieminekli-sarkanajam-teroristam-sudmalim> [skatīts 14.12.2014.]

¹²⁸ Drošības policijas 2011. gada darbības Publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=25306 [skatīts 30.06.2013.]

¹²⁹ "Standart Eurobarometer 80", October-November 2013., European Commission

uzbrukums Izraēlas tūristu grupai Bulgārijā, terorisma akti Afganistānā un citi teroristiska rakstura incidenti aizvadītajā gadā apliecina terorisma draudu aktualitāti ikvienai valstij. Tas apliecina nepieciešamību arī Latvijai turpināt aktīvu starptautisku sadarbību pretterorisma jomā, kā arī atbalstīt iniciatīvas, kas mazina sabiedrību radikalizāciju, veicinot iecietību un savstarpēju cieņu.”¹³⁰ No 158 valstīm, kurās izvērtētas terorisma briesmu draudi, Latvija atrodas saraksta lejasgalā 116. vietā, starp 31 pasaules valstīm, kur ir vismazākie terorisma draudi (skatīt 2.3.attēlu). Latvija, faktiski, ir vienīgā Ziemeļeiropas valsts, kur pēdējos desmit gadus nav notikuši nozīmīgi ar terorismu saistīti incidenti–uzbrukumi. Šādi secinājumi ir Starptautiskā ekonomikas un miera institūta pētījumā par pasaules valstu iespējamo apdraudējumu – terorisma indeksu.¹³¹ Latvijas terorisma indekss – 0. Augstākais terorisma indekss, kas norāda uz vislielāko apdraudējumu, ir Irākai – 9,56, Pakistānai – 9,05, Afganistānai – 8,67. Indekss tiek veidots, ņemot vērā terorisma incidentu skaitu, ievainoto un bojā gājušo skaitu, īpašuma iznīcināšana laika posmā no 2002. līdz 2011. gadam. Valstis, ar kurām Latvijai ir sauszemes robeža, terorisma indeksa sarakstā ieņem sekojošas vietas: Krievija ar indeksu 7,068 ir 9. terorisma apdraudētākā valsts pasaulē; Baltkrievija ar indeksu 4,256 ir 32. vietā; Igaunija ar indeksu 0,158 98. vietā; Lietuva ar indeksu 0 daļa vietu no 116. Līdz 158. ar vēl 31 valsti t.sk. Latviju. Pētījumā izmantoti Mērilindas (ASV) Universitātes bibliotēkas datus, kurā Pētījumā izmantoti Mērilindas Universitātes bibliotēkas datus, kurā ir apkopota visplašākā informācija par teroristiskiem incidentiem, kopumā vairāk nekā 104 000 terora aktiem. Eiropā par teroristisko apdraudētāko valsti atzīta Norvēģija – 21.vieta ar indeksu 5,031. Norvēģijas augstā vieta ir tiešā saistībā ar Andersa Bēringa Breivīka 2011. gada 22. jūlijā izdarīto dubulto terora aktu, kuru rezultātā nogalināti 77 cilvēki. Jāpiezīmē, ka Norvēģijas policijas izlūkdienests (*The Norwegian Police Security Service-angl.; Politiets sikkerhetstjeneste,PST-norv.*)kā galveno apdraudējumu identificējis islāma ekstrēmismu: “Kaut arī tikai daži cilvēki Norvēģijā atbalsta islāma ekstrēmismu, aktivitātes dažos grupējumos varētu sekmēt drošības risku palielināšanos 2011. gadā”¹³² (pielikums Nr. 3, 59. attēls). Šādu atziņu aģentūras ikgadējā ziņojumā sniedza PST vadītāja Janne Kristiansena (*Janne Kristiansen*), kas norāda uz grūtībām savlaicīgi atklāt teroristiskos grupējamus neiesaistīto ekstrēmo indivīdu nodomus gatavot un realizēt vardarbības aktus kā tas notika Breivīka gadījumā. Uzmanīgu dara sabiedrības neviennozīmīgā attieksme pret A.B.Breivīka terora aktu. Arī Latvijā Nacionālajā apvienībā ietilpstošās partijas “Visu Latvijai!” politiķis Jānis Iesalnieks 2011. gada vasarā sociālajā tīklā “Twitter” bija paudis “Oslo šāvēja” Andersa Bēringa Breivīka uzskatus attaisnojošu viedokli, izraisot plašu rezonansi gan sabiedrībā, gan politiskajos konkurentos.¹³³ Pēc saceltā skandāla politiķis nolika partijas locekļa pilnvaras un nekandidēja 11.Saeimas vēlēšanās. 2014. gadā 12.Saeimas vēlēšanās J.Iesalnieks atkal ir partijas kandidātu sarakstā. A.B.Breivīks savā 1518 lappušu Manifestā “2083 – Eiropas Neatkarības deklarācija (Islāmisma un marksisma draudi Eiropai)”¹³⁴ atsevišķā sadaļā apkopojis iespējamus sadarbības partnerus un viņa ideju atbalstītājus no Eiropas valstu organizāciju un politisko spēku vidus (pielikums Nr. 3, 60. attēls). Latvijā A.B.Breivīks kā savus domubiedrus redz “Latvijas Nacionāli demokrātisko Partija”, “Visu Latvijai!”, “Tēvzeme un Brīvība/LNNK”, “Nacionālo Spēku Savienība”, “Klubs 415”, “Latvijas Tautas fronte”, Latvijas Pro-Krievijas partijas.

¹³⁰ Ministru prezidenta ziņojums Saeimai par Latvijas nacionālo drošību. Rīga,2012.

¹³¹ 2012 *Global Terrorism Index.Capturing the Impact of Terrorism for the Last Decade. Institute for Economics&Peace.*

¹³² www.diena.lv 28.02.2011.

¹³³ <http://www.delfi.lv/temas/janis-iesalnieks/#ixzz36lGXw8gN>

¹³⁴ “*A European Declaration of Independence*”, by Andrew Berwick,London-2011.

Manifesta autors slikti orientējas vismaz Latvijas gadījumā, jo daudzas organizācijas ir pārtraukušas darbību, citām ideoloģija un mērķi kardināli nesakrīt ar Breivīka idejām.

2.4. attēls. Aptaujas rezultāti par teroristiskajām organizācijām Latvijā

No Eiropas valstīm augstu apdraudējuma pakāpi savā pētījumā autori norādījuši Lielbritānijai (28.vieta), Itālijai (57.vieta), Vācijai (62.vieta). Vēl viens secinājums, pēc pētījuma materiāliem, ka demokrātiskās valstīs teroristu apdraudējums ir mazāks, bet visapdraudētākās ir valstis, kurās ir ekonomiskās brīvības, taču ir ierobežotas vai to vispār nav – politiskās brīvības. Kā riska reģions nākamajos gados pētījumā norādīti Tuvie Austrumi. Atziņa, ka terorisma draudu līmenis Latvijā saglabāties zems, nav mainījies pēdējos gados, nevar būt par iemeslu atteikties no pretterorisma pasākumiem un dalības starptautiskajā sadarbībā, kopējā informācijas aprītē.

Ko par terorisma draudiem Latvijā domā valdība? Saskaņā ar “Nacionālās drošības likuma”¹³⁵ 9. panta 2. daļu Ministru Prezidents sniedz Saeimai gadskārtējo ziņojumu par nacionālo drošību. Kā mainījušās drošības prioritātes un apdraudējumu veidi Ministru prezidentu sniegtajos ziņojumos Saeimai par nacionālo drošību?

2011. gada Ministru Prezidenta gadskārtējais Ziņojums par nacionālo drošību

Terorisma draudu līmenis Latvijā ir saglabāties zems – šobrīd Latvijā nav konstatētas personas, to grupas vai organizācijas, kas savu ideoloģisko mērķu sasniegšanai plānotu izmantot teroristiskas metodes. Taču situācija Latvijā nav nodalāma no Eiropai raksturīgām likum-sakarībām, kur vērojama tendence palielināties islāmistu radītajiem terorisma draudiem. Latvija ekstrēmistu vidū tiek identificēta ar Eiropas valstīm, tajās notiekošajiem procesiem un šo valstu īstenoto drošības un aizsardzības politiku. Pašlaik vislielākajam teroristu apdraudējumam ir pakļautas starptautiskajās operācijās esošās NBS vienības un civilie eksperti Afganistānā. Potenciālos terorisma draudus Latvijai var radīt pašradikālizējušies indivīdi. Latvijas stratēģiskajās interesēs ir sniegt savu ieguldījumu cīņā pret starptautisko terorismu, lai novērstu draudu pieaugumu NATO un Eiropas Savienības dalībvalstīs, kā arī attīstīt modernu pretterorisma sistēmu, kura spētu efektīvi novērst un pārvarēt terorisma apdraudējumu, ja strauji pieaug to iespējamība. Latvijas prioritāte terorisma draudu novēršanai ir līdzdalība starptautiskajās terorisma apkarošanas operācijās. Tāpēc Latvijai savu resursu ietvaros kopīgi ar

¹³⁵ “Nacionālās drošības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 473/476 (2384/2387), 29.12.2000.

citu NATO un Eiropas Savienības dalībvalstu spēkiem nepieciešams piedalīties starptautiskajās miera nodrošināšanas misijās, lai atbalstītu citu valstu spēju kontrolēt drošības situāciju savā teritorijā, vienlaikus novēršot ekstrēmisma ideju un terorisma tendenču izplatīšanos ārpus tradicionālajiem terorisma reģioniem Āzijā un Ziemeļāfrikā. Viens no aktuālākajiem nacionālās drošības apdraudējuma faktoriem ir informācijas tehnoloģiju apdraudējums jeb pret nacionālās drošības interesēm vērstas darbības elektroniskās informācijas telpā. Šobrīd Latvijas elektroniskās informācijas telpas apdraudējums vērtējams kā mērens, un tam nav būtiskas ietekmes uz nacionālo drošību, tomēr paredzams, ka tuvākajā nākotnē elektronisko uzbrukumu skaits pieaugs, un metodes, ar kādām tas tiks veikts, kļūs daudzveidīgākas.

2012. gada Ministru Prezidenta gadskārtējais Ziņojums par nacionālo drošību

2012. gadā joprojām aktuāla nestabilitāte Tuvu Austrumu reģionā – Afganistānas misija, nemieri Sīrijā, Izraēlas – Palestīnas konflikts, neskaidrība par Irānas kodolprogrammas mērķiem, teroristu uzbrukumi. Mūsdienās draudu avoti kļūst ļoti daudzveidīgi un līdzās tradicionālajiem izaicinājumiem jārēķinās ar asimetriskiem draudiem, kurus rada terorisms, organizētā noziedzība, enerģētiskā drošība, kiberdrošība un informatīvās telpas ietekme uz valsts drošību. Latvijas veiktās aizsardzības sistēmas reformas ļauj Latvijai būt gatavai šo atšķirīgo draudu mazināšanai un novēršanai. Valsts pārvaldes darbība nav iedomājama bez informācijas tehnoloģijām, šo resursu nelikumīga izmantošana, iznīcināšana vai tīša bojāšana var radīt nozīmīgu kaitējumu sabiedrībai un nacionālajai drošībai.

2013. gada Ministru Prezidenta gadskārtējais Ziņojums par nacionālo drošību

Pārskata periodā Latvijā nenotika terora akti vai citi noziedzīgi nodarījumi, kas būtu saistīti ar terorismu. Vienlaikus tika identificēti vairāki faktori, kas nākotnē var veicināt terorisma risku palielināšanos. Starptautisko konfliktu un terorisma draudu iespējamība Latvijā joprojām saglabājas zemā līmenī. Tomēr ekstrēmisma draudi rada netiešu apdraudējumu Eiropai kopumā, līdz ar to Latvija kā ES un NATO dalībvalsts turpināpiedalīties vairākās starptautiskās operācijās. Turpina saglabāties draudi drošībai, ko izraisa starptautiskais terorisms un tā radītās sekas. Teroristiskie uzbrukumi Afganistānā, ASV, Ēģiptē, Irākā, Kenijā, Krievijā, Libānā, Nigērijā un daudzās citās pasaules valstīs apliecina terorisma draudus ikvienai valstij. Daudzi no šiem teroristiskajiem uzbrukumiem ir bijuši vērsti pret Rietumvalstu pilsoņiem neatkarīgi no viņu nacionālās piederības vai paustajiem uzskatiem. Papildu izaicinājumus cīņā pret terorismu rada nestabilā drošības situācija Sīrijā, kur patvērumu ir raduši dažādi teroristiskie grupējumi, tai skaitā arī Eiropas izcelsmes kaujinieki. Šī tendence ir kļūst par draudu arī Eiropas valstu, tai skaitā Latvijas, drošībai, ņemot vērā, ka šīs personas nākotnē varētu plānot teroristiskas aktivitātes arī Eiropas teritorijā. Eiropas izcelsmes personu iesaistīšanās cīņās Sīrijā un citās pasaules valstīs, radikāla noskaņojuma izplatība, īpaši interneta vidē, līdzekļu vākšana darbībām, kuras var kvalificēt kā teroristiskas, un citas terorismu veicinošas darbības mūsdienu globālajā pasaulē ir kļuvušas par draudu bez nacionālām robežām. Šīs tendences apliecina nepieciešamību arī Latvijai turpināt aktīvu starptautisko sadarbību terorisma apkarošanā un novēršanā, tai skaitā atbalstot iniciatīvas, kas mazina sabiedrības radikalizāciju, veicinot iecietību un savstarpēju cieņu. Ir būtiski, ka Latvija nostiprina spējas un pievērš uzmanību terorisma apkarošanas aktuālajiem jautājumiem. Terorisma draudu līmenis Latvijā 2013. gadā būtiski nemainījās un saglabājies relatīvi zems. Pārskata periodā Latvijā nenotika terora akti vai citi noziedzīgi nodarījumi, kas būtu saistīti ar terorismu. Vienlaikus tika identificēti vairāki faktori, kas nākotnē

var veicināt terorisma risku palielināšanos. Starptautisko konfliktu un terorisma draudu iespējamība Latvijā joprojām saglabājas zemā līmenī. Tomēr ekstrēmisma draudi rada netiešu apdraudējumu Eiropai kopumā, līdz ar to Latvija kā ES un NATO dalībvalsts turpina piedalīties vairākās starptautiskās operācijās.

Darba izstrādes laikā Ministru Prezidenta ziņojums par 2014. gada situāciju nebija pieejams, tāpēc kā valsts situācijas izvērtējumu par 2014. gadu izmantoju DP publisko pārskatu.

2014. gada Drošības policijas publiskais pārskats

Kā atzīst Drošības policija: “Terorisms šobrīd rada vienus no galvenajiem draudiem Eiropas drošībai, arī šajā pārskata periodā terorisma draudu līmenis Latvijā saglabājās salīdzinoši zems. Latvijas reliģiskajās kopienās nav nozīmīga atbalsta radikāliem reliģiskiem virzieniem, tomēr ir konstatēta atsevišķu Latvijas musulmaņu kopienas pārstāvju iesaistīšanās reliģiski motivētās vardarbīgās aktivitātēs ārvalstīs. Šādas aktivitātes rada ilgtermiņa riskus Latvijas drošībai.

Līdzīgi kā iepriekšējos pārskata periodos arī šajā Latvijas musulmaņu kopienā nebija nozīmīga atbalsta islāma radikālajai interpretācijai, kas leģitimē reliģiski motivētu vardarbību. Tomēr bruņotie konflikti islāma valstīs, kā arī kontakti ar radikālās islāma interpretācijas atbalstītājiem no ārvalstīm ir ietekmējuši atsevišķu Latvijas musulmaņu radikalizāciju. Terorisma draudu situāciju Latvijā var ietekmēt ne tikai vietējās musulmaņu kopienas pārstāvju radikalizācija, bet arī radikāli noskaņotu vai pat ar teroristu grupējumiem saistītu ārzemnieku ieceļošana mūsu valstī. Šī iemesla dēļ DP veic padziļinātu pārbaudi par vīzu pieprasījumiem no to valstu pilsoņiem, kur ir vērojama nozīmīga teroristu grupējumu klātbūtne.”¹³⁶

No izskatītajiem ziņojumiem var secināt, ka no 2010. gada nav notikušas kardinālas izmaiņas terorisma apdraudējuma jomā. Izmaiņas saistītas ar reģionālajiem konfliktiem Tuvajos Austrumos, bēgļu jautājumu, strauji pieaug ar informatīvajām sistēmām saistīto apdraudējumu daudzveidība un intensitāte. Par apdraudējumu jāuzskata personas (individuālos radikāļus), kuras darbojas atsevišķi un nav saistītas ar ekstrēmistiskajā organizācijām, pašradikalizējušies un gatavi veikt vardarbīgus aktus. Izskatot oficiālo valsts viedokli par terorisma draudiem Latvijā, jāsecina, ka no 2010. gada ziņojumos neparādās jaunas tendences vai atzinumi. Piekrītu, ka terorisma draudu līmenis Latvijā saglabājas relatīvi zems un nav kardināli mainījies šos gadus. Taču vienādie ziņojumu teksti liek domāt, ka tie tiek sagatavoti šablonu veidā, nopietni neizvērtējot mainīgos apstākļus, kuri ietekmē terorisma draudu līmeni ES un Latvijā.

Faktorus, kuri iespaido terorisma apdraudējuma līmeni, var iedalīt iekšējos (labā un kreisā spārna ekstrēmisti; musulmaņu kopiena; citi apdraudējuma faktori, ekonomiskais faktors, studentu apmaiņas programmas); un ārējos apdraudējumu faktoros (dalība miera uzturēšanas misijās; bēgļi un patvēruma meklētāji).

2.2.3. Terorisma apdraudējuma ārējie faktori

Dalība miera uzturēšanas misijās. 2013. gadā Latvija turpināja aktīva un uzticama sabiedrotā darbu NATO un ES ietvaros, gan piedaloties starptautiskajās operācijās, gan stiprinot savas militārās, civilās, krīžu valdības spējas, gan paaugstinot finansējumu aizsardzībai, sniedzot palīdzību un solidaritāti tiem, kam tā nepieciešama, gan aktīvi divpusēji un daudzpusēji

¹³⁶ Drošības policijas 2014. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=30186 [skatīts

sadarbojoties. Latvijas Nacionālo bruņoto spēku (NBS) vienības piedalījās NATO Ātrās reaģēšanas spēkos, kurus rotācijas kārtībā komplektē no dalībvalstu vienībām. Latvija turpināja darbību trīs starptautiskajās operācijās – NATO vadītajā operācijā Afganistānā, ES vadītajā operācijā Mali un pretpirātisma operācijā “*ATALANTA*”. Pieņemts lēmums par Latvijas dalību ES militārajā misijā Centrālāfrikā. “Ja tiks panāktā vienošanās par jaunās pēc 2014. gada plānotās misijas (Afganistānā) tiesisko statusu, Latvija ir apņēmusies piedalīties šajā misijā. Latvijas valdība saglabā gatavību no 2015. gada līdz 2017. gadam sniegt palīdzību Afganistānas armijai un policijai ar ikgadējo finansējumu 500 tūkst. ASV dolāru apmērā. Ņemot vērā izaicinājumus, kurus rada narkotiku nelegālā izplatība no Afganistānas, Latvija kopš 2011. gada ik gadu ir piešķīrusi finansējumu 30 tūkst. ASV dolāru apmērā, piedaloties NATO – Krievijas padomes narkotiku apkarošanas mācību fonda nodrošināšanā”.¹³⁷ 2013. gadā Starptautisko drošības atbalsta spēka (turpmāk – ISAF) operācijās atradās aptuveni 135 Latvijas militārpersonu, trīs Latvijas civilie eksperti turpināja dalību ES policijas misijā Afganistānā. Viens no būtiskajiem izaicinājumiem Afganistānā ir valsts varas neesamība daļā reģionu, kas rada labvēlīgus apstākļus ne tikai teroristu, bet arī kriminālu grupu darbībai. Šīs grupas un teroristi savu finansējumu nereti iegūst no narkotiku tirdzniecības. ANO eksperti ir secinājuši, ka aptuveni 90% pasaulē patērētā heroīna ir no Afganistānas. Latvija turpina vadošās NATO valsts lomu ISAF kravu transportēšanā uz Afganistānu, izmantojot t.s. Ziemeļu apgādes tīklu.

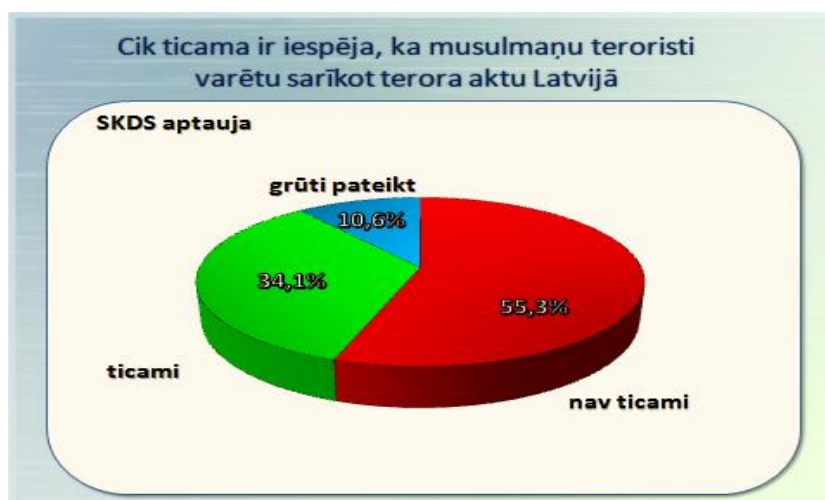
“*Al-Qaeda*” un citas teroristiskās organizācijas ir pasludinājušas par ienaidniekiem visus, kas piedalās militārajās operācijās Afganistānā un Irākā. Saistībā ar dalību starptautiskajās misijās, 2004. gadā Saeimā tika skatīts Latvijas Sociālistiskās partijas un kreisās spēku apvienības “Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā” sagatavotais lēmumprojekts par Nacionālo Bruņoto Spēku (turpmāk – NBS) atsaukšanu no Irākas, kuri tobrīd tur atradās starptautiskajā misijā. Lēmumprojekta iesniedzēji pamatoja savu priekšlikumu ar to, ka 2004. gada 11. martā notikuši sprādzieni Madridē, par ko atbildību uzņēmas “*Al-Qaeda*”, tāpēc, “lai nepieļautu Latvijas teritorijā teroristiskās organizācijas atriebību par atbalstu ASV un nenonāktu Spānijai līdzīgā situācijā, nepieciešams atsaukt NBS vienības no piedalīšanās starptautiskajā operācijā Irākā”.¹³⁸ “2014. gadā Latvija turpināja dalību KDAP civilajās misijās Afganistānā un Gruzijā. Latvija darbojās arī ES militārajā operācijā pirātisma apkarošanai pie Somālijas krastiem un ES Apmācību misijā Mali. No 2014. gada jūnija līdz novembrim Latvijas Nacionālo bruņoto spēku karavīri piedalījās ES militārajā operācijā Centrālāfrikas Republikā. 2015. gadā Latvija turpinās savu dalību ES militārajā operācijā pirātisma apkarošanai pie Somālijas krastiem un ES Apmācību misijā Mali, kā arī plāno saglabāt dalību civilajās misijās Gruzijā un Afganistānā. Vienlaikus tiek plānota Latvijas dalība ES civilajā misijā Ukrainā. Latvijas prioritātes 2015. gadā ir veicināt KDAP attīstību, kā arī sagatavot stratēģiskas diskusijas par Eiropas kopējo politiku drošības un aizsardzības jomā jūnija Eiropadomē. Gatavojoties Eiropadomei, būtiski būs panākt vienošanos par Eiropas Drošības stratēģijas pārskatīšanas uzsākšanu; civilo un militāro sadarbību draudu novēršanā; atbalsta sniegšanu Austrumu partnerības valstīm drošības sektora reformu veikšanā un ciešākā sadarbībā, īstenojot KDAP; kā arī ES aizsardzības un drošības sadarbības stiprināšanu ar ANO, NATO un spējīgākajām NATO dalībvalstīm, īpaši ASV”.¹³⁹ SKDS veiktā sabiedrības aptauja par iespējamiem musulmaņu teroristu uzbrukumiem Latvijā parādīja, ka liela

¹³⁷ Latvijas Republikas Ministru Prezidenta ziņojums Saeimai “Par Latvijas nacionālo drošību”, MK Nr.90/TA- 1223(2014).

¹³⁸ www.apollo.lv 06.04.2004.

¹³⁹ Latvijas Republikas ”Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2014.–2015. gadā”. <http://latviaspb.ru/lv/Arpolitika/> [skatīts 12.02.2015]

daļa sabiedrības kā ticamu uzskata musulmaņu teroristu iespēju rīkot uzbrukumu Latvijā (34,1%), tomēr vairākums (55,3%) šādu iespēju neuzskata par ticamu (skatīt 2.5 attēlu).

2.5. attēls. Aptaujas rezultāti par musulmaņu teroristu draudiem Latvijā

Madridē 2004. gadā teroristi četros elektriskajos vilcienos uzspridzināja 10 spridzekļus. Sprādzienu rezultātā bojā gāja 191 cilvēks, vairāk nekā 2000 ievainoti. Uz aizdomu pamata par terora akta izdarīšanu tika aizturēti 55 cilvēki, galvenokārt Marokas iedzīvotāji. Tomēr terora akts mērķi sasniedza. Tas bija par iemeslu tam, ka no amata atkāpās Spānijas premjerministrs Hosē Marija Asnara, un no Irākas tika izvesti spāņu karavīri. 2012. gada sākumā Mali tuaregu ciltis sadarbībā ar islamistu grupējumu "Ansar Dine" uzsāka sacelšanos valsts ziemeļos. "Ansar Dine" saņēma palīdzību no "Al Qaeda in Islamic Maghreb" (turpmāk AQIM), kas ir lielākais islāmistu grupējums Rietumāfrikā. AQIM kaujinieki par ķīlniekiem saņēma pilsoņus no vairums Eiropas valstīm. Izpirkumos tiek samaksāts daudzi miljoni dolāru, par ko iegādājās bruņojumu, vervēja jaunus dalībniekus, kaujiniekus, uzpirka cilšu vecākos. 2012. gada beigās AQIM pauda gatavību uzbrukt valsts dienvidiem, Francija iejaucās konfliktā un aicināja citas ES dalībvalstis atbalstīt militāro misiju Mali. Saskaņā ar Eiropas Savienības Padomes 2013. gada 17. janvāra lēmumu 2013/34/KĀDP par Eiropas Savienības militāro misiju, lai palīdzētu Mali bruņoto spēku apmācībā, Saeima 2013. gada 7. martā nolēma nosūtīt Latvijas Nacionālo bruņoto spēku karavīrus daļībai Eiropas Savienības militārajā misijā, lai palīdzētu Mali bruņoto spēku apmācībā.¹⁴⁰ 2013. gada 26. martā Latvijas Republikas Ministru kabinets piešķīra 85 199 latus no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem, lai nodrošinātu divu Latvijas karavīru līdzdalību Eiropas Savienības militārās apmācības misijā Mali. "Kas attiecas uz Mali, tad šā gada (2013) janvāra beigās vienā no nozīmīgākajiem islamistu forumiem "Ansar-al-Mujahideen" tika publicēts paziņojums "Al-Qaeda" un tās nākotnes uzbrukumu karte", kurā ir izteikti draudi organizēt terora aktus ASV, Francijā, Dānijā un citās Eiropas valstīs, kā arī valstīs, kas palīdzēja vai palīdz Francijai tās uzbrukumos islāmistu kaujiniekiem Mali. Vēstījumā tika norādīts, ka šos terora aktus rīkos gan teroristu grupas, gan solo teroristi. Tiešā veidā Latviju pagaidām skart nevar. Protams, var pieņemt, ka šajā valstī atrodas, vai ieradīsies kāds Latvijas pilsonis, kurš tiks nolaupīts vai arī pret kuru tika vērstas džihādistu uzbrukums. Tomēr tas drīzāk būs nejaušu sakritību rezultāts. Tomēr, ja tā notiks, Latvija darīs visu iespējamo, lai sniegtu palīdzību mūsu

¹⁴⁰ Saeimas 2013. gada 7. marta "Paziņojums".

valsts piederīgajiem”.¹⁴¹ Lai koordinētu starptautiskās sabiedrības rīcību cīņai ar džihādistu grupējumu “ISIL”, ASV sadarbībā ar sabiedrotajiem ir izveidojušas starptautisku koalīciju, kurā iesaistījusies arī Latvija, 2014. gada 22. septembrī paziņoja ārlietu ministrijas preses sekretārs Kārlis Eihenbaums¹⁴² Gatavību sniegt atbalstu starptautiskajai koalīcijai izteikušas, gandrīz, četrdesmit pasaules valstis. Latvija tūlītējam atbalstam gatava sniegt humāno palīdzību konflikta teritorijā nonākušajiem civiliedzīvotājiem, kā arī gatava izskatīt citas palīdzības iespējas. Vienā no koalīcijas dalībvalstīs – Nīderlandē, Aizsardzības ministrija ieteica militārpersonām nepārvietoties sabiedriskajā transportā uniformās. Šāds lēmums pieņemts 24. septembra vakarā, kad Nīderlandes valdība paziņoja, ka tā ar sešiem iznīcinātājiem “F-16” piedalīsies ASV vadītajos uzlidojumos pret teroristu grupējumu “ISIL”. Lēmums nepārvietoties uniformās pieņemts papildus piesardzības dēļ, lai lieki nepiesaistītu iespējamo teroristu uzmanību. Nīderlandes premjerministra vietnieks norādīja, ka Nīderlandes loma cīņā ar „ISIL” rada noteiktus riskus, taču Nīderlande tam ir gatava. Jāpiezīmē, ka šajās dienās Nīderlandē izsludināts otrs lielākais no četriem terora draudu līmeņiem.¹⁴³ 2014. gada 20. oktobrī Kvebekas provinces (Kanāda) Senžansjur-Rišeljē pilsētā policija aizturēšanā nogalināja Martinu Kutjur-Rulo (*Martin Couture-Rouleau*), kurš ar savu automobili notrieca divus karavīrus, no kuriem viens no gūtajiem ievainojumiem mira. Pamatota ir versija, ka uzbrukums ir plānota akcija, kuras mērķis ir ietekmēt Kanādas valdību, kura pieņēma lēmumu par dalību ASV veidotajā koalīcijā cīņai pret “ISIL”. 25 gadus vecais Martens Kutjur-Rulo jau bija Kanādas specdienestu redzeslokā, kā iespējama islamistu teroristiskā grupējuma dalībnieks. 22. oktobrī Ottavā netālu no Kanādas Parlamenta Nacionālajā kara memoriālā šāvējs, apbruņots ar šauteni, nogalināja vienu no goda sardzes karavīriem kaprāli Natanu Serillo (*Nathan Cirillo*). Šāvējs 32 gadus vecais Maikls Zehaf-Bibo ieradies Otavā, lai saņemtu pasi, un doties uz Sīriju. Maikls Zehaf-Bibo tikai pirms dažiem gadiem pieņēma islamu un pieslēgās radikālajam tā virzienam, par ko Kanādas specdienesti anulēja viņa pasi, liedzot iespēju izbraukt no valsts. Pirms pieslēšanās islamam 1982. gadā dzimušajam šāvējam bija cits vārds—Mišels Džozefs Holls.

Patvēruma meklētāji un bēgļi. Nestabilitāte Tuvo Austrumu reģionā, pilsoņu karš Sīrijā turpina ietekmēt Latvijas un tās sabiedroto drošību. Ietekmi atstāj konflikti, kas rada kaimiņu reģionu un valstu destabilizāciju, bēgļu un patvēruma meklētāju skaita pieaugumu, masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanas draudus, veicina sabiedrības radikalizāciju un terorisma draudu pieaugumu. Latvija 2013. gadā iesaistījies kolektīvajā darbā, lai mazinātu Sīrijas konflikta humāno seku ietekmi uz civiliedzīvotājiem. “Latvija 2013. gadā ir iemaksājusi 50 tūkst. eiro Apvienoto Nāciju Organizācijas fondā, kas paredzēti Sīrijas bēgļu atbalstam”.¹⁴⁴ ANO Ģenerālsekretāra vietniece Humanitārajos jautājumos, Ārkārtas palīdzības sniegšanas koordinatore Valeri Amos (*Valerie Ann Amos, Baroness Amos, UN Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator*) ziņojumā ANO Drošības Padomei, ka puse Sīrijas iedzīvotāju kļuvuši par pārvietotām personām: 7,6 miljoni pārvietoti valsts iekšienē, vairāk nekā 3 miljoni kļuvuši par bēgļiem un pametuši Sīriju.¹⁴⁵ Patvēruma meklētāju ierašanās valstī nopietni iespaidot terorisma draudu līmeni pagaidām nevar, taču kā potenciālu draudu līmeni jāņem vērā. 2012. gadā Eiropas Savienībā bija 33 1975 patvērumu meklētāju pieteikumu,

¹⁴¹ J.Leitietis. “Arī Latvijā pastāv terorisma draudi”. <http://nra.lv/latvija/93934>

¹⁴² LETA.22.09.2014

¹⁴³ www.delfi.lv 25.09.2014.

¹⁴⁴ Latvijas Republikas Ministru Prezidenta ziņojums Saeimai “Par Latvijas nacionālo drošību”. MK Nr.90/TA-1223(2014).

¹⁴⁵ UN News Center.15.12.2014.

660 uz miljonu iedzīvotāju. Latvijā bija 189 pieteikumi, 100 uz vienu miljonu iedzīvotājiem (skatīt 2.6. tabulu).

2.6. tabula

Patvērumu meklētāju pieteikumu skaits Latvijā 2011.-2014. gadā¹⁴⁶

	2011.	2012.	2013.	2014.
Iesniegumu skaits	335	193	185	373

2014. gadā patvērumu Latvijas Republikā pieprasījuši valstu piederīgie:

- Gruzija – 171;
- Ukraina – 75;
- Sīrija – 31;
- Irāka – 21;
- Afganistāna – 13.

Vairākums no patvēruma pieprasītājiem bija no valstīm ar augstu teroristu aktivitāti. Kā apdraudējuma faktoru jānorāda, ka patvēruma centru “Mucenieki” 2014. gadā patvaļīgi atstāja 170 patvēruma pieprasītāji. Citu valstu rādītāji (skatīt 2.7. tabulu):

2.7. tabula

Patvērumu meklētāju pieteikumu skaits uz 1 miljonu iedzīvotāju

55	Igaunija
215	Lietuva
4625	Zviedrija
575	Somija
280	Polija
205	Latvija

2.8. tabula

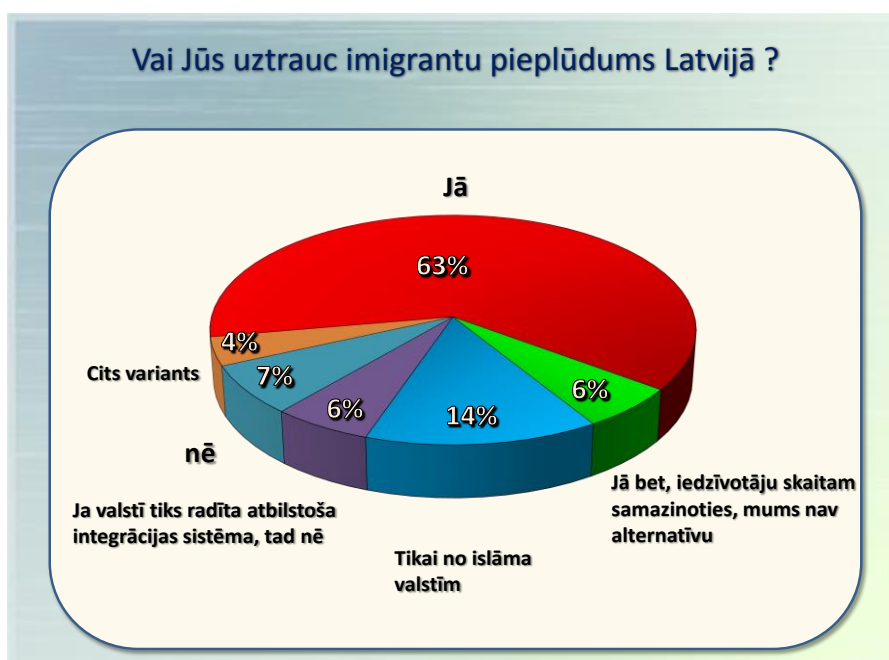
Patvērumu meklētāju lielāko grupu pilsonības Eiropas Savienībā (2012.g.)

Uzņēmējvalsts	Valsts – skaits - %	Valsts – skaits - %	Valsts – skaits - %
Latvija	Gruzija/105/51%	Kongo DR/25/12%	Sīrija/20/9%
Lietuva	Gruzija/310/48%	Afganistāna/100/15%	Krievija/95/15%
Igaunija	Gruzija/35/45%	Krievija/10/10%	Armēnija/5/5%
Polija	Krievija/6085/57%	Gruzija/3235/30%	Armēnija/415/4%
Zviedrija	Sīrija/7920/18%	Somālija/5695/13%	Afganistāna/4760/11%
ES	Afganistāna/26 250/8%	Sīrija/ 23 510/7%	Krievija/23 360/7%

Redzam, ka patvēruma meklētāji no riska vai konfliktos iesaistītām valstīm netiecas uz Baltijas valstīm un Poliju (skatīt 2.8. tabulu). Turpretī lielākais skaits patvēruma meklētāju skaita pieteikumi uz Zviedriju ir no potenciāli bīstamām valstīm, arī ES kopumā lielākais patvērumu meklētāju skaits ir no Afganistānas un Sīrijas.

Uz aptaujas jautājumu: **“Vai Jūs uztrauc imigrantu pieplūdums Latvijā?”** tikai 17% respondentu neizteica uztraukumu par imigrantu pieplūdumu. 83% uzskata, ka mums ir pamats satraukumam (skatīt 2.9. attēlu).

¹⁴⁶ <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/patveruma-mekletaji.html>

2.9. attēls. Aptaujas rezultāti par imigrantu pieplūdumu Latvijā

Taču realitātē varam uzskatīt, ka apdraudējums Latvijas drošībai no patvēruma meklētājiem – gan pēc skaita, gan pēc pilsonības – šobrīd ir minimāls. Procesa kontrole no valsts puses nevar mazināties, jo teroristisko organizāciju dalībnieki jebkurā mirklī var izmantot patvēruma meklētāju ceļu, lai iekļūtu Eiropas Savienībā, lai sagatavotu atrašanās un patvēruma iespējas izpildītājiem, organizēt un realizēt terora aktus. Analizējot patvēruma meklētāju skaita dinamiku 2013. gadā, jāatzīmē, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, šo personu skaits ir samazinājies. Kopumā 2013. gadā tika veikta 171 patvēruma meklētāju pārbaude. Visvairāk patvēruma meklētāju Latvijā bija no Gruzijas – 133 personas, taču starp šīm personām bija arī Sīrijas, Ēģiptes, Irākas, Alžīrijas, Somālijas, Palestīnas pašpārvaldes, Irānas, Nigērijas un Marokas pilsoņi. Joprojām novērojama tendence, ka citas valsts pilsoņi (piemēram, Marokas un Alžīrijas) uzdodas par Sīrijas pilsoņiem, cerot vieglāk iegūt patvēruma meklētāja statusu, un izvairīties no izraidīšanas”.¹⁴⁷

“Nozīmīgi terorisma riski 2014. gadā netika identificēti arī starp potenciālajiem patvēruma meklētājiem Latvijā. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2014. gadā patvēruma meklētāju skaits pieauga vairāk nekā divas reizes (no 162 līdz 352 personām), turklāt būtiski palielinājās arī patvēruma meklētāju īpatsvars no Sīrijas (32 personas). Lai gan vairums no sīriešiem, kuri izlemj pamest dzimteni, dara to ieilgušā konflikta radīto seku dēļ, pastāv reāls risks, ka patvēruma meklētāju vidū var iefiltrēties arī personas, kuras ir saistītas ar teroristu grupējumiem vai pat dodas uz Eiropu teroristu grupējumu uzdevumā. Jāatzīmē, ka arī starp ārzemniekiem, kuri pieprasīja patvērumu mūsu valstī, pagājušajā gadā tika konstatēta viena persona, kurai, iespējams, bija saikne ar Sīrijas nemiernieku grupējumiem (persona vēlāk atsauca patvēruma lūgumu).”¹⁴⁸

Nelikumīga iekļūšana valstī. Jau 2013. gadā strauji pieauga bēgļu skaits, kuri centās nelegāli iekļūt ES. Pēc “Frontex” datiem uz ES ārējām robežām tika aizturēti 107 000

¹⁴⁷ Drošības policijas 2013. gada publiskais pārskats.
http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=28656

¹⁴⁸ Drošības policijas 2014. gada publiskais pārskats.
http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=30186

nelegālo migrantu, kas ir par 34,5 tūkstošiem vairāk nekā 2012. gadā. Pēc “Frontex” datiem 2014. gadā ES teritorijā mēģināja iekļūt 270 tūkstoši nelegālo imigrantu. “Frontex” gada pārskatā norādīts, ka ES teritorijā mēģinājuši iekļūt nelegālie imigranti no Sīrijas, Eritrejas, Afganistānas un Albānijas, kuras uzskata par terorisma paaugstināta riska valstīm. “Frontex” eksperti uzskata, ka nelegālā imigrācija ES tikai pieaugs un lielākā riska zona ir Vidusjūra, pa kuru nelegāli no Ziemeļāfrikas un Turcijas mēģinās iekļūt ES teritorijā. 2014. gadā Latvijas Republikas ārējo robežu šķērsoja 4 311 521 persona (2013. gadā – 4 472 083), no tām robežas šķērsošanas noteikumus pārkāpa 6639 personas (0,15% no visiem robežas šķērsotājiem). Nelegālās imigrācijas risku 2014. gadā raksturoja nelikumīga “zaļās” robežas šķērsošana un robežas šķērsošana, izmantojot viltotus un svešus ceļošanas dokumentus. Latvijas Republika nelegālajiem imigrantiem joprojām bija tranzīta, nevis gala mērķa valsts. Galvenās mērķa valstis trešo valstu piederīgajiem, kuri šķērsoja Latvijas Republiku tranzītā 2013. gadā, bija Zviedrija, Norvēģija un Vācija. Valsts robežsardze jau 2012. gadā uz Eiropas Savienības ārējām robežām konstatēja trešo valstu piederīgo nelikumīgas robežas šķērsošanas gadījumu skaita kopīgu samazināšanos. 2014. gadā par nelikumīgu “zaļās” robežas šķērsošanu virzienā no Krievijas vai Baltkrievijas uz Latviju Valsts robežsardzes amatpersonas aizturēja 144 (2013. gadā – 66) trešo valstu pilsoņus, no kuriem 139 (2013. gadā – 50) ir nelegālie imigranti.

2014. gadā pieauga nelegālo robežšķērsotāju skaits (Skatīt tabulu 2.10). Latvija kā nelegālo imigrantu vai “tranzīta ceļotāju” mērķis kļūst arvien populārāka. “Šogad jau notverti 107 cilvēki (dati 2014. gada 10. mēneši), pērn visa gada laikā pieķerti 49. Pirms nedēļas robežsargi noķēra kārtējo vjetnamiešu grupu – 14 cilvēkus, kuri ieceļoja no Krievijas. Pašlaik nekas neliecina, ka nelegālo robežšķērsotāju skaits varētu samazināties.”¹⁴⁹

2.10. tabula

Nelikumīga robežas šķērsošana 2011.-2014. gadā.¹⁵⁰

	2011	2012	2013	2014
Aizturētās personas /Nelegālie imigranti	65/39	106/79	66/50	144/139
Valsts piederība				
Vjetnama	–	–	10	98
Gruzija	–	50	30	11
Afganistāna	–	–	–	12
Sīrija	–	60	3	–
Irāka	–	–	–	11
Krievijas Federācija	–	–	–	4
Baltkrievijas Republika	–	–	–	3

Papildus konstatētajiem personu mēģinājumiem nelikumīgi ieceļot Latvijā šķērsojot “zaļo” robežu, tika konstatēti gadījumi, kas saistīti ar nelikumīgu preču pārvietošanu, apejot noteiktas preču/kravu pārvietošanas vietas. Savukārt, par nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu, izmantojot viltotus ceļošanas dokumentus, robežas šķērsošanas vietās uz ārējās robežas aizturētas 78 personas. Galvenie nelikumīgas robežas šķērsošanas riski robežas šķērsošanas vietās 2014. gadā bija uz Latvijas–Krievijas robežas. Arī radikāļu iekļūšana Latvijas teritorijā, kurai sekoja reālas darbības, notika, šķērsojot austrumu robežu. Naktī uz 2000. gada 15. novembri tranzītvilciens Sankt-Pēterburga–Kaļiņingrada šķērsoja Latvijas teritoriju. Netālu no

¹⁴⁹ N.Garbars, Valsts robežsardzes priekšnieks. Intervija “Latvijas Radio” 07.11.2014.

¹⁵⁰ http://www.rs.gov.lv/faili/doc2013/valsts_robez_sardzes_2014.gada_publicais_parskats.pdf

apdzīvotās vietas Malta vilciens strauji sāka bremzēt. Vilciena apkalpe, apsekojot vilcienu no ārpuses, konstatēja jaunu cilvēku ar salauztu kāju, kurš paziņoja, ka izkritis no vilciena. Cietušo 18 gadīgo Ilju Šamazovu nogādāja slimnīcā Daugavpilī, kur noskaidrojās, ka viņš ir viens no nacionālboļševiku partijas “ekstrēmistiem”, par kuriem novembra sākumā Latvijas Ārlietu ministriju brīdināja Krievijas Drošības Dienests: “Galēji kreisās organizācijas no Krievijas plāno veikt novembra mēnesī virkni ekstrēmistiska rakstura akcijas Latvijas teritorijā. Iespējama administratīvās ēkas sagrābšana Rīgas centrā. Iespējamie akcijas izpildītāji – Anatolijs Tišins, Ilja Šamazovs, Konstantīns Kolesņikovs, Kirils Beguns.” Daugavpilī tika noskaidrots, ka vilcienu pametuši un nelikumīgi iekļuvuši Latvijas teritorijā Sergejs Geroņins, Kirils Beguns, Mihails Savinovs. I.Šamazovs liecināja, ka izdarījis vilciena bremzēšanu, lai iekļūtu Latvijas teritorijā, lecot no vilciena, salauzis kāju. Viņš paziņoja, ka tā bija vienīgā iespēja realizēt plānus. Latvijas valsts institūcijas: Valsts policija, Drošības policija, NBS un Zemessardze veica bezprecedenta akciju un 12 stundu laikā aizturēja parejos Latvijā nelikumīgi iekļuvušos nacionālboļševikus. Aizturētie liecināja, ka nav plānojuši kāda objekta ieņemšanu, bet gatavojās piedalīties miermīlīgā akcijā: atbalstīt nacionālboļševiku piketu, leģionāru piemiņas memoriāla atklāšanā Lestē. Drošības policijas priekšnieks Jānis Reiniks paziņoja, ka šo “desantnieku” mērķis bija diskreditēt Latviju, Bet Iekšlietu ministrijas Valsts sekretārs norādīja, ka īstie notikumi var tikai sekot, ka šie jaunieši ir tikai piesegs citām akcijām. Atgādinu, ka trīs dienas vēlāk 17. novembrī trīs citi nacionālboļševiki no Krievijas ieņēma Pēterbaznīcas torni Rīgā. Rēzeknes tiesa 2001. gada jūnijā 2000. gada novembrī Latvijā nelegāli iekļuvušajiem, no vilciena izlēkušajiem un Daugavpils rajonā aizturētajiem četriem Krievijas nacionālboļševikiem piesprieda brīvības atņemšanu uz 7 mēnešiem, ņemot vērā apcietinājumā pavadītos 6 mēnešus. Kirilam Begunam (1981), Mihailam Savinovam (1975), Sergejam Geroņinam (1983), Iljam Šamazovam izvirzīta apsūdzība par nelikumīgu robežas šķērsošanu. I.Šamazovam izvirzīta apsūdzību arī par nelikumīgu vilciena apturēšanu. 2001. gada 18. jūnijā K.Beguns, M.Savinovs, S.Geroņins tika izraidīti no Latvijas. I. Šamazovs tika izraidīts 23. jūnijā.

2.2.4. Terorisma apdraudējuma iekšējie faktori

Musulmaņu kopiena Latvijā. Ziņas par musulmaņu kopienu Latvijā vienā laikā ir konkrētas un nekonkrētas. Pati kopiena šādi raksturo kopienas skaitlisko sastāvu un dalībnieku kategorijas: “Etnisko muslimu Latvijā varētu būt vairāk nekā 10 000, bet reālais visu muslimu skaits varētu būt zem 1000. Tomēr tas, ka daudzi pieņem Islāmu ārzemēs, sadrumstalotība, dzīvošana atsevišķi un aizņemtība ar darbu, ar daudzām retām vai neesošām satikšanās, vai dzīvošana ārzemēs, neskaidrība par indivīda uzskatiem un praksi neļauj noteikt pat aptuvenu muslimu skaitu, vai tie ir no etniskajām muslimu tautām, vai Islāmu pieņēmuši latvieši un krievi. Latvijas Islāma kultūras centrs tika izveidots 2011. gada martā. Par Islāma kultūras centra priekšsēdētāju tika izvēlēts Zufars Zaiņļins. Centra pamatmērķi – Latvijas muslimu apvienošana; dažādu, ar Islāmu saistītu, pasākumu organizēšana, darbība, kas vērsta uz patieso Islāma reliģisko vērtību skaidrošanu Latvijas sabiedrībai, bērnu apmācība un mošejas pārvalde. 2013. gada martā par Islāma kultūras centra priekšsēdētāju tika izvēlēts Arbi Indorbajevs. No 2014. gada jūnija par jaunu Latvijas Islāma kultūras centra valdes priekšsēdētāju ir izvēlēts Imrāns Oļegs Petrovs¹⁵¹ (pielikums Nr. 3, 61., 62.attēls). “Konvertīta kļūšana par kopienas reliģisko līderi ir salīdzinoši reta prakse un šobrīd ir priekšlaicīgi izvērtēt, kā O.Petrova kļūšana

¹⁵¹ Oļegs Petrovs — etniskais krievs, pirms 8 gadiem pieņēmis islamu. Studējis Saūda Arābijā Medinas Universitātē.

par reliģisko līderi ietekmēs procesus kopienā. Tāpat šobrīd ir grūti prognozēt, kā LIKC vadītāja maiņa ietekmēs Latvijas musulmaņu kopienas ilgus gadus loloto mošejas būvniecības projektu, kā attīstība finansējuma trūkuma dēļ norit salīdzinoši lēni. Tomēr bažas raisa fakts, ka nereti tieši konvertītiem ir tendence pievērsties islāma radikālajām interpretācijām.”¹⁵² Kultūras centra sastāvā darbojas “Rīgas mošeja” (pielikums Nr. 3, 64. attēls) Latvijas Islāma kultūras centra tīmekļa vietnē norādīts, ka Latvijā darbojas 11 musulmaņu (muslimu) kopienas. Raksturīgi, ka Latvijas Islāma kultūras centra vadībā no 2014. gada ir konvertīti, nevis etniskie musulmaņi. Musulmaņu kopienu pārstāvji atzīst, ka sekmīgam darbam islāma ideju popularizēšanai Latvijā izšķiroša nozīme ir latviešu un krievu valodas zināšanas. Aktīvi notiek atbilstošas literatūras gatavošana latviešu valodā (pielikums Nr 3, 65. attēls). No 2010. gada Latvijas musulmaņiem jauns garīgais vadītājs imāns *Zahers Baradie* (pielikums Nr 3, 63. attēls). Latvijā viņš ieradies no Sīrijas un Rīgā studēja medicīnu.¹⁵³

Latvijas Islāma kultūras centra vadība esošos Latvijas un latviešu muslimus, “muslimus” pēc prakses (“Islāmiskuma”) iedala šādās kategorijās:

1) kāds simtnieks apmeklē masdžidu¹⁵⁴ Brīvības ielā 104;

2) tad ir tādi, kuri praktizē Islāmu, no parādīšanās masdžidā nekaunas, bet masdžidā viņus var redzēt ļoti reti, jo ir aizņēmti darbā un ģimenē. Daļa dzīvo tālu no Rīgas. Šādi varētu būt daži simti. Vēl gan jāpiezīmē, ka liels daudzums Islāmu pieņēmušo latviešu un krievu, jo sevišķi sievietes dzīvo ārzemēs. Ārzemēs dzīvojošo latviešu un Latvijas krievu muslimu skaits ir nenojaušams. Ar šo kategoriju beidzas normāli muslimi;

3) tad ir tādi, kuri ir bijuši masdžidā, tikušies ar imāmu, bet masdžidā iekļūst tik dažas reizes gadā un ir tālu no Islāma zināšanām un praktizēšanas. Tādi ir liela daļa tatāru, azerbaidžāņu un pārējo „etnisko muslimu”. Šādi varētu būt vairāki simti.

4) tad ir tādi, kuri atnāk kā uz “*nacionālņij prazdnik*” *Īd-al-Adha un Īd-al-Fitr*¹⁵⁵ VEFā (Brīvības ielā 104). Atnāk visādi “etniskie”, kuri lūgšanas neskaita (un nezina kā un nemācās kā), kuri ēd ar kreiso roku, tatāru babuškas, kuras atnāca satikt savas “podruškas”. Šīs kategorijas muslimi varētu būt kādi 500.

5) un ir tādi, kuriem vispār tikpat kā nekādas sajēgas par Islāmu nav, tik par dažiem procentiem vairāk nekā latviešu nemuslimiem. Šādi ir lielākā daļa tatāru un azerbaidžāņu. Un šādi varētu būt 60–80% Latvijas “etnisko muslimu”(5–15 tūkstoši);

6) un ir tādi, kuriem vecāki ir tatāri (faktiski krievi) vai azerbaidžāņi, bet viņš nenosauks sevi par muslimu. Šādi varētu būt 5–15% Latvijas “etnisko muslimu”.¹⁵⁶

Latviešu un krievu valodas zināšanas ļauj organizēt plašu aģitācijas darbu sabiedrībā, sevišķi jaunatnes sadaļā. 2014. gada 2. decembrī jaunais Latvijas Islāma kultūras centra valdes priekšsēdētājs Imrāns Oļegs Petrovs, centra preses sekretārs Ahmeds Roberts Klimovičs apmeklēja Daugavpils Universitāti, kur studentiem lasīja lekcijas par islāma nozīmi un priekšrocībām (pielikums Nr. 3, 66.; 67. attēls). Pēc ziņām, kas atrodamas Latvijas musulmaņu kopienas mājas vietnē var secināt, ka mūsu valstī dzīvojošie musulmaņi nerada apdraudējumu valsts drošībai, vairākums no viņiem pieņēmuši Eiropas dzīves vērtības. Taču izmaiņas var notikt un notiek arī pašlaik. Pēc Drošības policijas datiem, līdzīgi kā citus gadus arī 2013. gadā

¹⁵² Drošības policijas 2014. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=30186

¹⁵³ www.forum.islammuslim.lv

¹⁵⁴ Masdžeda—mošeja. *Al-Masjid al Haraki*(arābu)—Svētā Mošeja

¹⁵⁵ Musulmaņu svētki, kuri iezīmē Hadža un Ramadana beigas.

¹⁵⁶ www.forum.islammuslim.lv

Latviju apmeklēja misionāri no ortodoksālā islāma interpretācijas sludināšanas kustības “*Tableeghi Jamaat*” (turpmāk “TJ”) emisāri (pielikums Nr 3, 68. attēls). Līdz šim “TJ” aktivitātes Latvijā nav veicinājušas vardarbību un tiešus terorisma draudus, taču pārskata laikā kustības pārstāvji ir sākuši aicināt Latvijas musulmaņu kopienas pārstāvjus doties ticības nostiprināšanas ceļojumos uz valstīm, kur ir nozīmīga teroristu grupējumu klātbūtne. Terorisma tendenču analīze norāda, ka ceļošana uz reģioniem, kur ir pastiprināta teroristu grupējumu klātbūtne, var sekmēt personu nonākšanu teroristu grupējumu sludinātās vardarbīgās ideoloģijas ietekmē, kā arī kontaktu izveidošanu ar teroristiem.¹⁵⁷ Pēc šo personu atgriešanās, viņi var nelabvēlīgi ietekmēt Latvijas drošības intereses. “Svarīgi atzīmēt, ka šobrīd islāma studijas ārvalstīs turpina vēl vairāki Latvijas konvertīti. Bez tam pārskata laikā tika konstatēts, ka Latvijā atgriežas personas, kuras ir pieņēmušas islāmu, dzīvojot citās ES valstīs. Tādējādi pastāv iespēja, ka perspektīvā konvertītu pozīcijas Latvijas musulmaņu kopienā varētu vēl vairāk nostiprināties, vienlaikus paplašinoties arī kontaktiem ar ārvalstu musulmaņu organizācijām, t.sk. organizācijām, kuru sludinātā islāma interpretācija ir pretrunā ar demokrātijas vērtībām.”¹⁵⁸ Eiropas valstu pieredze liecina, ka kustības “TJ” sludinātā islāma interpretācija, kas ir vērsta pret Rietumu demokrātijas vērtībām, var veicināt musulmaņu izolēšanos no pārējās sabiedrības un pievēršanos arvien radikālākiem uzskatiem. Arī “TJ” misionāru vizītes laikā izteiktie aicinājumi neguva plašu atsaukmi Latvijas musulmaņu kopienā. Izmantojot Persijas līča reģiona valstīs bāzēto organizāciju finansiālo atbalstu, LIKC izdevās iegādāties īpašumā ēku, ko plānots pārveidot par mošeju. Persijas līča valstu finansiālais atbalsts rada risku, cita radikālā islāma novirziena – vahabisma – izplatībai Latvijā. Tas ir viens no radikālākajiem islāma virzieniem, un tā sludinātie principi ir pretrunā ar demokrātijas vērtībām un izpratni par indivīda tiesībām. 2013. gadā Latvijā notika starptautiski izglītojoši pasākumi, kuros lekcijas lasīja arī ārvalstu lektori, kuri atbalsta radikālu islāma interpretāciju. Igaunijā izdod musulmaņu avīzi “Baltijas Musulmaņu vēstnesis”¹⁵⁹ kurā apspriež reliģiskus jautājumus, kā arī raksta par sabiedriskiem pasākumiem musulmaņu pasaulē. Piemēram, “Baltijas Musulmaņu vēstnesī” 2010. gada maija mēnesī bija ievietots raksts par musulmaņu līderu konferenci Eiropā. Šajā konferencē tika aplūkoti šādi jautājumi: “islāms ir mērenības reliģija; sievietes-musulmanes loma musulmaņu eiropiešu sabiedriskās dzīves iekārtošanā; agresija un cietsirdība; musulmaņu identitātes saglabāšana un aktīva dalība Eiropas attīstībā.” Konferences darbā aktīvi piedalījās Igaunijas muftijs İlđars-hazrats¹⁶⁰. 2014. gadā musulmaņu draudze organizēja braucienu uz Somiju, lai apmeklētu islāma radikālā virziena sludinātāja *Abu Ameenah Bilal Philips*¹⁶¹ semināru. B.Philips paustajām idejām varētu būt vairāki atbalstītāji Latvijas musulmaņu kopienas pārstāvju vidū, kas norāda uz potenciāliem radikalizācijas riskiem. Vairums no tiem ir islamu pieņēmušie kristieši. Latviski ir pārtulkoti aktuālie islāma materiāli. Latvijas musulmaņu draudzes mājas

¹⁵⁷ Drošības policijas 2013. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=28656

¹⁵⁸ Drošības policijas 2014. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=30186

¹⁵⁹ “Балтийский Мусульманский Вестник”.

¹⁶⁰ “Ас-Салам”. Балтийский Мусульманский Вестник. Май, 2010, 5.

¹⁶¹ *Abu Ameenah Bilal Philips*—jamaikiešu izcelsmes Kanādas pilsonis, konvertīts, par radikālu uzskatu paušanu ir liegta ieeļošana Austrālijā, Lielbritānijā un Vācijā. Kenijā šāds aizliegums ir noteikts par iespējamu saistību ar terorismu. B.Philips iepriekš ir izteicies, ka teroristi pašnāvnieki ir nevis pašnāvnieki, bet gan kaujinieki, kuri veic militāru darbību, bet šajos uzbrukumos bojāgājušie tiekot upurēti augstāka mērķa vārdā. Tāpat viņš ir norādījis, ka saskaņā ar Šariatālikumiem laulībā nepastāv izvarošanas. Savukārt attiecībā uz homoseksuāli orientētām personām B.Philips ir pieļāvis, ka nāvēssods ir viena no iespējām, ko piemērot šiem cilvēkiem.

vietnē uzskaitīti ievērojamie draudzes dalībnieki. Vairums no tiem ir islamu pieņēmušie kristieši. Mājas vietnē ievietoti katra konvertīta stāsts, kā viņi nonākuši pie islama:

“1. Salmāns – aktīvs rakstītājs un tulkotājs uz latviešu valodu. Latvijas krievs, kurš pieņēma Islāmu 2004. gadā. Tagad ir zinošākais Latvijas muslims. Studē Islāmu Medīnas Universitātē kopā ar dažus gadus vēlāk Islāmu pieņēmušo dvīņubrāli Imrānu (Latvijas Islāma kultūras centra valdes priekšsēdētājs Imrāns Oļegs Petrovs). Pirms tam kopā mācījās arābu valodu Ēģiptē. 2010. gadā izveidoja specifisku e-lapu muslimiem padziļinātas Islāma apguves interesentiem: www.umma.lv.

2. Nūrs Siders–pieņēma Islāmu pirms diviem gadiem, apmeklējot Kašmiru. Pieņemot Islāmu, bija Vecrīgas bāra “Mi-6” īpašnieks. Pārveidoja to par “*Cafe an Noor*” – austrumu stila tējnīcu, kurā 2009. gada augustā un septembrī notika publiskas lekcijas, kurās skaidroja dažādus Islāma aspektus. Tam visam pienāca gals, kad namīpašnieks atteica pagarināt īres līgumu, jo saņēma spiedienu no DP vai tamlīdzīgām drošībnieku iestādēm. Tāpēc tējnīca tika slēgta. Vēlāk parādījās mēdijos, kad uz laiciņu pievienojās “Telšu pilsētiņas” protestētājiem, un vēlāk protestēja pie Saeimas ar prasību, lai deputāti samazina sev algas, tāpat kā ir samazinātas algas pārējai Latvijas daļai, kuru algas nāk no budžeta.

3. Lailas Brences Islāma pieņemšana. Pirms kļuvu par muslimu, biju praktizējoša kristiete (piedalījos pat draudzes vasaras nometnēs un biju viena no jauniešu grupas vadītājiem)– gan protestantu atzarā. Savas attiecības ar Dievu uztvēru nopietni, jo arī mans lēmums kļūt par kristieti bija apzināta izvēle, kas sekoja gadam pavadītam ASV, dzīvojot kristiešu ģimenē un ejot kopā ar viņiem uz baznīcu. Viņiem tur uz Lieldienām bija baznīcā liels pasākums–tāds kā teatrāls uzvedums par to, kas notiek ar cilvēkiem pēc nāves – cilvēkiem, kas miruši dažādās dzīves situācijās. Nāves realitāte kļuva man par tādu kā emocionālu pēdējo pilienu, kura rezultātā arī es tajā dienā tajā baznīcā biju to cilvēku vidū, kuri izvēlējās uzticēt savu dzīvi Kristum. Bet tā tāda atkāpe ne pa tēmu... :) Gribēju ar to vienkārši teikt, ka attiecības ar Dievu arī pirms Islāma uztvēru nopietni. Vēlāk, kad atkārtoti studēju ASV, iepazīnos ar apmaiņas studentiem no dažādām muslimu valstīm. Man viņi likās tik tīri uz amerikāņu vispārējās samaitātības fona, ka es nopietni nodomāju, ka viņi ir labi kandidāti kristietībai. :) Aicināju viņus līdzī “*Campus Crusade for Christ*” uz jauniešu vakariem (ticiet vai nē, bet viņi tiešām atnāca!) un sāku interesēties par Islāmu, lai saprastu, no kuras puses viņiem ‘piebraukt’ ar sarunām par kristietību. Tā nu sākās mana interese par Islāmu. Tolaik mani ļoti stipri ietekmēja kāda Āfrikas muslimu studenta 200% pārliecība par to, ka viņš Nekad un Ne Par ko Islāmu ne pret ko nemainīs. Man tiešām bija jāatzīst, ka ar savu nostāju viņš izcēlās uz pārējo amerikāņu studentu fona, kuri šajā vecumā domāja tikai par kārtējo “*girlfriend*” un ballītēm. Vispār muslimi, un jo īpaši muslimas, kuras satiku ASV, mani ļoti ietekmēja ar savu nostāju pret dzīvi–viņu vērtību sistēma, ikdienas sadzīve, kaitīgo ieradumu trūkums un vispār veselīga un reālistiska attieksme pret dzīvi kā tādu. Tas viss likās ļoti pievilcīgi. Mans ceļš uz Islāmu nebija īss, jo skaidri apzinājos, ka, ja man nebūs 100% pārliecības, ka izdaru pareizo izvēli, Islāmu es nepieņemšu. Pat apprecējos ar savu tagadējo vīru (pakistānieti) vēl būdama kristiete, jo neuzskatīju, ka laulības ir pietiekams iemesls, lai manītu reliģisko pārliecību. Bija apmēram gads, kad es, tā sakot, karājos pa vidu kristietībai un Islāmam... daudz lasīju par Islāmu un sāku saprast, ka abas reliģijas nemaz nav tik atšķirīgas, kā man sākotnēji bija licies. Pienāca brīdis, kad šāda “karāšanās” pa vidu divām reliģijām sāka kļūt nospiedoša–es nevarēju vairs sevi uzskatīt par 100% kristieti, bet arī muslima vēl nebiju. Tad nu es vienu vakaru tā pavisam pragmatiski ņēmu un šo jautājumu atrisināju – noliku priekšā sev papīra lapu, kurā izveidoju divus stabiņus – vienu kristietībai un vienu Islāmam – tur tad arī sarakstīju visus plusus un mīnus. Pēc šādas reālistiskas izvērtēšanas nācās secināt, ka vairāk

tomēr svēros uz Islāma pusi. Ja lēmums kļūt par kristietī savulaik bija ļoti emocionāls, tad lēmums pieņemt Islāmu bija ļoti racionāls—vienkārši nebija citas izvēles. :) Uzskatu, ka pieņemot Islāmu, es neesmu atteikusies no kristietības, bet gan apliecinājusi tās patieso dabu - apliecinājusi patieso Kristus vēsti. Mainījies ir ļoti daudz kas – gan es pati no iekšienes un ārienes, gan vide, kurā dzīvoju, gan draugi un galvenokārt manis pašas attieksme pret dzīvi. Pirmais laiks būt par muslimu nebija viegls, jo nācās apliecināt savu jauno identitāti visu Latvijas radu un draugu priekšā – tam nu iziet cauri visi, kas pieņem Islāmu :) – citam tas ir vieglāk, citam grūtāk. Arī izvēle dzīvot Pakistānā prasīja zināmu adaptācijas laiku, bet nu jau šeit jūtos bez maz vai kā zivs ūdenī. Laila–2008. gada 11. aprīlī.”¹⁶²

Musulmaņu draudzei Latvijā jauns izaicinājums: Rīgā Avotu ielā 19 nopirkta ēka, kuru pārbūves par atsevišķi stāvošu dievnamu (pielikums Nr. 3, 69. attēls). Risku rada celtniecības finansēšanas avots no Tuvajiem Austrumiem. Finansētājs var pieprasīt radikālā islama ideju plašu izplatīšanu un jaunu biedu vervēšanu teroristiskajiem grupējumiem (pielikums Nr. 3, 70. attēls). Musulmaņu draudze veic aktīvu un arvien vairāk sabiedrību aptverošu darbību savu ideju popularizēšanā un jaunu biedru iesaistīšanā.

Labējā un kreisā spārna ekstrēmisms. Zināmu draudu valsts drošībai Latvijā var radīt labējā un kreisā spārna ekstrēmisti. 2013. gadā Latvijā turpināja pastāvēt atsevišķas neonacistiski orientētas grupas, kuras lielākoties izvairījās no aktīvas darbības vai vardarbīgiem uzbrukumiem. 2013. gada sākumā tika iegūta informācija par bijušā Krievijā bāzētā neonacistu grupējuma “*Format 18*” līdera Maksima Marcinkēviča¹⁶³ plāniem ierasties Rīgā, lai veiktu provokācijas. Izvērtējot iegūto informāciju, tika pieņemts lēmums nepieļaut M. Marcinkēviča ieceļošanu Latvijā.¹⁶⁴ Atsevišķi galēji labējo ideoloģiju atbalstošo kustības piekritēji ir aktīvi iesaistījušies dažādu sporta veida fanu klubos. Eiropas valstu pieredze liecina, ka šī tendence var paplašināt labējā spārna ekstrēmistu atbalstītāju skaitu un palielināt ideoloģiski motivētu vardarbīgu incidentu risku. Kreisā spārna ekstrēmisti Latvijā nebija nozīmīga atbalsta. Lai gan pilnībā nevar izslēgt iespēju, ka labējā vai kreisā spārna ekstrēmisti var iesaistīties vardarbīgās aktivitātēs Latvijā, patlaban nav pamata uzskatīt, ka šīs grupas tuvākajā laikā varētu radīt būtiskus draudus nacionālajai drošībai.¹⁶⁵

Ekonomiskais faktors. Valsts ekonomiskā drošības nodrošināšana ir viena no būtiskajiem nacionālās drošības prioritātēm. Riskus nacionālās drošības interesēm rada atsevišķu spēku centieni izmantot uzbrukumus ekonomiskajiem objektiem kā līdzekli savu mērķu realizēšanai mūsu valstī un valsts ārpolitikas lēmumu iespaidošanai. Vardarbība tam, ka notiks teroristu uzbrukumi kritiskās infrastruktūras objektiem, ir pietiekami augsta. Kritiskās infrastruktūras ir fiziskās iekārtas un informācijas tehnoloģijas, tīkli, pakalpojumi un līdzekļi, kuri, ja tiek bojāti vai iznīcināti var nopietni kaitēt iedzīvotāju veselībai, ietekmēt drošību un kavēt valsts pārvaldes darbību. Kritiskās infrastruktūras objekti ir daudzas saimniecības nozarēs: finanses, transports, enerģētika, sakaru komunikācijas, veselības aizsardzība, pārtikas apgāde, ūdens apgāde, valsts administratīvā pārvaldīšana. Uz kritisko infrastruktūru vērsto uzbrukumu sekas var būt ļoti dažādas. Veiksmīga kiberuzbrukuma rezultātā upuru nav daudz vai to nav

¹⁶² www.islammuslim.lv

¹⁶³ Maksims Marcinkēvičs – viens no zināmākajiem galēji labējo uzskatu pārstāvjiem Krievijā. Neformālas kustības “*Restrukt*” organizētājs. Izveidojis tīklveida struktūru “*Okkupay-pedofilyay*”, kura īsteno vardarbīgus uzbrukumus cilvēkiem ar homoseksuālu orientāciju.

¹⁶⁴ Drošības policijas 2013. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=28656

¹⁶⁵ Drošības policijas 2013. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=28656

nemaz, taču tas var apturēt svarīgu infrastruktūru darbību finanšu, sakaru vai enerģijas sadales jomā. Teroristu uzbrukums ķīmiskās nozares objektiem, gāzes un naftas glabātuvēm prasītu daudz vairāk upuru, izraisītu būtiskus materiālos zaudējumus. Teroristu uzbrukuma reālie potenciālie mērķi varētu būt Latvijas tranzīta nozare, kuras pamatu veido trīs lielās ostas un dzelzceļš, kā arī sakaru komunikāciju tīkli, kuri nodrošina tautsaimniecības darbību t.sk. banku sektora darbību. Ievainojami un grūti aizsargājami ir energoapgādes sistēmas objekti.

Studentu apmaiņas programmas. 2013. gadā studijas reģionos, kur ir nozīmīga teroristu grupējumu klātbūtne, turpināja arī vairāki Latvijas musulmaņu kopienas pārstāvji, t.sk. konvertīti. Terorisma tendenču analīze liecina, ka ilgstoša uzturēšanās šajos reģionos var veicināt pievēršanos radikālajai islāma interpretācijai vai pat kontaktu izveidošanu ar tur esošajiem teroristu grupējumu pārstāvjiem. Tas savukārt var nelabvēlīgi ietekmēt Latvijas drošības intereses pēc šo personu atgriešanās.¹⁶⁶ Turklāt ir grūti noteikt studējošo skaitu un laiku, kuru viņi pavada šajās riska zemēs. 2013./2014. akadēmiskā gadā 1745 studenti no 25 Latvijas augstskolām, 7 koledžām un 1 ārvalsts filiāles apmaiņas veidā studē 42 valstu augstskolās.¹⁶⁷ Izskatot valstis, ar kurām Latvijas mācību iestādes realizē apmaiņas programmas, var secināt, ka reālus draudus Latvijas drošībai tās nerada. Tikai Turcija, kurā apmaiņas kārtībā studē 47 studenti no Latvijas, var tikt uzskatīta par valsti ar vērā ņemamu teroristu grupējumu klātbūtni un ir kontaktu iespēja ar ekstrēmistisko ideju paudējiem. Latvijas augstskolās un koledžās 2013./2014. akadēmiskajā gadā studēja 4475 (pieaugums pret 2012./2013. + 28%) ārvalstu studenti no 82 valstīm (salīdzinot ar 2012./2013. gadu + 1 valsts). Latvijas augstskolās mācās ārvalstu studenti arī no terorisma izplatības riska valstīm: Uzbekistāna, Ēģipte, Pakistāna, Nigērija, Tadžikistāna, Alžīrija, Palestīna. Studējošo vidū ir 355 studenti (izņemot ārvalstniekus), kuri izglītību ieguvuši ārpus Latvijas t.sk. Uzbekistānā, Ēģiptē, Alžīrijā, Marokā, Tadžikistānā.¹⁶⁸ 2014. gada jūnijā Lielbritānijas iekšlietu ministre Terēza Mei (*Theresa May*) paziņoja, ka katru gadu karaļvalstī nelegāli paliek tūkstoši augstskolu absolventu, kuriem beidzas studentu vīzas termiņš. Pēc Lielbritānijas Statistikas pārvaldes datiem aptuveni 100 000 ārvalstu studenti katru gadu nelegāli paliek valstī: 2012. gadā Lielbritānijā ieradās 145 000 studenti no ne ES valstīm, savukārt 2013. gadā tikai 50 000 studējošo atgriezās mītnes zemēs.¹⁶⁹ Starp palikušajiem varētu atrasties arī personas, kuras var radīt apdraudējumu Lielbritānijas un ES drošībai. 2006. gada 10. augustā Lielbritānijas policija reidos Londonā un Birmingemā aizturēti 24 Lielbritānijas pilsoņi, galvenokārt, Pakistānas izcelsmes. Pēc Skotland-Jarda ziņām aizturētie plānojoši vienā laikā virs Atlantijas okeāna uzspriecināt 10 lidmašīnas reisus no Lielbritānijas uz ASV. "Speciālie dienesti uzskata, ka daudzi no savvērestības dalībniekiem ir tikuši rekrutēti dažādās universitātēs no studentu-musulmaņu vidus. Starp aizturētajiem bija 22 gadīgais Vahids Zamans (*Waheed Zaman*) – Londonas Metropolitēnas Universitātes (*London Metropolitan University*) bio-ķīmiskās fakultātes students. Viņš bija universitātes Islāma biedrības vadītājs. Brunelas Universitātes (*Brunel University*) profesors Entonijs Glis (*Anthony Glees*) kritizēja universitāšu vadību, kuras „ignorē nacionālās drošības apdraudējumu, kurš jau sen radies studentu vidē”.

¹⁶⁶ Drošības policijas 2013. gada publiskais pārskats.

http://www.iem.gov.lv/lat/drosibas_policija/aktuala_informacija/?doc=28656

¹⁶⁷ "Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2013. gadā." Izglītības un zinātnes ministrija Augstākās izglītības, zinātnes un inovācijas departaments.

¹⁶⁸ "Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2013. gadā." Izglītības un zinātnes ministrija Augstākās izglītības, zinātnes un inovācijas departaments.

¹⁶⁹ www.dailymail.co.uk/news/03.06.2014. <http://www.dailymail.co.uk/news/headlines/index.html>

Pēdējo 15 gadu laikā vairāk nekā 20 universitātēs tika atklāti studentu grupējumi, kuri sludina ekstrēmistiskā islāma idejas.”¹⁷⁰ Kreisā radikālisma ideju piekritēja no Nīderlandes Tanja Nijmeijera (*Tanja “Alexandra” Nijmeijer*) pievienojās grupējumam “Kolumbijas bruņotie spēki – Tautas armija” (turpmāk FARC-EP)¹⁷¹ 2002.gadā. Dzimusi Holandē Denekampas (*Denekamp*) pilsētā 1978. gada 13. februārī. Groningenas Universitātē viņa studēja spāņu valodu un literatūru, aktīvi iesaistās studentu kustībā un iepazīstas ar kreisās kustības aktivistiem. Tanja Nijmeijera par diplomdarba tēmu izvēlas kustības “FARC” vēsturi. Diplomdarba izstrādes laikā 2000. gadā viņa dodas praksē uz Kolumbiju Pereiras pilsētu. Kolumbijā Tanja Nijmeijera piedalās akcijā “*Caravana por la Vida*”, lai pievērstu sabiedrības uzmanību nabadzības problēmām. Tieši redzētā cilvēku nabadzīgā dzīve Kolumbijā bija noteicošais faktors, lai pievienotos nemierniekiem. 2002. gadā Tanja Nijmeijera atgriežas Kolumbijā, stājas sakaros ar “FARC” vadību un iesaistās cīņā kā tulks un iegūst segvārdu “Alexandra” (pielikums Nr. 3, 71. attēls). 2007. gadā “FARC” nometnē Otavas džungļos Tanju Nijmeijeri apmeklē māte. 2013. gadā Tanja Nijmeijera atradās Havannā (Kuba) “FARC” delegācijas sastāvā sarunās ar Kolumbijas valdību par bruņotās cīņas pārtraukšanu. Ar pseidonīmu Alexandra Nariņjo Tanja Nijmeijera preše publicēja rakstus, kuros asi kritizēja Kolumbijas prezidentu Manuēlu Santosu un valdību. Gadījums ar Tanju Nijmeijeri nav vienīgais, pē ekspertu domām no 2000. gada “FARC” rindās cīnās vismaz 18 eiropieši no radikālajām kreisajām organizācijām no Beļģijas, Šveices, Norvēģijas, Zviedrijas, Dānijas un Grieķijas. Citu Kolumbijas marksistu grupējumu “Nacionālās atbrīvošanas armija” (turpmāk “ELN”), kura arī cīnās ar Kolumbijas valdības spēkiem, 1964.gdā nodibināja studentu grupa, kura atgriezās no prakses komunistiskajā Kubā.

2.11. attēls. Aptaujas rezultāti par terorisma apdraudējuma faktoriem Latvijā

¹⁷⁰ Roya Nikkhah, Andrew Alderson, Julie Henry. “University students at centre of terror plots”, “TheTelegraph”, 13.08.2006. <http://www.telegraph.co.uk/news/1526238/University-students-at-centre-of-terror-plots.html> [skatīts 06.08.2015.]

¹⁷¹ Revolutionary Armed Forces of Colombia

Autora veiktajā aptaujā par terorisma līmeni ietekmējošiem faktoriem Latvijā, respondentu atbildēs kā galvenais apdraudējums norādīts (skatīt 2.11. attēlu):

- konflikts Ukrainā – 26%;
- bēgļu skaita palielināšanās ES – 23%;
- radikālās organizācijas vai individuālie teroristi Latvijā – 19%;
- konflikts Tuvajos Austrumos – 17%;
- valsts dalība militārajās misijās – 12%
- citi apstākļi – 3%.

3. TERORISMA TIESISKĀ REGUĒJUMA PROBLĒMAS

Teroristiskās vardarbības akti ir noziegumi pret sabiedrisko drošību un mieru. Saukt pie atbildības par tiem var saskaņā ar vispārējām krimināltiesiskām normām par slepkavību, sprādzienu organizāciju un citiem vardarbīgiem noziegumiem, bez nepieciešamības pierādīt speciālo teroristisko nodomu—tieši iebaidīt iedzīvotājus vai ietekmēt valdību veikt vai neveikt noteiktas darbības. Vispārējās krimināltiesiskā regulējuma trūkums attiecībā uz teroristiska rakstura noziegumiem ir personu kriminālvajāšanas iespējas tikai pēc notikumiem, kuru rezultāti, daudzos gadījumos, ir traģiski un graužoši vai noticis nozieguma mēģinājums. Krimināllikumu normas paredz saukšanu pie atbildības tikai terora aktu tiešos izpildītājus, bet ir apgrūtinātas iespējas saukt pie atbildības personas, kuras fiziski nav piedalījušās vardarbības akta realizācijā vai draudu izteikšanā. Daudzas personas, kuru izdarīto noziedzīgo nodarījumu pazīmes dod iespēju saskatīt vēlmi ietekmēt valdību vai iebaidīt iedzīvotājus, sekmīgi notiesātas, nepiemērojot speciālos antiteroristiskos likumus. Speciālās normas tiek pieņemtas, lai dotu iespējas saukt pie atbildības visu ar teroristisko darbību saistīto personu loku: organizatorus, vadītājus, vervētājus, atbalstītājus. Laika gaitā katra pasaules valstī ir izveidojusies sava krimināltiesību un kriminālprocesuālo tiesību sistēma. Kā nozīmīgākos krimināltiesību attīstību ietekmējošos faktorus jāmin: valsts ģeogrāfisko stāvokli, vēsturi un sabiedrības attīstību, valstu nacionālās īpatnības un specifiskās iezīmes, noziedzības struktūru un tās jaunās izpausmes. Krimināltiesību attīstības virzienus ietekmē starptautisko un reģionālo organizāciju izveide un darbība, politisko procesu attīstības tendences pasaulē.

3.1. ANO regulējums

Pamatprasības terorisma atzīšanai par kriminālnozieģumu ietvertas ANO konvencijās, protokolos un rezolūcijās. Pēc universālo dokumentu par pret darbību terorismam ratifikācijas valstīm nepieciešams uzsākt tajos saturošo normu un prasību iekļaušanu nacionālajā likumdošanā. ANO dokumenta “Starptautiskie instrumenti cīņā ar starptautisko terorismu un tā novēršanu” priekšvārdā bijušais ANO Ģenerālsēkretārs Kofi Anands raksturoja pieaugošos terorisma draudus starptautiskajai sabiedrībai: “Terorisms dod triecienu tieši Apvienoto Nāciju Organizācijas pamatvērtībām. Tas rada globālus draudus demokrātijai, likuma varas principam, cilvēktiesībām un vispārējai stabilitātei. Globalizācijas apstākļos mums nepieciešams panākt reālu starptautisku sadarbību cīņā ar terorismu visās tā formās un izpausmēs”.¹⁷² Universālie starptautiskie dokumenti cīņā ar terorismu nosaka dalībvalstīm obligāto regulējumu. Ja šie obligātie nosacījumi uzskatāmi kā tiesību avots, tad katrai dalībvalstij pašai jāizlemj kādi formulējumi un apjomi ir adekvāti iekļaušanai nacionālajā likumdošanā, lai saglabātu loģisku sakarību ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem paredzēta atbildība nacionālajās krimināltiesībās. Nosakot valstu obligātus uzdevumus un saistības, ieviešot starptautisko universālo normu prasības, jāņem vērā rezolūciju formulējums. Tiek atzīts, ka ANO Drošības Padomes lēmumi ir obligāti izpildāmi, ja Padome rezolūcijā “nolemj”, bet rekomendācijām, kad Padome “aicina dalībvalstis”, nav obligāta juridiska spēka. Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome 2001. gada 28. septembrī pieņēma Rezolūciju 1373(2001), ar kuru noteica vispusīgas stratēģijas cīņā pret terorismu un jo īpaši cīņā pret terorisma finansēšanu. No rezolūcijas trijiem punktiem, kuri adresēti valstīm, divi ir obligātas izpildes formā, bet trešais

¹⁷² *International Instruments Related to the Prevention and Suppression of International Terrorism, United Nations Publication, Sales No.E.01.V.3.*

punkts izteikts rekomendācijas formā. Rezolūcijas nosacījumu praktiskas ieviešanas realizācijā jāņem vērā dokumenta 8.punkts, kurā ANO Drošības Padome: “izsaka savu apņemību veikt visus nepieciešamos soļus ar mērķi nodrošināt esošās rezolūcijas realizāciju pilnā apmērā, saskaņā ar Statūtos noteikto kompetenci”.¹⁷³

Rezolūcijas 1373(2001) obligātās prasības :

1) Paredzēt kriminālbildību :

- par terora aktu veikšanu;
- atzīt par kriminālsodāmu nodarījumu;
- atbalstu terora akta sagatavošanas stadijā un realizācijā;
- paredzēt kriminālbildību par terorisma finansēšanu;
- ar terorismu saistīto noziegumu depolitizācija.

2) Mēri, kuri nodrošina reālu kriminālbildību:

- atteikšanās piešķirt teroristiem patvērumu;
- robežu kontrole. Ceļošanas un personību apliecinošo dokumentu iegūšanas un viltošanas iespēju novēršana;
- personu, kuri veic vai plāno veikt terora aktu, līdzekļu bloķēšana;
- aizliegt teroristiem piešķirt līdzekļus un sniegt finanšu pakalpojumus.

3) Starptautiskā sadarbība krimināltiesībās:

- valstu savstarpēja palīdzība;
- aktivizēt operatīvās informācijas apmaiņu;
- divpusējo un daudzpusējo vienošanos produktīva izmantošana, apkarojot terorismu;
- bēgļa statusa ļaunprātīgas izmantošanas novēršana;
- atteikšanās no jebkādiem politiski motivētiem argumentiem, atsakot terorista izdošanu.

4) 12 universālo dokumentu cīņā ar terorismu ratifikācija un pielietošana, kuri paredz:

a) Kriminālbildību:

- par terorisma finansēšanu;
- noziegumi attiecībā uz gaisa kuģiem;
- par noziegumiem attiecībā uz kuģiem un stacionārajām platformām;
- noziegumi, balstīti uz cietušā statusu: ķīlnieku sagrābšana un noziegumi pret personu, kura baida starptautisku aizsardzību;
- noziegumi, saistīti ar bīstamo vielu apriti;

a) Universālajos dokumentos paredzēto noziedzīgo nodarījumu iekļaušana nacionālajā jurisdikcijā;

b) Principa *aut dedere aut judicare* ieviešana

(Izdot vai sākt kriminālvajāšanu. Juridiskais pienākums valstīm saukt pie atbildības personas, kuras izdarījušas smagu starptautisku noziegumu.);

d) Starptautiskās sadarbības mehānismu izmantošana krimināltiesību jomā:

- universālie dokumenti var būt par pamatu izdošanai;
- teroristiskā rakstura noziegumi pilnībā iekļauti līgumos par izdošanu.

ANO 60. Ģenerālās Asamblejas valstu vadītāju samītā 2005. gada 14. septembrī tika pieņemta ANO Drošības Padomes rezolūcija Nr.1624, kas vērsta pret aicinājumu veikt teroristiskas darbības un izplatīt teroristiska rakstura propagandu.

¹⁷³ ANO Drošības Padomes 2001. gada 28. septembra Rezolūcija 1373(2001)

Rezolūcijā visas dalībvalstis tiek aicinātas veikt sekojošus pasākumus:

1. Pieņemot visus, atbilstoši starptautiskajos normatīvos paredzētos mērus, lai :
 - a) krimināltiesiskā regulējumā aizliegt aicinājumu gatavot un veikt terora aktu;
 - b) novērst šāda veida aicinājumus;
 - c) nepiešķirt patvērumu personām, par kurām ir pamatota informācija, ka tās ir vainīgas par aicinājumā veikt terora aktu.

2. Dalībvalstīm aktivizēt sadarbību robežu kontrolē t.sk. pastiprināt dokumentu kontroli, nepieļaut viltotu ceļošanas dokumentu izmantošanu un direktīvas 1.punktā minēto nodarījumu izdarīšanā vainīgo personu ieceļošanu.

3. Dalībvalstīm turpināt sadarbību dialoga veidošanā starp civilizācijām, lai novērstu nepamatotus uzbrukumus reliģijām un kultūrām, un pieņemt atbilstošus mērus ekstrēmisma un neiecietības izplatīšanas ierobežošanai, apkarot teroristu darbību pret izglītības, kultūras un reliģiskajām iestādēm.

3.2. Latvijas Republikas un Eiropas Savienības regulējums

Jau pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados valstis sāka apvienoties starptautiskajās kopienās. Līdz ar to radās un līdz pat šodienai saglabājas nepieciešamība tiesību harmonizācijā, lai kopīgi risināt problēmjautājumus, kurus rada atšķirīgas tiesību sistēmas un to piemērošana. Šobrīd krimināltiesisko un kriminālprocesuālo regulējumu būtiski ietekmē Eiropas Savienības tiesību attīstība, kas ir vērsta uz tiesību harmonizāciju un pārrobežu sadarbības veicināšanu. „Par kriminālpolitikas izveidošanas sākumu nākamajai Eiropas Savienībai pieņemts uzskatīt īpašas koordinācijas institūcijas izveidošanu 1975. gadā. Runa ir par tā saucamo Trevi grupu, kura sastāvēja no valstu iekšlietu ministriem – Kopienas biedriem, kuri sapulcējās uz sēdēm divreiz gadā. Savu nosaukumu grupa ieguva no franču valodas vārdu abreviatūras – terorisms (*terrorism*), radikālisms (*radicalism*), ekstrēmisms un starptautiskās vardarbīgās darbības raksturs (*extremisme et violence Internationale*).”¹⁷⁴

Māstrihtas līgums¹⁷⁵ nostiprināja jau eksistējošās saites starp policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās. Ar Lisabonas līguma¹⁷⁶ stāšanos spēkā, atsevišķas ar III pīlāru saistītās jomas (Tieslietu un iekšlietu jomas) ir pārgājušas Kopienas kompetencē: vīzu un bēgļu politika, iebraukšanas un uzturēšanās tiesības trešo valstu pilsoņiem, tiesu sadarbība civillietās. Saskaņā ar ES līguma 29. panta 2.punktu turpmāk minētie noziedzības apkarošanas un novēršanas jomas objekti joprojām ietilpst Eiropas Savienības III pīlārā :

- dalībvalstu policijas, muitas un citu iestāžu sadarbība; sadarbība var notikt tieši vai iesaistot Eiropas Policijas iestādi (Europol), saskaņā ar ES līguma 30.un 32. pantu;
- dalībvalstu justīcijas iestāžu sadarbība lēmumu izpildīšanas, tiesas procesu paātrināšanas, kompetences konfliktu novēršanas, kā arī noziedznieku izdošanas jomā;
- dalībvalstu krimināltiesisko normu tuvināšana, pakāpeniski veicot pasākumus, lai noteiktu minimālās nozieguma sastāva pazīmes sodāmām darbībām un organizētās noziedzības, terorisma un nelegālo narkotiku tirdzniecības jomā.

¹⁷⁴ A.Vilks “Eiropas Savienības kopējā krimināltiesiskā politika: ieskats vēsturē un attīstības perspektīvas”, “Rīgas Stradiņa Universitāte”, “Zinātniskie raksti 2007”,21.lpp.

¹⁷⁵ Māstrihtas līgums—1992. gada 7. februārī parakstītais Līgums par Eiropas Savienību stājās spēkā1993. gada 1. novembrī. Ar Māstrihtas līgumu Eiropas Savienībai bija noteiktas pilnvaras, kas ir sadalītas trijās grupās un parasti tiek sauktas par pīlāriem.

¹⁷⁶ Lisabonas līgums—parakstīšanas datums 2007. gada 13. decembris. Lisabonas līgumā ir pilnvaru sadalījums:kas ir ES kompetencē;kas ir ES dalībvalstu pārziņā;par ko kopīgi atbild ES un tās dalībvalstis.

Mūsdienās juridiskā zinātne izvērtē terorismu kā parādību trijos aspektos:

- 1) kā noziedzīgu nodarījumu;
- 2) kā teroristiskās organizācijas/grupas;
- 3) teroristiskās doktrīnas.

Par svarīgāko vai noteicošo faktoru jāuzskata terorisms kā noziedzīgs nodarījums, jo no tā, kuri noziegumi tiks uzskatīti par teroristiski motivētiem, būs atkarīgs, kuras organizācijas un doktrīnas ir atzīstamas par teroristiskām. Teroristiskie vardarbības akti ir noziegumi pret sabiedrisko drošību un mierīgu dzīvi. Terorisms kā noziegums (noziedzīgs nodarījums) ir daļa no plašāka krimināli sodāmu parādību sadaļas, tāpēc ir būtiski noteikt kopējo un atšķirīgo starp atsevišķiem, varbūt arī līdzīgiem, noziedzīgiem nodarījumiem. Teroristiskais akts un citi noziedzīgie nodarījumi ar terorisma pazīmēm jāatšķir no politiskajām un pasūtījuma slepkavībām, kā arī citiem vardarbīgiem noziegumiem. Pie kriminālatbildības Latvijā ir saucama un sodāma tikai persona saskaņā ar “Krimināllikumu”, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības, izdarījusi “Krimināllikumā” paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. P.Mincs 1934. gadā publicētajā grāmatā definēja noziedzīgu nodarījumu kā “pretlikumīgu, vainojamu, sodāmu cilvēku uzvešanos, kas atbilst vienam no tipiskiem sastāviem”.¹⁷⁷ Profesors U.Krastiņš papildināja šo sarakstu ar kaitīgumu, jo “noziedzīgs nodarījums rada kaitējumu vai draudus tādu nodarīt svarīgākajām ar likumu aizsargātajām interesēm: valsts iekārtai, tās politiskajai vai ekonomiskajai sistēmai, cilvēkam, viņa tiesībām un brīvībām, dabas videi un citādi tiesiskai kārtībai”.¹⁷⁸ Noziedzīga nodarījuma jēdziens ir viena no svarīgākajām juridiskajām kategorijām mūsdienu krimināltiesībās. “Pats par sevi noziedzīga nodarījuma jēdziens Latvijas krimināltiesībās parādījās tikai 1998. gadā līdz ar “Krimināllikuma” pieņemšanu. Līdz tam laikam, pēc analogijas ar padomju krimināltiesībām, dominēja nozieguma jēdziens, kas bez būtiskām izmaiņām tika transformēts arī Krievijas kriminālprocesā. Noziedzīga nodarījuma jēdziens šajā ziņā ir plašāks, jo ietver sevī ne tikai noziegumus, bet arī kriminālpārkāpumus, kuru sabiedriskā bīstamība ir mazāka”.¹⁷⁹ “Krimināllikuma” 6. pantā definēts noziedzīga nodarījuma jēdziens: “Par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts nodarījums (darbība vai bezdarbība), kurš paredzēts šajā likumā un par kuru izdarīšanu draud kriminālsods”. Noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir Krimināllikumā paredzēto visu objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums. Kā norāda U.Krastiņš “noziedzīga nodarījuma sastāva analīzei krimināltiesībās tiek izdalīti četri noziedzīga nodarījuma sastāva elementi—noziedzīga nodarījuma objekts, nodarījuma objektīvā puse, noziedzīga nodarījuma subjekts un nodarījuma subjektīvā puse”.¹⁸⁰ Noziedzīga nodarījuma objekts ir “ar krimināllikumu aizsargātas valsts, sabiedrības, cilvēku kolektīvu un atsevišķu indivīdu intereses, kuras apdraud noziedzīgs nodarījums, nodarot tām vai draudot nodarīt kaitējumu”.¹⁸¹ ”Krimināltiesībās izdala vispārējo, grupas un tiešo noziedzīga nodarījuma objektu:

- vispārējais noziedzīga nodarījuma objekts ir visu interešu kopums, ko apsargā “Krimināllikums”;

¹⁷⁷ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļā. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 71.lpp.

¹⁷⁸ Turpat, 72.lpp.

¹⁷⁹ Teivāns-Treinovskis J. Noziedzīga nodarījuma jēdziena izcelsme un attīstība, Daugavpils Universitāte.

¹⁸⁰ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums, Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2000, 10.–11.lpp.

¹⁸¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: AFS, 2007, 31.lpp.

- noziedzīga nodarījuma grupas objekts ir savstarpēji saistītas, vienādas vai tās pašas intereses, kuras apdraud noziedzīgo nodarījumu grupa;
- noziedzīga nodarījuma tiešais objekts ir intereses, ko apdraud noziedzīgā nodarījuma konkrētais veids.

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse ir personas uzvedības ārējā izpausme – darbība vai bezdarbība, kas rada vai var radīt kaitējumu “citu personu likumiskajām tiesībām un interesēm”.¹⁸² “Krimināltiesiskā nozīmē darbība ir personas aktīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, kas pauž šīs personas apzinātu gribu un tā ir vērsta pret noziedzīga nodarījuma objektu, nodarot vai radot draudus nodarīt ar Krimināllikumu aizsargātām personu interesēm”.¹⁸³ Savukārt, bezdarbība minētā nozīmē ir “apzināta personas gribai atbilstoša pasīva, kaitīga un prettiesiskā uzvedība, kas izpaudusies tādējādi, ka personas nav pildījusi viņai uzliktos tiesiskos pienākumus, ar ko nodarīts vai varējis tikt nodarīts kaitējums ar “Krimināllikumu” aizsargātām personu interesēm”.¹⁸⁴ Noziedzīgā nodarījuma subjekts, saskaņā ar “Krimināllikumu”, ir fiziska persona, kas izdarījusi kriminālsodāmu darbību vai bezdarbību. Līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai personai jābūt sasniegušai “Krimināllikumā” noteikto četrpadsmit gadu vecumu (KL 11. pants) un pieskaitāmai (KL 13. pants). Izņemot pieskaitāmības un nepieskaitāmības stāvokli Krimināllikums nosaka, ka persona var tikt atzīta par ierobežoti pieskaitāmu (KL 14. panta pirmā daļa): ja persona noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav bijusi visā pilnībā saprast savu darbību vai to vadīt, tas ir, atradusies ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī, tai atkarībā no nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tiesa var mīkstināt piespriežamo sodu vai šo personu atbrīvot no soda. Krimināltiesību teorijā izdala arī noziedzīga nodarījuma speciālo subjektu, ar kuru saprot “personas, kuras var būt tikai par noteiktu noziedzīgu nodarījumu kategoriju vai noteikta veida noziedzīga nodarījuma subjektu”.¹⁸⁵ Atbilstoši KL 196.pantam par uzņēmuma (uzņēmēj-sabiedrības) vai organizācijas atbildīgiem darbiniekiem uzskatamas personas, kurām uzņēmumā (uzņēmēj-sabiedrībā) vai organizācijā ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai tiesības rīkoties ar uzņēmuma (uzņēmēj-sabiedrības) vai organizācijas mantu vai finanšu līdzekļiem, savukārt saskaņā ar KL 316.panta pirmo daļu, par valsts amatpersonām uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas vai rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu vai finanšu līdzekļiem. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ir personas iekšējā attieksme pret ārējā pasaulē objektīvi notiekošo.¹⁸⁶ Krimināltiesību teorijā tiek izdalītas šādas noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pazīmes: vaina nodoma vai neuzmanības formā, motīvs un mērķis (nolūks). KL 8. panta pirmā daļa nosaka, ka par vainīgu noziedzīgā nodarījumā atzīstama tikai persona, kas to izdarījusi ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības. Procesā virzītājam, lai noskaidrotu noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvām pazīmēm. Noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona to izdarījusi ar tiešu vai netiešu nodomu (KL 9. pants), bet, ja persona to izdarījusi aiz noziedzīgas pašpaļāvības vai noziedzīgas nevērības, tas atzīstams par izdarītu aiz neuzmanības

¹⁸² Turpat,31.lpp.

¹⁸³ Turpat, 50.lpp.

¹⁸⁴ Turpat,50.lpp.

¹⁸⁵ Krastiņš U.Noziedzīgs nodarījums. Rīga: tiesu aģentūra, 2000, 78.lpp.

¹⁸⁶ Krastiņš U.Noziedzīgs nodarījums. Rīga: tiesu aģentūra, 2000, 88.lpp.

(KL 10. pants). Par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ar tiešu nodomu KL 9. pants nosaka, ka tas notiks gadījumos, kad persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, un to apzināti veikusi vai pieļāvusi, vai arī apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējusies to iestāšanos. Par izdarītu ar netiešu nodomu noziedzīgs nodarījums tiek atzīstams gadījumos, kad persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos. KL 10. pants, skaidrojot noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu aiz noziedzīgas pašpaļāvības, nosaka, ka noziedzīgs nodarījums ir atzīstams par tādu gadījumos, kad persona ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst. Noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas nevērības gadījumos, kad persona nav paraudzējusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja minētās sekas paredzēt. Bet gadījumos, kad persona neparedzēja, tai nevajadzēja un tā nevarēja paredzēt savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, tā nebūs sodāma par “Krimināllikuma” paredzētā nodarījuma izdarīšanu. Eiropas Padomes Vadlīniju par cilvēktiesībām un cīņu ar terorismu¹⁸⁷ 2.vadlīnijā ir noteikts, ka visiem valsts spertajiem soļiem cīņā ar terorismu ir jābūt paredzētiem likumā. Terorismu var analizēt no dažādiem aspektiem, bet, ievērojot tā raksturu un bīstamību, daudzās valstīs par to ir paredzēta kriminālatbildība. Terorisma kā noziedzīga nodarījuma jēdziens Latvijas krimināltiesībās parādījās nesen. Turpmākajā laikā notikusi jēdziena paplašināšana. Līdz 1999.gad 1. aprīlim Latvijas kriminālā likumdošana vispār neoperēja ar jēdzienu “terorisms”. Pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas pirmā nozīmīgā krimināltiesību reforma tika pabeigta 1999. gadā, kad spēkā stājās “Krimināllikums”, aizstājot līdz tam esošo “Latvijas Kriminālkodeksu”. Organizatoriskā darbība jauna krimināllikuma izstrādāšanā sākās ar krimināllikuma projekta izstrādes darba grupas apstiprināšanu. Ar LR Augstākās Padomes Prezidija 1990. gada 18. oktobra lēmumu tika izveidota darba grupa astoņu juristu sastāvā, un tie pārstāvēja visas redzamākās tā laika Latvijas tiesībsardzības institūcijas un mācību iestādes. Krimināllikums būtībā ir modificēts “Latvijas Kriminālkodekss”, kam savukārt pamatā bija “Latvijas PSR Kriminālkodekss”. “Latvijas PSR Kriminālkodeksa” Sevišķās daļas Pirmajā nodaļā “Valsts noziegumi” bija iekļauts 61. pants “Terora akts”, kurā paredzēta atbildība: “Par valsts vai sabiedriskā darbinieka vai arī varas pārstāvja noslepkavošanu, kas izdarīta sakarā ar viņa valsts vai sabiedrisko darbību, nolūkā graut vai vājināt padomju varu.” Terora akts atzīts par sevišķi bīstamu noziegumu, kas apdraud PSRS un Latvijas PSR, tātad valsts, politisko pamatu. “61. pants paredzēja divus terora akta veidus: valsts vai sabiedriskā darbinieka vai arī varas pārstāvja noslepkavošanu vai smagas miesas bojājumu nodarīšanu”¹⁸⁸. Lai piemērotu šo likumu normu, jānosaka valsts un sabiedriskā darbinieka, varas pārstāvja loks. Terora aktu var izdarīt tikai ar tīšu nodomu, vainīgais apzinās, ka izdara vardarbību un vēlas tieši šo seku iestāšanos. “Komentējamā pantā paredzēto noziegumu subjekts var būt PSRS pilsonis, tā arī ārvalstnieks vai bezvalstnieks. Ja tādu noziegumu izdarījusi persona 14 līdz 16 gadu vecumā, vainīgajam jāatbild par tīšu slepkavību pastiprinošos apstākļos un tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanu”¹⁸⁹ Kodeksa 62. pants. Terora akts pret ārvalsts pārstāvi, nosaka atbildību par ārvalsts pārstāvja noslepkavošanu nolūkā izprovocēt karu vai starptautiskus sarežģījumus. Noziegums apdraud valsts ārpolitikas pamatus,

¹⁸⁷ *Guidelines on Human Rights and Fight Against Terrorism (Guideline No.XVII).*-Council of Europe Committee of Ministers, 11 July 2002.

¹⁸⁸ Latvijas PSR Kriminālkodeksa Komentāri. Rīga “Avots”, 1982., 219.lpp.

¹⁸⁹ Turpat, 220.lpp.

vainīgais apzinās savu darbību sabiedriski bīstamo seku iestāšanos. Nozieguma sastāvam nav nozīmes, vai tāds mērķis sasniegts vai nē. Nozieguma subjekts ikviena persona, kas sasniegusi 16 gadu vecumu – PSRS pilsonis, ārvalstnieks vai bezvalstnieks. Kodeksa 63. pants. Diversija, uzskaita iespējamās diversijas izdarīšanas objektus: uzņēmumi, ierīces, satiksmes ceļi un līdzekļi, valsts vai sabiedriskā manta, kura iznīcināta vai bojāta ar spridzināšanu, dedzināšanu vai citādi. Pie diversijas tika pieskaitīta arī epidēmijas vai epizootijas izplatīšana, masveida saindēšanās izraisīšana, ar nolūku apdraudēt valsts ekonomisko pamatu. Saskaņā ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991. gada 29. augusta lēmumu “Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā” līdz jauna Latvijas Republikas Kriminālkodeksa pieņemšanai Latvijas Republikas teritorijā tiek piemērots Latvijas PSR kriminālkodekss, kurš uzskatāms par Latvijas Kriminālkodeksu. 1991. gada 22. augustā Latvijas Republikas Augstākā Padome pieņēma Latvijas Republikas likumu “Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas PSR Kriminālkodeksā un Latvijas PSR Kriminālprocesa Kodeksā”:

1. Izteikt Sevišķās daļas pirmās nodaļas pirmo sadaļu šādā redakcijā:

“... 61. pants. Latvijas Republikas tautas deputāta, valdības locekļa vai citas amatpersonas dzīvības vai veselības apdraudējums.

Par uzbrukumu Latvijas Republikas tautas deputātam, valdības loceklim vai citas Latvijas Republikas Augstākās Padomes ievēlētai vai ieceltai amatpersonai sakarā ar tās valstisko darbību Latvijas Republikas interesēs, ja uzbrukums saistīts ar šo personu dzīvības vai veselības apdraudējumu.

62. pants. Ārvalsts pārstāvju dzīvības vai veselības apdraudējums.

Par uzbrukumu ārvalsts vai tās valdības vadītājam vai citam ārvalsts pārstāvim, kurš oficiāli ieradies Latvijas Republikā, ja uzbrukums saistīts ar šo personu dzīvības vai veselības apdraudējumu.

63. pants. Diversija.

Par spridzināšanu, dedzināšanu vai citām darbībām, kas vērstas uz cilvēku iznīcināšanu, miesas bojājumu nodarīšanu vai cita kaitējuma nodarīšanu cilvēku veselībai, uzņēmumu, celtnu, naftas vai gāzes vadu, elektrolīniju, satiksmes ceļu un līdzekļu, sakaru līdzekļu vai citas mantas iznīcināšanu vai bojāšanu nolūkā vājināt Latvijas Republiku, kā arī par šajā nolūkā izdarītu masveida saindēšanu vai epidēmiju un epizootiju izplatīšanu.”¹⁹⁰

Salīdzinot Latvijas PSR Kriminālkodeksa un Latvijas Kriminālkodeksa normas attiecībā uz noziedzīgo nodarījumu “terorisms”, jāsecina, ka:

1. Latvijas PSR Kriminālkodeksa 61. pants “Terora akts” Latvijas Kriminālkodeksā pārveidots par 61. Pantu “Latvijas Republikas tautas deputāta, valdības locekļa vai citas amatpersonas dzīvības vai veselības apdraudējums”, kaut arī abi paredz atbildību par valsts amatpersonu dzīvības vai veselības apdraudējumu.

2. Latvijas PSR Kriminālkodeksa 62. pants “Terora akts pret ārvalsts pārstāvi” pārtapis par Latvijas Kriminālkodeksa 62. pantu “Ārvalsts pārstāvja dzīvības vai veselības apdraudējums”. Abos pantos atbildība par uzbrukumu (noslepkavošanu) ārvalsts pārstāvim, apdraudot viņa dzīvību vai veselību.

3. Latvijas PSR Kriminālkodeksa 63. pants “Diversija” bez būtiskām izmaiņām iekļāvās Latvijas Kriminālkodeksā, kura 63. pants “Diversija”, saglabājot rīcības veidus un iespējamās diversijas uzbrukumu objektus.

¹⁹⁰ Latvijas Kriminālkodekss. Pilnīgi Atklāti., Rīgā, 1994.

4. Piemērojot Latvijas PSR Kriminālkodeksa normas Latvijas Republikas teritorijā, no kriminālās likumdošanas izzuda jēdziens “terora akts”.

1999. gada 1. aprīlī stājās spēkā “Krimināllikums”, ar kura pieņemšanu būtiskas izmaiņas tika panāktas krimināltiesību vispārīgās daļas noteikumos, kā arī tika pārskatīti “Latvijas Kriminālkodeksā” ietverti noziedzīgo nodarījumu sastāvi. Vienlaikus “Krimināllikumā” joprojām tika saglabāta padomju gados mantotā represīvā sistēma. Sevišķajā daļā tika izveidotas jaunas nodaļas, savukārt nodaļās normas tika pārgrupētas. Nodarījumi, kas vecajā likumā tika nosaukti par citiem valsts noziegumiem, tika pārcelti uz citām nodaļām (bandītisms, kontrabanda, masu nekārtības u. c.). Sevišķās daļas pirmajā nodaļā tika atstāti noziegumi pret Republiku. Atbilstoši Latvijas valsts starptautiskajām saistībām tika izveidota jauna nodaļa – noziegumi pret cilvēci, genocīds, noziegumi pret mieru un kara noziegumi.

No valsts noziegumu skaita tika izslēgta norma, kurā bija paredzēta atbildība par dzimtenes nodevību (LPSR KK 59. pants), atzīstot, ka jēdziens “dzimtene” nav juridisks jēdziens, un šī vārda jēga praksē var tikt dažādi interpretēta. Projektā netika saglabāta norma, kas saistīta ar jēdzienu “diversija” (LPSR KK 63. pants). Atbildības nosacījumi, kas bija paredzēti šajā normā, tika izmantoti, izveidojot plašāka satura normu, kas bija saistīta ar jēdzienu “terorisms”. “Krimināllikuma” Sevišķās daļas X nodaļa “Noziegumi pret valsti” (80.–95. pants) aptver 16 pantus. “Krimināllikuma” 80.–89. pantā ievietoti noziegumu sastāvi, kas ar grozījumiem pārņemti no „Kriminālkodeksa” Sevišķās daļas pirmās nodaļas pirmās sadaļas “Noziegumi pret republiku” (59.–65.² pants, 66.¹ pants), 94. un 95. Pantā – no pirmās nodaļas otrās sadaļas “Citi valsts noziegumi” (70. un 71. pants), 90.–92. Pantā – no ceturtais nodaļas “Noziegumi pret pilsoņu politiskajām, darba un citām tiesībām (129.–130.pants), 93. pantā – no devītās nodaļas “Noziegumi pret pārvaldes kārtību” (183.² pants). Netika saglabāta norma, kas saistīta ar jēdzienu diversija (LPSR KK 63. pants; Latvijas KK 63. pants). Atbildības nosacījumi, kas bija paredzēti šajā normā, tika izmantoti, izveidojot plašāka satura normu, kas bija saistīta ar jēdzienu terorisms.

Krimināllikuma 88. pantā terorisms skaidrots kā:

- spridzināšana;
- dedzināšana;
- cita tīša darbība, kas vērsta uz cilvēku iznīcināšanu, miesas bojājumu vai cita kaitējuma radīšanu cilvēka veselībai;
- uzņēmumu, celtnu, naftas vai gāzes vadu, elektrolīniju, satiksmes ceļu un līdzekļu, telekomunikāciju tīklu, valsts nozīmes jonizējošā starojuma objektu vai citas mantas iznīcināšana vai bojāšana;
- kodolavārija, radiācijas avārija (no 15.06.2000),¹⁹¹ masveida saindēšana vai epidēmiju un epizootiju izplatīšana nolūkā kaitēt Latvijas Republikai vai tās iedzīvotājiem.

Salīdzinot Latvijas Kriminālkodeksa definēto diversiju ar krimināllikuma 88. panta 1.daļa paredzēto terorismu, viegli saskatīt ārējo līdzību. Būtībā Krimināllikuma 88. panta 1.daļā ir paplašināts teroristisko rīcību uzskaitījums un virsraksts ”diversija” ir aizstāts ar vārdu “terorisms”. Tomēr mūsdienu izpratnē terorisms ir ne vien darbība, kas apdraud nacionālās intereses, bet arī nodarījums, kas vērsts pret sabiedrisko drošību un mieru neatkarīgi no tā izdarīšanas vietas. Uzskaitītie nodarījumi Krimināllikuma 88. pantā nopietni apdraud valstiskās un sabiedriskās intereses, tādēļ par tiem jāsaņem bargs sods. Taču 88. panta 1.daļas sākotnējā

¹⁹¹ Grozījumi Krimināllikumā. “Latvijas Vēstnesis”,197/200(2108/2111),01.06.2000.

redakcija noteica, ka par terorismu atzīstams tikai akts, kas veikts nolūkā kaitēt Latvijas Republikai vai tās iedzīvotājiem. Attiecīgā nolūka neesamība neļauj rīcību vērtēt kā teroristisku. Teroristiskie uzbrukumi Londonā vai Madridē nebūtu vērtējami kā teroristiski, vērtējot pēc mūsu krimināltiesiskā regulējuma. Pieņemot Krimināllikumu, mūsu legālajai terorisma izpratnei bija spilgti izteikts nacionāls raksturs – ja kāda rīcība apdraud Latvijas intereses – tad tā var tikt atzīta par terorismu. Pretējā gadījumā nodarījums jāvērtē, atsaucoties uz citiem krimināllikuma pantiem. Apvienojot spēkus cīņai ar terorismu, svarīgi panākt vienotu pieeju par terora aktiem, lai visās valstīs noteiktas viena veida rīcības tiktu atzītas par teroristiskām. Plašāk terorisma jēdziens skaidrots KL 88. panta 2.daļā, kurā netiek noteikts, lai ar veikto nodarījumu būtu apdraudētas tieši Latvijas Republikas intereses. Šajā daļā ir paredzēts terorisma kvalificētais sastāvs, kurš ir konstatējams, ja vainīgais rīkojās nolūkā piespiest valsti, tās institūcijas vai starptautisku organizāciju izdarīt kādu darbību vai atturēties no tās. 2006. gada 5. janvārī stājās spēkā Grozījumi Krimināllikumā, kuros izteikta 88. panta “Terorisms” jaunā redakcija, kurā terorisms nav tieši saistīts ar kaitējuma nodarīšanu Latvijas Republikai:

“ (1) Par šādām darbībām, ja tās veiktas nolūkā iebiedēt iedzīvotājus vai piespiest valsti, tās institūcijas vai starptautiskas organizācijas izdarīt kādu darbību vai atturēties no tās, vai kaitēt valsts, tās iedzīvotāju vai starptautiskās organizācijas interesēm:

- 1) spridzināšana;
- 2) dedzināšana;
- 3) kodolieroču, ķīmisko, bioloģisko, bakterioloģisko, toksisko vai citu masveida iznīcināšanas ieroču ražošana;
- 4) personas nolaupīšana;
- 5) ķīlnieku sagrābšana;
- 6) šaujamieroču, šaujamieroču munīcijas, lielas enerģijas ieroču, sprāgstvielu vai spridzināšanas ietaišu neatļautu izgatavošana, remontēšana, iegādāšanās, glābšana, nēsāšana, pārvadāšana, pārsūtīšana, realizēšana, pielietošana;
- 7) gaisa, sauszemes vai ūdens transportlīdzekļa sagrābšana;
- 8) tīša darbība, kas vērsta uz cilvēku iznīcināšanu, miesas bojājumu vai cita kaitējuma nodarīšanu cilvēku veselībai;
- 9) uzņēmumu, būvju, kontinentālajā šelfā nostiprinātu platformu, naftas vai gāzes vadu, elektrolīniju, satiksmes ceļu vai līdzekļu, elektronisko sakaru tīklu, valsts nozīmes jonizējošā starojuma objektu iznīcināšana vai bojāšana;
- 10) kodolavārija vai radiācijas avāriju izraisīšana;
- 11) masveida saindēšana;
- 12) epidēmiju, epizootiju izplatīšana;
- 13) draudi īstenot šīs daļas iepriekš minētajos punktos paredzētās darbības, ja ir pamats uzskatīt, ka šie draudi var tikt izpildīti.

(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās ir izdarītas personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās (teroristu grupu).

(3) par teroristu grupas vadīšanu.”¹⁹²

Salīdzinot iepriekšējo un 2006. gada Krimināllikuma 88. panta redakciju, redzam, ka jaunajā redakcijā iekļautas papildus teroristiska rakstura darbības, par kurām iestājas kriminālatbildība:

- visu veidu masveida iznīcināšanas ieroču izpēte, ražošana un izplatīšana;

¹⁹² Grozījumi Krimināllikumā. “Latvijas Vēstnesis”, 205(3363), 22.12.2005.

- personu nolaupīšana un ķīlnieku sagrābšana;
- šaujamieroču, munīcijas un sprāgstvielu iegādāšanās, izgatavošana, realizācija, pielietošana;
- transportlīdzekļa sagrābšana.

Panta redakcijā izdarīts precizējums: jēdziens “telekomunikāciju tīkls” mainīts uz “elektronisko sakaru tīkli”. Panta 2. un 3. daļā paredzēta atbildība par teroristisko darbību veikšanu grupā (teroristu grupa) pēc iepriekšējās vienošanās un par teroristu grupas vadīšanu. Nosakot atbildību par darbību noziedzīgā organizācijā (grupā) vai tās vadīšanu, jāņem vērā, ka 2002. gada 23. maijā stājās spēkā “Grozījumi Krimināllikumā”, kuri papildināja “Krimināllikumu” ar 89.¹ pantu “Noziedzīga organizācija”:

“(1) Par tādas noziedzīgas organizācijas(apvienības) izveidošanu, kuru sastāvā ir vismaz piecas personas, nolūkā izdarīt sevišķi smagus noziegumus pret cilvēci vai mieru, kara noziegumus, īstenot genocīdu vai izdarīt sevišķi smagus noziegumus pret valsti, kā arī par iesaistīšanos šādā organizācijā vai tās sastāvā ietilpstošā organizētā grupā vai citā noziedzīgā formējumā.

(2) Par noziedzīgas organizācijas vadīšanu vai piedalīšanos šādas organizācijas izdarītajos šā panta pirmajā daļā paredzētajos noziegumos.”

“Krimināllikuma” 88. pantā “Terorisms” un 88.¹ pantā “Terorisma finansēšana” ir paredzēta atbildība par teroristiska rakstura darbībām grupā, teroristu grupas izveidošanu un vadīšanu un terorisma finansēšanu, ko darījusi personu grupa. Organizētas grupas jēdziens noformulēts Krimināllikuma 21. pantā “Organizēta grupa”:

(1) Organizēta grupa ir vairāk nekā divu personu izveidota apvienība, kura radīta nolūkā kopīgi izdarīt vienu vai vairākus noziegumus un kuras dalībnieki saskaņā ar iepriekšēju vienošanos sadalījuši pienākumus.

(2) Atbildība par nozieguma izdarīšanu organizētā grupā personai iestājas šajā likumā paredzētajos gadījumos par grupas izveidošanu un vadīšanu, piedalīšanos smaga vai sevišķi smaga nozieguma sagatavošanā vai nozieguma izdarīšanā neatkarīgi no personas lomas kopīgi izdarītajā noziegumā.¹⁹³

Aktuālā “Krimināllikuma” 88. panta “Terorisms” redakcija ir spēkā no 2008. gada 12. janvāra:

“(1) Par spridzināšanu, dedzināšanu, kodolķīmisko, ķīmisko, bioloģisko, bakterioloģisko, toksisko vai citu masveida iznīcināšanas ieroču lietošanu, masveida saindēšanu, epidēmiju, epizootiju izplatīšanu, personas nolaupīšanu, ķīlnieku sagrābšanu, gaisa, sauszemes vai ūdens transportlīdzekļu sagrābšanu vai citādām darbībām, ja tās veiktas nolūkā iebiedēt iedzīvotājus vai piespiest valsti, tās institūcijas vai starptautiskas organizācijas izdarīt kādu darbību vai atturēties no tās, vai kaitēt valsts, tās iedzīvotāju vai starptautiskas organizācijas interesēm (terorisms).

(2) Par valsts teritorijā vai kontinentālajā šelfā izvietotu fizisku objektu, automatizēto datu apstrādes sistēmu, elektronisko tīklu, kā arī citu objektu, kuru mērķis ir nodrošināt valsts drošību, iznīcināšanu vai bojāšanu, ja šādas darbības veiktas šā panta pirmajā daļā paredzētajā nolūkā.

(3) Par šā panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās (teroristu grupa).

(4) Par teroristu grupas izveidošanu un vadīšanu.”¹⁹⁴

¹⁹³ Krimināllikums. “Latvijas Vēstnesis”, 199/200(1260/1261), 08.07.1998.

¹⁹⁴ Grozījumi Krimināllikumā. “Latvijas Vēstnesis”, 208(3784), 29.12.2007.

Panta pirmās daļas dispozīcijā nav iekļautas vairākas terorismu veidojošās darbības, kuras bija norādītas iepriekšējā redakcijā – kodolieroču un citu masveida iznīcināšanas ieroču ražošana un izplatīšana. Tomēr tas nav sašaurinājis atbildību par terorismu, jo kaut arī netiek dots terorismu veidojošo darbību izsmēlošs uzskaitījums, taču norādīts, ka par teroristiskām var tikt atzītas arī citādas darbības. “Krimināllikuma” 88. panta pirmā daļa satur precizēto terorisma nolūka definīciju, kas ir saskaņots ar “Padomes Pamatlēmuma 2002/475/TI (2002. gada 13. jūnijs) par terorisma apkarošanu” 1. panta prasībām.

“Teroristiskais akts nav pašmērķis, praktiski vienmēr tas darbojas caur noteiktu sabiedriski-politisko rezonansi, kura ir jo lielāka, jo plašāk izplatās informācija par to”.¹⁹⁵ Teroristus par šiem noziegumiem var sodīt krimināllikumā paredzēto sankciju ietvaros: par slepkavību, sprādzienu organizēšanu, cilvēku nolaupīšanu un citām vardarbīgām darbībām, izslēdzot nepieciešamību speciāli pierādīt teroristisko nodomu. Atšķirībā no speciālajām normām, vispārējās kriminālās jurisdikcijas nepilnības vai vājums, kontekstā ar terorismu, ilgstoši bija tas, ka vainīgo kriminālvajāšana var sākties, ja darbības, kuras izraisījušas traģiskas vai postošas sekas, ir jau notikušas vai noticis reāls mēģinājums tās realizēt. Turklāt sodītas, galvenokārt, personas, kuras tieši ir ņēmušas dalību vai veikušas nodarījumu. Tas apgrūtina saukšanu pie atbildības tos, kuri fiziski neatradās nozieguma izdarīšanas vai draudu izteikšanas vietā un tieši nav piedalījušies vardarbības aktā. Teroristi, neatkarīgi no viņu ideoloģijas un politiskajiem uzstādījumiem, savu mērķi cenšas sasniegt slepkavojot, nodarot miesas bojājumus, sagrābjot ķīlniekus un iznīcinot īpašumu, vai izsakot draudus veikt visas šīs darbības. Uzskaitītie noziedzīgie nodarījumi ir kriminālsodāmi visās tiesību sistēmās, neatkarīgi no tā vai tajās ir speciālas normas par terorismu. Šādu noziegumu sastāvu elementi ir pierādāmi arī tad, ja nav iespējams nodemonstrēt (pierādīt) tieši teroristiskajai darbībai raksturīgo gribu (nodomu) - ar vardarbības aktu iebaidīt iedzīvotājus vai piespiest kaut ko izdarīt valdību. Daudzas personas, kuras ir vainīgas vardarbīgos aktos pret mierīgajiem iedzīvotājiem, turklāt šo nodarījuma raksturs, konteksts un veicēju iepriekšējā darbība ļauj saskatīt tiešu nodomu ar vardarbības palīdzību iebaidīt iedzīvotājus vai izdarīt spiedienu uz valdību, tika sekmīgi sauktas pie kriminālatbildības, nepielietojot speciālas, pret teroristisko darbību vērstās normas un nepierādot teroristisko nodomu. Bez speciālo normu izmantošanas tika notiesāti arī vainīgie par plašu sabiedrības rezonansi guvušie nodarījumi: Sprādziens lidostā Orlī (Francija) pie turku avioliņijām, kuru organizēja armēņu teroristiskais grupējums “ASALA” 1983. gada jūnijā;¹⁹⁶ japāņu sektas “Aum Shinrikyo”¹⁹⁷ terora akts Tokijas metropolitēnā 1995. gadā, izsmidzinot zarīna gāzi. Bojā gāja 12 cilvēki, gandrīz seši tūkstoši cietuši.

¹⁹⁵ Бояр-Сазонович Т.С. *Международный терроризм: политико-правовые аспекты*. Киев; Одесса: Лыбидь, 1991. С. 119.-120.

¹⁹⁶ *Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia*.

¹⁹⁷ *Aum Shinrikyo*(Augstākā patiesība). Sektas vadītājs Shoko Asahara (Chizuo Matsumoto).

**Teroristisko darbību kvalifikācijas attīstība Latvijas krimināltiesiskos aktos
(LPSR “Kriminālkodekss”, LR “Kriminālkodekss”, LR “Krimināllikums”)**

1961. gada 06. janvāris	1991. gada 22. augusts	1999. gada 1. aprīlis	2005. gada 1. jūnijs	2006. gada 5. janvāris	2008. gada 12. janvāris
“Latvijas PSR Krimināl- kodekss”	Likums “Par grozījumiem un papildināju- miem Latvijas PSR Krimināl- kodeksā”	Stājās spēkā “Krimināllikums”	Grozījumi “Krimināl- likumā”	Grozījumi “Krimināl- likumā”	Aktuālā “Krimināllikuma” 88. panta “Terorisms” redakcija
61. pants “Terora akts” 62. pants “Terora akts pret ārvalsts pārstāvi” 63. pants “Diversija”	Piemērojot Latvijas PSR Krimināl- kodeksa normas Latvijas Republikas teritorijā, no kriminālās likumdošanas izzuda jēdziens “terora akts”. 61. pants. Latvijas Republikas tautas deputāta, valdības locekļa vai citas amatpersonas dzīvības vai veselības apdraudējums. 62. pants. Ārvalsts pārstāvju dzīvības vai veselības apdraudējums. 63. pants. Diversija.	88. pants ”Terorisms” terorisms skaidrots kā: – spridzināšana; – dedzināšana; – cita tīša darbība, kas vērsta uz cilvēku iznīcināšanu, miesas bojājumu vai cita kaitējuma radīšanu cilvēka veselībai; – uzņēmumu, celtņu, naftas vaigāzes vadu, elektrolīniju, satiksmes ceļu un līdzekļu, telekomunikā- ciju tīklu, valsts nozīmes jonizējošā starojuma objektu vai citas mantas iznīcināšana vai	Krimināllikums ” papildināts ar: 88.¹ pantu “ Terorisma finansēšana ”. 88.² pantu “ Aicinājums uz terorismu un terorisma draudi ”. 88.³ pantu “ Personas vervēšana un apmācīšana terora aktu veikšanai ”.	88. pants “Terorisms” jaunajā redakcijā iekļautas papildus teroristiska rakstura darbības, par kurām iestājas krimināl- atbildība: – visu veidu masveida iznīcināšanas ieroču izpēte, ražošana un izplatīšana; – personu nolaupīšana un ķīlnieku sagrābšana; – šaujamieroču, munīcijas un sprāgstvielu iegādāšanās, izgatavošana, realizācija, pielietošana; Transportli- dzekļa sagrābšana. Panta 2. un 3. daļā paredzēta atbildība par teroristisko darbību veikšanu grupā (teroristu grupa) pēc iepriekšējās vienošanās un par teroristu grupas vadīšanu.	Dispozīcijā nav iekļautas vairākas terorismu veidojošās darbības, kuras bija norādītas iepriekšējā redakcijā: – kodolieroču un citu masveida iznīcināšanas ieroču ražošana un izplatīšana. Tomēr tas nav sašaurinājis atbildību par terorismu, jo kaut arī netiek dots terorismu veidojošo darbību izsmeļošs uzskaitījums, taču norādīts, ka par teroristiskām var tikt atzītas arī citādas darbības. 88. pants satur precizēto terorisma nolūka definīciju, kas ir saskaņota ar “Padomes Pamatlēmuma 2002/475/TI(2002. gada 13. jūnijs) par terorisma apkarošanu” 1. panta prasībām.

2005. gada 16. maijā Varšavā (Polija) tika atvērta parakstīšanai Eiropas Padomes¹⁹⁸ “Konvencija par terorisma novēršanu”. Konvencijas vērsta uz dalībvalstu cīņas pret terorisma sadarbības stiprināšanu, un šim nolūkam nosaka divus galvenos rīcības virzienus :

1) Nacionālajās krimināltiesībās nepieciešams kriminalizēt darbības, kas var novest pie teroristisku nodarījumu veikšanas:

- publisko aicinājumu veikt teroristisko nodarījumu;
- teroristu vervēšanu;
- teroristu apmācību.

2) Stiprināt sadarbību terorisma novēršanā gan nacionālo/institūciju un dienestu līmenī/, gan starptautisko /starpvalstu un starptautisko organizāciju līmenī/.

Latvijas Republika ratificēja “Konvenciju” 2009. gada 02. februārī un tā stājās spēkā 2009. gada 1. jūnijā. Konvencijas 3. pantā noteikti pasākumi pretterorisma jomā, kuri valstīm jānodrošina nacionālajā līmenī:

“1. Katrai Pusei ir jāveic attiecīgi pasākumi, it īpaši tiesībsardzības iestāžu un citu institūciju sagatavošanas jomā, kā arī izglītības, kultūras. Informācijas, plašsaziņas līdzekļu un sabiedrības izpratnes jomās, lai novērstu teroristiskus nodarījumus un to negatīvo iespaidu, vienā laikā respektējot cilvēktiesību ievērošanas pienākumu, kā tas ir noteikts Konvencijā par cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzību, Starptautiskajā paktā par civilajām un politiskajām brīvībām un citos starptautiskajos tiesību aktos, kur tie ir piemērojami to dalībvalstīm.

2. Katrai Pusei ir jāveic pasākumi, kādi var būt nepieciešami, lai uzlabotu un attīstītu sadarbību starp nacionālajām, ar mērķi novērst teroristiskus nodarījumus un to negatīvo iespaidu, to starpā:

- a) informācijas apmaiņa;
- b) personu un infrastruktūru fiziskās aizsardzības uzlabošana;
- c) ārkārtējo situāciju koordināciju plānu un apmācības veicināšana.

3. Katrai Pusei ir jāveicina tolerance, attīstot starpreliģisko un starpkultūru dialogu, kur nepieciešams, iesaistot nevalstiskās organizācijas un citus pilsoniskās sabiedrības elementus, ar mērķi novērst saspīlējumu, kas var veicināt teroristisku nodarījumu veikšanu.

4. Katrai Pusei ir jācenšas veicināt sabiedrības zināšanas par teroristisko nodarījumu un noziedzīgo nodarījumu, kas ir noteikti šajā Konvencijā, esamību, iemesliem, nopietni un draudiem, ko tie izraisa, un jāapsver iespēja iedrošināt sabiedrību sniegt ziņas par faktiem un specifisku palīdzību kompetentajām iestādēm, kas var veicināt teroristisku nodarījumu un šajā Konvencijā minēto noziedzīgo nodarījumu novēršanu”.¹⁹⁹

“Padomes Pamatlēmums 2002/475/TI(2002. gada 13. jūnijs) par terorisma apkarošanu” ir Eiropas Savienības terorisma apkarošanas politikas pamatā. Tas, ka visās dalībvalstīs ir panākts kopējs tiesisks regulējums, un jo īpaši tas, ka panākta teroristisku nodarījumu definīcijas saskaņošana, ir ļāvis Eiropas Savienības terorisma apkarošanas politikai attīstīties un paplašināties, ievērojot pamattiesības un tiesiskumu. Terorisma draudi pēdējos gados ir palielinājušies un strauji izplatījušies, notikušas izmaiņas terorisma aktīvistu un atbalstītāju darbības veidā, tostarp strukturētu un hierarhisku grupu aizstāšana ar daļēji autonomām vienībām, kas viena ar otru ir vāji saistītas”.²⁰⁰ Eiropas Savienības līmenī Eiropadome 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmumā (2002/475/TI) noteica, ka teroristu nodarījumu definīcijai jābūt

¹⁹⁸ Eiropas Padome 1949. gadā dibināta starpvalstu organizācija. EP ir 47 dalībvalstis.

¹⁹⁹ Eiropas Padomes 16.05.2005. Konvencija par terorisma novēršanu. 3. pants

²⁰⁰ Padomes Pamatlēmums 2008/919/TI(2008. gada 28. novembris). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis L 330, 09/12/2008 Lpp.0021-0023

pielāgotai visās dalībvalstīs, ieskaitot nodarījumus, kas saistīti ar teroristu grupām. Bez tā sodi un sankcijas jāparedz fiziskām un juridiskām personām, kas izdarījušas vai ir atbaidīgas par šādiem nodarījumiem, kuri atspoguļo šādu nodarījumu nopietnību. Jurisdikcijas noteikumiem jābūt tādiem, lai par teroristiskiem pārkāpumiem varētu efektīvi veikt kriminālvajāšanu.

“1. pants. Teroristu nodarījumi un pamattiesības un principi.

1. Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka tīšie nodarījumi, kas turpmāk minēti a) līdz i) apakšpunktā, definēti kā nodarījumi attiecīgās valsts tiesību aktos un kas pēc to rakstura vai apstākļiem var radīt smagu kaitējumu valstij vai starptautiskai organizācijai, ja nodarīti ar mērķi:

- nopietni iebiedēt iedzīvotājus;
- nepiemēroti piespiest valdību vai starptautisku organizāciju veikt jebkādu darbību vai atturēties no tās;
- nopietni destabilizēt vai sagraut valsts vai starptautiskas organizācijas politiskās, konstitucionālās, ekonomiskās vai sociālās pamatstruktūras, uzskata par teroristiskiem pārkāpumiem:
 - a) uzbrukums personas dzīvībai, kas var izraisīt nāvi;
 - b) uzbrukums personas fiziskam veselumam;
 - c) personas nolaupīšanu vai ķīlnieku sagrābšanu;
 - d) plašas iznīcināšanas nodarīšana valdības vai sabiedriskai iekārtai, transporta sistēmai, infrastruktūras objektam, tostarp informācijas sistēmai, stacionārai platformai kontinentālajā šelfā, sabiedriskai vietai vai privātīpašumam, kas iespējami apdraud cilvēka dzīvību vai rada būtisku mantisku zaudējumu;
 - e) gaisa kuģa, kuģa vai cita sabiedriskā vai preču transportlīdzekļa sagrābšana;
 - f) ieroču, sprāgstvielu vai kodolieroču, bioloģisko vai ķīmisko ieroču ražošana, valdījums, iegūšana, transportēšana, piegāde vai lietošana, kā arī bioloģisko un ķīmisko ieroču zinātniskā izpēte un attīstīšana;
 - g) bīstamo vielu izlaišana vai ugunsgrēku, plūdu vai sprādziena radīšana, kuru sekas apdraud cilvēka dzīvību;
 - h) ūdens, elektroenerģijas vai jebkuru citu dabas pamatresursu apgādes kavēšana vai pārtraukšana, kura sekas apdraud cilvēka dzīvību;
 - i) draudēšana veikt jebkuru nodarbībām, kas uzskaitītas a) līdz h) apakšpunktā.

2. pants Pārkāpumi, kas saistīti ar teroristu grupu:

“...2. Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka sodāmas šādas tīšas darbības:

- a) teroristu grupas vadīšana;
- b) dalība teroristu grupas darbības, tajā skaitā informācijas vai materiālo līdzekļu sniegšana vai tās darbības finansēšana jebkādā veidā, apzinoties faktu, ka šāda dalība veicinās teroristu grupas noziedzīgo darbību”.²⁰¹

Pamatlēmuma 11. pantā noteikts, ka dalībvalstīm veic nepieciešamos pasākumus, lai līdz 2002. gada 31. decembrim panāktu atbilstību šim pamatlēmumam un jāiesūta Komisijā noteikumu tekstus, ar kuriem to tiesību aktos transponē saistības, kuras tām uzliek šis pamatlēmums. Tālāk attīstot Eiropas Savienības terorisma apkarošanas politiku, ņemot vērā sakaru tehnoloģiju attīstību un terorisma finansēšanas iespēju palielināšanos, kas veicina teroristisko organizāciju jaunu dalībnieku vervēšanu un apmācību, 2008. gada 28. novembrī

²⁰¹ Eiropas Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmums(2002/475/TI) par terorisma apkarošanu.

Eiropas Padome pieņēma Pamatlēmumu 2008/919/TI, ar ko groza Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu. Eiropas Padomes konvencija par terorisma apkarošanu uzliek tās dalībvalstīm pienākumu paredzēt kriminālatbildību par publisku aicinājumu veikt teroristisku nodarījumu, par teroristu vervēšanu un teroristu mācībām, ja to veic nelikumīgi un apzināti. Padomes Pamatlēmumā 2008/919/TI ir paredzēts noteikt kriminālatbildību par nodarījumiem, kas saistīti ar teroristiskām darbībām, lai sekmētu vispārēju politikas mērķi-terorisma novēršanu, samazinot tādu materiālu izplatīšanu, kas varētu kūdit cilvēkus veikt teroristiskus uzbrukumus.

2008. gada 28. novembra Padomes Pamatlēmums 2008/919/TI paplašina nodarījumu loku, kas saistīti ar teroristu darbībām. Par krimināli sodāmiem jāuzskata arī:

- publisks aicinājums veikt teroristisku nodarījumu;
- teroristu vervēšana;
- teroristu mācības.

Lai izprastu, kas mainījās Eiropas Padomes nostājā par ar terorismu saistītām nodarījumiem no 2002. līdz 2008. gadam salīdzinām Pamatlēmumā 2002/475/TI un Pamatlēmumā 2008/919/TI uzskaitītās teroristiska rakstura darbības:

3.2. tabula

Teroristiskā rakstura darbības

Eiropas Padomes Pamatlēmums 2002/475/TI par terorisma apkarošanu (2002. gada 13. jūnijs)	Eiropas Padomes Pamatlēmums 2008/919/TI(2008. gada 28. novembris), ar ko groza Pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu(2002. gada 13. jūnijs)
3. pants Nodarījumi, kas saistīti ar teroristu darbībām	3. pants Nodarījumi, kas saistīti ar teroristu darbībām
Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka arī turpmāk norādītās darbības uzskata par nodarījumiem, kas saistīti ar terorismu:	1.Šajā pamatlēmumā:
	a) “publisks aicinājums veikt teroristisku nodarījumu” nozīmē izplatīt informāciju vai kā citādi darīt zināmu sabiedrībai vēstījumu, lai kūditu izdarīt kādu no 1. panta 1.punkta a) līdz h) apakšpunktā minētiem nodarījumiem, kad šāda rīcība, neatkarīgi no tā, vai ar to tieši vai netieši propagandē teroristiskus nodarījumus, rada apdraudējumu, ka var tikt veikts viens vai vairāki šādi nodarījumi;
	b) “teroristu vervēšana” nozīmē likt citai personai veikt vienu no 1. panta 1.punkta a) līdz h) apakšpunktā un 2.panta 2.punktā minētajiem nodarījumiem; c) “teroristu mācības” nozīmē sniegt norādījumus par sprāgstvielu, šaujamieroču vai citu ieroču, vai kaitīgo vai bīstamo vielu izgatavošana vai izmantošana, vai par citām īpašām metodēm vai paņēmieniem ar mērķi veikt vienu no 1. panta 1.punkta a) līdz h) apakšpunktā minētajiem nodarījumiem zinot, ka apgūtās prasmes ir paredzēts pielietot šim mērķim.
a) izspiešana ar mērķi izdarīt kādu no darbībām, kas minētas 1. panta 1.punktā;	2. Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka nodarījumi, kas saistīti ar teroristiskām darbībām, ietver šādas tīšas darbības:

Eiropas Padomes Pamatlēmums 2002/475/TI par terorisma apkarošanu (2002. gada 13. jūnijs)	Eiropas Padomes Pamatlēmums 2008/919/TI(2008. gada 28. novembris), ar ko groza Pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu(2002. gada 13. jūnijs)
a) viltotu administratīvo dokumentu noformēšana ar mērķi nodarīt kādu no darbībām, kas minētas 1. panta 1.punkta a) līdz h) apakšpunktā un 2. panta 2.punkta b) apakšpunktā.	a) publisku aicinājumu veikt teroristisku nodarījumu; b) teroristu vervēšana; c) teroristu mācības; d) laupīšanu ar mērķi veikt kādu no nodarījumiem, kas minēti 1. panta 1.punktā; e) izspiešana ar mērķi izdarīt kādu no nodarījumiem, kas minēti 1. panta 1.punktā; f) viltotu administratīvo dokumentu noformēšanu ar mērķi veikt kādu no nodarījumiem, kas minēti 1. panta 1.punkta a) līdz h) apakšpunktā un 2. panta 2.punkta b) apakšpunktā.
	3. Lai 2.punktā paredzētā darbība būtu sodāma, nav obligāts nosacījums, ka teroristisks nodarījums ir faktiski veikts.
4. pants Kūdīšana, atbalstīšana vai līdzdalība un mēģinājums. 1.Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka kūdīšana veikt 1. panta 1.punktā, 2. un 3. pantā minētos nodarījumus, to atbalstīšana vai līdzdalība tajos ir sodāma. 2.Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka mēģinājums veikt nodarījumu, kas minēts 1. panta 1.punktā un 3. pantā, izņemot valdījumu saskaņā ar 1. panta 1.punkta f) apakšpunktu un nodarījumu, kas minēts 1. panta 1.punkta i) apakšpunktā, ir sodāms.	4. pants Atbalstīšana vai līdzdalība, kūdīšana un mēģinājums. 1.Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka 1. panta 1.punktā, 2. un 3. pantā minēto nodarījumu atbalstīšana vai līdzdalība tajos ir sodāma. 2.Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka kūdīšana veikt 1. panta 1.punktā, 2. pantā un 3. panta 2.punkta d) līdz f) apakšpunktā minētos nodarījumus ir sodāma. 3.Katra dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka mēģinājums veikt nodarījumu, kas minēts 1. panta 1.punktā un 3. panta 2.punkta d) līdz f) apakšpunktā, izņemot valdījumu saskaņā ar 1. panta 1.punkta f) apakšpunktu un nodarījumu, kas minēts 1. panta 1.punkta i) apakšpunktā, ir sodāms. 4.Katra dalībvalsts var pieņemt lēmumu veikt vajadzīgus pasākumus, lai nodrošinātu to, ka mēģinājums veikt 3. panta 2.punkta b) un c) apakšpunktā minēto nodarījumu ir sodāms.

Lai darbības būtu sodāmas, nav obligāts nosacījums, ka teroristisks nodarījums ir faktiski veikts. Pamatlēmuma 2008/919/TI 3. pants nosaka, ka dalībvalstis līdz 2010. gada 9. decembrim veic nepieciešamos pasākumus, lai izpildītu pamatlēmuma prasības, un nosūta Komisijai to noteikumu tekstu, ar kuriem to tiesību aktos transponē saistības, kuras tām uzliek šis pamatlēmums. Latvijas kriminālajā likumdošanā savlaicīgi tika veiktas izmaiņas, lai paredzētu atbildību par teroristiska rakstura darbībām, kuras nav paredzētas Krimināllikumā 88. pantā “Terorisms”. 2005. gada 1. jūnijā stājās spēkā Grozījumi Krimināllikumā, ar kuriem likums tika papildināts ar 88.¹ pantu “Terorisma finansēšana”:

(1) Par jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks izmantoti pilnīgi vai daļēji, lai izdarītu vienu vai vairākus terora aktus vai lai tos nodotu teroristu organizācijas (no 12.01.2008.–grupas) vai individuālā terorista rīcībā (terorisma finansēšana).

(2) Par terorisma finansēšanu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas, vienošanās vai ja tā izdarīta lielā apmērā.

“Atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā, iestājas, ja nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par

piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu. Priekšmetu vērtība nosakāma atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas brīdī”.²⁰² Saskaņā Ar Ministru Kabineta 2013. gada 27. augusta Noteikumiem Nr. 665 “Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi”:

“2. Minimālā mēneša darba alga normālā darba laika ietvaros ir 320 eiro. Minimālā stundas tarifa likme ir 1,933 eiro.”²⁰³ Tātad šobrīd par terorisma finansēšanu lielā apmērā jāuzskata atbalsts teroristiem, kurš nav mazāks par 16 000 eiro (vai manta, priekšmeti ekvivalentā vērtībā). No 2008. gada 12. janvāra Krimināllikums papildināts ar diviem pantiem, kuros paredzēta atbildība par darbībām, kuras attiecināmas kā teroristiskas jau laikā, kad terora akts vēl nav noticis:

88.² pants “Aicinājums uz terorismu un terorisma draudi”.

Par publisku aicinājumu uz terorismu vai draudiem īstenot terora aktu, ja ir pamats uzskatīt, ka tas var tikt veikts.;

88.³ pants “Personas vervēšana un apmācīšana terora aktu veikšanai”.

Par personas vervēšanu vai apmācīšanu aktu veikšanai.²⁰⁴

Latvija izpildījusi Eiropas Padomes 2005. gada Konvencijas “Par terorisma novēršanu” un Eiropas Savienības Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmumā 2002/475/TI (ar 2008. gada 28. novembra grozījumiem 2008/919/TI) ietvertās prasības, ka teroristiskie nodarījumi ir sodāmi saskaņā ar nacionālo likumdošanu. Mūsu likumdošanā nav speciālas normas, kas paredz atbildību par izspiešanu un laupīšanu, kuras veiktas ar mērķi izdarīt kādu no nodarījumiem, kuri pamatlēmumā 2002/475/TI 1.punktā noteikti par teroristiskiem. Atbildība par laupīšanu paredzēta Krimināllikuma 176.pantā “Laupīšana”, savukārt atbildība par izspiešanu paredzēta 183.pantā “Izspiešana” un 184.pantā “Izspiešana organizētā grupā”. Arī viltotu administratīvo dokumentu noformēšana ar mērķi veikt vienu no Pamatlēmumā 2002/475/TI 1.punktā uzskaitītajiem teroristiskajiem nodarījumiem, tiek sodīti saskaņā ar vispārējām Krimināllikuma normām: 274.pants “Dokumentu, zīmoga un spiedoga nolaupīšana un iznīcināšana”; 275.pants “Dokumenta, zīmoga un spiedoga viltošana un viltota dokumenta, zīmoga un spiedoga realizēšana un izmantošana”; 275.¹pants “Personu apliecinoša dokumentu iegūšana, izmantojot citas personas datus”.^{1.9.viltots dokuments – personu apliecinošs vai tiesības apliecinošs dokuments, vīza, spiedoga nospiedums, kas neatbilst noteiktajam paraugam vai satur pilnvarotas iestādes neatrunātus labojumus”.²⁰⁵ Saskaņā ar “Kriminālprocesa likuma” (turpmāk KPL) 31.nodaļas un pirmstiesas kriminālprocesa vispārīgie noteikumi 387.pantu “Institucionālā piekritība”:}

“(2) Drošības policijas pilnvarotas amatpersonas izmeklē noziedzīgus nodarījumus, kas izdarīti valsts drošības jomā vai valsts drošības iestādēs, vai citus noziedzīgus nodarījumus savas kompetences ietvaros un gadījumos, kad izmeklēšanu uzdevis veikt ģenerālprokurors”.²⁰⁶

²⁰² Likums “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”. “Latvijas Vēstnesis”, 331/332(1392/1393), 04.11.1998.

²⁰³ MK 2013.27.08. noteikumi Nr.665. “Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi”. “Latvijas Vēstnesis”, 169(4975), 30.08.2013.

²⁰⁴ Grozījumi Krimināllikumā. “Latvijas Vēstnesis”, 208(3784), 29.12.2007.

²⁰⁵ Ministru Kabineta 2009. gada 14. jūlija Instrukcija Nr.12 “Viltoto un autentisko dokumentu(False and Authentic Documents) informācijas sistēmas veidošanas, aktualizēšanas un izmantošanas kārtība”, “Latvijas Vēstnesis”, 118(4104), 28.07.2009.

²⁰⁶ Kriminālprocesa likums. 21.04.2005., “Latvijas Vēstnesis”, 74(3232), 11.05.2005.

Arī par teroristiska rakstura noziegumiem (Krimināllikuma 88., 88^{1.}, 88.^{2.}, 88.^{3.} panti) pirmstiesas izmeklēšanu kriminālprocesā veic Drošības policija. Persona, kura izdarījusi noziegumu ārvalstīs, bet atrodas Latvijas teritorijā var tikt izdota kriminālvajāšanai, tiesāšanai vai sprieduma izpildei, saskaņā ar KPL 696. pantu “Personas izdošanas pamats”. Ģenerālprokuratūra saskaņā ar KPL 704. pantu, saņēmusi ārvalsts lūgumu par personas izdošanu, uzsāk pārbaudi vai pastāv likumā noteiktais izdošanas pamats. Pārbaude jāpabeidz 20 dienu laikā no izdošanas lūguma saņemšanas dienas, ja nav nepieciešama papildus informācijas saņemšana. KPL 714.panta “Personas izdošana Eiropas Savienības dalībvalstij” 2.daļa nosaka:

“(2) Ja personu izdod par šā likuma 2.pielikumāminēto nodarījumu un ja par tā izdarīšanu Eiropas apcietinājuma lēmumu pieņēmušajā valstī ir paredzēts brīvības atņemšanas sods, kura maksimālā robeža nav mazāka par trim gadiem, pārbaudi par to, vai šis nodarījums ir noziedzīgs arī pēc Latvijas likuma, neveic.” KPL 2.pielikumā²⁰⁷ ir uzskaitīti 32 nodarījumi, par kuriem personu izdod ES dalībvalstij, nepārbaudot vai tie ir noziedzīgi pēc Latvijas likumiem t.sk.:

“2) terorisms”.

2015. gada 12. februārī Latvijas Republikas Saeima steidzamības kārtā pieņēma grozījumus Krimināllikumā, kuri paredz atbildību par prettiesisku dalību bruņotā konfliktā ārpus Latvijas Republikas teritorijas, kā arī par personu vervēšanu, apmācību un viņu nosūtīšanu, lai piedalītos bruņotā konfliktā. Atbildība paredzēta arī finanšu līdzekļu vākšanu un to nodošanu bruņotā konfliktā iesaistītai pusei:

“77.¹ pants. Prettiesiska piedalīšanās bruņotā konfliktā

Par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā, tas ir, par aktīvu piedalīšanos ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā, kas vērsts pret valsts teritoriālo neaizskaramību vai politisko neatkarību vai citādi ir pretrunā ar Latvijas Republikai saistošām starptautiskajām tiesībām, neievērojot normatīvos aktus vai Latvijas Republikai saistošus starptautiskos līgumus, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

77.² pants. Bruņota konflikta finansēšana

Par jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā iesaistītai pusei, kuras darbība vērsta pret valsts teritoriālo neaizskaramību vai politisko neatkarību, vai citādi ir pretrunā ar Latvijas Republikai saistošām starptautiskajām tiesībām, kā arī personas vervēšanai, apmācīšanai vai nosūtīšanai, lai tā prettiesiski piedalītos ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

77.³ pants. Vervēšana, apmācīšana un nosūtīšana bruņotam konfliktam

Par personas vervēšanu, apmācīšanu vai nosūtīšanu, lai tā prettiesiski piedalītos ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.”²⁰⁸

Lielā mērā likuma normas tika sagatavotas un virzītas steidzamības kārtā saistībā ar militāro konfliktu Austrumukrainā. Separātistu organizācijas ES tiek uzskatītas kā teroristiskas. Militārajā konfliktā piedalās arī ārvalstu pilsoņi t.sk. arī Latvijas iedzīvotāji. Latvijas teritorijā notiek zināms personu vervēšanas darbs un līdzekļu vākšanas kampaņas. Krimināllikumā ietvertas daudzas jaunas normas, kuru nepieciešamību un efektivitāti varēs izvērtēt tikai ilgākā

²⁰⁷ Kriminālprocesa likuma 2.pielikums “Nodarījumi, par kuriem personu izdod Eiropas Savienības dalībvalstij, nepārbaudot, vai tie ir noziedzīgi saskaņā ar Latvijas likumiem”.

²⁰⁸ “Latvijas Vēstnesis”, Nr.34(5352), 18.02.2015.

laika periodā. 2015. gada 21. janvārī Dombasā krita prokrievisko separātistu pusē karojošais Latvijas iedzīvotājs 25 gadus vecais Rodions Kušnirs. Līdz 2001. gada 10. jūnijam Latvijas teritoriju šķērsoja tranzītvilciens Sankt-Pēterburga–Kaļiņingrada ar pieturu Rēzeknē. 2000. gada 14. novembrī no vilciena izkāpa un nelikumīgi palika Latvijas teritorijā trīs Krievijas pilsoņi–bioloģijas skolotājs no Samaras Sergejs Solovejs (28 gadi), vēstures fakultātes students Maksims Žurkins (23 gadi) un nepilngadīgais konditors no Smoļenskas Dmitrijs Gafarovs (17 gadi). Nokļūt līdz Rīgai ar gadījuma transportu un atrast naktsmītni viņiem palīdzēja vietējais nacionālboļševiks Vladimirs Moskovcevs (38 gadi). Divas dienas veikuši izlūkošanu, 17. novembrī S.Solovjovs, M.Žurkins un D.Gafarovs devās uz Pēterbazu. Kā lietas izskatīšanā liecināja liecinieks Sergejs Kohs, kurš apkalpoja liftu uz baznīcas skatu torni, tālākie notikumi norisinājās sekojoši: “Trīs jauni cilvēki nopirka biļetes un uzbrauca uz skatu laukumu 72 metru augstumā. Tur vecākais no viņiem uzrādīja S.Koham “priekšmetu, līdzīgu granātai” un palūdza izsaukt policiju, jo tūlīt “šeit notiks akcija Farbtuha”²⁰⁹ un nacionālboļševiku aizstāvībai”. Tornī tika izkārti divi organizācijas sarkanie karogs ar nacionālboļševiku simbolu – granātu (limomku). Baznīcas ieņēmēji izkliedza saukļus: “Nost ar NATO! Rokas nost no veterāniem!” Pēc stundas uz torni tika aicināti Krievijas vēstniecības pārstāvji, vēl pēc divām stundām nacionālboļševiki padevās pretterorisma vienības “Omega” kaujiniekiem. Granāta izrādījās makets. Pēc pieciem mēnešiem, 2001. gada 30. aprīlī Rīgas apgabaltiesā tiesnesis Jānis Laukroze nolasīja spriedumu Sv.Pētera baznīcas ieņēmējiem: “Tiesa uzskata, ka abas noziedzīgās epizodes (nelikumīga robežas šķērsošana un terorisms) pierādītas pilnībā. Pēterbazu baznīcas tornis ir arhitektūras piemineklis, un terora akts Latvijas Neatkarības dienas priekšvakarā ir Latvijas Republiku aizskarošs”. Rezumējošā sprieduma daļa: “Sergejam Solovjovam un Maksimam Žurkinam 15 gadiem brīvības atņemšanu ar mantas konfiskāciju, Dmitrijam Gafarovam, ņemot vērā apsūdzētā vecumu, 5 gadiem brīvības atņemšanu pēc Krimināllikuma 88. panta 3.daļas.” Vladimiram Moskovcevam, kuru apsūdzēja par atbalsta sniegšanu nelikumīgā robežas šķērsošanā, tiesa piesprieda brīvības atņemšanu uz vienu gadu nosacīti ar pārbaudes laiku uz diviem gadiem un atbrīvoja tiesas zālē. Pēc sprieduma pasludināšanas tiesas zālē sanākušo vietējos nacionālboļševiku un viņu atbalstītāju vidū iestājās šoks, jo līdz šim nacionālboļševiki par savām akcijām, parasti, saņēma administratīvos sodus. Latvijas nacionālboļševiku līderis Vladimirs Lindermans paziņoja: “Tā vienkārši ir nelietība! Un man pat bail iedomāties kā uz to atbildēs Krievijas biedri. Tur viņu ir 8 tūkstoši. Visi Latvijas pilsoņi Krievijā, faktiski, atrodas kļīnieku statusā. Līdz šim nacionālboļševiki aprobežojās ar simboliskām akcijām kā “tortes mešana”, bet tagad var nonākt līdz reālai vardarbībai. To es jums saku kā eksperts.”²¹⁰ Pirmā akcija notika jau 1. maijā: Maskavā kāds jauniešs meta divas pudeles ar eļļainu šķidrumu uz Latvijas vēstniecību. Uz ēkas fasādes izveidojās traips 4 m² platībā. Aizturētais jauniešs paskaidroja, ka viņš 30. aprīlī redzējis televīzijas raidījumu par Rīgā notiesātajiem krievu nacionālboļševikiem un metis pudeles uz vēstniecību, protestējot pret tiesas lēmumu. Tiesas zālē atbrīvotais V.Moskovcevs 1. maija sociālistu mītiņā aicināja cīnīties ne tikai mutiski, bet cīņu turpināt ar dūrēm. Notiesātie pārsūdzēja Rīgas apgabaltiesas 30.aprīļa spriedumu. 2001. gada 10. oktobrī Augstākā tiesa trim Krievijas nacionālboļševikiem izvirzīto apsūdzību terorismā

²⁰⁹ Mihails Farbtuhs—apsūdzēts par 31 Latvijas ģimenes izsūtīšanu uz Sibīriju 1940.un1941.gadā. Augstākā tiesa 2000. gada janvārī piesprieda sodu - brīvības atņemšanu uz 7 gadiem samazināja līdz pieciem gadiem. 2001. gadā M.Farbtuhs iesniedza sūdzību Eiropas Cilvēktiesību tiesā. 2004. gadā Eiropas Cilvēktiesību tiesa piesprieda izmaksāt iesniedzējam kompensāciju 5 000 eiro apmērā morālā kaitējuma atlīdzināšanai un 1 000 iero tiesāšanās izdevumu atlīdzībai.

²¹⁰ “*Uac*”.02.05.2001.

pār kvalificēja pret apsūdzību par huligānismu, atceļot Rīgas apgabaltiesas spriedumu. Sergejs Solovjovs tika atzīts par vainīgu noziegumā, kas paredzēts Krimināllikuma 231.panta 2.daļā – par huligānismu, ja tas izdarīts personu grupā, un tiesa viņam piesprieda brīvības atņemšanu uz sešiem gadiem ar policijas kontroli uz vienu gadu. Pēc šā paša panta tika notiesāts arī Maksims Žurkins, kam tiesa piesprieda brīvības atņemšanu uz pieciem gadiem ar policijas kontroli uz vienu gadu. Dmitrijam Gafarovam, kas nozieguma izdarīšanas brīdī bija nepilngadīgs, tiesa piesprieda brīvības atņemšanu uz vienu gadu ar policijas kontroli uz vienu gadu. Nacionālboļševiki no teroristiem pārtapa par vienkāršiem huligāniem. Augstākās tiesas senāts 2002. gada 18. februārī, kasācijas kārtībā izskatot prokuratūras protestu par Sv.Pētera baznīcas ieņemšanu notiesātiem nacionālboļševikiem, atstāja spēkā iepriekšējo tiesas lēmumu. Dmitrijs Gafarovs Augstākās tiesas piespriedo sodu – brīvības atņemšanu uz vienu gadu – uz to brīdi bija izcietis un pēc atbrīvošanas no Latvijas izraidīts. Līdz šim nav gūti tieši pierādījumi, ka tieši šie notikumi ir iemesls sekojošai traģēdijai. 2001. gada 15. oktobrī savas mājas pagalmā Lāčplēša ielā 29. ar vairākiem šāvieniem no muguras tika nogalināts Rīgas Apgabaltiesas Krimināllietu kolēģijas priekšsēdētājs Jānis Laukroze (pielikums Nr. 3, 72. attēls). Pirmo reizi kopš neatkarības atjaunošanas Latvijā bija noslepkavots tiesnesis. J.Laukroze lasīja spriedumu terorismā apsūdzēto nacionālboļševiku lietā. 2002. gada jūnijā Sergejs Solovjovs un Maksims Žurkins tika izdoti Krievijai tālākai soda izciešanai. M.Žurkins no ieslodzījuma tika atbrīvots pirms termiņa 2003. gada pavasarī, S.Solovjevs atbrīvots nosacīti pirms visa soda izciešanas novembrī. Dienā, kad no Latvijas tika izraidīts sodu izcietušais jaunais krievu nacionālboļševiks Dmitrijs Gafarovs, Drošības policija nodeva prokuratūrai krimināllietu, kurā figurē Latvijas nacionālboļševiku organizācijas Alīna Ļebedeva. Par Alīnu Ļebedevu, skolnieci no Daugavpils Latvija un plašāka pasaule uzzināja 2001. gadā, kad viņa 8. novembrī ar neļķēm ieplaukāja Velsas princi Čārlzu²¹¹ pie Brīvības pieminekļa viņa vizītes laikā Rīgā (pielikums Nr. 3, 73.attēls). Tolaik sešpadsmitgadīgā meitene tā esot protestējusi pret NATO un karu Afganistānā. Pēc incidenta Alīna Ļebedeva ir pazīstama kā “Neļķu Alīna”. Plašsaziņas līdzekļi nodēvēja notiekošo par terora aktu, izpildītāju par “puķu teroristi”. Drošības policija ierosināja kriminālprocesu pēc Krimināllikuma 87. panta “Ārvalsts pārstāvja dzīvības un veselības apdraudējums:

(1) Par uzbrukumu ārvalsts vai tās valdības vadītājam vai citam ārvalsts pārstāvim, kas oficiāli ieradies Latvijas Republikā, ja uzbrukums saistīts ar šīs personas dzīvības vai veselības apdraudējumu.”

Par šo noziegumu draudēja sods brīvības atņemšana uz laiku līdz piecpadsmit gadiem. Britu karaļnams lūdza nesodīt Alīnu Ļebedevu, Latvijas prokuratūra kriminālprocesu izbeidza. Līdzīgs notikums, vismaz pēc izpildījuma, notika 2002. gada 31. jūlijā, kad estrādes mūzikas festivāla “Jaunais Vilnis” organizatoram un žūrijas komisijas loceklim Raimondam Paulam atklāšanas laikā sejā iemeta torti. Izpildītājs nacionālboļševiks Andrejs Duplinskis, kurš akciju pamatoja ar protestu pret R.Paula iestāšanos Tautas partijā. Personas apdraudējums abos nodarījumos vienāds, arī motivācija un politiskā pārliecība A.Ļebedevai un A. Duplinskim sakrīt. Neskatoties uz atpazīstamību un popularitāti R.Paulam, atšķirībā no Prinča Čārlza, nav speciālas aizsargātas personas statusa. Tāpēc pret A. Ļebedevu tika ierosināta krimināllieta pēc Krimināllikuma 87. panta, bet A.Duplinskim sākumā piemēroja 15 diennaktis administratīvā aresta, tad prokuratūra ierosināja Krimināllikuma 231. panta “Huligānisms”. 2002. gada 27. novembrī Jūrmalas tiesa piesprieda A.Duplinskim divus gadus brīvības atņemšanu nosacīti.

²¹¹ *The Prince Charles, Prince of Wales.*

Princis Čarlzs vizītes laikā apmeklēja arī Daugavpili. “Neļķu Alīnas” turpmākā dzīvē izvērtās kā cīņa. Viņa aktīvi piedalījās nacionālboļševiku akcijās: 2004. gada 9. janvārī Rīgā tika aizdedzinātas Izglītības un zinātnes ministrijas durvis. Pusstundu pēc nozieguma izdarīšanas ministrija saņēma elektronisku vēstuli, kura vēstīja, ka notikusi nacionālboļševiku protesta akcija un tā ir tikai sākums tālākai cīņai pret izglītības reformu Latvijā. Daugavpīliešiem Alīnai Ļebedevai un Aleksandram Gridasovam Rīgas Centra rajona tiesa piemēroja drošības līdzeklis - apcietinājums līdzeklis – apcietinājums. Pēc pāris gadiem viņa Maskavā (Krievija) kopā ar citiem nacionālboļševikiem ieņēma Krievijas prezidenta kanceleju, pieprasot prezidenta V.Putina atkāpšanos. Visi akcijas dalībnieki saņēma reālu cietumsodu. Pēc atgriešanās Latvijā, A.Ļebedeva 2009. gadā startēja Eiroparlamenta vēlēšanās no partijas “Par Dzimteni” saraksta.

Sakarā ar konfliktu Ukrainā internetā tika ievietoti videomateriāli, kuros trīs vīrieši krievu valodā apgalvo, ka ir no Latvijas pilsētas Ludzas. Viņi sniedz savu motivāciju, kādēļ viņi karo svešā valstī un aicina doties uz Ukrainas dienvidaustrumiem. Drošības policija pirmo reizi Latvijā uzsāka kriminālprocesu pēc “Krimināllikuma” 88.² panta: “Aicinājums uz terorismu un terorisma draudi”. Latvijas nacionālboļševiks Vladimirs Lindermans atzina, ka no Latvijas Austrumukrainas separātistu pusē varētu karot apmēram desmit cilvēku.²¹² Drošības policija izplatīja informāciju, ka personas no Latvijas piedalās arī militārajā konfliktā Sīrijā un Irākā. Viņi pievienojušies par teroristisko atzītam “*ISIL*” grupējumam. Piedalīšanās ārvalstīs notiekošā bruņotā konfliktā, sevišķi gadījumos, kad tā saistāma ar dalību nekonvencionālos bruņotajos spēkos vai paramilitārās grupās, liecina par būtiskiem apdraudējumiem civiliedzīvotājiem un starptautiskajam mieram kopumā, ko apliecina arī konflikta eskalācija Ukrainā. No Latvijas ārējās drošības viedokļa ir būtiski nepieļaut valstspiederīgo iesaisti konfliktā kā tādu. Daudzas Eiropas valstis meklē tiesisku risinājumu ierobežot savu pilsoņu dalību militārajos konfliktos ārzemēs. Arī Latvijas likumdošanā neparedzēja tiesiska pamata ierobežot pārvietošanās brīvību un saukt pie atbildības personas, kuras aktīvi piedalās ārvalstīs notiekošos bruņotos konfliktos. Ja kļūst zināms, ka persona plāno iesaistīties šādā konfliktā ārvalstīs, ar viņu varētu veikt preventīvas pārrunas, taču efektīvu instrumentu, lai novērstu izceļošanu, nebija. 2015. gada 12. februārī Saeima kā steidzamus pieņēma grozījumus “Krimināllikumā”, kas paredz ieviest kriminālatbildību par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā ārzemēs, par bruņota konflikta finansēšanu, kā arī vervēšanu, apmācīšanu un nosūtīšanu bruņotam konfliktam:

“77.¹ pants. Prettiesiska piedalīšanās bruņotā konfliktā

Par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā, tas ir, par aktīvu piedalīšanos ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā, kas vērsts pret valsts teritoriālo neaizskaramību vai politisko neatkarību vai citādi ir pretrunā ar Latvijas Republikai saistošām starptautiskajām tiesībām, neievērojot normatīvos aktus vai Latvijas Republikai saistošus starptautiskos tiesību aktus.

77.² pants. Bruņota konflikta finansēšana

Par jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā iesaistītai pusei, kuras darbība vērsta pret valsts teritoriālo neaizskaramību vai politisko neatkarību vai citādi ir pretrunā ar Latvijas Republikai saistošām starptautiskajām tiesībām, kā arī personas vervēšanai, apmācīšanai vai nosūtīšanai, lai tā prettiesiski piedalītos ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā.

²¹² “Ukrainā karo vismaz vēl viens nacionālboļševiks no Ludzas, ziņo “Nekā personīga””, [www.delfi.lv 07.09.2014.](http://www.delfi.lv/news/national/politics/ukraina-karo-vismaz-vel viens-nacionalbolseviks-no-ludzas-zino-neka-personiga.d?id=44938692#ixzz3i1w4LP35)
<http://www.delfi.lv/news/national/politics/ukraina-karo-vismaz-vel viens-nacionalbolseviks-no-ludzas-zino-neka-personiga.d?id=44938692#ixzz3i1w4LP35>

77.³ pants. Vervēšana, apmācīšana un nosūtīšana bruņotam konfliktam

Par personas vervēšanu, apmācīšanu vai nosūtīšanu, lai tā prettiesiski piedalītos ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā.”²¹³

Likuma grozījumi dod iespēju saukt pie kriminālatbildības Latvijas iedzīvotājus, kuri nelikumīgi piedalās vai atbalsta militāros konfliktus ārvalstīs.

No 2000. gada līdz 2015. gadam Latvijā uzsākti seši kriminālprocesi pēc “Krimināllikuma” 88., 88.¹, 88.², 88.³ pantiem. Trīs no sešiem kriminālprocesiem uzsākti 2014. gadā:

1. Saskaņā “Krimināllikuma” 88.¹ panta otrajai daļai, par terorisma finansēšanu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējās vienošanās vai ja tas izdarīts lielā apmērā. Izmeklēšanā noskaidrots, ka organizēta personu grupa nodarbojās ar noziedzīgi iegūtu legalizēšanu lielā apmērā. Tika veikti vairāki naudas pārskaitījumi uz Pakistānu reliģiskai organizācijai un komercuzņēmumam. Taču izmeklēšanā nav gūti pierādījumi, ka naudas pārskaitījumi veikti ar mērķi finansēt terorismu.

2. 2014. gada 28.-30. augustā interneta vietnē “www.youtube.com” divi Latvijas pilsoņi un viens Latvijas Republikas nepilsonis ievietoja videoaicinājumu pievērsties terorismam. Kriminālprocess uzsākts pēc “Krimināllikuma” 88.² un 88.³ pantiem par publisku aicinājumu uz terorismu, par personu vervēšanu terora aktu veikšanai. Iesaistītās personas pašlaik, iespējams, atrodas Austrumukrainas teritorijā.

3. 2014. gada aprīlī sūtījumus saņēma Rīgas Dome un lielākie interneta ziņu portāli. Vēstulēs tika izteikti draudi veikt spridzināšanu 9. maija pasākumā, ja tas netiks atcelts. Vēstules autors rakstīja: “mēs esam latvieši, kurus neapmierina notiekošais Rīgā, ne Latvijā. Krieviski runājošiem cilvēkiem nav tiesības nosodīt Latvijas likumus par to, ka Latvijā vienīgā valsts valoda ir latviešu valoda.” Kriminālprocess uzsākts pēc “Krimināllikuma” 88.² panta par draudiem īstenot terora aktu, ja ir pamats uzskatīt, ka tas var tikt veikts.

2015. gada 10. jūnijā, zināmā mērā, atkārtojas 2000. gada 17. novembra notikumi Pēterbaznīcā. Divas personas, pārkāpjot žogam, iekļuva Nacionālo bruņoto spēku bāzē Ādažos. Pēc aizturēšanas tika noskaidrots, ka pārkāpēji ir divi Krievijas pilsoņi Andrejs Popko un Aleksandrs Kurkins. Pie viņiem atrastas skrejlapas angļu valodā un karogs Georga lentes krāsā. Trešais līdzdalībnieks fotografēja notiekošo, pēc tam aizbrauca. Incidents notika laikā, kad Ādažu bāzē sākas starptautiskās militārās mācības “*Saber Strike 2015*”, kurās piedalījās vairāk nekā 6000 karavīru no 13 valstīm. Aizturētie Krievijas pilsoņi ir aizliegtās Krievijas Nacionālboļševiku partijas jaunā veidojuma partijas “Cita Krievija” (*Другая Россия*) biedri. Skrejlapās bija aicinājums aizliegt izvietot NATO spēkus Baltijas valstīs. Kriminālprocesa ietvaros, aizturētajiem piemērots aizdomās turētā statuss, saskaņā ar Krimināllikuma 88. panta trešo daļu par mēģinājumu veikt teroristiskas darbības, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējās vienošanās un 85. pantu spiegošana. Latvijā Krievijas pilsoņi ieobrauca no Šengenas zonas caur Lietuvu (pielikums Nr. 3, 74. attēls).

3.3. Atsevišķu valstu tiesiskais regulējums

Citu valstu krimināltiesību pārzināšana ir svarīga vismaz trīs iemeslu dēļ:

1. Atrodies vienā ģeogrāfiskajā telpā, valstu tiesību aizsardzības institūcijām aktīvi jāsadarbjas, lai vienoti un efektīvi cīnītos ar noziedzību visās tās izpausmēs un novērstu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Zināšanas par līdzīgo un atšķirīgo krimināltiesībās atvieglo sadarbību un padara to efektīvāku;

²¹³ Grozījums Krimināllikumā, “Latvijas Vēstnesis”, 34(5352), 18.02.2015.

2. Citu valstu normatīvajos aktos iestrādātās juridiskās konstrukcijas var palīdzēt attīstīt mūsu krimināltiesības, atklāt un novērst nepilnības, radīt jaunus tiesību institūtus, kas sekmīgāk aizsargāt sabiedrības intereses;

3. Informācija par ārvalstu kriminālajiem tiesību aktiem ir nozīmīga mūsu valsts pilsoņiem, kuri ceļo ārzemēs, jo, nebūdami informēti par ārvalstu tiesību īpatnībām, var izdarīt noziedzīgus nodarījumus, pat neapzinoties to.

Igaunija

Igaunijas Republikas Parlaments “Sodu Kodeksu”²¹⁴ pieņēma 2001. gada 6. jūnijā; tas stājās spēkā no 2002. gada 1. septembra. Līdz “Sodu Kodeksa” pieņemšanai Igaunijā darbojas “Igaunijas Kriminālkodekss”, kurš bija pārstrādāts jaunā redakcijā “Igaunijas PSR Kriminālkodekss”²¹⁵, kurā divos pantos bija paredzēta atbildība par teroristiska rakstura noziegumiem: 64¹.pants.Terorisms. un 65.pants.Terora akts pret ārvalsts pārstāvi.

“Sodu Kodeksā” atbildība par teroristiska rakstura noziegumiem paredzēta 15.nodaļas “Vainojami nodarījumi pret valsti”, 2. nodaļījumā “Vainojami nodarījumi pret valsts varu” 237. pantā “Terorisms”:

“(1)Par nodarījumu, kas vērsts uz kaitējuma nodarīšanu veselībai vai nonāvēšanu vai sagrābšanu, mantas bojāšanu vai iznīcināšanu nolūkā izprovocēt karu vai starptautisku konfliktu, vai aiz politiskiem vai reliģiskiem motīviem. Terorisma tiek atzīts par noziegumu pret valsti, par sodāmām atzīst darbībām, kas vērstas uz kaitējuma nodarīšanu personas dzīvībai vai veselībai, arī personas sagrābšanu, kā arī mantas bojāšanu vai iznīcināšanu. Minētās darbības tiek atzīstamas par terorismu, saskaņā ar Sodu Kodeksu, ja tās izdarītas ar nolūku izprovocēt karu vai starptautisku konfliktu vai arī politisku vai reliģiozu motīvu dēļ.”

Lietuva

“Lietuvas Republikas kriminālkodekss”²¹⁶ apstiprināts ar 2000. gada 26. septembra likumu; stājās spēkā no 2003. gada 1. janvāra. Atbildība par terorismu paredzēta Lietuvas Republikas kriminālkodeksa XXXV nodaļas “Noziegumi pret sabiedrisko drošību” 250.pantā “Terora akts”:

“1.Tas, kurš, radot briesmas daudzu cilvēku dzīvībai vai veselībai, izdarījis spridzināšanu, dedzināšanu, izplatījis dzīvībai kratīgas radioaktīvas, bioloģiska vai ķīmiskas vielas, preparātus vai mikroorganismus.

2. Tas, kurš izdarījis šā panta 1.daļā paredzētos nodarījumus, ja terora akts bijis vērsts pret stratēģiskas nozīmes objektu vai ja tā rezultātā ticis nodarīts smags kaitējums cilvēka veselībai, vai gājis bojā kaut vai viens cilvēks. Atbildība ir bargāka, ja terora akts bijis vērsts pret stratēģiskas nozīmes objektiem vai ja tā rezultātā nodarīts smags kaitējums cilvēka veselībai vai gājis bojā kaut vai viens cilvēks.

“Atbildība par ķīlnieku sagrābšanu paredzēta kriminālkodeksa nodaļas 252. pantā “Ķīlnieku sagrābšana”:

²¹⁴ Penal Code(consolidated text,Jan.2004) www.legaltext.ee.

²¹⁵ Закон Эстонской Республики от 7 мая 1992 года “О введении в действие новой редакции Уголовного кодекса Эстонской ССР–Уголовного Кодекса”, Ведомости ЭР, 1992., 20., 287. и 288.

²¹⁶ The Lithuanian Penal Code. Saint Petersburg Yuridichesky Center Press 2002.

“1. Tas, kurš sagrābis vai turējis personu par ķīlnieku un par tās atbrīvošanu pieprasījis no starptautiskas sabiedriskas organizācijas, valsts vai tās instances izdarīt jebkādu darbību vai atturēties no darbībām, kā arī tas, kurš draudējis ar nolaupītā cilvēka acumirkliģu nogalināšanu, pietam pieprasot tādu apstākļu radīšanu, kuri tam palīdzētu izvairīties no aizturēšanas.”

Nodarījuma subjektīvā puse, vainīgās personas nolūks piespiest starptautisku orgānizāciju veikt darbību vai tieši otrādi atturēties notās, faktiski norāda uz teroristiska rakstura noziegumu. Lietuvas Kriminālkodekss paredz atbildību par noziedzīgas apvienības organizāciju, vadību un dalību tās darbībā (249. pants), gaisa kuģa sagrābšanu (251.pants), kuru sastāvos varētu būt saskatāmas terorisma pazīmes.

Lielbritānija

Krimināltiesisko normu attīstība pret darbībā terorismam Lielbritānijā, kurā ir nopietna pieredze cīņā ar terorismu, notika divos virzienos:

- 1) tika pieņemti likumi, kuri darbojās tikai Ziemeļīrijas teritorijā;
- 2) krimināltiesiskās normas, kuras darbojās pārējā Apvienotās Karalistes teritorijā.

Vēl viens svarīgs tiesību avots ir tiesiskais deleģējums. Iekšlietu ministram (likumdošanas aktā bieži tiek lietots termins “*State Secretary*” – Valsts sekretārs) tiek piešķirtas plašas pilnvaras šo deleģēto likumdošanas aktu piemērošanā. Deleģētie akti bieži regulē svarīgas un sabiedriski jūtīgas sfēras: nosaka speciālo struktūru kompetenci, atsevišķu soda veidu piemērošanu un izpildi, nosaka kompensācijas apjomu personām, kuras cietušas terora aktos.

Pirmā virziena likumi: 1973. gada “Likums par Ziemeļīriju (ārkārtas stāvokļa nolikumi)”²¹⁷, 1974. gada “Likums par Ziemeļīriju (jaunatnes jautājums)”, kurš paredzēja iespēju līdz tiesai turēt cietumā nepilngadīgos vecumā no 14 līdz 16 gadiem, apsūdzētus par kriminālnoziegumu izdarīšanu Ziemeļīrijas teritorijā. Abos likumos ir speciāli panti, kuri atrunā, ka likuma normas ir spēkā tikai Ziemeļīrijas teritorijā.

Otrā virziena likumi: pārējā Lielbritānijas teritorijā līdz 2000. gadam bija spēkā 1974. gada “Terorisma novēršanas likums (pagaidu nolikums)”²¹⁸, kurā veikti grozījumi 1976., 1984. un 1989. gadā. 2000. gadā tika pieņemts “Likums par terorismu (*Terrorism Act 2000*)”, kurš ar izmaiņām pieņemtām 2001. gada “Likumā Par kriminālo justīciju un policiju”²¹⁹.

Šie likumi ir pamats saukšanai pie kriminālatbildības par terorisma visu veidu izpausmēm. Vēl jāpiemin 1998. gada “Likums Kriminālā justīcija (Terorisms un vienošanās)”²²⁰.

Sakarā ar to, ka 1978. gadā Lielbritānija pievienojās Eiropas konvencijai cīņā ar terorismu, tika pieņemts Likums “Cīņa ar terorismu”²²¹, kurā paredzētas normas noziedznieku izdošanai, un Likums “Par personu aizsardzību”, saskaņā ar starptautisko likumdošanu²²². Terorismu Lielbritānijas likumdevējs definē kā politiski motivētu vardarbību t.sk. jebkura veida vardarbību, kuras mērķis ir baiļu izraisīšanu sabiedrībā vai tās daļā. Galvenā pazīme teroristiskai

²¹⁷ Northern Ireland(Emergency Provisions) Act.

²¹⁸ Prevention of Terrorism(Temporary Provisions).

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/4/contents> [skatīts 23.10.2014.]

²¹⁹ Criminal Justice and Police Act 2001.

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2001/16/contents> [skatīts 23.10.2014.]

²²⁰ Criminal Justice(Terrorism and Conspiracy) Act 1998.

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/40/contents> [skatīts 23.10.2014.]

²²¹ Supression of Terrorism Act 1978.

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/26/contents> [skatīts 23.10.2014.]

²²² Internationally Protected Persons Act 1978.

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/17/contents>[skatīts 23.10.2014.]

darbībai ir dalība noziedzīgā (teroristiskā), aizliegtā organizācijā vai grupējumā. Persona, kura iestājusies organizācijā, kad tā vēl nebija aizliegta, bet pēc organizācijas aizlieguma nav darbojusies tajā, pie kriminālatbildības netiek saukta. Likums aizliedz jebkura veida terorisma vai teroristisko organizāciju reklāmu. Persona, kura publiskā vietā ar savu ārējo izskatu, apģērbu, simbolisku demonstrē atbalstu aizliegtai organizācijai (melns uzvalks, tumšas brilles un melna berete kā aizliegtās Īru Republikāņu Armijas uniforma), tiek sauktas pie kriminālatbildības par terorisma atbalstu un var tikt sodītas ar cietumsodu līdz 6 mēnešiem vai naudas sodu līdz 5 tūkstošiem angļu mārciņu. Pēc 2001. gada 11. septembra teroristu uzbrukumiem Ņujorkā un Vašingtonā, Lielbritānijā tika pieņemts "Likums Par pret darbību terorismam", noziedzībai un drošības garantēšanu, kura mērķis bija ar likuma normām atbalstīt tās sabiedrības dzīves nozares, kurām nepieciešama papildus aizsardzība no terorisma. Likums noteica papildus pilnvaras valdībai: a) informācijas ieguves, apstrādes un apmaiņas jomā, terorisma aktu novēršanai; b) imigrācijas procedūras modernizācija; c) drošības sistēmas uzlabošana dzelzceļa un gaisa transportā; d) toksisko vielu aprites kontroles pastiprināšana, kuras var būt teroristu uzbrukuma mērķis gan pašas izmantotas kā uzbrukuma līdzeklis. Likums paplašināja policijas pilnvaras:

- 1) ārvalstu pilsoņu, kuri tiek turēti aizdomās par starptautisko terorismu, aizturēšana;
- 2) kratīšanu un pārmeklēšanu veikšana, ar mērķi noskaidrot aizdomās turamā personību;
- 3) saprātīga spēka pielietošana;
- 4) ārvalstu un Lielbritānijas pilsoņu daktiloskopija personības identifikācijai;
- 5) personu arests, kuras pārkāpušas antiteroristiskos likumus.

Likumā pastiprināta atbildība par masu iznīcināšanas līdzekļu izmantošanu vai draudiem tos izmantot ar mērķi ietekmēt valdības lēmumus vai baidīt sabiedrību. Kriminālsodāma ir arī viltus informācijas par terora aktu izplatīšana, kā arī vielu nosūtīšana pa pastu ar nolūku pārliecināt, ka tās var būt indīgas.

Francija

Līdz 1986. gadam Francijas krimināltiesībās terorisms netika izskatīts kā atsevišķs nozieguma veids. Saukšana pie kriminālatbildības notika vispārējā kārtībā kā par sevišķi smagu noziegumu, saskaņā ar Francijas "Kriminālkodeksu" un 1981. gada 2. februāra likumu Nr. 81-82 "Par drošības pastiprināšanu un personas brīvību". Likumi paredzēja tiesas kompetenci iztiesājot lietu vispārējā kārtībā piemērot papildus sodu, ja noziegumā bija saskatāmi terorisma elementi: politisko, pilsonisko un ģimenes tiesību ierobežojumi (aizliegums būt par aizbildni), aizliegums dzīvot noteiktā reģionā vai vietā. Likumos bija paredzēts speciāla procesuāla kārtība ar terorismu saistīto noziegumu izmeklēšanā, kā arī speciāls režīms sodu izpildes vietās. Pirms speciāla likuma par terorisma apkarošanu pieņemšanas 1986. gadā, Francijā notika vairākas terora aktu sērijas. Valdība spiesta izstrādāt virkni normatīvo aktu, lai sekmīgāk garantētu sabiedrības drošību no teroristiskās vardarbības. Pēc Parīzes Universitātes profesores Mari-Elizebetes Kartje domām likumdošanas procesu var sadalīt trijos etapos. Pirmais etaps sākās ar 1986. gada 9. septembra likuma Nr. 86-1020 "Par cīņu ar terorismu un valsts drošības apdraudējumu" pieņemšanu. Francija bija pēdējā Rietumeiropas valsts, kura pieņēma speciālu likumu cīņai ar terorismu. Šī novēlošanās izskaidrojama ar sabiedrības attieksmi pret valdības pasākumiem terorisma apkarošanas jomā, kuri neguva iedzīvotāju atbalstu, jo līdz šim terora akti bija vērsti pret politiķiem, biznesmeņiem un maz skāra sabiedrības ierindas pārstāvjus. Valdība uzskats, ka speciālu mehānismu izveidošana (speciālas tiesas, kuras izskatītu tikai lietas par terorismu) apdraudētu demokrātisko principu par vienlīdzību likuma priekšā. Sabiedrības attieksme pret

terorisma problēmu krasi mainījās pēc 1986. gada rudenī Parīzē nograndušajiem sprādzieniem kafejnīcā dzīvojamā kvartālā pilsētas centrā, populārā universālveikalā „Tati” un rātsnamā. Sprādzienā cieta daudzi gadījuma cilvēki – apmeklētāji un garāmgājēji. Tas ļāva likumdevējam pievērsties jaunu normatīvo aktu izstrādei un pieņemšanai saistībā ar pret darbību terorismam. 1986. gada 9. septembrī tika pieņemts likums “Par cīņu ar Terorismu un valsts drošību”. Likumā nav dota teroristiskā rakstura nozieguma definīcija, bet noteikti nosacījumi, pēc kuriem noziegumu var uzskatīt par teroristisku:

“1) Vienas personas vai noziedzīga grupējuma izdarīts bīstams sabiedriskās drošības pārkāpums iebaidīšanas vai terora ceļā. Galvenā teroristiska nozieguma pazīme nav persona vai personu grupa kā izpildītāji, bet nozieguma mērķis – iebaidīt vai terorizēt likuma paklausīgus iedzīvotājus (sabiedrību) tādā veidā iespaidot valsts darbību.

2) Nodarījums satur noziegumu pazīmes, kuri uzskaitīti likuma 1. pantā:

- apzināta sabiedriskā vai personīgā īpašuma iznīcināšana, veselībai un dzīvībai bīstamā veidā;
- noziedzīga organizācija;
- tīša prettiesiska nonāvēšana, mērķtiecīga vardarbība, kura radījusi miesas bojājumus, izsaukusi invaliditāti vai personas nāvi;
- tīšas vardarbīgas darbības pret personu, kura nav sasniegusi 15 gadu vecumu, regulāras vai izsaukušas miesas bojājumus vai invaliditāti;
- nolaupīšana, ķīlnieku sagrābšana, nelikumīgs arests, prettiesiska personas brīvības ierobežošana;
- nepilngadīgā nolaupīšana ar viltu vai izmantojot draudus vai vardarbību;
- noziegumi pret īpašumu;
- gaisa kuģa aizdzīšana”.

Pie teroristiska rakstura noziegumiem attiecināma arī sabiedrisko pieminekļu iznīcināšana, izmantojot sprāgstvielas vai uzliesmojošos šķidrumus, spridzināšanas ierīču izgatavošana. 1992. gadā Francijā tika pieņemts jauns “Kriminālkodekss”, kura ceturtajā grāmatā 2.sadaļa veltīta teroristiska rakstura noziegumiem. Terora aktu nosacījumi saglabāti kā likumā “Par cīņu ar terorismu un valsts drošību”, papildus terora aktu uzskaitījums papildināts ar informātikas jomas noziegumiem: pretlikumīga piekļuve datu bāzēm, datu izmantošana. Bez nosauktā par terora aktu uzskata:

- sprāgstvielu un spridzināšanas ierīču ražošanu, glabāšanu, pārdošanu, importu, eksportu, transportēšanu;
- 1. un 4. kategorijas šaujamieroču un munīcijas glabāšanu, nēsāšanu un transportēšanu (saskaņā ar 1939. gada 18.aprīļa Dekrēta 1. pantu);
- ķīmisko un bioloģisko ieroču izstrādi, izgatavošanu, glabāšanu, pirkšana un nodošanu citiem.

Francijas Kriminālkodeksa 421-2. pants nosaka atbildību par “Ekoloģisko terorismu”, apzinātu darbību sabiedrības iebiedēšanai, valdības iespaidošanai, izsakot draudus ievadīt gaisā, ūdenī vai zemē vielas, kuras var izraisīt bīstamību cilvēku un dzīvnieku veselībai, izraisot ekoloģisko krīzi.

Grieķija

Grieķijas tieslietu sistēmas īpatnība ir tāda, ka ikviens ieslodzītais, neraugoties uz to, cik smagus noziegumus pastrādājis un cik bīstams ir sabiedrībai, pēc astoņiem cietumā pavadītiem gadiem var pretendēt uz īsiem atvaļinājumiem. 2003. gadā Grieķijas tiesa piesprieda sodus notvertajiem teroristiskā grupējuma “Revolucionārā organizācija 17. novembris” (*Epanastatiki Organosi 17 Noemvri*)²²³ dalībniekiem. Piecpadsmit no deviņpadsmit apsūdzētajiem tika atzīti par vainīgiem. Starp tiesājamiem bija Savvas Ziros (*Savvas Xiros*), kura vaina tika pierādīta par līdzdalību sešās slepkavībās, kuras notika iepriekšējā gadsimta astoņdesmito gadu nogalē un deviņdesmito sākumā. Tiesa viņam piesprieda sešus mūža ieslodzījumus un papildus 25 gadus cietumā. Pēc astoņiem ieslodzījumā pavadītajiem gadiem, S.Ziros aktīvi sāka izmantot savas tiesības uz atvaļinājumu. 2013. gada 31. decembrī viņš atstāja Koridalosa cietumu Atēnās, taču noteiktajā atgriešanās dienā – 2014. gada 7. janvārī S.Ziros cietumā neieradās. 20. janvārī internetā parādījās S.Zirosa manifests, kurā ir aicinājums uz revolūciju un cīņu ar valdību, kura novedusi valsti līdz bankrotam (pielikums Nr. 3, 75., 76., 77. attēls). S.Zirosa pazušana satraukusi ES valstis un ASV, ka Grieķijā var atjaunoties terorisma vilnis vairāk nekā desmit gadus pēc tam, kad grieķi pielika punktu ideoloģiski motivētiem asiņainiem uzbrukumiem, kuri ilga gandrīz trīsdesmit gadus. Pēc šiem notikumiem, atklājās pārkāpumi cietumā, kurā bija ieslodzīts Savvas Ziros. Viņam bija iespēja brīvi pārvietoties pa cietuma korpusiem un sazināties ar citiem par terorismu notiesātajiem. “Grieķijas premjerministrs Antonio Samars solījis, ka turpmāk notiesātos, kurus uzskata par sabiedrībai bīstamiem kontrolēs stingrāk.”²²⁴

ASV

Federālajā līmenī ASV nav vienota normatīva akta, saistībā ar terorismu kā noziedzīgu nodarījumu. Atbildība par teroristiska rakstura noziegumiem ir paredzēta vairākos likumos un normatīvajos aktos:

- Federālais likums par civilo aizsardzību (1958. gads);
- Likums par cīņu ar terorismu (1990. gads);
- Likums par cīņu ar starptautisko terorismu (1984. gads);
- Likums par noziedzības kontroli (1990. gads);
- Likums par cīņas ar terorismu pastiprināšanu ASV un aiz robežām (1993. gads);
- Likums par cīņu ar terorismu un augstākā soda mēra efektivitāti (1996. gads);
- Likums terorisma upuru tiesību aizsardzību (1998. gads).

Šo likumu un citu normatīvo aktu normas ir iekļautas vienotā ASV Konsolidētā likuma kodeksā (*United States Code 1994. gads*). Kodekss sadalīts sadaļās-Titulos (*Title*). 18. Titulā ir speciāla 113B nodaļa (*Chapter 113B*), kurā iekļautas normas par terorismu:

- jurisdikcija;
- atbildība;
- līdzdalība;
- terorisma finansēšana.

²²³ Grupējums “17. novembris” darbojās Grieķijas teritorijā no 1975. gada. Nosaukts par godu 1973. gada notikumiem, kad policija apspieda studentu nemierus Atēnu politehniskajā universitātē. Ideoloģija marksisms. Līdz 1995. gadam nogalinātas 20 personas. Darbojās lielā slepenībā, speciālie dienesti 20 gadus nespēja atklāt grupējuma dalībniekus. Tikai gadījums, neveiksmīgi veicot spridzināšanu, ļāva policijai aizturēt spridzinātāju un pēc viņa liecībām citus grupējuma dalībniekus.

²²⁴ “Diena”. 22.01.2014. <http://www.diena.lv> [skatīts 22.01.2014.]

22. Titulā noteiktas justīcijas ministra un ģenerālprokurora kompetences, vīzu ierobežojošie pasākumi pret personām, kuri saistīti ar teroristisko darbību, atbildība par narkoterorismu. 8 Titulā noteiktas teroristu izraidīšanas kārtība. 42 Titulā noteikta atbildība par kodolterorismu. Jauns pavērsiens ASV krimināltiesiskā regulējuma jomā notika pēc 2001. gada 11. septembra notikumiem. ASV Prezidents 2001. gada 13. novembra izdeva rīkojumu (*President Issues Military Order*) “Lietu ierosināšana un izmeklēšana, aizturēšana attiecībā uz nepilsoņiem cīņā ar terorismu”. Bez prezidenta rīkojuma jāatzīmē vēl divi nozīmīgi normatīvie akti, kuri pieņemti pēc 2001. gada 11. septembra: “ASV Patriota Akts 2001” (*USA Patriot Act of 2001*), Justīcijas ministra 2001. gada 31. oktobra Pavēle, kura pieļauj noklausīties konfidencialās “advokāts – klients” sarunas.

4. TERORISMA PSIHOLOĢISKIE ASPEKTI

Kopējā globalizācijas procesā notikusi arī gan vispārējās noziedzības, gan terorisma globalizācija. Noziedzība ieguva starptautiskus mērogus organizētās noziedzības un starptautisko teroristisko grupējumu tīklu formā. Vardarbības nekontrolējamais vilnis sadalīja pasauli divās daļās: noziedznieki (t.sk. teroristi) viena daļa un sabiedrība otra. Pasaules sabiedrības daļa ir nesamērojami lielāka par noziedznieku daļu, taču sabiedrības sociālās aizsardzības pasākumi pret vardarbību nedod vēlamos rezultātus. Pretpasākumu terorismam sagatavošanā un realizācijā liela nozīme ir terorisma kā parādības izpēti no psiholoģijas viedokļa, psiholoģiskās palīdzības sniegšana teroristisko uzbrukumu upuriem. Saistībā ar terorismu kā parādības psiholoģiskajiem aspektiem uzmanību jāpievērš sekojošiem aspektiem:

- teroristiskās darbības psiholoģiskie aspekti un motivācija.
- teroristu organizāciju sociālpsiholoģiskie aspekti un darbības uzstādījumi.
- terorisma upuru psiholoģija un iespējamās palīdzības sniegšana.
- teroristu psiholoģiskais spiediens uz sabiedrību un pret darbību tam.

Atsevišķi jāskata nemotivēto (*ad hoc*; viena aktiera teātris) šāvēju psiholoģiskais stāvoklis, tie iemesli, kuri devuši impulsu veikt neprognozējumus (varbūt kādos gadījumos iespējams paredzēt), nemotivētus vardarbības aktus. Terorisms un psiholoģija tās mūsdienu izpratnē ir, gandrīz, vienaudži. Tikai pirms simts gadiem ar pirmo organizēto teroristu-revolucionāru domām un iekšējo pasauli nodarbojās rakstnieki. Tikai pagājušā gadsimta 70. gados, kad Rietumeiropas valstīs terorisms kļuva par nopietnu problēmu psihologi sāk mēģināt izveidot dažādo virzienu teroristu psiholoģiskā portreta aprakstu un izstrādāt metodiku palīdzības sniegšanai teroristu uzbrukumu upuriem. Psihiatrs Entonijs Kupers (*Anthony Cooper*) jau pirms trīsdesmit gadiem mēģināja formulēt teroristu psiholoģisko raksturojumu: "Skatoties no psiholoģiskās patoloģijas viedokļa, nav nekādas atšķirības starp karavīru un teroristu; abi vienkārši izvēlas dažādus ceļus savu mērķu sasniegšanai ar ieročiem rokās". E.Kupera tēze ir apšaubāma, tai nevaru piekrist, jo bruņotam karavīram pretī stājas cits bruņots karavīrs, nevis cilvēks, kurš apstākļu sakrītības dēļ kļūst par gadījuma mērķi. Pēdējos gados par terorisma psiholoģiju sarakstīti daudzi zinātniskie folianti, taču nevienam nav devis atbildi uz kopumā vienkāršu jautājumu, kurš uz mēles cilvēkam no sabiedrības, kā maksimāli precīzi aprakstīt terorista psiholoģisko un, ja iespējams, arī fizisko portretu, kurš būtu izmantojams savlaicīgai preventīvai teroristu atpazīšanai. Plaši izplatījies viedoklis, ka teroristu rindās iekļaujas cilvēki ar nopietnām psiholoģiskām problēmām. Galu galā, kurš, ja ne slims fanātiķis ies nogalināt nevainīgos kaut kādas idejas vārdā vai pats ir gatavs kļūt par dzīvo bumbu? Vairākums psihiatru, kuri pēta teroristu uzvedību jau kā patoloģijas, cilvēkus, kuri gatavi izdarīt pašnāvniecisku terora aktu, neuzskata par psihiski nenormālu un aprakstīt viņa vai viņas portretu ārkārtīgi grūti. Pieņemums, ka teroristi ir psihiski "normāli", necieš no psihozes klīniskā formā, nav pārlietu pārdrošs. Kopumā, teroristi nav pakļauti depresijai, neizjūt pārmērīgu trauksmi, nav nenormāli fanātiķi. Teroristiskās organizācijas un grupas no savām rindām atsijā psihiski nelīdzsvarotas personas, jo viņi ir risks pašu organizāciju drošībai. Kā norāda psihiatrs Zevs Vīners: "No psiholoģijas un psihiatrijas viedokļa nav vienota potenciālā terorista portreta. Tas nozīmē, ka kopējais problēmas risinājums neatrodas psiholoģijas un psihiatrijas jomā, bet kaut kur dziļāk".²²⁵

²²⁵ Psihiatrs Zeev Viner, Telavivas Universitātes klīnikas doktors.

4.1. Teroristu psiholoģiskais portrets

Lai noskaidrotu sabiedrības informētību un viedokli par ko tiek uzskatīti teroristi, Fonds “Sabiedrības viedoklis” iedzīvotāju aptaujā²²⁶ uzdeva jautājumu: **“Kas ir starptautiskie teroristi?”**

Atbildes sadalījās sekojoši :

- 26% – bandīti, necilvēki, cilvēces ienaidnieki.
- 16% – pasaules mēroga noziedznieki.
- 6% – fanātiķi.
- 5% – mafija, banda, grupējums.
- 5% – algoti slepkavas.
- 4% – cilvēki, kuru mērķis ir pasaules kundzība.
- 3% – agresīvie islamisti.
- 2% – psihiski slimie.
- 2% – atriebēji.

Aptaujas rezultāti liecina, ka izpratne par jēdzienu “Starptautiskie teroristi” iedzīvotāju vidū ir sagrozīta vai tās nav vispār. Psihologi un psihiatri spēja, kaut arī pēc notikumiem, izveidot dažādu cilvēku tipu personāliju aprakstu, kuri pievērsušies terorismam.

“Psihiatrs Džeralds Posts²²⁷ uz daudzu pētījumu pamata, izdalījis divu personu tipus teroristu vidū:

- anarhists-ideologs;
- nacionālists-separātists”.

“Anarhists-ideologs” bērnībā, kā likums, kļūst par nopietnu vecāku nesaskaņu un skandālu upuri, kas nākotnē noved pie protesta/dumpis pret ģimeni, pirmkārt jau pret tēvu. Tā kā vecāki bieži vien tiek attiecināti kā lojalitāte/uzticamība esošajam politiskajam režīmam, protests pret tēvu viegli pārvēršas dumpī pret valsti. Kas attiecas uz “nacionālistu-separātistu”, pēc Dž.Posta domām, viņš nevēršas pret savas valsts varu principā, visa viņa darbība vērsta uz vēlēšanos organizēt sacelšanos pret valsts ārējiem ienaidniekiem. Bērnībā “nacionālists-separātists” jūta līdzīgu vecākiem un klausīja tos.”²²⁸ Veicot teroristu sniegto interviju analīzi, publiski pieejamās pratināšanas stenogrammas, jāsecina, ka terorisms nav vienkārši tikai darbs vai profesija. Tas ir kas vairāk – zināms dzīvesveids, kurš cilvēku iesaista pilnībā un pakļauj sev. Personas īpašības, kurām jāpiemīt teroristam, aprakstītas pietiekami plaši. Parasti tās ir prasības teroristisko organizāciju biedriem un, vienlaicīgi, ko organizācija sagaida no saviem biedriem. Šīs prasības var būt formāla rakstura, noformētas dokumentā, retāk, neformāla rakstura, kuras izveidojas konspiratīvā darbībā esošas grupas iekšienē. Varam salīdzināt divu teroristisko organizāciju – “Sociālistu-revolucionāru (eseru) partijas Kaujas organizācija” un islamistu kustība “Hamas” – prasības saviem biedriem :

1. Sociālistu-revolucionāru (eseru) partijas Kaujas organizācijas Reglamenta projekts. Organizācija darbojās Krievijā 20. gadsimta sākumā, veicot daudzus terora aktus pret valdošās cara dinastijas ģimenes locekļiem, valsts ierēdņiem, bankām un privātpersonām. Reglamenta

²²⁶ “Америка взгляд из России. До и после 11 сентября”.-М: “Институт Фонда Общественное мнение”, 2001-318с.

²²⁷ Džeralds Posts—Džordža Vašingtona Universitātes profesors, psihiatrijas, politiskās psiholoģijas un starptautisko attiecību speciālists.

²²⁸ Александр Коляндра “Психология терроризма” <http://newsvote.bbc.co.uk/>

projektu gatavoja viens no pazīstamākajiem tā laika kaujiniekiem-teroristiem, vēlākais Eseru partijas līderis Boris Savinkovs:

“Kaujas organizācijas darbības sevišķie apstākļi, veido nepieciešamību izvirzīt kaujas organizācijas biedriem stingras prasības:

- a) Kaujas organizācijas biedrs ir cilvēks, kurš ir bezgalīgi uzticīgs organizācijas lietai, līdz pat gatavībai ziedot dzīvību katru minūti.
- b) Viņam jābūt izturētam, disciplinētam un konspiratīvam.
- c) Viņam jādod saistības bez ierunām pakļauties izpildu komisijas kopējās sapulces lēmumiem, ja viņš ir komisijas biedrs vai aģents, un komisijas vai komisijas pārstāvja rīkojumiem, ja viņš ir vietējās organizācijas biedrs.
- d) Jaunu biedru uzņemšana kādā no Kaujas organizācijas nodaļām, notiek tikai ar visu organizācijas biedru piekrišanu”.²²⁹

2. Islāmistu kustība “Hamas” jau 20. gadsimta beigās noformulējusi prasības savu teroristisko grupējumu dalībniekiem:

- “Allaha kareivim un cīnītājam ar neticīgajiem ir bezgalīgi jātic mūsu kopīgai lietai, cīņai par īsteno ticību un mūsu zemes atbrīvošanai, viņš gatavs kļūt par šahidu un jebkuru minūti upurēt dzīvību mūsu uzvaras labā.
- Paklausība vecākajiem – Allaha kareivja svēts pienākums.
- Organizācijas noslēpums, pakļaušanās tās lēmumiem, disciplīna – Allaha kareivja svēts pienākums. Allaha kareivja pienākums censties palielināt organizācijas rindas, taču katru reizi viņam jāsaņem vadītāju un biedru piekrišanu.”²³⁰

Izskatot šo abu organizāciju prasības saviem kaujiniekiem, kaut arī to darbība notika ar gandrīz simts gadu starpību, var noteikt sešas pamatprasības nākamajiem teroristiem:

1. Bezgalīga uzticība lietai (terorismam) un savai organizācijai.
2. Gatavība pašuzupurēšanās.
3. Disciplinētība, izturētība.
4. Konspirācijas ievērošana.
5. Pakļaušanās (paklausība).
6. Kolektīvisms – spējas uzturēt labas attiecības ar visiem kaujas organizācijas biedriem.

Vispārīnot nepieciešamās īpašības, varam iezīmēt vienu pamatīpašību un divas sekundārās īpašības. Kā galvenā kaujinieka īpašība ir “Uzticamība”: uzticamība lietai, organizācijai un tās biedriem, līdz pat upurēšanās lietas labā. Ar vienu pamatīpašību ir saistītas divas sekundārās, atvasinātās īpašības: disciplinētība un spējas ievērot konspirāciju. Uzticība paredz sekundāru individualitātes pakļaušanu lietai un organizācijai augstā pakāpē, personas individualitātes izšķīdināšana kopējā lietā. Pieņemot jaunu organizācijas biedru, no viņa tiek prasīta pašuzupurēšanās, atteikšanās no visa personīgā – draugiem, ģimenes, iepriekšējās dzīves-organizācijas kopējo mērķu sasniegšanas vārdā. Šādas prasības lielā mērā jāattiecina arī uz sevi, ka esi tikai materiāls kaut kādu mērķu sasniegšanai. Terorista individualitāte, faktiski, ir vispārpieņemtās individualitātes zaudēšana. Paradokss slēpjas tajā apstākļī, ka vervējot jaunos biedrus, teroristiskā organizācija zīmē nākotni potenciālajam dalībniekam, kā tā kļūs par stipru personību, kura ir spējīga nostāties pret sabiedrību, valsti, visu pasauli, vienā laikā nivelējot visu personīgo un individuālo, pieprasot bezierunu pakļaušanos. Zīmīgi, ka teroristu-pašnāvnieku

²²⁹ Б.Савинков. “Записки террориста”, Москва, “Захаров”, 2002.

²³⁰ “The Charter of Allah: the Platform of the Islamic Resistance Movement(HAMAS). www.israel-mfa.gov.il

radinieki gan Krievijā, gan Tuvajos Austrumos kā viņu raksturojošu īpašību min paklausību. Lietderīgi salīdzinot vienkārša kriminālā noziedznieka un terorista psiholoģiju. “Tikai 20% personu, kuri izdarījuši slepkavību, vērtēja situāciju pirms nozieguma kā bezizejas (kaut arī tam nebija pamata). Teroristu vidū situāciju kā bezizejas vērtē 80%. 45% vienkāršo noziedznieku uzskata, ka grūtā dzīves situācijā noziegumu izdarītu vairākums cilvēku. Noziedznieki noteikti pārvērtē grūtības, konfliktsituācijas un pilnībā nenovērtē cilvēka gribu un spējas grūtību pārvarēšanā. Atšķirībā no kriminālajiem noziedzniekiem, praktiski neviens no teroristiem neuzskatīja, ka terora aktu var veikt jebkurš cilvēks. Tieši pretēji, katrs no viņiem uzskatīja, ka tikai viņš un viņa biedri spēj to veikt, ka tas ir pāri par vairākuma cilvēku spējām. Arī šeit tiek pārvērtēta situācijas problemātika, kā arī personīgās īpašības un spējas”.²³¹

Maskavas iedzīvotāji, kuri 1999. gadā piedzīvoja dzīvojamo māju spridzināšanu savā pilsētā, pēc terora akta Ņujorkā 2001. gada 11. septembrī uz jautājumu “Ko nozīmē terorisms?” atbildēja:

- 47% – terora akti;
- 38% – noziegumi, vardarbība;
- 12% – nevaru atbildēt;
- 1% – atbildēja, ka terorisms ir darbība, kura vērsta uz noteikta mērķa sasniegšanu;
- 2% – nezinu.²³²

Bailēm lielas acis, nepareizi izvērtējot redzēto, smadzenēs rodas jēdzienu sajukums. Tad jēdzieni “terors”, “terorisms”, “teroristi” kļūst par vienu “lielo un šausmīgo”.

Šobrīd aktivizējas specifiska (“neizvēlīgā”) terorisma veids, kura raksturīgākā iezīme ir nemotivēti uzbrukumi, neprognozējamība, kad vardarbība tiek vērsta nevis pret plānotiem mērķiem: personām vai objektiem, bet notiek neizvēlīga gadījuma cilvēku nogalināšana. Mērķis sasniegt maksimāli lielu upuru skaitu. Upuri, galvenokārt, nav saistīti ne ar teroristu mērķiem, ne arī uz terora akta objektu, kuru mēģina ietekmēt. Cilvēki atradās ne tai laikā, ne tai vietā.

Meklējot ekstrēmisma un terorisma motīvus cilvēka apziņā, tiek izvirzītas teorijas par ekstrēmismu kā psihisku slimību, kuru, izmantojot jaunākās metodikas, varēs veikt savlaicīgu diagnostiku un ārstēt. Zinātnieki uzskata, ka nākotnē cilvēce spēs ne tikai kontrolēt saprātu, pārvaldīt sapņus, bet arī prognozēt spēcīgas pārliecības veidošanos, kura dominē cilvēka dzīvē. Tas attiecināms arī uz radikālām ideoloģijām, vardarbību sludinošām jaunajām reliģiskām kustībām un ticībām. Oksfordas Universitātes vadošā neirobioloģe Ketlīna Teilore (*Kathleen Taylor*) (pielikums Nr. 3, 78. attēls) uzskata, ka nepieciešams izskatīt medicīniska rakstura iejaukšanās iespējas, lai savlaicīgi novērstu ekstremālo kultu pārmērīgo ietekmi uz personību: “Ja kāda cilvēka uzskati kļuvuši radikāli vienai kāda kulta ideoloģijas ietekmes dēļ, mēs varēsim pārstāt to uzskatīt par personisko izvēli, kas izdarīta tikai pēc cilvēka gribas, un sākt ārstēt kā sava veida psihiskos traucējumus. Islāma radikālisms ir “acīmredzams kandidāts” uz šādu ārstēšanu, līdzīgi vairākiem citiem “ekstremāliem kultiem”, kuri pagaidām netiek klasificēti kā psihiskās slimības. Šāda klasifikācija daudzējādā ziņā varētu kļūt par pozitīvu momentu, jo nav nekādu šaubu, ka mūsu sabiedrībā pastāv ticības, kuras rada ļoti daudz bēdu un ciešanu.”²³³

²³¹ О.Л. Дубовик. “Принятие решение в механизме преступного поведения и индивидуальная профилактика преступлений.”- М.:Наука, 1977.

²³² “Америка взгляд из России. До и после 11 сентября”.-М: “Институт Фонда Общественное мнение”, 2001-318с.

²³³ Kathleen Taylor. “Brainwashing: The Science of Thought Control”, Oxford University Press, 16.12. 2004.

“Kaujas organizācijas uzdevums ir cīņa ar patvaldību izmantojot terora aktus”.²³⁴ Šis uzdevums definēts Eseru partijas Kaujas organizācijas Statūtos. Un uzrakstīts tas jau tālajā 1904. gadā.

Terorisms kā vienota parādība ar specifiskiem organizatoriskiem elementiem sastāv no vairākiem posmiem:

- augstāko pozīciju teroristiskās darbības hierarhijā ieņem terorisma ideologi;
- uz otrās pakāpes stāv terorisma „administratori”, smadzeņu centra pārstāvji, terora aktu plānotāji un realizācijas vadītāji/uzraudzītāji;
- trešajā pakāpē atrodas speciālisti, pamatā, ar labām zināšanām psihotehnoloģijās un psiholoģijā. Viņi nodarbojas ar terora aktu izpildītāju vervēšanu un speciālo psiholoģisko apstrādi, gatavojot viņus akcijas veikšanai;
- ceturtajā pakāpē atrodas tiešie terora aktu izpildītāji;
- piektajā pakāpē atrodas dažādi terorisma atbalsta funkciju veicēji, kuri nodrošina izpildītājiem dokumentus, mājokli, transportu un iespēju pārvietoties, ieročus un sprāgstvielas.

Kādas idejas virza teroristus? Renato Kurčio (*Renato Curcio*) – “Sarkano brigāžu”²³⁵ vadītājs – iedvesmu teroristiskajai darbībai smēlies Kārļa Marksa²³⁶ un Mao Dzeduna²³⁷ darbos jau mācoties Trento Universitātē (*University of Trento*). Pēc koledžas beigšanas R.Kurčio, uzvarot konkursā, ieguva stipendiju studijām universitātē. Viņa klasesbiedri atceras, ka koledžas gados R.Kurčio bija atsaucīgs un labsirdīgs cilvēks, kurš pat mušai nenodarīs pāri. Pirms kļūt par karojošo “marksistu”, R.Kurčio bija neofašistiskās organizācijas “Jaunā kārtība” biedrs, bet studentu gados piedalījās galēji labējās organizācijas “Eiropas Civilizācija” darbībā. Tiesas procesā lietā par Aldo Moro nogalināšanu R.Kurčio paziņoja: ““Sarkano Brigāžu” ideoloģijas pamati ielikti kultūras revolūcijas laikā Ķīnā”²³⁸. Aldo Moro nogalināšana–sabiedrībā, kura ir dalīta šķirās”. Kāpēc tieši Aldo Moro teroristi izvēlējās par sava uzbrukuma mērķi? Cilvēku, kuru pamatoti uzskata par mūsdienu Itālijas demokrātijas veidotāju, kura personīgās īpašības – pieticība, dažkārt pat kautrīgums – atšķīra viņu no vairums politiķu. Neskatoties uz aizņemtību Itālijas premjera amatā, Aldo Moro nepārtrauca lasīt lekcijas studentiem Romas Universitātē. Viņš izstrādāja Itālijas 1946. gada konstitūciju, kura nomainīja Musolinī režīma valsts pamatdokumentu. Izrādās, ka tieši nosauktais kļuva par iemeslu teroristu izvēlei. Viens no “Sarkano Brigāžu” līderiem – organizācijas militārais vadītājs, kurš tieši plānoja “operāciju Moro”, Mario Moretti paziņoja: “Vairāk nekā divdesmit gadus Moro bija iesaistīts augstākās valsts varas realizācijā Itālijā. Viņš bija buržuāziskās varas demurģis. Moro ir vainīgs asiņainās teroristiskās mahinācijās, antiproletāristiskās aktivitātēs, kuras plaukst valstī.” Par Aldo Moro atbrīvošanu teroristi pieprasīja atbrīvot 13 savus biedrus, kuri atradās cietumā. Viņu vidū bija Renato Kurčio un viņa sieva Margarita Kagola. Nākamā prasība: valdībai uzsākt pārrunas un atzīt “Sarkanās Brigādes” par politikas subjektu un organizāciju, kura pārstāv visas bruņotās

p.336.

²³⁴ Борис Савинков. “Воспоминая террориста”. Захаров. Москва. 2002.

²³⁵ “Sarkanās Brigādes”(“Brigate Rosse”)–itāļu galējā kreisā spārna teroristu organizācija, kas dibināta 1970. gadā.

²³⁶ Kārlis Markss (1818.05.05.-1883.14.03.). Filozofs, politekonomists, revolucionārs. Kopīgi ar Fridrihu Engelsu sarakstīja “Komunistiskās partijas manifestu”.

²³⁷ Mao Dzeduns (1893.26.12.-1976.09.09.). Ķīnas Komunistiskās partijas vadītājs, Ķīnas Tautas Republikas izveidotājs.

²³⁸ Sociālistiska un politiska kustība Ķīnā no 1966.līdz 1976. gadam. Tika iznīcināti vēstures pieminekļi, bibliotēkas, budistu klosteri. Revolūcijas laikā represēti inteliģences pārstāvji, sabiedriskie darbinieki. Tiek uzskatīts, ka bojā gāja 7,7 miljoni cilvēku.

kustības. Teroristi pakāpeniski un mērķtiecīgi izdarīja psiholoģisku spiedienu uz sabiedrību, ar kuras starpniecību centās iespaidot valdību, panākot tās piekāpšanos. Teroristi izmantoja efektīvu paņēmieni: lika Aldo Moro rakstīt vēstules valdībai, politisko partiju līderiem un savai ģimenei. Gūstā pavadītais laiks bija nopietni iespaidojis Aldo Moro, pēc vēstulēs rakstītā viņu bija grūti atpazīt. Vēstulēs valdība tika aicināta pieņemt un izpildīt visas teroristu prasības, pretējā gadījumā Aldo Moro draudēja atklāt viņam zināmas lietas, kuras varētu kompromitēt valsts vadītājus. Teroristi plaši tiražēja vēstulu tekstus, savu paziņojumu vai komunikē veidā iesūtīja laikrakstu redakcijām, iemetot pilsoņu pasta kastītēs vai izsvaidot publiskās vietās. Tas vis radīja sabiedrības domas dalīšanos par iespējamo piekāpšanos teroristiem Aldo Moro dzīvības glābšanas vārdā. Taču Itālijas valdība ieturēja stingru pozīciju un piekāpties teroristiem negrāstījās. Aldo Moro pēdējo vēstulu saturs kļuva nožēlojams. 22. aprīlī beidzās teroristu ultimāta termiņš valdībai, lai atbrīvotu R.Kurčio un viņa sievu. Teroristi apzināti pauzē ar vēstulu publiskošanu un saviem paziņojumiem, ļaujot visiem izjust pilnībā situācijas dramatismu, cerot, ka sabiedrības viedoklis, tomēr, piespiedīs valdību piekāpties. Aldo Moro ģimene vērsās pie starptautiskajām organizācijām ar izmisīgu lūgumu glābt vīru un tēvu. Ar oficiālu paziņojumu par šo problēmu nāca klajā toreizējais ANO Ģenerālsēkretārs Kurts Valdhaims. Romas Pāvests Pāvels IV vērsās pie teroristiem: “Cilvēki no “Sarkanajām Brigādēm”! Uz ceļiem es lūdzu jūs: atbrīvojiet nevainīgu cilvēku!” Situācija psiholoģiski bija sakaitēta gan Itālijā, gan pasaulē, tomēr Itālijas valdība nenodrebēja un teroristiem nepiekāpās. Pēdējais teroristu mēģinājums izmainīt situāciju bija 30. aprīlī: viņi piezvina Aldo Moro sievai Eleonorai un pieprasa, lai valdība nekavējoties atzīst viņus par politisko organizāciju. Pretējā gadījumā viņi izpildīs spriedumu, jo jau tā viņi ir daudz piekāpušies. 5. maijā parādījās “Sarkanās Brigādes” paziņojums: “Mēs noslēdzam lapaspusi, kuru iesākām 16. martā. Mēs izpildām spriedumu, kurš piespriests Aldo Moro”. Četras dienas vēlāk, 9. maijā terorists Prospero Galināri ar vienpadsmit šāvieniem nogalina Aldo Moro, kura līķis ielikts automobiļa bagāžniekā, kuru atstāja Kaetāni ielā Romā. Salīdzinot ar 1978. gadu, informācijas nodošanas tehnoloģijas spērušas tādus attīstības soļus, ka mūsdienu teroristiem psiholoģiskā spiediena radīšanai sabiedrībā un savu vēstījumu publiskošanai nav jāiziet no mājas, sabiedrotie var atrasties jebkurā pasaules malā, elektronisko vēstulu adreses noteikt ir grūti, ar ko tiek apgrūtināta noziedznieku un to sabiedroto identifikācija un neitralizācija (pielikums Nr. 3, 79. attēlu).

4.2. Teroristu pašnāvnieku motivācija

Atsevišķi nepieciešams izskatīt teroristu–pašnāvnieku motivāciju upurēt sevi, veicot teroristisko aktu. Pašnāvnieku uzbrukumi nav mūsdienu fenomens. Kaut arī šodienas metodes moderno tehnoloģiju ietekmē ir kļuvušas destruktīvākas, šāds paņēmieni izmantots no seniem laikiem.²³⁹ Divdesmitā gadsimta vidū pašnāvnieku uzbrukumi nebija visai parasti, jo tehnoloģijas attīstība nozīmēja, ka teroristiskajām organizācijām nebija vajadzības upurēt savus biedrus, realizējot vardarbības aktus. Teroristu iecienītākās metodes tajā laikā bija labi novietotas

²³⁹ 1. Mūsu ēras pirmajā gadsimtā divas jūdu sekas—zeloti un sikāri—Jūdejā uzbruka romiešu okupantiem un viņu sabiedrotajiem sabiedriskās vietās, zinādami, ka viņus pašus nogalinās.

2. 11.–13. gadsimtā Irānā un Sīrijā darbojas kults—“Slepavas”, kuras dalībnieki nogalināja upurus tiešā saskarē, zinādami, ka izredzes aizbēgt nav.

3. 18. gadsimta vidū pašnāvnieku grupas vērsās pret koloniālo kārtību Indijā, Indonēzijā, Filipīnās.

4. 19. gadsimtā krievu anarhisti uzbruka cara režīma atbalstītājiem, nogalinot kā sevi tā savus upurus.

5. Otrā Pasaules karā japāņu lidotāji—kamikadzes veica pašupurēšanās rituālu “paņemt ienaidnieku sev līdz”.

tāldetonācijas sprāgstvielas, ķīlnieku sagūstīšana un uzbrukumi lidmašīnām. Sacensība ir progresa virzītājs daudzās nozarēs: vieni uzlabo kontroles mehānismu, citi mēģina izgudrot jaunus to apiešanas ceļus. Valsts iekļauj jaunas vielas aizliegto sarakstā, izplatītāji meklē un atrod jaunus augus plašajā pasaulē un sāk legāli pārdot apreibinošas vielas. Vesela sporta medicīnas nozare izstrādā jaunus stimulatorus sportistiem, citi strādā pie antidopinga politikas un cenšas jaunās vielas atklāt un aizliegt. Nākas atzīt, tiklīdz valstis uzlaboja pretterorisma pasākumus un savstarpējo sadarbību, tas izsauca teroristu uzbrukumu metožu attīstību. Sākot ar to, ka lidostās sāka pielietot metāla detektorus, ap apsargājamajiem objektiem parādījās vairāki drošības perimetri, tiek izmantoti daudzi jauni pretterorisma līdzekļi, teroristiskās organizācijas sāka pielāgoties un mainīt uzbrukumu taktiskos risinājumus. Viena no taktikām bija atsākt pašnāvnieku uzbrukumus. 2014. gadā teroristi pašnāvnieki veica 574 uzbrukumus 17 pasaules valstīs (70% pašnāvnieku uzbrukumu realizēti Afganistānā). Uzbrukumu rezultātā nogalināti vairāk nekā 4700 cilvēku, ievainoti tika vairāk nekā 7800.²⁴⁰ Vairums uzbrukumu 20. gadsimta 70. gados nevar tikt pilnībā uzskatīti par pašnāvnieku terora aktiem, jo tie, faktiski, tika plānoti kā lidmašīnas/ķīlnieku sagrābšana, pamatā izmantojot automātiskos ieročus un granātas, kā papildus elements pašnāvnieki bezizejas situācijā.

Teroristam, lai izpildītu pašnāvniecisku terora aktu nepieciešams:

1. Vēlēšanās upurēt sevi, izdarot terora aktu.
2. Savlaicīgi saņemt pavēli un instrukcijas.
3. Viņam nepieciešams psiholoģiski/morāli sagatavoties.
4. Viņam jāpiemīt nepieciešamām personīgām/ individuālām īpašībām.

Izraēlas speciālisti, kuriem ir nopietna pieredze saskarē ar teroristu pašnāvniekiem, apkopojot datus par pašnāvnieku gatavotajiem un realizētajiem uzbrukumiem, izdala sekojošu motivāciju:

1. Reliģiski-ideoloģiskais motīvs, kā reliģiska pienākumu izpilde, kuru nosaka Džihads.
2. Atriebība par uzbrukumiem musulmaņiem un islama svētvietām.
3. Atriebība par ģimenes locekļa, drauga nāvi. Iespējama atribība par terorista nāvi, pat ja nav tieši ar viņu saistīts.
4. Personīgas vai finansiālas problēmas, saistītas ar nabadzību, ģimenes nesaskaņām, aiziešanu no mājām.
5. Teroristi, kuri ilgstoši atrodas meklēšanā, var izdarīt pašnāvniecisku terora aktu kā izmisuma aktu no spriedzes, kura veidojas no nepieciešamības bēgt un slēpties.
6. Vēlme noņemt no sevis aizdomas par sadarbību ar ienaidnieku vai valsts institūcijām (konkrētajā gadījumā – Izraēlas).

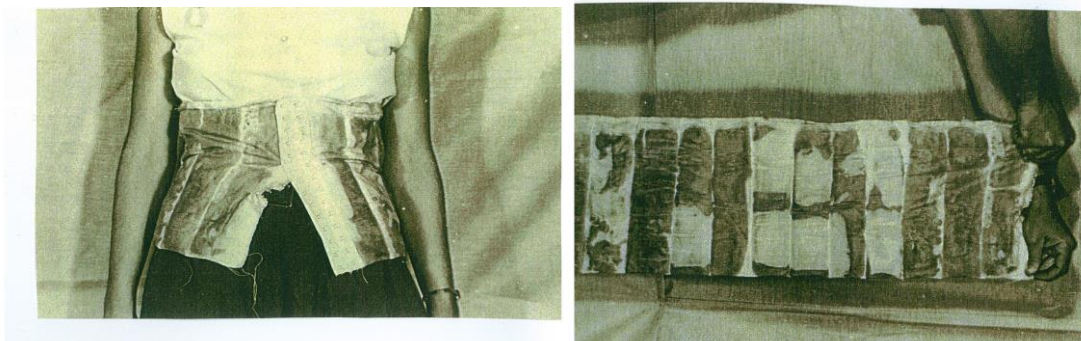
Izraēlas pētījumā par nerealizētiem vai novērstiem pašnāvnieku uzbrukumiem 70. un 80. gados norādīts, ka vairākos neizdevušos gadījumos persona nav saņēmusi instrukcijas vai pavēli par pašnāvnieciskā akta veikšanu.²⁴¹ Atsevišķos gadījumos teroristi tika maldināti, ka pēc sprādziena viņiem ir reālas iespējas palikt dzīvam, citiem dzīvi saņemtajiem teroristiem nav piemitušas nepieciešamās personīgās īpašības. Vairākiem bija vairāki neveiksmīgi uzbrukumu mēģinājumi.²⁴² Plaši izplatīts uzskats par pašnāvniekiem uzbrucējiem, ka tie ir psihiski jukuši fanātiķi. Tomēr jāatdzīst, ka tā gandrīz nekad nav. Faktiski pētījumi rāda, ka vairums teroristu ir

²⁴⁰ "Country Reports on Terrorism 2014". U.S. Department of State, Bureau of Counterterrorism. <http://www.state.gov/documents/organization/239631.pdf> [skatīts 01.06.2015.]

²⁴¹ Важные случаи террористических актов совершенных террористами-самоубийцами, несущими бомбу с собой. State of Israel, 1995.

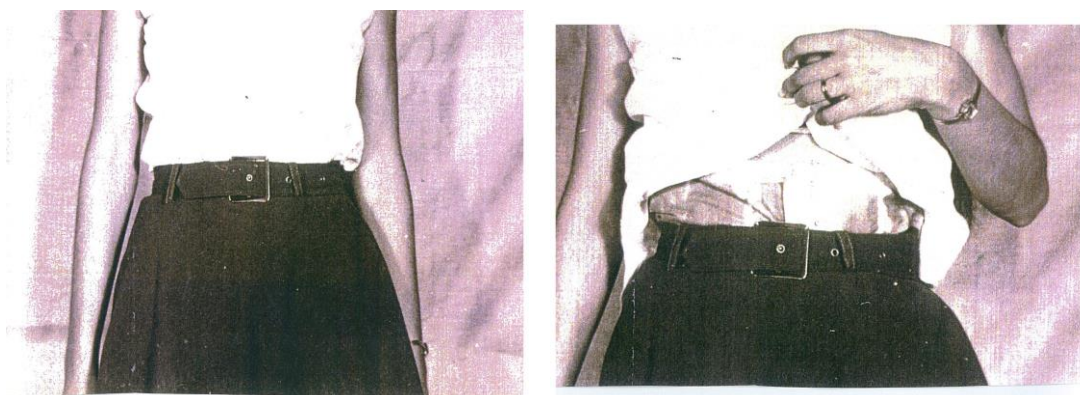
²⁴² Lidmašīnas "Sabena" sagrābšana 1972. gadā; terora akts Naharijā 1979. gadā.

psiholoģiski normāli, un ka uzbrukumi ir gandrīz vienmēr priekšlaikus izplānoti. Kaut gan ir bijuši gadījumi, kad pašnāvnieki tikuši vervēti ar viltu vai varu, vairums no viņiem labi izprot savu neizbēgamo likteni. Būtībā pašnāvnieku uzbrukumu motivācija daudz neatšķiras no citu veida teroristisko uzbrukumu motivācijas: pievērst uzmanību kopīgai lietai, personīgai slavaī, dusmas, atreibība, atmaksa par iedomāto pārestību.

4.1. attēls. Aizdomīgas pazīmes pašnāvnieču aprīkojumā: sievietēm jostas ar sprāgstvielu izdalās zem apģērba.

Dažos gadījumos “mocekļa statuss” var būt kā iespēja izpatikt apkārtējiem un palikt vēsturē, kas var būt spēcīgs stimuls tādiem, kuriem dzīve liekas mazvērtīga. Pētot “neveiksmīgos vai nerealizētos” pašnāvnieku spridzinātāju gadījumus kā papildus faktors rīcības motivācijā atklājas personīgas psiholoģiskās grūtības, izmisums, nesavaldāma vēlēšanās pēc atreibības, kā arī specifiski mērķi kā personīgais gods, ģimenes gods un pat naudas atlīdzinājums ģimenēm.

4.2. attēls. Pašnāvnieces teroristes aprīkojums – korsete, kura pildīta ar 2 kg plastikāta sprāgstvielas “Semtex”. Elektriskais detonators, iedarbināms ar rokas pieskārienu. Teroriste aizturēta pēc nerealizēta terora akta 1972. gada 8. maijā lidostā Lod, kurā atradās reisa Brisele–Telaviva teroristu ieņemtā lidmašīna “Boing-707”.

Daži indivīdi ir “brīvprātīgi” pieteikušies šādam darbam ticot (un viņiem arī tā tiek teikts), ka tā ir viņu vienīgā cerība uz pestīšanu. Grupējuma “ Hamas” pirmajai sievietei pašnāvniecei, jaunai divu bērnu mātei, kuri dzimuši ārlaulībā, bija teikts, ka, tikai nogalinot sevi un vairākus izraēliešus, ir vienīgais veids kā atjaunot savu godu. Ilgas pēc reliģiskas šķīstības un/vai stingra nodošanās grupas labklājībai var motivēt pašnāvnieku. Vadošās reliģijas, politikas vai etniskās kultūras loma ir svarīga. Būt martiram²⁴³ nav tikai reliģisks jēdziens. Radikālās palestīniešu grupas kā “ Hamas”, “ Palestīniešu Islama Džihāds”, “ Al-Aksas Mocekļu Brigāde”,

²⁴³ Martirs: 1. Moceklis. 2. Cilvēks, kas nogalināts viņa reliģiskās pārliecības dēļ. Svešvārdu vārdnīca, apgāds, Norden AB”. 1999.

efektīvi izmanto reliģiju, lai vervētu pašnāvniekus un vāktu operatīvos līdzekļus. Bet šo organizāciju vadībai ir arī laicīgi politiski mērķi – piespiest Izraēlas valdību mainīt savu politiku un atstāt palestīniešu teritorijas. Ir arī teroristu grupas kā “Tamilas tīģeri” vai “PKK”, kuras organizējušas visvairāk pašnāvnieku uzbrukumus pēdējos divdesmit gados, kuras apelē pie jēdzieniem kā pašuzupurēšanos valstiskuma dēļ vairāk nekā uz reliģiskiem motīviem. Blakus galvenajam motīvam par savas valsts dibināšanu, stāv arī organizācijas vadoņa dievināšana, un vēlme ar lielāko prieku izpildīt vadoņa pavēles. Palestīniešu pašnāvnieku uzbrukumi iedvesmojuši pašatjaunojošas mocekļu subkultūras veidošanos un attīstību.²⁴⁴ Bērni, uzaugot šādā vidē, var tikt pamazām ieaudzināti kultūrā, kas glorificē ultīmo upuri. Šādā kontekstā reliģiskie, sabiedriskie, materiālie stimuli, pat skaidras naudas prēmijas, plaša atpazīstamība tiek pasniegti personai kā garīgi apbalvojami pēc nāves. 2013. gadā pašnāvnieki realizējuši 510 teroristiskos uzbrukumus, kuros nogalināti 3800 cilvēki un ievainoti 7700. Viens terorista pašnāvnieka uzbrukums nogalināto skaitā ziņā ir bijis 4,9 reizes efektīvāks par cita veida teroristu uzbrukumu.²⁴⁵ No patriotisma izpausmes galējas izpausmes pašnāvnieki kļūst par piemērotāko līdzekli terorisma cīņā. 2010. gada 29. martā divas teroristes pašnāvnieces uzspriecinājās divās Maskavas metro stacijās – “Lubjanka” (“Лубянка”) un “Park Kulturi” (“Парк Культуры”). Terora aktos nogalināti 41 cilvēki, 88 guvuši ievainojumus. Izmeklēšanā noskaidrots, ka viena no pašnāvniecēm ir 17 gadīgā Džaneta Abdurahmanova (Джаннет Абдурахманова), 2009. gadā nogalinātā kaujinieku līdera “Dagestānas Emīra” Umalata Magomedova atraitne. Savukārt, otru pašnāvnieci Mariamu Šaripovu (Мариям Шарипова) atpazīna tēvs un paziņoja par to prokuratūrai. 1982. gadā dzimusī Mariama Šaripova bija Dagestānas pagrīdes vadītāja Magomedali Vagabova sieva. Abas pašnāvnieces tiek raksturotas spīdoši: simpātiskas, sportiskas, teicamnieces. Apkārtējo labākie vārdi mācību iestādēs, dzīves un darba vietās. Uz šīm vietām devās žurnālisti, lai noskaidrotu jauno sieviešu dzīves gājumu, un mēģināt izprast iemeslus, kuri noveduši abas pie pašnāvēšanās. Džanetas Abdullajevas pirmā skolotāja Vagidata Musajeva stāsta: “Bija zelta meitene. Visu uztvēra no pusvārda. Labākā skolniece klasē, apaļa teicamniece. Kad lika “četri”, viņa raudāja. Aktīvi piedalījās skolas pasākumos, dejoja un lasīja dzeju”. Māte audzināja meitu bez tēva. Kad ģimene pārcēlās uz Hasavjurtas pilsētu (Хасавюрт), Džaneta sāk mācīties medresē²⁴⁶, kur apgūst islamu, lasa Korānu, mācās arābu valodu. Tieši medresē viņa iepazīstas ar vadošo rajona kaujinieku Umalatu Magomedovu. Viņš bija divreiz vecāks, kļūst Džanetai mātes un tēva vietā. Meitene viņā neprātīgi iemīlas, pārceļas uz dzīvi pie Umalata Magomedova. 2009. gada 31. decembrī U. Magomedovs tika nogalināts. Džaneta Abdullajeva nepameta dzimteni, specdienesti uzskata, ka viņa tika gatavota terora aktam Krievijas teritorijā. Viņu nevajadzēja ideoloģiski apstrādāt, viņa bija gatava un gribēja mirt, jo bija miris mīļotais vīrs. Otra pašnāvniece Mariama Šaripova bija mierīgs, pārliecināts par sevi cilvēks. Viņai patika mācīties. 2005. gadā M. Šaripova ar izcilību pabeidza Dagestānas pedagoģisko institūtu. Viņai bija divas augstākās izglītības: matemātikas skolotāja un psihologa. Triju zinātnisko darbu līdzautore. Pēc mācībām atgriezās dzimtajā ciemā, sāka strādāt vietējā skolā par informātikas skolotāju, kurā strādāja arī viņas vecāki. Nevienš neatceras M. Šaripovas uzvedībā vai izteicienos ekstrēmistiskus momentus. Vēlāk no Dagestānas Iekšlietu ministra parādījās informācija, ka M. Šaripova apprecējās ar

²⁴⁴ David Brooks, “The culture of Martyrdom,” *Atlantic Monthly*, Vol. 289, No. 69 (June 2002), pp. 18-20.

²⁴⁵ Statistical Information on Terrorism in 2013. „Start”.

<http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224831.htm> [skatīts 14.08.2014.]

²⁴⁶ Medrese (arābu valodā Madrasa). Arābu valodā apzīmē jebkuru izglītības iestādi. Rietumu pasaulē ar šo terminu saprot musulmaņu augstāko garīgo skolu.

pazīstamu grupējuma vadītāju Magomedali Vagabovu. Vai cilvēki, kuri dzīvo līdzās, var identificēt potenciālu pašnāvnieku? 2013. gada oktobrī un decembrī Krievijā Volgogradā (*Волгоград*) notika virkne pašnāvnieku realizētie terora akti. 21. oktobrī sprādziens notika sprādziens pilsētas reisa autobusā. Spridzekļa jauda bija 500–600 gramu trokšņa ekvivalentā, efekta pastiprināšanai sprāgstierīce pildīta ar metāliskām daļām. Sprādziena rezultātā nogalināti 6 un ievainoti 33 cilvēki. Spridzekli autobusā aktivizēja teroriste pašnāvniece Naida Asijalova (*Наида Асиялова*). Pietiekami izplatīts uzskats, ka par pašnāvniecei kļūst sievietes, kuras zaudējušas kaujās radniekus, iedzīvi vai dzīves jēgu. N.Asijalovas gadījums rāda, ka iesaistīšanās pašnāvnieciskā teroristiskajā darbībā notiek ne tikai no bēdām vai izmisuma atreibības. N. Asijalovai nebija acīm redzamu apstākļu un motīvu, lai nonāktu teroristu vidū. Viņai nebija vajadzības personīgi kādam atreibties vai “attīrīties”, kā vairums “šahidēm”. 2004. gadā viņa pārcēlās dzīvot uz Maskavu un sāka strādāt turku celtniecības firmā. Drīzumā apprecējās ar Turcijas pilsoni Muradu Čeliku. Ekonomiskās krīzes laikā M.Čeliks atgriezās Turcijā. N. Asijalova palika dzīvot Maskavā un mācīties Maskavas Universitātē, strādāja labi apmaksātu darbu britu kompānijas “Coleman Services” filiālē. Kas lika viņai pamest visu sakārtoto dzīvi un 4 dienas līdz savai trīsdesmit pirmajai dzimšanas dienai uzspridzināt sevi autobusā, apzināti nogalināt cilvēkus? Iespējams, ka teroristu vidū viņa meklēja to, kā viņai dzīvē trūka—cieņas, mīlestības un, iespējams, sapratnes. N. Asijalovai bija sarežģītas attiecības ar radniekiem. Tēvs neatbalstīja meitas aizraušanos ar radikālo islamu un publiski atteicās no viņas. Kad tēvs nomira, N. Asijalova pat neatbrauca uz viņa bērēm. Jau pēc terora akta, parādījās informācija, ka N. Asijalovu 17 gadu vecumā savaldzinājis skolotājs Magomeds Magomedovs, kurš par to izstāstīja saviem draugiem, kuri šantažējuši N. Asijalovu ar šī fakta publiskošanu, pieprasot tikties arī ar viņiem. Ciemā paklīda baumas un N. Asijalova ieguva “kritušas” sievietes reputāciju. Psihologi slēdzienā uzsver, ka ar terora aktu N. Asijalova centās “atbrīvoties no negatīvās identitātes”. Paralēli mācībām universitātē N. Asijalova sāka apmeklēt arābu valodas kursus, kuros iepazinās ar savu nākamo vīru Dmitriju Sokolovu, kurš bija desmit gadus par viņu jaunāks. Tieši Dmitrijs Sokolovs, krievu konvertīts, kurš tikai 2010. gadā pieņēma islamu ar vārdu Abdul-Džabars, izgatavoja bumbu un pārliecināja N. Asijalovu veikt pašnāvniecisku terora aktu. Kaujinieku vidū N. Asijalova pieņēma vārdu Amaturahman. Pats D.Sokolovs tika nogalināts pretterorisma operācijas laikā Dagestānā 2013. gada 16. novembrī. 20. novembrī Mahačkalas pilsētā tika nogalināts grupas līderis Murads Kasumovs (*pazīstams kā Abduls-Nurs*). Tieši viņš deva norādījumu D.Sokolovam izgatavot bumbu sievai pašnāvniecei terora akta veikšanai Volgogradā. Iespējamo iemeslu pievērsšanās terorismam kā mīlestības trūkums, raksturo bijušais čečenu kaujinieks Jusups (*Юсуп*), kurš iepriekšējā gadsimta 90-s gados cīnījās lauku komandiera Hattaba (*Амур ибн аль-Хаттаб*) vadībā: „kaujinieku nometnē bieži ieradušies cilvēki, kuriem trūcis uzmanības un mīlestības. Hattabs bija labs psihologs, tāpēc nometnē trūkstošo siltumu cilvēki saņēma. Viņus sauca par brāļiem un māsām, ar viņiem sarunājās un par viņiem rūpējās. Kādā brīdī, garāmejojot, instruktors vaicā, vai starp viņiem nav pietiekami stipru cilvēku, kuri gatavi ziedot sevi Allaham un kopējā mērķa labā. Daudzi no vājajiem gribēja kļūt stipri. Ja pašnāvniece sagatavošanas procesā, viņš sāka šaubīties, ar varu necenšas piespiest. Terora aktu var izdarīt kāds cits, tam, kurš šaubās tiek parādīta tik daudz uzmanības un mīlestības, ka viņam zaudēt šo uzmanību un cieņu, būt ārpus sabiedrības ir šausmīgāk, nekā mirt. “Caur nāvi kļūsi par varoni, caur bēgšanu-par nodevēju un glēvuli”. Šis motīvs daudziem ir izšķirošais”.²⁴⁷ Arī N. Asijalovas pašnāvnieces ceļš ir šī motīva vadīts. Citu

²⁴⁷ “Виноница взрыва в Волгограде могла вербовать сторонников на рабочем месте”. 25.10.2013.

situāciju raksturo viena no retajām izdzīvojušajām pašnāvniecēm Zarema Inarkajeva (*Зарема Инаркаева*). Viņa ar līgavaini aizbēga no mājām un nokļuva pie teroristiem. Nometnē sieviete tikusi seksuāli izmantota, nodota no vienām rokām citās. Kad viņa kaujiniekiem apnika, viņi nolēma viņu izmantot kā pašnāvnieci un sāka pastiprināti apstrādāt ar narkotikām. Iedeva somu ar sprāgstvielām, kuru Zaremai Inarkajevai bija jāatdod policistam pie iecirkņa. Īstas pārlicības par Inarkajevas rīcību terora akta organizatoriem nebija, tāpēc spridzeklis tika iedarbināts ar tālvadību. Pašnāvnieces dzīvību glāba tas, ka soma ar spridzekli neatradās vēdera līmenī. Pašnāvnieces visbiežāk pilnībā nekontrolē situāciju un nezina sprādziena mirkli. 29. decembrī Volgogradas dzelzceļa stacijā nogranda sprādziens (pielikums Nr. 3, 80. attēls). Bojā gāja 18 un tika ievainoti 43 cilvēki. Pirmā informācijā izskanēja, ka spridzinātāja ir pašnāvniece „melnā atraitne” Oksana Aslanova (*Оксана Асланова*). Tad aizdomas krita uz krievu tautības konvertītu Pāvelu Pečenkinu (*Павел Печенкин*) no Pievolgas Republikas Mari El (Республика Марий Эл). Pāvels Pečenkins – neatliekamās medicīniskās palīdzības feldšeris pieņēma islamu, arī jaunu vārdu *Ansars ar-Rusi*, un pievienojās kaujiniekiem Dagestānas Republikā. Krievijas Nacionālais antiteroristiskā komiteja paziņoja, ka sprādzienu Volgogradas stacijā realizēja Askers Samedovs (*Аскер Самедов*). A.Samedovs bija ģērbies kā jauns cilvēks no pūļa vai students stacijā, lai neizsauktu aizdomas. Studenta tēlu papildināja brilles un plaši izplatīta mugursoma, kurā bija ievietots spridzeklis. 30. decembrī Volgogradā notika vēl viens pašnāvnieka spridzināšanas akts. Sprādziens notika trolejbusā, kura rezultātā gāja bojā 14 cilvēki. (pielikums Nr. 3, 81. attēls). Izmeklēšanā noskaidrots, ka spridzinātājs bija Suleimans Magomedovs (*Сулейман Магомедов*), kurš tika gatavots un ieradās Volgogradā kopā ar Askeru Samedovu. Atbildību par terora aktiem Volgogradā uzņēmās teroristiskais grupējums “*Ansar al-Sunna*” (Pielikums Nr. 3, 82. attēls). 2014. gadā 18. janvārī interneta vietnē You Tube parādījās paziņojums „modžahedu diversantu grupas “*Ansar al-Sunna*” vārdā, ka grupas kaujinieki veikuši uzbrukumus Volgogradā un viņi gatavo jaunus terora aktus Ziemas Olimpiādes 2014. norises vietā Sočos.”²⁴⁸ 2014. gada janvārī parādījās ziņa, ka Sočos atrodas teroriste pašnāvniece, viena no „melnajām atraitnēm”, 1991.gadā dzimusī Ruzana Ibragimova (*Рузана Ибрагимова*), kura atradās Krievijas Federācijas federālajā meklēšanā: „*Olympics terror dragnet: Russia hunts as many as four 'black widows'*”²⁴⁹ (pielikums Nr. 3, 83. attēls). R.Ibragimova bija precējusies vismaz divreiz ar kaujiniekiem, kuri tika iznīcināti pretterorisma operāciju laikā. Pēdējais vīrs Šamils Magomedovs tika nogalināts Hasavjurtā 2013. gadā. Olimpiāde Sočos pagāja bez incidentiem. R.Ibragimova tika nogalināta 2014. gada 24. aprīlī, kad kaujinieku grupējuma aizturēšanas laikā izrādīja bruņotu pretošanos.

2005. gada 9. novembrī Beļģijas pilsone un arī beļģiete pēc izcelšanās Mjuriela Degoka (*Mjuriel Degok*) Irākas pilsētā Baakuba centās novadīt ar sprāgstvielām pildītu automašīnu uz ASV karaspēka kolonnu. Tehniskās kļūmes dēļ sprādziens notika ātrāk par plānoto. Mjuriela Degoka gāja bojā. Kā ģimenē, kur abi vecāki ir beļģi, bērns izvēlās pašnāvnieka likteni un ziedo sevi svešas mentalitātes idejām? Mjuriela Degoka dzimusi Šarlruā netālu no Beļģijas galvaspilsētas Briseles. Mjuriela dzīvoja savai videi raksturīgu dzīvi. Viss iesākās tad, kad viņas dzīvē parādās vīrieši ar izteikti austrumniecisku ārieni. Beļģijā iebraucēju no Magriba valstīm ir liels skaits. Islamisti vienmēr uzskatījuši Beļģiju par savu bāzi Eiropā. 2001. gadā divi teroristi kā žurnālisti piekļuva Afganistānas kaujinieku grupējuma vadītājam Ali Šaham Masudam un

<http://russian.rt.com/article/17288>[skatīts 15.11.2014.]

²⁴⁸ *Caucasian Knot*. www.kavkaz-uzel.ru.

²⁴⁹ “*Islamites have suffered from - for European smertnitsy*”, “*Rus News Journal*”.
<http://rusnewsjournal.com/3/258147/> [skatīts 14.12.2014.]

nogalināja to. Abiem teroristiem bija Beļģijas pases. Beļģijā dzīvojošie modžahedi piedalījušies terora aktu organizācijā un realizācijā Kasablankā (Maroka) 2003. gadā un Madridē (Spānija) 2004. gadā. Mjurielas Degokas pirmais vīrs iebrucējs no Alžīrijas bija tolerants musulmanis, kurš stingri neievēroja reliģiskos noteikumus. 2002. gadā viņa izšķīrās no alžīrieša un kļuva par sievu iebrucējam no Marokas Issamam Gorisam. Viņš bija fundamentālisma piekritējs. Mjurielas Degokas dzīve krasi izmainījās: jauns musulmaņu vārds – Miriama, obligātais lakats ap galvu, bez cimdiem viņa neizgāja no mājām. Paziņojot tuviniekiem, ka dodas uz Keniju apmeklēt vīra radniekus, pāris caur Turciju un Sīriju ieradās Irākā, kur iekļāvās modžahedu kustībā. Mjuriela Degoka tiek gatavota un kļūst par pašnāvnieci, Issams Goris iet bojā apšaudē ar amerikāņu patruļu. 2014. gada 25. maijā Sīrijas ziemeļos provincē Idlibā pilsētā Ariha pie militārā kontrolpunkta pašnāvnieks ar saukli “Dievs ir liels!”²⁵⁰ uzspriecināja ar sprāgstvielām pildītu automobili.

Teroristu pašnāvnieku uzbrukumi kara plosītajā Sīrijā ir pietiekami ierasta parādība. Taču šis terora akts piesaistīja pasaules plašsaziņas līdzekļu nedalītu uzmanību. Iemesls tikai viens – pašnāvnieks bija ASV pilsonis Moner Mohameds Abu-Salha, kurš jau grupējuma “*Al-Nusra fronte*” teroristu sagatavošanas nometnē pieņēma pseidonīmu *Huraira al-Amriki*. *Al-Amriki* arābu valodā nozīmē amerikānis. 31. maijā ASV Valsts Departamenta pārstāve Džen Psaki (*Jen Psaki*) apstiprināja, ka pašnāvnieks ir bijis ASV pilsonis.²⁵¹ Moner Mohameds Abu-Salha uzaudzis Floridā, apmeklēja tur skolu. Floridā dzīvo arī viņa ģimene (pielikums Nr. 3, 84. attēls). Sociālajā tīklā You Tube tika izplatīts video ar nosaukumu “Amerikāņu spridzinātājs no *al-Nusra Front*” un bārdainā smaidošā vīra fotogrāfija ar kaķi (pielikums Nr. 3, 85. attēls).

4.3. Terora aktos cietušo psiholoģiska stāvokļa aspekti

Terorisma pamatā ir pietiekami lielas sabiedrības daļas baiļu izjūtas.²⁵² Bailes ir emocijas, kuras, pirmkārt, izsauc terora akts. Ja notikumam noņem baiļu faktoru, tad tas klasificējams kā kriminālnoziedzums, varbūt sevišķi smags, arī slepkavība, bet sava “īkdienišķuma” dēļ neizsauc sabiedrībā kopējas bailes un apdraudējuma sajūtu. Bailes ir nepatīkamas emocijas, kas rodas kā atbildes mehānisms dzīvam organismam sastopoties ar draudiem. Psiholoģiskais baiļu stāvoklis nav saistīts ar kādām konkrētām un reāli draudošām briesmām. Tās ir bailes nevis no lietām, kas notiek šajā brīdī, bet gan no tā, kas varētu notikt.

Cilvēks, priekšmets vai situācija cilvēka iztēlē var kļūt par baiļu iemeslu:

- 1) kā iespējamais vai iedomājamais ļaunuma cēlonis (hipotēzes veidošana);
- 2) nelaimes gaidīšana;
- 3) tiešs kontakts ar cilvēku (objektu), kurš tiek attiecināts kā iedomātais apdraudējuma faktors.

Bailes var izpausties dažādos veidos: uzmācīga baiļu sajūta, nemiers, nervozitāte, uztraukums, saspringtums, šausmas, panika.

Šie faktori tiek izmantoti no teroristu puses: viņi ne tikai vēlas īstenot ieplānotos terora aktus, bet cenšas savu darbību darīt zināmu iespējami plašākai sabiedrības daļai. Teroristi apzināti mēģina radīt un izmantot bailes sabiedrībā savu politisku mērķu sasniegšanai. Var uzskatīt, ka terorisms ir viens no psiholoģiskā kara veidiem. Cilvēki traģiski iet bojā, gūst ievainojumus terora aktu rezultātā, taču pēc būtības terora akts psiholoģiski ir vērsts pret plašāku

²⁵⁰ “*Allah Akbar!*” (arābu valodā)

²⁵¹ U.S.: *Jihadi fured in suicide bombing video in Syria grew up in Florida*. 31.05.2014. CNN.com

²⁵² Terors (lat. terror – šausmas) – iebaidīšana ar vardarbību. “Svešvārdu vārdnīca”, Apgāds “NordenAB”, 1999.

sabiedrības daļu, aptverot ne tikai tiešos uzbrukuma upurus un objektus. Terorisma mērķis radīt baiļu sajūtu cilvēku apziņā, lai iebiedētu un ietekmētu valdību uzvedību un sev izdevīgu lēmumu pieņemšanu. Plānotā terora akta ietekmes “auditorija” var mainīties atkarībā no organizācijas mērķiem, motīviem un uzdevumiem. Tā var būt valdība, politiskās partijas, konkurējošās etniskās vai reliģiskās grupas, veselās valstis vai starptautiskās organizācijas. Terora akts var būt virzīts, lai ietekmētu vienu mērķi vai vienlaicīgi vairākus segmentus. Terorisma un teroristu iespējas un intelektuālais līmenis paaugstinās proporcionāli jaunākajiem zinātnes un tehnoloģiju sasniegumiem, tāpēc valstīm pretī jāliek adekvāti pretpasākumi terorisma izplatīšanās ierobežošanai, sabiedrības informēšanai t. sk. psiholoģiskie aspekti. Mūsdienu sabiedrības attīstību nopietni ietekmē pietiekami destruktīvi vai pretrunīgi vērtēti sociālie procesi, kuri rada izmaiņas sabiedrības apziņā:

- globāla garīgo vērtību krīze, materiālo vērtību pārsvars pār garīgo, kas nenobriedušo jauno paaudzi padara viegli ietekmējamu;
- plašsaziņas līdzekļu loma sabiedrības apziņas veidošanā;
- vizuālās informācijas plūsmas apjoms pārsniedz saprāta robežas, izraisa izmaiņas uztverē, uzmanībā un atmiņā, sevišķi bērniem un pusaudžiem;
- sociālie tīkli ir mainījuši informācijas plūsmu, veidu, kā cilvēki saņem informāciju, mainījuši uzticamību medijiem un cilvēkiem;
- globālās telekomunikāciju tīkls paplašina vardarbības skatu, spēka kulta izplatīšanas iespējas, kas palielina psihisko saslimšanu, neadekvātas agresijas izpausmju, nemotivētas vardarbības gadījumu un suīcīda skaitu;
- jaunu psihotransformējošo tehnoloģiju attīstība, kuras var izraisīt izmaiņas cilvēka psihē, dzīves uztverē, atmiņā.

Pirms dažiem gadu desmitiem eksperti pat nespēja iedomāties, ka pasaules politiskās un ekonomiskās sistēmas galvenais destabilizējošais faktors būs terora akti, kuri paralizē valsts vadītāju gribu un iedveš šausmas iedzīvotājos. Mūsu acu priekšā pasaule nonākusi stāvoklī, kad mainās priekšstati par drošību, mierīgu un civilizētu sabiedrības eksistenci. Pēc 2001. gada 11. septembra notikumiem ASV valsts sekretārs Kolins Pauels paziņoja, ka pasaule saskārusies ar jaunu karadarbības veidu, pret kuru tradicionāli organizētiem bruņotajiem spēkiem ir grūti cīnīties. Var teikt, ka uz planētas samazinājies drošo vietu skaits un, iespējams, drīz tādu nebūs vispār. Cilvēki jūtas nedroši gan metropolēs, gan provinces pilsētās, gan ekonomiski attīstītajās, gan trešās pasaules valstīs. Mūsdienām raksturīgs ir “neizvēlēts” terorisma veids, kuram piemīt grūti prognozējama un nemotivēta uzbrukuma vietas izvēle, vardarbības akts tiek vērsts nevis pret konkrētām personām vai objektiem, bet tā galvenais mērķis ir maksimāls gadījuma upuru skaits. Proportcionāli zinātnes un tehnoloģijas attīstības tempiem pieaug teroristu intelektuālais potenciāls, līdz ar to arī viņu iespējas izmantot cilvēces pēdējos sasniegumus savā graužoajā darbībā. Saglabāt sabiedrības psiholoģisko līdzsvaru, kuru ar draudiem un vardarbību cenšas izjaukt visu virzienu ekstrēmisti, ir katras valsts interese prioritāte. Tas prasa laikus izzināt negatīvās ietekmes un analizēt sabiedrības dzīves drošības problēmas.

Informācijas pasniegšana plašsaziņas līdzekļos var gan pozitīvi, gan negatīvi ietekmēt sabiedrības psiholoģisko stāvokli. Diemžēl atsevišķos gadījumos tiekšanās pēc sensacionālā materiāla liek publikai vērot tikai notikušā asiņainās ainas bez argumentēta komentāra. Redzētā iespaidā cilvēks secina, ka terorisms ir visspēcīgāks, ka mums nav ko tam pretstatīt. Grupa “*Romir Monitoring*” publicējusi aptaujas rezultātus par terorisma atspoguļošanas problēmām plašsaziņas līdzekļos Krievijā. Aptaujā 52% respondentu atzīst, ka terorisma tēma viņus interesē, 27% šī interese kļuvusi par ieradumu, jo terorisms kļuvis par viņu dzīves sastāvdaļu, 18% cenšas

izvairīties no šīs tēmas. Uz jautājumu, kā plašsaziņas līdzekļos tiek atspoguļoti ar terorismu saistīti notikumi, saņemtas šādas atbildes: 19% respondentu atzīst, ka plašsaziņas līdzekļi netieši popularizē teroristus; 24% uzskata, ka tie ir viena no sabiedrības iespējam cīņā ar terorismu; 40% norādīja, ka prese un televīzija ir tikai bezkaislīgs novērotājs. Ko lasītājs un skatītājs gaida no žurnālista? 47% atbildē uzsver, ka galvenais uzdevums ir informēt par drošības pasākumiem; 37% pirmajā vietā norāda informāciju par notikušajiem terora aktiem; 25% uzskata, ka jāsniedz informācija par valdības uzsāktajiem pasākumiem cīņai ar terorismu. Neviena aptauja nedod absolūti precīzu ainu, taču zināmas tendences sabiedrības noskaņā sniedz noteikti – tieši nedēļu pirms traģiskajiem notikumiem Spānijā parādījās aptaujas rezultāti, kura tika veikta vairākās Rietumeiropas valstīs. Viss liecina, ka koalīcijas iebrukums Irākā ir palielinājis terorisma draudus pasaulē. Raksturīgi, ka vislielāko uztraukumu par iespējamajiem terorisma draudiem aptaujā izteica tieši Spānijas iedzīvotāji: 85% no aptaujātajiem apgalvoja, ka dzīvo bailēs no terorisma. Viņiem piekrita ¾ aptaujāto Vācijā un Itālijā un puse aptaujāto franču. Var iebilst, ka spāņiem ir pietiekami daudz iemeslu uztraukties arī bez Irākas problēmas (ETA uzbrukumi gadu desmitu garumā), tomēr... Nobeidzot par atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, vēl viens aspekts par ekrānā redzētajiem līķiem un asins pelņēm. Socioloģiskā aptauja, ko veikusi organizācija “Harris Interactive”, rāda, ka piektā daļa amerikāņu vēlas redzēt televīzijas tiešraidē nāvēssoda izpildi starptautiskajam teroristam Osamam ben Ladenam, ja viņš tiks apcietināts un atzīts par vainīgu. 37 procenti aptaujāto bija pret nāvēssoda demonstrēšanu televīzijā. Vēlēšanos redzēt gāztā Irākas prezidenta Sadama Huseina nāvi izteica 11 procenti respondentu. Aptaujā tika intervēti 1000 amerikāņu, kas vecāki par 18 gadiem. Psihiatri secinājuši, ka atsevišķi cilvēki, vērojot vardarbību, kataklizmas, izjūt tās pašas emocijas, kuras būtu izjutuši, ja būtu šo notikumu dalībnieki. Viņiem parādās pēctraumatiskā stresa traucējumi, kas veicina slimību attīstību, jo organismam ir izjaukts iekšējais līdzsvars. Katram trešajam, kurš vērojis šausmīgus skatus vai pats atradies vardarbības situācijā un izjutis nāves briesmas, parādās pēctraumatiskā stresa traucējumi. Pētījumi, kas veikti 90. gados, rāda, ka ASV ar pēctraumatiskā stresa traucējumiem sirgst 8–12%, bet tajās zemēs, kurās notiek bruņotās sadursmes, rādītāji ir krietni iespaidīgāki. Alžīrijā – 37%, Kambodžā – 28%, Etiopijā – 16%, Gazas sektorā – 17,8%.

Terorisma upura (biežāk ķīlnieka) psiholoģiskais stāvoklis, kad upuris izrāda simpātiju teroristiem un, dažkārt, tos aizstāv. Upuris sevi identificē ar agresoru. Irracionālā reakcija veidojas cilvēkiem, kuri nonāk izdzīvošanas situācijā, kad racionālās reakcijas izrādās neefektīvas un bezcerīgas. Šādu psiholoģisko stāvokli sauc par “Stokholmas sindromu”.²⁵³ Pēc FIB datiem aptuveni 27% ķīlnieku izrāda Stokholmas sindroma pazīmes.²⁵⁴ Viena bieži pieņemta hipotēze, kas skaidro “Stokholmas sindromu”, tiek saistīta ar Z.Freida²⁵⁵ teoriju. Sevis identificēšana ar agresoru ir veids, kā “ego” sevi pasargā, personai pašai to neapzinoties. Kad upuris sāk ticēt tām pašām vērtībām, kurām agresors, agresoram upuris vairs nešķiet traucēklis un tas sāk izrādīt siltāku attieksmi pret upuri vai dažkārt pat sākt rūpēties par to.²⁵⁶ Termina

²⁵³ Stokholmas sindroms – nosaukumu ieguva pēc gadījuma 1973. gadā Zviedrijas galvaspilsētā Stokholmā, kur bankas aplaupītāji no 23. augusta līdz 28. augustam turēja gūstā 6 bankas darbiniekus. Ķīlnieki sāka pilnībā identificēt sevi ar iebrucējiem, pieprasīja iespēju doties kopā ar tiem. Divas ķīlnieces saderinājās ar iebrucējiem, kad tie jau atradās cietumā.

²⁵⁴ G. Dwayne Fuselier. “Placing the Stockholm Syndrome in Perspective”. *FBI Law Enforcement Bulletin*... 1999. gada jūlijs, 22–25. lpp

²⁵⁵ Zigismunds Šlomo Freids (Sigismund Schlomo Freud) austriešu neirologs un psihiatrs, psihoanalīzes pamatlicējs.

²⁵⁶ K. Ian. Mackenzie. “The Stockholm Syndrome Revisited: Hostages, Relationships, Prediction, Control and Psychological Science”. *Journal of Police Crisis Negotiations* 4 (1) February 2004...: 5–21.

“Stokholmas sindroms” autors ir zviedru kriminologs Nils Bidžerots (*Nils Bejerot*)²⁵⁷, kurš to ieviesa, analizējot situāciju ar ķīlnieku stāvokli sagrābtajā bankas nodaļā. “Stokholmas sindroms” veidojas gadījumos, kad ķīlniekus neiespaido fiziski, bet uz viņiem tiek izdarīts psiholoģiskais spiediens. Sindroma izpausmes pastiprinās, ja ķīlnieki ir sadalīti grupās, kurām nav iespējas kontaktēt savā starpā. Pilnīgas fiziskās atkarības apstākļos no agresora, ķīlnieks gatavs izskatīt visas viņa darbības savā labā. “Stokholmas sindroms” spilgti izpaudās 1998. gada 17. decembrī, kad teroristi sagrāba Japānas vēstniecību Peru galvaspilsētā Limā. Iebrucēji bija no galēji kreisās organizācijas “Tupaka Amaru Revolucionārā kustība” (turpmāk MRTA)²⁵⁸ Vēstniecībā notika plaša pieņemšana un kā ķīlnieki tika sagūstīti aptuveni 500 viesi un vēstniecības personās. Pēc divām nedēļām teroristi atbrīvoja 220 ķīlniekus, kuru pozīcija pārsteidza sabiedrību. Viņi atzina teroristu cīņas taisnīgumu, aicināja atteikties no spēka operācijas pārējo ķīlnieku atbrīvošanai. Kanādas uzņēmējs Kjerans Metkelfs pēc atbrīvošanas paziņoja, ka teroristu vadītājs Nestors Kartolini²⁵⁹ ir izglītots un pieklājīgs cilvēks, pilnībā uzticīgs savai lietai. N. Kartolini organizēja vairāku uzņēmēju nolaupīšanu, pieprasot izpirkumu. Viņam bija fanātiska un ļoti cietsirdīga cilvēka reputācija. Teroristi turēja ķīlniekus vēstniecībā četrus mēnešus. Tad Peru drošības spēki veica spēka operāciju, ķīlnieki atbrīvoti, visi teroristi operācijas laikā tika nogalināti.

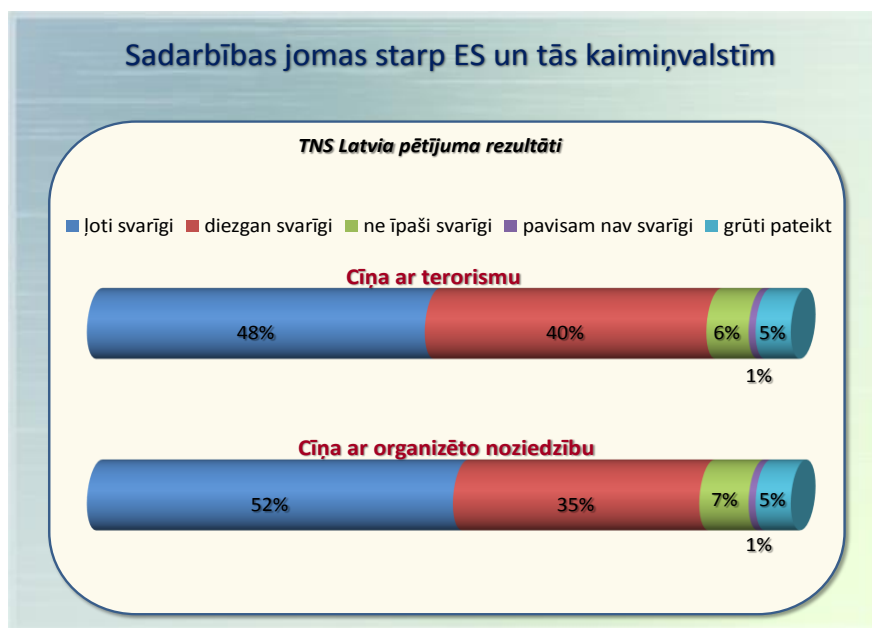
²⁵⁷ Nils Bejerot - zviedru psihiatrs un kriminologs, pazīstams ar saviem darbiem par atkarībām (narkomānija) un ieviesto terminu “Stokholmas sindroms”.

²⁵⁸ *The Túpac Amaru Revolutionary Movement* (Spanish: *Movimiento Revolucionario Túpac Amaru, MRTA*) – tradicionālā marksisma-ļeņinisma revolucionārā kustība izveidota 1983. gadā. Mērķis ir izveidot marksisma režīmu un atbrīvot Peru no ASV un Japānas ietekmes.

²⁵⁹ *Néstor Cerpa Cartolini* (“Comrade Evaristo”).

5. PRETDARBĪBAS TERORISMAM ORGANIZATORISKIE ASPEKTI

Atzīstot terorismu par globālu apdraudējumu demokrātiskai sabiedrībai, arī pretpasākumi šai parādībai jābūt organizētiem atbilstoši gan starptautisko organizāciju (ANO), gan valstu apvienību (NATO, EDSO, ES), gan pret darbība nacionālo valstu līmenī. Tiek atdzīts, ka: “Cīņai pret terorismu ir nepieciešama savlaicīga, efektīva, izlēmīga un vienota rīcība, jo terorisms vairs nav tikai vienas konkrētas valsts, tikai NATO vai Eiropas Savienības dalībvalstu problēma”²⁶⁰.

5.1. attēls. Aptaujas rezultāti par nozīmīgām sadarbības jomām ES

Arī 2013. gada rudenī “TNS Latvia” rīkotajā aptaujā 87% Latvijas iedzīvotāju kā pozitīvu faktoru ES darbībā norāda: “kopīga aizsardzības un drošības politika visām ES dalībvalstīm”.²⁶¹ Izšķiroša nozīme ir preventīvo pasākumu mehānisma izstrādei, jo īpaši, lai agrīnā stadijā atklātu pazīmes, kas liecina par vardarbīgu radikalizāciju vai draudiem, tostarp vardarbīga vai militāra ekstrēmisma draudiem. Turklāt visos līmeņos cīņa ar terorismu ir jākoordinē gan vertikālā, gan horizontālā virzienā. Izlietotie finanšu līdzekļi, cilvēku un tehnikas resursi dos adekvātus rezultātus, ja tie tiks izmantoti kopējā stratēģiskā plānā, partneriem būs kopīgs vai tuvs redzējums uz problēmu un tās iespējamajiem risinājumiem. Pēdējos 10.–15. gados daudz ir panākts darbības koordinācijas jomā. Atsevišķos gadījumos vēl var saskatīt atsevišķu politisko spēku vēlmi šauras lokālas intereses nostādīt augstāk par kopīgām interesēm sabiedrības aizsargātībai no terorisma draudiem. Kļūdainais uzstādījums, ka var atrisināt savas politikas uzdevumus ar teroristisko grupējumu darbības atbalstu citas valsts teritorijā un dodot patvērumu teroristiem, dodot tiem iespēju, vienmēr ir atgriezies ar problēmu savā zemē (“Taliban” kustības atbalsts Afganistānā; Vācijas Demokrātiskās Republikas sadarbība ar Palestīnas atbrīvošanas kustības kaujiniekiem). 2014.gada septembrī Šveices vēsturnieks Bernhards Blumenau prezentēja jauno savu pētījumu par terorismu “ANO un terorisms”

²⁶⁰ E.Repše, Latvijas Republikas aizsardzības ministrs. “Latvijas Atlantiskais jauniešu seminārs 2005.” www.delfi.lv 11.08.2005.

²⁶¹ Standart Eurobarometer 80. October–November 2013. European Commission. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_first_en.pdf

(*The United Nations and Terrorism*),²⁶² kurā apskata politiskās situācijas ietekmi uz valsts attieksmi par terorismu problēmu (pielikums Nr. 3, 86. attēls). Terorisma aktivitātes uzliesmojuma laikā 1970. gados, Rietumu valstis mēģināja veidot kopēju izpratni un starptautisko normatīvo regulējumu ANO ietvarā kopīgai cīņai ar ekstrēmisma izpausmēm. Vienošanās panākt neizdevās, jo neatkarību atguvušās Āfrikas un Āzijas valstis ANO aizstāvēja ekstrēmistus, partizānus, visa veida brīvības cīnītājus kā ārzemju militāristu upurus. Jauno valstu vadītāji paši nāca pie varas bruņotas cīņas par neatkarību rezultātā, kad paši spridzināja koloniālos ierēdņus un ķīlniekos ņēma civiliedzīvotājus. Daudzi valstu vadītāji joprojām uzskata, ka teroristiskā taktika ir vienīgi iespējamā cīņā ar spēcīgāko pretinieku. Austrumu bloks – PSRS un satelīti – par terorismu tobrīd uztraucās maz vai neuztraucās vispār. Politiskās konjunktūras dēļ PSRS atbalstīja teroristiskas metodes, kā cīņu ar starptautisko imperiālismu. Aukstā kara laikā starp NATO un Varšavas līguma valstīm, tikai Rietumus uztrauca teroristu uzbrukumi. PSRS uztrauca tikai civilās aviācijas lidmašīnu sagrābšanas gadījumi, kad disidenti un ebreji šādā veidā mēģināja izklūt no PSRS (Leņingradas lidmašīnas aizdzīšanas lieta). Bernhards Blumenau savā darbā analizē valsts politiskās sistēmas ietekmi uz kopējas nostājas veidošanu un valsts nostājas izmaiņām, saistībā ar konkrētiem terorisma uzbrukuma draudiem.

Pašlaik visi galvenie pret darbības virzieni mūsdienu terorismam no starptautiskās sabiedrības un atsevišķu valstu puses var iedalīt trīs lielās sadaļās, kuras ir cieši savstarpēji saistītas un nav realizējamas katra atsevišķi. Viena sadaļa ir novērst terorisma izplatībai labvēlīgas vides izveidošanu ar jaunu normatīvo aktu pieņemšanu, finanšu plūsmu pastiprinātu kontroli, sabiedrības izglītošana un citi preventīva rakstura pasākumi. Otra sadaļa ir speciālo spēku sagatavošana, tehnisko līdzekļu nodrošināšana, viss, kas nepieciešams reaģēšanai jau uz notikušu vai reāli draudošu krīzi. Trešā sadaļa ir pasākumi pēc notikušiem terora aktiem: atbalsts cietušajiem, seku apzināšana. Pretpasākumu kopumu veido prevencija, spēka reakcija un terora seku minimizēšana un likvidēšana:

1. Terorisma prevencija, terorisma veicinošo faktoru izzināšana un ierobežošana:

- pret darbības terorismam valsts sistēmas izveide;
- terorisma finansēšanas ierobežošana. Jebkura veida atbalsta sniegšanas, uzturēšanās iespēju nodrošināšanas, ceļojuma dokumentu iegūšanas iespēju ierobežošana;
- vervēšanas iespēju mazināšana;
- terorisma pievilcības mazināšana;
- ieroču, sprāgstvielu un prekursoru nelegālās aprites un iegūšanas iespēju samazināšana;
- kritiskās infrastruktūras objektu drošības līmeņa paaugstināšana. Transporta infrastruktūras aizsardzība;
- plašsaziņas līdzekļu, interneta kontrole ekstrēmistisko ideju un teoriju izplatīšanas jomā, informācijas apmaiņas jomā, terorisma hireozācijas jomā, jaunu dalībnieku vervēšanas jomā.

2. Cīņa ar terorismu – speciālo “spēka” pasākumu izstrāde un veikšana:

- speciālo vienību izveide, uzturēšana un apmācība;
- notikušo terora aktu izmeklēšana, vainīgo personu meklēšana un sodīšana;
- starptautiskā sadarbība speciālajās operācijās.

²⁶² Bernhard Blumenau “*The United Nations & Terrorism. Germany, Multilateralism and Antiterrorism Efforts in the 1970s*”, “Palgrave Macmillan”, 312 pages.

3. Notikušo terora aktu seku minimizācija vai novēršana:

- palīdzības sniegšana, kompensācijas izmaksas cietušajiem terora akta rezultātā un bojā gājušo tuviniekiem;
- cilvēktiesību ievērošana saistībā ar realizējamiem pretterorisma pasākumiem;
- sabiedrības uzticības valsts drošības sistēmām atjaunošana pēc notikušiem terora aktiem.

Neapšaubāmi, ka nosaukto virzienu pret darbību terorismam starpā galvenā prioritāte ir preventīvie pasākumi, kuru mērķis ir novērst apstākļus, kad cilvēki pievēršas un atbalsta terorismu, ekstrēmistisko un radikālo ideju izplatīšanos. Sabiedrība grib dzīvot drošos apstākļos, pamatoti gaida no valsts nevis liķu un zaudējumu uzskaitīšanu jau pēc notikuša vardarbības akta, bet savlaicīgi veiktu pasākumu kompleksu, lai nepieļautu teroristu darbību. Kā atsevišķa sadaļa cīņā ar terorismu ir notikuma izmeklēšanas process: vainīgo noskaidrošana, aizturēšana un tiesāšana. Soda neizbēgamībai neapšaubāmi ir gan preventīvs efekts, gan arī spēka pasākumu sastāvā.

5.1. Teroristu, grupu un vienību saraksti

Kā viens no teroristu darbību ierobežojošiem pasākumiem ir noteikt personas, grupas un vienības, kuras tiek atzītas par teroristiskām vai teroristu darbību atbalstošas. Saskaņā ar šiem sarakstiem tiek noteikti ierobežojoši pasākumi. Sarakstus veido starptautiskās organizācijas ANO, ES, kā arī atsevišķas valstis (ASV²⁶³, Apvienotā Karaliste²⁶⁴, Austrālija²⁶⁵, Krievijas Federācija²⁶⁶). Jāatzīst, ka ir būtiskas atšķirības veidotajos sarakstos, kuras personas vai grupas tiek atzītas par teroristiskām. ASV Valsts Departaments veido arī valstu sarakstu, kuras jebkurā veidā atbalsta teroristus. 2012. gada pārskatā kā terorisma sponsoru valstis iekļautas Kuba, Irāna, Sudāna, Sīrija. Vairākus gadus šo valstu sarakstā atradās Ziemeļkoreja, kura sarakstā tika iekļauta 1987. gadā, taču 2008. gadā tika izslēgta no tā²⁶⁷. Visām personām, grupām un organizācijām, kuras iekļautas teroristu un to atbalstītāju oficiālajos sarakstos, attiecas pastiprināti pasākumi saistībā ar policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās.

ANO

ANO Drošības Padome no 90. gadu sākuma aktīvi nodarbojās ar speciālo ierobežojošo pasākumu (sankciju) noteikšanu valstīm un organizācijām par teroristiskās darbības veikšanu un atbalstu. Pirmā ANO Drošības Padomes Rezolūcija 1992. gadā noteica ierobežojumus Lībijai, saistībā ar aviokompānijas *Pan-American* lidmašīnas uzspriecināšanu virs Skotijas 1988. gadā.²⁶⁸ Lībija neuzņēmas atbildību par notikušo un nesniedza atbalstu starptautiskajai izmeklēšanai. Saistībā ar cilvēktiesību pārkāpumiem, Irānas diplomātu slepkavību, nelikumīgas opija ražošanu un izplatīšanu, ANO Drošības Padome vērsās pret Afganistānas kustību “*Taliban*”.²⁶⁹ Viena no prasībām pret “*Taliban*” bija nekavējoties izdot Osamu ben Ladenu.

²⁶³ *Foreign Terrorist Organization. United States Department of State.*

²⁶⁴ *Proscribed terrorist groups. United Kingdom Home Office.*

²⁶⁵ *Listing of Terrorist Organisations. Australian Government.*

²⁶⁶ *Единый федеральный список организаций, признанных террористическими Верховным Судом Российской Федерации.*

²⁶⁷ www.state.gov/j/ct/rls

²⁶⁸ ANO Drošības Padomes 1992. gada 31. marta Rezolūcija 748(1992).

²⁶⁹ ANO Drošības Padomes 1999. gada 15. oktobra Rezolūcija 1267(1999).

Eiropas Savienība

ES pirmoreiz pieņēma ierobežojošos pasākumus pret terora aktos iesaistītajām personām un organizācijām 2001. gadā pēc 11. septembrī notikušajiem terora aktiem ASV. ES saraksts tika izveidots (skatīt 5.2. attēlu), lai īstenotu ANO Drošības padomes Rezolūciju 1373(2001). ES pieņēma:

1. Padomes kopējo nostāju 2001/931/KĀDP par konkrētu pasākumu īstenošanu cīņā pret terorismu un Padomes Regulu (EK) Nr.2580/2001 par īpašiem pasākumiem, kas terorisma apkarošanas nolūkā vērsti pret konkrētām personām un organizācijām. Kopējie 2001/931/KĀDP aspekti nosaka:

- terora aktos iesaistīto, personu, grupu un organizāciju uzskaites kritērijus;
- apzinātas rīcības, kuras uzskatāmas par terora aktiem.

2. Padomes Regulu (EK) Nr.2580/2001, kura nosaka visu teroristiskā darbībā iesaistīto personu, grupu un organizācijām piederošo finanšu aktīvu un saimniecisko resursu iesaldēšanu. Sarakstā tiek iekļautas personas un grupas, kuras darbojas gan ES, gan ārpus tās. Saraksti tiek regulāri vismaz reizi 6 mēnešos pārskatīti. Saskaņā ar kritērijiem ES izveidojusi divus teroristiskā darbībā iesaistīto personu un grupu sarakstus:

1. Sarakstā tiek iekļautas trešo valstu personas vai vienības. Sarakstā iekļautajām personām, grupām un vienībām piemēro gan līdzekļu un citu finanšu aktīvu iesaldēšanu, gan pastiprinātus pasākumus saistībā ar policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietā.²⁷⁰ Sarakstā iekļautas 10 personas un 25 organizācijas.
2. Sarakstā iekļauto personu un vienību grupai piemēro tikai pastiprinātus pasākumus saistībā ar policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās. Tās visas ir ES personas vai vienības.

Sarakstā iekļautas 57 personas un 47 vienības.²⁷¹

5.2. attēls. ES ierobežojošu saraksts

Lēmums par iekļaušanu sarakstā attiecas uz personām un grupām, pret kurām notikusi:

- izmeklēšanas uzsākšanu vai kriminālvajāšanu saistībā ar terora akta veikšanu vai mēģinājumu izdarīt terora aktu vai to veicināt;
- notiesājošs tiesas spriedums par kādu no minētajiem nodarījumiem;
- ANO Drošības Padome atzinusi saistītām ar terorismu un pret kurām tā noteikusi sankcijas.

Personas, grupas un vienības var tikt iekļautas sarakstā, pamatojoties uz dalībvalstu vai trešo valstu iesniegtiem priekšlikumiem. Pēc Padomes pieņemtā lēmuma par iekļaušanu sarakstā, katru personu, grupu vai vienību, uz ko attiecinā ierobežojošos pasākumus, informē:

²⁷⁰ ES Padomes 2014. gada 22. jūlija Lēmums 2014/483/KĀDP. "ES Oficiālais Vēstnesis", 23.07.2014.

²⁷¹ ES Padomes 2009. gada 15. jūnija Kopējā Nostāja 2009/468/KĀDP. "ES Oficiālais Vēstnesis", 16.06.2009.

- nosūtīt paziņojuma vēstuli (ja tas ir iespējams);
- publicējot paziņojumu Oficiālajā Vēstnesī.

Sarakstā iekļautās personas, grupas un vienības lēmuma pārsūdzēšanai var:

- iesniegt Padomei lūgumu pārskatīt attiecīgo lietu, ņemot vērā pamatojošu dokumentāciju;
- apstrīdēt kompetentās iestādes lēmumu saskaņā ar valsts procedūrām;
- apstrīdēt Padomes lēmumu Vispārējā Tiesā²⁷², ja ierobežojošie pasākumi noteikti saskaņā ar Padomes Regulu Nr.2580/2001.

2013. gadā Vispārējā tiesa ir izspriedusi 40 lietas saistībā ar līdzekļu iesaldēšanas pasākumiem, no kurām lielākā daļa attiecas uz pasākumiem, ko Padome noteikusi attiecībā uz personām un vienībām, kuras iesaistītas Irānas Islāma Republikas kodolieroču programmā²⁷³. Virknē spriedumu, tostarp trīs spriedumos par *People's Mojahedin Organization of Iran (PMOI)*, Vispārējā tiesa uzsvēra pamattiesību nozīmi Eiropas Savienībā. Tā konstatēja, ka, veicot līdzekļu iesaldēšanas pasākumus, Padomei ir jāievēro to personu vai organizāciju tiesības, uz kurām attiecas šie pasākumi, īpaši tiesības tikt informētiem par iemesliem, kuru dēļ tās ir iekļautas līdzekļu iesaldēšanas sarakstā, tiesības uz īpašumu un tiesības uz efektīvām iespējām vērsties tiesā (2006. un 2008. gada spriedumi lietās *People's Mojahedin Organization of Iran/Padome*).

Palestīniešu organizācija “*Hamas*” 2010. gada septembrī iesniedza prasību Vispārējā Tiesā, apstrīdot iekļaušanu ES teroristu sarakstā. Vispārējā Tiesa 2014. gada decembrī procesuālo iemeslu dēļ anulēja Padomes lēmumu paturēt organizāciju “*Hamas*” minētajā sarakstā. 2015. gada 19. janvārī Padome pieņēma lēmumu pārsūdzēt Vispārējās Tiesas lēmumu lietā “Padome – organizācija “*Hamas*””. Speciāls regulējums ir sankciju īstenošana par personu un organizāciju fondu iesaldēšanu, kuras saistītas ar organizāciju “*Al-Qaeda*” un “*Taliban*”²⁷⁴, ar ko īsteno ANO Drošības Padomes Rezolūciju 1390 (2002).

Teroristu, vienību saraksti Latvijā

Latvijas Republikas likums “Par starptautisko organizāciju noteikto sankciju ieviešanu Latvijā Republikā” nosaka sankciju veidu un reglamentē kārtību, kādā Latvijā Republikā tiek ieviestas starptautisko organizāciju noteiktās sankcijas: “starptautisko organizāciju noteiktās sankcijas—atbilstoši starptautiskajām publiskajām tiesībām noteikti ierobežojumi, kuri piemērojami attiecībās ar valsti vai attiecībā uz citu adresātu, ko noteikusi Apvienoto Nāciju Organizācija vai Eiropas Savienība, un kuru mērķis ir panākt tādu valsts rīcību, kas nodrošinātu vai atjaunotu mieru, drošību un tiesiskumu valstī, pret kuru ir vērsti attiecīgie ierobežojumi, vai attiecībā uz minēto citu adresātu vai reģionu kopumā”²⁷⁵. Visiem Latvijā reģistrētajiem finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem ir aizliegts veikt jebkāda veida operācijas ar finanšu instrumentiem un finanšu līdzekļiem, kuri pilnībā vai daļēji, tieši vai netieši pieder personām vai grupām, pret kurām saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību aktiem ir ieviesti finanšu

²⁷² Eiropas Savienības Tiesa—CVRIA

²⁷³ Eiropas Savienības Tiesa “Gada ziņojums 2013”, Luksemburgā, 2014. gadā.
www.curia.europa.eu

²⁷⁴ ES Padomes 2011. gada 01. augusta Lēmums 2011/487/KĀDP. “ES Oficiālais Vēstnesis”, 02.08.2011.

²⁷⁵ Likums “Par starptautisko organizāciju noteikto sankciju ieviešanu Latvijā Republikā”, “Latvijas Vēstnesis”, 171 (3539), 26.10.2006.

ierobežojumi. Latvijas Republikā atzīst to personu sarakstus, kas tiek turēti aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās, kurus sastādījuši:

- Eiropas Savienības dalībvalstis;
- Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstis;
- Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome;
- Eiropas Savienības Padome.²⁷⁶

Latvijā tiek atzīti atsevišķu trešo valstu sastādītie teroristu sarakstus līdzvērtīgi Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām:

1. Amerikas Savienotās Valstis;
2. Austrālijas Savienība;
3. Brazīlijas Federatīvā Republika;
4. Dienvidāfrikas Republika;
5. Honkonga;
6. Indijas Republika;
7. Japāna;
8. Kanāda;
9. Korejas Republika;
10. Meksikas Savienotās Valstis;
11. Singapūras Republika;
14. Šveices Konfederācija.²⁷⁷

2013. gadā ASV pirmo reizi teroristu sarakstā iekļāva sievieti: 1947. gadā dzimušo Džoannu Deboru Čezimard (*Joanne Deborah Chesimord*), kura pazīstama kā Assata Šakura (*Assata Oluglaba Shakur*) (pielikums Nr. 3, 87. attēls). Iepriekšējā gadsimta 70. gados Džoanna Čezimard aktīvi piedalījās ekstrēmistisko organizāciju “Melnās panteras” (“Black Panther Party”) un “Melnā brīvības armija” (“*Black Liberation Army*”) darbībā. Organizācijas vardarbīgi iestājās par melnādaino tiesībām, aktīvi laupīja bankas un uzbruka policijas darbiniekiem. 1973. gadā Džoanna Čezimard piedalījās apšaudē, kur tika nogalināts policists. Tiesa piesprieda viņai mūža ieslodzījumu. 1979. gadā Džoanna Čezimard izbēg no cietuma un pārceļas uz Kubu. FIB Džoanna Čezimard deklarēja kā iekšējo teroristi un iekļāva sarakstā, par ziņām par viņas dzīves vietu izziņota balva 1 miljons dolāru.

²⁷⁶ Ministru Kabineta 2009. gada 13. janvāra noteikumi Nr.36 “Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībā”, “Latvijas Vēstnesis”, 10(3996), 21.01.2009.

²⁷⁷ Ministru Kabineta 2008. gada 25. novembra noteikumi Nr.966 “Noteikumi par to trešo valstu sarakstu, kuru normatīvo aktu prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā ir līdzvērtīgas Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām”, “Latvijas Vēstnesis”, 187(3971), 02.12.2008.

5.2. Terorisma attīstību un darbību ierobežojošie pasākumi

ANO

Mūsdienu starptautisko attiecību sistēmā ANO ir vadošā loma visās ar globāliem procesiem saistītās jomās (skatīt 5.3. tabulu).

5.3. tabula

ANO institūcijas, kas nodarbojas ar pretterorisma jautājumiem

Ģenerālsekretārs	1. Pretterorisma pasākumu īstenošanas mērķa grupa/Izveidota pēc 11.09.2011./. 2. ANO Pretterorisma centrs. 3. Starptautiskās noziedzības preventīvās novēršanas centra Terorisma preventīvās novēršanas nodaļa. 4. Narkotiku un noziedzības birojs. 5. Atbruņošanās lietu departaments. 6. Politisko lietu departaments.
Drošības padome	Pretterorisma komiteja.
Ģenerālā asambleja	1. Atbruņošanās un starptautiskās drošības komiteja/Pirmā komiteja/. 2. Sociālo, humanitāro un kultūras jautājumu komiteja/Trešā komiteja/. 3. Juridiskā komiteja/Sestā komiteja/. 4. ANO starpreģionālais noziedzības un justīcijas izpētes institūts. 5. Speciālā terorisma komiteja „Vispārējās starptautiskā terorisma konvencijas” projekta izstrādei.
Ekonomisko un sociālo lietu Padome (ECOSOC)	ANO Noziegumu preventīvās novēršanas un kriminālā taisnīguma komisija.
Starptautiskā tiesa	

Lai arī starptautiskais terorisms ir viens no lielākajiem mūsdienu pasaules draudiem tikai viena ceturtdaļa no ANO dalībvalstīm ir ratificējušas visas pretterorisma konvencijas, un ar tām saistītos protokolus. Kopš 1963. gada ANO un tās specializētās institūcijas sagatavojušas 16 starptautiskās vienošanās (13 konvencijas un 3 protokolus). Kopējo valstu aktivitāti pretterorisma pasākumu īstenošanā raksturo konvenciju ratificēšanas process. Nozīmīgas divas ANO konvencijas – 1997. gada Starptautiskā konvencija par cīņu pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem un 1999. gada Starptautiskā konvencija par cīņu pret terorisma finansēšanu. Konvenciju pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem pirmajos četros gados bija parakstījušas tikai 28 valstis. Pēc 2001. gada notikumiem valstu aktivitāte strauji pieauga, 2004. gadā konvenciju bija ratificējušas jau 115 valstis. Konvenciju par teroristu finansēšanas ierobežošanu pirmajos divos gados bija ratificējušas piecas valstis, pēc 2001. gada 11. septembra tai pievienojās vēl 112 valstis.²⁷⁸ Apvienoto Nāciju Organizācijas Globālā stratēģija cīņai ar terorismu tika pieņemta 2006. gada 8. septembrī kā Ģenerālās Asamblejas Rezolūcija 60/288 un rezolūcijas pielikumā

²⁷⁸ UN Security Council, *Second Report of the Monitoring Group Established Pursuant to Security Council Resolution 1363(2001) and Extended by Resolution 1390(2002) and 1455(2003) on Sanctions Against Al-Qaida, the Taliban and Individuals and Entities Associated with them*, S/2003/1070. Ņujorka, 2003. gada 2. decembris.

Darbības plāns. Par stratēģijas pieņemšanu vienbalsīgi nobalsoja 192 ANO dalībvalstis. ANO stratēģijas galvenie virzieni:

- a) faktoru, kuri veicina terorisma izplatību, likvidēšana;
- b) terorisma novēršana un cīņa ar terorismu;
- c) valstu iespēju cīņā ar terorismu un ANO pretterorisma sistēmas stiprināšana;
- d) cilvēktiesību ievērošanas aspekti cīņā ar terorismu.
- e) ANO pretterorisma sistēmu veido daudzas institūcijas, kuras tieši nodarbojas ar cīņu ar terorismu un institūcijas, kuras kompetences ietvarā realizē vai atbalsta atsevišķus pretterorisma pasākumus.

ANO Drošības Padomes Pretterorisma komiteja²⁷⁹ veicina dalībvalstu potenciāla stiprināšanu terora aktu novēršanas jomā. No 2014. gada janvāra Komiteju vada Lietuvas Republikas pārstāve ANO Raimonda Mumokaite. Komitejas galvenie darbības virzieni:

- valstu apmeklējums, lai novērtētu sasniegto progresu un novērtētu nepieciešamo tehnisko palīdzību terorisma novēršanas jomā;
- tehniskā palīdzība, normatīvu izstrāde un ieviešanā, finansiālais atbalsts;
- terorisma draudu līmeņa noteikšana;
- labākas prakses izplatīšana;
- speciālu sanāksmju organizēšana.

2005. gadā ANO Ģenerālais sekretārs nodibināja Pretterorisma pasākumu īstenošanas mērķa grupu²⁸⁰ (turpmāk CTITF) ar mērķi koordinēt ANO kontrterorisma sistēmas saskaņotu darbību. Grupu veido 31 starptautiska institūcija, kuras piedalās kopējā darbībā pret terorismu savas kompetences ietvaros. Viena institūciju grupa tieši koncentrējas uz terorisma jautājumiem, citām ir eksperti un speciālas zināšanas saistītās jomās: konfliktu novēršana un atrisināšana, bruņojuma izplatīšanas ierobežojumi, atbruņošanās, kultūru un starpreliģiskais dialogs, izglītība, cilvēktiesības, bēgļu aizsardzība, veselības aprūpe. Apvienoto Nāciju Organizācijas Globālā stratēģija cīņai ar terorismu paredz, ka galvenā atbildība cīņā ar terorismu ir dalībvalstīm, taču CTITF uzdevums ir sekmēt katras institūcijas darbību savā sfērā, kopēju mērķu sasniegšanai. Galvenais ir maksimāli izmantot iesaistīto organizāciju labākās specifiskās spējas. 2011. gadā, pateicoties Sauda Arābijas labprātīgai iemaksai, ANO Sekretariāts ieguva iespēju dibināt ANO Pretterorisma centru²⁸¹ (turpmāk UNCCT). UNCCT darbības prioritātes:

1. Nacionālo un reģionālo kontrteroristisko stratēģiju sagatavošana.
2. Valstu pretterorisma potenciāla izveidošanas atbalsts.
3. Terorisma finansēšanas apkarošana.
4. Terorisma propagandas ierobežošana.
5. Cilvēktiesību ievērošana cīņā ar terorismu.
6. Terora aktu upuru atbalsts.
7. Infrastruktūras objektu aizsardzība.
8. Robežu pārvaldība.
9. Interneta kontrole.

2010. gadā ANO Starpreģionālais noziedzības un justīcijas izpētes institūts²⁸² (turpmāk UNICRI) atklāja “Pret terorisma pievilcību vērstu politikas centru”. Centrs analizē teroristu vervēšanas metodikas un teroristisko organizāciju stratēģiju jaunu biedru piesaistīšanā. Praktiskā

²⁷⁹ Security Council Counter-Terrorism Committee.

²⁸⁰ The Counter-Terrorism Implementation Task Force(CTITF).

²⁸¹ UN Counter-Terrorism Centre(UNCCT).

²⁸² United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute(UNICRI)

iedarbība uz terorisma atbalstītājiem ir sankciju iespējas. ANO īsteno sankcijas, kuras nosaka Drošības padome, saskaņā ar ANO statūtu VII nodaļu: “41. pants. Drošības padome tiek pilnvarota izlemt, kādi pasākumi, kuri nav saistīti ar bruņota spēka lietošanu, jāpieņem tās lēmumu īstenošanai, un tā var prasīt no Organizācijas Dalībvalstīm šo pasākumu pielietošanu. Šie pasākumi var ietvert pilnīgu vai daļēju ekonomisko sakaru, dzelzceļa, jūras, gaisa, pasta, telegrāfa, radio vai citu sazināšanās līdzekļu pārtraukšanu, kā arī diplomātisko attiecību pārtraukšanu”.²⁸³ ANO Statūti pilnvaro Drošības padomi pieņemt visām dalībvalstīm saistošus pasākumus.

Eiropas Savienība

2014. gada 27. jūnijā Eiropadome apstiprināja stratēģiskās vadlīnijas attiecībā uz tieslietu un iekšlietu jomas nākotni, kas, pēc “Stokholmas programmas” darbības termiņa beigām, turpmākos gadus kalpos par pamatu ES tieslietu un iekšlietu politikas plānošanai.

Jau 2010. gadā ES tika apstiprināta Iekšējās drošības stratēģija ar 5 galvenajiem mērķiem:

1. Likvidēt starptautiskos noziedzīgos tīklus;
2. Novērst terorismu, tai skaitā radikalizāciju un vervēšanu terorisma nolūkos;
3. Paaugstināt personu un uzņēmumu drošības līmeni kibertelpā;
4. Stiprināt drošību ar efektīvu robežu pārvaldību;
5. Paaugstināt ES elastību pret katastrofām.

Saskaņā ar 2014. gada jūnija Eiropadomes uzdevumu stratēģijas pārskats un apstiprināšana jāveic līdz 2015. gada vidum. Saskaņā ar Stratēģiskajām vadlīnijām Iekšējās drošības stratēģiju ir nepieciešams pārstrādāt, par pamatu ņemot aktuālo situāciju drošības jomā un globālās attīstības tendences. 2014. gada 29. septembrī Briselē notika Eiropas Savienības Padomes un Eiropas Komisijas organizētā konference “Aizsargājot sabiedrību un pilsoņu tiesības-Iekšējās drošības stratēģijas aktualizēšana.” Latvijas pārstāvis konferencē iekšlietu ministrs Rihards Kozlovskis norādīja, kā aktuālākie izaicinājumi drošības jomā ir terorisma draudi un pieaugušais kiberdrošības apdraudējums.²⁸⁴ Nākotnes galvenie izaicinājumi ir novērst draudus un aizsargāt ES pilsoņus. Jāpievērš uzmanību iegūtās pieredzes sistemātiskai apmaiņai, kā arī pielāgošanai atbilstoši pastāvošiem draudiem. 2001. gada septembrī ES iekšlietu un tieslietu ministru darba grupas sanāksmē Lielbritānija izvirzīja priekšlikumu par Eiropola pilnvaru paplašināšanu cīņā ar terorismu. “Eiropola mērķis ir, sadarbojoties ar dalībvalstīm saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību K.1 panta 9.punktu, ar šajā Konvencijā minētajiem līdzekļiem uzlabot dalībvalstu kompetento iestāžu efektivitāti un sadarbību, novēršot un apkarojot terorismu, nelegālu narkotisko vielu apriti un citus smagus starptautiskās noziedzības veidus.”²⁸⁵ Piedāvātie pasākumi paredzēja terorisma iesaistīto personu ekstrādīcijas procedūras vienkāršošanu, stingras valsts kontroles ieviešanas banku operācijām, neierobežotas piekļuves nodrošināšana telefonu kompāniju un interneta pakalpojumu sniedzēju arhīviem. Lielbritānijas priekšlikumi var tikt uzskatīti kā atbilde uz Eiroparlamenta ziņojumu, kurā bija paredzēts izveidot ES speciālo dienestu un ātrās reaģēšanas spēkus. 2001. gada decembrī tika konkretizēta dalībvalstu kopēja pieeja cīņā ar starptautisko terorismu. Dokumentā paredzēja veidot kopēju politiku aizsardzības jomā un nodrošināt nepieciešamās kapacitātes terorisma draudu novēršanai.

²⁸³ ANO Statūti.

²⁸⁴ http://www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/informacija_medijiem/?doc=29072

²⁸⁵ Konvencija par Eiropas Policijas biroja izveidi, kuras pamatā ir Līguma par Eiropas Savienību K3.Pants (Eiropola Konvencija) 2. pants

Taču jau 2004. gadā kļuva skaidrs, ka speciālo dienestu sadarbības koordinācija cīņā ar terorismu ES valstu starpā ir nepietiekama. Pēc terora aktiem Madridē 2004. gadā Austrija piedāvāja izveidot vienotu ES speciālo dienestu pret darbību terorismam. Lielās dalībvalstīs—Lielbritānija, Francija, Vācija, Itālija un Spānija—neatbalstīja šo priekšlikumu un piedāvāja izmantot esošas aģentūras Eiropola iespējas. Dalībvalstu starpā tika panākts kompromiss: izveidots ES Koordinatora cīņā ar terorismu postenis (skatīt 5.4. tabulu). Koordinatora uzdevums ir saskaņot pretterorisma pasākumus visā ES teritorijā t.sk. izlūkošanas informācijas iegūšana un apmaiņa, finanšu līdzekļu plūsmas kontrole. Kā norādīja Eiropas Stratēģiskās izlūkošanas un Drošības Centra²⁸⁶ (turpmāk ESISC) darbinieki līdzekļi, kuri paredzēti koordinatora darbībai ir nelieli, kas šo posteni padara par simbolisku.

5.4. tabula

Eiropas Savienības institūcijas cīņā ar terorismu

Koordinators cīņā pret terorismu	Gijs de Vries
Eiropols	Departaments cīņā ar smagiem noziegumiem. Pārvalde cīņā ar terorismu.
Eiropas Padomes Speciālā komisija cīņā ar terorismu (Counter-Terrorism Task Force)	Vadītājs Rafael Benitez
Eiropas Padomes ekspertu komiteja cīņā ar terorismu (Committee of Experts on Terrorism – turpmāk CODEXTER)	

ES aktīvi reaģē uz terorisma draudiem, aizsargājot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu. Tika veikti sekojoši soļi un darbības cīņai pret terorismu:

- ES rīcības plāns pret terorismu (2001. gada 21. septembris);
- ES CBRN²⁸⁷ rīcības plāns (2003. gada 20. decembris);
- ES rīcības plāns pret terorismu (2004. gada 17. jūnijs);
- ES Stratēģija radikalizācijas apkarošanai un iesaistīšanai terorismā (2005. gada 24. novembris);
- ES Stratēģija cīņai pret terorismu (2005. gada 30. novembris);
- ES programma par terorismu un ar citiem ar drošības saistītajiem riskiem (2007. gada 12. februāris).

Šie rīcības plāni tika īstenoti caur simtiem dažādiem pasākumiem, realizētiem gan ES, gan dalībvalstu līmenī, iesaistot valsts organizācijas, kā arī privāto sektoru. Papildus plašajam rīcības plānu spektram, tika pieņemti dažādi lēmumi: terorisma finansēšanas un naudas atmazgāšanas novēršanā, avioliņiju pasažieru kontrolē, ieroču un sprāgstvielu aprites kontrolē, kritiskās infrastruktūras aizsardzībā. ES ierobežojošie pasākumi (sankcijas) ir viens no līdzekļiem cīņā ar terorismu. ES nosaka ierobežojošo pasākumu ieviešanu, pamatojoties uz ES tiesībām vai arī atbilstoši ANO Drošības padomes saistošajām regulām. Sankcijas ir diplomātisks vai ekonomisks instruments, kura mērķis ir panākt izmaiņas tādās darbībās vai politikā kā starptautisko tiesību vai cilvēktiesību pārkāpumi vai politikā, kas pārkāpj tiesiskuma vai demokrātijas principus. ES var noteikt ierobežojumus trešo valstu:

- valdībām;
- nevalstiskām organizācijām;

²⁸⁶ European Strategic Intelligence & Security Center

²⁸⁷ Chemical, Biological, Radiological and Nuclear

- indivīdiem (teroristu grupām un teroristiem). Jāņem vērā, ka neatkarīgās sankcijas ES var noteikt indivīdiem vai organizācijām tikai gadījumos, kuri skar kādu ārpolitisku aspektu, jābūt noteiktiem skaidriem definētiem kritērijiem konkurētajam gadījumam, lai noteiktu sankciju sarakstā iekļaujamās vai svītrojamas personas.

Ierobežojošie pasākumi:

- diplomātiskās sankcijas (diplomātu izraidīšana, diplomātisko attiecību ierobežošana, oficiālo apmeklējumu pārtraukšana);
- valstu īstenotas sadarbības pārtraukšana;
- ieroču embargo;
- vispārēji vai daļēji tirdzniecības ierobežojumi (importa-eksporta aizliegums);
- finansiāli ierobežojumi (līdzekļu un resursu iesaldēšana, finanšu darījumu aizliegums);
- ierobežojumi ceļošanai (vīzu un ieceļošanas aizliegums);
- aizliegums veikt lidojumus;
- sporta un kultūras pasākumu boikots.

ES piemēro sankcijas vai ierobežojošos pasākumus, īstenojot kopējās ārējās un drošības politikas mērķus, kas izklāstīti Līguma par Eiropas Savienību 21. pantā :

“2. Savienība nosaka un īsteno kopējo politiku un darbības, kā arī tiecas sasniegt augstu sadarbības līmeni visās starptautisko attiecību jomās, lai:

- a) sargātu savas vērtības, pamatintereses, drošību, neatkarību un integritāti;
- b) konsolidētu un atbalstītu demokrātiju, tiesiskumu, cilvēktiesības un starptautisko tiesību principus;
- c) saglabātu mieru, novērstu konfliktus un stiprinātu starptautisko drošību saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu mērķiem un principiem, Helsinku Nobeiguma akta principiem un Parīzes Hartas mērķiem, tostarp attiecībā uz ārējām robežām;
- d) veicinātu jaunattīstības valstu ilgtspējīgu ekonomisku, sociālu un vides attīstību, lai sasniegtu galveno mērķi – izskaustu nabadzību;
- e) veicinātu visu valstu integrāciju pasaules ekonomikā, arī pakāpeniski atceļot starptautiskās tirdzniecības ierobežojumus;
- f) palīdzētu attīstīt starptautiskus pasākumus vides kvalitātes saglabāšanai un uzlabošanai, kā arī pasaules dabas resursu stabilai apsaimniekošanai un izmantošanai, lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību;
- g) palīdzētu iedzīvotājiem, valstīm un reģioniem, kurus skārušas dabas vai cilvēku izraisītās katastrofas;
- h) sekmētu starptautisku sistēmu, kuras pamatā ir ciešāka daudzpusēja sadarbība un laba pasaules līmeņa vadība.”²⁸⁸

5.2.1. Teroristu vervēšanas ierobežošana

Preventīvo pasākumu kopumā terorisma izplatības ierobežošanai centrālo vietu vai vienu no centrālajām ieņem ierobežojošie pasākumi teroristisko kustību cilvēka resursu atjaunošanas un papildus piesaistīšanas novēršanā. Teroristu organizācijām nepārtraukti nepieciešams iesaistīt jaunus dalībniekus, lai aizvietotu bojā gājušos, arestētos un tos, kuri dažādu iemeslu dēļ

²⁸⁸ Līgums par Eiropas Savienību. 30.3.2010., “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis” C 83/29.

teroristisko darbību pārtraukuši. “ASV ekspertu viedoklis, ka personu vervēšana, kurām ir likumīgs pamats atrasties ASV un Eiropas Savienības valstu teritorijā, ir viens no prioritāriem uzdevumiem, gatavojot terora aktus rietumu valstīs”.²⁸⁹ Mērķu sasniegšanai un ideoloģijas izplatīšanai, kustībām jāklūst masveidīgām. Terorisma ideologi un vadītāji iegulda milzīgus finanšu līdzekļus, piesaista labākos speciālistus ideju izplatīšanai un jaunu biedru vervēšanai. Valstīm jāveic adekvāti pret darbības pasākumi cilvēku iesaistīšanai ekstrēmistiskās darbībās, galvenais no kuriem ir novērst apstākļus sabiedrībā, kuri veicina radikālo ideju izplatību un cilvēku gatavību pieņemt aicinājumu kļūt par jaunu teroristiskās organizācijas dalībnieku. Radikalizācijas un vervēšanas procesi ir daudzšķautņainas parādības, tām jāpiemēro daudzdisciplīnu pieeja, saskatot saikni starp iesaistītajiem faktoriem un attīstību laikā. Radikālās kustības meklē jaunus dalībniekus starp noteikta tipa cilvēkiem:

1. Persona uzskata, ka dzīve paiet bezmērķīgi.
2. Personai noticis cerību (sociālo, politisko, ekonomisko) konflikts ar realitāti. Cerību krahs politizē radikālās kustības.
3. Personai nepieciešama kopības sajūta, kurā neizjūt vientulību un sekojošo frustrāciju.
4. Persona zaudējusi dzīves orientierus.

Taču iesaistīšanas process un iesaistīto loks ir specifisks, ne tikai katram teroristisko organizāciju ideoloģiskajam virzienam (labējais, kreisais, reliģiskais), bet arī viena virziena ietvarā vervēšanas metodes atšķiras, atkarībā no specifiskiem vietējiem apstākļiem un uzdevumiem nākamajiem teroristiem. Islamistu radikālās kustībās (stratēģijās) ir atšķirīgi vervēšanas kontingenti, kā rezultātā arī grupu dalībnieku kvalitatīvie rādītāji atšķiras. Vienkāršotai pieejai, ka cilvēki radikalizējas un pievēršas terorismam tikai nabadzības vai izglītības trūkuma dēļ, nav pamata. Tas var radīt kļūdas speciālistu secinājumos, un praktiskā valsts darbība radikalizācijas novēršanā netiks vērsta noteiktajai mērķauditorijai un dos nelielu efektu.

Organizāciju kompetence

ANO. Drošības Padomes 2001. gada 28. septembra Rezolūcijā 1373(2001) noteikts, ka valstis nodrošina: “a) atturēties no atbalsta sniegšanas jebkurā formā – aktīvā vai pasīvā – organizācijām vai personām, iesaistītiem teroristiskā darbībā, t.sk. novēršot personu vervēšanu teroristiskajām organizācijām un likvidējot iespējamus ieroču piegādes kanālus teroristiem”.²⁹⁰ 2012. gadā ANO sagatavoja apjomīgu ziņojumu “Interneta izmantošana teroristiskos nolūkos” (*The USE of the Internet for Terrorist Purposes*), kurā norādīts, ka teroristi visā pasaulē arvien aktīvāk izmanto sociālos tīklus organizāciju jaunu biedru vervēšanai. Propagandas materiālu izvietošanai tiek izmantoti sociālie tīkli *Facebook*, *Twitter*, *YuoTube* un *Dropbox*. Izmantojot internetu, ar nelielām izmaksām tiek nodrošināta pieeja miljonu auditorijai, ievērojot anonimitāti.

Eiropas Savienība. Plašā migrācija visā pasaulē izveidojusi jaunas bēgļu un imigrantu kopienas, kuras ir labvēlīgas jaunu teroristu vervēšanai un esošo noziedznieku patvērumu sniegšanai. Teroristu iespējas vervēt jaunus dalībniekus migrantu vidū ir kopēja valsts problēma, kura iespaido gan ekonomisko un migrācijas politiku, gan starpvalstu attiecības. “Neviena valsts nav pasargāta no vardarbīgā ekstrēmisma posta. Tomēr vēl aizvien pārāk maz ES dalībvalstu stājas pretī šim pieaugošajam apdraudējumam. Mums vajadzīgi spēcīgi, preventīvi pasākumi, lai

²⁸⁹ O.A. Скопич. Вербовка террористов-смертников в мусульманской диаспоре на Западе. antiterror.ru/text/library

²⁹⁰ Resolution 1373(2001) Adopted by Security Council on 28 september 2001, United Nations

pretotos ekstrēmismam visās tā izpausmēs. Mūsu mērķis ir stiprināt dalībvalstu pasākumus pret radikalizāciju un ekstrēmistu vardarbību, sniegt instrumentu kopumu preventīvai rīcībai Eiropā”.²⁹¹

Kā lielākās teroristu vervēšanas iespējas ir musulmaņu iebraucēju vidū. Pazīstamais franču politologs un speciālists islama jautājumos Žils Kepels (Gilles Kepel) uzskata, ka “cīņa par “musulmaņu prātiem” Rietumeiropā notiek ne mazāk apjomīga kā Tuvajos Austrumos”²⁹². ES 2005. gadā izstrādāja vispārēju terorisma apkarošanas stratēģiju, kurā preventīvie pasākumi ir viens no četriem stratēģiskās apņemšanās pamatprincipiem. Šā principa mērķis ir atturēt cilvēkus no pievēršanās terorismam Eiropā un citur pasaulē, novēršot tos faktorus un dziļākos cēloņus, kas var izraisīt radikalizāciju un iesaistīšanos terorismā. Papildinot vispārējo terorisma apkarošanas stratēģiju, ES vienojās par stratēģiju un vispārēju plānu radikalizācijas un teroristu vervēšanas novēršanai. Plāns pārskatīts un papildināts 2009. gadā.²⁹³ Saskaņā ar šo plānu dalībvalstīm:

- jāizvērtē radikalizācijas un vervēšanas apjoms;
- jāizveido mehānismi, lai analizētu radikalizācijas procesu galvenos faktorus t.sk. citos pasaules reģionos;
- nodrošināt regulāru informācijas apmaiņu ar citām dalībvalstīm.

2011. gada 9. septembrī Eiropas Komisija atklāja “Radikalizācijas izpratnes tīklu” (turpmāk RAN) – efektīvus novēršanas pasākumus.²⁹⁴ Tīkls apvieno 700 ekspertus un ar šo problēmu tieši saistītus darbiniekus no visas Eiropas: sociālie darbinieki, reliģiskie līderi, jaunatnes organizāciju vadītāji, policijas darbinieki, pētnieki un citas personas, kas strādā neaizsargātajās kopienās. Līdz 2015. gadam paredzēts pārveidot “Radikalizācijas izpratnes tīkla sekretariātu” par “Eiropas zināšanu centrs”, lai noteiktu un izplatītu labāko praksi, veidotu pētniecības programmas par radikalizācijas problēmām. Tas sniegs atbalstu politikas veidotājiem ES, valsts un vietējā mērogā un koordinēs novēršanas iniciatīvas ES iekšienē un ārpus tās.²⁹⁵

Lai aizsargātu pilsoņus pret radikalizācijas draudiem, nepieciešama pieeja, kurā iesaistīts plašs partneru loks vietējā, valsts, ES un starptautiskā līmenī. Lai atbalstītu dalībvalstu centienus rast risinājumu radikalizācijas problēmai, Eiropas Komisija galveno uzmanību pievērš 10 darbības jomām:

1. Jāizstrādā visaptverošas valsts stratēģijas. Dalībvalstis tiek mudinātas izveidot atbilstīgas sistēmas, iesaistot nevalstiskās organizācijas, darbiniekus, kas savā darbā tieši saskaras ar radikalizācijas problēmu, drošības dienestus un šīs jomas ekspertus, lai veicinātu pasākumu izstrādi un ieviešanu nolūkā efektīvāk novērst vardarbīgu ekstrēmismu un terorismu.

2. 2015. gadā jāizveido Eiropas zināšanu centrs, lai noteiktu un izplatītu labāko praksi un veidotu pētniecības programmu. Tas sniegs atbalstu politikas veidotājiem ES, valsts un vietējā mērogā un koordinēs novēršanas iniciatīvas ES iekšienē un ārpus tās. Komisija laikposmā no 2014. līdz 2017. gadam atvēlēs līdz pat 20 miljoniem eiro Zināšanu centram un citiem ar novēršanu saistītiem un centrāli pārvaldītiem pasākumiem, tostarp RAN pasākumiem un pārtraukšanas programmu atbalstam dalībvalstīs.

²⁹¹ Sesīlija Malmstrēma, ES iekšlietu komisāre.

²⁹² *La lutte anti-terroriste face a l information en continu. Liberation.10 mars.2005.*

²⁹³ Dok.9915/09 ADD 1 JAI 298 ENFOPOL 131 COTER 48 RESTREINT UE.

²⁹⁴ *Radicalisation Awareness Network.*

²⁹⁵ “Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un socioālo lietu komitejai un Reģionu komitejai.”Radikalizācijas,kas rada terorismu un vardarbīgu ekstrēmismu,novēršana: ES atbildes pasākumu efektivitātes stiprināšana”, COM(2013)941final, Brisele, 15.1.2014.

3. Tālāk jāizvērs RAN, stiprinot tā lomu, un panākot, ka tas var sniegt praktiskus padomus dalībvalstīm, ja tās tos lūdz.

4. Jāizvērs un jāveicina to darbinieku apmācība, kuri savā darbā tieši saskaras ar riskam pakļautiem indivīdiem vai grupām, – aptverot ne vien tiesībaizsardzības iestāžu un ieslodzījuma vietu darbiniekus, bet arī, piemēram, sociālos darbiniekus, apmācības speciālistus un veselības aprūpes darbiniekus, uzlabojot viņu izpratni par radikalizācijas procesu, un kā uz to reaģēt.

5. Katrā ES valstī jānodrošina programmas ekstrēmistu grupējumu locekļu atteikšanās no konfrontācijas un deradikalizācijas atbalstam (“pārtraukšanas stratēģijas”). Neraugoties uz to efektivitāti, šādas programmas pašlaik lielākajā daļā ES dalībvalstu nav pieejamas. Šis darbs bieži ir vislabāk paveicams, sadarbojoties vairākiem procesa dalībniekiem no dažādiem sektoriem, īpaši ģimenēm un kopienas locekļiem, kam ir ciešas saiknes ar vardarbīgajiem ekstrēmistiem. Komisija vajadzības gadījumā sniedz padomus, kā izveidot pārtraukšanas programmas, un kā izvērst to vietējo darbinieku apmācību, kas ir iesaistīti pārtraukšanas darbā. Iepriekš Komisija, programmas “Noziedzības profilakse un apkarošana” (*ISEC*) ietvaros, ir izmantojusi aptuveni 10 miljonus eiro deradikalizācijas projektiem. No *ISEC* līdzekļiem Komisija ir finansējusi daudzus projektus, kas vērsti uz to, lai uzlabotu zināšanas par radikalizācijas procesu un īpašās zināšanas par to, kā izstrādāt efektīvus radikalizācijas novēršanas pasākumus.

6. Ciešāk jāsadarbojas ar pilsonisko sabiedrību un privāto sektoru, lai rastu risinājumu problēmām, ar ko nākas saskarties tiešsaistē. Ekstrēmistu materiāli un propaganda ir viegli pieejami tiešsaistē diskusiju vietnēs, sociālajos medijos, blogos, utt. Centieni nedrīkst aprobežoties vienīgi ar nelikumīgo materiālu aizliegšanu vai izņemšanu, cita starpā ir jāizstrādā pretēji vēstījumi, lai atspēkotu ekstrēmistu pausto. Spēcīgus vēstījumus var paust kopienu grupas, pilsoņi, upuri un bijušie ekstrēmisti. Komisija ierosina izveidot forumu ar procesa galvenajiem dalībniekiem, lai apspriestu ciešākas sadarbības iespējas, un atbalsta ekstrēmismam pretēju vēstījumu izstrādi un izplatīšanu.

7. Jāaicina upuri un cietušie paust savu viedokli. Upuru paustais spēj būtiski veicināt novēršanu un deradikalizāciju, tomēr sava stāsta izklāsts nedrīkst upuriem radīt ciešanas un tiem jāsaņem nepieciešamais atbalsts. Komisija atbalstīs upuru grupas un tīklus, tostarp finansējot projektus, lai veicinātu saziņas pasākumus un vairotu izpratni.

8. Jārosina jauniešu kritiska attieksme pret ekstrēmistu vēstījumiem. Izglītība un jauniešu apmaiņas ir būtiskas jomas, kurās jauniešiem var palīdzēt kritiski raudzīties uz ekstrēmistu viedokļiem un vēstījumiem un atklāt šādas propagandas vājās vietas. Komisija sniegs atbalstu vietējām kopienām un grupām, kas strādā ar bijušajiem vardarbīgajiem ekstrēmistiem un to upuriem, jo tie var vislabāk paust, piemēram, to, kas patiesībā notiek karadarbības zonās un teroristu mācību nometnēs.

9. Jāizvērs plašāka radikalizācijas tendenču izpēte. Arī turpmāk būs pieejams ES finansējums pētījumiem par to, kā un kāpēc cilvēki radikalizējas vai deradikalizējas un kāda loma ir, piemēram, ideoloģijai, internetā balstītām vervēšanas metodēm un paraugiem.

10. Ciešāk jāsadarbojas ar partnervalstīm ārpus ES. Neaizsargātība pret radikalizāciju nebeidzas pie ES robežām. Komisija un Augstā pārstāve arī turpmāk sadarbosies ar trešām valstīm, lai novērstu radikalizāciju, izmantojot ES finansējumu apmācībai vai atbalstot medijus

un citas vietējā līmeņa novēršanas iniciatīvas. Radikalizācijas un vardarbīga ekstrēmisma novēršanas stratēģijas būtu jāiekļauj arī attīstības sadarbības līdzekļos un instrumentos.²⁹⁶

Teroristu ietekme un uzbrukumi paredz noteiktu komunikācijas telpu. Terorisms nogalina pretiniekus, rada baiļu sajūtu sabiedrībā, iznīcina mērķus ar simbolisku nozīmi, cenšas panākt savu prasību izpildi. Visas darbības tiek veiktas, lai panāktu dalībnieku un atbalstītāju aktivitāti, iegūtu jaunus sponsorus. Tas viss nosaka nepieciešamību ne tikai pilnveidot terora aktu veikšanas tehniku un taktiku, bet arī attīstīt jaunus komunikācijas mehānismus. Iespējamo teroristiskā apdraudējuma līmeņa saistību ar kopējo ekonomisko situāciju pētnieki izskatījuši vairākkārt. 2002. gada pētījums rāda, ka, paaugstinoties bezdarba līmenim, teroristiskām organizācijām rodas iespējas vervēt sev jaunus biedrus ar augstāku izglītības līmeni. “Bezdarba palielināšanās par 1% paaugstina iespēju, ka terorists pašnāvnieks, kurš nākamajā ceturksnī veiks uzbrukumu, būs ar akadēmisko izglītību par 1,38%, būs vecāks par 20 gadiem par 0,62%, teroristam būs iepriekšējās darbības pieredze par 0.81%. Skaitļi nozīmē, ka bezdarba palielināšanās normas apmēros palielina iespēju iegūt izglītotu teroristu par 34,3%, nobriedušu par 5,57% un pieredzējušu par 33,5%”.²⁹⁷ Ilgstošas ekonomiskās lejupslīdes situācijā, pat, ja ārēji situācija ir stabila, jaunatne kļūst viegli iespaidojama no teroristu komunikācijas uzbrukumu puses. “Grieķijas prezidentūras laikā ir svarīgi turpināt darbu pie tādiem jautājumiem kā ES prioritāšu cīņā ar organizēto noziedzību 2014.–2017. gadam ieviešanu; ES radikalizācijas un teroristu vervēšanas stratēģijas atjaunošanu; Es rīcības plāna migrācijas spiediena pārvaldībai īstenošanai.”²⁹⁸ Musulmaņi ES sastāda otro lielāko reliģisko grupu. Neskatoties uz mēģinājumiem ar likuma normām ierobežot nelikumīgu ārvalstnieku uzturēšanos un strādāšanu dalībvalstu teritorijā, to skaits ar katru gadu palielinās. Iebraucēju ģimenēs dzimst vairāk bērnu nekā eiropiešu ģimenēs. ES dzīvojošie musulmaņi ir daudzveidīgs dažādu etnisko grupu, valodu, laicīgo un reliģiozo tendenču, kultūras tradīciju un politiskās pārliecības sajaukums. Pašreizējā demogrāfiskā statistika sniedz tikai aptuvenas aplēses par ES dzīvojošo musulmaņu skaitu (skatīt 5.5. tabulu). Oficiālie aprēķini un NVO dati liecina, ka ES dzīvo 13 miljoni musulmaņu, kas atbilst 3,5 % no ES kopējā iedzīvotāju skaita²⁹⁹ (1950. gadā Eiropā no iedzīvotāju skaita musulmaņi bija 1%; 2005. gadā – 3%). ES musulmaņu vidū dominē musulmaņi no Turcijas, Ziemeļāfrikas, Tuvajiem Austrumiem, Pakistānas, Bangladešas un bijušās Dienvidslāvijas. Pēdējos gados Eiropā pastiprinās sabiedrības antimusulmaņu aktivitātes. Problēmas valstis sāk risināt arī likumdošanas līmenī. Vairākas ES un Eiropas Ekonomiskās Zonas valstis – Šveice, Beļģija, Francija – pieņēmušas normatīvos aktus, kuri paredz islama ierobežojošus pasākumus. Vienā no cilvēktiesību un tolerances paraugvalstīm Dānijā Folketings (Parlaments) jau 2009. gadā pieņēma likumu, kurš aizliedz mošeju būvniecību un telpu iznomāšanu musulmaņu lūgšanas namu ierīkošanai, ierobežo saskarsmi svešvalodās mācību iestādēs, hidžaba nēsāšanu. Pēc Dānijas Karaliskās policijas Centrālās pārvaldes datiem, “vidusmēra dānis” sabiedrisko kārtību pārkāpj ārkārtas gadījumos, bet “vidusmēra musulmanim” tā ir normāla uzvedība. Noslēgtās kopienas, kuras dzīvo pēc saviem likumiem, nevēlas iekļauties Eiropas sabiedrībā,

²⁹⁶ Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo Lietu Komitejai un Reģionu Komitejai “Radikalizācijas, kas rada terorismu un vardarbīgu ekstrēmismu, novēršana: ES atbildes pasākumu efektivitātes stiprināšana,” COM(2013) 941final.Brisele, 15.1.2014.

²⁹⁷ A.B.Krueger, J.Maleckova. “The Economics and the Education of Suicide Bombers. Does Poverty Cause Terrorism. http://www.uvm.edu/~wgibson/PDF/kruger_mal.pdf [skatīts 22.12.2014.]

²⁹⁸ Informatīvais ziņojums “Par Latvijas valdības prioritātēm Grieķijas prezidentūras ES laikā”, AMZino_210114.doc.

²⁹⁹ “Musulmaņi Eiropas Savienībā: Diskriminācija un islamofobija”, European Union Agency for Fundamental Rights. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-LV.pdf [skatīts 10.03.2015.]

vairums gadījumos kopienas dalībnieki naidīgi izturas pret mūsu kultūru un sabiedrību, noteikta dzīvā spēka resursu rezerve teroristiskajām organizācijām. Kā pastiprinošie faktori radikālo ideju pieņemšanai ir valodas problēmas, izglītības trūkums, paaugstinātais bezdarba līmenis, augstais noziedzības līmenis musulmaņu jaunatnes vidū.

5.5. tabula

Musulmaņu skaits Eiropas valstīs³⁰⁰

Valsts	Iedzīvotāju skaits	Musulmaņu skaits
Zviedrija	9 milj.	300 000
Dānija	6 milj.	270 000
Francija	62 milj.	6 000 000
Lielbritānija	60 milj.	1,7 000 000
Austrija	9 milj.	350 000
Vācija	84 milj.	3,7 000 000
Šveice	8 milj.	400 000
Itālija	60 milj.	3 000 000

Ilgstoši imigrantu iekļaušana vietējā sabiedrībā un kultūrā netika uzskatīta par problēmu. Noteiktas politikas trūkums ES dalībvalstīs stimulēja noslēgtu kopienu veidošanos, ar noteiktu dzīves teritoriju. Eiropas valdības atzina islamu konstitucionālā līmenī un rūpējās par iebraucēju politiskās un finansiālās neatkarības veidošanu. Kopienas nepieņēma Eiropas vērtības, slēgtajās zonās saglabājās identitāte, balstīta uz tradīcijām un reliģiju. Ar laiku imigrantu sociālo un ekonomisko vajadzību apmierināšana, pārauga jaunā kvalitātē politisko, kultūras un reliģisko prasību izvirzīšana. Neintegrētā sabiedrības daļa, kuras intereses, bieži vien, ir pretrunā ar atrašanās zemes likumiem un tradīcijām, rada sociāli-politisko spriedzi. 84% teroristisko kustību dalībnieki ir musulmaņi, kuru atrauti no vēsturiskajām saknēm un nav varējuši iekļauties rietumu sabiedriskajā un ekonomiskajā dzīvē. Brīdī, kad viņi pievēršas radikālajam islamam, pieņem džihāda idejas, apziņā notiek izmaiņas apkārtējās dzīves uztverē: musulmaņi jūtas izolēti un sabiedrībai nepiederoši. 10% teroristu ir otrās paaudzes imigranti, kuri jūt saikni ar vēsturisko dzimteni. Vācijas statistikas pārvalde 2012. gadā publicēja datus par integrācijas idejas popularitāti musulmaņu vidū: 24% Vācijā pastāvīgi dzīvojošo musulmaņu bez pilsonības vecumā no 14 līdz 32 gadiem negatīvi vērtē rietumu vērtības. Musulmaņu vidū ar Vācijas pasi negatīvi vērtē Eiropu 15%. Pret integrāciju iebilst 22% no kopējā Vācijā dzīvojošo musulmaņu skaita.³⁰¹ Musulmaņu sabiedriskās organizācijas un reliģiskās kopienas aktīvi iesaistās Eiropas politiskajā dzīvē. Šādas organizācijas darbojas kā vienas valsts teritorijā, tā arī kopējas visā ES teritorijā:

- “Eiropas islama organizācijas padome” (Vācija);
- “Islama organizāciju federācija” (Francija);
- “Eiropas islama padome” (Lielbritānija).

ES stabilitātes apdraudējums ir ciešā sadarbība starp kopienām un musulmaņu valstīm, kuras sniedz finansiālu atbalstu mošeju celtniecībā, islama kultūras centru veidošanā un uzturēšanā. Musulmaņu valstis, izmantojot kopienas, mēģina izdarīt spiedienu un iespaidot politiskos procesus ES. Slēgtie anklāvi ir laba vieta teroristu slēpšanai un teroristu organizāciju tīklu attīstībai ES teritorijā. Turklāt tiesībsardzības institūciju aktivitātes teroristu meklēšanā

³⁰⁰ BBC.com 2011. gada dati.

³⁰¹ “Statistisches Bundesamt Deutschland”,
<http://www.destatis.de> [skatīts 21.01.2015.]

šajās kopienās vai mēģinājumos ierobežot islama organizāciju darbību saduras ar plašām protesta kampaņām par islama aizskāršanu un musulmaņu vajāšanu. Radikālās sunnītu kustības “Islama atbrīvošanas partijas” (*“Islamic Party of Liberation”*)³⁰² darbība jaunu biedru iesaistīšanā tiek organizēta vairākos virzienos:

1. Kustības darbības sākumposms jaunā teritorijā vērtējams kā kultūr–izglītojošs, kura uzdevums:

- formēt pareizu politisko apziņu musulmaņu kopienās un nemusulmaņu vidū;
- veicināt ne musulmaņu iesaistīšanos kustībā;
- vervēšanas sākuma komplekts sastāv no četrām brošūrām. Katras brošūras apgūšanai atvēlēts mēnesis. Pēc šī materiāla apgūšanas “potenciālais mācekli” nodod zvērestu par uzticību partijai un kļūst par “Mācekli”. Mācekļi maksā kustības kasē vismaz 10% no saviem ienākumiem. Pēc trijiem mēnešiem, sekmīgi nokārtojot eksāmenu, “mācekli” var pretendēt uz “skolotāja” statusu, ar iespēju dibināt savu partijas vienību.

2. Vervēšana Eiropā vērsta kā uz imigrantiem, tā arī uz viņu pēcnācējiem, kuri ir jau asimilējušies rietumu sabiedrībā. Vervēšana notiek, galvenokārt, nabadzīgākos sabiedrības slāņos.

3. Lai apietu valstu specdienestu pretpasākumus un kontroli, notiek aktīva sieviešu un personu no ne musulmaņu vidus vervēšana. Galvenais vervēšanas objekts ir vīrieši, taču viņu aresta vai ieslodzījuma gadījumos, vervētāji sāk aktīvi strādāt ar ģimenes locekļiem. Sievietes piedalās piketos un demonstrācijās, veidojot spiedienu uz vietējo varu, piedalās terora aktu sagatavošanā un realizācijā.

4. Etniskajās grupās, kurās dominē tradicionālisms un krasi izteikta paternitāte, vervēšanas objekts ir jaunieši līdz 15 gadu vecumam.

5. Tiek vervēti speciālisti dokumentu izgatavošanā.

6. Daudzās valstīs “Islama atbrīvošanas partija” ir aizliegta un darbojas nelegāli, kas ievieš izmaiņas jaunu biedru rekrutēšanā. Partija šajās teritorijās nenodarbojas ar atklātu masveida propagandu, bet darbojas individuāli ar iespējamo kandidātu. Darbs noris reliģiskās organizācijās vai kultūras biedrībās. Ideālie kandidāti ir augstskolu vai reliģisko skolu absolventi.

7. 2003. gadā tika pasludināts jauns cīņas posms – bruņotais “Džihada”, “Islama atbrīvošanas partija” aicināja biedrus nebaidīties no aresta un valdības represijām pamatojot to: “Katrs ieslodzītais partijas ierindas aktīvisks nonākot cietumā, palielina neapmierināto ar režīmu skaitu minimums par 50–60 cilvēkiem uz ieslodzītā tuviem un tāliem radniekiem!”

8. Psiholoģiskais vervēšanas process (“Dvēseles džihads”), kas notiek 3 etapos:

- a. “Atsaldēšana”. Iedarbība uz personas psihisku, izmantojot manipulācijas tehniku (“apziņas kontroles tehnika”), panāk pilnīgu atkarību no skolotāja.
- b. “Izmaiņas”. Nonākušās psiholoģiskā atkarībā personas apziņa tiek piepildīta ar vajadzīgo ideoloģisko pildījumu.
- c. “Sasaldēšana”. Ideoloģiskās izmaiņas tiek nostiprinātas ar konkrētajām darbībām.

Atšķirīgs viedoklis par teroristu grupu dalībnieku kvalitatīviem rādītājiem ir Pensilvānijas Universitātes profesoram Markam Seidžmenam (*Marc Sageman*). Viņš pētīja un analizēja esošo un bijušo teroristu biogrāfijas (382), kuri atrodas (vai atradās) saistībā ar “*Al-Qaeda*” tīklu un Osamu ben Ladenu (*Osama bin Laden*), al-Zavahiri (*Ayman al-Zawahiri*), Ēģiptes teroristu

³⁰² *Hizb al-Tahrir al-Islami*. Dibināta 1953. gadā. 2003. gadā paziņoja par bruņotu džihadu pret ASV, Izraēlu, Eiropas Savienību, Krieviju. Vairākās valstīs kustības darbība aizliegta. Centrālais ofiss Londonā.

grupējumu "Islama džihāds"³⁰³, "Džemaija Islamiya"³⁰⁴, filipīniešu "Abu Saiaf."³⁰⁵ M.Seidžmens savā analizē neiekļauj organizācijas, kuras lokāli cīnās pret savām valdībām: palestīnieši, čečeni, kašmīras kaujinieki. Tiek skatīti teroristi, kuru darbībai ir globāls raksturs un viņi nav ierobežoti noteiktā teritorijā. M.Seidžmens šos teroristus nosauc par kustības "Salafi Globālais Džihads" dalībniekiem³⁰⁶ (*members of the Global Salafi Jihad*). Salafisti ir konservatīvā un autentiskā Korāna traktējuma piekritēji, neatzīst vēlākās tulkojuma inovācijas, kuras uzskata par ķecerīgā atkāpēm no sākotnējā pravieša vēstījuma. "Salafi Globālā Džihada" stratēģija jāizceļ kā viena no galvenajām no kopējās islama Džihada stratēģijām. Tās prioritāte ir uzbrukumi "tālajam ienaidniekam" – Rietumiem, ASV un Izraēlai. Pēc "tālā ienaidnieka" sagraušanas, džihadam jāpievēršas "tuvajam ienaidniekam" – savu valstu valdībām, kuras atrodas pie varas, tikai pateicoties rietumu atbalstam. Šo stratēģiju 1996. gadā publicēja Osama bin Ladens un džihada galvenajam instrumentam jābūt nāvinieku "mocekļu operācijas". Pieņemot uzskatu, ka nabadzības faktors ir galvenais stimulē, kurš ļauj rekrutēt teroristu organizācijām jaunus biedrus, tikai vienkāršo situāciju. "Al-Qaeda" atbalstītāji 17,6% nāk no augstākās sabiedrības daļas, 54% no vidējās šķiras, 27,5% no zemākajiem sabiedrības slāņiem. Tikai 16,7% teroristiem bija nepabeigta vidējā izglītība, 12,1% – vidējā izglītība, 28,8% mācījās koledžā, 33% pabeiguši koledžā, 9% bija ar zinātnisko grādu. Pretēji izplatītajam uzskatam, ka teroristisko organizāciju biedru vervēšana plaši notiek fundamentālā islama skolās, tikai 9,4% teroristu bija ieguvuši reliģisku izglītību, pārējie beiguši laicīgās skolas. "Al-Qaedas" atbalstītāju vidū nav konstatēti klaidoņi vai bezdarbnieki, kuri organizācijas darbībā iesaistījušies slavas vai naudas meklējumos. Drīzāk tie ir profesionāļi ar labu darbu: 42,5% – juristi, ārsti, skolotāji u.c.; 32,8% – vidējas kvalifikācijas darbinieki; 32,8% – bez speciālas kvalifikācijas. Pie šīs kategorijas, galvenokārt, pieder izbraucēji no Magriba valstīm (Maroka, Alžīrija, Tunisija).³⁰⁷ 2007. gada 29. jūnijā Londonas centrā policija novērsa divu mīnētu automobiļu eksploziju. Nākošā dienā Glazgovas lidostas terminālī iebrauca automašīna "Jeep Cherokee", kura no trieciena aizdegās. Terora akti neizdevās tikai tāpēc, ka uzbrucējiem pietrūka praktisku zināšanu par spridzekļu veidošanu un iedarbināšanu. Policija abus terora aktu mēģinājumus apvienoja vienā lietā. Aizdomās par terora akta sagatavošanu un mēģinājumu realizēt policija aizturēja astoņas personas. Četri no aizturētajiem bija Nacionālā veselības dienesta (NHS) praktizējoši mediķi, kuri ieradusies Lielbritānijā no Jordānijas, Irākas, Indijas. 40% ārstu Lielbritānijā ir ieceļotāji no ārzemēm. Lai gan šķita, ka izglītotie un labi nodrošinātie ārsti ir iekļāvušies britu sabiedrības dzīvē, viņu darbība liecina par pretējo. Kas motivēja uzbrukumu dalībniekus? No kā izveidojās naidis pret zemi, kur viņi ieguvuši labu izglītību un strādāja cienījamu darbu. M.Steidžmans uzskata, ka "no viņu panākumiem radās vilšanās un aizvainojums. Jā, salīdzinot ar cilvēku no ielas, viņi bija guvuši panākumus. Taču, salīdzinot ar angļu kolēģiem, viņi zināja, ka nekad nevarēs baudīt vienādas iespējas".³⁰⁸ 26 gadus vecais neiroķirurgs Muhammeds Aša ieradās Lielbritānijā no Jordānijas, kur absolvēja medicīnas augstskolu kā labākais savā kursā. Lielbritānijā M.Aša studēja neiroķirurģiju un strādāja specialitātē. Bibals Abdulla ieradies no Irākas, kur ieguvis mediķa izglītību. Bibals Abdulla atradās pie automašīnas stūres, kura ietriecās Glazgovas lidostā. Vēl viens mediķis, kurš agrāk strādāja slimnīcā Liverpūlē, tika aizturēts Austrālijā. "Britu varas

³⁰³ Egyptian Islamic Jihad

³⁰⁴ Jemaah Islamiya

³⁰⁵ Abu Sayyaf Group

³⁰⁶ M.Sageman. Understanding Terror Networks. Philadelphia: University of Pennsylvania, 2004. 220 pages.

³⁰⁷ M.Sageman. Understanding Terror Networks. Philadelphia: University of Pennsylvania, 2004. 220 pages.

³⁰⁸ AFT.03.07.2012.

iestādes uzskata, ka terora aktus Londonā un Glazgovā organizēja slepena kaujinieku ārzemnieku šūniņa, kura saistīta ar “*Al-Qaeda*”, un kuras dalībnieki kā piesegu izmantojuši slimnīcas”.³⁰⁹ Terorisma vēsturē ārstu līdzdalība noziegumos nav nekas jauns. Osamas bin Ladena tuvākais līdzgaitnieks ir ēģiptiešu ārsts Aimans al Zavahiri. Teroristus vieno ne jau profesija vai stāvoklis sabiedrībā, bet gan radikāla ideoloģija (islāmisma vai jebkura cita), kurai pakļaujas dažādu sabiedrības slāņu un grupu locekļi. Šodien tie ir ārsti, rīt tie var būt inženieri, grāmatveži vai skolotāji. M.Seidžmans secina, ka bin Ladena sekotāji nav reliģiskie fanātiķi, viņi ir izglītoti, profesionāli darbā, precējušies, bez psihiskām novirzēm. Pēc esošās informācijas 73% teroristu ir bērni. Pilnībā uz tiem nevar attiecināt arī viedokli, ka viņiem ir nepieņemama rietumu kultūra. Pētnieks norāda, ka “diemžēl viņi neatšķiras no mums”. Iekļaušanās islama teroristiskajā kustībā notiek arī ar esošo paziņu, radu un draugu starpniecību, kuri paši jau piedalās vai atbalsta teroristu organizācijas. Jāuzskata, ka radikalizācija nav tikai individuāls, bet arī kolektīvs process, kurā draudzība un radniecība ir galvenie elementi. Eksperti norāda, ka ne vairāk kā 10% organizācijas “*Al-Gamia al-Islamia*”³¹⁰ piedalās teroristiskajā kustībā reliģiskās pārliecības dēļ. Iesaistīšana organizācijā notiek vairākos etapos: sākotnēji jaunais cilvēks, kurš jūtas vientuļš sabiedrībā, dodas uz mošeju, lai tiktos ar paziņām, apspriestu imigrantiem kopējas un būtiskas lietas; otrajā etapā notiek iesaistīšana jau šaurā domubiedru grupā, tikšanās pārceļas no reliģiskajiem vai kultūras centriem uz privātiem dzīvokļiem. Iesaistīšanas metodes radikālo islamistu rindās:

- kopēja ideju propaganda. Tiek izmantota vienvēidīgai auditorijai, kura nav sadalīta segmentos. Jaudīga informācijas plūsma nodrošina ideoloģijas uztveršanu plašos sabiedrības slāņos. Metode sekmīgi tiek izmantota reģionos ar noteiktām sociālajām problēmām (Cilšu rajoni Afganistānā; slēgtās kopienas Eiropas pilsētās).
- “piltuves” metode. Tiek izmantota jau sagatavošanas nometnēs, kur jaunie cilvēki ierodas atlases kārtībā. Viņi tiek iesūkti un filtrēti piltuvē no plaša pretendentu loka, atbilstoši intelektuālajām un fiziskajām īpašībām, lai varētu veikt terora aktu. Īpaša vērība tiek pievērsta kandidātiem ar paaugstinātu psiholoģisko noturību, profesionālām zināšanām tehnikā, IT tehnoloģijās un ķīmijā.
- “inficēšanas” metode. Tiek izmantota ideoloģiski indifērentās (neaktīvās) grupās, kuras izraisa vervētāju interesi. Grupa ir kā tukšs trauks, kuru islamisti cenšas piepildīt ar “pareizo” saturu. Inficēšana notiek ieslodzījuma vietās, kur islamisti savām organizācijām vervē speciālistus viltotu dokumentu izgatavošanā, iesaistītos ieroču tirdzniecībā un cilvēku transportēšanā. Sliktie sadzīves apstākļi ieslodzījuma vietās, spīdzināšana paātrina radikalizācijas procesu.
- Vietās, kur nevar tikt veikta atklāta propaganda un jaunu biedru vervēšana, islamisti pielieto “kristālisko graudu” metodi.

Radikālais islamists neveic ideoloģisko propagandu, taču dzīvo saskaņā ar “tīrā” islama kanoniem, vienā laikā rādot islama pozitīvās puses. Daļa no apkārtējiem ieinteresēties un ar viņiem varēs turpināt jau aktīvu vervēšanas darbu. Izskatās, ka radikalizācija notikusi bez ārējas iedarbības. Organizācija “Arābijas pussalas *Al-Qaeda*” 2010. gadā sāka izdot žurnālu angļu valodā “*Inspire*” (“Iedvesma”) (pielikums Nr. 4, 1., 2. attēls). Žurnāla pirmā numura galvenā redaktora slejā pamatota nosaukuma izvēle ar citātu no Korāna: “Iedvesmo ticīgos cīņai”.

³⁰⁹ Mark Townsend, Jo Revill, Paul Kelbie “Terror threat 'critical' as Glasgow attacked”, The Guardian. 01. 07.2007.

<http://www.theguardian.com/uk/2007/jul/01/terrorism.world2> [skatīts 04.11.2014.]

³¹⁰ *Al-Gamaa al-Islamiyya*

Izdevēju mērķis ir ar žurnāla palīdzību iedvesmot cīņai “miljonus musulmaņu Rietumos, Austrumu, Rietumu un Dienvidu Āfrikā, Dienvidu un Dienvidaustrumu Āzijā, kuru pirmā vai otrā valoda ir angļu”. Žurnāla izdošanas ideju cieši saista ar islama garīdznieku Anvaru Al-Avlaki (*Anwar al Awlaki*), kuram ir iesauka “interneta ben Ladens”. Dzimis Ņūmeksikā (ASV), uzaudzis Jemenā, pabeidzis ASV Kolorado Universitāti un tur uzsācis radikālā islama ideju sludināšanu. Viņa lekcijas klausījās arī divi (*Navafs al Hazmi un Halids al Midharu*) no ekstrēmistiem, kuri piedalījās 2001. gada 11. septembra uzbrukumos. ASV armijas majors Nidals Hasans, kurš 2009. gadā armijas bāzē Fort Hood nogalināja 13 cilvēkus, ievainoja 31 cilvēku, apmeklēja ekstrēmistu saitus un bija elektroniskā sarakstē ar Anvaru Al-Avlaki. Atzītie islama teorētiķi augstu nevērtē Anvaru Al-Avlaki, jo viņam nav islama izglītības, taču lieliskās angļu valodas un rietumu dzīves zināšana padarīja Anvaru Al-Avlaki³¹¹ par galveno ekstrēmistiskā islama ideju eksportētāju. ASV Nacionālā centra vadītājs Maikls Leiters atzina, ka vislielākos draudus ASV drošībai rada Jemenas terorists Anvars Al-Avlaki. Viņš un Jemenas “*Al-Qaeda*” rada īpašus draudus tādēļ, ka ir spējīgi savervēt jaunus dalībniekus un “ieviest jauninājumus”, tādējādi sarežģījot terorisma apkarotāju darbu.³¹² Arēji “*Inspire*” neatšķiras no tradicionāliem rietumu žurnāliem: krāsains vāks, aicinoši virsraksti. Saturā karikatūru skandāls ar Prāvieša Muhameda attēliem (“Karikatūru krusta gājieni”), paranžu nesēšanas aizliegums Francijā (“Rietumiem būtu jāaizliedz nēsāt paranžu, kura slēpj tā īsto seju”). Teroristu uzbrukums Francijas satīriskā žurnāla “*Charlie Hebdo*” redakcijai 2015. gada 7. janvārī, kura rezultātā dzīvību zaudēja 12 cilvēki, liek uzmanīgāk vērtēt žurnāla “*Inspire*” materiālos izteiktos draudus. “*Charlie Hebdo*” redakcijā citu starpā tika nogalināts mākslinieks karikatūrists Stefāns Šarbonje (*Stephane Chardonne*). Jau 2013. gadā žurnāla “*Inspire*” marta numurā tika publicēts personu saraksts, kuri veikuši noziegumus pret islāmu, un kurus jāatrod dzīvus vai mirušus. Materiāls noformēts plakāta veidā ar personu fotogrāfijām (izņemot divas) (Pielikums Nr.4). Starp meklētajiem atrodam “*Charlie Hebdo*” mākslinieku Stefanu Šarbonje. No 11 personām ar Muhameda karikatūru skandālu saistītas piecas: Dānijas laikraksta “*Jullands Posten*”, kurš 2006. gadā publicēja karikatūras par Prāvieti, redaktors Karstens Luste un karikatūru pasūtītājs kultūras nodaļa vadītājs Flemings Rouzs, dāņu karikatūrists Kurts Vestergards, latviešu izcelsmes zviedru mākslinieks Lars Vilks un jau pieminētais Stefāns Šarbonjē. Šīm piecām saraksta personām varam pieskaitīt arī amerikāņu karikatūristi Molliju Norisu, kura 2010. gadā rīkoja pasākumu, lai atbalstītu vārda un mākslinieciskās izteiksmes brīvību, “Katrs zīmē Muhamedu” (“*Everybody Draw Mohammed Day*”). Sarakstā vēl ir mācītājs Terijs Džons, kurš ASV organizēja publiskas “Korāna” dedzināšanas akcijas, Nīderlandes Brīvības partijas vadītājs Girts Vilders, kurš aicina pārskatīt Eiropas imigrācijas politiku, amerikāņu jurists Moris Sadiks, kurš pārstāv koptu baznīcu Ēģiptē. Atsevišķi jāskata Indijā dzimušo britu rakstnieku Seru Ahmedu Salmanu Rušdi (*Ahmed Salman Rushdie*). Viņa pazīstamākais darbs ir radikālā islāma iedvesmotais romāns “Sātāniskās vārsmas” (*The Satanic Verses*, 1988), pēc kura publicēšanas Irānas garīgais līderis Ajatolla Homeini (*Ayatollah Ruhollah Khomeini*), izsludināja fatvu, kurā bija pieprasīta Rušdi sodīšana ar nāvi. Fatva joprojām ir spēkā, par Rušdi nogalināšanu izsludinātā atlīdzība mūsdienās sasniegusi 3 miljonus dolāru. S.Rušdi apsargā britu slepenais dienests. Somālijā dzimušā Aijan Hirsi Ali (*Ayaan Hirsi Ali*) bija Nīderlandes parlamenta deputāte. Aktīvi uzstājās

³¹¹ Pēc Osama ben Ladena nogalināšanas, Anvaru Al-Avlaki eksperti nodēvēja par teroristu “numur viens”. 2011. gada 29. septembrī Anvars Al-Avlaki tika nogalināts amerikāņu bezpilota lidmašīnu uzbrukumā Jemenā Abjanas provincē.

³¹² “*History of an American Terrorist: al-Awlaki*” 02.10. 2011.

<http://waronterrornews.typepad.com/home/terrorist-profiles/> [skatīts 21.11.2014]

par musulmaņu sieviešu tiesībām. Kopā ar režisoru Teo van Gogu (*Theo van Gogh*) 2004. gadā uzņēma 10 minūšu filmu par sievietes stāvokli islamā “Pakļāvība” (*“Submission”*), par ko saņēma draudus. Režisoru Teo van Gogu nogalināja 2004. gada 2. novembrī. Viņa slepkavība satrauca visu Eiropu. Aijan Hirsi Ali dzīvība tika nopietni apdraudēta, viņa bija dzīvot slēpti apsardzes uzraudzībā. Šo iemeslu dēļ Aijan Hirsi Ali bija spiesta emigrēt uz ASV. 2005. gadā žurnāls “*Time*” nosauca Aijan Hirsi Ali 100 ietekmīgāko cilvēku sarakstā. Aijan Hirsi Ali saņēma arī “Vārda brīvības balvu” no Dānijas laikraksta “*Jyllands Posten*”. ASV nodibināja sieviešu tiesību organizāciju “*AHA Foundation*”. Žurnālā publicēti vairākkārt Osama ben Ladena un viņa līdzgaitnieka Aimana al-Zavahirī uzsaukumi “īstenajiem musulmaņiem”, kā arī draudi ienaidniekiem “džihadu nenovērst un atmaksa sasniegs visus”. Praktiskajā sadaļā, atsevišķā blokā “*Open Source Jihad*” ievietota bumbas izgatavošanas recepte mājas apstākļos – “Izgatavo bumbu mammās virtuvē”. Recepti parakstījis “*Al-Qaeda*s šefpavārs”. Nobeigumā izvilkumi no islama džihada teorētiķa Abu Musada al-Suri apjomīgās grāmatas “*Aicinājums vispasaules islama pretestībai*”. Paši žurnāla izdevēji un terorisma pētniecības eksperti neprognozē lielu propagandas efektu no izdevuma izplatīšanas. 2011. gada novembrī salafīti Vācijā uzsāka projektu “*Lasi!*”, kurā bez maksas tika dalīts “*Korāns*” ne musulmaņiem. 35 Vācijas pilsētās (Berlīne, Hamburga, Ķelne, Drezdene u.c.) tika izvietoti 100 informatīvo stendu. Grāmata tika izplatīta bērnu dārzos, skolās un cietumos. Bezmaksas “*Korānu*” varēja pasūtīt arī internetā un saņemt pastā. Organizatori plānoja izplatīt 25 miljonus eksemplāru, taču aprobežojās ar 300 tūkstošiem. Projekta iniciators ir Ķelnes palestīniešu izcelsmes uzņēmējs Ibragims Abu Nadži (*Ibrahim Abou Nagie*), kurš Vācijā ieradās no Gazas sektora 18 gadus vecumā. Projekta mērķis ir glābt nemusulmaņu dvēseles, kuras, ja tie nepievērsīsies islamam, degs elles liesmās. Ibragims Abu Nadži vērsās pie musulmaņu kopienas Vācijā ar aicinājumu atbalstīt projektu, nopērkot speciāli musulmaņiem sagatavoto “*Korāna*” eksemplāru par 3 eiro (sarkanie eksemplāri – musulmaņiem, zilie bezmaksas – nemusulmaņiem). Konstitūcijas Aizsardzības birojs uzskata, ka galvenais mērķis ir uzsākt komunikāciju ar jauniem cilvēkiem, lai turpmāk vervētu viņus islama radikālajam virzienam – salafīsmam. Ķelnes prokuratūra veic pārbaudi attiecībā par projekta autoru Ibragimu Abu Nadži, kuru apsūdz ekstrēmisma propagandā un reliģiozā miera pārkāpšanā. Internetā izvietotajā video redzams, kā Ibragimu Abu Nadži pārliecina bērnus, ka musulmanis, kurš nereaģē uz trīskāršo aicinājumu uz lūgšanu, ir sodāms ar nāvi. Citā ierakstā viņš slavina džihadu, pašnāvniekus un sludina šariata likuma pārsvaru pār valsts likumiem. 2014. gada decembrī Spānijā tika atklāts vervētāju tīkls, kurš darbojās no 2011. gada. Barselonā un kaimiņvalstī Marokko tika aizturēti vervētāji: četras sievietes un trīs vīrieši. Kopumā grupējumā bija iesaistīti 15 kaujinieki. Arī nometne, kura savervētie apguva teorētiskās un praktiskās kaujas iemaņas, atradās netālu no pilsētas Avilas rietumos no Madrides. Tas pierāda, ka teroristi izmanto ES teritoriju, ne tikai jaunu biedru vervēšanai, bet arī organizē nometnes kaujinieku sagatavošanai. No 2011. gada grupējums savervēja, sagatavoja un nosūtīja uz Tuvajiem Austrumiem vairāk nekā 100 jaunu kaujinieku. Lielu uzmanību vervētāji pievērsa sieviešu un nepilngadīgo iesaistīšanai teroristiskās organizācijas darbībā.³¹³ Musulmaņu diasporu pārstāvji no ASV un Rietumeiropas valstīm “*Al-Qaeda*s” rindās nebija gluži sistēma, bet nebija arī retums. Tāpat kā eiropieši un amerikāņi, bijušie kristieši, kuri pievērsušies islāmam – konvertīti. “*ISIL*” savā propagandas programmā īpašu akcentu liek uz brīvprātīgo piesaisti no rietumu valstīm. Rezultāti nelika sevi ilgi gaidīt, “*ISIL*” rindās jau karo tūkstoši brīvprātīgo no

³¹³ “*Police arrest seven for recruiting women for Isis*”, “*The Local ES*”, 16.12.2014.

<http://www.thelocal.es/20141216/police-arrest-seven-people-for-recruiting-women-for-isis> [skatīts 10.01.2015.]

Eiropas un Āzijas. Brīvprātīgo vidējais vecums 17 līdz 25 gadi. Galvenokārt tie ir imigrantu otrās vai trešās paaudzes pēcteči. Islams viņiem nav vienkārši reliģija, drīzāk tā ir ideoloģija, kura nodrošina taisnīguma atjaunošanu. Kā vispārējā globālā, tā tieši personīgā aizvainojuma kontekstā. “ISIL” piesaista vispārēju uzmanību ne tikai ar panākumiem kaujas laukā, cik ar nežēlību, kura tiek plaši tiražēta. Video ar ķīlnieka nogalināšanu izplatījās ar datorvīrusa ātrumu. Paradoksāli, bet šī nežēlība piesaista jaunos eiropiešus, kuri mācījušies labās skolās un pat kara laukā saglabā savus profilus sociālajos tīklos. Daļa atbildības jāuzņemas ES valstu vadītājiem, kuru multikultūras politika nav devusi rezultātus vai vienkārši bankrotējusi. Diasporas iekšienē, ģimenē viena kultūra, labā Eiropas skolā pavisam cita. Parādās kompleksi, moka frustrācijas. Bet vēsturiskajā dzimtenē parādījusies iespēja veidot taisnīgu sabiedrību, kura varēs atiebties par īstiem un šķietamiem pāri nodarījumiem. Jaunieši nevērtē augstu dzīvību – ne savu, ne ienaidnieka. Viņus nebaida iespēja tikt nonāvētam. Jaunieši ar līdzīgu pasaules uztveri ir viegls guvums radikālajiem vervētājiem. Daļa no savervētājiem paliek savās valstīs Eiropā kā atbalsta grupas, daļa papildina “ISIL” kaujinieku rindas Tuvajos Austrumos. Norvēģijas zinātnieki savā pētījumā par eiropiešiem, kuri karoja konfliktos Tuvajos Austrumos no 1990. līdz 2010. gadam, noskaidroja, ka viens no deviņiem kaujiniekiem turpina teroristisko darbību arī pēc atgriešanās dzimtenē. Skaitļi nav mazi, un nākotnē, ņemot vērā iesaistīto eiropiešu skaitu konfliktos šobrīd, noteikti pieaugs. Divas Austrijas nepilngadīgas Bosnijas izcelsmes pilsones 17 gadus vecā Samra Kesinoviča (*Samra Kesinovic*) un 15 gadus vecā Sabīna Selimoviča (*Sabina Selimovic*) 2014. gada aprīlī pameta Vīni, lai piedalītos “svētajā karā par Islama valsti”, apprecējās ar čečenu brīvprātīgajiem, tagad gaida bērnus³¹⁴ (pielikums Nr. 3, 88. attēls). Jaunietes dzimušas bosnijiešu bēgļu ģimenēs, kuras apmetās Austrijā pēc 90.–gadu etniskajiem kariem. Sākušas interesēties par radikālo islamu pāris gadus atpakaļ, pēc iepazīšanās ar iebraucējiem no Čečenijas. Rezultātā uzraksts “Es mīlu *Al-Qaeda!*” skolā uz sienas, fotogrāfijas Facebook musulmaņu tērpā. Pēc bēgšanas sociālajā tīklā parādījās paziņojums: “Nemeklējiet mūs. Mēs aizbraucam, lai kalpotu Allaham un nomirtu par to.” Vecāki neticēja bēgšanai un uzskatīja, ka abas jaunietes ir nolaupītas un izvestas ar varu.³¹⁵ Taču oktobrī Samrai Kesinovičai izdevās sazināties ar vecākiem un viņa lūdza darīt visu, lai viņas varētu atgriezties Austrijā. Eksperti iespēju atgriezties vērtē kā minimālu, jo abas dzīvo “ISIL” galvaspilsētā Rakkā Sīrijas ziemeļos. Abas jaunietes savos profilos Facebook propagandēja “seks-džihadu”, aktīvi aicināja sievietes no visas pasaules pievienoties grupējumam, radot komfortu kaujiniekiem. Šajā jomā viņas ir islāmistu propagandas sejas, līdz ar ko viņu robežas šķērsošana ar savu identitāti ir praktiski neiespējama. Arī Austrijā, ja izdodas atgriezties, jaunietes gaida tiesa, saskaņā ar Austrijas Kriminālkodeksa pantu “Dalība teroristiskā organizācijā”. Pats jēdziens “seks-džihads” parādījās 2013. gadā, kad ekstrēmistu līderi aicināja sunnītu sievietes braukt uz Sīriju, lai ar intīmo pakalpojumu sniegšanu atbalstīt kaujiniekus cīņā ar neticīgajiem un prezidenta Basada Asada režīmu. Tika atrasts arī pamatojums Korānā: pagaidu laulības – muta. Šīs pagaidu laulības var tikt noslēgtas no vienas dienas līdz 99 gadiem. Šāda institūta kritiķi pamatoti mutu uzskata par prostitūcijas legalizāciju.

³¹⁴ Umberto Bacchi. “Isis: Austrian Teenage Jihadi Bride Samra Kesinovic “Wants to Return Home”, *International Business Times*. 10.10. 2014.

<http://www.ibtimes.co.uk/isis-austrian-teenage-jihadi-bride-samra-kesinovic-wants-return-home-1469474>
[skatīts 07.08.2015.]

³¹⁵ Dion Dassanayake. “Jihad girls who fled to Syria face FIVE years in jail if they return home”, *Daily Express*. 15.10.2014.

<http://www.express.co.uk/news/world/522671/Islamic-State-Samra-Kesinovic-Sabina-Selimovic>
[skatīts 07.08.2015.]

Terorisma attīstības ierobežošana kreisās ideoloģijas attīstības kontekstā

Vervēšanas ierobežojošie pasākumi tiek apspriesti attiecībā uz teroristu grupējumiem, kuri darbības pamātā islama reliģijas motivējošais faktors. Taču nevar izslēgt iespējas, ka Eiropā aktivizējas cita novirziena teroristi, kuri popularizē savas idejas un vēlas piesaistīt iespējami vairāk atbalstītājus. Vērā ņemama ir Vācijas pieredze, komunicējot ar sabiedrību par iespējamajiem draudiem no galēji kreiso ekstrēmistu puses. Pašlaik kreisie ekstrēmisti ar vardarbīgām akcijām apdraud sabiedrības mieru reti, tāpēc Vācijas speciālo dienestu darbības prioritārais virziens ir savlaicīgi novērst jaunu grupējumu kā “Sarkanās Armijas Frakcija” izveidošanos. Galvenā metode ir galēji kreiso ideju izplatīšanās un popularitātes indeksa izpēte sabiedrībā. Galvenās valsts organizācijas Vācijā, kuras veic informācijas apkopojumu, analīzi ir Iekšlietu ministrija un Konstitūcijas aizsardzības dienests (*Bundesamt für Verfassungsschutz; turpmāk – “BfV”*) Abas institūcijas regulāri sagatavo un publicē materiālus publiskai pieejai, lai izveidotu sabiedrībā negatīvu attieksmi pret galēji kreiso ekstrēmistu idejām un organizācijām. “BfV” mājas lapā ir speciāla sadaļa “Kreissais ekstrēmisms”. Internets, protams, palielina teroristiem vervēšanas iespējas un iespējas popularizēt materiālus ar nelielām izmaksām. Taču internets dod iespēju valsts iestādēm izsekot materiālo avotu un interesentus šo ideju atbalstīšanai. Vienlaicīgi tīmeklis dot iespēju nozīmīgi paplašināt pretterorismu propagandas apjomu, aptverot daļu no jaunatnes, uz kuru tiek orientēti teroristu vervēšanas materiālu un pasākumu. Sabiedrības plašā informēšana par BfV uzdevumiem un darbību notiek nosūtot drukātus materiālus organizācijā un skolām. Brošūras paredzētas tālākai izplatīšanai skolnieku vidū. Online spēlē “Kas aiz tā slēpjas?” (*Was steckt dahinter?*) bērniem tiek piedāvāts atbildēt uz jautājumiem par “BfV” darbības virzieniem, sadarbību ar citiem tiesībsardzības dienestiem. “BfV” mājas lapā atrodami arī propagandas materiāli, kuri raksturo reliģiski motivēto, galēji labējo un galēji kreiso terorismu. Ikdienas prettārības komunikācija kreisajam ekstrēmismam ir virzīta uz virkni organizāciju, kuras šobrīd nav uzskatāmas par teroristiskām, nav iekļautas ES teroristisko organizāciju sarakstos (t.sk. Melnais bloks). Pašlaik tās raksturo marksistiskā ideoloģija un uzstādījums, ka attaisnojama vardarbība pret pilsoņiem, lai realizētu savas politiskās idejas, ka arī vardarbība ir nepieciešams līdzeklis cīņā ar “piespiedu, ekspluatācijas un apspiešanas sistēmas strukturālo vardarbību”. Nevēlamā sistēma ir demokrātiskā valsts uzbūve. Vācijas speciālie dienesti informācijas apkošanai, tās analīzei un izplatīšanai izmanto specializētos pētniecības centrus kā “Apvienotais pretterorisma centrs” (*The Joint Counter-Terrorism Centre*), kurš tika atklāts Berlīnē 2004. gadā.

Latvija

Bezdarbs, izglītības trūkums un nabadzība – riska faktori, kuri ietekmē cilvēku izvēli pievērsties radikālai ideoloģijai un piekrist iesaistīties ekstrēmistisko vai pat teroristisko grupu darbībā. Šie riski pastāv arī Latvijā, sevišķi jaunatnes vidū, kura ir vervētāju mērķauditorija. Saskaņā ar Eurostat datiem Latvijā jauniešu bezdarba līmenis 2012. gadā bija 28,4% (jeb 29,1 tūkstošis) – par 5,6 procentu punktiem augstāks nekā vidēji ES. Īpaši augsts bezdarba līmenis ir personām vecumā no 15 līdz 19 gadiem, kur bez darba ir 58,8 jauniešu (ES – 28,2%), bet vecumā no 20 līdz 24 gadiem – 24,8% (ES – 21,3%). Latvijā pēdējos gados pieaudzis to jauniešu skaits, kuri nemācās un nestrādā³¹⁶ – no 4,2% 2010. gadā līdz 7,1% 2012. gadā, bet ES – 27 valstu vidējais rādītājs ir aptuveni divas reizes zemāks (2012. Gadā – 3,3%). Analizējot noteiktu

³¹⁶ NEET–not in education, employment or training.

iedzīvotāju grupu nabadzības risku, iezīmējas krasa izglītības līmeņa ietekme. Augstākās izglītības ieguve nozīmīgi samazina risku personai nokļūt zem nabadzības riska sliekšņa, savukārt personām ar pamatzglītību nabadzības riska indekss sasniedz 42%.³¹⁷ Ienākumu nevienlīdzība, nabadzība un sociālā atstumtība jau daudzus gadus ir šķērslis ekonomiskajai attīstībai. Latvijā reģistrēti vieni no augstākajiem bērnu nabadzības rādītājiem ES un bērnu nabadzība ir noteiktā saistībā ar vecāku zemo izglītības līmeni. Nabadzības dēļ indivīds nespēj piekļūt nepieciešamajiem resursiem un pakalpojumiem, izglītībai un veselības nozares pakalpojumiem, kas savukārt ierobežo un kavē integrāciju darba tirgū. Lai ierobežotu dažādu virzienu vervētāju ietekmi sabiedrībā (t.sk. reliģisko), pieaug profesionāla sociālā darba nepieciešamība to sociālo un psiholoģisko problēmu risināšanai, ko izraisījusi ilgstoša atrašanās bezdarba un nabadzības situācijā. Īpaša uzmanība pievēršama sociālajam darbam jaunatnes vidū un darbam ar ģimenēm, kurās ir bērni, kā arī uzlabot darba metodes ar atšķirīgajām mērķa grupām.³¹⁸ Pazīstamais nacionālboļševiks no Latvijas Beness Aijo 2014. gada 2. aprīlī tika aizturēts Doņeckā par bruņota apvērsuma gatavošanu ar mērķi gāzt varu un graut Ukrainas teritoriālo integritāti. Beness Aijo iestājās Krimas “pašaizsardzības spēkos” un aktīvi piedalījās prokrieviskajos mītiņos Ukrainas austrumos (pielikums Nr. 3, 89. attēls). Intervijā Krievijas medijam “ura.ru” B. Aijo pauda sašutumu par it kā Ukrainā izplatītajām “fašistu aktivitātēm” un atzina, ka, aizvadītajā gadā, mēnesi pavadījis Palestīnā, kur “izgājis apmācību Palestīnas nometnēs un iesaistījies cīņā pret Izraēlas agresoru”. 2013. gadā novembrī Beness Aijo Nīderlandē tika tiesāts par ielaušanos Tieslietu ministrijas ēkā ar degošu dūmu bumbu. Bēgot no policijas, Aijo ielēca kanālā, kas izrādījās negaidīti dziļš, un no noslīkšanas viņu izglābis policists. Par nesankcionētu protesta akciju un politiski motivētu likuma pārkāpumu, B. Aijo piespriests sešu nedēļu cietumsods. No Ukrainas B. Aijo tika izraidīts, Rīgas lidostā viņu arestēja Drošības policija un uzsāka kriminālprocesu pēc Krimināllikuma 81. panta “Aicinājums vardarbīgi gāzt Latvijas Republikas valsts varu un vardarbīgi grozīt valsts iekārtu” un 82. panta “Aicinājums likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību”.

Konvertīti

ES valstīs pieaug cilvēku skaits, kuri pāriet islamticībā. Divi no trijiem aizturētajiem islamistu teroristiem, kuri gatavojās uzspriecināt Frankfurtes-pie-Mainas lidostu un ASV kara aviobāzi “*Rammstein*”, izrādījās etniskie vācieši. Vācijas sabiedrība bija šokā – izrādījās, ka terorists var būt ne tikai karikatūrās attēlotais arābs, bet laipnais un civilizētais kaimiņš. Aizturētie “baltie modžahedi” – vācieši, kuri pārgājuši no kristietības islamticībā (konvertīti) – bija islama radikālās organizācijas “Islama džihada savienība” “dvēseļu mednieku” – savervēti. Vervēšanas process notika “Islama kultūras centrā” Ulmē. Tālākais ceļš veda uz “*Taliban*” nometni Pakistānā, kur jaunie musulmaņi apguva diversanta iemaņas. Bruņoti ar idejām un sprāgstvielām konvertīti atgriezās etniskajā dzimtenē ar mērķi nogalināt Prāvieša vārdā. 2005. gadā Vācijā islamticībā pārgāja 1 tūkstošis vāciešu. 2006. gadā konvertītu skaits palielinājās jau par 4 tūkstošiem. Šobrīd Vācijā, pēc lielāko musulmaņu organizāciju datiem, dzīvo līdz 25 tūkstošiem konvertītu. Aptuveni 60% no tiem ir sievietes, kuras precējušās ar imigrantu un pārgājušas viņa ticībā. Islams šajā gadījumā nozīme vārda maiņu, hidžaba nēsāšana. Protams, tās ir pārmaiņas ierastajā dzīves ritmā, taču nerada apdraudējumu sabiedrībai. Cita situācija

³¹⁷ <http://appso.eurostat.europa.eu>

³¹⁸ Ministru Kabineta 2014. gada 19. jūnija rīkojums Nr.313. “Par Partnerības līgumu Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.–2020. gada plānošanas periodam”, “Latvijas Vēstnesis”, 123(5183), 27.06.2014.

izveidojas ar atlikušajiem 40% konvertītu, kuri islamu pieņēmuši ideoloģisku apsvērumu dēļ, kuri ir neapmierināti ar apkārtējo sabiedrības dzīvi un rada draudus apkārtējiem. “Nav šaubu, ka konvertītiem ir lielāka nosliece radikālismam nekā musulmaņu ģimenēs uzaugušajiem. Ar savu radikālismu viņi cenšas pašapliecināties jaunajā reliģijā un iegūt nepieciešamo autoritāti”.³¹⁹ Vācijas iekšlietu ministrs Volfgangs Šoible uzskata, ka konvertīti rada nopietnus draudus valsts drošībai: “Mēs uzskatījām, ka tie, kuri no mazotnes uzauguši mūsu valstī un redz demokrātiskā dzīvesveida priekšrocības, ir aizsargāti no radikālisma. Tas tā nav. Šie cilvēki ir bīstami fanātiķi ar milzīgu kriminālo enerģiju”. Kādi iemesli kristiešu sabiedrībā dzimušajiem, uzaugušajiem un izglītību ieguvušiem pievērsties islamam? Ko viņi gaida no jaunās reliģijas, jaunajiem draugiem? Idejiskie konvertīti cenšas atrast islamā tās vērtības, kuras viņiem trūkst sekularizētā Eiropas sabiedrībā. Pāreja islamā konvertītam ir protests pret, viņaprāt, pārāk liberālo morāli-ētisko sabiedrības dzīvi. Šie cilvēki noliedz kristietību mūsdienu interpretācijā. Vervētāju arguments: “Mūsu sievietes nēsā hidžabu, bērni ciena vecākus. Ko var piedāvāt jūsu sabiedrība ar bezgalīgo hedonismu un vēlmi pašapliecināties?” Tas daudzos gadījumos darbojas nevainojami. Islams kā jauna politiskās un sociālās vienlīdzības ideoloģija aizrauj rietumu neofītus. Agrāk viņi pētīja sufisma mistiskos dziļumus, tagad pievēršas vervētāju lozungam par cīņu ar globālo kapitālu. Ceļš no radikāli kreisajām idejām uz islamu kļūst populārs. Kādreiz tas bija vienpatņu intelektuāļu ceļš kā franču filosofs, rakstnieks Rožē Garodi (*Roger Garaudy*), kurš bija komunistiskās partijas aktīvis (līdz 1970. gadam Francijas Komunistiskās partijas politbiroja loceklis), tad kļūst par ticīgo kristietī, un beidzot sufisma ideju iespaidā pieņem islamu un saņem vārdu Redža Džarudi. Musulmaņu pasaules eksperts Žils Kepels pētījumā “Republikas priekšpilsētas”³²⁰ konstatē, ka reliģiskās institūcijas arvien lielākā mērā aizstāj valsts iestādes un vērtības, kuras balstītas uz Francijas Republikas sekulārisma tradīcijām. Pētnieku grupa Ž.Kepela vadībā gadu pētīja situāciju divās Parīzes priekšpilsētā – Klišisubūā (*Clichy-sous-Bois*) un Monfermeijā (*Montfermeil*), kuras 2005. gadā piedzīvoja grautiņus. Priekšpilsētas, kuras pamatā apdzīvo imigranti no Ziemeļāfrikas un Rietumāfrikas, kā arī to pēcnācēji, regulāri apmeklē mošeju, ramadāna³²¹ laikā ievēro gavēni, bērni skolā atsakās no pusdienām, ja tās nav halālas.³²² 2014. gada 13. novembrī aģentūras “Daily Mail” un “ItvNews”, atsaucoties uz Krievijas informācijas aģentūru “Regnum”, izplatīja informāciju, ka Ukrainā netālu no Debaļcevas pilsētas (*Дебальцево*) nogalināta “baltā atraitne” Samanta Lūveita (*Samantha Louise Lewthwaite*)³²³ (pielikums Nr. 3, 90. attēls). Dzimusi 1983. gada 5. decembrī Ziemeļīrijā, vēlāk S. Lūveita dzīvoja Lielbritānijā Bakingenšīras grāfistes (*Buckinghamshire*) administratīvajā centrā Elisberi (*Aylesbury*). Agri pievērsās islamam un apprecējās arī ar konvertītu Džermenu Lindseju (*Germaine Lindsay*), kurš pieņēma vārdu Abduls Džamals. 2005. gada 7. jūlijā četri teroristi pašnāvnieki realizēja četrus sprādzienus Londonā: 3 metro vilcienos un 1 pasažieru autobusā. Terora aktu rezultātā gāja bojā 52 cilvēki un tika ievainoti Samanta Lūveitavairāk kā 700. Terora akti notika “lielā astotnieka” sammita Gliniglsā (*Gleneagles*) Skotijā (*Scotland*)

³¹⁹ Сергей Сумленный. “Охота на конвертитов,” “Expert Online”. 07.09.2007. <http://expert.ru/2007/09/7/islam/> [skatīts 12.12.2013.]

³²⁰ Gilles Kepel. *Banlieue de la Republique Societe, politique et religion a Clichy-sous-Bois Montfermeil*. Gallimard, Paris, 2012.

³²¹ Ramadāns (arābu: رمضان, *Ramaḍān*, izrunā: [rama'd'a:n]) ir devītais un svētais gavēņa mēnesis islāma kalendārā.

³²² Halāls – tas, kas atbilst islāma noteikumiem. Šo terminu var attiecināt uz visām dzīves situācijām, taču parasti par *halālu* sauc produktus, kurus atļauj lietot musulmaņu uztura likumi, piem., tādu dzīvnieku gaļu, kas kauti, ievērojot vajadzīgo rituālu, *Ideju vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC, [b.g.], 192. Lpp.

³²³ MailOnline. 13.11.2014. <https://corp.mail.ru/en/press/external/?page=1> [skatīts 10.01.2015.]

atklāšanas dienā. Pašnāvnieki Mohammad Sidiks Hans (30.g. *Mohammad Sidique Khan*), Šehzads Tanvirs (22.g. *Shehzad Tanweer*), Džermens Lindsejs (19.g. *Germaine Lindsay*) un Hasibs Huseins (18.g. *Hasib Hussain*). Trīs no viņiem dzimuši Lielbritānijā musulmaņu iecelotāju no Pakistānas ģimenēs, bet konvertīts Džermens Lindsejs dzimis Jamaikā (pielikums Nr. 3, 91., 92. attēls). Pēc vīra bojā ejas Samanta Lūveita pārcēlās uz dzīvi Somālijā, kur iekļāvās radikālā islama grupējuma “Aš-Šabab” (“*Ash-Shabab*”). Viņa nodarbojās ar jaunu biedru vervēšanu. S. Lūveita Somālijā apprecējās ar grupējuma “Aš-Šabab” līderi Maalimu Ibrahimu, kurš pazīstams arī kā Šeihs Hasans. Ieguva lielu autoritāti kaujinieku vidū. Četru bērnu māte. 2013. gada 21. septembrī “Aš-Šabab” kaujinieki Kenijas galvaspilsētā Nairobi iebruka tirdzniecības centrā “*Nakumatt Westgate*”. Uzbrukumā nogalināti 67 cilvēki, ievainoti vairāk nekā 170. Nogalināti vismaz 10 uzbrucēji. Iebrucēju etniskais sastāvs bija daudznacionāls t.sk. rietumu valstu pārstāvji. Samanta Lūveita tieši piedalījās uzbrukuma plānošanā un realizācijā. Kenijā viņa dzīvoja mājā, pa kuras logiem redzams tirdzniecības centrs “*Nakumatt Westgate*”. Pastāv pamatota versija, ka tieši viņa izvēlējās uzbrukuma mērķi. Pēc notikušā ASV izsludināja naudas balvu 5 miljoni dolāru par Samantas Lūveitas aizturēšanu. Pēc Kenijas pieprasījuma Interpols 2013. gada 23. septembrī izsludināja Samantu Lūveitu starptautiskajā meklēšanā (pielikums Nr. 3, 93. attēls). Samanta Lūveita arī izmantoja pasi ar citu identitāti – Natali Webb (*Natalie Faye Webb*) (pielikums Nr. 3, 94. attēls). Ar šo vārdu viņa parakstījusi dzejoli Osama ben Ladenā atbalstam, kurā viņa sauc ben Ladenu par tēvu un brāli, aicina turpināt cīņu ar citas ticības pārstāvjiem. Francijā mitinās Eiropas lielākā musulmaņu kopiena un varasiestādes sastopas ar pieaugošām grūtībām integrēt šo reliģisko minoritāti franču sabiedrībā. Pēdējo divdesmit gadu pieredze liek atzīt, ka denatularizācija un radikalizācija notiek arī tajās valstīs, kurās daudz tiek darīts musulmaņu imigrantu labā.

Nīderlande pamatoti lepojas ar labvēlīgu attieksmi pret visu veida minoritātēm. Politisko patvērumu Nīderlandē ieguvuši desmitiem tūkstoši musulmaņu. Iebraucējiem tika nodrošināti pabalsti, bezmaksas valodas kursi, priekšrocības darba tirgū. Holandiešu nodokļu maksātāji finansēja musulmaņu mošeju un reliģisko skolu celtniecību, sabiedriskā televīzija raida programmas marokāņu valodā. Pazīstamā Nīderlandes režisora un televīzijas raidījumu vadītāja Teo van Goga (*Theo van Gogh*) slepkavība 2004. gada 2. novembrī satrauca Eiropu. Teo van Gogs uzņēma 10 minūšu filmu par sievietes stāvokli islamā “Pakļāvība” (“*Submission*”). Tajā rītā Amsterdamā apkārtējos pārsteidza cilvēks, ģērbies pelēkā lietusmētelī ar musulmaņu lūgšanas cepurīti galvā. Viņš notrieca no riteņa van Gogu, iešāva viņam vēderā. Van Gogs devās ietves virzienā, uzbrucējs vairākas reizes vēl izšāva, tad izvilka liku nazi un pārgrieza režisoram kaklu. Nazi pēc tam ietrieca van Gogam krūtīs, tad no somas izvilka vēl vienu mazāku nazi un ar to pienagloja van Goga ķermenim uzrakstīto zīmīti. Uzbrucējs apkārtējiem paziņoja: “Tagad jūs zināt, kas jūs sagaida nākotnē!”³²⁴ (pielikums Nr. 3, 95. attēls). Sabiedrības šoku izraisīja uzbrucēja personība – tas bija 26 gadus vecais Nīderlandes marokāņu izcelsmes pilsonis Mohameds Bueirī (*Mohammed Bouyri*), kā norādīja parlamentārās komisijas, kura pārbaudīja Bueirī imigrācijas lietu, priekšsēdētājs, viņš ir “tipisks otrās paaudzes imigrants” (pielikums Nr. 3, 96. attēls). Bueirī vecāki ieradās Holandē uz 1970. gadu imigrācijas viļņa un tā arī neapguva holandiešu valodu. Bueirī pabeidza labāko rajonā vidusskolu. Viņa pārtapšana no sekmīga studenta par džihada kareivji atkārtoto tipisko shēmu, kurā kopumā sekmīgā Eiropā uzaugušā musulmaņu jaunatne iekļaujas islama kareivju rindās, lai vērstu vardarbību pret

³²⁴ Ian Buruma. “*Murder in Amsterdam. The Death of Theo van Gogh and Limits of Tolerance*”, The Penguin Press, 2006.

Rietumu iedzīvotājiem. Pēc koledžas beigšanas, Bueirī apmeklēja grāmatvedības un informācijas tehnoloģijas kursus. Nesavaldīgā rakstura dēļ Bueirī uz septiņiem mēnešiem nonāk cietumā. No cietuma viņš iznāk jau kā pārliecināts islamists, Hamas kustības ideju piekritējs, naidīgi noskaņots pret sabiedrību par Palestīnas likteni, Bueirī kļūst par sociālo darbinieku un kā organizators darbojas savā kopienā. Kopienas ziņu lapā viņš ieraksta: “tagad Nīderlande – jūsu ienaidnieks, jo piedalās Irākas okupācijā”.³²⁵ Neatrodot finansējumu jaunatnes centra atvēršanai Amsterdamas priekšpilsētā, nepanākot iecerēto aizliegumu tirgot alu un sieviešu klātbūtni viņa rīkotajos pasākumos, Bueirī pārceļas uz pilsētas centru, kur tiek savervēts otras paaudzes musulmaņu imigrantu grupā “*Hofstad*”. Gruppa “*Hofstad*” saistīta ar radikālajiem musulmaņu tīkliem Spānijā, Itālijā, Marokā un Beļģijā un plānoja sēriju holandiešu politiķu slepkavības, uzbrukumu vienīgajam kodolreaktoram Nīderlandē, kā arī terora aktus citās Eiropas valstīs. Vēstule, kuru Bueirī atstāja slepkavības vietā, bija adresēta nevis Teo van Gogam, bet gan holandiešu politiķei, parlamenta deputātei Somālijas izcelsmes musulmanietei Aian Hirsi Ali (*Ayaan Hirsi Ali*), kura kopā ar van Gogu veidoja filmu par musulmaņu sievietēm. Bueirī vēstulē draudēja nogalināt Hirsi Ali kopā ar ASV, Eiropu un Holandi. Ilgāku laiku Hirsi Ali dzīvo slēpti, valsts aizsardzībā. Sabiedrība pārdzīvoja van Goga nāvi ar plašiem protesta pasākumiem pret vardarbību. Tas deva nopietnu triecienu Eiropā realizētai multikulturālisma politikai.” Tons (48 gadi), 2004. gada 2. novembra Teo van Goga slepkavības liecinieks: “Es dzirdēju, kā Teo van Gogs lūdzu viņu pažēlot. “Nedariet to! Nedariet to!” – viņš kļiedza. Es redzēju, kā viņš nokrita uz veloceliņa. Viņa slepkava bija ļoti mierīgs. Tas mani pārsteidza. Kā var aukstasinīgi tā nogalināt cilvēku tieši uz ielas? Es vairākas nedēļas nevarēju aizmigt... Katru nakti es redzu, kā krīt Teo van Gogs un Mohameds B. Mierīgi dara savu darbu... No tā laika es maz kam uzticos. Mohameds B. Varēja būt mans kaimiņš. Ja es nosaukšu surināmieti par “drauķa nēģeri”, mani uzskatīs par rasistu, kaut arī viņš mani droši var nosaukt par “balto sūdu”. Tagad vispār nevar teikt, ko domā. Mēs esam kļuvuši svešinieki savā zemē.”³²⁶ Pievēršanās terorismam notiek vairākos etapos, kuri ir noteikti un pētnieku aprakstīti. Tas atvieglo pretpasākumu plānošanu un realizāciju katram konkrētam radikalizācijas etapam. Mēs varam iespaidot personas radikalizāciju sākotnējā posmā, vai nepieļaut tālāko iesaistīšanos jau konkrēti teroristiskā darbībā. Būtiski ir atvieglot personai izkļūt no teroristiskās organizācijas. Tieši personas izkļūšanas etaps ir mazāk pētīts, taču praktiskās darbības šajā etapā var dot reālus rezultātus cīņā ar terorismu. Vēsturē maz piemēru, kad organizācijas labprātīgi atsakās no teroristiskās darbības. 1990. gados Īru Republikāņu Armija (*IRA; Irish Republican Army*) un atsevišķas palestīniešu organizācijas atteicās no terorisma kā cīņas metodes. Atsevišķos gadījumos lēmumu par darbības pārtraukšanu pieņem organizācijas vadītāji, taču daļa no ierindas biedriem lēmumu ignorē. Viņi nolemj turpināt realizēt terora aktus jau patstāvīgi, pieslieties kādai citai teroristiskajai organizācijai vai mēģina dibināt jaunu. Nepiekāpīgie IRA biedri, kuri nepiekrīta organizācijas vadības lēmumam pārtraukt izmantot terora aktus, nodibināja jaunu organizāciju “Īstā IRA”, kura turpināja terorisma ceļu. Par iemeslu organizācijas atteikumam no terorisma taktikas var būt sabiedrības atbalsta zaudējums. Pēc eksperta Braina Dženkinsa (*Brian Jenkins*) datiem no 1969. līdz 1993. gadam no IRA teroristiskās darbības upuriem tikai 20% bija protestanti (IRA – īru katoļi cīnās ar angļiem – protestantiem).

Latvijā konvertītu skaitu precīzi noteikt ir grūti, jo aptaujās par reliģisko piederību cilvēki ne vienmēr to norāda. Arī pievēršanās islamam laulību rezultātā un pieturēšanās pie tā tradīcijām

³²⁵ Роберт Лейкен. “Разгневанные мусульмане Европы”, “Россия в глобальной политике”
Nr.6, Ноябрь–Декабрь 2005.

³²⁶ Handelsblad. 20.07.2005.

sadzīvē nerada draudus sabiedrībai un ir katra personīga izvēle. Drošību iespaido idejiskie konvertīti, kuri pievēršas islamam radikālo ideju iespaidā un savu uzticību jaunajai reliģijai gatavi pierādīt ar vardarbību. Ar lielu ticamību var uzskatīt, ka Latvijā ir 70–100 idejisko konvertītu. Plašu rezonansi izraisīja Lietuvas konvertītes Egles Kusaites aizturēšana un tiesāšana. Egle Kusaitē dzimusi Klaipēdā 1989. gadā (pielikums Nr. 3, 97.;98. attēls.). 13 gadu vecumā viņa skolā viņa iepazīstas ar čečenu izcelsmes meiteni Toitu Sadullajevu un viņas brāli Ali (*Touta Садуллаева*). Par Sadullajeviem sāka interesēties Arnas Baranauskas, kurš pēc tiesas materiāliem nodarbojās ar teroristu vervēšanu Lietuvā dzīvojošo čečenu vidū. Pirmajā tikšanās reizē A.Baranauskas sevi sauca par čečenu bērnu aizbildni Klaipēdā. Aizbildniecība deva rezultātus un Ali Sadullajevs, sasniedzot 18 gadu vecumu, paziņoja, ka atgriežas vēsturiskajā dzimtenē, lai cīnītos “līdz nāvei”. A.Sadullajevs Čečēnijā kaujās krita, vēlāk Baranauskas parādīja piecpadsmit gadīgai Kusaitē fotogrāfiju ar Ali līķi. Ar Baranauska starpniecību Kusaitē iepazīstas ar daudziem čečēniem, 16 gadu vecumā pati pieņem islamu. Mācoties celtniecības koledžā, Kusaitē izveidojas tuvas attiecības ar pazīstamu čečenu jaunieci. Pāris paziņo par saderināšanos. Taču nākamais vīrs dodas karot uz Čečēniju un kā Sadullajevs arī iet bojā. 18 gados Kusaitē pamet vecāku mājas un aizbēg uz Vāciju, kur apmetas čečenu Bataiševu (*Батаишевы*) ģimenē. Vecāki par Egles pazušanu vērsās ar iesniegumu policijā un Kusaitē izsludināja starptautiskā meklēšanā. Vācijā Kusaitē dzīvoja kā kalpone Bataiševu ģimenē, tikai strādāja un lūdza dievu. E.Kusaitē piespiedu kārtā tika atgriezta Lietuvā, kur viņa atteicās no psiholoģiskās rehabilitācijas kursa un nepārtraukti runāja par islama lomu pasaulē. E.Kusaitē aktīvi meklēja iespēju paplašināt kontaktus ar “ticības brāļiem”. Ar interneta palīdzību E.Kusaitē nodibina kontaktus ar Apti un Aišat Magomadovi³²⁷ (*Anmu u Айшат Магомедовы*), kuri dzīvoja Piemaskavā. Viņi darbojās, lai savervētu pašnāvnieces spridzinātājas. Ar šādu domu viņi uzsāka kontaktēties ar E.Kusaitē. 2009. gadā E.Kusaitē nolēma apmeklēt interneta draugus. Magomadovi ceļa izdevumiem atsūtīja Kusaitē 500 dolārus. Lietuvas speciālā dienesta darbinieki aizturēja Kusaitē Kauņas autoostā reisa Klaipēda–Maskavā autobusā. Nākamā aizturēšana notika 2010. gadā Viļņas lidostā, kur pie Kusaites atrada metodiskos norādījumus spridzināšanas ierīces izgatavošanai un Maskavas metro shēma. Kusaitē bija izvirzītas apsūdzības, ka viņa veidojusi organizētu grupējumu, lai sarīkotu terora aktu, gatavojusies uzspridzināties kādā stratēģiski svarīgā objektā Čečēnijā. Prokurors apsūdzēja Kusaitē, ka viņa internetā iegādājusies grāmatu par spridzekļu izgatavošanu un sazinājusies ar Krievijā dzīvojošajiem čečēniem Apti un Aišu Magomadoviem, lai apspriestu spridzināšanas plānus, kuros gatavojusies vēl divas lietuviešu meitenes. Tiesa attaisnoja viņu apsūdzībās terorismā, bet atzinusi par vainīgu mēģinājumā sarīkot terora aktu. Lietuvas pirmās instances tiesa atzina E.Kusaitē vainīgu saskaņā ar Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa 250.pantu “Terora akts” un piesprieda brīvības atņemšanu uz desmit mēnešiem. Tiesneši atzina, nav pierādījumu, ka Kusaitē piedalījusies organizētas grupas darbībā vai nepārprotami gatavojusies uzspridzināties kādā Krievijas militārajā bāzē. Spriedumu pārsūdzēja abas puses: prokuratūra uzskatīja spriedumu par pārāk mīkstu, advokāti uzstāja uz pilnīgu attaisnošanu. Apelācijas tiesa pilnībā attaisnoja E.Kusaitē. Tiesnesis Linas Šjukšta, izskatot lietas materiālus, konstatēja, ka Kusaitē publiski paziņojusi par nodomu uzspridzināties Krievijas teritorijā reliģisko un personīgo motīvu dēļ, lejuplādēja elektroniskās grāmatas par spridzekļu izgatavošanu, uzturēja sakaru ar Mago-madoviem, saņēma no viņiem naudu braucienam uz Maskavu, taču šīs darbības nav pāraugušas konkrētā terora akta sagatavošanā. Tiesnesis norādīja, ka par Kusaites nodomiem bija zināms

³²⁷Apti un Aišat Magomadovi 2011. gadā notiesāti par dalību teroristiskā organizācijā un teroristu vervēšanu.

tiesībaizsardzības institūcijām, viņai tika izsniegta vīza iebraukšanai Krievijā, lai pēc ierašanās aizturētu. Tiesībaizsardzības institūciju atbalsts personas noziedzīgai iniciatīvai uzskatāms par provocēšanu uz noziegumu un ir pretlikumīgs.

Vervēšana ieslodzījuma vietās

Ieslodzījuma vietas kļūst par nopietnu problēmu ar plašām iespējām jaunu radikāļu vervēšanā. Cietumu administrācijai ir maz instrumentu iespaidot vervētāju darbību. Nevienam nevar ierobežot ieslodzīto tiesības kopīgi lūgt dievu, pārrunāt teorētiskos uzstādījumus, veidot sakarus. Pēc Latvijas musulmaņu kopienas datiem. Latvijas cietumos islamu pieņem 1–3 personas gadā.³²⁸ Uzskaitīt personas, kuras radikalizējušās atrodas ieslodzījumā, nevar, taču noteiktus secinājumus var izdarīt. Novērtēt musulmaņu skaitu cietumā precīzi nav iespējams. Francijā penitenciārās sistēmas vadība savos aprēķinos par musulmaņu skaitu cietumos balstās uz savdabīgu metodi. Pēc musulmaņu gavēņa Ramadana, ieslodzītie pasūta papildus pārtiku, lai atgūtu spēkus. 2012. gadā 18 000 ieslodzīto pieprasīja papildus ēdiena devu vakariņām. Katrs ceturtais ieslodzītais Francijā ir piederīgs islamam.³²⁹ Teroristu ANO Augstais Komisārs cilvēktiesību jautājumos Navi Pillai (*Novanethem “Navi” Pillay*), izsakot kritiku ASV par Gvantanāmo cietuma uzturēšanu, norāda: ”bāze kļuvusi par ideālu instrumentu teroristu vervēšanai”.³³⁰ Aiz cietuma augstajiem mūriem plaukst proselītisms.³³¹ Proselītu raksturo pārspīlēta uzticība jaunajai ticībai un vēlēšanos pierādīt darbos piederību tai. Ieslodzījumā pastāvīgi tiek organizētas islamistu grupas, kuras arvien grūtāk atklāt un to darbību kontrolēt. Francijas terorists Muhameds Mera, kurš 2012. gadā veica uzbrukumus karavīriem un ebreju skolai Tulūzā un Montebānā, pievērsies radikālajam islamam, atrodas ieslodzījumā. Arī jauno teroristu grupas, kura gatavoja uzbrukumus ebreju objektiem Francijā, līderis Džeremijs Sidnejs radikalizējies cietumā. Abi aizturēšanas brīdī izrādīja bruņotu pretošanos, un policija viņus nošāva. No 2008. gada Francijas penitenciārā sistēma uzsāka darbinieku apmācību, kuru uzdevums atklāt radikalizācijas gadījumus cietumos. Cietumos atrodas 200 ieslodzīto, kuri saistīti ar radikālajām musulmaņu organizācijām, 75 no tiem notiesāti par terorismu. Ieslodzījumā viņi cenšas iekļauties kopējā masā, aģitāciju veic ar starpnieku palīdzību. Cietumu administrācija veic novērošanu, kuri ieslodzītie kontaktē ar radikāļiem pastaigu laikā, telefonu sakaru kontroli. Parīzes sociālo zinātņu augstākās skolas direktors Farhads Hosrohovars uzskata, ka cietumos veidojas radikalizācijai labvēlīga vide, jo: “cietumos nonāk daudz psihiski nelīdzsvarotu personu. Atsevišķi ieslodzītie ir ietekmējami daudz vienkāršāk, nekā citi. Šajā gadījumā iestādes administrācija, faktiski, ir bezspēcīga. Jaunais radikalizācijas modelis ir orientēts uz psiholoģiski nenosvērtām un viegli ievainojamām personām, un cietums kļūst par ideālu vietu viņu “apmācībai”.

Vieglās (mīkstās, nemilitārās – *soft counter-de-rad policies*) metodes cīņā ar radikalizāciju un deradikalizācijas veicināšanā.

³²⁸ www.islammuslim.lv

³²⁹ Jean-Marc Leclerc “L’islamisme radical croît en Seine-et-Marne”, *Le Figaro*, 10.10.2012. <http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2012/10/10/01016-20121010ARTFIG00411-l-islamismeradical-croit-en-seine-et-marne.php> [skatīts 20.10.2014.]

³³⁰ “Гуантанамо–идеальный инструмент для вербовки террористов”. ООХ. <http://russian.rt.com> [skatīts 11.12.2014.]

³³¹ Proselītisms—mēģinājums pievērst cilvēku saviem uzskatiem, citu reliģiju pārstāvju pārvilināšanu/pārliecināšanu citā reliģijā.

Deradikalizācijas programmu realizācija notiek divos līmeņos:

- vispārīgās situācijas uzlabošana (makro līmenis);
- programmas konkrētiem mērķiem (mikro līmenis).

Lai bez militāra rakstura pasākumiem panāktu vispārējās situācijas uzlabošanu, nepieciešams nodrošināt nosacījumu izpildi:

1.Valsts varas stiprums. Valstis, kuras ir vāji organizētas vai atrodas uz sabrukšanas robežas pievelk kā magnēts atsevišķus teroristus un teroristiskos grupējumus. Šie apstākļi veicina pievērsties radikalizācijai cilvēkus un cilvēku grupas, kuras varētu tai nepievērsties. Nestabilitāte valstī, varas nespēks izraisa cilvēkos bailes nonākt “zaudētāju”(valsts) pusē. Valsts rīcībnespēja (piemēram, Jemena, Somālija, Afganistāna) piesaista simtiem jaunu teroristisko grupējumu dalībnieku. Stipras valstis ir gatavas samazināt vardarbīgā ekstrēmisma draudus, aizstāvēt sabiedrības intereses, sekmīgi realizēt deradikalizācijas programmas.

2. Valsts spējas risināt problēmas un pieņemt lēmumus.

3.Valsts politika ieslodzījumu vietu jomā. Režīma un ieslodzījumu vietas drošības garantēšana, vienā laikā novēršot apstākļus, lai cietumu nepārvērstos par teroristu kadru kalvi, ir izaicinājums drošības dienestiem visā pasaulē. Prakse stingri nodalīt ekstrēmistus, vervētājus no citiem ieslodzītiem cietumā bieži ir nepietiekams solis, kurš var dot pilnīgi pretēju efektu.

4. Nopietns faktors, kurš ietekmē ieslodzītos un gaisotni ieslodzījuma vietā, ir notikumi ārpusē kā reģionālā, tā starptautiskā līmenī.

Lielbritānijā izgaismota problēma ar ieslodzīto noziedznieku ārvalstnieku kontroli pēc tam, kad viņi tiek atbrīvoti no ieslodzījuma vietas. Lielbritānijas likumi paredz iespēju izraidīt ārvalstu pilsoņus, kuri izdarījuši kriminālnozieģumus valsts teritorijā. 58 bīstami noziedznieki gaida deportāciju no Lielbritānijas, taču viena sestā daļa no brīvībā esošajiem 4200 ārvalstu noziedzniekiem pēdējo četru gadu laikā pazuduši no policijas redzesloka. Nacionālā audita pārvalde, pārbaudot līdzekļu izlietojumu, konstatēja, ka Lielbritānija nepiedalās datu apmaiņā ar pārējo Eiropas daļu. Tas deva iespēju iebraucējam no Latvijas Arnim Zaļkalnam, kurš Latvijā bija tiesāts par slepkavību, ierasties un uzturēties Lielbritānijā. Lielbritānijā A.Zaļkalns nogalināja skolnieci Elisu Grosu. Arī vietēja datu sistēma nedod iespēju pilnā mērā saņemt informāciju par ārvalstu noziedzniekiem t.sk. teroristiem. Lielbritānija iztērē no 770 miljoniem līdz 1 miljardam mārciņu gadā uz noziedzniekiem ārvalstniekiem. 70 tūkstošus uz katru noziedznieku.³³²

5.2.2. Terorisma finansēšanas ierobežošana

2007. gada aprīlī televīzijas kanāls *Al-Jazeera* pārraidīja “*Al-Qaeda*” spēku iespējamā līdera Afganistānā *Shayk Mustafa Abu al-Yazid* paziņojumu: “Attiecībā uz džihāda vajadzībām Afganistānā, pirmkārt, tās ir finansiālas. Talibu mudžahedīni ir skaitāmi tūkstošos, tomēr viņiem nepietiek naudas. Ir simtiem cilvēku, kas vēlas veikt operācijas, lai pārtaptu par mocekļiem, bet viņi nespēj atrast finansējumu, lai sevi attiecīgi aprīkotu. Tādejādi, finansējums ir galvenais džihāda balsts”. Terorisma aktu sagatavošana un realizācija ir ne tikai liels organizatorisks un plānošanas darbs, cilvēku resursu esamība, bet teroristu organizācijām nepieciešams arī finanšu atbalsts, lai sasniegtu savus mērķus. Teroristu finansēšanu varam sadalīt divos galvenos virzienos: pašu teroristu uzbrukumu realizācija un teroristu sadarbības tīkla uzturēšanas

³³² Richard Ford. “Scandal of vanishing foreign criminals”. “*The Times*”, 22.10.2014.
<http://www.thetimes.co.uk/tto/news/uk/crime/article4243852.ece> [skatīts 30.01.2015.]

finansēšana. Par veiksmīgu teroristu organizāciju vai grupu, tāpat kā jebkuru noziedzīgu organizāciju, var uzskatīt tādu, kura spēj izveidot un uzturēt efektīvu finanšu infrastruktūru ilgtermiņā. Lai to panāktu, tai ir jāizveido un jāattīsta finansējuma avoti, jāveido līdzekļu legalizācijas mehānisms, kas nodrošinātu iespēju izmantot šos līdzekļus materiālu iegādei un organizācijas darbības loģistikai, visam kas nepieciešams terora aktu veikšanai. Terorisma ekonomikas pētniece Loretta Napoleoni³³³ norāda, ka 50 cīņas gados nemiernieku grupas izveidojušas savu ekonomiku, jauno terorisma ekonomiku. Pasaules ekonomikas globalizācija deva jaunu impulsu šīs sistēmas attīstībai. Mūsdienu teroristiskās organizācijas spēj pašas sevi finansēt, savienojot legālo un nelegālo uzņēmējdarbību. Saplūstot jaunajai terorisma finansēšanas politikai ar pasaules ēnu un organizētās noziedzības ekonomiku, izveidojies strauji augošs ekonomiskais gigants, kura gada apgrozījums sastāda USD 1,5 triljoni (divas reizes pārsniedz Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Iekšzemes kopproduktu). Lai veiksmīgi apkarotu teroristu finansēšanu, jāizmanto ekonomiskās iespējas, starp kurām svarīga loma ir ekonomiskās un finansiālās informācijas apmaiņai ar sabiedrotajiem un partnervalstīm. Teroristisko grupējumu finansējums, atšķirībā no organizētās noziedzības organizāciju finansējuma, sastāv arī no ienākumiem, kuri iegūti no legāliem avotiem, gan apvienojot likumīgus un nelikumīgus avotus. Finansēšanas iespējas no likumīgiem avotiem ir galvenā atšķirība starp organizēto noziedzību un teroristiem. Viens no galvenajiem uzdevumiem cīņā ar mūsdienu terorismu ir saraut savstarpējo saistību starp terorisma ekonomiku un legālo pasaules ekonomisko sistēmu.

Kas ir noziedzīgs nodarījums - terorisma finansēšana?

“1.Jebkura persona šīs Konvencijas izpratnē izdara noziedzīgu nodarījumu, ja šī persona ar jebkādiem līdzekļiem, tieši un netieši, nelikumīgi un apzināti sagādā vai savāc līdzekļus ar mērķi, lai tie tiktu izmantoti vai zinot, ka tie tiks izmantoti, pilnīgi vai daļēji, lai izdarītu:

- a) darbību, kurā ir noziedzīga nodarījuma sastāvs, kas noteikts un definēts vienā no pielikumā minētajiem līgumiem; vai
- b) jebkādu citu darbību ar nodomu izraisīt nāvi vai nodarīt smagus miesas bojājumus kādai civilpersonai vai kādai citai personai, kas aktīvi nepiedalās karadarbībā bruņota konflikta gadījumā, kad šādas rīcības mērķis pēc būtības vai konteksta ir iedzīvotāju iebiedēšana vai valdības vai starptautiskas organizācijas piespiešana veikt kādu darbību vai atturēties no tās”.³³⁴

Teroristu finansējums veidojas no vairākiem avotiem:

1. Finanšu atbalsts no valstu puses.

Kopš 1979. gada 29. decembra ASV valsts Departaments sagatavo un publisko valstu-terorisma sponsoru sarakstu (*State Sponsors of Terrorism*)².

Ilgstoši sarakstā atrodas Irāna (sarakstā no 19.01.1984.), Sudāna (no 12.08.1993.), Kuba (no 01.03.1982.), Sīrija (no 29.12.1979.). 1987. gadā ASV valsts Departaments teroristu atbalstītāju valstu sarakstā iekļāva Ziemeļkoreju, no kura tā tika izņemta 2008. gadā. Taču 2013. gada februārī Ziemeļkoreja veica kodolizmēģinājumu, kuru nosodīja ASV, Ķīna, Lielbritānija, Krievija, Francija un Japāna. Japānas premjerministrs aicināja atkārtoti iekļaut Ziemeļkoreju valstu sarakstā, kuras atbalsta terorismu. Cīņa ar terorismu ir vairums valstu un starptautisko organizāciju darbības viena no prioritātēm. Lai konkrēti organizētu šo cīņu, nepieciešams skaidrs priekšstats par to ar ko mēs cīnāmies, “pretinieka” tēls, skaits darbības teritorija. Viss tas stimulēja oficiālu teroristisko organizāciju sarakstu izveidošanu. Pirmo reizi šo ideju realizēja

³³³ Loretta Napoleoni — ekonomisko zinātņu doktore. Grāmatas “*The New Economy of Terror*” autore.

³³⁴ ANO Starptautiskā Konvencija par cīņu pret terorisma finansēšanu.1999.09.12. 2. pants

ASV, līdz 2001. gada 11. septembrim sarakstam nepievērsa lielu uzmanību, taču pēc terora aktiem Ņujorkā situācija krasi izmainījās. Kopš 2001. gada 11. septembra notikumiem ASV Kontroles dienests ir izveidojis terorisma finansēšanas novēršanas sistēmu, kuras pamatā ir normatīvā bāze, kontaktpersonu tīkls likuma subjektiem, 2 atbildīgās Kontroles dienesta personas par teroristu un to atbalstītāju sarakstu apstrādi, apkopošanu Konsolidētajos sarakstos un to izsūtīšanu, likuma subjektu ziņojumu pārbaudi un citiem pasākumiem. Terorisms tika nodefinēts kā cilvēces ienaidnieks Nr.1, teroristu un teroristisko organizāciju saraksti tiek atjaunoti katru gadu. Pēc ASV parauga teroristisko organizāciju sarakstus sāka veidot Kanāda, Lielbritānija, Krievija, Apvienota Nāciju Organizācija, Eiropas Savienība, Šanhajas Sadarbības Organizācija. Vienotu teroristisko organizāciju tā arī nav izdevies izveidot. Vienotas pieejas trūkums tādos jautājumos kā terorisma definīcija, atšķirīgas tiesību normas attiecībā uz terorismu kā noziedzīgu nodarījumu nacionālajās likumdošanas, neļauj izveidot vienotu, visiem pieejamu un pieņemamu teroristu sarakstu. Vēl viens aspekts. Atšķirīgas institūcijas veido sarakstu katrā valstī un starptautiskajā organizācijā: ASV – Valsts Departaments, Justīcijas ministrija un Finanšu ministrija; Lielbritānija – Iekšlietu ministrija; Kanāda – Justīcijas ministrija; Krievija – Augstākā tiesa. ANO šo uzdevumu veic komiteja, kura izveidota saskaņā ar Antitālību Rezolūciju Nr.1267. Eiropas Savienība veido sarakstu, pamatojoties uz 2002. gada 13. jūnija Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI “Par terorisma apkarošanu”. Katra no sarakstu veidojošajām struktūrām izmanto atšķirīgus kritērijus teroristisko organizāciju atlasei. Eksperti uzskata, ka tiešs valstu atbalsts terorismam pēdējos gados ir mazinājies, taču tas var būt aizstāts ar citām atbalsta formām.

2. Finansējums no organizāciju puses, kurām ir pietiekami plaša infrastruktūra, lai savāktu līdzekļus un nodotu tos teroristisko organizāciju rīcībā. Organizācijām var būt labdarības vai palīdzības organizācijas statuss, kuras vērsas pie sabiedrības un aicina ziedot. Sabiedrības locekļiem liek notice, ka tie ziedo labam mērķim. Ikdienā labdarības organizācijas, kuras saņem ziedojumus, nepārkāpj likumu, lielākajai daļai organizācijas biedru nav zināms, ka daļa no labdarības nolūkos iegūtajiem līdzekļiem tiek novirzīta terorismam.

3. Privātpersonu, kurai pieder pietiekami finanšu resursi arī var sniegt ievērojamu līdzekļu apjomu teroristu grupām (Osama ben Ladens ziedoja ievērojamas summas no saviem personīgajiem īpašumiem “Al-Qaeda” teroristu tīkla izveidošanai un atbalstam).

4. Finanšu līdzekļi, kuri iegūti veicot noziedzīgus nodarījumus vai citas nelikumīgas darbības:

- cilvēku nolaupīšana;
- cilvēku tirdzniecība;
- izspiešana;
- “revolūcijas nodoklis” uzņēmējiem;
- narkotiku nelikumīga aprīte;
- laupīšana;
- ieroču kontrabanda;
- krāpnieciskās darbības.

ANO Drošības Padomes Pretterorisma komitejas sanāksmē eksperte Jotsna Laldži³³⁵ ziņoja, ka dažādiem teroristu grupējumiem laikā no 2004. līdz 2012. gadam ir samaksāti izpirkumi apmēram 120 miljonu dolāru (97 miljoni eiro) apmērā. “Al-Qaeda” ir padarījusi cilvēku nolaupīšanu par ienākumu gūšanas taktikas pamatu. 2012. gadā “Al-Qaeda” līderis Aimans al

³³⁵ ANO eksperte, kas novēro sankcijas pret organizāciju “Al-Qaeda”.

Zavahiri aicināja kaujiniekus aktīvāk nolaupīt Rietumvalstu pilsoņus. Jemenā bāzētā “*Al-Qaeda* Arābijas pussalā” no 2001. līdz 2013. gadam saņēmusi izpirkumus 20 miljonu dolāru (16 miljoni eiro) apmērā, bet “*Al-Qaeda* islama Magribā” Ziemeļāfrikā pēdējos četros gados saņēmusi izpirkuma maksās 75 miljonus dolāru (50 miljoni eiro). Izpirkumus miljoniem dolāru apmērā pēdējos gados saņēmuši arī ar “*Al-Qaeda*” saistītie teroristu grupējumi “*Boko Haram*” Nigērijā, “*Shabad*” Somālijā un “*Abu Sayyaf*” Filipīnās. Grupējums “*ISIL*” pēdējā gada laikā saņēmis izpirkuma maksas 35 līdz 45 miljonu ASV dolāru (28 līdz 36 miljoni eiro) apmērā. 2014. gadā Afganistānā salīdzinot ar 2013. gadu par 7% palielinājusies opiju magoņu raža. Opija ražošanas palielinājusies par 17% sasniedzot 6,4 tūkstošus tonnu, ar ko tika pārspēts saražotā opija 2013. gada rekords – 5,5 tūkstoši tonnu. Afganistāna ražo 90% no pasaulē izmantotajiem opiātiem. Plantāciju platība palielinājās no 209 tūkstošiem līdz 224 tūkstošiem hektāru. Produkcijas apjoma palielinājums gan izsauca cenu kritumu par 23%, līdz 133 USD par kilogramu opija. Daļa no opija ražošanā iegūtajiem līdzekļiem tiek izmantoti “*Talibana*” operāciju apmaksai. Aukstā kara beigas, jaunu valstu ar nepietiekamu valsts varu un neatzītu surogātvalstu izveidošanās–politiskās pārmaiņas radīja noziedzīgajiem grupējumiem jaunas iespējas. Aukstā kara beigas daudzos gadījumos nozīmēja arī teroristisko organizāciju finansēšanas pārtraukšanu no pretējo politisko bloku valstīm. Lai turpinātu darbību, teroristiskās organizācijas meklēja jaunus finansēšanas avotus t.sk. pievērsās organizētās noziedzības metodēm: naudas izspiešana no citām noziedzīgām organizācijām un legālo uzņēmēju aplikšanu ar “revolūcijas nodokli”.

5. Finanšu līdzekļi no likumīgas uzņēmējdarbības:

- teroristu organizācijas legālā politiskā spārna darbība/kultūras un sabiedriskie pasākumi; publikācijas (lekcijas);
- tirdzniecība (t.sk. citās valstīs).

Teroristu grupējums “*ISIL*”, kura kontrolē atrodas vairāki naftas ieguves lauki Sīrijā un Irākā, naftas pārstrādei izmanto mazas jaudas pārstrādes rūpnīcas, kuras diennaktī spēj pārstrādāt 300–500 barelu³³⁶ jēlnaftas. Analītiķi lēš, ka “*ISIL*” no naftas tirdzniecības iegūst līdz 2,4 miljoni eiro dienā, kas padara šo grupējumu par bagātāko teroristu organizāciju pasaulē.

6. Radikalizētu diasporu pārstāvju līdzekļi.

Cīņā ar teroristu finansēšanu ir trīs nozīmīgas sastāvdaļas:

1. Sadarbība informācijas apmaiņas jomā.
2. Finanšu darījumu izsekojamība
3. Juridisko personu darbības pārredzamība.

Izpildot ANO Starptautiskās konvencijas par cīņu pret terorisma finansēšanu un ANO Drošības padomes Rezolūcijas 1373(2001) norādījumus, ka visas valstis veic nepieciešamos pasākumus, lai novērstu terora aktu veikšanu, tostarp veicot citu valstu agrīno brīdināšanu par informācijas apmaiņu; ka valstis vislielākā mērā sniedz palīdzību saistībā ar kriminālmeklēšanu vai kriminālprocesu attiecībā uz teroristu aktu finansēšanu vai atbalstīšanu, Eiropas Savienība un ASV noslēdza vienošanos “Nolīgums starp Eiropas Savienības un Amerikas Savienotajām Valstīm par tādu ziņojumapmaiņas datu apstrādi un nodošanu, kurus Eiropas Savienība dara pieejamus ASV, lai īstenotu Teroristu finansēšanas izsekošanas programmu”³³⁷.

³³⁶ Barels—kopš 1866. gada jēlnaftas standarta mērvienība ir barels, burtiski tulkojot—muca. Viens barels ir 159 litri.

³³⁷ Nolīgums starp Eiropas Savienību un Amerikas Savienotajām Valstīm par tādu finanšu ziņojumapmaiņas datu apstrādi un nodošanu, kurus Eiropas Savienība dara pieejamus ASV, lai īstenotu Teroristu finansēšanas izsekošanas programmu. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 195 27.7.2010., 5.lpp.

Ar teroristiem saistītu līdzekļu legalizācija

Starptautiskais Valūtas fonds jau 1996. gadā uzskatīja, ka nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizētās plūsmas pasaules mērogā bija no 2% līdz 5% no toreizējā pasaules IKP.³³⁸ Līdzekļu legalizācija parādās veidos, kuriem bieži netiek pievērsta uzmanība, jo grūti aprēķināt finanšu plūsmas, kuras nelikumīgā rakstura dēļ paliek apslēptas un attīstās legalizācijas tehnikas un shēmas, kļūstot ar lielāku sarežģītības pakāpi.

Noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas rezultātā iegūto līdzekļu atmazgāšanas ciklu pilnā apjomā var iedalīt trīs stadijās:

- 1) nelikumīgo finanšu līdzekļu ieguldījums vai izvietošana;
- 2) iesakņošanās likumīgā finanšu sistēmā;
- 3) integrācijas stadija.³³⁹

Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (UNODC) publicēja datus, ka nelikumīgi iegūtu līdzekļu apjoms pasaules līmenī sasniedz aptuveni 3,6% no pasaules IKP (2009. gadā aptuveni USD 2100 miljardi) un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizētās plūsmas pasaulē bija 2,7% no pasaules IKP (2009. gadā USD 1600 miljardi).³⁴⁰ ES ieviests mehānisms, lai novērstu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, pārtraucot darījumus, kuros izmanto kredītiestādes un finanšu iestādes, kā arī dažu veidu profesionālās darbības.³⁴¹ Kontroles mehānisma piemērošana palielina iespējamību, ka tas veicinās nelikumīgiem mērķiem domātās skaidras naudas pārvietošanu, šķērsojot Kopienas robežu. Eiropas Parlaments 2005. gada 26. oktobrī pieņēma Regulu Nr.1889/2005 "Par skaidras naudas kontroli, kuru ievieš Kopienas teritorijā vai izved no tās", kura noteica obligātu prasību: "Jebkura fiziska persona, kura ie brauc Kopienā vai izbrauc no tās un kurai ir skaidra nauda EUR 10 000 apmērā vai vairāk, saskaņā ar šo regulu deklarēt šo summu tās dalībvalsts kompetentajām iestādēm, caur kuru minētā persona ie brauc Kopienā vai izbrauc no tās. Pienākums deklarēt nav izpildīts, ja sniegtā informācija ir neprecīza vai nepilnīga."³⁴² Jaunākās tehnoloģijas rada iespējas finanšu līdzekļu nekontrolētu pārvietošanu. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai, ieroču un sprāgstvielu iegādei, pārvietošanas un uzturēšanās izdevumu segšanai plaši tiek izmantota Interneta daļa, kuru nevar atrast ar legālām meklēšanas programmām. Tā ir Interneta tumšā puse (*Deep Web*). "Deep Web ir patiesā vieta, kur top visi datorvīrusi un kur apgrozās profesionāli un bīstami hakeri. Ar Deep Web palīdzību sazinās teroristi un visādas slepenas, nelegālās organizācijas".³⁴³ Informācijas apjoms Interneta tumšajā pusē ir 400-550 reizes lielāks nekā parastajā Internetā pieejamā informācija, taču parastajiem ikdienas lietotājiem pieejama tikai maza daļa no tumšās daļas informācijas. 2013. gada maijā ASV Valsts departaments izplatīja informāciju, ka speciālajiem dienestiem (FIB, Interpols) izdevies sagraut pasaulē lielāko elektronisko norēķinu sistēmu Liberty Reserve (*libertyreserve.com*).³⁴⁴ No 2006. gada Liberty

³³⁸ "Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism" (2006.) <http://siteresources.worldbank.org/EXTAML/Resources/396511>

³³⁹ Lieljuksis A. "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana.-Rīga, Latvijas Policijas Akadēmija, 2002.- 2.d.Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas krimināltiesiskais raksturojums. -33.lpp.

³⁴⁰ Eiropas Parlamenta Īpaša komiteja organizētās noziedzības, korupcijas un naudas atmazgāšanas jautājumos "Darba dokuments par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu", DT/925991LV.doc

³⁴¹ Padomes Direktīva 91/308/EEK (1991. gada 10. jūnijs)

³⁴² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula(EK) Nr.1889/2005 "Par skaidras naudas kontroli,kuru ievieš Kopienas teritorijā vai izved no tās" 3. pants.

³⁴³ <http://thebonet.com/>

³⁴⁴ Marc Santora, William K. Rashbaum, Nicole Perlroth. "Online Currency Exchange Accused of Laundering \$6 Billion", *The New York times*. 28.05. 2013.

Reserve realizētas 55 miljoni nelikumīgas transakcijas un atmazgāti vairāk nekā 6 miljardi dolāru. Liberty Reserve dibinātājs 39 gadus vecais Artūrs Budovskis (bijušais Kijevas iedzīvotājs, tagad Kosta-Rikas pilsonis) izveidoja unikālu virtuālu sistēmu, kura ir analoga pasaules banku sistēmai. Darbība sistēmā un maksājumi ir anonīmi, personas neiespējami identificēt. 2013. gada oktobrī ASV aizturēja programmas izstrādātāju Rosa Ulbrihta (*Ross William Ulbricht, pazīstams tīmeklī kā Šausmīgais pirāts Roberts – Dread Pirate Roberts*) un slēdza viņa interneta vietni “Lielais zīda ceļš” (*Silk Road*) (pielikums Nr. 3, 99. attēls), caur kuru tika izplatīts liels narkotisko vielu apjoms.”Lielā zīda ceļa” pakalpojumus divu gadu laikā izmantoja 900 tūkstoši klientu. Bez brīvas un anonīmas iespējas iegādāties visu spektru narkotisko vielu (LSD, marihuāna, kokaīns, heroīns), klientiem piedāvāts naudas atmazgāšanas un ieroču pirkšanas pakalpojums. Norēķiniem tika izmantota virtuālā valūta BitCoin, kura ir apgrozībā no 2009. gada. Pieprasījums pēc nelegālām iegādēm un līdzekļu legalizācijas ir liels un slēgtās vietnes “*Silk Road*” brīvībā palikušie administratori jau paziņoja par drīzu jaunas vietnes “*Silk Road 2.0.*” izveidošanu un darbības uzsākšanu.

Latvija

Saskaņā ar “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumu” par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem atzīstami:

“1) ja personas īpašumā vai valdījumā tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā;

2) citos Kriminālprocesa likumā noteiktajos gadījumos.”

“(2) Ar terminu “noziedzīgi iegūti līdzekļi” saprot Kriminālprocesa likumā lietoto terminu “noziedzīgi iegūta manta, arī finanšu līdzekļi”.

(3) Papildus Kriminālprocesa likumā noteiktajiem par noziedzīgi iegūtiem uzskatāmi arī līdzekļi, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona:

1) kura ir iekļauta kādā no Ministru kabineta atzītu valstu vai starptautisko organizāciju sastādītajiem to personu sarakstiem, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās;

2) par kuru operatīvās darbības subjektiem, pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai vai tiesai ir informācija, kas dod pietiekamu pamatu šo personu turēt aizdomās par tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kurš saistīts ar terorismu, vai līdzdalību tajā.

(4) Par šā panta trešajā daļā minētajām personām Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (turpmāk — Kontroles dienests) informē likuma subjektus un to uzraudzības un kontroles institūcijas.

(5) Līdzekļi par noziedzīgi iegūtiem atzīstami Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā”.³⁴⁵ Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorismu finansēšanu likuma izpratnē uzskatāmas darbības:

“1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas nolūkā

http://www.nytimes.com/2013/05/29/nyregion/liberty-reserve-operators-accused-of-money-laundering.html?_r=0
[skatīts 21.02.2015.]

³⁴⁵ “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums” 4. pants. “Latvijas Vēstnesis”, 116(3900), 30.07.2008.

- slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības;
- 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības un piederības slēpšana vai maskēšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;
 - 3) noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā, ja šo tiesību rašanās brīdī ir zināms, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;
 - 4) līdzdalība kādā no šā panta pirmās daļas 1., 2. un 3.punktā minētajām darbībām.
 - (2) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija par tādu atzīstama arī tad, ja Krimināllikumā paredzētais noziedzīgais nodarījums, kura rezultātā tieši vai netieši ir iegūti šādi līdzekļi, ticis izdarīts ārpus Latvijas Republikas teritorijas un noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietā par to ir paredzēta kriminālatbildība.
 - (3) Terorisma finansēšana ir darbības, kas par tādām noteiktas Krimināllikumā.³⁴⁶ Krimināllikumā noteikta atbildība par darbībām, kuras saistās ar līdzekļu vākšanu un nodošanu teroristiskiem mērķiem: “Par jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu ar mērķi tos izmantot vai zinot, ka tie tiks izmantoti pilnīgi vai daļēji, lai izdarītu vienu vai vairākus terora aktus vai lai tos nodotu teroristu grupas vai individuāla terorista rīcībā (terorisma finansēšana)”.³⁴⁷

Kredītiestāde vai finanšu iestāde atbilstoši savam darbības veidam izveido un dokumentē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmu: “Iekšējās kontroles sistēma ir pasākumu kopums, kas ietver uz likuma prasību izpildes nodrošināšanu vērstas darbības, paredzot tam atbilstošus resursus un veicot darbinieku apmācību, lai pēc iespējas novērstu likuma subjekta iesaistīšanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā vai terorisma finansēšanā”.³⁴⁸ Iestādes iekšējās drošības sistēma paredz vismaz:

- “1) Klientu identificēšanas kārtību;
- 2) kārtību, kādā tiek novērtēts ar klientu, tā rezidences (reģistrācijas) valsti, klienta saimniecisko vai personisko darbību, izmantotajiem pakalpojumiem un veiktajiem darījumiem saistītais noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risks;
- 3) kārtību un apjomu, kādā, balstoties uz likuma subjekta veikto klienta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novērtējumu un ievērojot šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktās klienta izpētes minimālās prasības, veicama klienta izpēte;
- 4) kārtību, kādā, balstoties uz likuma subjekta veikto klienta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novērtējumu, veicama klienta darījumu uzraudzība;
- 5) neparastu un aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtību un kārtību, kādā likuma subjekts atturas no aizdomīga darījuma veikšanas;
- 6) kārtību, kādā tiek ziņots Kontroles dienestam par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem;

³⁴⁶ “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums” 5. pants.

“Latvijas Vēstnesis”, 116(3900), 30.07.2008.

³⁴⁷ “Krimināllikums” 88¹pants. “Latvija Vēstnesis”, 199/200(1260/1261), 08.07.1998.)

³⁴⁸ “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums” 6. pants.
“Latvijas Vēstnesis”, 116(3900), 30.07.2008.

- 7) kārtību, kādā tiek uzglabāti klienta identifikācijas un izpētes gaitā, kā arī klienta veikto darījumu uzraudzības gaitā iegūtie dati un dokumenti;
- 8) darbinieku tiesības, pienākumus un atbildību, pildot šā likuma prasības”.

Kredītiestādēm un finanšu iestādēm, izņemot kapitālsabiedrības, kas nodarbojas ar ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanu un pārdošanu, Finanšu un kapitāla tirgus komisija nosaka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novērtēšanas metodiku. Kredītiestādes un finanšu iestādes, izņemot kapitālsabiedrības, kas nodarbojas ar ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanu un pārdošanu, papildus šā panta pirmajā daļā minētajam paredz, ka par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu atbildīgajam darbiniekam ir pienākums regulāri informēt valdi par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas darbību attiecīgajā kredītiestādē vai finanšu iestādē.³⁴⁹ Kredītsabiedrības, kuras saņēmušas Latvijas Bankas licenci ārvalstu skaidrās naudas pirkšanai un pārdošanai, iekšējās kontroles sistēmas darbībā izmanto Latvijas Bankas 2009. gada 13. maija Ieteikumos Nr. 37 rekomendēto klienta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novērtēšanas kārtību un izvērtē:

1. Valsts risku. Klienta rezidences valsts risks ir risks kapitālsabiedrībai tikt iesaistītai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā vai terorisma finansēšanā, veicot darījumu ar klientu no valsts, kuras ekonomiskie, sociālie, tiesiskie vai politiskie apstākļi var veicināt valsts izmantošanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā vai terorisma finansēšanai.

Par augsta riska valsti vai teritoriju uzskatāma:

- kura iekļauta Latvijas Republikas Ministru kabineta apstiprinātajā zemu nodokļu vai beznodokļu valstu un teritoriju sarakstā;
- pret kuru Apvienoto Nāciju Organizāciju vai Eiropas Savienība noteikusi finanšu vai civiltiesiskus ierobežojumus;
- kas iekļauta Finanšu darījuma darba grupas³⁵⁰ nesadarbojošos valstu sarakstā vai par kuru minētā organizācija publicējusi paziņojumu kā par valsti vai teritoriju, kurā nav normatīvo aktu cīņai ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma finansēšanu vai kurā tie ir ar būtiskām nepilnībām un tāpēc neatbilst starptautiskajām prasībām.

2. Klienta risks. Klienta risks ir noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas risks, kas piemīt klienta juridiskajai formai, īpašnieku struktūrai vai klienta komercdarbībai.

2.1. Risks, ko rada klienta juridiskā forma, uzskatāms, kas saistīts ar šādām juridiskajām personām:

- juridiska persona, kuras īpašnieku vai dalībnieku struktūra apgrūtina iespēju noteikt patieso labuma guvēju;
- biedrība, nodibinājums un tiem pielīdzināms juridisks veidojums, kuram nav peļņas gūšanas rakstura.

2.2. Risku, ko rada klienta saimnieciskā vai personiskā darbība:

- klienta komercdarbība vai privātā darbība, kas nav saistīta ar Latvijas Republiku;
- klienta komercdarbība saistīta ar azartspēļu organizēšanu, inkasācijas pakalpojumu sniegšanu, starpniecību darījumos ar nekustamiem īpašumiem, tirdzniecība

³⁴⁹ “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums” 7. pants.

“Latvijas Vēstnesis”, 116(3900), 30.07.2008.

³⁵⁰ Financial Action Task Force.

ar dārgmetāliem un dārgakmeņiem, tirdzniecību ar ieročiem un munīciju, naudas pakalpojumu sniegšanu.

2.3. Risku, ko rada klienta izmantotie pakalpojumi. Par risku, ko rada klienta izmantotie pakalpojumi, uzskatāms risks, ka kapitālsabiedrības sniegtais pakalpojums var tikt izmantots noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai vai terorisma finansēšanai.³⁵¹

Valsts un privātā sektora sadarbību koordinējošā institūcija ir Finanšu sektora attīstības padome, kuru vada Ministru Prezidents.³⁵² “Finanšu sektora attīstības padome ir koordinējoša institūcija, kuras darbības mērķis ir saskaņot un pilnveidot valsts institūciju un privātā sektora sadarbību finanšu sektora attīstības veicināšanā, kā arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu”.³⁵³ Padomei ir šādas funkcijas un uzdevumi:

- koordinēt valsts institūciju un privātā sektora sadarbību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanā;
- veicināt sadarbību ar attiecīgajām ārvalstu publiskajām un privātajām institūcijām, kas ir atbildīgas par finanšu sektora attīstību un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu;
- izskatīt priekšlikumus par tādu normatīvo aktu izstrādi, kas nepieciešami, lai veicinātu finanšu sektora attīstību un mazinātu iespēju Latvijas Republikā veikt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu, kā arī lemt par minēto priekšlikumu turpmāko virzību.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/60/EK noteica pienākumu dalībvalstīm izveidot finanšu ziņu vākšanas vienību – valsts centrālo iestādi, kuras uzdevums ir saņemt, analizēt un paziņot informāciju par iespējamu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu vai iespējamu terorisma finansēšanu. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma 50. pants paredz šāda kontroles dienesta izveidi Latvijas Republikā. “Kontroles dienests ir speciāli izveidota valsts institūcija, kas saskaņā ar šo likumu veic neparastu un aizdomīgu darījumu kontroli un iegūst, saņem, reģistrē, apstrādā, apkopo, uzglabā, analizē un sniedz pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai informāciju, kuru var izmantot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas vai šo darbību mēģinājuma, vai cita ar to saistīta noziedzīga nodarījuma novēršanai, atklāšanai, pirmstiesas kriminālprocesam vai iztiesāšanai.

Kontroles dienests darbojas prokuratūras pārraudzībā.”³⁵⁴ Kontroles dienesta funkcijas pilda Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, kas darbojas prokuratūras pārraudzībā. Kontroles dienestam ir šādi pienākumi:

- 1) Saņemt, apkopot, uzglabāt un analizēt likuma subjektu ziņojumus, kā arī citā veidā iegūto informāciju, lai konstatētu, vai šī informācija var būt attiecināma uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai šo darbību mēģinājumu, vai citu ar to saistītu noziedzīgu nodarījumu;

³⁵¹ Latvijas Bankas ieteikumi Nr.37. “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas izveides ieteikumi kapitālsabiedrībām, kas saņēmušas Latvijas bankas licenci ārvalstu valūtas skaidrās naudas pirkšanai un pārdošanai”. “Latvijas Vēstnesis”, 77(4063), 10.05.2009.

³⁵² “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums” 61. pants. “Latvijas Vēstnesis”, 116(3900), 30.07.2008.

³⁵³ Ministru Kabineta 2007. 3.aprīļa noteikumi Nr.233 “Finanšu sektora attīstības padomes nolikums”. “Latvijas Vēstnesis”, 59(3635), 11.04.2007.)

³⁵⁴ “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums” 50. pants. “Latvijas Vēstnesis”, 116(3900), 30.07.2008.

- 2) sniegt izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai un tiesai informāciju, kuru var izmantot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas vai šo darbību mēģinājuma, vai cita ar to saistīta noziedzīga nodarījuma novēršanai, atklāšanai, pirmstiesas kriminālprocesam vai iztiesāšanai;
- 3) veikt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas vai šādu darbību mēģinājuma paņēmieni analīzi un izpēti, pilnveidot šādu darbību aizkavēšanas un atklāšanas metodes;
- 4) šajā likumā noteiktajā kārtībā sadarboties ar starptautiskajām un ārvalstu institūcijām, kas nodarbojas ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu;
- 5) sniegt uzraudzības un kontroles institūcijām informāciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšanas, legalizācijas un terorisma finansēšanas raksturīgākajiem paņēmieniem un vietām, lai tiktu veiktas darbības, kas samazinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas iespējas, nodrošināt uzraudzības un kontroles institūciju darbinieku apmācību jautājumos, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu;
- 6) ņemot vērā Kontroles dienesta rīcībā esošo informāciju, sniegt likuma subjektiem, uzraudzības un kontroles institūcijām, pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm un prokuratūrai rekomendācijas, lai samazinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas iespējas;
- 7) publicēt informāciju par Kontroles dienesta darba rezultātiem, norādot iepriekšējā gada laikā izmeklēto gadījumu un kriminālvajāšanai nodoto personu skaitu, par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma finansēšanas noziedzīgiem nodarījumiem notiesāto personu skaitu, apturēto un konfiscēto līdzekļu apjomu;
- 8) informēt uzraudzības un kontroles institūcijas par atklātajiem likuma subjektu pieļautajiem šā likuma prasību pārkāpumiem.³⁵⁵

2014. gada 13. augustā tika pieņemti grozījumi "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā": "51. panta pirmo daļu papildināt ar 13.punktu šādā redakcijā:

13) izstrādāt likuma subjektiem ieteikumus un veikt pasākumus, lai mazinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskus, tai skaitā lemjot par ziņošanu par neparastu vai aizdomīgu darījumu veikšanu un atturēšanos no darījumu veikšanas pēc likuma subjekta iniciatīvas."

"Līdz 2012. gada 31. decembrim valstu un starptautisko organizāciju sastādītie teroristu (Konsolidētie) saraksti ir tikuši sagatavoti un nosūtīti likuma subjektiem un to uzraudzības un kontroles institūcijām elektroniskā veidā 110 reizes. Likuma subjekti 2005. gadā 30 reizes ziņoja par aizdomām par iespējamām terorisma finansēšanas gadījumiem, 2006. gadā – 6 reizes, 2007. gadā – 3, 2008. gadā – 7, 2009. gadā – 20, 2010. gadā – 10, 2011. gadā – 39 reizes un 2012. gadā – 79, tajā skaitā 41 (64 darījumi) saistībā ar iespējamu terorisma finansēšanu. Visos gadījumos Kontroles dienests veica ziņojumu pārbaudi, tajā skaitā uzsākot informācijas apmaiņu ar ārvalstu atbildīgajiem dienestiem, un par rezultātiem visos gadījumos informēja likuma subjektu. Reāli terorisma finansēšanas gadījumi nav konstatēti."³⁵⁶ Ministru Kabinets noteicis

³⁵⁵ "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums" 51. pants.

"Latvijas Vēstnesis", 116(3900), 30.07.2008.

³⁵⁶ "Par terorisma finansēšanas novēršanas pasākumiem", Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, 30.05.2013. Nr.1-10/65.

kārtību, kādā valsts un pašvaldības iestādes sniedz informāciju Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam³⁵⁷ un neparasto un aizdomīgo darījumu pazīmes: “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā noteiktie likuma subjekti atbilstoši likumam nekavējoties ziņo Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam par katru konsultētu, paredzētu (plānotu), pieteiktu, uzsāktu, atliktu, veiktu vai apstiprinātu neparastu darījumu, kuru pazīmes atbilst vismaz vienai no šajos noteikumos minētajām pazīmēm, vai par šādu aizdomīgu darījumu”.³⁵⁸ Finanšu un kapitāla tirgus komisija noteikusi gadījumus, kad kredītiestādēm, privātajiem pensiju fondiem, brokeru sabiedrībām, ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām, maksājumu iestādēm un elektroniskās naudas iestādēm jāveic klientu padziļinātu izpēti.³⁵⁹ Klienta padziļinātā izpēte sastāv no:

1. Sākotnējās izpētes, ko veic, nodibinot darījumu attiecības ar klientu jeb akceptējot klientu.
2. Izpētes, ko veic darījumu attiecību laikā.

Finanšu iestāde veic klienta padziļināto izpēti, ja:

- rodas aizdomas, ka klienta veiktie darījumi ir saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma finansēšanu;
- par klientu vai tā veiktajiem darījumiem ir saņemta informācija vai pieprasījums saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai noziedzīgiem nodarījumiem no korespondējošajām kredītiestādēm;
- par klientu vai tā veiktajiem darījumiem ir saņemts Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta, pirmstiesas izmeklēšanas iestāžu, prokuratūras vai tiesas pieprasījums saistībā ar aizdomām par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- par klientu vai tā veiktajiem darījumiem ir saņemti pieprasījumi saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma finansēšanu vai citu noziedzīgu nodarījumu no pirmstiesas izmeklēšanas iestādes, prokuratūras vai tiesas kriminālprocesa ietvaros.

Produktu un pakalpojumu ir risks, ka finanšu iestādes sniegtais pakalpojums vai piedāvātais produkts var tikt izmantots noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai vai terorisma finansēšanai.

Klienta komercdarbības veidi, kuriem piemīt augsts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma finansēšanas risks:

- azartspēļu organizēšana;
- inkasācijas pakalpojumu sniegšana;
- starpniecība darījumos ar nekustamajiem īpašumiem;
- tirdzniecība ar dārgmetāliem un dārgakmeņiem;
- tirdzniecība ar ieročiem un munīciju;
- pārpalīdzināšanas pakalpojumu sniegšana, izņemot gadījumus, ja pakalpojumu sniedzējs ir atbilstoši licencēts un tiek veikta pakalpojuma sniedzēja uzraudzība vai

³⁵⁷ Ministru Kabineta 2008. gada 22. decembra noteikumi Nr.1092. “Kārtība, kādā valsts un pašvaldību institūcijas sniedz informāciju Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam.”

³⁵⁸ Ministru Kabineta 2008. gada 22. decembra noteikumi Nr.1071. “Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem.”

³⁵⁹ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2008. gada 27. augusta Normatīvie noteikumi Nr.125. “Klientu padziļinātas izpētes normatīvie noteikumi”.

pakalpojuma sniedzējam starptautiskās reitinga aģentūras devušas vērtējumu investīciju kategorijā;

- naudas pakalpojumu sniegšana (piemēram, norēķinu kases, valūtas maiņas punkti, naudas pārskaitījumu aģenti vai citi pakalpojumu sniedzēji, kas piedāvā naudas pārskaitījumu iespējas);
- ieguldījumu pakalpojumi un ieguldījumu blakuspakalpojumi, izņemot gadījumus, ja pakalpojumu sniedzējs ir atbilstoši licencēts dalībvalstī vai trešajā valstī, kuras normatīvo aktu prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā ir līdzvērtīgas Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām, un tiek veikta pakalpojumu sniedzēja uzraudzība. Par augsta riska valsti uzskatāma valsts vai teritorija:
- kas iekļauta Ministru kabineta apstiprinātajā zemu nodokļu un beznodokļu valstu un teritoriju sarakstā;
- pret kuru Apvienoto Nāciju Organizācija vai Eiropas Savienība ir noteikusi finanšu vai civiltiesiskus ierobežojumus;
- kas iekļauta starptautiskās Finanšu darījumu darba grupas (*Financial Action Task Force*) nesadarbojošos valstu sarakstā vai par kuru minētā organizācija ir publicējusi paziņojumu kā par valsti vai teritoriju, kurā nav normatīvo aktu cīņai ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma finansēšanu.

Klients, kuram piemīt augsts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma finansēšanas risks:

- juridiskā persona, kas emitē vai ir tiesīga emitēt uzrādītāja akcijas ;
- juridiskā persona, kuras īpašnieku vai dalībnieku struktūra apgrūtina iespēju noteikt patieso labuma guvēju;
- biedrība, nodibinājums un tiem pielīdzināms juridisks veidojums, kuram nav peļņas gūšanas rakstura, izņemot gadījumus, kad tam Latvijas Republikā ir piešķirts sabiedriskā labuma statuss;
- ārpakalpojumu grāmatvedis, advokāts vai juridiska veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniedzējs, kas finanšu iestādē uz sava vārda atver kontu finanšu darījumu veikšanai klientu vārdā;
- klients, kura komercdarbība vai privātā darbība nav saistīta ar Latvijas Republiku, izņemot gadījumus, kad klients stājas darījumu attiecībās ar Latvijas Republikā reģistrētas finanšu iestādes filiāli vai pārstāvniecību, vai mātes vai meitas uzņēmumu ārvalstī un klienta komercdarbība vai privātā darbība ir saistīta ar valsti, kurā atrodas šī filiāle vai pārstāvniecība, vai mātes vai meitas uzņēmums. Minētais nosacījums neattiecas uz gadījumiem, kad klients iegādājas Latvijas Republikā reģistrēta ieguldījumu fonda apliecības. Kredītiestādes izveido savu kontroles sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai.

“Lai pārvaldītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku, Banka ir izveidojusi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riska novēršanas iekšējās kontroles sistēmu, kas nodrošina atbilstību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumu un noteikumu prasībām. Banka veic regulāru darbinieku apmācību saistībā ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu ”.³⁶⁰

³⁶⁰ AS GE Money Bank. “Riska vadības pārskats 2011”.

Terorisma finansēšanas riska izvērtējums

2012. gada februārī starptautiskā organizācija Finansiālās darbības uzdevumu grupa (turpmāk FATF)³⁶¹ apstiprināja jaunus starptautiskos standartus cīņai ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, kā arī terorisma un proliferācijas (masveida iznīcināšanas ieroču izplatīšanas) finansēšanu.³⁶² Eiropas Padomes darba grupās notiek intensīvs darbs pie 2013. gada 6. februārī publicētā Eiropas Komisijas priekšlikuma Direktīvai par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma finansēšanai. Pēc Direktīvas apstiprināšanas būs jāveic pasākumi tās prasību izpildei, līdz ar to minētās FATF rekomendācijas būs valstij saistošas arī kā Eiropas Savienības prasības. Eiropas Padomes MONEYVAL³⁶³ Komiteja 2012. gada 5. jūlija ziņojumā par “Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas (turpmāk – NILLTFN) sistēmas” atbilstību FATF rekomendācijām³⁶⁴ Latvijai ieteica veicamos pasākumus sistēmas uzlabošanai. Pasākumu plāna 3. sadaļā “Preventīvie pasākumi–finanšu iestādes” 3.1 punktā “Naudas atmazgāšanas vai teroristu finansēšanas riski” kompetentās iestādes tiek rosinātas pabeigt tobrīd iesāktos valsts noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku izvērtēšanu. 2012. gada FATF rekomendāciju A daļas “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas politika un koordinācija” izpildei nepieciešams izstrādāt un vienoties par NILLTF risku novērtēšanas institucionālo modeli, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests 2013. gada 21. oktobrī vērsās ar priekšlikumu Finanšu sektora attīstības padomē izveidot darba grupu NILLTF risku novērtēšanas institucionālā modeļa izstrādei. Lai Latvijā izveidotu terorisma finansēšanas risku institucionālo modeli nepieciešams:

1. Noteikt atbildīgo institūciju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtēšanai.

Eiropas Savienības finanšu izlūkošanas vienību projektu centra “*FIU.NET Bureau*” 2013. gada pētījumā par Eiropas Savienības valstu Finanšu izlūkošanas vienību (turpmāk FIV) ieguldījumu nacionālo risku novērtēšanas procesā atbildes sniedza 18 valstis. Latvijā FIV funkcijas pilda Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (turpmāk Kontroles dienests). No šīm 18 valstīm tikai 14 valstīm (arī Latvijā) 2013. gadā jau bija veikts NILLTF risku novērtējums. Visu šo 14 dalībvalstu risku novērtējumu izstrādē bija piedalījušās finanšu izlūkošanas vienības, no tām 55% bija izmantojušas pašu izstrādātas metodes, kas vairumā gadījumu bija balstītas vai kombinētas ar citu valstu vai organizāciju izstrādātām metodēm vai FATF vadlīnijām. Arī Latvijā riska novērtējumam tika izmantotas FATF rekomendācijas. No 14 valstīm 13 FIV sniegušas vismaz statistiskos datus, bet 12 FIV veikušas arī stratēģisko un operacionālo analīzi. Var konstatēt, ka ES vismaz 12 dalībvalstīs vadošā loma NILLTF risku novērtēšanā ir bijusi FIV. 2012. gada FATF 29. rekomendācija nosaka finanšu izlūkošanas vienībām veikt:

1. Operacionālo analīzi:

- finanšu līdzekļu, personu, to saistību analīze, līdzekļu izsekošana;
- saistība ar predikatīvajiem noziegumiem.

³⁶¹ *Financial Action Task Force.*

³⁶² “*The FATF Recommendations*”.

³⁶³ “*Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism*”, Izveidota 1997. gadā.

³⁶⁴ www.coe.int/moneyval.

2. Veikt arī stratēģisko analīzi:

- NILLTF metožu un tendenču identificēšana;
- noteiktu NILLTF draudus vai sistēmas vājās vietas;
- noteikt NILLTF novērtēšanas mērķus;
- veidot NILLTF politiku.

2. Izvēlēties metodi noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtēšanai

Ne *FATF* rekomendācijas, ne citi starptautiskie standarti valstīm nenosaka, kādu metodi izvēlēties NILLTF risku novērtēšanai, līdz ar to tā ir katras valsts brīva izvēle. 2013. gada februārī *FATF* izdeva (papildinātās) vadlīnijas nacionālā NILLTF risku novērtēšanai. Kā jau liecina pats nosaukums, minētās *FATF* vadlīnijas nav uzskatāmas par starptautiskiem standartiem, bet nosaka NILLTF risku novērtēšanas galvenos principus. Iespējams izskatīt un savstarpēji salīdzināt iespējamās NILLTF risku novērtēšanas metodoloģiju variantus:

1. Pasaules Bankas metodoloģija.
2. Starptautiskā Valūtas fonda metodoloģija.
3. Latvijas nacionāli izstrādāta metodoloģija, kas balstītos uz *FATF* NILLTF risku novērtēšanas vadlīnijām.

Metodoloģijas tika salīdzinātas pēc sekojošiem kritērijiem:

1. Metodoloģiju izmantošanas izmaksas vienam risku novērtējuma ciklam.
2. Valstij papildus ieguldāmo resursu apjoms.
3. Iespējamās paredzamās izmaksas par atkārtotu metodes izmantošanu.
4. Vai tiesības uz risku novērtēšanas metodoloģiskā rīka turpmāku izmantošanu paliek valsts īpašumā.
5. Vai valstij ir tiesības izdarīt izmaiņas metodoloģiskā rīka programmā, lai to pieskaņotu valsts specifikai.
6. Vai pastāv iespēja, ka metodes autoram (konsultantam) iesniegtie dati var tikt izmantoti citiem mērķiem.

Salīdzinot situāciju Igaunijā un Lietuvā saistībā ar NILLTF risku novērtēšanu un *FATF* 1. un 2. rekomendācijas ieviešanu:

- Lietuva šobrīd nav vēl sākusi risku novērtēšanas procesu, bet, lai pēc iespējas ātrākā laikā atrastu pagaidu risinājumu Lietuvā ir plānots izsludināt valsts publisko iepirkuma konkursu ārpakalpojumam, kas veiktu vienreizēju Lietuvas NILLTF risku novērtēšanu.
- Tomēr šādu risinājumu var uzskatīt tikai par pagaidu risinājumu, jo *FATF* 1. rekomendācija nosaka, ka valstīm ir jāizveido sistēma, kas nepārtraukti un regulāri uztur risku novērtējumus aktuālus.
- *MONEYVAL* 2014. gada septembra plenārsēdē ir notikusi Igaunijas NILLTF novērtēšanas sistēmas novērtēšanas 4. kārtā. Igaunija 2013. gadā veikusi savu pirmo NILLTF risku novērtēšanu, izvēloties izmantot Pasaules Bankas metodoloģiju, un uz šo brīdi risku novērtēšanas process vēl nav pabeigts.

Izvēloties Latvijai piemērotāko metodi, tika apzināta citu valstu pieredze NILLTF risku novērtēšanā, tostarp apzinātas valstis, kuras izmantojušas Pasaules Bankas vai Starptautiskā Valūtas fonda metodes, kā arī ņemts vērā Eiropas Savienības finanšu izlūkošanas vienību projektu centra "*FIU.NET Bureau*" 2013. gada pētījums par Eiropas Savienības valstu finanšu izlūkošanas vienību ieguldījumu nacionālā risku novērtēšanas procesā. Vispiemērotākā metode Latvijai būtu Pasaules Bankas izstrādātā metodoloģija, uz kuras pamata Kontroles dienests

izveidotu statistiskās uzskaites un analīzes datubāzi, tai atbilstošu standartizētu statistisko datu savākšanas sistēmu, kuru ar laiku varētu pilnveidot un attīstīt, vienā laikā uzturot nepārtraukti atjaunojamu NILLTF risku novērtējumu.

3. Noteikt kompetento institūciju, kas veidos noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas politiku.

Starptautiskajos normatīvajos aktos FIV tiek definēta kā tiesību aizsardzības tipa institūcija – centralizēta valsts vienība, kura atbild par finanšu informācijas saņemšanu, analīzi un nodošanu kompetentām iestādēm par potenciāliem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas gadījumiem, ko strikti nosaka sekojoši starptautiskie normatīvie akti:

1. 2012. gada FATF 29. rekomendācija, kura īpašu uzmanību pievērš FIV neatkarībai.
2. Eiropas Savienības un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/60/EK, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai.
3. Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, apķīlāšanu un konfiskāciju un par terorisma finansēšanu;
4. Šobrīd Finanšu ministrija ir kompetentā institūcija, kas atbilstoši savai kompetencei īsteno noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma novēršanas politiku Latvijā.

Kontroles dienests saņem ziņojumus par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem arī no ne-finanšu sektora, kuru uzraudzības un kontroles iestādes darbojas Tieslietu ministrijas kompetences jomās – piemēram, Zvērinātu advokātu padome un Zvērinātu notāru padome. Uz Tieslietu ministrijas kompetenci tiesību normu veidošanas jomā zināmā mērā kā uz tieslietu jomas politikas veidotāju var attiecināt arī pirmstiesas izmeklēšanas iestādes, prokuratūru, tiesu, tiesu izpildītājus un daļēji arī Kontroles dienestu (strikti ievērojot to, ka šis dienests ir prokuratūras pārraudzībā esoša iestāde), kuru tiek piedāvāts noteikt arī kā atbildīgo iestādi, kas veic nacionālo noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtēšanu. Finanšu ministrija un Tieslietu ministrija ir kompetentās institūcijas, kas īsteno noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma novēršanas politiku Latvijā, atbilstoši savas kompetences jomām. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas politiku veidojošajai institūcijai, piesaistot Kontroles dienesta un citu kompetento iestāžu ekspertus, līdz 2017. gada 31. martam izstrādāt un iesniegt Ministru kabinetā pasākumu plānu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku ierobežošanai.

5.2.3. Šaujamieroču aprites kontrole

Teroristi savu mērķu sasniegšanai visbiežāk izmanto improvizētus sprādzienbīstamus priekšmetus un šaujamieročus. Ņemot vērā lielo ieroču apjomu legālajā starptautiskajā ieroču tirgū, nelegālo tirdzniecību, ar kuru nodarbojās kā atsevišķu valstu kompānijas, tā organizētās noziedzības grupējumi. Ieroču tirdzniecība ir viens no ienesīgākajiem uzņēmējdarbības veidiem. Arī klientu loks ir plašs: no valstīm līdz partizānu kustībām un teroristiem. Pēc Stokholmas Starptautiskā Pasaules Problēmu Institūta (turpmāk SIPRI) ziņojuma datiem 2009.–2013. gadā lielākie bruņojuma piegādātāji ir ASV, Krievija, Vācija, Ķīna un Francija. ASV un Krievijas daļa šajā eksportā sastāda 56%. Bruņojuma tirdzniecības apjoms sasniedz 70 miljardus dolāru gadā. Uzbrukumi Francijā 2015. gada janvārī no jauna izgaismoja ieroču nelegālās aprites problēmas kopējā Eiropā. Automātiskā ieroča “Kalašņikovs” cena “melnajā” tirgū svārstās no 250 līdz

3000 eiro.³⁶⁵ Tas ir izplatītākais ierocis pasaulē: aptuveni 50 valstu armijas ir bruņotas ar to, aprītē ir vairāk nekā 100 miljoni modeļa “AK–47” ieroču. Tīmeklī viegli atrast saitu, kur piedāvā iegādāties ieročus. To kļūst vairāk, kopš atcelta kontrole uz iekšējām robežām. Ieroči, kuri tika izmantoti uzbrukumā “*Charlie Hebdo*” redakcijai, tika iegādāti Beļģijā un tad nogādāti Francijā. Terorists Amedi Kulibali, kurš sagrāba ķīlniekus košeras pārtikas veikālā ebreju kvartālā Parīzē, bija bruņojies ar Čehijā ražotu firmas CSA (*Czech Small Arms*) automātu, kura cena ir aptuveni 800 dolāri.

ANO

ANO Ģenerālā asambleja 1998. gada 9. decembra Rezolūcijā 53/111 nolēma izveidot atvērtas dalības starpvalstu ad hoc komiteju, kuras uzdevums bija izstrādāt Konvenciju pret transnacionālo organizēto noziedzību (“*UNTOC*”), kurai pievienoti trīs protokoli, aptverot šādas jomas :

- cilvēku tirdzniecības novēršana, apkarošana un sodīšana par to (Protokols par cilvēku tirdzniecību);
- migrantu nelikumīga ieviešana pa zemes, jūras un gaisa ceļiem (Protokols par nelikumīgu ieviešanu);
- šaujamieroču, to detaļu, sastāvdaļu un munīcijas nelegāla izgatavošana un aprites apkarošana (Šaujamieroču protokols–UNFP).

UNFP protokols paredz:

1. Veikt detalizētu uzskaiti par šaujamieroču apriti.
2. Pieņemt šaujamieroču marķējumu starptautisku sistēmu, ko piemēro šaujamieroču izgatavošanas laikā un katru reizi, kad tos importē.
3. Izveidot saskaņotu licencēšanas sistēmu, kas reglamentē šaujamieroču importu, eksportu, tranzīta pārvadājumus un to atkārtotu eksportu.
4. Novērst šaujamieroču zādzības, nozaudēšanu vai novirzi, pastiprinot eksporta kontroli, eksporta punktus un robežkontroli.
5. Apmainīties ar informāciju par pilnvarotajiem ražotājiem, izplatītājiem, importētājiem un eksportētājiem, nelikumīgā tirdzniecībā izmantotajiem maršrutiem, labāko praksi tirdzniecības apkarošanā, lai uzlabotu valstu spēju novērst, atklāt un izmeklēt šaujamieroču nelikumīgu tirdzniecību.

ANO šaujamieroču protokols stājās spēkā 2005. gada 3. jūlijā. Līdz šim to ir parakstījušas 18 ES dalībvalstis un 16 dalībvalstis ir līgumslēdzējas puses, no kurām 12 dalībvalstis ir to ratificējušas, bet četras dalībvalstis ir tam pievienojušās (Spānija, Latvija, Nīderlande un Rumānija). UNFP protokolu Eiropas Kopiena oficiāli parakstīja 2002. gada 16. janvārī. 2013. gada 2. aprīlī ANO Ģenerālā Asambleja ar pārliecinošu balsu vairākumu atbalstīja Ieroču tirdzniecības līguma (*Arms Trade Treaty*) pieņemšanu. Tas stājās spēkā 90 dienas pēc tam, kad to būs ratificējušas 50 valstis. 2014. gada 25. septembrī ANO mīnē Ņujorkā tika iesniegta nepieciešamā piecdesmitais ratifikācijas instruments, tātad līgums stājās spēkā 2014. gada 24. decembrī.³⁶⁶ Latvija līgumu parakstīja tā atvēršanas dienā, 2013. gada 3. jūnijā, Ņujorkā. 2014. gada 2. aprīlī Latvijas vēstnieks ANO Jānis Mažeiks iesniedza Ieroču tirdzniecības līguma ratifikācijas instrumentu līguma depozitārijam–ANO ģenerālsekretāram. Līgumam nav

³⁶⁵ Уильям Пламмер “Оружие в интернете автоматы Калашникова за несколько кликов”, “Le Figaro”, 21.01.2015.

³⁶⁶ ANO Ziņu Centrs.25.09.2014.

pievienojusies Krievija – viens no lielākajiem bruņojuma eksportētājiem. Līguma mērķis ir nepieciešamība novērst un izskaust nelikumīgu parasto ieroču tirdzniecību un novērst to izplatību kontrabandas ceļā vai neatļautai gala lietošanai vai lietotājiem, tostarp, terora aktu veikšanai.

Eiropas Savienība

“Stokholmas programmā”³⁶⁷ ieroču tirdzniecība uzsvēta kā viena no nelegālām darbībām, kas joprojām apdraud ES iekšējo drošību. Šaujamieroču tirdzniecība tika minēta arī iekšējās drošības stratēģijā³⁶⁸ kā viens no organizētās noziedzības veidiem, ar ko ES jācīnās. Eiropas Savienībā ir 80 miljoni legāli turētu civilo šaujamieroču. 2011. gadā ES ražotāji izgatavoja gandrīz 2 miljonus civilo šaujamieroču, kas atbilst 20% no pasaules kopējā ražošanas apjoma³⁶⁹. ES valstis 2011. gadā eksportējušas civilos un militāros šaujamieročus 931 633 044 eiro vērtībā.³⁷⁰ Ja šaujamieroči nonāk nepareizās rokās, tie var radīt postošas sekas iedzīvotājiem un sabiedrībai. Jaudīgu un bieži vien nelegāli glabātu ieroču klātbūtne, jo īpaši pilsētu trūcīgajos rajonos, iedzīvotājos var radīt nedrošības sajūtu. ES joprojām ir pārāk augsts ar šaujamieročiem saistītu vardarbības upuru³⁷¹. 21. gadsimta pirmajos desmit gados ES 28 dalībvalstīs, pielietojot šaujamieroci, noslepkavoti vairāk nekā 10 000 cilvēku, katru gadu laika posmā no 2000. Līdz 2009. gadam ar šaujamieročiem tiek izdarīts vairāk nekā 4000 pašnāvību³⁷². Uz 10 000 ES iedzīvotājiem gadā tiek izdarītas 0,24 slepkavības un 0,9 pašnāvības³⁷³ (skatīt 5.7. tabulu). 2002. gadā Komisija ES vārdā risināja sarunas Par ANO Šaujamieroču protokolu un to parakstīja. Protokola faktiskā ratifikācija tika atlikta uz vēlāku laiku, jo ES tiesiskais regulējums bija jāatjauno un jāsaparņo ar protokola noteikumiem. “Šaujamieroču nelikumīga tirdzniecība rada arvien lielākus draudus Eiropas pilsoņu drošībai un ir ienesīga nodarbe organizētām noziedznieku grupām. Mums nepieciešams pastiprināt kontroli pār šaujamieroču ievešanu ES, aprīti tās iekšienē un izvešanu no ES, lai novērstu to ļaunprātīgu izmantošanu. Noslēdzot ANO Šaujamieroču protokolu, ES apliecina savu apņemšanos aizsargāt pilsoņus pret vardarbību, kurā tiek izmantoti šaujamieroči, gan ES, gan aiz tās robežām”.³⁷⁴ ES pieņēma šādus tiesību aktus:

1. Direktīvu 2008/51/EK, kurā paredz noteikumus attiecībā uz ES valstu realizēto kontroli šaujamieroču iegādi un turēšanu īpašumā, nosūtīšanu uz citu ES dalībvalsti.
2. Regulu 258/2012(IP/12/225), kurā ir noteiktas prasības par eksporta, importa un tranzīta licencēm, kā arī atvieglota ieroču izsekošana.

Latvijā ieroču, munīcijas aprīti kontrolē Valsts policijas Galvenās Kārtības policijas pārvaldes Koordinācijas un kontroles pārvaldes Licencēšanas un atļauju sistēmas birojs” (turpmāk VP GKPP KKP Licencēšanas un atļauju sistēmas birojs) izsniedzot: “6.1. speciālās atļaujas (licences) komercdarbībai ar ieročiem, munīciju un speciālajiem līdzekļiem; 6.5. iepriekšējās piekrišanas dokumentus šaujamieroču un munīcijas pārvietošanai starp Eiropas

³⁶⁷ ES Padomes 2009. gada 2. decembra dokuments 17024/09, CO EUR-PREP 2 JAI 896 POLGEN 229.

³⁶⁸ Eiropas Komisijas paziņojums “Iekšējās drošības stratēģija darbībā: pieci soļi pretim drošākai Eiropai”, COM(2010)673.

³⁶⁹ *The Global Regime for transnational Crime, Council on Foreign Relations, Issue Brief, 2.7.2012.*

³⁷⁰ “Miera izpētes institūts”, Oslo.

³⁷¹ Eurostat, *Trends in crime and criminal justice, 18/2013.*

³⁷² GunPolice.org

³⁷³ UNODC *Global Study on Homicide 2011.* (Informācija daļēji, jo lielākajā daļā valstu statistika par visu periodu nav pieejama)

³⁷⁴ ES Iekšlietu komisāre Sesīlija Malmstrēma. <http://ec.europa.eu/cgi-bin/etal.pl>

Savienības dalībvalstīm (*Prior consent to transfer firearms and ammunition*).³⁷⁵ Birojs pilda Latvijas kontaktpunkta ES funkcijas civilo ieroču, munīcijas, speciālo līdzekļu, pirotehnisko izstrādājumu un civilām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu un aprites jomā.

5.7. tabula

**ES Valstu statistika par šaujamieroču likumīgu glabāšanu un slepkavībām,
kas izdarītas ar šaujamieročiem:³⁷⁶**

Valsts	Likumīgi turēti šaujamieroči uz 100 iedzīvotājiem	Slepkavības ar šaujamieročiem uz 100 000 iedzīvotājiem	Pašnāvības ar šaujamieročiem uz 100 000 iedzīvotājiem
Igaunija	9,2	0,24	1,57
Lietuva	0,7	0,18	1
Zviedrija	31,6	0,41	1,2
Dānija	12	0,27	1,16
Somija	45,3	0,45	3,34
Polija	1,3	0,09	0,12
Latvija	19	0,22	0,94

Liela problēma ne tikai Eiropā, bet visā pasaulē (sevišķi ASV) ir individuālo vai “nemotivēto” šāvēju pastrādātie noziegumi. Noziegumi grūti prognozējami un preventīvi nenovēršami šāvēju legālā stāvokļa dēļ: šaujamieroču iegādāšanās atļaujas likumīgas, pati persona parasta sabiedrības daļa. Ko mēs domātu, satiekot publiskā vietā fotogrāfijās redzamos vīriešus? Vai viņi izraisītu papildus trauksmi vai bailes, liktu mums uzmanīties? Attēls, protams, nesniedz pilnu skaidrību par cilvēka raksturu un domām. Visi trīs smaidošie vīri ir veikuši apkārtējiem negaidītus uzbrukumus, kaut arī iekšējā motivācija bija katram. Tikai savlaicīgi to ne ģimenes locekļi, ne kolēģi nebija spējuši atklāt, lai glābtu gan uzbrukumu upurus, gan pašus šāvējus. ASV armijas majors, tagad, protams, bijušais, ārsts-psihiatrs Nidāls Maliks Hasans (*Nidal Malik Hasan*), kurš 2009. gada 5. novembrī savā dienesta vietā kara bāzē “Fort Hood” Teksasā atklāja uguni uz saviem kolēģiem (pielikums Nr. 3, 100. attēls). Rezultātā 13 bojā gājušie, 31 cilvēki tika ievainoti. (Pielikums Nr. 3, 101. attēls). Pats uzbrucējs no ievainojumiem tika paralizēts un tiesu sagaidīja jau invalīda krēslā. Kāds bija 39 gadus vecā mediķa nozieguma motīvs atklājās izmeklēšanā un tiesas prāvas laikā. N.M.Hasans dzimis Virdžīnijas štatā, pēc izcelsmes jordānietis (palestīnietis) ne reizi nebija pametis ASV teritoriju. Pabeidza tehnoloģisko universitāti bioķīmika specialitātē, taču armijā strādāja kā ārsts-psihiatrs. Neprecējies, pēc reliģiskās piederības musulmanis. Impulss rīcībai bija saņemtā pavēle doties uz Irāku, kur turpmāk dislocētos viņa daļa. Tiesā N.M.Hasans liecināja, ka viņa uzbrukuma mērķis dienesta biedriem bija aizsargāt “*Taliban*” un ticības brāļus Irākā un Afganistānā. 2013. gada 28. augustā ties atzina M.N.Hasanu par vainīgu 13 cilvēku noslepkavošanā un piesprieda augstāko soda mēru – nāves sodu. Cits nemotivētais šāvējs Džeims Igans Holms (*James Eagan Holmes*), dzimis 1987. gada 13. decembrī San-Dejego pilsētā Kalifornijas pavalstī (ASV) (pielikums Nr. 3, 102. attēls). Par teicamām sekmēm skolā ieguvis stipendiju studijām Riversaidas Universitātē (*University of California, Riverside*), kur bija viens no labākajiem studentiem kursā. 2011. gadā iestājās Kolorado Universitātes (*University of Colorado Anschutz Medical Campus*)

³⁷⁵ Valsts policijas Galvenās Kārtības policijas pārvaldes Koordinācijas un kontroles pārvaldes Licencēšanas un atļauju sistēmas 2013. gada 29. oktobra “Reglaments”.

³⁷⁶ UNODC. Small Arms Survey. www.gunpolice.org

doktora programmā. Mācību laikā kļuva pazīstams ar uzstāšanos zinātniskā konferencē ar referātu “DNS mikro marķieri.” Tad pēkšņi kaut kas salūst: viņš pamet mācības un 2012. gada 20. jūlijā Auroras pilsētas kinoteātrī “*Century16*” filmas par supervaroni Betmenu (*The Dark Knight Rises*) pirmizrādes laikā nošauj 12 cilvēkus un ievaino vēl 58 (pielikums Nr. 3, 103. attēls). Cietušo skaits varēja būt vēl lielāks. Arī viņa ārējais veidols ir mainījies. Nokrāsojot matus spilgti rudā krāsā, Dž.I.Holmes identificē sevi ar Betmena ienaidnieku Džokeru no pazīstamajiem komiksiem un filmām (pielikums Nr. 3, 104. attēls). Francijā nemotivētās vardarbības gadījums, kurā Mohammeds Mera (*Mohammed Merah*) 2012. gada martā nogalināja 3 karavīrus, ravīnu un 3 ebreju bērnus Tuluzā un Montebānā (pielikums Nr. 3, 105. attēls). 22. martā M.Mera tika nogalināts aizturēšanas laikā. Dzimis 1988. gada 10. oktobrī Tuluzā alžīriešu ģimenē, ieguvis Francijas pilsonību. Vairākkārt policija aizturēja M.Mera par dažādiem likumpārkāpumiem. Šāvēji, kuri pēdējos gados ir bijuši atbildīgi par apšaudēm skolās 2007. gadā Tūsulā (*Tuusula*), 2008. gadā Kauhajoki (Kauhajoki), kā arī Kambrijā (*Cumbria*) 2010. gadā un Alfenā pie Reinas (*Alphen aan den Rijn*) 2011. gadā bija garīgi nelīdzsvaroti pieaugušie, kuriem tomēr bija izsniegta šaujamieroča glabāšanas atļauja. 32 gadus vecais Anders Bērings Breivīgs (*Anders Behring Breivik*), kurš 2011. gada 22. jūlijā veica dubultu terora aktu – sprādzienu pie Norvēģijas valdības ēkas (bojā gāja 8 cilvēki, 30 ievainoti) un ar šaujamieročiem nogalināja 69 cilvēkus valdošās Strādnieku partijas organizētā jaunatnes nometnē 30 kilometrus no Oslo Ūteijas salā (jaunākais upuris 14 gadus vecs) un 67 ievainoja. (Pielikums Nr. 3, 106. attēls). A.B.Breivīkam oficiāli bija reģistrēti pistole “*Glock*”, vītņstobra šautene (karabīne) un pusautomātiskā gludstobra šautene (pielikums Nr. 2). 2012. gada 7. novembrī 29 gadus vecais Dmitrijs Vinogradovs (*Дмитрий Виноградов*) Maskavas aptieku tīklu “*Ringla*” (“*Рингла*”) jurists ofisa telpās nošāva sešus savus kolēģus (pielikums Nr. 3, 107. attēls). Bērnībā D.Vinogradovs guva galvas traumu. Vēlāk slimnīcā uzstādīja diagnozi “organiskā depresija”, un viņš ilgstoši lietoja antidepresantus. Taču par kukuli D.Vinogradovs ieguva medicīnas izziņu, ka ir vesels un drīkst iegādāties šaujamieroci. Drīzumā iegādājās gludstobra karabīnes “*Saiga*” (*Cauza*) un “*Veprj*” (*Benpj*). Pēc nozieguma krimināllieta tika ierisināta arī pret mediķiem par viltotās medicīnas izziņas izsniegšanu. Vinendenā (*Winnenden*) pusaudzis izmantoja pistoli, kas vecāku guļamistabā netika glabāta drošā vietā. Uzbrukumos Lježā (*Liege*) 2011. gadā šāvējs lietoja ieročus no milzīgā privātā arsenāla, kurā ietilpa militārie ieroči un kolekcijas priekšmeti, kurus viņš bija iegādājies un pārveidojis. Šie incidenti prasīja 61 cilvēka dzīvību (tostarp 19 bērni. Skaitā ietverti arī seši šāvēji, kuri pēc uzbrukuma izdarīja pašnāvību). Nelegāli turētie ieroči bieži tiek izmantoti organizētās noziedzības upuru piespiešanai un iebiedēšanai. Ieroču ražošana, nelegāls imports un pārdošana ir ienesīga nodarbe ES organizētās noziedzības grupējumiem, kuru skaits ES ir 3600.³⁷⁷ “Šaujamieročus bieži vien tirgo labi strukturētas organizētās noziedzības grupas, kas bieži ir saistītas arī narkotiku un citu ienesīgu preču tirdzniecībā.”³⁷⁸ Teroristi un ekstrēmisti ir izmantojuši šaujamieročus, lai iedvestu bailes un nogalinātu: septiņi cilvēki gājuši bojā Tulūzas un Montobānas (*Montauban*) (Francija) uzbrukumos 2012. gadā, bet divi – 2011. gada incidentā Frankfurtes lidostā.³⁷⁹ Izmantotie ieroči bija pistole “*Colt45*” un Uzi automāts Tulūzā un Montobānā, 9 mm FN P35 pistole Frankfurtē. Nikolajs Zikovs 2011. gada 19. februārī Rīgā kinoteātrī “*Citadele*” pēc konflikta nošāva bankas

³⁷⁷ “Smagu un organizēto noziegumu draudu novērtējums 2013” (SOCTA-2013), Eiropols.

<https://www.europol.europa.eu/content/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta>

³⁷⁸ ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (UNODC). “*Digest of Organized Crimes Cases*”, 2012., 101.lpp.

³⁷⁹ “Ziņojums par terorisma situāciju un tendencēm 2013” (Te-Sat 2013), Eiropols.

https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37

darbinieku 1968. gadā dzimušo Aigaru Egli, četru bērnu tēvu (pielikums Nr. 3, 108., 109. attēls). N.Zikovs no viņam legāli piederošas pistoles “Glock19” izdarīja četrus šāvienus. Viņš bija Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorants, viņa akadēmiskā pētījuma tēma bija saistīta ar privātpersonu tiesībām uz šaujamieroču t.sk. automātisko iegādi. N.Zikovam tika izsniegtas atļaujas vēl diviem šaujamieročiem. 2006. gadā 11. Novembra krastmalā N.Zikovs bija iesaistīts konfliktā, kura laikā izvilcis ieroci un draudējis to pielietot pret otru konfliktā iesaistīto pusi. Valsts policija ierosināto kriminālprocesu izbeidza, toties nolēma saukt vainīgo pie administratīvās atbildības, kuras rezultāts būtu ieroču glabāšanas un nēsāšanas tiesību atņemšana. Valsts policijā ierosināta dienesta pārbaude, kāpēc N.Zikovam šīs tiesības netika atņemtas. Pēc incidenta 2006. gadā N.Zikovs iegādājās vēl vairākus šaujamieročus. 2013. gada 31. maijā Augstākā Tiesa atstāja spēkā iepriekšējās tiesu instances piespriesto 17 gadu cietumsodu. Tiesā N.Zikovs pauda: “Kinoteātrī, nošaujot Egli pieturējos burts pie burta pie likuma”³⁸⁰ N.Zikovs joprojām uzskata sevi par cietušu, un ka notikušais ir ar likumu atļauta nogalināšana un likums tajā situācijā nepiedāvā citus risinājumus. Konflikta būtība bija, ka apsūdzētais kino seansa sākumā trokšņoja un čaukstinājis konfekšu turzu, kuru rindu zemāk sēdošais A.Egle izrāvis konfekšu turzu no N.Zikova rokām un noliceis to zemē. Filmas beigās N.Zikovs priekšā sēdošajam Eglem uzlējis no pudeles nelielu daudzumu ūdens. 2014. gada 27. oktobrī Igaunijas pilsētā Vīlande (*Viljandi*) skolā Paalalinna 9. klases skolnieks (15 gadi) mācību laikā nošāva vācu valodas skolotāju-56 gadus veco Ene Sarap (pielikums Nr. 3, 110. attēls). Uzbrukumā tika izmantots revolveris, kurš ir reģistrēts un iespējams, pieder šāvēja tēvam. Pusaudzim bija brīva piekļuve seifam, kur glabājās ierocis. Klasesbiedri raksturo šāvēju kā sabiedrisku un veiksmīgu skolēnu. Taču, pārbaudot viņa profilu sociālajā tīklā “Facebook”, var atrast ierakstus un fotogrāfijas par ieročiem. Aprīlī viņš ierakstīja: “Nespriediet par mani, jo esmu kluss. Nevienam skaļi neplāno slepkavību (*Don't judge me cause I'm quiet. No one plans a murder out loud.*)”. Pagājušā gada ieraksts: “Dzimis, lai nogalinātu (*Born to kill.*)” Igaunijas policijas pārstāvis preses konferencē 27. oktobrī pēc notikumiem Paalalinna skolā, paziņoja, ka šāvējs iepriekš nav sodīts un policijas redzeslokā nokļuvis vienreiz. 2014. gada aprīlī policija skolā rīkoja preventīvu reidu cīņā ar narkotiku izplatīšanu mācību iestādēs. Tad viņa skolas mugursomā tika atrasts nāzis. Komentējot notikušo šaušanu skolā igauņu režisors Ilmārs Raags (*Ilmar Raag*), kurš pirms septiņiem gadiem uzņēma filmu par vardarbību skolā “Klase”, portālam Delfi.ee paziņoja: “Ņemot vērā pasaulē izplatīto parādību – šaušana skolā – bija tikai laika jautājums, kad tā nonāks līdz Igaunijai”.³⁸¹ I.Raaga filmas sižets veltīts tam, ka skolēns, kuru terorizē klasesbiedri, cenšas atrast ieroci, lai atriebtos pāri nodarītājiem. Filma izsauca plašu rezonansi Igaunijas sabiedrībā, ņemot vērā Somijā notikušos šaušanas gadījumus skolās 2007. un 2008. gadā. Notikumi aptver Latvijas kaimiņvalsti, kā redzams, to iespējamību neietekmē arī sabiedrības labklājības līmenis, paredzēt un savlaicīgi atklāt vai novērst individuālos šaušanas gadījumus ir ārkārtīgi grūti. Igaunijas specdienesti galveno uzmanību pievērš sociālajiem tīkliem, lai iespēju robežās konstatēt vardarbīgu aktu plānošanu un aicinājumus uz vardarbību. Jautājums par ieroču lietošanas atļauju izsniegšanas kārtību Latvijā kļuva aktuāls pēc notikuma Iecavas pagastā 1997. gada 20. septembrī, kad Jurijs Čubarovs nošāva 7 cilvēkus un 1 ievainoja. Nākamajā dienā tika atrasts J.Čubarova līķis, kurš izdarīja pašnāvību. Apšaude notika 10 km no Iecavas kartupeļu laukā pie “Mūrnieku” mājām. Notikuma motīvs nav saistāms ar terorismu, taču situācijas attīstībā ir daudz kopēja ar šāvējiem ar teroristisku motivāciju. Notikums atklāja

³⁸⁰ www.delfi.lv 31.05.2013.

³⁸¹ <http://rus.delfi.ee> 27.10.2014.

nepilnības ieroču kontrolē. J.Čubarovam piederēja četri šaujamieroči, taču licence to glabāšanai izbeidzās 21. jūlijā. 1. augustā tika izsūtīta pavēste par ierašanos policijā, uz ko viņš nereagēja. 18. septembrī notika reids, kura laikā policija ieradusies Čubarova dzīvesvietā, taču viņš nebija mājās. 20. septembrī J.Čubarovs lika lietā nelikumīgi glabātos šaujamieročus.

5.2.4. Sprāgstvielu un prekursoru aprites kontrole

ES stratēģiskais mērķis attiecībā uz sprāgstvielu drošības stiprināšanu ir apkarot sprāgstvielu iegūšanu, izgatavošanu un izmantošanu ES līmenī, tādējādi aizsargājot sabiedrību no uzbrukumiem, kuros tiek izmantotas sprāgstvielas, vienlaikus paturot prātā, ka sprāgstvielas un prekursori var tikt izmantoti arī citiem nolūkiem.^{2008. gada 11. aprīlī ES Padome pieņēma “ES rīcības plāns par drošības pastiprināšanu attiecībā uz sprāgstvielām”³⁸², kura Pielikumā četras sadaļas iestrādāti pasākumi sprāgstvielu drošības jomā:}

1. Horzotālie pasākumi.

- a) Izveidot agrīnās brīdināšanas sistēmu sprāgstvielu jomā un Eiropas spridzekļu datu bāzi. Dalībvalstu līmenī jānodrošina iespēja 24 stundas piekļūt informācijai:
 - par tūlītējiem draudiem;
 - incidentiem, kuros izmantotas spridzināšanas ierīces;
 - par detonatoru, sprāgstvielu un prekursoru zādzībām;
 - aizdomīgiem darījumiem;
 - par jaunu metožu atklāšanu.
- b) Paplašināt pētījumus:
 - par pašizgatavotām spridzināšanas ierīcēm (turpmāk IED);
 - par prekursoriem, kas saistīti ar IED;
 - par sprāgstvielu un prekursoru atklāšanu, pārnēsājamām sprāgstvielu pārbaudes un atklāšanas ierīcēm, radiosignāla traucēšana apdraudētajās zonās.

2. Preventīvie pasākumi:

- a) Informācija par prekursoriem. Informācijas sistēmas ieviešana prekursoru pircēju identitātes reģistrēšanas gadījumos.
- b) Sprāgstvielu un pirotehnisko izstrādājumu kontrole. Sprāgstvielu ražošanas, uzglabāšanas, pārdošanas un atrašanos īpašumā licencēšana.
- c) Uzlabot drošību objektos, kas saistīti ar sprāgstvielām, un sprāgstvielu transportēšanā.

3. Atklāšanas pasākumi:

- a) Uzlabot informācijas apmaiņu.
- b) Izstrādāt kopīgus minimālus atklāšanas standartus, kas balstās uz attiecīgajiem scenārijiem un draudu novērtējumu.
- c) Pilnveidot atklāšanas tehnoloģiju izmantošanu lidostās, citos transporta veidos un sabiedriskajos objektos.

4. Sagatavotības un reaģēšanas pasākumi:

- a) Izveidot Eiropas eksplozīvo ierīču un sprāgstvielu iznīcināšanas tīklu (EOD tīklu).
- b) Izstrādāt specializētus draudu novērtējumus attiecībā uz sprāgstvielām.

³⁸² ES rīcības plāns par drošības pastiprināšanu attiecībā uz sprāgstvielām. ES Padome 11.04.2008.

- c) Radīt iespējas attiecīgajām tiesībaizsardzības iestādēm pieprasīt, lai gadījumos, kad eksistē teroristu uzbrukuma draudi, operatori atslēdz mobilo tālrunu antenas.

Latvijā sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu apriti reglamentē “Civilām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu aprites likums”.³⁸³ Likumā noteikti arī aizliegumi sprāgstvielu aprites jomā, kuri ir spēkā Latvijā, kā arī sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu novērtēšana un marķēšana. Šaujamieroču un munīcijas, sprāgstvielu pārvietošanas starp ES dalībvalstīm iepriekšējās piekrišanas dokumentus Latvijā izsniedz Valsts policija.³⁸⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 15. janvāra Regulā (ES) Nr.98/2013 “Par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu” noteiktas vielas un maisījumi, kuras ir sprāgstvielu prekursori un var tikt ļaunprātīgi izmantoti nelikumīgai sprāgstvielu pagatavošanai, kā arī 9. panta 2. punkta noteikta prasība: “2. Katra dalībvalsts izveido vienu vai vairākus valsts kontakt punktus ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem, precīzi norādot to tālrunu numuru un e-pasta adresi”. Latvija ir noteikusi, ka kontaktpunkta funkcijas, atbilstoši Regulas 98/2013 9. panta 2. punktam pilda Drošības policija.³⁸⁵ Regula paredz izveidot saskaņotus noteikumus ES valstīs par to, kā darīt pieejamas, ievest, turēt īpašumā, lietot un izmantot tādas vielas vai maisījumus, ko varētu ļaunprātīgi izmantot sprāgstvielu nelikumīgai izgatavošanai, nolūkā ierobežot to pieejamību plašai sabiedrībai un nodrošināt atbilstīgu aizdomīgu darījumu ziņošanu visā piegādes ķēdē. Dalībvalstis var izvēlēties, nosakot ierobežojumus sprāgstvielu prekursoru pieejamībai:

- noteikt vispārīgu sprāgstvielu prekursoru pieejamības aizliegumu attiecībā uz Regulas 1.pielikumā uzskaitītajām vielām,³⁸⁶ ja tās pārsniedz norādīto koncentrāciju;
- paredzēt atkāpes vispārīgajam aizliegumam, ieviešot licencēšanas vai reģistrēšanas sistēmu.

Latvijā ķīmisko vielu un maisījumu apriti reglamentē “Ķīmisko vielu likums”.³⁸⁷ “Ķīmisko vielu likuma” 4. pantā ir uzskaitītas uzraudzības un kontroles iestādes, kas ir atbildīgas par ķīmisko vielu aprites kontroli Latvijas Republikā. Atbildīgās Latvijas institūcijas neatbalsta licencēšanas sistēmas ieviešanu, jo uzskata, ka licencēšana nav efektīvs instruments prekursoru pieejamības ierobežošanai, jo nenodrošina tiesībaizsardzības iestādes ar savlaicīgu operatīvo informāciju par prekursoru apriti valsts līmenī, gan vienotā ES tirgus mērogā. Sistēma radīs slogu valsts institūcijām uzraudzības īstenošanā, kā arī veidos administratīvo slogu sabiedrības locekļiem. Reģistrēšana ir piemērotāks risinājums nelikumīgas prekursoru aprites ierobežošanai, jo tā ir efektīvs un mazāks birokrātisks ierobežojošs mehānisms. Latvijas Vides ģeoloģijas un metroloģijas centrs uztur ķīmisko vielu un maisījumu datu bāzi. Saskaņā ar “Stratēģiskās nozīmes preču aprites likumu”³⁸⁸, Stratēģiskās nozīmes preču kontroles komiteja³⁸⁹ izsniedz stratēģiskas nozīmes preču licences importa, eksporta darījumiem arī ar ķīmiskām vielām, kas

³⁸³ “Civilām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu aprites likums,” “Latvijas Vēstnesis”, 182(4375), 17.11.2010.

³⁸⁴ Ministru Kabineta 2007.gada 6.novembra noteikumi Nr.736 “Kārtība, kādā Valsts policija izsniedz iepriekšējās piekrišanas dokumentus šaujamieroču un munīcijas vai sprāgstvielu pārvietošanai starp Eiropas Savienības dalībvalstīm”, “Latvijas Vēstnesis”, 181(3757), 09.11.2007.

³⁸⁵ Ministru Kabineta 2015. gada 3. marta noteikumi Nr.110 “Kārtība, kādā ziņo par sprāgstvielu prekursoriem”, “Latvijas Vēstnesis”, 46(5364), 05.03.2015.

³⁸⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 15. janvāra Regulas (ES) Nr.98/2013 1.pielikums.

³⁸⁷ “Ķīmisko vielu likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 106(1167), 21.04.1998.

³⁸⁸ “Stratēģiskās nozīmes preču aprites likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 107(3683), 05.07.2007.

³⁸⁹ Ministru Kabineta noteikumi Nr.866 “Stratēģiskās nozīmes preču kontroles komitejas nolikums”, “Latvijas Vēstnesis”, 126(4112), 11.08.2009.

iekļautas stratēģiskas nozīmes preču sarakstos³⁹⁰. Var uzskatīt, ka noteiktu ķīmisko vielu reģistrācijas un kontroles sistēma jau pastāv, kuru nepieciešams pilnveidot, lai tiesībsargājošās institūcijas varētu to pilnvērtīgāk izmantot noziedzīgu nodarījumu novēršanā un atklāšanā. Saskaņā ar Regulas prasībām dalībvalstīm ir jāizveido nacionālais kontaktpunkts, kas būtu atbildīgs par informācijas saņemšanu un apstrādi. Prekursoru aprites dalībniekiem jāziņo kontaktpunktam par aizdomīgiem darījumiem ar prekursoriem un to zādzībām. Latvijā šāda kontaktpunkta funkcijas varētu uzņemties Drošības policija. Saistībā ar prekursoru izmantošanu teroristisko aktu veikšanā plaši pazīstams kļuva Anders Bērings Breivīgs (*Anders Behring Breivik*), kurš 2011. gada 22. jūlijā uzspridzināja valdības ēku kvartālā Oslo (Norvēģija) 950 kg smagu bumbu, kuru pamatā veidoja minerālie mēslojumi (pielikums Nr. 3, 111. attēls). Sprādziena rezultātā tika nogalināti 8 cilvēki. 2009. gadā Breivīks netālu no pilsētas Rena Austrumu Norvēģijā izveidoja lauksaimniecības fermu “Geofarm” dārzeņu audzēšanai. Ferma deva Breivīkam iespēju legāli iepirkt minerālos mēslojumus lielos daudzumos, neizraisot aizdomas (pielikums Nr. 3, 112. attēls).

ES rīcības plānā par drošības pastiprināšanu attiecībā uz sprāgstvielām³⁹¹ pielikumā sadaļā “Preventīvie pasākumi” paredz 3.prioritāras darbības attiecībā uz prekursoriem:

1. Uzlabot darbinieku informētību par prekursoriem:

- valsts iestādēm jāsniedz informācija par drošību visai prekursoru piegādes ķēdei, sākot ar ražotājiem beidzot ar mazumtirgotājiem;
- informēt par draudiem visā piegādes ķēdē.

2. Uzlabot regulējumu, kas attiecas uz tirgū pieejamajiem sprāgstvielu prekursoriem:

- pastāvīgās komitejas izveidošana, lai apsvērtu pasākumu īstenošanu un sagatavotu ieteikumus attiecībā uz regulējumu, kas attiecas uz tirgū pieejamajiem sprāgstvielu prekursoriem, ņemot vērā faktorus, kas saistīti ar to izmaksām un izdevīgumu;
- ieviest sistēmu prekursoru pircēju identitātes reģistrēšanai gadījumos, kad pārsniegts noteiktais prekursoru daudzums vai koncentrācija. Informācijai jābūt pieejamai tiesībsargājošajām iestādēm, vai arī tā jāsniedz valsts kontaktpunktam aizdomīgu darījumu gadījumā;
- ņemot vērā pasākumus, kas jau tiek īstenoti, attiecībā uz sprāgstvielu prekursoru uzglabāšanas drošību jānosaka Eiropas minimālais standarts un ieteikumi rūpniecībai, izmantojot attiecīgu kodeksu.

3. Uzlabot ar prekursoriem saistītu darījumu kontroli:

- izveidot sistēmu ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem;
- tādas katram mazumtirdzniecībā pārdotam prekursoram paredzētas shēmas izveidošanas priekšrocību novērtēšana, saskaņā ar kuru, visus iepakojumus marķē ar kodu, kas norāda, ka šīs vielas iegādi var reģistrēt, ņemot vērā jau veiktos pasākumus un ES minimālos standartus.

2008. gadā Ārlietu ministrija nosūtīja Iekšlietu ministrijai no Dānijas saņemto informāciju³⁹² par izmēģinājumiem ar sprāgstierīcēm, kas izgatavotas no mēslošanas līdzekļiem.

³⁹⁰ Ministru Kabineta 2007.gada 26.septembra noteikumi Nr.645 "Noteikumi par Nacionālo stratēģiskas nozīmes preču un pakalpojuma sarakstu", "Latvijas Vēstnesis", 157(3733), 28.09.2007.

³⁹¹ ES rīcības plāns par drošības pastiprināšanu attiecībā uz sprāgstvielām. ES Padome 11.04.2008.

³⁹² Latvijas Ārlietu ministrijas vēstule Nr.26/233-3945 13.05.2008. "Par Dānijas viedokli par grozījumiem Direktīvā 76/769/EEK attiecībā uz maksimāli pieļaujamo amonija nitrāta saturu mēslošanas līdzekļos saistībā ar terorisma ierobežošanu".

ES amonija nitrāts tiek plaši izmantots kā mēslošanas līdzeklis. Maisījumos ar noteiktām citām ķīmikālijām tas var būt eksplozīvas. Minēto īpašību dēļ amonija nitrāta mēslošanas līdzekļi tiek ļaunprātīgi izmantoti nelikumīgai sprāgstvielu izgatavošanai. Tāpēc uz amonija nitrāta mēslošanas līdzekļiem ar augstu slāpekļa saturu ir attiecināmas tehniskas prasības.³⁹³ Dānija uzskata, ka terorisma ierobežošanai tirgū nedrīkst nonākt mēslošanas līdzekļi, kuros amonija nitrāta slāpekļa masas daļa pārsniedz 16%. Samazinot amonija nitrāta saturu, tehnoloģiski ir daudz sarežģītāk minerālmēslus izmantot sprāgstvielu izgatavošanai, ierobežojumi neradīs zaudējumus ražotājiem un lauksaimniekiem. Latvijas Zemkopības ministrija gatava piekrist 20% ierobežojumam ar nosacījumu, ka profesionāliem zemniekiem ir iespēja iegādāties mēslošanas līdzekļus ar augstāku slāpekļa nitrāta saturu. Plašu rezonansi ieguva minerālmēslojuma pārkraušanas termināla “*Riga Fertilizer Terminal*” atklāšana Rīgas Brīvostas teritorijā (pielikums Nr. 3, 113. attēls). Uzņēmums plāno pārkraut līdz 2 miljoniem tonnu amonija nitrāta gadā. Izstrādātajā objekta Civilās aizsardzības plānā norādīts, ka minerālmēslojuma pārkraušana nerada draudus cilvēkiem un videi. Tehnoloģiskais process ir nodrošināts ar jaunākajām drošības sistēmām. Arī nesankcionētas amonija nitrāta ieguves (zādzības) iespējas personām jāuzskata par minimālām. Cits ostas uzņēmums “Alfa Osta” amonija nitrāta pārkraušanu veic no 1991. gada un šai laikā nav radījis apdraudējuma situācijas. Pašlaik noteikumi par amonija nitrātu ir ietverti gan Regulā (EK) Nr. 1907/2006, kas attiecas uz ķīmikāliju reģistrēšanu, vērtēšanu, licencēšanu un ierobežošanu (REACH), gan Regulā (ES) Nr.98/2013 par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu.

5.2.5. Kritiskās infrastruktūras objektu drošība

Kritiskās infrastruktūras ir fiziskās iekārtas un informācijas tehnoloģijas, tīkli, pakalpojumi un līdzekļi, kas gadījumā, ja tie tiek iznīcināti vai ja to darbība tiek pārtraukta, var nopietni kaitēt iedzīvotāju veselībai, drošībai un labklājībai un kavēt valdību darbu. Kritiskās infrastruktūras objekti ir daudzās tautsaimniecības nozarēs un atrodas valsts, pašvaldību vai privātā sektora pārziņā un īpašumā. “Kritiskā infrastruktūra” ir dalībvalstīs izvietoti objekti, sistēmas vai to daļas, kuras ir būtiskas, lai nodrošinātu svarīgu sabiedrības funkciju darbību, cilvēku veselības aizsardzību, drošumu, drošību un cilvēku ekonomisko vai sociālo labklājību, un kuru darbības traucējumi vai iznīcināšana būtiski ietekmētu attiecīgo dalībvalsti, jo tā nespētu turpmāk nodrošināt šo funkciju īstenošanu”.³⁹⁴ “21. gadsimta globālās drošības vidē arvien lielāka loma ir ķīmisko, bakterioloģisko, radioaktīvo un kodolieroču draudiem. It īpaši, tas skar šo ieroču globālo izplatību un iespēju, ka masu iznīcināšanas ieroči var nonākt organizētās noziedzības grupējumu rīcībā, kas var pielietot masu iznīcināšanas ieročus pret civilās kritiskās infrastruktūras mērķiem un civiliedzīvotājiem”.³⁹⁵

Terora akti, stihiskas nelaimes, nolaidība, nelaimes gadījumi vai kiberuzbrukumi, noziedzīga darbība var izraisīt kritiskās infrastruktūras (turpmāk KI) objektu iznīcināšanu vai izraisīt tās funkciju pārtraukšanu. “Kritiskā infrastruktūra” ir dalībvalstīs izvietoti objekti, sistēmas vai to daļas, kuras ir būtiskas, lai nodrošinātu svarīgu sabiedrības funkciju darbību, cilvēku veselības aizsardzību, cilvēku ekonomisko vai sociālo labklājību, un kuru darbības

³⁹³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 13. oktobra Regula (EK) Nr. 2003/2003. “Par mēslošanas līdzekļiem”, “Oficiālais Vēstnesis”, L 304, 21.11.2003.

³⁹⁴ Padomes Direktīva 2008/114/EK “Lai apzinātu un noteiktu Eiropas Kritiskās infrastruktūras un novērtētu vajadzību uzlabot to aizsardzību”, 2008. gada 8. decembris.

³⁹⁵ R. Rublovskis “ES turpina pie efektīvas CBRN riska mazināšanas”. <http://liia.lv/blogs/eu>

traucējumi vai iznīcināšana būtiski ietekmētu attiecīgo dalībvalsti, jotā nespētu turpmāk nodrošināt šo funkciju īstenošanu.³⁹⁶ Varbūtība, ka var tikt īstenoti katastrofāli uzbrukumi, kas var skart kritiskās infrastruktūras nemazinās, bet pieaug katru dienu. Kļūme vienā infrastruktūras daļā var izraisīt citu daļu darbības traucējumus, radot plašu kaskādes efektu. Kaskādes efekts var izraisīt būtiskus materiālos zaudējumus un prasīt daudzus cilvēku upuru. Drošības pārvaldība ir apzināts process, kas domāts tam, lai noteiktu risku un definētu un īstenotu darbības nolūkā samazināt risku līdz kādam noteiktam un pieņemamam līmenim ar pieņemamām izmaksām. Šīs pieejas pamatā ir riska noteikšana, novērtēšana un kontrole, lai nodrošinātu līmeni, kas ir samērīgs ar to, kāds ir noteikts. Kritiskā infrastruktūras aizsardzība ir visa veida darbības, kuras realizējot tiek nodrošināta infrastruktūras darbības nepārtrauktība, samazināti vai neitralizēti apdraudējumi. Aizsardzības pasākumi tiek plānoti un realizēti, pamatojoties uz draudu analīzi. Kritiskās infrastruktūras draudu analīze ir apsvērumi par iespējamajiem apdraudējuma scenārijiem, objekta aizsargātības (neaizsargātības) pakāpi un iespējamo seku iestāšanos, ko varētu radīt infrastruktūras darbības traucējumi vai iznīcināšana. Kritisko infrastruktūru aizsardzība prasa noteiktas partnerattiecības, kuru pamatā ir sadarbība starp kritisko infrastruktūru īpašniekiem un apsaimniekotājiem un dalībvalstu iestādēm. Par riska pārvaldību fizisko iekārtu, apgādes ķēžu, informācijas tehnoloģiju un komunikāciju tīklu līmeni atbild īpašnieki un apsaimniekotāji. Nav iespējams pasargāt visas infrastruktūras no visiem draudiem. Piemēram, elektrības pārvades tīkli ir pārāk apjomīgi, lai tos pasargātu, tos apjožot vai uzraugot. Piemērojot riska pārvaldības metodes, varam nodrošināt vietas, kuras ir visvairāk apdraudētas, ņemot vērā apdraudējumu, to, cik lielā mērā infrastruktūra ir kritiska, pastāvošo aizsardzības līmeni un reālās seku likvidēšanas stratēģijas efektivitāti, lai nodrošinātu infrastruktūras nepārtrauktu darbību.

Eiropas Kritiskās infrastruktūras objekti

Eiropieši vēlas, lai kritiskās infrastruktūras objekti turpinātu darboties neatkarīgi no tā, kādas organizācijas īpašums tie ir vai kurš ir to pārvaldītājs. Atbildība šajā ziņā jāuzņemas dalībvalstu valdībām un ES. Lai papildinātu valsts līmenī veiktos pasākumus, ES jau ir noteikusi virkni likumdošanas pasākumu attiecībā uz obligātiem standartiem infrastruktūru aizsardzībā atbilstoši ES politikām. EK 2004. gada 20. oktobrī pieņēma Paziņojumu “Kritisko infrastruktūru aizsardzība cīņā pret terorismu”, kurā rosināti pasākumi, kas uzlabotu spējas novērst teroristu uzbrukumus kritiskām infrastruktūrām. Kritiskās infrastruktūras aptver šādus elementus :

- energoiekārtas un tīkli (elektroenerģijas tīkli, naftas un gāzes ražotnes, glabāšanas vietas, sadales sistēmas);
- informācijas tehnoloģijas un tīkli (telekomunikācijas, datortīkli u.c.);
- bīstamo vielu ražošana, uzglabāšana, pārvadāšana (ķīmiskās, bioloģiskās radioaktīvās, kodolmateriāli u.c.);
- transporta sistēmas (lidostas, ostas, dzelzceļš, pasažieru tranzīta tīkli, satiksmes kontroles sistēmas u.c.);
- valsts pārvalde (reaģēšanas spējas, krīzes komunikācija, finanses, lēmumu pieņemšana);
- pārtikas un ūdens apgāde (ražošana, uzglabāšana, attīrīšana, rezerves);
- veselības aprūpe (slimnīcas, neatliekamā palīdzība, laboratorijas, asins bankas). ”

³⁹⁶ Eiropas Padomes 2008. gada 8. decembra Direktīva 2008/114/EK “Par to, lai apzinātu un noteiktu Eiropas Kritiskās infrastruktūras un novērtētu vajadzību uzlabot to aizsardzību”.

”Eiropas kritiskā infrastruktūra” (EKI) ir dalībvalstīs izvietota kritiskā infrastruktūra, kuras darbības traucējumi vai iznīcināšana būtiski ietekmētu vismaz divas dalībvalstis. Šādas ietekmes nozīmīgumu novērtē pārnozaru kritēriju izteiksmē. Tas ietver arī sekas, ko rada vairāku nozaru atkarība no cita veida infrastruktūras.”³⁹⁷ Padome 2004. gada decembrī pieņemtajos secinājumos “Teroristu uzbrukumu novēršanu, gatavību un reaģēšanu uz tiem” un “ES Solidaritātes programmu par teroristu draudu un uzbrukumu sekām” apstiprināja Komisijas iniciatīvu ierosināt veidot Eiropas programmu kritisko infrastruktūru aizsardzībai (EPKIA) un piekrita infrastruktūras brīdinājuma informācijas tīkla (KIBIT) izveidei, ko veic Komisija. Eiropas Komisija 2005. gada novembrī pieņēma “Zaļo grāmatu par Eiropas programmu kritisku infrastruktūras objektu aizsardzībai”, kurā ietverti politiski risinājumi attiecībā uz to, kā Komisija varētu EPKIA un KIBIT. 2006. gada decembrī Komisija pieņēma paziņojumu “Par Eiropas programmu kritisko infrastruktūru aizsardzībai”(turpmāk ENCIP³⁹⁸). Kā šīs programmas daļa ES tika izveidots “Kritiskās infrastruktūras brīdinājuma informācijas tīkls” (turpmāk CIWIN³⁹⁹).

Latvijas kritiskā infrastruktūras objekti

Kritiskās infrastruktūras objekti Latvijas Republikas noteikti Nacionālās Drošības likuma 22.² pantā:

“(1) Kritiskā infrastruktūra ir Latvijas Republikā izvietoti objekti, sistēmas vai to daļas, kuras ir būtiskas svarīgu sabiedrības funkciju īstenošanas, kā arī cilvēku veselības aizsardzības, drošības, ekonomiskās vai sociālās labklājības nodrošināšanai un kuru iznīcināšana vai darbības traucējumi būtiski ietekmētu valsts funkciju īstenošanu.

(2) Kritisko infrastruktūru klasificē šādi:

- 1) valsts līmeņa sevišķi svarīga kritiskā infrastruktūra (A kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana būtiski apdraud valsts pārvaldīšanu un drošību;
- 2) valsts līmeņa svarīga kritiskā infrastruktūra (B kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana apgrūtina valsts pārvaldīšanu un apdraud sabiedrības un valsts drošību;
- 3) pašvaldību un nozaru kritiskā infrastruktūra (C kategorijas kritiskā infrastruktūra), kuras iznīcināšana vai darbības spēju samazināšana apgrūtina pašvaldību darbību vai nozaru pārvaldīšanu, kā arī apdraud sabiedrības drošību.

(3) Atsevišķu kritisko infrastruktūru, kuras iznīcināšana vai darbības traucējumi būtiski ietekmētu vismaz divas Eiropas Savienības dalībvalstis, var noteikt kā Eiropas kritisko infrastruktūru.”⁴⁰⁰

Kritisko infrastruktūru var atzīt par Eiropas kritisko infrastruktūru, ja attiecīgās kritiskās infrastruktūras darbības traucējumi vai iznīcināšana būtiski ietekmētu vismaz divas Eiropas Savienības dalībvalstis un ir panākta vienošanās ar attiecīgajām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Šādas ietekmes nozīmīgumu novērtē pārnozaru kritēriju izteiksmē, ietverot sekas, ko rada vairāku nozaru atkarība no cita veida kritiskās infrastruktūras.

³⁹⁷ Padomes Direktīva 2008/114/EK “Lai apzinātu un noteiktu Eiropas Kritiskās infrastruktūras un novērtētu vajadzību uzlabot to aizsardzību”, 2008. gada 8. decembris.

³⁹⁸ The European Programme for Critical Infrastructure Protection.

³⁹⁹ Critical Infrastructure Warning Information Network.

⁴⁰⁰ “Nacionālās drošības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 473/476(2384/2387), 29.12.2000.

20. Šo noteikumu 19.punktā minētie pārnozaru kritēriji ir:

20.1. zaudējumu kritērijs (nosaka pēc iespējamā bojāgājušo vai ievainoto skaita);

20.2. ekonomiskās ietekmes kritērijs (nosaka pēc saimniecisko zaudējumu apmēra vai preču vai pakalpojumu kvalitātes samazināšanās, tajā skaitā pēc būtisku pakalpojumu zaudēšanas, pakalpojumu sniegšanas alternatīvām un pakalpojuma darbības pārtraukuma un atjaunošanas ilguma);

20.3. sabiedriskās ietekmes kritērijs (nosaka pēc ietekmes uz sabiedrības uzticību, pēc fiziskām ciešanām un ikdienas dzīves traucējumiem, tajā skaitā pēc būtisku pakalpojumu zaudēšanas, pakalpojumu sniegšanas alternatīvām un pakalpojuma darbības pārtraukuma un atjaunošanas ilguma)”⁴⁰¹.

Kritiskās infrastruktūras un Eiropas kritiskās infrastruktūras objektu Latvijā drošības pasākumu plānošanas kārtību un realizāciju nosaka Ministru kabinets:

“3. Nacionālās drošības starpinstitūciju komisija (turpmāk – komisija) ir koleģiāla konsultatīva institūcija, kura izvērtē un pilnveido kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, sistēmu un drošības pasākumu kopumu. Komisija darbojas saskaņā ar šiem noteikumiem.”⁴⁰²

Transporta infrastruktūra

ES ir kompetence un atbildība transporta aizsardzības un drošības jomā, pārraudzīt un regulēt ES gaisa telpas, lidostu un nekomerciālās aviācijas pārvaldību. “Civilās aviācijas objektiem, jonizējošā starojuma objektiem, ostu un ostu iekārtu objektiem, informācijas un komunikāciju tehnoloģijām, ja tie ir noteikti par kritisko infrastruktūru vai Eiropas kritisko infrastruktūru, drošības vai aizsardzības plānus izstrādā un saskaņo attiecīgo nozari reglamentējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā”⁴⁰³. Drošības pasākumi civilās aviācijas jomā Latvijā noteikti MK “Noteikumi par Valsts civilās aviācijas drošības programmu”⁴⁰⁴, kuri sagatavoti saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 11. marta Regulu(EK) Nr.300/2008 par kopīgiem noteikumiem civilās aviācijas drošības jomā.

Šajos noteikumos noteikti Valsts policijas un Drošības policijas pienākumi civilās aviācijas apdraudējuma gadījumā :

“8. Drošības policijai ir šādi pienākumi:

8.1. atbilstoši kompetencei vākt, pārbaudīt un novērtēt informāciju par draudiem civilās aviācijas drošībai;

8.2. informēt attiecīgās civilās aviācijas institūcijas un tiesību subjektus par paaugstinātu apdraudējumu civilās aviācijas darbībai un nepieciešamību ieviest papildu aviodrošības pasākumus;

⁴⁰¹ Ministru Kabineta 2010. gada 1. jūnija noteikumi Nr.496 “Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas un drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība”, “Latvijas Vēstnesis”, 97(4289), 18.06.2010.

⁴⁰² Ministru Kabineta 2010. gada 1. jūnija noteikumi Nr.496 “Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas un drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība”, “Latvijas Vēstnesis”, 97(4289), 18.06.2010.

⁴⁰³ Ministru Kabineta 2010. gada 1. jūnija noteikumi Nr.496 “Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas un drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība”, “Latvijas Vēstnesis”, 97(4289), 18.06.2010.

⁴⁰⁴ Ministru Kabineta 2010. gada 27.aprīļa noteikumi Nr.397 “Noteikumi par Valsts civilās aviācijas drošības programmu”, “Latvijas Vēstnesis”, 69(4261), 30.04.2010.

8.3. vadīt speciālos pasākumus atbilstoši rīcības plānam civilās aviācijas gaisa kuģu un objektu apdraudējuma novēršanai;

8.4. veikt informācijas apmaiņu ar citu iesaistīto valstu kompetentajām institūcijām par draudiem civilajai aviācijai vai notikušu nelikumīgu iejaukšanos tās darbībā;

8.5. īstenot pasākumus, lai novērstu nelikumīgu iejaukšanos civilās aviācijas darbībā vai tās draudus, kā arī novērstu tās sekas;

8.6. koordinēt pretterorisma preventīvo pasākumu ieviešanu civilās aviācijas drošības jomā paaugstināta vai augsta terorisma draudu līmeņa izsludināšanas gadījumā.

9. Valsts policijai ir šādi pienākumi:

9.1. vadīt speciālos pasākumus, ja tiek atklātas spridzināšanas ierīces vai ir sprādziena draudi;

9.2. piedalīties pasākumos, lai novērstu nelikumīgu iejaukšanos civilās aviācijas darbībā vai tās draudus.”⁴⁰⁵

Runājot par jūrniecības nozari, jāpiemin, ka ES ir vairāk nekā 1200 jūras ostu, 4000 ostu iekārtu un 9000 kuģu, kas kuģo ar ES dalībvalstu karogiem.

2001. gada 22. decembrī aviokompānijas “*American Airlines*” lidmašīna veica reisu no Parīzes uz Maiami ar 197 pasažieriem. Lidojuma laikā stjuarte saoda sēra smaku un redzēja, ka kāds pasažieris ar sērkokociņu mēģina aizdedzināt sev kurpes, kurās bija redzami vadi. Stjuarte pieprasīja paskaidrojumu izcēlās sadursme, kurā terorists vienai stjuartei sakoda roku. Stjuartiem un pasažieriem izdevās teroristu sasiet. Izmeklētāji atzina, ka teroristam būtu izdevies sarīkot sprādzienu, ja sērkokociņu vietā būtu lietojis šķiltavas. Terorists bija britu pilsonis Ričards Rīds, kurš ar sprāgstvielu piepildīja savas kurpes (pielikums Nr. 3, 114. attēls). Tieši viņam mums jāpateicas par neērtībām, izejot drošības kontroli lidostās, kad liek novilkt apavus. Ričards Kalvins Rīds (*Richard Colvin Reid*) dzimis 1973. gada 12. augustā Bromlejā (*Bromley*) Kentas grāfistē Lielbritānijā (pielikums Nr. 3, 115. attēls). Viņa māte Leslija Hjudža (*Lesley Hughes*) angļu izcelsmes sieviete, tēvs Kalvins Robins Rīds (*Colvin Robin Reid*), kura tēvs bija jauktas rases imigrants no Jamaikas. Ričarda Rīda tēvs lielāko dzīves daļu pavadīja ieslodzījumu vietās. Arī R.Rīds 16 gadu vecumā tika izslēgts no skolas, pievērsās ielu noziedzībai, vairākkārt nonāca cietumā. Tēvs viņam ieteica pievērsties islamam, jo pret musulmaņiem cietumā ir labāka attieksme un tiem ir labāka pārtika. Kārtējo reizi nonākot cietumā 1995. gadā, R.Rīds pieņēma islamu. Pēc atbrīvošanās no cietuma 1996. gadā R.Rīds sāk apmeklēt Brikstonas mošeju, vēlāk apmeklē *Finsbury Park* mošeju Londonā, kura tiek uzskatīta par “ekstrēmistiskā islama kultūras sirdi Lielbritānijā.” *Finsbury Park* mošeju tolaik vadīja *Abu Hamza al-Masri* ⁴⁰⁶, Ēģiptes garīdznieks, kurš Londonā sludināja islāma fundamentālismu un vardarbīgo islāmu (pielikums Nr. 3, 116. attēls). To pašu mošeju apmeklēja marokāņu izcelsmes Francijas pilsonis Zakarija Musavi, kurš saistībā ar 2001. gada 11. septembra terora aktiem ASV 2006. gadā notiesāts uz mūža ieslodzījumu. 2001. gadā beigās R.Rīds atgriezās Eiropā pēc uzturēšanās Pakistānā un Afganistānā. Tiesā R.Rīds izteica nožēlu, ka nav piedalījies 2001. gada 11. septembra terora aktos, neizrādīja nožēlu par savu rīcību un paziņoja: “Es ienīstu ASV un esmu kopā ar Allahu!”

⁴⁰⁵ Ministru Kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumi Nr.397 “Noteikumi par Valsts civilās aviācijas drošības programmu”, “*Latvijas Vēstnesis*”, 69(4261), 30.04.2010.

⁴⁰⁶ 2004. gadā *Abu Hamza al-Masri* arestēja britu policija. Viņš tika apsūdzēts par sešpadsmit nodarījumiem par kūdīšanu uz vardarbību un rasu naidu. 2006. gadā britu tiesa atzina viņu par vainīgu kūdīšanā uz vardarbību un piesprieda viņam septiņus gadus ilgu cietumsodu. 2012. gada 5. oktobrī pēc 8 gadu pārrunām, Lielbritānija izdeva *Abu Hamza al-Masri* ASV, kur viņš tiek apsūdzēts terorismā. 2014. gada 19. maijā Hamza tika atzīts par vainīgu kopā ar vienpadsmit apsūdzētajiem terorismā. 2015. gada 9. janvārī *Abu Hamza al-Masri* tika notiesāts uz mūža ieslodzījumu, bez atbrīvošanas iespējām.

ASV apgabala tiesa piesprieda R.Rīdam 110 gadus ieslodzījumā par citām ar šo incidentu saistītām apsūdzībām – padarot neiespējamu R.Rīda pirmstermiņa atbrīvošanu. Viņam piespriests arī 2 miljonu dolāru naudas sods. Noziedznieki meklē jaunas iespējas, lai lidmašīnās ienestu ieročus un sprāgstvielas. Pēc vairākiem incidentiem civilās aviācijas nozarē tika pastiprināti drošības pasākumi un meklētas jaunas tehniskās iespējas pasažieru un bagāžas kontrolei (pielikums Nr. 3, 117., 118. attēls).

Informācijas kritiskās infrastruktūras aizsardzība

Informācijas un sakaru tehnoloģijas (turpmāk IST) aizvien plašāk tiek izmantotas ikdienas dzīvē. Dažas no šīm IST sistēmām, tīkliem un infrastruktūrām ir nozīmīgas Eiropas ekonomikai un drošībai. Astoņdesmit procentu jauno eiropiešu savā starpā un ar pasauli sazinās, izmantojot tiešsaistes sociālos tīklos. Katru gadu e-tirdzniecības apritē atrodas apmēram 8 miljardi ASV dolāru. Palielinoties ikdienas darījumu un komercdarījumu skaitam tiešsaistē, palielinās arī noziedzīgo nodarījumu skaits – katru dienu vairāk nekā viens miljons cilvēku kļūst par kibernetizācijas upuriem. Noziedzīgo darbību diapazons tiešsaistē no zagtu kredītkaršu pārdošana par vienu eiro, identitātes zagšanas un bērnu seksuālās izmantošanas līdz kibernetizācijas upurim, kas vērsti pret iestādēm un infrastruktūru. Zaudējumi, ko kibernetizācija rada sabiedrībai, ir ievērojami. Katru gadu visā pasaulē kibernetizācijas rezultātā cietušie zaudē apmēram 388 miljardus ASV dolāru (ANO dati – 295 miljardi). Iespējams, ka kibernetizācija kļūst ienesīgāka par tirdzniecību ar marihuānu, kokaīnu un heroīnu visā pasaulē kopā. Kibernetizācija ir noziedzīgās darbības veids, kas ir ārkārtīgi ienesīgs, saistīts ar zemu risku, kļūst arvien izplatītāks un nodara aizvien lielākus zaudējumus. Neviena cita noziedzīga darbība nav iespējama, tik vienkārši ignorējot robežas, kā kibernetizācija, liekot arī tiesībaizsardzības iestādēm veidot saskaņotu pārrobežu sadarbību kopā ar valsts un privātā sektora pārstāvjiem.

ANO

ANO Ģenerālās Asamblejas 2003. gada 31. decembra Rezolūcijas 57/239 “Kibernetizācijas globālās kultūras izveide” Pielikumā noteikti informatīvās infrastruktūras aizsardzības organizācijas elementi:

1. Informētība. Dalībniekiem jābūt informētiem par informācijas tīklu aizsardzības pasākumiem.
2. Atbildība. Dalībnieki atbild par informācijas komunikāciju tīklu aizsargātību.
3. Reaģēšana. Dalībnieki pieņem savlaicīgus un kopējus mērus drošības incidentu novēršanai.
4. Ētika. Dalībnieki ņem vērā citu likumīgās intereses.
5. Demokrātija. Drošība tiek garantēta ar līdzekļiem un metodēm, atbilstošām demokrātiskās sabiedrības vērtībām.
6. Riska novērtējums. Dalībnieki periodiski veic iespējamo risku izvērtējumu, konstatējot iespējamās vājās vietas drošības sistēmā un potenciālos draudus.
7. Drošības sistēmu projektēšana un ieviešana. Dalībnieki uzskata drošības prasības par prioritāti, projektējot un ieviešot ekspluatācijā elektroniskās sistēmas.
8. Drošības pasākumu vadība. Dalībnieki veido kopēju un visu aptverošu drošības pasākumu vadības sistēmu.

9. Kopējais novērtējums. Dalībnieki savlaicīgi izvērtē drošības politiku un ievieš nepieciešamās korektīvas.

Eiropas Savienība

2013. gada 5. decembrī Briselē notika ES transporta, telekomunikāciju un enerģētikas Ministru padomes sanāksme, kura tika sagatavota direktīvas projekts, kurš paredz, ka dalībvalstīm jāizstrādā nacionālā stratēģija un nacionālais sadarbības plāns informācijas un tīklu drošības jomā. Tāpat dalībvalstīm jāizveido datoru drošības incidentu reaģēšanas vienība (turpmāk CERT), kas darbotos nacionālās kompetentās iestādes par tīklu un informācijas sistēmu drošības pārraudzībā, atbildētu par darbiem ar incidentiem un riskiem. ES līmenī ir izveidota vienība CERT–ES. Eiropola sastāvā ir izveidots Eiropas Kibernoziēdzības centrs (*European Cybercrime Centre*, turpmāk EC3), kuram jānodrošina saskaņota reakcija uz kibernoziēdzumiem, nodrošinot sadarbību starp ES aģentūrām. EC3 ir vienotais Eiropas kontaktpunkts kibernoziēdzības novēršanas jomā. Tomēr starp ES dalībvalstīm saglabājas būtiskas atšķirības uz spēju reaģēt, īstenot valsts kiberoziēdzības stratēģiju. Zīmīgi, ka 2013. gada aprīlī tikai 13 dalībvalstis bija apstiprinājušas oficiālās valsts kiberoziēdzības stratēģijas.

Latvija

Pēdējos divdesmit gados Latvijā strauji ir izveidojusies informācijas sabiedrība, kurā valsts pārvalde, sabiedrība un ekonomika ir atkarīga no informācijas un komunikāciju tehnoloģiju sniegtajām iespējām un pakalpojumiem. “Lai mazinātu un novērstu riskus un apdraudējumus kibertelpā, nepieciešama vienota un koordinēta Latvijas kiberoziēdzības politika, kas aptver visas iesaistītās nozares, valsts un privāto sektoru. Pamatnostādnes “Latvijas kiberoziēdzības stratēģija 2014.–2018. gadam” nosaka stratēģiskās prioritātes kiberoziēdzības politikas veidošanā, un tālākā darba organizēšanai tiek izstrādāts atbilstošs rīcības plāns. Pamatnostādnes izstrādātas kopskatā ar starptautisko organizāciju, jo īpaši ES un NATO, dokumentiem kiberoziēdzības jomā, kā arī saskaņā ar Nacionālās drošības koncepcijā un Valsts aizsardzības koncepcijā noteiktajiem pasākumiem”.⁴⁰⁷ Kritiskās infrastruktūras objektu drošības pasākumus informācijas tehnoloģiju jomā reglamentē “Informācijas tehnoloģiju drošības likums”:

“3. pants. Informācijas tehnoloģiju kritiskā infrastruktūra

- (1) Informācijas tehnoloģiju kritiskā infrastruktūra ir infrastruktūra, kuru atbilstoši Nacionālās drošības likumam apstiprina Ministru kabinets.
- (2) Informācijas tehnoloģiju kritisko infrastruktūru aizsargā, lai nodrošinātu valstij un sabiedrībai būtisku pamatfunkciju veikšanu. Turklāt tiek nodrošināta informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras integritāte, pieejamība un konfidencialitāte.
- (3) Informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtību nosaka Ministru kabinets.”⁴⁰⁸

Tiesību aktos ir noteiktas drošības prasības valsts informācijas sistēmām un klasificētās informācijas apstrādes informācijas sistēmām, kas veido tikai nelielu daļu no informācijas tehnoloģiju resursiem. Ministru kabinets nosaka un reizi gadā pārskata to informācijas tehnoloģiju infrastruktūru, kuru darbības pārtraukšana var ievērojami apdraudēt valsts

⁴⁰⁷ Ministru Kabineta 2014. gada 21. janvāra rīkojums Nr.40. “Par pamatnostādnēm “Latvijas kiberoziēdzības stratēģija 2014.–2018. gadam”, “Latvijas Vēstnesis”, 16(5075), 23.01.2014.

⁴⁰⁸ “Informācijas tehnoloģiju drošības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 178(4370), 10.11.2010.

pastāvēšanu. Nacionālās kibernetikas pārvaldības modeļa izvērtējumu veic Aizsardzības ministrija.⁴⁰⁹ No 2014. gada 1. janvāra Aizsardzības ministrija nodrošina Ministru prezidenta izveidotās un vadītās “Nacionālās informācijas tehnoloģiju drošības padomes” darbību. Padome koordinēs ar informācijas tehnoloģiju drošību saistīto uzdevumu, pasākumu plānošanu un realizāciju.⁴¹⁰ Izpildot ES direktīvas prasības, Latvijā ir izveidota “Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija”:

4. pants. Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija.

(1) Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija (turpmāk – Drošības incidentu novēršanas institūcija) veicina informācijas tehnoloģiju drošību Latvijas Republikā. Drošības incidentu novēršanas institūcijas darbību nodrošina vadošā valsts pārvaldes iestāde valsts aizsardzības nozarē. Tās darbības uzdevumi un tiesības tiek deleģētas Latvijas Universitātes aģentūrai “Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts”, kas šos uzdevumus izpilda un tiesības īsteno attiecīgās valsts pārvaldes iestādes pakļautībā atbilstoši piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem un deleģēšanas līguma noteikumiem. Vadošā valsts pārvaldes iestāde valsts aizsardzības nozarē pakļautību īsteno atbilstoši normatīvajiem aktiem un deleģēšanas līguma noteikumiem, tai skaitā kontrolējot deleģēto uzdevumu efektīvu pildīšanu, dodot rīkojumus par to izpildi un pieprasot nepieciešamo informāciju.”⁴¹¹ Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas vienība (turpmāk CERT.LV) tika izveidota 2011. gada 1. februārī Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta ietvaros. Līdz CERT.LV izveidošanai tās funkcijas pildīja Datoru drošības incidentu reaģēšanas vienība (turpmāk DDIRV). CERT.LV ir novērsusi un pārvarējusi būtiskus uzbrukumus valsts augstāko institūciju, kā arī IT pakalpojumu sniedzēju resursiem. Pēc izveidošanas CERT.LV darbojas Satiksmes ministrijas pakļautībā, sākot no 2013. gada 1. janvāra CERT.LV darbojas Aizsardzības ministrijas pakļautībā. Krīzes situācijās atbalstu sniedz Nacionālie bruņotie spēki (turpmāk NBS) un Kiberaizsardzības vienība (turpmāk KAV). Krīzes situācijas koordinēšanā iesaistās Iekšlietu ministrija, Valsts policija un Drošības policija. IT kritisko infrastruktūru uzrauga Satversmes aizsardzības birojs (turpmāk SAB). IT kritiskās infrastruktūras vadītājiem Informācijas tehnoloģiju drošības likums un Ministru kabineta Noteikumi “Informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība” nosaka pamata drošības prasības, kā arī valsts, pašvaldību institūciju, kritiskās infrastruktūras īpašnieku un tiesisko valdītāju rīcība incidentu gadījumos.

5.2.6. Pretdarbības pasākumi bioterorisma novēršanai

Bioloģiskais terorisms ir bioloģiska aģenta tīša izplatīšana ar nolūku izraisīt cilvēku saslimšanu un nāvi, radīt sabiedrībā apjukumu, paniku un bailes. Teroristi var ķerties pie netradicionāliem līdzekļiem kā bioloģiskie ieroči vai bīstamas vielas. Dažas no šīm vielām spēj inficēt tūkstošiem cilvēku, piesārņot augsni, ēkas un transportlīdzekļus, iznīcināt lauksaimniecību, inficēt dzīvnieku populācijas un tādejādi skar pārtiku un barību visos pārtikas piegādes ķēdes posmos. Bioloģiskie aģenti (baktērijas, vīrusi un citi mikroorganismi) parasti ir atrodamā dabā, bet terorisma gadījumā tie tiek pārveidoti, ar mērķi palielināt to infekciozitāti un noturību pret esošo medicīnu, kā arī padarīt tos izturīgākus apkārtējā vidē. No statistikas

⁴⁰⁹ Ministru Kabineta 2014. gada 9. jūlija rīkojums Nr.347. “Grozījumi rīkojumā “Par pamatnostādņēm “Latvijas kibernetikas stratēģija 2014.-2018. gadam”, “Latvijas Vēstnesis”, 135(5195), 14.07.2014.

⁴¹⁰ “Informācijas tehnoloģiju drošības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 178(4370), 10.11.2010.

⁴¹¹ “Informācijas tehnoloģiju drošības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 178(4370), 10.11.2010.

viedokļa bioterorisma uzbrukuma iespējamība ir neliela. Pēc bioloģiskā aģenta izplatīšanas paies zināms laiks, līdz parādīsies uzbrukuma sekas slimības laikā, kas sākotnēji var pat atgādināt parastu slimības uzliesmojumu. Inkubācijas periods atkarībā no izmantotā bioloģiskā aģenta svārstās no dažām stundām (toksīni) līdz vairākām dienām vai pat nedēļām. Pēc 2001. gada 11. septembra teroristu uzbrukumiem ASV tika konstatēti pirmie 10 inficēšanas gadījumi ar Sibīrijas lopu mēra plaušu formu, kurus izraisījusi tīša *Bacillus anthracis* izplatīšana.⁴¹² Ar Sibīrijas mēri saslima 17 personas, bet ar tā plaušu formu mira 4 cilvēki. Šajā sakarā arī Eiropas valstīm t.sk. Latvijai bija jāsašķiras ar vairākiem ar Sibīrijas mēri saistītiem viltus trauksmes gadījumiem (t.sk. ASV vēstniecība Viļņā). Vairums gadījumos tie bija pasta sūtījumi valsts iestādēm, ārvalstu diplomātiskām pārstāvniecībām un sabiedrībā pazīstamām personām ar tajos ievietotu baltu pulveri. Ja ES izplatās tīši ieviesti nāvējoši patogēni, uzliesmo dabiskas izcelsmes slimība vai izplatās no trešās valsts ievesta slimība, pastāv iespēja, ka vienā laikā tiek skartas vairākas dalībvalstis vai slimība izplatās pāri robežām un tādejādi rada ievērojamas un sociālas sekas. Kaut arī zinātniskā progresa sasniegumi un ar tiem saistītie labumi var atsvērt ar drošību saistītos riskus, atsevišķas dubultas izmantošanas kompetences un tehnoloģijas var nonākt kriminālu grupējumu un teroristu rokās, radot iespēju atsevišķiem grupējumiem draudēt ar graužoši bioloģiskiem uzbrukumiem. Daudzās attiecīgajās nozarēs ir ieviests vispusīgs tiesiskais regulējums, lai nodrošinātu atbilstošu drošības līmeni. Tomēr atsevišķās jomās nepilnības pasākumu ieviešanā un drošības sistēmu trūkumu dēļ risks joprojām pastāv. Eiropa nevar gaidīt, kamēr notiks tehnoloģiskas avārijas gadījums ar smagām sekām vai minētos trūkumus sāks izmantot teroristi.

ANO

1972. gadā ANO pieņēma “Konvenciju par bakterioloģisko (bioloģisko) un toksiskus saturošu ieroču izstrādāšanas, ražošanas un uzglabāšanas aizliegšanu un to iznīcināšanu”.⁴¹³

Konvencija paredz aizliegumu ražot, uzglabāt, izplatīt, izmantot un attīstīt bioloģiskos un toksiskos ieročus, kā arī izejvielas un aprīkojumu, kuri paredzēti vai var tikt izmantoti šādu ieroču radīšanai. Latvija ir konvencijas dalībvalsts no 1997. gada; Latvijas rīcība nav konvencijā aizliegto ieroču vai to ražošanas jaudu. 1993. gadā (stājās spēkā 1997. gadā) ANO pieņēma “Konvencija par ķīmisko ieroču izstrādes, izgatavošanas, uzkrāšanas un pielietošanas aizliegumu un ķīmisko ieroču iznīcināšanu”.⁴¹⁴ Latvija konvenciju apstiprināja 1996. gadā. Konvencija aizliedz ķīmisko un toksisko ieroču ražošanu, uzglabāšanu un pielietošanu. Abās konvencijās nav tieši norādīts uz riskiem, ka bioloģiskos un ķīmiskos ieročus var izmantot teroristi. Konvenciju pieņemšanas laikā šie riski nebija aktuāli.

⁴¹² “Zaļā grāmata par biosagatavotību”, Eiropas Komisija, 11.07.2007.

⁴¹³ *Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological(biologilal) and Toxin Weapons and on Their Destruction-BTWC.*

⁴¹⁴ *Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction-CWC.*

Eiropas Savienība

Eiropā ir jāsamazina riski, ko rada bīstamās bioloģiskās vielas un patogēni, un jāpaaugstina sagatavotība, izstrādājot visu bioloģisko risku pieeju – vispārējo sagatavotību kopējā krīzes pārvarēšanas spēju mehānisma ietvaros. Šāda pieeja ir vērsta uz to, lai vērā būtu ņemti visi iespējamie riski: teroristu uzbrukums, cita veida tīša slimību izplatīšana, nelaimes gadījums vai dabiskas izcelsmes slimība, tādējādi sagatavoties visām iespējamām krīzes situācijām. Visu bioloģisko risku pieeja ir piemērotāka, jo atbilstošu drošības praksi nav iespējams izveidot bez stingras drošības kultūras.⁴¹⁵ Starptautiskā un reģionālā līmenī ES mērķis ir paaugstināt kolektīvās reaģēšanas spējas uz bioloģiskiem incidentiem, ieskaitot bioterorisma aktiem. Mūsdienu biodraudu radīto problēmu risināšanai nepieciešama iepriekšējā plānošana un ilgtermiņa politikas pieeja. Jāturpina veicināt civilās veselības aizsardzības, civilās aizsardzības un tiesībaizsardzības iestāžu savstarpējo sadarbību starp atsevišķām dalībvalstīm un visā ES. Medicīniska rakstura tiesībaizsardzības pasākumi ir nepieciešami, lai nodrošinātu dalībvalstu veselības aizsardzības un tiesībaizsardzības iestāžu, glābšanas dienestu un militāro struktūru labu savstarpēju koordināciju un sakarus ar mērķi izstrādāt nepieciešamos biosagatavotības ārkārtas situāciju rīcības plānu. Jaunas vakcīnas izstrāde un pārbaudīšana ir ļoti dārgs un garš process. Šāda veida reaģēšanas spējas nevar izveidot ne nedēļas, nedz arī pat mēneša laikā.

2004. gadā jūnijā Īrijā notika ES un ASV augstākā līmeņa tikšanās, pēc kuras abas puses paziņoja: “mēs veiksīm konkrētus pasākumus, lai palielinātu un uzlabotu spēju novērst bioterorismu un atbildēt uz to.” 2005. gada 26. aprīlī Eiropas Parlamenta deputāts Karls-Haincs Florencs (*Karl-Haincs Florenz*) iesniedza jautājumu parlamenta debatēm: “Šķiet, ka ASV tiešām ir spērusi soli šai virzienā, uzsākot “*Project Biochild*”, bet nav gluži skaidrs, kas notiek ES. Vai Padome varētu nosaukt pasākumus, kurus veic gan ES iekšienē, gan sadarbībā ar ASV un citām trešajām valstīm, lai atbiedētu uz iespējamiem kritiskajiem bioterorisma radītajiem draudiem sabiedrības veselībai?” 2004. gada 2. jūlijā ASV prezidents Džordžs Bušs parakstīja likumu par projekta “Bioloģiskais vairogs” (“*Project Bioshield Act*”) realizāciju, kurš paredzēja izlietot no 2004.–2013. gadam 5,6 miljardus dolāru medikamentu un vakcīnu rezervju izveidošanai bioloģisku, ķīmisku ieroču uzbrukuma gadījumam. Projekta realizācijas laikā tika iepirktas 50 miljoni vakcīnu devas. Jaunais likums garantēja arī stabilu noieta tirgu farmācijas kompānijām, kuras veic izpēti, izstrādi un realizāciju masu iznīcināšanas ieroču pretlīdzekļus. Saskaņā ar Padomes lēmumu tika izveidots Kopienas Civilās aizsardzības mehānisms.⁴¹⁶ 2007. gadā tika atjaunota šī mehānisma tiesiskā bāze un izveidots un izveidots Civilās aizsardzības finanšu instruments.⁴¹⁷ Eiropas Savienības Solidaritātes fonds (ESSF) izveidots, lai reaģētu lielu dabas katastrofu gadījumā un izrādītu solidaritāti katastrofās cietušajiem Eiropas reģioniem. Fondu izveidoja pēc plašiem plūdiem, ko Viduseiropas valstis piedzīvoja 2002. gada vasarā. Kopš fonda izveidošanas tā līdzekļi izmantoti, lai novērstu 56 dažādu dabas katastrofu sekas, tostarp tādas, ko izraisījuši plūdi, mežu ugunsgrēki, zemestrīces, vētras un sausums. Līdz šim palīdzība sniegta 23 Eiropas valstīm, un tās kopējais apjoms ir vairāk nekā 3,6 miljardi eiro. Ar pašreizējo fondu ir ārkārtīgi grūti vai pat neiespējami reaģēt uz lielām krīzēm, kas nav dabas katastrofas, kā redzams tādos gadījumos kā sprādziens Banskofas naftas bāzē vai terorisma akti Madridē (2004. g.) un Londonā (2005. g.). Tāpat nav iespējams arī nodrošināt Solidaritātes fonda palīdzību, ja ir radusies nopietna krīze saistībā ar veselības aprūpi – tādas epidēmijas kā SARS

⁴¹⁵ “Zaļā grāmata par biosagatavotību.” Eiropas Komisija, 11.07.2007.

⁴¹⁶ Padomes Lēmums 2001/792/EK, Euratom.

⁴¹⁷ Padomes Lēmums 2007/162/EK, Euratom.

izplatība Eiropā vai kodolkatastrofas gadījumā, kas viegli varētu pārsniegt atsevišķo valstu reaģēšanas spējas.⁴¹⁸ Komisija 2005. gadā iesniedza tiesību akta priekšlikumu par jaunu ES solidaritātes fonda regulu. Priekšlikuma pamatā bija pašreizējā fonda darbības paplašināšana, lai ļautu Kopienai reaģēt tādu katastrofu gadījumos, kas nav dabas katastrofas – rūpnieciskas avārijas, cilvēku izraisītas katastrofas, draudi sabiedrības veselībai un nopietni terora akti. Lielākā daļa dalībvalstu Padomē 2006. gadā iebilda pret visiem jaunajiem elementiem priekšlikumā, īpaši vērtējot potenciālo ietekmi uz budžetu.

Latvija

Latvijas Nacionālās drošības koncepcijā par iespējamiem bioterorisma draudiem noteikts: “Turpretī terora aktu iespējamību, izmantojot ķīmiskas, bioloģiskas vai radioaktīvas vielas, raksturojama kā ļoti minimāla”.⁴¹⁹ Latvijas normatīvos aktos nav definēts bioterorisms un konkretizēti pasākumi tā nepieļaušanai un iespējamo seku likvidācijai.

Civilās aizsardzības likuma 3. pantā “Katastrofas” 2. punktā noteikts:

“2) cilvēku izraisītās katastrofas:

- a) tehnogēnās katastrofas (piemēram, ražošanas avārijas ar ķīmisko, radioaktīvo un bioloģiski aktīvo vielu noplūdi, ugunsgrēki ēkās un tautsaimniecības objektos, sprādzieni, transporta avārijas, dambju pārrāvumi, komunālo un enerģētisko tīklu pārrāvumi, ēku un būvju sabrukšana);
- b) sabiedriskās nekārtības un terora akti.”⁴²⁰

Valsts civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi :

- “1) veikt katastrofu pārvaldīšanu;
- 2) sniegt palīdzību katastrofās cietušajiem;
- 3) samazināt katastrofu radīto un iespējamo kaitējumu īpašumam un videi.”⁴²¹

Valsts civilās aizsardzības plānā pie apdraudējumiem, ko rada terorisms, akcentēti arī bioloģiskie draudi: “Īpaši negatīvas sekas potenciāli var radīt teroristisks uzbrukums, pielietojot ķīmiskas, bioloģiskas vai radioaktīvas vielas.”⁴²² Plānā pie apdraudējumiem ar līdzīgiem seku likvidācijas pasākumiem var attiecināt bīstamo vielu noplūde un bīstamu infekcijas slimību ar ievērojamu un grūti kontrolējamu infekcijas izplatīšanās potenciālu uzliesmojumi un masveida saindēšanās. Latvijas Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests 2013. gadā sagatavoja “Bioterorisms–vispārīga informācija iedzīvotājiem rīcībai draudu gadījumā”, kurā ietverti ieteikumi personu rīcībai bioterorisma draudu, aizdomīgu sūtījuma pa pastu saņemšanas gadījumā.⁴²³ Materiāls sagatavots, balstoties uz Eiropas Komisijas un ASV “Slimību profilakses un kontroles centra” informāciju.

⁴¹⁸ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu Komitejai un Reģionu Komitejai “Eiropas Savienības Solidaritātes fonda nākotne”, 06.10.2011.

⁴¹⁹ Saeimas 2011.gada 10.marta paziņojums “Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu”, “Latvijas Vēstnesis”, 45(4443), 22.03.2011.

⁴²⁰ Civilās aizsardzības likums, “Latvijas Vēstnesis”, 171(3539), 26.10.2006.

⁴²¹ “Civilās aizsardzības likums,” “Latvijas Vēstnesis”, 171(3539), 26.10.2006

⁴²² Ministru Kabineta 2011. gada 9. augusta rīkojums Nr.369., “Valsts civilās aizsardzības plāns”.

⁴²³ www.nmpd.gov.lv

5.2.7. Pretdarbība terorismam krīzes situācijās

Solidaritātes klauzula⁴²⁴

“Nevienas dalībvalsts rīcībā nav visi līdzekļi, resursu un zināšanas, lai efektīvi risinātu jebkāda veida īpašas vai plaša mēroga krīzes situācijas, kurām ir vajadzīga īpaša intervence. Tādēļ ir ārkārtīgi svarīgi, lai katra dalībvalsts varētu lūgt palīdzību citai dalībvalstij”.⁴²⁵ Saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienības darbību (turpmāk LESD) Savienībai un dalībvalstīm jādarbojas kopīgi, ievērojot solidaritāti, ja dalībvalsts ir teroristu uzbrukuma vai arī dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuris. LESD 222.pantā ir iekļauts noteikums par “solidaritātes klauzulu”:

“ VII sadaļa SOLIDARITĀTES KLAUZULA 222. pants

1. Savienība un tās dalībvalstis darbojas kopīgi un, ievērojot solidaritāti, ja dalībvalsts ir teroristu uzbrukuma vai arī dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuris. Savienība mobilizē tās rīcībā esošos līdzekļus, tostarp dalībvalstu piedāvātos militāros resursus, lai:

- a) - novērstu terorisma draudus dalībvalstu teritorijās;
 - aizsargātu demokrātiskās iestādes un civiliedzīvotājus no iespējamām teroristu uzbrukumiem;
 - palīdzētu dalībvalstij tās teritorijā teroristu uzbrukuma gadījumā pēc tās politisko iestāžu lūguma;
- b) - palīdzētu dalībvalstij tās teritorijā dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas gadījumā pēc tās politisko iestāžu lūguma.

2. Ja dalībvalsts kļūst par teroristu uzbrukuma vai dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuri, pārējās dalībvalstis tai palīdz pēc tās politisko iestāžu lūguma. Šajā nolūkā dalībvalstis Padomē koordinē savu darbību.

3. Minētās solidaritātes klauzulas īstenošanas kārtību Savienībā nosaka ar lēmumu, kuru pieņem Padome, pamatojoties uz Komisijas un Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos kopēju priekšlikumu. Ja šis lēmums saistīts ar militāriem un aizsardzības jautājumiem, Padome to pieņem saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 31. panta 1. punktu. Par to informē Eiropas Parlamentu.

Piemērojot šo punktu un neskarot 240. pantu, Padomei palīdz Politikas un drošības komiteja, ko atbalsta kopējās drošības politikas un aizsardzības politikas sakarā izveidotās struktūras, kā arī 71. pantā minētā Komiteja, kas vajadzības gadījumā sniedz kopīgus atzinumus.

4. Eiropadome regulāri izvērtē draudus Savienībai, lai Savienība un tās dalībvalstis varētu efektīvi rīkoties.”⁴²⁶

ES dalībvalstis ir deklarējušas stingru apņemšanos, ka dalībvalstīm ir jāapkopo visi to rīcībā esošie instrumenti, lai teroristu uzbrukuma gadījumā sniegtu palīdzību dalībvalstij tās teritorijā pēc tās politisko iestāžu lūguma. Sākums valstu sadarbībai Eiropā bija Līgums starp Beļģijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti un Austrijas Republiku par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši apkarojot terorismu, pārrobežu noziedzību un nelegālo

⁴²⁴ Klauzula –īpašs, ierobežojošs noteikums(līgumā, rezolūcijā, deklarācijā). “Svešvārdu vārdnīca”, Norden AB, 1999.

⁴²⁵ Padomes Lēmums 2008/617/TI 2008.gada 23.jūnijs. “Par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās”.

⁴²⁶ “Līgums par Eiropas Savienības darbību”, “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”.30.03.2010.

migrāciju⁴²⁷ ("Prīmes līgums", dažkārt tiek lietots nosaukums Šengenas III nolīgums). Prīmes konvencija bija vairāku ES dalībvalstu reakcija uz 2004. gada teroristu sarīkotajiem sprādzieniem vilcienos Madridē, kuros gāja bojā 191 cilvēks. Reaģējot uz vairāku dalībvalstu ieinteresētību pievienoties nolīgumam, Vācija savas Padomes prezidentūras laikā 2007. gadā ierosināja to pārveidot par ES instrumentu. 2008. gada Prīmes lēmumā⁴²⁸, kurš dalībvalstīm bija jārealizē līdz 2011. gada augustam, ir paredzēti noteikumi pārrobežu apmaiņai ar DNS profiliem, pirkstu nospiedumiem, transportlīdzekļu reģistrācijas datiem un informāciju par personām, kas tiek turētas aizdomās par terorisma uzbrukumu plānošanu. Katra dalībvalsts nosaka valsts kontaktpunktu informācijas apmaiņai ar citu valstu kontaktpunktiem. Katra dalībvalsts norīko iestādi, kas nodrošina informācijas apmaiņu. Biroju saraksts tiek publicēts Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī.⁴²⁹ Latvija noteikusi, ka atbildīgās iestādes informācijas apmaiņai ir VP Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Starptautiskās sadarbības biroja SIRENE Latvijas nacionāla nodaļa un Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centra Nacionālās Šengenas informācijas sistēmas nodaļa. "(2) Valsts policijas struktūrvienība – Sirene Latvijas birojs Sistēmu izmanto, lai uzraudzītu iekļaujamo ziņojumu atbilstību Sistēmas darbību regulējošiem normatīvajiem aktiem un veicinātu rīcību, kas nepieciešama tā mērķa sasniegšanai, kura dēļ ziņojumi iekļauti sistēmā".⁴³⁰ Šengenas informācijas sistēma izveidota, lai stiprinātu sabiedrisko kārtību un drošību dalībvalstu teritorijā, nodrošinot informācijas pieejamību kompetentām dalībvalstu institūcijām. Solidaritātes klauzulas īstenošana attiecas uz dažādām ES politikas jomām. Šengenas informācijas sistēma izveidota, lai stiprinātu sabiedrisko kārtību un drošību dalībvalstu teritorijā, nodrošinot informācijas pieejamību kompetentām dalībvalstu institūcijām.

Solidaritātes klauzulas īstenošana attiecas uz dažādām ES politikas jomām:

- ES iekšējās drošības stratēģija;
- Savienības Civilās aizsardzības mehānisms un civilās aizsardzības finanšu instruments;
- ES Solidaritātes fonds;
- veselības aizsardzības iniciatīva attiecībā uz nopietniem pārrobežu veselības apdraudējumiem;
- krīzes reaģēšanas un izvērtēšanas struktūras Eiropas Ārējās darbības dienestā (EĀDD);
- krīzes situāciju koordinācijas mehānisms Padomē.

Klauzula attiecas uz katastrofām un teroristu uzbrukumiem ES teritorijā neatkarīgi no tā, vai tie notiek uz sauszemes, uz jūras vai gaisa telpā. To piemēro neatkarīgi notā, vai krīzes iemesls ir ES teritorijā vai ārpus tās. Klauzula attiecas arī uz kuģiem, kas atrodas starptautiskajos ūdeņos, un lidmašīnām, kas atrodas starptautiskajā gaisa telpā, vai uz kritisko infrastruktūru, arī naftas un gāzes ieguves iekārtām atklātā jūrā, kas ir dalībvalsts jurisdikcijā. Klauzula attiecas uz visām ES līmenī esošajām krīzes reaģēšanas struktūrām. Vairākums attiecīgo struktūru ir

⁴²⁷ *Convention between the Kingdom of Belgium, the Federal Republic of Germany, the Kingdom of Spain, the French Republic, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands and the Republic of Austria on the stepping up of cross-border cooperation, particularly in combating terrorism, cross-border crime and illegal migration*, 27.05.2005.

⁴²⁸ ES Padomes lēmums 2008/615/TI 2008. gada 23. jūnijs "Par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību", "Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis", 06.08.2008.

⁴²⁹ N.SIS II biroju un valstu SIRENE biroju saraksts (2013/c 103/02), "Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis", 09.04.2013.

⁴³⁰ "Šengenas informācijas sistēmas darbības likums", 14.06.2007., "Latvijas Vēstnesis", 102(3678), 27.06.2007.

Komisijā: Iekšlietu, Humānās palīdzības un civilās aizsardzības (ECHO), Veselības un patērētāju aizsardzības (SANCO), Nodokļu politikas un muitas savienības Ģenerāldirektorāti, kā arī ES aģentūrās: Eiropols, Frontex, ECDC, EMSA, EFSA. Attiecībā uz terorisma apkarošanu ir pieejami dažādi instrumenti, kas pastiprina kritisko infrastruktūru aizsardzību enerģētikā un transportā, uzlabo sadarbību starp tiesībaizsardzības iestādēm, pastiprina radikalizācijas novēršanu un ierobežo teroristu pieeju finansējumam, kā arī sprāgstvielām un ķīmiskām, bioloģiskām, radioloģiskām un kodolvielām. Eiropas Ārējās darbības dienestu: ES Izlūkdatu analīzes centrs, ES Militārais štābs, ES Situāciju centrs kompetencē ir situācijas apzināšana, izlūkošana. ES jārīkojas tikai ārkārtas apstākļos un pēc tās dalībvalsts politisko iestāžu lūguma, kura pamatoti uzskata, ka faktiskais vai draudošais teroristu uzbrukums vai dabas vai cilvēku izraisīta katastrofa pārsniedz tās reaģēšanas spējas. Eiropas Savienības dalībvalstu valstu un valdību vadītāji 2004.g. marta Deklarācijā par solidaritāti terorisma apkarošanā ir deklarējuši stingru apņemšanos, ka dalībvalstīm ir jāapkopo visi to rīcībā esošie instrumenti, lai teroristu uzbrukumu gadījumā sniegtu palīdzību dalībvalstij vai valstij, kas pievienojas, tās teritorijā pēc tās politisko iestāžu lūguma.

Lai risinātu krīzes situāciju, dalībvalsts var lūgt palīdzību no citas dalībvalsts īpašas intervences vienības, nepieciešamās palīdzības vai darbības veidu:

- “a) “īpaša intervences vienība” ir jebkura dalībvalsts tiesībaizsardzības iestādes vienība, kas specializējas krīzes situāciju kontrolēšanā;
- b) “krīzes situācija” ir jebkura situācija, kad dalībvalsts kompetentajām iestādēm ir pamatots iemesls uzskatīt, ka pastāv noziedzīgs nodarījums, kas rada nopietnu tiešu fizisku apdraudējumu personām, īpašuma, infrastruktūrai vai iestādēm šajā dalībvalstī;
- c) “kompetentā iestāde” ir valsts iestāde, kas var lūgt un sniegt atļauju īpašo intervences vienību”.⁴³¹

Dalībvalsts var saņemt atbalstu krīzes kontrolē, kā:

- 1) aprīkojums vai tehniskā palīdzība;
- 2) zināšanas vai kompetences;
- 3) reāla darbība dalībvalsts teritorijā (izmantojot ieročus, ja tas prasīts).

Padomes 2008. gada 23. jūnija Lēmuma 2008/617/TI “Par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās” piemērošanu Latvijā reglamentē Latvijas Iekšlietu ministrijas 2009. gada 11. februāra Noteikumi Nr. 9 “Noteikumi par Eiropas Padomes lēmuma 2008/617/TI (2008. Gada 23.jūnijs) “Par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās” piemērošanas kārtību”.

Latvijas Republikas īpašās intervences vienības šo noteikumu izpratnē ir:

- 1) Valsts policijas Pretterorisma vienība “Omega”;
- 2) Valsts policijas Speciālo uzdevumu bataljons (līdz 2011. gadam speciālo uzdevumu bataljons “Alfa”);
- 3) Drošības policijas Pretterorisma centrs.

Pamatojoties uz Drošības policijas priekšnieka vai Valsts policijas priekšnieka sniegto informāciju, lēmumu par atbalsta sniegšanu un Latvijas Republikas īpašo intervences vienību izvietojumu citās ES dalībvalsts teritorijā, pieņem iekšlietu ministrs. Par iekšlietu ministra

⁴³¹ Padomes lēmums 2008/617/TI 2008. gada 23. jūnijs. „Par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās”.

lēmumu Drošības policija nekavējoties informē attiecīgās ES dalībvalsts kompetento iestādi. Arī lēmumu par lūguma nosūtīšanu ES dalībvalstu kompetentajām iestādēm sniegt atļauju šīs dalībvalsts īpašo intervences vienību izvietošanai Latvijas Republikas teritorijā, pieņem iekšlietu ministrs. Pamatojoties uz terorisma draudu analīzi valstī, operatīvo informāciju, drošības policijas priekšnieks informē iekšlietu ministru par nepieciešamību lūgt citas ES dalībvalsts kompetentās iestādes dot atļauju šīs dalībvalsts īpašo intervences vienību izvietošanu Latvijas Republikas teritorijā, lai risinātu krīzes situāciju. 2007. gada aprīlī ar iekšlietu ministra lēmumu Latvija sniedza atbalstu Igaunijai masu nekārtību novēršanā, nosūtot uz Tallinu⁴³² ar ūdensmetēju speciāli aprīkotu transportlīdzekli RTC-6000 ar policijas ekipāžu (pielikums Nr. 3, 119. attēls). Dalībvalsts, kura iesniegusi pieprasījumu, sedz īpašo intervences vienību darbības izmaksas (arī transporta un izmitināšanas). Iesaistītās dalībvalstis nodrošina, ka īpašās intervences vienības piedalās kopīgās teorētiskās un praktiskās mācībās, lai palielinātu spēju novērst krīzes situācijas un reaģēt uz tām, jo īpaši terora aktiem. Pēc 2001. gada 11. septembra uzbrukumiem dalībvalstu visu tiesībsardzības iestāžu īpašās intervences vienības jau ir sākušas sadarbību Policijas vadītāju darba grupas vadībā. Dalībvalstis var piemērot divpusējās vai daudzpusējās vienošanās, kura noslēgtas līdz 2008. gada 23. jūnijam, kā arī slēgt jaunas vienošanās pēc šī datuma, ja noslēgtie līgumi paplašina un papildina 2008. gada 23. jūnija Padomes Lēmumu 2008/615/TI.

“Mēs visi kopā strādājam, lai mazinātu nepieciešamību pēc īpašajām intervences vienībām. Lai arī šīs vienības un sadarbība ir vērtējama pozitīvi, unce profilakses tomēr ir labāka nekā mārciņa ārstēšanas. Es uzskatu, ka koordinētas un efektīvas atbildes reakcijas nodrošināšana būs liels solis pretī tam, lai personas, kuri sagrauj ķīlniekus, teroristi vai bezcerīgi noziedznieki, padomāti divreiz. Tas nozīmē to, ka nevajadzētu radīt nevajadzīgus šķēršļus un mudinājumus apdraudēt mūsu drošību procesuālu noteikumu dēļ.”⁴³³

NATO

NATO Krīzes pārvaldības sistēma izveidota, lai sniegtu Alianses valstīm savlaicīgu un adekvātu palīdzību krīzes situācijā. Sistēma ir kopēja NATO krīzes menedžmenta sastāvdaļa. 5. pants. Puses vienojas, ka bruņotu uzbrukumu vienai vai vairākām no tām Eiropā vai Ziemeļamerikā uzskatīs par uzbrukumu visām dalībvalstīm, un tādēļ tās apņemas, ka šāda uzbrukuma gadījumā katra no tām, izmantojot individuālās un kolektīvās paš aizsardzības tiesības, kas paredzētas Apvienoto Nāciju Organizācijas Hartas 51. pantā, sniegs palīdzību Pusei vai Pusēm, kas pakļautas uzbrukumam, individuāli un kopā ar citām Pusēm, veicot pasākumus, kurus tās uzskata par nepieciešamiem, ieskaitot bruņota spēka pielietošanu, lai atjaunotu un saglabātu Ziemeļatlantijas reģiona drošību. Par jebkādu šādu bruņotu uzbrukumu un visiem pasākumiem, kas tā rezultātā ir veikti, nekavējoties jāziņo Drošības Padomei. Šie pasākumi jāpārtrauc, kad Drošības Padome ir veikusi nepieciešamos pasākumus, lai atjaunotu un saglabātu starptautisku mieru un drošību.

⁴³² 2007. gadā no 26. līdz 28. aprīlim Igaunijā izcēlās masu nekārtības saistībā ar valdības lēmumu pārvietot padomju karavīru mirstīgās atliekas no apbedījuma Tenismegi (Tõnismägi) pakalnā un viņiem par godu uzcelto pieminekli no pilsētas centra uz brāļu kapsētu. Nemieru laikā 1 cilvēks gāja bojā, 50 tika ievainoti, policija aizturēja 1200 cilvēkus.

⁴³³ Marianne Mikko. „Eiropas Kopienų Oficiālais Vēstnesis” 31.01.2008.

5.2.8. Pretterorisma pasākumu izmaksas

Cik izmaksā pretterorisma pasākumi: programmas, datu bāzes, speciālie spēki un tehniskie līdzekļi, apmācība. Starptautiskais terorisms nav dārgs pasākums, atsevišķu terora aktu realizācija neprasa lielus cilvēkresursus un līdzekļus, taču dod iespēju piesaistīt pasaules uzmanību un vājākajiem iebaidīt stiprākos. Kādus līdzekļus sabiedrība gatava novirzīt savai drošībai no terorisma apdraudējuma, vai ieguldījums ir adekvāts. 2004. gada 11. marta uzbrukums Madridē izmaksājis teroristiem EU 8000. Pašnāvnieka spridzekļa izmaksas nepārsniedz 150 USD. Nelielā investīcija dod vidēji 12 bojā gājušos, noteiktas sabiedrības daļas bailes un savu publicitāti. Ieguldīto līdzekļu atdeve vai ieguvums no tiem nav saskatāms cilvēkiem ikdienā. Terora akti vienmēr būs acīmredzama un lēta investīcija radikālajām grupām, kuru darbības mērķis ir sēt paniku un trauksmi. Katrs dolārs, ko iztērēja teroristi, lai organizētu spridzināšanu Londonas metro 2005. gada jūlijā, deva pārsteidzošu atdevi zaudējumu ziņā, kuri pārsniedz 1 270 000 USD, ņemot vērā pašas operācijas izmaksas – 2000 USD. Bieži valdībai jāizvēlas starp ikdienas vajadzībām un pretterorisma pasākumu finansēšanu, kuri sastāda tikai daļu no kopējās valsts drošības. Budžeta līdzekļi ir ierobežoti, un pretterorisma pasākumu finansēšana ir jāpamato ar apdraudējuma analīzi, izlūkdatiem, speciāliem pētījumiem. Piešķirto līdzekļu apjoms ir tiešā saistībā ar paredzamo pretterorisma pasākumu vērienīgumu un kopējo valsts nostāju drošības jomā. Jaunu virzienu finansēšana praksē nozīmē līdzekļu pārdalīšanu, atteikšanos no to virzienu finansēšanas, kuri tiek atzīti par neefektīviem, neaktuāliem un maz perspektīviem. ASV savā budžetā paredz lielus līdzekļus drošībai un cīņai ar terorismu. No 2001. gada (pēdējais ASV budžets, kurš apstiprināts pirms 11.09.2001. uzbrukumiem) līdz 2004. gadam ASV izdevumi aizsardzībai, iekšējai drošībai un starptautiskās politikas realizācijai pieauga vairāk nekā uz 50%: no 354 līdz 547 miljardiem. ASV izdevumi militārajā operācijā pret pašlaik bīstamāko teroristu grupējumu „ISIL” uz 2014. gada 1. oktobri sastāda 424 miljoni dolāru. Aktīvu aviācijas uzlidojumu dienās grupējuma pozīcijām izmaksas sastāda 7,6 miljoni dolāru dienā.⁴³⁴ Pasaule uz teroristu apdraudējumiem atbild ar pastiprinātiem drošības pasākumiem potenciālajiem uzbrukuma objektiem. Kontrole lidostās katru gadu pastiprinās, ieejas vēstniecībās kļūst arvien nopietnāk apsargātas. Svarīgākie objekti tiek sargāti no potenciālajiem spridzinātājiem. Kopš 2001. gada pasaule iztērēja apmēram 70 miljardus dolāru objektu aizsardzības pasākumiem. Tas devis starptautisko uzbrukumu skaita samazināšanos objektiem par 34%, tomēr nav samazinājies bojā gājušo skaits. Teroristi racionāli reaģē uz paaugstinātiem riskiem, gatavojot un realizējot terora aktus, ko rada pastiprināti drošības pasākumi. Viņi koncentrējas uz vieglāk pieejamiem mērķiem, plāno aktus ar lielāku iespējamo upuru skaitu. ASV vēstniecību drošības līmeņa paaugstināšana pēdējos desmit gados, izraisījuši uzbrukumus diplomātiem un vēstniecību personālam citās vietās, kur drošības pasākumi netiek īstenoti. Pasākumi, lai aizsargātu amatpersonas, ir novirzījuši teroristu uzbrukumus uz uzņēmējiem un tūristiem, kā tas notika uzbrukumā Bali salā 2005. gadā. Kopenhāgenas Konsensa ziņojumā par transnacionālā terorisma aprēķiniem norādīts, ka palielinot apdraudēto objektu aizsardzības pasākumus par 25% (izmaksas 75 miljardi USD), teorētiski uzbrukumu skaits varētu samazināties par 25%. Ietaupījums gan varētu sasniegt tikai 21 miljardu USD.⁴³⁵ Aizsardzības izdevumu palielināšana ASV un Eiropā ir izraisījusi jaunus uzbrukumus rietumu interesēm Tuvajos Austrumos un Āzijā, kur mērķi ir vieglāki un islāma fundamentālisti

⁴³⁴ Džons Kirbi, Pentagona preses sekretārs. Reuters.14.10.2014.

⁴³⁵ Kopenhāgenas Konsensa ziņojums “Par transnacionālā terorisma aprēķiniem”. 2013.

var paļauties uz vietējo iedzīvotāju atbalstu. Terorisma apkarošanas politikas attīstības Eiropas Parlamenta Pilsu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja (turpmāk LIBE komiteja) izteica vēlmi saņemt informāciju par Eiropas Savienības terorisma apkarošanas politikas izmaksām. Terorisma apkarošanas jomā kā jebkurā citā pienāk brīdis, kad pieaug nepieciešamība pēc izvērtējuma. 2009. gadā Lielbritānija un Nīderlande pabeidza savas terorisma apkarošanas politikas pārskatīšanu. Atsevišķajās pārskatītajās pozīcijās uzsvars tiek likts uz juridiskajiem aspektiem, citās piemērota plašāka kompleksā pieeja. ES ir aktīvi reaģējusi uz terora draudiem, lai aizsargātu brīvības, drošības un tiesiskuma telpu. Kopš 2001. gada 11. septembra uzbrukumiem Amerikas Savienotajās Valstīs, realizējot dažādus rīcības plānus, ir īstenoti vairāki simti dažādu aktivitāšu gan ES, gan dalībvalstu līmenī, kurās iesaistītas kā valsts iestādes, tā arī privātais sektors. Neskatoties uz šiem plaša mēroga rīcības plāniem, ir pieņemti arī citi saistoši lēmumi tādās jomās kā terorisma finansēšanas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana, aviotransporta pasažieru kontrole, sprāgstvielu drošība, kritiskās infrastruktūras aizsardzība. Atbildēt uz vienkāršu jautājumu: “Cik tas maksā?”, ja runājam par pretterorisma pasākumu kopuma finanšu izmaksām, ar lielu precizitāti nevar. Arī tās izmaksas, kuras izdodas precīzi noteikt, sastāda tikai daļu no lielākās ar drošību saistīto pasākumu kopuma. Turklāt lielākajā daļā Terorisma apkarošanas politikas pasākumu dokumentos iztrūkst, vai netiek norādīta finansiālā informācija. Privātā sektora izmaksas noteikt ir daudz grūtāk – informācija par privātā sektora izmaksām, kas saistītas ar terorisma apkarošanas pasākumiem, ir fragmentāra un gandrīz nav pieejama, turklāt iesaistītajām personām lielākoties nav zināms ar konkrētiem ES Terorisma pasākumiem saistīto izmaksu apmērs. “Eiropas Parlamenta LIBE komiteja norādīja, ka jāveic plašs pētījums par pašreizējās ES terorisma apkarošanas politikas izmaksām, kura rezultāti jāapkopo piezīmē, iekļaujot tajā aktuālo informāciju par terorisma apkarošanas pasākumu izmaksām. Ņemot vērā to, ka pašreizējās ES terorisma apkarošanas politikas izmaksas ir maz pētītas un ka attiecīgie izdevumi jāanalizē vairākās jomās, kā arī, ņemot vērā problēmas, ar kurām nākas saskarties, iegūstot visus attiecīgos datus un informāciju un saistot izdevumus ar terorisma apkarošanas politiku, attiecīgā pētījuma rezultāti ir uzskatāmi par “uz zināšanām balstītu minējumu”. Aprēķinos vai aplēsēs ir ņemti politikas izdevumi, kas ietver terorisma apkarošanas darbības vai kuras ir saistītas ar terorisma apkarošanu. Nav ņemti vērā atsevišķu dalībvalstu izdevumi. Turklāt šajā informatīvajā piezīmē tikai sniegta informācija par ES terorisma apkarošanas politikas radīto izmaksu ES un privātajam sektoram provizoriskiem aprēķiniem, un nav analizēta nedz šīs politikas efektivitāte, nedz arī izdevumu lietderīgums un izdevumu pamatotība.”⁴³⁶

Lai pētījuma formā izvērtētu terorisma apkarošanas izdevumus, jāņem vērā sekojošos faktorus:

1. Grūti precīzi nodalīt pretterorisma pasākumus no citiem vispārējiem drošības pasākumiem. Vairums terorisma pasākumi ir saistīti ar citiem drošības pasākumiem (vai citi pasākumu izriet no pretterorisma pasākumiem).

2. Praktiski nepastāvot ekskluzīviem pretterorisma pasākumiem, daudziem šiem pasākumiem piemīt duāls izmantošanas raksturs. Tas ir raksturīgi arī finansēšanas avotiem – pasākumi vienā laikā tiek finansēti no vairākām programmām, kuras tiek izmantotas arī citiem mērķiem, piemēram, “ES Stratēģija uz zināšanām balstīta ekonomika”.

⁴³⁶ “ES terorisma apkarošanas pasākumu paredzētās izmaksas”, Eiropas Parlaments. Iekšpolitikas Ģenerāldirektorāta Politikas departaments. 2011.

3. Lielākā daļa terorisma apkarošanas pasākumu tiek īstenoti dalībvalstu līmenī. Pretterorisms ir nacionālās drošības nozare, kura ir dalībvalstu atbildība. ES aģentūras ir iesaistītas pretterorisma pasākumu īstenošanā mazākā mērā nekā ar organizētās noziedzības izpausmēm: narkotiku aprite, cilvēku tirdzniecība u.c.

ES dzīvo aptuveni 500 miljoni iedzīvotāji un tā ir lielākā ekonomika pasaulē. 2010. gadā Eiropas Komisijas budžets sasniedza 122,9 miljardus eiro. Tas ir relatīvi maz salīdzinājumā ar nacionālajiem budžetiem – aptuveni 1% no ES kopējā IKP tiek tērēts ES līmenī, salīdzinot ar kopīgiem publiskajiem izdevumiem dalībvalstu līmenī, kas vidēji sasniedz no 45–50% ES teritorijā. ES kopējās Terorisma apkarošanas pasākumu tiešās izmaksas laika posmā no 2002. gada līdz 2009. gadam ir palielinājušies no, aptuveni, 5,7 miljoniem eiro 2002. gadā līdz, aptuveni, 93,5 miljoniem eiro 2009. gadā.⁴³⁷ Eiropas Parlamenta Politikas Departamenta Pētījumā “Par ES terorisma apkarošanas pasākumu paredzētās izmaksas 2011.”⁴³⁸ iekļauti izdevumi pēc politikas programmām, kuras attiecas vai izriet no cīņas ar terorismu ES līmenī: civilā aizsardzība, transports, enerģētika, kritiskās infrastruktūras aizsardzība, ķīmiskā, bioloģiskā, radioloģiskā un kodolieroču aizsardzība. Pētījumā iekļautas ES aģentūru Eiropols un Eurojust pretterorisma pasākumu izmaksas. No ES aģentūrām netika ņemti vērā *CEPOL* un *FRONTEX*. *FRONTEX* aktivitātes veicina drošību Šengenas zonā, un attiecīgi netiešā veidā šīs aktivitātes veicina arī cīņu pret terorismu, taču galvenā misija un vienīgais mērķis ir koncentrēties uz robežu pārvaldīšanu un cīņu ar nelegālo migrāciju. *CEPOL* gadījumā terorisma apkarošanas aktivitātes ir pārāk nenoīmīgas, lai tās iekļautu kopīgo izmaksu aprēķinā. Pētījumā iekļauti ietvarprogrammās paredzētie līdzekļi, pētniecības finansēšana un ikgadējie granti. Kā atsevišķa izdevumu sadaļa pētījumā iekļauta IT Sistēmu uzturēšana un atjaunošana:

- Šengenas informācijas sistēma (SIS);
- Vīzu informācijas sistēma (VIS).

2004. un 2005. gadā SIS tika pielāgots izaicinājumiem, kurus rada cīņa ar terorismu. Eiropadomes 2005. gada 7. marta secinājumos teikts, ka VIS ir nozīmīga, lai “varētu pilnībā sasniegt mērķi uzlabot iekšējo drošību un stiprināt cīņu ar terorismu.” Informācijas sistēmu dati ir pieejami Europol, Eurojust un nacionālajām tiesībsardzības institūcijām. Izmaksas privātajā sektorā: aviācija, žurniecības nozare, telekomunikāciju operatori un ISP (datu saglabāšana), finanšu sektors – netika iekļautas kopīgajā summā, jo iegūtā finansiālā informācija ir minimāla. ES budžeta sadaļā 3A “Brīvība, drošība un tiesiskums” nozares finansējums 2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējās finanšu perspektīvas pēdējo gadu (2006. gads), palielinājās par 163%. Arī migrācijas pārvaldīšanas mērķiem paredzētie līdzekļi palielinājās par 117%, sabiedriskās kārtības nodrošināšanai ikdienas režīmā (zemākajā līmenī) palielinājās par 967%.

ES aktīvi reaģēja uz terorisma draudiem, nodrošinot brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, pieņemot rīcības plānus:

- ES pret terorismu rīcības plāns (21.09.2001.);
- ES CBRN rīcības plāns (20.12.2003.);
- ES pret terorisma rīcības plāns (17.06.2004.);
- ES Stratēģija radikalizācijas apkarošanai un iesaistīšanai terorismā (24.11.2005.);
- ES pret terorisma stratēģija (30.11.2005.);
- ES programma par terorisma un citiem ar drošības saistītajiem riskiem (12.02.2007.).

⁴³⁷ “ES terorisma apkarošanas pasākumu paredzētās izmaksas”,

Eiropas Parlaments. Iekšpolitikas Ģenerāldirektorāts. Politikas departaments, 2011.

⁴³⁸ <http://www.europarl.europa.eu/studies>

Plāni tika īstenoti caur simtiem dažādiem pasākumiem gan ES, gan dalībvalstu līmenī, iesaistot kā valsts resursus, tā privāto sektoru. Papildus minētajiem plāniem tiek pieņemti un finansēti lēmumi par pasākumiem terorisma finansēšanas un naudas atmazgāšanas jomā, aviosatiksmes drošības nozarē, ieroču un sprāgstvielu aprites ierobežošanā, kritiskās infrastruktūras objektu aizsardzības jomā. Vienlaicīgi ES budžeta vairākās pozīcijās paredzēja līdzekļus, lai veicinātu pētījumus drošības jomā. Laika posmā no 2007. līdz 2013. gadam papildus pasākumu budžeti sasniedza 2,2 miljardus eiro (*CIPS*, *ISEC*, septītā ietvarprogramma). Skaitļi ir lieli, taču tā ir tikai neliela daļa no dalībvalstu un privātā sektora tēriņiem pretterorisma pasākumiem. Saskaņā ar *OECD*⁴³⁹ datiem 2006. gadā ES dalībvalstis vidēji iztērēja starp 1% un 2,5% no IKP sabiedriskajai kārtībai un drošības pasākumiem. Terorisma apkarošanas pasākumiem aviācijas satiksmē ES 2004. gadā iztērējusi 43 miljardus dolāru (t.sk. privātie operatori 1,3 miljardus dolāru). Saskaņā ar ES daudzgadu finanšu shēmu 2007.–2013. gadam tika izveidota Vispārējā programma “Drošība un brīvības garantēšana”. Tās galvenais mērķis bija nodrošināt efektīvu operatīvo sadarbību cīņā pret terorismu, ieskaitot tā sekas, organizēto noziedzību un noziedzību vispār, atbalstīt izlūkdatu nodrošināšanu Eiropas līmenī un veicināt noziedzības un terorisma novēršanu, lai stiprinātu drošas, uz tiesiskumu balstītas sabiedrības dzīvi. Vispārējo programmu veidoja divi dažādi tiesību instrumenti :

1. Ar Padomes Lēmumu 2007/125/TI tika izveidota īpaša programma “Noziedzības profilakse un apkarošana” (turpmāk „īpaša programma ISEC”). Komisija *ISEC* ietvaros ir izmantojusi aptuveni 10 miljonus eiro deradikalizācijas programmām. No *ISEC* līdzekļiem Komisija ir finansējusi daudzus projektus, kas vērsti uz to, lai uzlabotu zināšanas par radikalizācijas procesu un īpašas zināšanas par to, kā izstrādāt efektīvus novēršanas pasākumus.

2. Ar Padomes Lēmumu 2007/124/EK, Euratom tika izveidota īpaša programma “Terora aktu profilakse, gatavība tiem un to seku pārvarēšanā” (turpmāk „īpaša programma CIPS”).

Latvijas iestādes no ES vispārējās programmas “Drošības un brīvību garantēšana” īpašās programmas “Noziedzības profilakse un apkarošana” kopumā ir saņēmušas 5 371 474 eiro. Latvijai ir apstiprināti 19 projekti, no kuriem 2007.–2010. gada programmu ietvaros pabeigti 13. 2011.–2012. gada programmu projekti ir realizācijā. Taču Latvija nav saņēmusi nevienu projektu īpašās programmas “Terora aktu un citu ar drošību saistītu risku profilakse, gatavība tiem un to seku pārvarēšana” ietvaros.⁴⁴⁰ 2006. gadā ES tika izveidots Stabilitātes instruments (turpmāk SI), kas dod iespēju mērķtiecīgi novirzīt līdzekļus, lai palīdzētu īstenot ES vispusīgu pieeju krīžu un drošības apdraudējumu novēršanai, risināšanai un to seku mazināšanai visā pasaulē.⁴⁴¹ Padomes Regulas (EK) Nr. 1717/2006 3. pantā paredzēts “atbalsts, ko sniedz krīzes vai iespējamās krīzes situācijā”. Tas var ietvert reaģēšanu uz nopietnām politiskām un konfliktu situācijām, smagām dabas katastrofām un dažreiz uz abu šo gadījumu apvienojumu. Ja paveras iespējas krīžu novēršanai, atrisināšanai un to seku mazināšanai, šādu SI palīdzību sniedz tūlītēju ārkārtas palīdzības pasākumu veidā, ko izmanto tikai tādos gadījumos, kad nevar pietiekami ātri vai pienācīgi izmantot ārējās palīdzības instrumentus. Maksimālais palīdzības ilgums 18 mēneši, ar paātrinātām pieņemšanas un īstenošanas procedūrām attiecībā uz programmām, kuru budžets nepārsniedz 20 miljonus eiro.

⁴³⁹ *Organisation for Economic Co-operation and Development.*

⁴⁴⁰ IeM Informācija. <http://www.iem.gov.lv/lat/> [skatīts 12.12.2013.]

⁴⁴¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula(EK) Nr.1717/2006 “Ar ko izveido Stabilitātes instrumentu”, 2006. gada 15. novembris.

ES terorisma apkarošanas kopējo izmaksu galvenā sastāvdaļa ir finansēšanas programmas

Programmas nosaukums/darbības periods/budžets visam periodam	Programmas mērķis	Iespējamie finansējuma saņēmēji
1. Programma “Drošība un brīvības garantēšana”. 2007.–2013. 745 milj.EUR		
1.1. Īpašā programma ”Noziedzības profilakse un cīņa pret noziedzību”. 2007.–2013. 597,6 milj. EUR	Nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību, novēršot un apkarojot organizētu un citādu noziedzību, jo īpaši terora aktus, cilvēku tirdzniecību, nelikumīgu narkotiku un ieroču tirdzniecību, korupciju un krāpšanu	Tiesību aizsardzības iestādes, citas valsts un/vai privātās struktūras, vietējās, reģionu un valsts iestādes, sociālie partneri, universitātes, statistikas biroji, NVO.
1.2. Īpašā programma “Terora aktu un citu ar drošību saistītu risku profilakse, gatavība tiem un to seku pārvarēšana”. 2007.– 2013. g. 137,4 milj. EUR	Aizsargāt iedzīvotājus un kritisko infrastruktūru no teroristu uzbrukumiem un citiem ar drošību saistītiem starpgadījumiem.	Struktūras un organizācijas, kam dalībvalstīs ir juridiskas personas statuss, NVO. Starptautiskajos projektos trešās valstis un starptautiskās organizācijas var piedalīties kā partneri, bet tās nedrīkst iesniegt savus projektus.

SI Regulas 4. pantā paredzēts šā instrumenta plānojams komponents, kas apver ilgāka termiņa SI programmas trijās galvenajās jomās:

- draudi drošībai un drošumam starpreģionu kontekstā (4. pants 1.punkts);
- riska mazināšana saistībā ar ķīmiskiem, bioloģiskiem, radioloģiskiem materiāliem un kodolmateriāliem (4. panta 2. punkts);
- pirmskrīzes un pēckrīzes kapacitātes veidošana (4. panta 3. punkts).⁴⁴²

Laika posmā no 2007.–2012. gadam, izmantojot *SI* komponentu īsternīņa reaēēšanai krīzes situācijās, 243 krīzes pasākumiem, kuri īstenoti aptuveni 70 valstīs vai reēionos visā pasaulē, pieēķirti 872 miljoni eiro. Šajā periodā *SI* ilgtermiņa plānotājiem pasākumiem (draudi likumībai un kārtībai, riska mazināšana saistībā ar *CRBN*, krīzes reaēēšanas pasākumi) pieēķirti aptuveni 403,8 miljoni eiro. Kopīgais pieejamais *SI* budēžs 2012. gadā 286,1 miljonu eiro, 2007.–2012. gada asīgnētais budēžs 1,26 miljardi eiro. Programmas, ko izstrādā saistībā ar starpreēģionāliem apdraudējumiem, ir vērstas uz kapacitātes veidošanu. Sadarbība aptver dažādas jomas-nelegālās tirdzniecības, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un organizētās noziedzības apkarošanu kokaīna un heroīna tirdzniecības marēšrutos; ēaujamieroču un sprāgstvielu nelegālo tirdzniecību; jūras satiksmes droēšības uzlabošanu kritiskajos jūras marēšrutos un kapacitātes veidošanu terorisma skartos reēionos. 2012. gadā minētajiem pasākumiem asīgnēti 22 miljoni eiro. *SI* ietvaros īstenoti vairāki terorisma novērēšanas un apkaroēšanas projekti, kas dod ieguldījumu starptautiskajos terorisma apkaroēšanas centienos, tostarp veicina ANO stratēēģijas īstenošanu. ES iesaistījās reēģionālas sadarbības veicināēšanas pasākumos Āfrikā, kapacitātes veidošanu Nīēērijā un Maurītānijā. 2012. gadā tika turpinās projekts *Contre Terrorism Sahel*, tika sāēkts pētījums par Nīēērijā bāēēto grupējumu *Boko Haram*. Lai uzlabotu Pendēžabas

⁴⁴² Eiropas Komisijas “2012. gada ziņojums par stabilitātes instrumentu”, Brisele, 26.07.2013.

krimināltiesību sistēmu, notiek sadarbība ar Pakistānu. Dienvidaustrumāzijā *SI* ir iesaistīts ES un UNODS (ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs) kopīgajā terorisma apkarošanas iniciatīvā, kuras budžets ir 2 miljoni eiro. Kibernoziedzība ir samērā jauna kopēja apdraudējuma izpausme, šos apdraudējumus vairs nav iespējams efektīvi risināt, nekontrolējot datorvidi. Kopēji ar Eiropas Padomi EK 2012. gadā noformulēja projektu ar budžetu 3 miljoni eiro, kura mērķis ir veicināt pievienošanos Budapeštas konvencijai⁴⁴³ un tās īstenošanu, kā arī palielināt tiesībsardzības un tiesu iestāžu spējas. Vairums kritiskā infrastruktūras vadības sistēmu ir pieslēgtas tīklam, kibernetiskā uzbrukums svarīgiem informācijas un komunikāciju tehnoloģiju tīkliem vai nozīmīgs netīšs to darbības pārtraukums var potenciāli radīt milzīgas destabilizējošas sekas. *SI* ietvaros asināti 1,5 miljoni eiro starpreģionu sadarbībai un starptautisko standartu īstenošanai risku apzināšanas, neaizsargātības analīzes, sagatavotības ārkārtas situācijām, trauksmes gatavības un seku pārvarēšanas jomās. *SI* ietvarā realizēti 13 pasākumi ar budžetu 19 miljoni eiro riska mazināšanai saistībā ar ķīmiskiem, bioloģiskiem, radioloģiskiem materiāliem un kodolmateriāliem (CBRN). Kopenhāgenas Konsensa centra direktora Bjorna Lomborga (*Bjorn Lomborg*) publikācijā, kurā viņš analizē pasaules lielākās problēmas un norāda uz risinājumiem, kas ir efektīvi no izmaksu viedokļa, pētījumā norādīts, ka valstis tērē pārāk daudz līdzekļu pasākumiem, kas novirza uzbrukuma risku, nevis samazina to.⁴⁴⁴ Teroristi rīkojas ar noteiktu prognozējamību, Valdību rīcība, lai aizsargātu vienu notikuma vietu, vienkārši liek teroristiem izvēlēties kādu citu mērķi. Metāla detektoru uzstādīšana starptautiskajās lidostās 1973. gadā bija novedusi pie tūlītēja un ilgstoša lidmašīnu aizdzīšanas gadījumu skaita samazinājuma. Tajā pašā laikā būtiski palielinājies ķīlnieku sagrābšana un citi incidenti, kas rezultātā vēl lielāku upuru skaitu. Metāla detektoru uzstādīšana deva neparedzētas sekas, kas izraisīja vēl lielāku asins izliešanu. Dažu mērķu padarīšana par “spēcīgākiem” vienkārši rosina teroristus mainīt savu mērķi. Lai pretterorisma pasākumi būtu efektīvi, tiem ir jāapgrūtina visu veidu terora aktu izpilde vai arī jāsamazina teroristu resursi. Lielākā daļa mūsdienu pretterorisma iniciatīvu pilnā apjomā nepanāk ne vienu, ne otru. Valstis turpina uzturēt augstus izdevumu līmeņus tādā jomā, kur izmaksas ir tik milzīgas un ieguvumi tik mazi, politikas apsvērumu dēļ un iespējas novērst ekstremālus riskus. Cilvēki dabiski pārāk saasināti reaģē uz katastrofāliem notikumiem ar ļoti zemu iespējamības pakāpi tā vietā, lai gatavotos gadījumiem ar lielāku iespējamību un mazākiem zaudējumiem. Transporta drošības izmaksas var būt visai ievērojamas, un pašlaik tās lielā mērā sedz lietotāji. EK uzskata, ka vispār pretterorisma pasākumu publiskais finansējums transporta nozarē nav uzskatāms par valsts atbalstu, jo tas ir saistīts ar tipisku publiskas institūcijas pilnvaru īstenošanu. Taču jāņem vērā, ka dalībvalstu dažādie finansēšanas mehānismi un pieejas neviendabīgums var izraisīt konkurences kropļojumus. EK priekšsēdētāja vietnieks Žaks Barro paziņoja: “Iedzīvotāju aizsardzībai pret teroristu uzbrukumiem joprojām ir jābūt galvenajai prioritātei, taču nekropļojot konkurenci.” Kopienas iekšienē veikto lidojumu apdrošināšana veido 1–2% no vidējās biļešu cenas. Ir divi finansēšanas modeļi: centralizētais, kur apdrošināšanu galvenokārt finansē valsts, un decentralizācijas modelis, kur par drošību rūpējās lidostas iestādes. Tomēr abos gadījumos galu galā pasažieris, maksājot nodokļus vai lidojumu drošības maksu, ir galvenais drošības finansētājs. Absolūtie skaitļi attiecībā uz ieguldījumu drošībā uz katru jūras kuģi ir lieli (vidēji aptuveni 100 000 eiro), tā ir tikai neliela ieguldījuma daļa (0,0006-0,015%).

⁴⁴³ Konvencija “Par Kibernoziedzumiem”, Budapešta, 23.11.2000.

⁴⁴⁴ *Bjorn Lomborg “The Economics of Violence”, 17.09.2014.,*

<http://www.project-syndicate.org/commentary/bj-rn-lomborg-shows-that--in-terms-of-global-welfare-costs--wars-are-the-least-of-our-problem> [skatīts 13.10.2014.]

Attiecībā uz ostas iekārtām ir liela ieguldījumu atšķirība atkarībā no iekārtas darbības specifikas, piemēram, daudzfunkcionālās un konteineru iekārtas. Izdevumus sedz galvenokārt ostas pārvaldes un uzņēmēji. Eiropas zināšanu centra izveidošanai un tā turpmākai darbībai Eiropas Komisija no 2014. līdz 2017. gadam budžetā paredz 20 miljonu eiro.

6. TERORISMA NOVĒRŠANAS SISTĒMA UN TĀS OPTIMIZĀCIJAS PERSPEKTĪVAS LATVIJĀ

6.1. Nacionālās drošības koncepcija terorisma novēršanas kontekstā

Latvijā nacionālās drošības sistēmu un tās uzdevumus nosaka Nacionālās drošības likums, kurā noteikts, ka nacionālās drošības sistēmu veido valsts varu un pārvaldi realizējošas institūcijas un Latvijas pilsoņi, kam likums deleģē pienākumus un tiesības nacionālās drošības jomā noteiktas kompetences ietvaros. Nacionālās drošības sistēmas uzdevums ir savlaicīgi prognozēt un novērst valsts iekšējo un ārējo apdraudējumu, garantēt valsts aizsardzību, sabiedrības drošību un tās demokrātisku attīstību, kā arī izstrādāt vienotu, sistēmisku nacionālās drošības politiku, saskaņoti un mērķtiecīgi visos valsts pārvaldes līmeņos izpildīt tās noteiktos tiesiskos, ekonomiskos, sociālos, militāros, drošības un citus pasākumus. Nacionālās drošības sistēmai jāspēj nodrošināt efektīvu vadību valsts apdraudējuma situāciju pārvarēšanai.

Terorisms ir viens no nacionālās drošības apdraudējumiem.

“(1) Nacionālā drošība ir valsts un sabiedrības īstenotu vienotu, mērķtiecīgu pasākumu rezultātā sasniegts stāvoklis, kurā ir garantēta valsts neatkarība, tās konstitucionālā iekārta un teritoriālā integritāte, sabiedrības brīvas attīstības perspektīva, labklājība un stabilitāte.

(2) Nacionālās drošības garantēšana ir valsts pamatpienākums.”⁴⁴⁵

(3) Nacionālās drošības sistēmas darbība balstās uz civilmilitāro sadarbību. Civilmilitārā sadarbība ir plānota un saskaņota valsts pārvaldes iestāžu, sabiedrības un Nacionālo bruņoto spēku darbība valsts apdraudējuma pārvarēšanai. Civilmilitārās sadarbības pamatprincipi ir efektīva savstarpējās sadarbības koordinācija, vienota izpratne par kopējiem mērķiem un dalīta atbildība par mērķu sasniegšanas rezultātiem”.⁴⁴⁶

Uz apdraudējuma analīzes pamata 2011. gadā ir sagatavota un Saeimas apstiprināta “Nacionālā drošības koncepcija”.⁴⁴⁷ Koncepcijā ir atsevišķi nodalīti valsts apdraudējumi, ko rada valsts mēroga dabas katastrofas: vētra, intensīvas lietusgāzes vai intensīva snigšana, zemestrīces, plaši plūdi; tehnogēnās avārijas; rūpnieciskās avārijas, bīstamo vielu noplūde; bīstamas infekcijas slimības; paaugstinātas bīstamības ugunsgrēki; sabiedriskās nekārtības. Šie riski un apdraudējumi apzināti “Valsts civilās aizsardzības plānā”⁴⁴⁸, seku pārvarēšana tiek realizēta civilās aizsardzības sistēmas ietvaros. Tomēr arī “Civilās aizsardzības likuma” 3. panta 2. daļā – cilvēku izraisītas katastrofas – ir iekļauta katastrofa terora akts: “b) sabiedriskās nekārtības un terora akts.”⁴⁴⁹ Arī “Valsts civilās aizsardzības plānā” iekļauts 28. pielikums “Terora akti”, kurā noteiktās darbības ir pretrunā ar citos normatīvajos aktos paredzēto kārtību terorisma draudu līmeņa izsludināšanas kārtību, amatpersonu apziņošanas kārtību, Krīzes vadības padomes kompetenci un iesaistīto spēku terora aktu seku likvidācijā vadību. “Nacionālajā drošības koncepcijā” noteiktas nacionālās drošības apdraudējumu novēršanas prioritātes. Promocijas darba kontekstā varam izskatīt divas koncepcijas prioritātes:

3.5. Ekstrēmistiski un radikāli orientēto organizāciju radītais apdraudējums;

3.6. Starptautiskā terorisma apdraudējuma novēršana.

⁴⁴⁵ “Nacionālās drošības likums”, 14.12.2000.1.pants, “Latvijas Vēstnesis”, 473/476(2384/2387), 29.12.2000.

⁴⁴⁶ “Nacionālās drošības likums” 3. pants, 14.12.2000., “Latvijas Vēstnesis”, 473/476(2384/2387), 29.12.2000.

⁴⁴⁷ Saeima. Paziņojums. 10.03.2011., “Latvijas Vēstnesis”, 45(4443), 22.03.2011.

⁴⁴⁸ Ministru Kabineta 2011. gada 9. augusta rīkojums Nr.369 “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”,

“Latvijas Vēstnesis”, 125(4523), 11.08.2011.

⁴⁴⁹ “Civilās aizsardzības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 171(3539), 26.10.2006.

Vietējo ekstrēmistu darbība var, protams, pāraugt teroristiskā, taču koncepcijā teroristu apdraudējums tiek skatīts tikai starptautiskajā mērogā, izslēdzot iespējamus vietējos teroristus. 2011. gada 2. augustā MK sēdē tika apstiprināts Nacionālais drošības plāns (turpmāk NDP) un Nacionālais pretterorisma plāns (turpmāk NPP). NDP saskaņā ar MK 2010. gada 17. februāra rīkojumu Nr. 82 izstrādāja starpinstitūciju darba grupa Drošības policijas vadībā, bet NPP izstrādāja Drošības policijas Pretterorisma centrs. Sākotnēji NPP tika izstrādāts, pamatojoties uz MK 2006. gada 19. janvāra rīkojumu Nr. 980ss “Par Valsts aizsardzības plānu”, bet apstiprināts 2008. gada 19. janvārī ar MK rīkojumu Nr. 19 “Par nacionālo pretterorisma plānu.” Saskaņā ar šo rīkojumu ne retāk kā reizi divos gados DP Pretterorisma centrs sadarbībā ar NPP pasākumu izpildē iesaistītajām institūcijām sagatavo un iekšlietu ministram noteiktajā kārtībā iesniedz aktualizēto plānu apstiprināšanai MK. Aktualizējot NPP tiek ņemtas vērā pēdējo gadu aktualitātes un izmaiņas terorisma apdraudējumā līmenī, kā arī institucionālās pārmaiņas nacionālajā drošības sistēmā. NPP ir sastāvdaļa no terorisma draudu līmeņu sistēmas. NPP atbilstoši četriem terorisma draudu līmeņiem nosaka pretterorisma darbībās iesaistīto institūciju veicamos vairāk nekā 500 preventīvos pasākumus 14 dažādās preventīvo pasākumu jomās.

Drošības policija ir galvenā koordinējošā institūcija Latvijā pretterorisma jomā. Valsts drošības iestāžu likuma 15. pantā noteikta institūcija, kura Latvijā ir atbildīga par pretterorisma pasākumu organizāciju un realizāciju:

“(2) Drošības policija valsts drošības jomā veic:

1) pretizlūkošanas un operatīvās darbības pasākumus, lai apkarotu noziegumus pret cilvēci, kara noziegumus, genocīdu, organizēto un ekonomisko noziedzību, terorismu, kaitniecību un citus valsts drošību un varu apdraudošus noziedzīgus nodarījumus, bandītismu, korupciju, naudas viltošanu, kā arī kodolmateriālu, narkotisko un citu (ķīmisko, radioaktīvo) stipras iedarbības vielu vai dubultā lietojuma preču, šaujamo un cita veida ieroču, sprāgstvielu nesankcionētu izplatīšanu.”⁴⁵⁰

Praktisko funkcijas realizāciju nodrošina Drošības policijas Pretterorisma centrs. Pretterorisma centra izveidi 2005. gadā noteica sekojoši apstākļi: “Tā kā Latvijā atšķirībā no citām Eiropas Savienības dalībvalstīm nav izveidota centrālā pretterorisma institūcija, ir apgrūtināta valsts iekļaušanos starptautiskajā sadarbībā, kā arī sadarbība vairākās jomās ar ārvalstu partnerdienestiem. Vienota pretterorisma centra trūkums būs īpaši jūtams jau tuvākajā laikā, kad Eiropas Savienībā tiks izveidota vienota informatīvā sistēma, mehānismi partnerattiecību uzturēšanai un savstarpējai palīdzībai.”⁴⁵¹

Pretterorisma centrs:

- nodrošina pastāvīgu terorisma draudu monitoringu (ar terorisma draudiem saistītās informācijas analīzi);
- koordinē valsts un pašvaldību institūciju, kā arī juridisko personu sadarbību pretterorisma jomā;
- koordinē pretterorisma preventīvo pasākumu plānošanu;
- koordinē terorisma draudu līmeņa izsludināšanu un pretterorisma preventīvo pasākumu ieviešanu pieaugošu terorisma draudu gadījumā;
- koordinē pretterorisma reaģēšanas pasākumu plānošanu;
- koordinē pretterorisma rīcības plānu un reaģēšanas pasākumu ieviešanu terora aktu gadījumā;

⁴⁵⁰ “Valsts drošības iestāžu likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 59(190), 19.05.1994.

⁴⁵¹ Ministru Kabineta 2004. gada 26. novembra rīkojums Nr.927 “Par koncepciju “Pretterorisma centra izveide””, “Latvijas Vēstnesis”, 189(3137), 30.11.2004.

- veic terorisma riska objektu drošības kontroli;
- organizē pretterorisma mācības un vingrinājumus;
- organizē valsts un pašvaldību institūciju, kā arī juridisko personu personāla apmācību pretterorisma jomā.

2006. gadā tika izveidota DP Pretterorisma centra konsultatīvā padome, kuras uzdevums ir veicināt vienotu valsts politikas izstrādi pretterorisma jomā. “Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvā padome ir konsultatīva un koordinējoša institūcija, kuras darbības mērķis ir veicināt un pilnveidot Pretterorisma centra un valsts un pašvaldību iestāžu, ka arī privāto tiesību juridisko personu sadarbību pretterorisma jomā, lai nodrošinātu valsts gatavību efektīvi novērst terorisma draudus un likvidēt to izraisītās sekas”.⁴⁵²

DP Pretterorisma centrs ir izstrādājis vairākus rīcības plānus ārkārtas situācijām:

- 1) Par Rīcības plānu sauszemes objektu apdraudējuma gadījumā (Pretterorisma plāns “Objekts”);⁴⁵³
- 2) Par Rīcības plānu civilās aviācijas gaisa kuģu un objektu apdraudējumu gadījumā (Pretterorisma plāns “Lidmašīna”);⁴⁵⁴
- 3) Par Rīcības plānu kuģu, ostu un ostas iekārtu apdraudējumu gadījumā (Pretterorismu plāns “Kuģis”).⁴⁵⁵ Lēmumu par pretterorisma plānu ieviešanu un atsaukšanu pieņem DP priekšnieks vai viņa vietnieks.

5.8. attēls. Terorisma apdraudējuma izziņošana Latvijā

⁴⁵² Ministru Kabineta 2005. gada 22. novembra noteikumi Nr.880 “Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes nolikums”, “Latvijas Vēstnesis”, 189(3347), 25.11.2005.

⁴⁵³ Ministru Kabineta 2010. gada 20. jūlija rīkojums Nr.409 “Par Rīcības plānu sauszemes objektu apdraudējumu gadījumā (Pretterorisma plāns “Objekts”)”, “Latvijas Vēstnesis”, 115(4307), 22.07.2010.

⁴⁵⁴ Ministru Kabineta 2010. gada 20. jūlija rīkojums Nr.410 “Par Rīcības plānu civilās aviācijas gaisa kuģu un objektu apdraudējumu gadījumā (Pretterorisma plāns “Lidmašīna”)”, “Latvijas Vēstnesis”, 115(4307), 22.07.2010.

⁴⁵⁵ Ministru Kabineta 2010. gada 20. jūlija rīkojums Nr.411 “Par Rīcības plānu kuģu,ostu un ostas iekārtu apdraudējumu gadījumā “ (Pretterorisma plāns „Kuģis”)”, “Latvijas Vēstnesis”, 115(4307), 22.07.2010.

Terorisms ir viens no nacionālās drošības apdraudējumiem. Atkarībā no valsts apdraudējuma veida tā intensitātes un rakstura, kā arī apdraudētās teritorijas lieluma nosaka atbilstošu terorisma draudu līmeni, kā arī likumā noteiktajā kārtībā var izsludināt ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli. Pamatojoties uz Drošības policijas priekšnieka ieteikumu, Iekšlietu ministrs Ministru kabineta noteiktā kārtībā izsludina terorisma draudu līmeni.

Terorisma draudu līmeņi noteikti Nacionālās drošības likuma 22¹ pantā :

(1) Atkarībā no terorisma draudu iespējamības un potenciālo seku negatīvās ietekmes izsludina šādus terorisma draudu līmeņus:

- 1) Zemu terorisma draudu līmeni (krāsu kods – zils), ja pastāv vispārīga rakstura terorisma draudi;
- 2) paaugstinātu terorisma draudu līmeni (krāsu kods – dzeltens), ja ir pieaugošie terorisma draudi;
- 3) augstu terorisma draudu līmeni (krāsu kods – oranžs), ja ir apstiprināti terorisma draudi konkrētam objektam;
- 4) īpaši augstu terorisma draudu līmeni (krāsu kods – sarkans), ja ir noticis terora akts vai terora akts vairs nav novēršams.

(2) Terorisma draudu līmeņus var izsludināt:

- 1) visai valsts teritorijai;
- 2) apdraudētam valsts reģionam;
- 3) apdraudētam tautsaimniecības sektoram;
- 4) apdraudētam objektam.

Terorisma draudu izziņošanas shēma:

1. Saņemta informācija par terorisma draudiem.
2. DP (Pretterorisma centrs) analizē informāciju.
3. DP priekšnieks, pamatojoties uz analīzes rezultātiem, telefoniski informē iekšlietu ministru par nepieciešamību izsludināt terorisma draudu iespējamībai atbilstošu terorisma draudu līmeni. (Ne vēlāk kā stundu pēc informācijas nodošanas telefoniski DP informāciju rakstiski nosūta iekšlietu ministram).
4. Iekšlietu ministrs nekavējoties pieņem lēmumu par attiecīgā terorisma draudu līmeņa izsludināšanu (Lēmumu rakstiski noformē stundas laikā pēc rakstiskās informācijas saņemšanas no DP. Lēmumā norāda: atsauci uz DP sniegto informāciju; izsludināto terorisma draudu līmeni; informāciju par pretterorisma pasākumu ieviešanu. Lēmums stājas spēkā ar parakstīšanas brīža).
5. Iekšlietu ministrs par izsludināto terorisma draudu līmeni nekavējoties informē Ministru prezidentu (Ne vēlāk kā stundu pēc informācijas nodošanas iekšlietu ministrs lēmumu par attiecīgā terorisma draudu līmeņa izsludināšanu nosūta Ministru prezidentam).⁴⁵⁶
6. Ministru prezidents dod uzdevumu biroja vadītājam vai Krīzes padomes sekretariāta vadītājam nodrošināt amatpersonu apziņošanu.
7. Amatpersonu apziņošanu Ministru prezidenta biroja vadītāja vai Krīzes vadības padomes sekretariāta vadītāja uzdevumā veic Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests (turpmāk VUGD). VUGD ir tiesīgs apziņošanas procesā iesaistīt Valsts policiju un Nacionālos bruņotos spēkus.

⁴⁵⁶ Ministru Kabineta 2007.gada 10.jūlija noteikumi Nr.485 "Terorisma draudu līmeņa izsludināšanas kārtība", "Latvijas Vēstnesis", 117(3693), 20.07.2007.

6.2. Latvijas valsts institūcijas ar terorismu saistīto krīžu pārvaldīšanai

“Valsts apdraudējuma gadījuma gadījumā Krīzes vadības padome koordinē civilmilitāro sadarbību un valsts pārvaldes institūciju operatīvos pasākumus valsts apdraudējuma pārvarēšanai”⁴⁵⁷ Krīzes vadības padome ir koordinējoša institūcija, kuras darbības mērķis ir nodrošināt valsts un pašvaldību institūciju saskaņotu rīcību. “Padomei ir šādas funkcijas:

2.1. koordinēt valsts un pašvaldību institūciju sadarbības jautājumos, kas saistīti ar valsts apdraudējuma preventīvajiem un pārvarēšanas pasākumiem, kā arī tā radīto seku likvidēšanas pasākumiem.”⁴⁵⁸

Drošības policija

Nekavējoties:

- informē pretterorisma darbībās iesaistītās institūcijas un nacionālajai drošībai svarīgu valsts objektu atbildīgās amatpersonas;
- speciālo pretterorisma plānu ieviešana. Lēmumu par pretterorisma plāna ieviešanu pieņem Drošības policijas priekšnieks vai viņa vietnieks;
- izveido Operatīvo vadības centru;
- iesniedz Iekšlietu ministrijai preses relīze iekļaujamo informāciju par apstākļiem, kas noteikuši lēmuma pieņemšanu par attiecīgā terorisma draudu līmeņa izsludināšanu, par pasākumiem, kurus ieteicams veikt iedzīvotājiem, lai novērstu terorisma draudus un mazinātu to iespējamās sekas.

Valsts policija

Latvijas Valsts policijas (turpmāk VP) kompetence terorisma draudu novēršanā un terora aktu seku likvidēšanā noteikta ar nacionālo drošību un valsts civilo aizsardzību saistītos normatīvajos aktos. Papildus tiem izskatīsim policijas darbības terorisma apdraudējuma gadījumos, kuras reglamentētas tiešajos un iekšējos policijas normatīvajos aktos. Likums “Par policiju” neparedz tiešus policijas uzdevumus izskatāmajā jomā, taču likuma 10. pantā “Policijas darbinieka pamatpienākumi” noteikts:

⁴⁵⁷ “Nacionālais drošības likums” 23.¹pants

⁴⁵⁸ Ministru Kabineta 2011. gada 1. janvāra noteikumi Nr.42 “Krīzes vadības padomes nolikums”, “Latvijas Vēstnesis”, 11(4409), 20.01.2011.

“2) reģistrēt iesniegumus un informāciju par noziedzīgiem nodarījumiem un citiem likumpārkāpumiem, par notikumiem, kuri apdraud personu un sabiedrības drošību, un par tajos iesaistītām personām, savlaicīgi reaģējot uz sniegto informāciju, kā arī nodot kompetentām amatpersonām un institūcijām saņemto informāciju par personu vai sabiedrības drošību apdraudošiem notikumiem (avārijām, ugunsgrēkiem, katastrofām, stihiskām nelaimēm in citiem gadījumiem.”⁴⁵⁹ Policijas spēku un līdzekļu operatīvo vadību apkalpojumā teritorijā nodrošina Operatīvās vadības struktūrvienības (turpmāk OVS). OVS dežūrmaiņas uzdevums:

“11.3. saņemot informāciju par noziedzīgiem nodarījumiem, administratīvajiem pārkāpumiem, masu nekārtībām, dabas katastrofām vai citiem ārkārtas notikumiem, nekavējoties veic visas nepieciešamās darbības, lai novērstu vai pārtrauktu noziedzīgus nodarījumus, kā arī administratīvos pārkāpumus un nodrošinātu sabiedrisko kārtību un kārtību”.

OVN dežūrmaiņas vecākais nekavējoties paziņo Valsts policijas Galvenās kārtības policijas pārvaldei par:

- personas nolaupīšanu vai ķīlnieku sagrābšanu;
- terora aktu vai terora akta draudiem;
- gaisa kuģa sagrābšanu.

Valsts policijas norīkojums (turpmāk norīkojums) konstatējot sprāgstvielu, spridzekli vai arī tam līdzīgu aizdomīgu priekšmetu vai saņemot informāciju no personas par spridzināšanas draudiem patrulēšanas maršrutā:

- nekavējoties ziņo OVS un tālāk rīkojas saskaņā ar tās norādījumiem;
- noskaidro sprāgstvielas, spridzekļa atrašanās vietu; iespējamo informācijas iegūšanas avotu;
- pēc informācijas apstiprināšanas veic sprāgstvielas, spridzekļa vai aizdomīga priekšmeta atrašanās vietas norobežošanu un nepieciešamības gadījumā cilvēku evakuāciju.

MK “Instrukcija par atbildīgo institūciju rīcību nezināmas izcelsmes vielas vai priekšmeta atrašanās gadījumā, ja ir aizdomas, ka tas satur sprādzienbīstamas, radioaktīvas, bīstamas ķīmiskas vai bioloģiskas vielas, kā arī, ja konstatētas terora akta pazīmes” nosaka atbildīgo institūciju (VP, DP, VUGD, NMP) rīcību, ja saņemta informācija par:

1. atrastu nezināmas izcelsmes vielu vai priekšmetu;
2. neatvērtu pasta sūtījumu, kas izraisa aizdomas par nezināmas izcelsmes vielas vai priekšmeta klātbūtni tajā;
3. bojātu pasta sūtījumu, kurā konstatēta nezināmas izcelsmes viela vai priekšmets;
4. pasta sūtījumu, kas ir radioaktīvs un tā fons pārsniedz pieļaujamo;
5. faktiem, kas norāda uz nezināmas izcelsmes vielas vai priekšmeta izmantošanu terora akta īstenošanai.

Saņemot minēto informāciju VP:

1. nodod to DP;
2. ierodas notikuma vietā.

Ja notikumu vietas apskates laikā radušās aizdomas, ka priekšmetā atrodas spridzināšanas ierīce, uz notikuma vietu tiek nosūtīta Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Izmeklēšanas atbalsta pārvaldes pretterorisma vienību “Omega”⁴⁶⁰ (turpmāk pretterorisma vienība “Omega”), lai pārbaudītu, vai priekšmetā atrodas spridzināšanas ierīce. “Notikumu vietā

⁴⁵⁹ Likums “Par policiju”, “Ziņotājs”, Nr.37., 24.09.1992.

⁴⁶⁰ Pretterorisma vienība “Omega” izveidota 1992. gada 26. novembrī ar Ministru padomes rīkojumu. Līdz 2003. gadam vienība atradās Drošības policijas sastāvā, no 2003. gada Valsts policijas sastāvā.

Valsts policijas atbildīgā amatpersona vada pasākumus, lai novērstu vai mazinātu draudus cilvēka dzīvībai un veselībai, kaitējumu īpašumam un videi, kā arī koordinē atbildīgo institūciju sadarbību.

Vienības “Omega” emblēma

Ja notikuma vietā rodas pamatotas aizdomas par jau notikušu vai iespējamu terora aktu, Valsts policijas atbildīgās amatpersonas pienākumus notikuma vietā veic Drošības policijas atbildīgā amatpersona”.⁴⁶¹ Preterorisma vienība “Omega” normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā veic terora draudu novēršanu, ķīlnieku atbrīvošanu, improvizēto spridzināšanas ierīču neitralizēšanu, tiešu organizētās noziedzības un smagās noziedzības apkarošanu, operatīvos pasākumus un speciālās operācijas. Preterorisma plāna (“Objekts”, “Lidmašīna”, “Kuģis”) ieviešanas gadījumā vienība “Omega” nodrošina:

- pārrunu vešanu ar terora aktu iesaistītajām personām;
- izvērtē apdraudējuma apstākļus;
- plāno un realizē operāciju apdraudējuma pārvarēšanai;
- atbrīvo ķīlniekus;
- aiztur vai neitralizē noziedznieku.

Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam (turpmāk VUGD) realizējot civilās aizsardzības jomā noteiktās funkcijas: “3.2.uzraudzīt normatīvajos aktos noteikto ugunsdrošības un civilās aizsardzības prasību ievērošanu”, ir noteikti šādi uzdevumi: “ 4.2. organizēt un veikt prevencijas pasākumus valsts ugunsdrošības un civilās aizsardzības jomā; 4.4. vadīt un veikt glābšanas darbus; 4.6. sadarbībā ar citām veikt neatliekamos reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām radiācijas drošības un kodoldrošības prasībām; 4.7. sadarbībā ar citām institūcijām veikt un vadīt neatliekamos avāriju seku

⁴⁶¹ Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas 2009. gada 27. februāra noteikumi Nr.10 “Noteikumi par Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu rīcību sprādziena gadījumā un improvizētas spridzināšanas ierīces un nesprāgušas munīcijas atrašanas gadījumā”.

likvidēšanas pasākumus; 4.10. atbilstoši kompetencei organizēt un īstenot civilās aizsardzības pasākumus.”⁴⁶² Civilās aizsardzības sistēmu Latvijā veido valsts institūcijas pašvaldības, juridiskās personas, iedzīvotāji. Civilās aizsardzības sistēmas galvenie uzdevumi:

- “1) veikt katastrofu pārvaldīšanu;
- 2) sniegt palīdzību katastrofu cietušajiem;
- 3) samazināt katastrofu radīto un iespējamo kaitējumu īpašumam un videi;
- 4) ja noticis militārs uzbrukums vai sācies karš-atbalstīt ar resursiem Nacionālos bruņotos spēkus”.⁴⁶³

Atbilstoši “Civilās aizsardzības likumam” izšķir 3 katastrofu veidus :

- 1) dabas katastrofas(vētras, plūdi sniega vētras, apledojums, sausums u.c.);
- 2) cilvēku izraisītās katastrofas:
 - a) tehnogēnās katastrofas (transporta avārijas, ražošanas avārijas, enerģētisko tīklu pārrāvumi);
 - b) sabiedriskās nekārtības un terora akti;
- 3) epidēmijas, epizootijas, epifitotijas.

VUGD, atbilstoši Civilās aizsardzības likuma 7. pantam, :

- 4) veikt dabas un tehnogēno katastrofu operatīvo pārvaldīšanu;
- 5) atbilstoši kompetencei vadīt reaģēšanas un seku likvidēšanas neatliekamos pasākumus notikumu vietā atkarībā no katastrofas veida.

Redzams, ka VUGD pārvalda dabas un tehnogēnās katastrofas, bet tā kompetencē nav pārvaldīt katastrofas-terora akti un sabiedriskās nekārtības. Epidēmiju pārvaldīšana ir Veselības ministrijas kompetencē. Saskaņā ar “Nacionālas drošības likuma” 36. pantu Iekšlietu ministrija sadarbībā ar pārējām ministrijām izstrādā un apstiprina MK “Valsts civilās aizsardzības plānu”⁴⁶⁴, kurš ietver valsts civilās aizsardzības sistēmas nodrošināšanas pasākumus. Plānā iekļauto valsts apdraudējumu uzskaitījumā, par kuriem notiek reaģēšana saskaņā ar Valsts civilās aizsardzības plānu, ir arī terora akti. Plāna 28.pielikumā “Terora akti. Gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas neatliekamie pasākumi” noteiktas par izpildi atbildīgās institūcijas un pasākumu izpildes termiņi terora akta gadījumā. Pretterorisma plāna (“Objekts”, “Lidmašīna”, “Kuģis”) ieviešanas gadījumā VUGD:

- veic un vada ugunsgrēka dzēšanu un glābšanas darbus;
- evakuē no bīstamās zonas cietušos un, ja nepieciešams, sniedz pirmo palīdzību vai piedalās tās sniegšanā.

⁴⁶² Ministru Kabineta 2010. gada 27.aprīļa noteikumi Nr.398. “Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nolikums”, “Latvijas Vēstnesis”, 69(4261), 30.04.2010.

⁴⁶³ “Civilās aizsardzības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 171(3539), 26.10.2006.

⁴⁶⁴ Ministru Kabineta 2011. gada 9. augusta rīkojums Nr.369., “Par Valsts civilās aizsardzības plānu”, “Latvijas Vēstnesis”, 125(4523), 11.08.2011.

Valsts Katastrofu medicīna

Katastrofu medicīnas (turpmāk KM) sistēma ir valsts koordinētu pasākumu kopums, ko veic ārstniecības iestādes un citas veselības aprūpes institūcijas neatkarīgi no īpašuma formas, lai ārkārtas medicīniskajās situācijās un ārkārtas sabiedrības veselības situācijās glābtu cilvēku dzīvību un mazinātu postošo ietekmi uz sabiedrības veselību. KM ārkārtas situācijās darbojas saskaņā ar 2013. gada 17. janvārī apstiprināto “Valsts katastrofu medicīnas plānu”⁴⁶⁵

“2.4. KM sistēmas plānošana:

KM sistēmas darbības nodrošināšanai tiek izstrādāti divu līmeņu medicīnas plāni:

- valsts katastrofu medicīnas plāns;
- slimnīcas katastrofu medicīnas plāns”.

KM sistēma ir valsts civilās aizsardzības sistēmas un nacionālās drošības sistēmas sastāvdaļa un tās plānošana ir integrēta civilās aizsardzības, Nacionālās drošības un citos plānos (rīcība terora aktu gadījumos noteikta DP Pretterorisma izstrādātajos plānos ”Objekts”, “Lidmašīna“, “Kuģis”; cilvēku glābšanas pasākumi aviācijas vai jūras avārijas gadījumā noteikta plānā “Operatīvais rīcības plāns cilvēku meklēšanai un glābšanai MRCC atbildības rajonā”; gripas pandēmijas pārvaldīšana noteikta plānā “Gripas pandēmijas gatavības plāns”).

Katastrofu medicīnas plānos noteikta rīcība 3 reaģēšanas gatavības gadījumos:

- 1) gatavība – saņemta informācija par notikušu vai iespējamu negadījumu, kura seku likvidācijai tūlītēji pieejamie resursi var būt nepietiekami. Apzina esošos un papildus piesaistāmos resursus, pārbauda sakaru sistēmu gatavību;
- 2) paaugstināta gatavība un reaģēšana – saņemta informācija par negadījumu, kura seku likvidācijai tūlītēji pieejamie resursi ir nepietiekami. Uzsāk papildus medicīnisko resursu piesaistīšanu katastrofu medicīnas sistēmas ietvaros;
- 3) ārkārtas gatavība un reaģēšana – saņemta informācija par negadījumu, kuru seku likvidācijai ir nepieciešami liela apjoma papildus medicīniskie resursi. Uzsāk visu iespējamo papildus resursu piesaistīšanu”.

Iespējamo katastrofu riska novērtēšanu veic DP, VUGD un citas normatīvajos aktos noteiktās institūcijas.

KM plānā noteikti iespējamie apdraudējuma veidi t.sk.:

“12) terora akti, ieskaitot bioloģiskā un radiācijas terorisma aktus”.

Latvijā Neatliekamās Medicīnas Palīdzības (turpmāk NMP) dienests nodrošina 24 stundu 7 dienu režīmā nacionālā Starptautisko veselības aizsardzības noteikumu (turpmāk SVAN) koordinācijas punkta funkcijas un ES Bioloģiskā un ķīmiskā terorisma operatīvās brīdināšanas un reaģēšanas sistēmas (*Rapid Alert System Biological and Chemical Attack*) darbību un piedalās EK Agrās brīdināšanas un reaģēšanas sistēmas (turpmāk EWRS) darbības nodrošināšanā. Latvijai

⁴⁶⁵ Latvijas Republikas Veselības ministrija. Rīkojums Nr.6 “Par Valsts katastrofu medicīnas plānā apstiprināšanu”, 17.01.2013.

ir noslēgti starpvalstu līgumi par sadarbību ārkārtas situāciju novēršanā un likvidēšanā ar Igauniju, Lietuvu, Zviedriju, Ungāriju, Baltkrieviju, Ukrainu, Azerbaidžānu un Uzbekistānu. Sadarbības līgumi paredz pušu sadarbību ārkārtas situācijas novēršanā un likvidēšanā, kas ietver arī savstarpējās palīdzības sniegšanu dažādu katastrofu novēršanas un likvidēšanas pasākumu plānošanā un veikšanā. Tas dod iespēju kompetentām iestādēm efektīvāk un ātrāk veikt glābšanas darbus un sniegt palīdzību katastrofu gadījumos.

Pretterorisma plāna (“Objekts”, “Lidmašīna”, “Kuģis”) ieviešanas gadījumā KM:

- organizē un nodrošina neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanu, piesaistot nepieciešamos resursus;
- organizē un nodrošina cietušo transportēšanu uz ārstniecības iestādēm;
- sagatavo, organizē nogādāšanu izmantošanas vietā operatīvās medicīniskās rezerves un aprīkojumu.

Aizsardzības ministrija

Ja ir pamats uzskatīt, ka lidmašīna tiek izmantota kā uzbrukuma ierocis (piemērs 11.09.2001. uzbrukumi ASV), Nacionālās drošības likums pilnvaro Aizsardzības ministru pieņemt lēmumu par lidmašīnas notriekšanu:

“11. pants. Aizsardzības ministrijas kompetence.

- (3) Aizsardzības ministrs galējas nepieciešamības gadījumā, lai novērstu kaitējumu nacionālās drošības interesēm, un ja ir pamats uzskatīt, ka gaisa kuģis tiek izmantots kā ierocis cilvēku iznīcināšanai, pieņem lēmumu par kaujas darbību veikšanu vai neveikšanu pret gaisa kuģi Latvijas Republikas teritorijā.”⁴⁶⁶

⁴⁶⁶ “Nacionālās drošības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 473/476(2384/2387), 29.12.2000.

7. CILVĒKTIESĪBAS TERORISMA APKAROŠANAS KONTEKSTĀ

7.1. Cilvēktiesību regulējums un problēmas terorisma apkarošanā

Tiesības uz taisnīgu tiesu, kā vienu no cilvēka pamattiesībām, garantē starptautiskie tiesību akti, nosakot, ka: "Ikviens, kas tiek apsūdzēts noziegumā, tiek uzskatīts par nevainīgu, kamēr viņa vaina netiek pierādīta saskaņā ar likumu".⁴⁶⁷ Cilvēktiesību ievērošanas procedūra jebkura veida pret terorismu vērstos pasākumos noteikti ietver "taisnīgu apiešanos" attiecībā uz personām, kuras iespējams veikušas, organizatoriski vai finansiāli atbalstījušas terora aktu. Jēdziens "taisnīga apiešanās" ir ļoti plašs. Tas nāk no angļu valodas "*fair trial*" vai "*fair hearing*" (taisnīga izmeklēšana), kas attiecināms uz tiesisku procedūru, vai "*fair-play*" (godīga spēle). Šis princips nostiprināts Vispārējā cilvēktiesību deklarācijas 10. pantā⁴⁶⁸: "Katram cilvēkam viņa tiesību un pienākumu noskaidrošanai, kā arī lai noteiktu viņam izvirzītas kriminālās apsūdzības pamatotību, ir tiesības sakarā ar visu personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā prasīt, lai viņa lietu atklāti un, ievērojot visas taisnīguma prasības, izskatītu neatkarīga un objektīva tiesa". Kādas ir Latvijas un citu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas dalībvalstu šā brīža problēmas cilvēktiesību īstenošanā? Vai ekonomiskās lejupslīdes apstākļos valstis drīkst samazināt cilvēktiesību standartus? Līdzīgi kā gadījumā ar cīņu pret terorismu – valstis nedrīkst atsaukties uz finansiālām problēmām un ar tām pamatot nespēju nodrošināt cilvēktiesības. Īpaši nepieņemami būtu, ja valstis ar ekonomiskajām grūtībām aizbildinātu tādu cilvēktiesību neievērošanu, kas neprasa nekādus finansiālus ieguldījumus: spīdzināšanu vai vārda brīvības nepamatotus ierobežojumus. Spīdzināšanas aizliegums ir starptautisko tiesību stingrs noteikums (*jus cogens*), kam nav iespējami nekādi izņēmumi, un pienākums aizsargāt pret spīdzināšanu, izmeklēt spīdzināšanas gadījumus un sodīt par to ir pienākums, kas attiecas uz visām valstīm (*erga omnes*) saskaņā ar Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 5. pantu, Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 7. pantu, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības hartas 3. pantu un attiecīgo judikatūru, Pamattiesību hartas 4. pantu un valstu konstitūcijām un tiesību aktiem. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas⁴⁶⁹ 15. pants paredz atkāpes iespējas no konvencijas normām: "1. Kara vai kāda cita ārkārtēja sabiedriskā stāvokļa gadījumā, kas apdraud nācijas dzīvi, jebkura Augstā Līgumslēdzēja Puse var veikt pasākumus, kas atkāpjas no saistībām, ko tā uzņēmusies šīs Konvencijas ietvaros, tai apjomā, ko neizbēgami prasa situācijas ārkārtas raksturs, ar noteikumu, ka šie pasākumi nav pretrunā ar citām tās saistībām, ko nosaka starptautiskās tiesības; 3. Jebkura Augstā Līgumslēdzēja Puse, kas piešķir sev šīs atkāpšanās tiesības, pilnībā informēs Eiropas Padomes Ģenerāļsekretāru par veiktajiem pasākumiem un iemesliem to veikšanai. Tās arī informēs Eiropas Padomes Ģenerāļsekretāru par šo pasākumu izbeigšanu un atgriešanos pie šīs Konvencijas nosacījumu pilnīgas ievērošanas." Dīvos atsevišķos gadījumos valstis izmantoja 15. Pantu, pamatojot cīņu ar terorismu. Vairums valstīs pieņemtas speciālas normas cīņā ar terorismu, kuras daudzos gadījumos nosaka speciālu kārtību šādu noziegumu izmeklēšanā un iztiesāšanā. Teroristiskā rakstura noziegumu izdalīšanu speciālā kategorijā un speciālās procesuālās kārtības noteikšana vairākkārt tika apstrīdētas, pamatojot to ar demokrātijas vispārpieņemto principu par vienlīdzību likuma priekšā pārkāpšanu. Taču speciālās procedūras

⁴⁶⁷ Eiropas Cilvēktiesību Konvencija. 6. panta 2.punkts.

⁴⁶⁸ ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta Ano Ģenerālajā asamblejā 1948. gada 10. decembrī.

⁴⁶⁹ "Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija", "Latvijas Vēstnesis", 143/144(858/859), 13.06.1997.

noteikšana un sodu pastiprināta bardzība par terorismu ir nepieciešama, ņemot vērā terorisma sabiedrisko bīstamību nacionālā un starptautiskā mērogā. Teroristu darbība rada draudus cilvēku drošībai un valsts funkcionēšanai, viņu noziegumiem bieži ir neatgriezeniskas sekas. Valstu organizētā pretdarbība terorismam nevar būt atkarīga no neparedzētiem vai gadījuma apstākļiem. Nosakot stingrākus ierobežojumus, jāievēro samērības princips, ierobežojumi nedrīkst kļūt par pašmērķi un attaisnojumu nepamatotiem pārkāpumiem. ECT pirmais lēmums tiesas vēsturē 1961. gada 1. jūlijā bija saistīts ar valsts atkāpšanos no “Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas” 15. panta prasībām. Lietā pret Īriju, prasības iesniedzējs apgalvoja, ka 1957. gadā no jūlija līdz decembrim viņš tika turēts bez tiesas lēmuma militārā nometnē Īrijas Republikas teritorijā. Iesniedzējs tika aizturēts par savu darbību IRA, pēc terora aktu sērijas 1957. gadā Ziemeļīrijā.

Kādas ir Latvijas un citu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas dalībvalstu šā brīža problēmas cilvēktiesību īstenošanā? Vai ekonomiskās lejupslīdes apstākļos valstis drīkst samazināt cilvēktiesību standartus? Līdzīgi kā gadījumā ar cīņu pret terorismu—valstis nedrīkst atsaukties uz finansiālām problēmām un ar tām pamatot nespēju nodrošināt cilvēktiesības. Īpaši nepieņemami būtu, ja valstis ar ekonomiskajām grūtībām aizbildinātu tādu cilvēktiesību neievērošanu, kas neprasa nekādus finansiālus ieguldījumus: spīdzināšanu vai vārda brīvības nepamatotus ierobežojumus. Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk ECT) bijušais priekšsēdētājs Žans Pols Kosta⁴⁷⁰, viesojoties 2009. gadā Rīgā, intervijā žurnālam “Jurista Vārds”⁴⁷¹ iezīmēja aktuālās problēmas saistībā ar preterorisma pasākumu realizāciju un cilvēktiesībām: “problēma, ko gribu atzīmēt un kas ir radusies pēdējos gados, ir cilvēktiesību pārkāpumi saistībā ar terorisma apkarošanu. Protams, nevar noliegt, ka cīņa pret starptautisko terorismu ir ļoti svarīga, taču tā nedrīkst nonākt pretrunā ar cilvēka pamattiesībām. Diemžēl mēs esam liecinieki tam, ka šis princips tiek pārkāpts. Pat ja karadarbība ir notikusi teritorijās, kas ir ārpus konvencijas darbības lauka, konvencijas dalībvalstīm, kas piedalās terorisma apkarošanā, būtu jācenšas respektēt cilvēka pamattiesības. Diemžēl kad runa ir par cīņu pret terorismu, šī prasība valstu politiskajiem līderiem un arī masu medijiem šķiet grūti pieņemama. Piemēram, Itālijas prese asi kritizēja ECT spriedumu lietā Sādī pret Itāliju (*Saadi v Italia*)⁴⁷², kur tiesa konstatēja konvencijas⁴⁷³ 3. panta (Spīdzināšanas aizliegums) pārkāpumu. Lieta bija saistīta ar Itālijas varas iestāžu lēmumu izraidīt no Itālijas Tunisijas pilsoni, kaut gan no Tunisijas varas iestādēm netika saņemtas nedz pietiekamas politiskas, nedz diplomātiskas garantijas, ka šis cilvēks Tunisijā netiks spīdzināts un

⁴⁷⁰ Žans Pols Kosta (Jean-Paul Costa). Desmitais Eiropas Cilvēktiesību tiesas prezidents. Pie amata pienākumu pildīšanas stājies 2007. gada 19. janvārī.

⁴⁷¹ “Jurista Vārds”, Nr.17.(560), 28.04.2009. <http://www.juristavards.lv/doc/190988-musu-lemumi-balstas-uz-tiesiskiem-nevis-politiskiem-apsverumiem/> [skatīts 14.08.2015.]

⁴⁷² Spriedumu lietā *Saadi v Italy* (37201/06) ECT Lielā palāta pieņēma 2008. gada 28. februārī un Itālija šajā lietā zaudēja. Lietas būtība: pieteikuma iesniedzējs Tunisijas pilsonis, Itālijā dzīvojošais Nasīms Sādī (*Nassim Saadi*) bija tiesāts par terorismu un izcietis sodu Itālijā. Kad varas iestādes pēc atbrīvošanas ievietoja viņu imigrantu pagaidu uzturēšanās mītnē un gatavojās deportēt, viņš lūdza Itālijā politisko patvērumu un vairākkārt pārsūdzēja izraidīšanas lēmumus, pamatojot to ar iespēju, ka pēc nonākšanas Tunisijā viņu varētu vajāt politiskās un reliģiskās (radikālā islama) pārliecības dēļ Itālijas varas iestādes diplomātiskā ceļā centās iegūt Tunisijas garantijas, ka N.Sādī netiks vajāts, un lēma par iespēju viņu tomēr izraidīt. ECT uzskatīja, ka šīs garantijas ir nepietiekamas. Tiesa cita starpā atsaucās arī uz Eiropas Padomes Ministru komitejas 2002. gada vadlīnijām par terorisma apkarošanu un cilvēktiesību ievērošanu, kas nosaka, ka, arī cīnoties ar terorismu, ir spēkā absolūts spīdzināšanas un cita veida necilvēcīgas izturēšanas aizliegums, turklāt dalībvalstīm ir jāraugās, lai persona izraidīšanas rezultātā netiek pakļautas nāves soda vai spīdzināšanas riskam. ECT spriedumā atzina, ka gadījumā, ja N.Sādī tiktu izraidīts no Itālijas, tiktu pārkāpts konvencijas 3. pants (Spīdzināšanas aizliegums).

⁴⁷³ Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.

citādi diskriminēts”.⁴⁷⁴ ANO cilvēktiesību komisārs publisko datus par pretterorisma likumdošanas izmantošanas, lai ierobežotu vispārējās cilvēktiesības. 2014. gada 18. septembrī ANO cilvēktiesību eksperti⁴⁷⁵ mudināja Etiopijas valdību pārtraukt ļaunprātīgi izmantot pretterorisma likumdošanu, lai ierobežotu vārda un bēdrosanās brīvību, cilvēku beztiesas aizturēšanu. Cilvēktiesību komisārs saņem ziņojumus, ka Etiopijā, pamatojoties ar cīņu pret terorismu, tiek ierobežota žurnālistu, cilvēktiesību aizstāvju, reliģisko līderu likumīgā darbība. Atbildība par terorismu un tā atbalstu skaidri nedefinēta Etiopijas krimināltiesības, taču normas nedrīkst piemērot ļaunprātīgi. ASV cilvēktiesību organizāciju pārstāvji izsaka pārmetumus Nacionāla Kontrterorisma centra vadībai par nepamatoti plašas personu datu bāzes veidošanu: 2003. gadā bāzē bija ziņas par 80 tūkstošiem personu, 2006. gadā – 325 tūkstoši, 2008. gadā – 540 tūkstoši, bet 2013. gadā jau bāzē atradās ziņas par 875 tūkstošiem personu.⁴⁷⁶ Cilvēktiesību aizstāvji pamatoti uzskata, ka izmantojot kā iegāstu cīņu ar terorismu, tiek veidoti nevēlamo personu “melnie” saraksti.

ANO

Ieroču tirdzniecības līgumā ir minēts, ka “Miers un drošība, attīstība un cilvēktiesības ir Apvienoto Nāciju sistēmas pilāri un pamats kolektīvajai drošībai, un atzīstot, ka attīstība, miers un drošība un cilvēktiesības ir savstarpēji saistītas un īstenojamas.”⁴⁷⁷ ANO Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem 3. pants nosaka: “1. Neviena dalībvalsts nedrīkst izsūtīt, nosūtīt atpakaļ vai izdot kādu personu citai valstij, jāpastāv pamatots iemesls uzskatīt, ka šai personai var draudēt spīdzināšana”.⁴⁷⁸ Cilvēktiesību problēmas kontekstā ar terorismu nebija ANO dienaskārtībā līdz 1993. gada Vīnes Starptautiskajai cilvēktiesību konferencei. No 2005. gada ANO Ģenerālā Assambleja regulāri pieņem rezolūcijas “cilvēktiesības un terorisms”. Kopš 2001. gada 11. septembra tā sauktā “karā pret terorismu” pārspīlējumi ir izraisījuši nopietnus un bīstamus cilvēktiesību un pamatbrīvību pārkāpumus, uz kuriem norādīja arī ANO ģenerālsēkretārs Kofi Annans. 2010. gada 26. janvārī tika publiskots ANO Cilvēktiesību padomes ziņojums⁴⁷⁹, kuru sagatavoja īpašais referents jautājumos par spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās vai sodīšanas veidiem. 220 lappušu ziņojumā nosauktas valstis, kurā izmantojušas slepenus cietumus, kuros bez tiesas atradās aizdomās turētie: Ķīna, Krievija, Sīrija, Pakistāna, Saūda Arābija, Indija un Uzbekistāna. Ziņojumā dokumentāli pierādīts, ka slepenu personu aizturēšanu un bez izmeklēšanas un tiesas ievietošanu ieslodzījuma vietās izmantojušas Lielbritānija un ASV. Vairākas valstis t.sk. Krievija aktīvi iebilda pret ziņojuma publiskošanu. ANO īpašais referents jautājumos par cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzību un veicināšanu, apkarojot terorismu, somu starptautisko tiesību speciālists profesors Martins Šeinins (*Martin Scheinin*) sagatavoja ziņojumu “Labas prakses apkopojums par tiesisko un

⁴⁷⁴ “Jurista Vārds” Nr.17(560), 2009. gada 28. aprīlis.

⁴⁷⁵ ANO īpašais referents cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības veicināšanā, apkarojot terorismu *Ben Emmerson*; ANO īpašais ziņotājs par tiesībām uz miermīlīgu pulcēšanos *Maina Kaye*; ANO īpašais ziņotājs par spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēku vai pazemojošu izturēšanos vai sodu *Juan Mendez*.

⁴⁷⁶ *The Washington Post*, 27.02.2015.

http://www.washingtonpost.com/national/world-digest-feb-2015/2015/02/27/49e82eea-be8d-11e4-8668-4e7ba8439ca6_story.htm [skatīts 01.03.2015]

⁴⁷⁷ “Ieroču tirdzniecības līgums”, “Latvijas Vēstnesis”, 243(5049), 12.12.2013.

⁴⁷⁸ Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanas vai sodīšanas veidiem. “Latvijas Vēstnesis”, 135(4533), 30.08.2011.

⁴⁷⁹ A/HRC/19/61, 18.1.2012.

institucionālo sistēmu un pasākumiem, lai nodrošinātu, ka izlūkošanas iestādes, apkarojot terorismu, ievēro cilvēktiesības, tostarp par izlūkošanas iestāžu uzraudzību”,⁴⁸⁰ kurā norāda, ka nav pieļaujamas nekādas atkāpes spīdzināšanas aizliegumā, pamatojot šo nepieciešamību ar cīņu pret terorismu.” Efektīvi pretterorisma pasākumi un cilvēktiesību aizsardzība nav pretrunīgi mērķi, bet gan savstarpēji papildinoši un pastiprinoši.”⁴⁸¹ Pretterorisma politika ir īpaši jūtīgs jautājums. Dienesti bieži noslepeno savas darbības, pamatojoties ar valsts drošības interesēm. Tomēr nekādos apstākļos valsts drošība nav pārāka par neatņemamām pamattiesībām. Slepenas informācijas un valsts noslēpuma definīcijas nedrīkst būt pārāk plašas un ka valsts noslēpuma un valsts drošības apsvērumu ļaunprātīga izmantošana ir nopietns šķērslis demokrātiskai kontrolei. Argumenti par valsts noslēpumu nav izmantojami, lai ierobežotu valstu tiesisko pienākumu izmeklēt nopietnus cilvēktiesību pārkāpumus.

Eiropas Savienība

Katru gadu 11. martā ES atzīmē terorisma upuru piemiņas dienu. Pastiprinoties terorisma draudiem un uzbrukumiem ES, vairākās dalībvalstīs ir radīti jauni tiesību akti terorisma apkarošanai. Šādiem pretterorisma tiesību aktiem ir jābūt saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. Eiropas Padomes Ministru Komiteja 2002. gada jūlijā pieņēma Vadlīnijas cilvēktiesību ievērošanai un cīņai pret terorismu⁴⁸² un aicināja dalībvalstis nodrošināt, lai tās būtu “plaši izplatītas visu to iestāžu vidū, kuras ir atbildīgas par cīņu pret terorismu”. Devītā panta 2. punktā noteikts, ka “personai, kura apsūdzēta teroristiskās darbībās, piemērojama nevainīguma prezumpcija. “1. Ikvienu apsūdzēto uzskata par nevainīgu, kamēr vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu. 2. Ikvienam apsūdzētajam tiek garantētas tiesības uz aizstāvību.”⁴⁸³ Problēmu par cilvēktiesību pārkāpumiem ASV realizētajā programmā par teroristiskā darbībā aizdomās turamo ārpustiesas aizturēšanu un turēšanu apcietinājumā, kurā tika iesaistītas arī ES dalībvalstis, atklāja žurnālisti un nevalstisko organizāciju eksperti. 2004. gada jūnijā “*Washington Post*” žurnāliste Dana Priste (*Dana Louise Priest*)⁴⁸⁴ publicēja slepenu ASV Justīcijas ministrijas memorandu, kurš pielauj spīdzināšanas izmantošanu pret aizdomās turamajiem ārpus ASV teritorijas (pielikums Nr. 3, 120. attēls). Dana Priste publicēja materiālus par ieslodzīto spīdzināšanu Abu-Greib (*Abu Ghraib*) cietumā Irākā, kuru kara laikā izmantoja ASV⁴⁸⁵ (pielikums Nr. 3, 121., 122. attēls). TV kanāls “ABC News” 2005. gadā atklāja “*Al-Qaeda*” līderu vārdus, kuri tiek turēti apcietinājumā slepenās CIP ieslodzījuma vietās⁴⁸⁶ “*Washington Post*” tajā gadā publicēja divus materiālus par šo tēmu: 2.11.2005. “CIP par

⁴⁸⁰ A/HRC/14/46, 17.5.2010.

⁴⁸¹ “ANO Globālā pretterorisma stratēģija”, ANO, 2006.

⁴⁸² Council of Europe. “Guidelines on human rights and the fight against terrorism”, 11.07.2002.

⁴⁸³ Eiropas Savienības Pamattiesību Harta. 48. pants “Nevainīguma prezumpcija un tiesības uz aizstāvību”.

⁴⁸⁴ Dana Louise Priest – pazīstama pētnieciskā žurnālistikas pārstāve. Par izciliem sasniegumiem žurnālistikā 2006. gadā ieguva Pulicera balvu (*Pulitzer Prize*) un “*New York Public Library Bernstein Book Award*” par rakstu sēriju par slepenajām ieslodzījuma vietām un citiem pārkāpumiem pretterorisma kampaņās.

⁴⁸⁵ Abu Ghraib nonāca sabiedrības uzmanības lokā 2003. gadā, kad Amnesty International publicēja pārskatu par cilvēktiesību pārkāpumiem, ko ASV un koalīcijas partneri pieļāva aizturēšanas vietās un cietumos Irākā. Abu Ghraib cietums tika izmantots arī Sadama Huseina valdības laikā un to pēc iebrukuma pārņēma ASV. Abdel Salam Sidahmeds, Tuvo Austrumu programmas direktora vietnieks apraksta ieslodzīto sacelšanos pret apstākļiem cietumā, norāda: “Bēdīgi slavenais Abu Ghraib cietums ir spīdzināšanas un masu nāves sodu centrs kopš Sadama Huseina laikiem. Šobrīd cietums atkal ir nogriežts no ārpusaules.”

⁴⁸⁶ “*World News Tonight*”, „*ABC News*”, 5.12.2005.

<http://www.cbsnews.com/news/duo-to-anchor-abcs-world-news/> [skatīts 20.09.2014.]

terorismu aizdomās turētās personas tur apcietinājumā slepenās ieslodzījuma vietās” un 17.11.2005. “Eiropā izmeklē slepenus CIP lidojumus”.

Starptautiskās nevalstiskās organizācijas “*Human Rights Watch*”, “*Amnesty International*” un “*Reprieve*” publicēja savu izmeklēšanu rezultātus par personu pārvietošanu un turēšanu slepenās ieslodzījuma vietās⁴⁸⁷. “*ABC News*” 20.08.2009. publicēja materiālu “Lietuvā darbojās slepens CIP cietums”. Iespējams, ja nebūtu šo publikāciju, pārsūtīšanas un apcietināšanas gadījumi joprojām nebūtu atklāti. ASV prezidents Džordžs Bušs 2006. gada 6. septembrī atzina, ka “neliels skaits aizdomās turētu teroristu līderu un kaujinieku, kas notverti kara laikā, tika turēti apcietinājumā un pratināti ārpus Amerikas Savienotajām Valstīm saskaņā ar atsevišķu programmu, kuru īstenoja CIP”, un to, ka daudzas šajā sakarā apcietinājumā turētās personas vēlāk tika pārvestas uz Gvantamo un, ka pastāv nopietnas aizdomas, ka citi gūstekņi joprojām tiek turēti slepenās apcietinājuma vietās. Ārkārtas pārsūtīšanas ir ārpustiesas prakse, kas ir pretrunā pieņemtajiem starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, proti, kad personu, kuru tur aizdomās par iesaistīšanos terorismā, nelikumīgi nolaupa, arestē un/vai nogādā ASV amatpersonu ierīkotā ieslodzījuma vietā un/vai pārved uz citu valsti, lai pakļautu pratināšanai, kas vairumā gadījumu saistīta ar incommunicado apcietinājumu un spīdzināšanu. ASV valsts sekretāre Kondolīza Raiza, atbildot uz ES prezidentūras 2005. gada 29. novembra vēstuli, norādīja: “pārsūtīšana ir būtisks pasākums cīņā ar terorismu. To izmanto ne tikai Amerikas Savienotās Valsts pašreizējā administrācija. Pārsūtīšanas mērķis nav nodrošināt pārsūtīto personu spīdzināšanu. Attiecība uz citām valstīm, ASV respektē mūsu partneru suverenitāti.”⁴⁸⁸ Eiropas Parlaments ir nosodījis ASV vadīto Centrālās izlūkošanas pārvaldes (turpmāk – CIP) pārsūtīšanas un slepenas apcietināšanas programmu, kuras īstenošanas laikā pieļauti neskaitāmi cilvēktiesību pārkāpumi, tostarp nelikumīga un patvaļīga turēšana apcietinājumā, spīdzināšana un cita veida nežēlīga apiešanās, nerepatriēšanas principa pārkāpumi un piespiedu pazušana, nosoda ārkārtas pārsūtīšanas, kā nelikumīgu līdzekli, ko ASV izmantoja cīņā pret terorismu; nosoda arī to, ka vairākos gadījumos šo metodi pieņēma un noklusēja dažu Eiropas valstu slepenie dienesti un valdības iestādes. Taču ASV ārkārtas pārsūtīšanas prakse pilnībā atšķiras no prakses, ko dažas Eiropas valstis ir izmantojušas tikai īpašos izņēmuma apstākļos un kas izpaužas, aizturot vai turot apcietinājumā trešās valstīs atsevišķus cilvēkus, kuri oficiāli apsūdzēti ļoti smagos noziegumos, lai pārvestu viņus uz Eiropas teritoriju, kur pret viņiem tiesā izvirza kriminālapsūdzības, ievērojot visas tiesu sistēmas tiesiskās garantijas 2006. gada 6. septembrī ASV prezidents Džordžs Bušs apstiprināja, ka CIP ir īstenojusi slepenu apcietinājumu programmu arī ārpus Amerikas Savienotajām Valstīm: “neliels skaits aizdomās turētu teroristu

līderu un kaujinieku, kas notverti kara laikā, tika turēti apcietinājumā un pratināti ārpus Amerikas Savienotajām Valstīm saskaņā ar atsevišķu programmu, kuru īstenoja CIP”, un to, ka daudzas šai sakarā apcietinājumā turētās personas vēlāk tika pārvestas uz Gvantamo un ka pastāv nopietnas aizdomas, ka citi gūstekņi joprojām tiek turēti slepenās apcietinājuma vietās.” Federālā izmeklēšanas birojs (FIB) savā 2007. gada 2. janvāra ziņojumā norāda pieminētas

⁴⁸⁷ *Human Rights Watch* 6.11.2005. “Paziņojums par ASV slepenām apcietinājuma vietām Eiropā”; *Amnesty International Europe* 15.11.2010. ziņojums “*Open secret: Mounting evidence of Europe’s complicity in rendition and secret detention*”; *Reprieve* 15.12.2011. ziņojums “*Rendition on Record: Using the right of Access to information to Unwell the Paths of Illegal Prisoner Transfer Flights*”.

⁴⁸⁸ Eiropas Parlamenta 2012. gada 11. septembra rezolūcija par iespējamo CIP gūstekņu nogādāšanu un nelikumīgu turēšanu apcietinājumā Eiropas valstīs—saistībā ar EP TDIP komitejas ziņojumu veiktie pasākumi (2102/2033(INI)), “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, 3.12.2013.

26 liecības par neatbilstošu apiešanos Gvantanamo kopš 2001. gada 11. septembra; EP ar savu 2006. gada 18. janvāra lēmumu izveidoja "Pagaidu komisiju par to iespējamo izmantošanu veikto Eiropas valstu izmantošanu CIP transporta un nelikumīgi turētu apcietinājumā gūstekņus"⁴⁸⁹ (turpmāk Pagaidu komiteja) Izmeklēšanas komitejas galvenie uzdevumi ir apkopot un analizēt informāciju, lai konstatētu, vai CIP vai citas ASV aģentūras ir veikušas nolaupīšanu un aizturēšanu slepenos objektos, vai ir izmantotas Eiropas valstu teritorijas aizturēto pārvadāšanai. Latviju komitejā pārstāvēja EP deputāts Rihards Pīks.⁴⁹⁰ Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja izveidoja savu izmeklēšanas komisiju. Valstis veica nacionālās izmeklēšanas par iespējamo dalību CIP pārsūtīšanas un slepenās apcietināšanas programmā: Zviedrija, Dānija, Apvienotā Karaliste, Itālija, Vācija, Portugāle, Īrija, Kipra, Rumānija, Polija, Lietuva. Izmeklēšanās noskaidrots, ka veikti daudzi lidojumi, lai veiktu pārvadāšanu starp *Bagram*, *Diego Garsia*, slepeniem cietumiem un Gvantanamo. Eirokontroles⁴⁹¹ sniegto datu analīze liecina par nelikumīgu darbību slēpšanas loģistiku. Lai neatklātu gūstekņu pārlidojumu sākuma un galamērķa vietu, izpildītāji, kas vadīja pārsūtīšanas misijas, pārlidojuma vidū mainīja lidmašīnas. Tika gatavoti fiktīvi lidojumu plāni, civilo un militāro lidojumu klasificēšana par valsts lidojumiem un privāto avio sabiedrību izmantošana. Dati par pārlidojumiem un to realizācijas aspekti, vēl pārliecinošāk norāda uz Eiropas dalību CIP programmā, iesaistes apmēriem un sistemātiskumu. Pagaidu komiteja, veicot izmeklēšanu, atklāja būtiskas nepilnības atļauju izdošanas un kontroles procedūrās gaisa attiecībā uz civilajiem gaisa kuģiem, kuri pārlido dalībvalsts teritoriju vai nolaižas to teritorijā, tādējādi ne tikai pieļaujot, ka CIP varēja šīs procedūras ļaunprātīgi izmantot ārkārtas pārsūtīšanās, bet no procedūrām varēja izvairīties arī jebkurš organizētās noziedzības grupējums, tostarp teroristu tīkli. Eiropas Padomes Eiropas Komitejas par spīdzināšanas novēršanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanas komisijas pārstāvji ziņojumā norādīja, ka ar izmeklēšanas metodēm CIP ārvalstu ieslodzījuma vietās noteikti tika pārkāpts aizliegums spīdzināt un izmantot necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību⁴⁹² (*Committee for the Prevention of Torture*, turpmāk CPT). Lietuvas parlamentārās izmeklēšanas laikā, ko veica Seima Nacionālās drošības un aizsardzības komiteja par iespējamo CIP veikto gūstekņu pārvadāšanu un nelikumīgu turēšanu apcietinājumā Lietuvas teritorijā, tika konstatēts, ka laika posmā no 2003. līdz 2005. gadam Lietuvā bija nolaidušās piecas ar CIP saistītas lidmašīnas un ka Lietuvā pēc CIP pieprasījuma tika sagatavoti divi centri, kas bija piemēroti gūstekņu turēšanai (projekts Nr.1 un projekts Nr. 2). Viens no iespējamajiem objektiem Lietuvā atradās Jātnieku skolas teritorijā. EP Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komitejas (turpmāk LIBE) deputāti 2012. gada aprīlī apmeklēja projektu Nr. 2. Eirokontroles dati liecina, ka 2005. gada 18. februārī lidmašīna N787WH, ar kuru transportēja *Abu-Zabaydah*, nosēdās Marokā pa ceļam uz Rumāniju un Lietuvu. 2006. gada 26. martā notika lidojums no Lietuvas uz Afganistānu, nolaižoties Kairā (Ēģipte) Eiropas Padomes 2011. gada ziņojumā teikts, ka iegūtā informācija sniedz pārliecinošus pierādījumus tam, ka 2009. un 2010. gadā

⁴⁸⁹ *Temporary Committee on the alleged use of European countries by the CIA for the transport and illegal detention of prisoners.*

⁴⁹⁰ "EP deputāts Rihards Pīks sāk darbu ASV slepeno cietumu izpētes komitejā", <http://www.lvportals.lv/print.php?id=126641> [skatīts 16.09.2014.]

⁴⁹¹ "Eiropas Aviācijas drošības organizācija" (Eurocontrol). *ES 2002. gadā nolēma izveidot savu kopēju gaisa telpas pārvaldi Eirokontroles sistēmā. 2011. gada 1. janvārī Latvijas Republika kļuva par Eirokontroles 39 dalībvalsti.*

⁴⁹² *Eiropas Parlamenta 2012. gada 11. septembra rezolūcija par iespējamo CIP gūstekņu nogādāšanu un nelikumīgu turēšanu apcietinājumā Eiropas valstīs - saistībā ar EP TDIP komitejas ziņojumu veiktie pasākumi(2102/2033(INI)), Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis 3.12.2013.*

Polijā ir nolaidušies septiņi ar CIP saistīti gaisa kuģi. Informācija norādīja par kontaktiem starp izlūkošanas dienestu vadītājiem un Polijas valdību par CIP aizturēšanas centra izmantošanu Polijas teritorijā. Izmeklēšanas tika veiktas arī Rumānijā, Portugālē. ECT iesniegtas prasības lietās *Al-Nashiri* pret Poliju, *Abu-Zabaydah* pret Lietuvu, *Abu-Zabaydah* pret Poliju, *El-Masri* pret bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku. Lībijas bijušie disidenti ir uzsākuši tiesvedību pret Apvienoto Karalisti par izlūkdienesta MI6 tiešu iesaistīšanos viņu un viņu ģimenes locekļu pārsūtīšanā, slepenā turēšanā apcietinājumā un spīdzināšanā. Starptautiskie pētījumi liecina, ka NATO dalībvalstis piekrita iesaistīties cīņā ar terorismu, īstenojot pasākumus, kas pieļauj slepenu gaisa satiksmi un kas CIP pārsūtīšanas programmas ietvaros ļauj izmantot ES dalībvalstu teritoriju, norādot, ka par šo programmu ir informētas iesaistītās ES un NATO dalībvalstis. Britu žurnālists un rakstnieks Endijs Vortingtons (*Andy Worthington*) veicis plašu pētījumu par Gvantamo. Apkopotos materiālus Vortingtons izdevis grāmatā „Gvantamo faili: Amerikas nelegālā cietuma 774 ieslodzīto dzīvesstāsti” (*“The Guantamo Files: The Stories of the 774 Detainees in America’s Illegal Prisons”*). 2012. gada 18. jūlijā Bulgārijas pilsētas Burgasa lidostā spridzinātājs pašnāvnieks uzspridzināja autobusu ar tūristiem no Izraēlas (pielikums Nr. 3, 123. attēls). Sprādziena rezultātā gāja bojā seši Izraēlas pilsoņi, divi bulgāri-gids un autobusa vadītājs (pēc ticības musulmanis) nomira slimnīcā. 37 cilvēki nonāca slimnīcā ar dažādiem miesas bojājumiem. Iespējamais terorists pašnāvnieks ir Mehdi Gezali (*Mehdi Mohammad Ghezali*). Mehdi Gezali dzimis 1979. gadā Stokholmā Botkirkes (*Botkyrka*) municipalitātē (pielikums Nr. 3, 124. attēls). Tēvs iebraucējs no Alžīrijas, māte somiete. Ilgu laiku nevarēja atrast vietu dzīvē. Tika aizturēts un atradās apcietinājumā Zviedrijā un Portugālē. Lielbritānijā apmeklēja musulmaņu skolu, studēja reliģiju radikālā mācītāja Omāra Bakri Muhhameda vadībā, kurš tiek uzskatīts par džihada teorētiķi. 2011. gada vasarā Mehdi Gezali devās uz Pakistānu, no kurienes ieradās Afganistānā. Afganistānā viņš tika aizturēts par teroristisko darbību un nogādāts uz “Gvantamo”, kur atradās no 2002. līdz 2004. gadam. 2002. gada septembrī viņa tēvs Mehdi Gezali-vecākais iesprostoja sevi metāla būrī un izvirzīja prasības Zviedrijas valdībai iespaidot ASV un atgriezt dēlu dzimtenē. Pateicoties Zviedrijas premjerministra Larsa Persona pūlēm, 2004. gadā Mehdi Gezali tika atbrīvots no “Gvantamo” un nodots Zviedrijai turpmākai soda izciešanai. Zviedrija apsūdzības Mehdi Gezali neizvirzīja, un viņš tika atbrīvots. Pēc atbrīvošanas Ghezali kritizēja Zviedrijas valdību, ka tā nav palīdzējusi pietiekami. Viņš apgalvoja, ka “Gvantamo” ir pakļauts spīdzināšanai, piemēram, miega trūkumam un likts sēdēt nopratināšanas telpā trīspadsmit stundas pēc kārtas. Viņš plāno vērsties tiesā pret ASV. Viņš ir kopā ar Gostu Hultenu (*Gösta Hultén*) publicēja grāmatu “Gūsteknis no Gvantamo: Mehdi Ghezali stāsta savu stāstu” (*Fånge På Gvantamo: Mehdi Ghezali berättar*), kurā viņš hronoloģiski dalās savā pieredzē. Pēc pieciem gadiem 2009. gada 10. septembrī Mehdi Gezali tika aizturēts Pakistānā kopā ar 11 cilvēku grupu, kuras satāvā bija trīs zviedri, krievs, septiņi turki un irānis. Viņi devušies uz tikšanos ar kustības “Džamaat

Tablig” dalībniekiem. Emisāri no musulmaņu kustības “Džamaat Tablig” aktīvi darbojas arī Latvijā. Zviedrus pēc diplomātu iejaukšanās atbrīvoja. 2012. gada Mehdi Gezali ar viltotiem dokumentiem ieradās Bulgārijā (pielikums Nr. 3, 125. attēls). Novērošanas kameras nofiksēja iespējamo spridzinātāju tieši pirms iekāpšanas autobusā (pielikums Nr. 3, 126. attēls). ASV vērsās pie Eiropas partneriem par iespējām uzņemt kādu no bijušajiem Gvantamo nometnes ieslodzītajiem. Lai sniegtu palīdzību ASV risināt Gvantamo gūstekņu problēmu, ES Vispārējo lietu un ārējo attiecību padome formāli apstiprināja bloka pozīciju šajā jautājumā, taču lēmumu par bijušā ieslodzītā uzņemšanu atstājot katras dalībvalsts kompetencē. Latvijas valdība nolēma

uzņemt vienu bijušo Gvantanamo nometnes ieslodzīto. Latvijas ārlietu ministrs Māris Riekstiņš paziņoja, ka Gvantanamo bāzē atrodas trīs ieslodzīto kategorijas:

- kuras aizturētas par konkrētām teroristiskām darbībām;
- par kurām pierādījumi ir nepilnīgi un izmeklēšana turpinās;
- par kurām nav ilgstoši izdevies iegūt pierādījumus par iespējamo saistību ar teroristiem.

Persona, kura dzīvos Latvijā, pieder pie trešās grupas. Visu finansējumu, kas saistīts ar personas uzturēšanos un rehabilitāciju, nodrošina ASV. Drošības policija personu ir izpētījusi, intervējusi un parliecinājās, ka tā nerada draudus Latvijai. Britu neatkarīgais žurnālists un rakstnieks Endijs Vortingtons (*Andy Worthington*) atklāja, ka bijušais Gvantanamo nometnes ieslodzītais, kuru uzņēmusi Latvija, visticamāk, ir no iespējamām represijām Uzbekistānā aizmukušais un Afganistānas talibu savervētais Kamalludins Kasimbekovs (*Kamalludin Kasimbekov is a 37-year-old citizen of Uzbekistan. He was transferred to Latvia on July 22, 2010.*).⁴⁹³ 2015. gadā bijušo Gvantanamo ieslodzīto Jemenas pilsoni piekrita uzņemt Igaunija. 2014. gadā uz citām valstīm tika nosūtīti 30 bijušie ieslodzītie. Pēdējo 12 gadu laikā nosūtīto skaits pārsniedz 600. Pēc ASV datiem 17% no viņiem ir atkal pievērsušies teroristiskai darbībai, Guantanamo nometnē tiek turēti vēl 122 ieslodzītie.⁴⁹⁴

Savas pilsoniskās tiesības izmanto arī notiesātie teroristi. 1997. gada 10. martā par vairākām slepkavībām notiesātā vācu teroriste Birgit E.Hogefeld⁴⁹⁵ iesniedza pieteikumu ECT par „Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas” 10. panta pārkāpšanu, ierobežojot viņas vārda un uzskatu izpausmes brīvību:

“1. Ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no valsts institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. Šis pants neierobežo valstu tiesības pieprasīt radoraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanu.

2. Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām prasībām, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai

sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai tikumību, aizsargātu citu cilvēku cieņu vai tiesības, nepieļautu konfidenciālas informācijas izpaušanu vai lai nodrošinātu tiesas varu un objektivitāti”.

1993. gada 27. jūnijā Birgit E.Hogefeld tika arestēta un ievietota iepriekšējā apcietinājumā. 1994. gada 21. janvārī tika izsniegts apcietināšanas orderis (*Haftbefehl*). 1995. gada 1. decembrī Frankfurtes Apelācijas tiesa (*Oberlandesgericht*) noraidīja radio žurnālista lūgumu intervēt Birgit E.Hogefeld. Tiesa norādīja, ka intervijā Birgit E.Hogefeld varētu propagandēt “RAF” idejas. 1995. gadā tiesa noraidīja režisora iesniegumu filmēt ieslodzītās tikšanās cietumā

⁴⁹³ *Andy Worthington "Who Are the Guantánamo Prisoners Released in Cape Verde, Latvia and Spain?"*

31.7.2010.<http://www.andyworthington.co.uk/2010/07/31/who-are-the-guantanamo-prisoners-released-in-cape-verde-latvia-and-spain/#sthash.zlmqvDE9.dpuf> *eurasiareview.com* [skatīts 30.11.2014.]

⁴⁹⁴ “*The Guantanamo Docket*”, “*The New York Times*”, 22.07.2010.

<http://projects.nytimes.com/guantanamo/detainees/675-kamalludin-kasimbekov> [skatīts 14.10.2010.]

⁴⁹⁵ *Birgit E.Hogefeld* — Vācijas pilsoņe, teroristiskā grupējuma Sarkanās Armijas Frakcija (Rote Armee Fraktion-RAF) dalībniece, 1996. gadā notiesāta uz mūža ieslodzījumu par trīs ASV pilsoņu un vācu policista slepkavību. Pēc 18 ieslodzījumā pavadītiem gadiem 54 gadu vecumā Birgit E.Hogefeld tika apzēlota un 2011. gada 20. jūnijā iznāca brīvībā.

ar māti. 1996. gadā tika atteikta radio intervija. 1996. gada 31. augustā Birgit E. Hogefeld iesniedza konstitucionālo sūdzību Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesā (*Bundesverfassungsgericht*). Tiesa uzskatīja, ka iesniedzējas pamattiesības nav pārkāptas un iesniegumu noraidīja. Konstitucionālā tiesa piekrita Apelācijas tiesas secinājumiem un nesaskatīja Konstitūcijas (*Grundgesetz*) pārkāpumu. Arī ECT uzskata, ka pieteikuma iesniedzējas vārda brīvības ierobežojumi uzskatāmi par atbilstošiem un “ārkārtīgi nepieciešamiem sabiedrības vajadzībām”. ECT vienbalsīgi nolēma uzskatīt prasību par nepieņemamu.

7.2. Kompensācijas izmaksa terora aktu upuriem

Katru gadu pasaulē notiek ap 10–15 tūkstoši terora aktu, kuros dzīvību zaudē vai tiek sakropļoti aptuveni 50 tūkstoši cilvēku. Šie skaitļi nevar būt absolūti precīzi, jo uzskaites sistēmas dažādās valstīs ir atšķirīgas. Statistiku ietekmē arī politiskā nostāja un atsevišķu valstu intereses: kas vienam terorists otram brīvības cīnītājs. Šoreiz mūs var interesēt skaitļi, kuri tiek publiskoti reti – cik cilvēku cietuši terora aktos, cik cilvēku bijuši saistīti ar terora aktu upuriem un tāpēc arī, kaut arī netieši, kļuvuši atkarīgi no teroristu vardarbības. Cik bērni neiegūs izglītību un nespēs realizēt sevi dzīvē, cik cilvēkiem būs nožēlojamas vecumdienas, jo zudis atbalsts. Un viss tikai tādēļ, ka viņu apgādnieki vai tuvinieki liktenīgas sagādīšanās dēļ tieši tobrīd atradušies tieši tajā vietā, kur kāds svešinieks vardarbīgi mēģinājis īstenot savus politiskos vai mantkārīgos mērķus. Starptautiskās konvencijas konkrēti nereglamentē zaudējumu kompensācijas kārtību. Šie jautājumi tiek risināti nacionālajā līmenī. Pēc Eiropola datiem situācija Eiropas Savienībā no 2011. gada ir noteikti stabila: 2011. gadā notikuši 174 teroristu uzbrukumi ES teritorijā, kuros gājuši bojā 2 cilvēki Vācijā un 77 cilvēki Norvēģijā (*Anders Bērings Breivīgs*)⁴⁹⁶, 2014. gadā ES teritorijā notikuši 201 teroristu uzbrukumi, kuros nogalināti 4 cilvēki.⁴⁹⁷ Cik lielā mērā teroristu upuri un to tuvinieki var cerēt uz atbalstu? Cik lielu atbildību uzņemas valsts, kuras teritorijā noticis terora akts? Kādus zaudējumus sedz notiesātie teroristi? Būtu lieliski, ja mums nenāktos uzdot šos jautājumus un meklēt uz tiem atbildes. Ir vērts iepazīties, kā kompensāciju izmaksas vardarbības upuriem tiek reglamentētas to valstu likumdošanā, kur terorisma problēma nav tikai zinātnieku teorētiskā interese vien.

⁴⁹⁶ TE-SAT 2012 “EU Terrorism situation and Trend Report, Europol, 2012.
<https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 04.04.2012]

⁴⁹⁷ TE-SAT 2015 “EU Terrorism situation and Trend Report, Europol, 2015.
<https://www.europol.europa.eu/> [skatīts 09.07.2015.]

ANO

1985. gada 29. novembrī ANO Ģenerālā Asambleja pieņēma “Deklarāciju par tiesvedības pamatprincipiem pret nozieguma un varas ļaunprātīgas izmantošanas upuriem.” Deklarācija noteica nepieciešamos pasākumus, lai noziegumu upuri:

- saņemt informāciju;
- tiktu nodrošināti ar atbalsta pakalpojumiem;
- saņemt kompensāciju no noziedznieka vai no valsts;
- piedalīties visos gadījumos, kad tiek lemts par viņu personīgo interešu ievērošanu;
- saņemt taisnīgu attieksmi gan kriminālajā, gan civilajā tiesvedībā;
- tiktu pasargāti iebaidīšanas un iespaidošanas.

Rezolūcija tika saskaņota ar visām dalībvalstīm, bet šajā jautājumā nesevoja būtiskas izmaiņas ne nacionālajā, ne starptautiskajā līmenī. Tādēļ pamatprincipu realizācijai ANO tika sagatavoti metodoloģiskie materiāli:

- ANO 1999. gada Vadlīnijas “Deklarācijas par tiesvedības pamatprincipiem pret nozieguma un varas ļaunprātīgas izmantošanas upuriem” realizācijas politikas izstrādātājiem;
- Rokasgrāmata tiesvedības realizācijā attiecībā uz noziegumu upuriem, kuri skar “Deklarācijas par tiesvedības pamatprincipiem pret nozieguma un varas ļaunprātīgas izmantošanas upuriem” principu realizāciju un piemērošanu. Rokasgrāmatā tiek izskatīta ne tikai viktimizācijas ietekme uz cietušajiem vispār, bet arī cietušo palīdzības centru organizācijas principi, kā arī tādu pakalpojumu ieviešana, kā krīzes reaģēšana, aizstāvība, piedalīšanās tiesas, starpniecības un atjaunojošās tiesvedības procesā, kompensācijas un restitūcija.

Eiropas Savienība

1983. gada 24. novembrī Strasbūrā tika parakstīta “Eiropas Konvencija par kompensācijām vardarbīgos noziegumos cietušajiem”.⁴⁹⁸ 1985. gadā Eiropas Padome pieņēma Ieteikumus Nr. R(85)11 “Ieteikums par cietušo stāvokli krimināltiesību procedūru ietvaros.”⁴⁹⁹ 1987. gadā, pamatojoties uz ANO Ģenerālās Asamblejas “Deklarāciju par tiesvedības pamatprincipiem pret nozieguma un varas ļaunprātīgas izmantošanas upuriem”, Eiropas Padomes ministri pieņēma Rekomendācijas par palīdzības sniegšanu cietušajiem un viktimizācijas profilaksi. Tās valstīm nav obligātas, bet norāda orientierus, kuriem jāseko Eiropas Savienības dalībvalstīm. 2001. gada martā Eiropas Savienības Padome pieņēma Pamatlēmumu “Par cietušo statusu kriminālprocesā (2001/220/TI). Pamatlēmumā ir definēts, ka “cietušais” ir fiziska persona, kam ir nodarīts kaitējums, tajā skaitā fizisks vai morāls kaitējums, morālas ciešanas vai mantisks kaitējums, ko tieši izraisījusi darbība vai bezdarbība, kas veido kādas dalībvalsts krimināltiesību normu pārkāpumu. Saskaņā ar šo dokumentu, katrai dalībvalstij ir jāpieņem savi likumi un citi normatīvi akti, lai nodrošinātu cietušo pamattiesības un intereses, it sevišķi kriminālprocesā. Līdz 2002. gada martam dalībvalstīm bija jānodrošina par cietušā tiesībām saņemt kompensāciju lielākās daļas izpildī, ka arī veicināt un finansiāli atbalstīt organizācijas, kas sniedz palīdzību cietušajiem. Eiropas Padomes 2004. gada 29. aprīļa

⁴⁹⁸ European Convention on the compensation of victims of violent crimes. Strasbourg, 24. 11.1983.

⁴⁹⁹ Council of Europe Committee of ministers. “On the position of the victim in the Framework of Criminal Law and Procedure.” 28.06.1985.

Direktīva 2004/80/EK "Par kompensāciju noziegumos cietušajiem" nosaka, ka katrā Eiropas Savienības dalībvalstī nacionālā līmenī ir jāizveido valsts kompensāciju sistēma, kas nodrošina noziegumos cietušo tiesības uz taisnīgu un samērīgu kompensāciju par nodarītajiem kaitējumiem neatkarīgi no tā, kurā Eiropas kopienas vietā noziegums izdarīts. Tās mērķis ir noteikt valsts kompensāciju cietušajiem mehānisma izveides un darbības vadlīnijas katrā Eiropas Savienības dalībvalstī:

"1. pants. Tiesības iesniegt prasību dalībvalstī, kurā ir pastāvīgā dzīvesvieta.

Dalībvalstis nodrošina to, ka tad, ja tīšs, vardarbīgs noziegums izdarīts dalībvalstī, kas nav dalībvalsts, kurā kompensācijas prasītājs pastāvīgi dzīvo, tad prasītājam ir tiesības prasību iesniegt kādai iestādei vai citai struktūrai pēdējā dalībvalstī.

2. pants. Atbildība par kompensāciju maksāšanu.

Kompensāciju maksā tās dalībvalsts kompetentā iestāde, kuras teritorijā izdarīts noziegums.⁵⁰⁰ Kompensāciju tīšos noziegumos cietušajiem maksā tās dalībvalsts kompetentā iestāde, kuras teritorijā izdarīts noziegums. Ar šo direktīvu izveido sadarbības sistēmu, lai noziegumos cietušajiem atvieglotu kompensācijas saņemšanu pārrobežu gadījumos. Cietušie var vērsties kādā iestādē dalībvalstī, kura ir to pastāvīgā dzīvesvieta, un tai ir jāatvieglo visas praktiskās un valodu grūtības, kas rodas pārrobežu gadījumā. Pastāv divas iespējas:

- cietušajam kaitējums radies Latvijas teritorijā izdarīta noziedzīga nodarījuma rezultātā;
- cietušajam kaitējums radies citas Eiropas Savienības dalībvalsts teritorijā izdarīta noziedzīga nodarījuma rezultātā.

Līdz 2004. gada martam Eiropas Savienības dalībvalstīm bija jānodrošina to pantu ievērošana, kas prasa, lai cietušajiem, tāpat kā tiesājamajiem, būtu iespēja izprast un piedalīties kriminālprocesā, līdzīgi kā tiesājamajiem (5. pants), gūt pieeju bezmaksas jurista konsultācijai, ko nepieciešamības gadījumā apmaksā valsts (6. pants).

Eiropas Padomes 2005. gada 16. maija "Konvencija par terorisma novēršanu" satur noteikumu par kompensāciju terorisma upuriem un to aizsardzību:

"13. pants. Terorisma upuru aizsardzība, atbalstīšana un kompensācijas tiem.

Katrai Pusei ir jāveic tādi nepieciešamie pasākumi, lai aizsargātu un atbalstītu terorisma upurus, kuri par tādiem kļuvuši tās teritorijā. Šie pasākumi var ietvert arī finansiālu palīdzību un kompensācijas terorisma upuriem un tuviem to ģimenes locekļiem, kas tiek veikta, pamatojoties uz piemērotiem valstu nacionālajiem likumiem un mehānismiem."

Latvijas Republika

Latvijas Republikas Satversmes 93. pants nosaka katra dzīvības aizsardzību:

"93. Ikviens tiesības uz dzīvību aizsargā likums."

Savukārt Satversmes 89. pants nosaka valsts atbildību cilvēka pamattiesību garantēšanā:

"89. Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem."⁵⁰¹

Latvijas Krimināllikuma 88. pants nosaka atbildību par terorismu. Mēs varam būt apmierināti, ka šī panta piemērošanas prakse nav liela, līdz ar to ar zaudējumu atlīdzināšanas problēmām terorisma upuriem nesastopamies bieži. Taču zināma prakse ir arī Latvijā.

⁵⁰⁰ Eiropas Padomes Direktīva Nr. 2004/80/EK "Par kompensāciju noziegumos cietušajiem," 29.04.2004.

⁵⁰¹ Latvijas Republikas Satversme. Likums pieņemts 15.02.1922., "Latvijas Vēstnesis", 43., 01.07.1993.

2000. gadā tiesā tika izskatīta organizācijas “Pērkonkrusts” dalībnieku lieta, kurā viņus apsūdzēja siltumtrašu un pieminēkļa “Padomju Latvijas un Rīgas atbrīvotājiem no vācu fašistiskajiem iebrucējiem” spridzināšanā un citos noziegumos. Prokurors Georgs Skudra atzina, ka “Pērkonkrusta” lieta ir pirmais gadījums Latvijas jaunāko laiku vēsturē, kad tiesā organizētu grupu, kura vardarbīgi mēģināja īstenot savus politiskos mērķus. Tiesas spriedums nebija bargs un apmierināja gan tiesājamos, gan apsūdzības uzturētājus. Vienīgais apstāklis, kas manāmi neapmierināja tiesājamos, bija tiesas lēmums solidāri piedzīt no viņiem 21 800 latu Rīgas domes labā par pieminēkļa “Padomju Latvijas un Rīgas atbrīvotājiem no vācu fašistiskajiem iebrucējiem” remontu un 31 000 latu par labu “Rīgas siltumam”, kura siltumtrases tika bojātas pērkonkrustiešu sarīkotajos sprādzienos. Vēlāk tiesa apmierināja pērkonkrustiešu apelācijas sūdzību par pieminēkļa “Padomju Latvijas un Rīgas atbrīvotājiem no vācu fašistiskajiem iebrucējiem” remontā iztērētās naudas atmaksāšanu – šī civilprasība tika noraidīta, un pērkonkrustiešiem minētā summa nebija jāatlīdzina. Pērkonkrustieši Jānis Liģeris un Harijs Radziņš, kuri saskaņā ar amnestijas likumu no soda atbrīvoti, vērsās Tieslietu ministrijā ar prasībām izmaksāt kompensācijas par apcietinājumā pavadīto laiku. Prasības Ls 2950 apmērā tika noraidītas. Vēl viena epizode, kur noziedznieks atradās un tika tiesāts Igaunijā, bet cietušā puse – Latvijā. Oļegs Safjankovs, kurš vairāk pazīstams kā “datorterrorists Viktors” 1997. gadā, izmantojot elektronisko pastu, mēģināja izspiest no Latvijas un Norvēģijas kopuzņēmuma “*Varner Hakon Invest*” vienu miljonu dolāru. Viņš sūtīja kompānijai draudu vēstules, ievietoja spridzekli tās veikalā, draudēja saindēt pārtiku. 1997. gada 11. jūlijā viņš tika aizturēts. Viņa atmaskošānā piedalījās vairāku valstu policijas darbinieki. Tallinas tiesa O.Safjankovam piesprieda septiņus gadus cietumsoda un segt “*Varner Hakon*” radušos zaudējumus gandrīz 1 000 000 latu apmērā. 2003. gadā O.Safjankovu pirms termiņa atbrīvoja no cietuma. Pārkāpjot atbrīvošanas noteikumus, viņš nepaziņojot pameta Igauniju un devās uz Lielbritāniju, kur tagad strādā konditorejas uzņēmumā. O.Safjankova advokāts paziņoja, ka, atradis darbu, viņa klients drīzāk spēs atdot “*Varner Hakon*” parādu. Skandināvu uzņēmumi vairākkārt bija Latvijas teroristu uzbrukumu mērķis. 2000. gada 17. augustā nogranda divi sprādzieni universālveikalā “Centrs.” Bojā gāja veikala darbiniece Maija Pušmucāne, 35 cilvēki guva ievainojumus, no tiem četri smagus. Sprādzienā radītie zaudējumi novērtēti 69 496 latu apmērā. 2003. gada 12. decembrī spridzināšanā apsūdzētajam Leonardam Gromovam (Butelis) tiesa piesprieda astoņus gadus cietumsoda ar mantas konfiskāciju. Tiesa uzskatīja, ka nav tiešu pierādījumu faktam, ka L.Gromovs būtu pirmo spridzekli ievietojis veikala mantu glabātavā. Līdz ar to viņš tika attaisnots M.Pušmucānes slepkavības lietā. Faktiski L.Gromovs notiesāts par pusi no terora akta. Tiesa nosprieda piedzīt no L.Gromova cietušā “Rimi” ģenerāldirektora Knuta Kvisvika labā 291 latu, kā arī 20 597 latus “Parex” bankas labā, 8545 latus “Hansa aptiekas” labā un 48 856 latus “Seesam Latvija” labā. Kaut arī nevar nošķirt, kurš sprādziens – pirmais vai otrais – radījis šos zaudējumus, tie visi jāatmaksā L.Gromovam. Spriedums tika pārsūdzēts Augstākajā tiesā, bet L.Gromova māte M.Butele pauda gatavību sūdzēties Strasbūrā, ja spriedumu atstās spēkā.⁵⁰² 2004. gadā Latvijas Augstākā tiesa pierādījumu trūkuma dēļ L.Gromovu attaisnoja un lietu pret viņu izbeidza. L.Gromovs pieprasīja morālu kompensāciju par ieslodzījumā pavadīto laiku un pārdzīvotajām ciešanām. Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, Latvijai, reizē ar daudziem citiem nosacījumiem, bija jāveic nacionālo tiesību normu sakārtošana atbilstoši Eiropas Kopienas normām. Norvēģijas valdība pēc A.B.Breivīka terora aktiem 2011. gada 22. jūlijā, kad

⁵⁰² V.Voins “Zaudējumu atlīdzināšana terorisma upuriem”, “Latvijas Vēstnesis”, Nr.35.(2983) 04.03.2004.un Nr.39. (2987) 11.03.2004.

tika nogalināti 77 cilvēki, kompensācijām upuriem izdalīja 130 miljonus kronu (7,4 miljoni dolāru). Vācijas valdība izmaksāja 500 tūkstošus EUR teroristiskā grupējuma “Nacionāl-socialistiskā pagrīde” upuriem un cietušajiem no tā darbības no 1998. līdz 2008. gadam. Grupējuma dalībnieki izdarīja desmit slepkavības, vairākus terora aktus un vismaz četrpadsmit banku aplaupīšanu. Teroristu upuri bija iebraucēji no Turcijas un viens no Grieķijas. Nogalināto radniekiem izmaksāti 311 tūkstoši EUR: laulātais un bērni saņēma 10 tūkstoši EUR, brāļi un māsas – 5 tūkstoši EUR. Valsts apmaksāja arī bērnu izdevumus. Nogalinātā policista radniekiem izmaksāja 25 tūkstoši EUR, ievainotā policista tuvinieki saņēma 10 tūkstoši EUR. Divu terora aktu cietušajiem, kurus teroristi realizēja Ķelnē, kopumā izmaksāja 140 tūkstoši EUR.

Francija

Līdz 1986. gadam Francijas tiesību normās terorismu neizskatīja kā atsevišķu nozieguma veidu. Tad Francijā notika vairāki vērienīgi terora akti, kuri satrauca sabiedrību. Šis apstāklis lika valdībai spert nopietnus soļus, lai organizētu cīņu ar terorismu, šajā jomā pieņemot vairākus normatīvos aktus. Jāatzīst, ka Francija bija viena no pēdējām Rietumeiropas valstīm, kas pieņēma atsevišķu likumu cīņai ar terorismu. Šādu novēlošanos var izskaidrot ar sabiedrības attieksmi pret valdības aktivitātēm terorisma apkarošanā. Tās neguva sabiedrības atbalstu, jo līdz šim teroristi vērsās pret politiķiem un biznesmeņiem, gandrīz neaizskarot vienkāršo pilsoņu intereses. Valdība uzskats, ka speciālo tiesu izveidošana, kuras izskatītu ar terorismu saistītās lietas, apdraudētu demokrātisko principu par visu vienlīdzību likuma priekšā. Sabiedrības attieksme strauji mainījās, kad 1986. gada rudenī nogranda sprādzieni Parīzes kafējnīcā, veikalā “Tatti” un pilsētas domē. Sprādzienos gāja bojā un guva savainojumus daudz cilvēku, kas nejauši atradās notikuma vietā.

Franču likumdevējs šādā situācijā spēja veltīt vairāk uzmanības cīņai ar terorismu, īsā laikā sagatavojot un pieņemot vairākus normatīvos aktus, kas vērsti pret terorisma izplatīšanos un paredz seku likvidēšanu. Līdz ar to tagad Francijā lielu uzmanību pievērš zaudējumu kompensēšanai terorisma upuriem. Izmaksas sistēma balstās uz 1986. gada 9. septembra likumu Nr.86–1020 “Par cīņu ar terorismu un valsts drošības apdraudējumiem.” Šā likuma 9–1. pantā noteikts, ka cietušajam terora aktos Francijas teritorijā, kā arī Francijas pilsoņiem, kuri dzīvo ārpus valsts, bet ir reģistrējušies franču konsulatā, zaudējumi tiek kompensēti no garantijas fonda. Kompensācijas izmaksas ir iespējamās, ja nodarījums ir likuma Nr. 86–1020 noteiktajā noziegumu, kuri tiek atzīti par teroristiskiem, sarakstā. Likuma normu praktisko izpildi reglamentē 1986. gada 15. oktobra dekrēts “Par zaudējumu atlīdzināšanu terora aktos cietušajiem”. Garantijas fonds, no kura tiek ņemti līdzekļi kompensācijām, nodibināts ar justīcijas un finanšu ministra rīkojumu un darbojas finanšu ministra kontrolē. Līdzekļi fondā tiek papildināti ar apdrošināšanas kompāniju atskaitījumiem par īpašumu apdrošināšanu, kā arī no ziedojumiem.

Lielbritānija

Lielbritānijai ir liela pieredze cīņā ar terorismu. Lielbritānijas krimināltiesiskais normatīvais regulējums cīņā ar terorismu attīstījies divos virzienos:

- pieņemtie likumi, kuri attiecas tikai uz Ziemeļīrijas teritoriju;
- krimināllikumi, kuri attiecināmi uz Karalistes pārējo daļu.

Normatīvie akti paredz pilnvaru deleģēšanu atsevišķām amatpersonām. Iekšlietu ministram ir plašas pilnvaras atsevišķu normatīvo aktu piemērošanā, t.sk. terorisma aktu upuru kompensāciju izmaksu lieluma noteikšanā. Anglijas tiesiskais regulējums paredz iespēju kompensēt radušos zaudējumus jebkura nozieguma upuriem, t.sk. terorisma aktos cietušajiem. 2000. gada likums par krimināltiesu pilnvarām nosaka kārtību, kādā tiesa var piespriest vainīgajam izmaksāt kompensāciju cietušajiem un kādi apstākļi jāņem vērā, nosakot kompensācijas apmēru. 1988. gada likums par kriminālo justīciju nostiprināja noziegumu upuru kompensāciju izmaksu programmu, kura ar papildinājumiem ir spēkā joprojām. Likums paredz kompensāciju izmaksu galvenokārt par miesas bojājumiem, kaut gan pieļauj arī kompensācijas saņemšanu zaudētā īpašuma atjaunošanai. Kārtību, kādā tiek iesniegta prasība par kompensāciju, un lietas izskatīšanas procedūru nosaka iekšlietu ministra izdoti noteikumi, kurus akceptē parlamenta abas palātas. Noteikumos noteiktas kompensāciju sākumsummas par atsevišķiem miesas bojājuma veidiem, piemēram:

- vienkāršs deguna lūzums – 550 sterliņu mārciņu;
- redzes zaudēšana ar vienu aci – 13 000 sterliņu mārciņu;
- dzirdes zaudēšana ar vienu ausi – 10 000 sterliņu mārciņu;
- rēta uz neprecētas sievietes sejas – 8000 sterliņu mārciņu;
- rēta uz neprecēta vīrieša sejas – 5000 sterliņu mārciņu.

Lielbritānijā lielu atbalstu nozieguma upuriem sniedz sabiedriskās organizācijas. To darbību koordinē 1979. gadā izveidotā Nacionālā asociācija, kas saņem valdības finansējumu. Tiek veidotas arī atsevišķas reģionālās programmas, kuras finansiāli atbalsta Iekšlietu ministrija.

Spānija

Mūsdienu teroristu aktivitātes šajā valstī saistās ar basku separātistu darbību. Spānijai ir liela pieredze antiteroristisko aktu izdošanā. Par pirmo šāda veida likumu juristi uzskata jau 19. gadsimta beigās izdoto, kurš vērsās pret anarhistu revolucionāro organizāciju darbību. Diktatora Franko laikā teroristu noziegumi tika pielīdzināti politiskajiem noziegumiem un tos iztiesāja kara tribunāli. Jautājumi par kompensācijām terora aktos cietušajiem izskatīti 1986. gada 26. decembra likuma 4. daļā, bet reālais izmaksu mehānisms noteikts ar karaļa rīkojumu Nr.1311 “Par kompensāciju izmaksas kārtību bruņotu bandītisku formējumu un teroristu upuriem”. Rīkojums precizē to personu loku, kuriem ir tiesības uz kompensāciju, nosaka, kuros gadījumos no valsts budžeta tiek segti zaudējumi, ja noziegums nav atklāts un vainīgās personas nav noskaidrotas. Kompensācijas lielums ir saistīts ar gūto traumu smagumu, kuru nosaka sociālās apdrošināšanas dienests.

ASV

Amerikas Savienoto Valstu (ASV) normatīvais regulējums tiek piemērots attiecībā uz jebkuriem terora aktiem jebkurā pasaules malā, kuri izdarīti attiecībā pret ASV pilsoni vai patstāvīgi valstī dzīvojošu ārvalstnieku. ASV darbojas virkne likumu, kuri reglamentē cīņu ar terorismu. 1988. gadā tika pieņemts likums par palīdzību terorisma upuriem, kurā paredzēta arī terorisma upuru un liecinieku aizsardzība. To varētu nosaukt par valsts garantētu programmu palīdzības sniegšanai terora aktos cietušajiem (skatīt 7.1. tabulu). Jau 1982. gadā ASV Kongress izskatīja jautājumu par sadarbību ar vardarbības upuriem un lieciniekiem. Tika akcentēts, ka terorisma upuri cieš fiziski, psiholoģiski un materiāli, bet bieži tas notiek ne tikai vardarbības,

bet arī tiesībsargājošo iestāžu vienaldzības dēļ. Vainīgajai pusei tiek detalizēti izklāstītas viņas tiesības, bet cietusī puse vai liecinieki par savām tiesībām bieži paliek pilnīgā neziņā. ASV valdība paredzējusi realizēt pasākumu kompleksu terorisma upuru un liecinieku atbalstam. Pasākumus var iedalīt divās grupās:

- tie, kuri paredzēti jebkura nozieguma (t.sk. terorisma) upuriem;
- tie, kuri paredzēti tikai terorisma upuriem.

Pirmās grupas valsts atbalsta mēri vardarbības upuriem:

a. Materiālā kompensācija–naudas izmaksas, lai kompensētu medicīnas vai cita veida palīdzību, kas nepieciešama cietušajiem. Izmaksas veic saskaņā ar speciālām federālajām programmām no Noziegumu upuru atbalsta fonda, kas ir Finanšu ministrijai pakļauta struktūra. Likumā stingri noteikts, ka par izmaksas atteikuma iemeslu nevar būt rase, ticība, nacionalitāte, dzimums vai profesija.

b. Piespiedu restitūcija – attiecībā pret personu, kas ar tiesas spriedumu atzīta par vainīgu noziegumā. Tādējādi tiesa var pieņemt lēmumu par piespiedu restitūciju, kura tiek veikta:

- tieši cietušās personas labā;
- ja cietušais nav sasniedzis 18 gadu vecumu, viņu likumīgo pārstāvju labā;
- upuru nāves gadījumā tā tuvinieku labā.

Savā lēmumā tiesa var paredzēt likt vainīgajiem atmaksāt cietušajiem medicīnas izdevumus, kompensēt negūtos ienākumus, kurus cietušais nav guvis nozieguma rezultātā, un obligātā kārtībā segt visus ar tiesas procesu saistītos izdevumus.

c. Citi pasākumi–atbildība par cietušā, liecinieka, informatora iebaidīšanu un iespaidošanu. Par šīm darbībām ar mērķi nepieļaut lietas normālu izskatīšanu tiesā vainīgā persona var tikt sodīta ar naudas sodu līdz 250 tūkstošiem dolāru vai cietuma sodu līdz 10 gadiem.

Otrās grupas valsts atbalsta pasākumi paredzēti tikai terorisma upuriem:

Tie ietver materiālās izmaksas un valdības 1992. gada lēmumā paredzētus izglītības iegūšanas atvieglojumus teroristu ģimnējiem, gūstekņiem un viņu ģimenes locekļiem (upuru nāves gadījumā).

Kādas kompensācijas saņem 2001. gada 11. septembra terora akta Ņujorkā upuri un to ģimenes? Bojāgājušo ģimenes saņem kompensāciju no vairākiem avotiem. Pirmkārt, no Federālā fonda, kurā tiek ieskaitīti valsts līdzekļi un privātie ziedojumi. Fonda izmaksātā kopējā summa ir 6,9 miljardus Otrkārt, Ņujorkas štata valdība izveidoja fondu, kurš savu darbību jau beidzis, izmaksājot bojāgājušo ģimenēm 68,4 miljonus dolāru. Treškārt, Ņujorkas pilsētas vadība izveidoja savu terora aktu upuru atbalsta fondu. Ceturtkārt, vairākus miljonus dolārus izmaksāja Sarkanā Krusta organizācija. Visbeidzot, daudzas labdarības iestādes sniedza materiālo atbalstu terorisma upuriem. Summas, kuras saņēma bojāgājušo ģimenes, ir nozīmīgas. Apdrošināšanas kompāniju, pensiju fondu izmaksas nereti pārsniedz fondu piešķirtās summas. Pēc Ņujorkas valdības datiem, vidējā summa, kuru saņēma 11. septembrī bojāgājušo ģimene, bija 203 070 dolāru. Ņujorkas štats uzņēmās bērnu izdevumus, apmaksāja vienreizējo medicīnisko palīdzību cietušajiem. Taču vairāki tūkstoši cietušo ir griezušies ar prasību tiesā par morālā un materiālā kaitējuma kompensāciju pret Ņujorkas un Ņūdžersijas ostu valdēm, kuras, pēc iesniedzēju domām, ielaidušas ASV teritorijā pilotus pašnāvniekus.

ASV valdības noteiktās kompensācijas (ASV dolāros) terorisma upuriem

Gada ienākumi	Vecums	Kompensācijas lielums
līdz 50 000	līdz 35	390 000 – 1 900 000
līdz 50 000	vecāki par 35	250 000 – 1 400 000
50 000 – 100 000	līdz 35	250 000 – 4 100 000
50 000 – 100 000	vecāki par 35	250 000 – 2 800 000
100 000 – 200 000	jebkura vecuma	250 000 – 280 000
>200 000	jebkura vecuma	750 000 – 3 700 000

Krievijas Federācija

Cilvēki, kuri 2002. gada 23. oktobra vakarā Teātra centrā “Dubrovka” Maskavā skatījās mūziklu “*Nord-Ost*”, un, uz skatuves uznākot teroristiem, vairums pat nespēja noticēt, ka tie patiešām ir īsti teroristi, nevis aktieri. 912 cilvēki kļuva par teroristu ķīlniekiem, kuri tika turēti trīs dienas teātra telpās. 26. oktobra rītā speciālo uzdevumu vienības kaujinieki uzsāka spēka operāciju ķīlnieku atbrīvošanai. Uzbrukumā tika nogalināti visi teroristi. Taču operācijā gāja bojā arī 130 ķīlnieki, viņu vidū 10 bērni. Ķīlnieki mira jau pēc trieciena, jo operācijā specvienība izmantoja nezināmu gāzi, teroristu neitralizācijai. Daudzi atbrīvotie, kuri palika dzīvi, sūdzas par nopietnām veselības problēmām. 12 cilvēki zaudējuši dzirdi, daudzi sūdzas par atmiņas zudumu un redzes pasliktināšanos.

Cietušie un bojā gājušo pārstāvji uzskata, ka varas pārstāvji nebija pienācīgi sagatavojuši operācijas norisi. Netika pārdomāta palīdzības sniegšana un cietušo evakuācija. Izmantotās gāzes formula ir slepena, kā rezultātā mediķi nevarēja efektīvi noteikt pret darbības preparātus. 58 cilvēki nomira transportā un slimnīcas pieņemšanas nodaļās. 2002. gada novembrī tiesā ar prasību pret Maskavas valdību vērsās divi čečenu teroristu ķīlnieki un kāda bojāgājušā tēvs. Kā kompensācija par morālo kaitējumu pieprasīti 1,5 miljoni dolāru. Iesniedzēji bija 19 gadus vecā Aleksandra Rjabceva, kurai pēc ķīlnieku atbrīvošanas operācijā gūtās traumas draud invaliditāte, viņas tēvs Aleksandrs un pensionārs Pjotrs Sidorenko, kurš bija zaudējis ģimenes vienīgo apgādnieku dēlu Juriu. Lietas izskatīšanu un tiesas lēmumu ar nepacietību gaidīja daudzi cilvēki. Pārsvarā tie visi saistīti ar traģēdiju, kas notika 2002. gadā no 23. līdz 26. oktobrim Teātra centrā Maskavā mūzikla “*Nord-Ost*” izrādes laikā. Viss notikušais tika vispusīgi atspoguļots plašsaziņas līdzekļos: no pārrunām ar iebrucējiem, līdz specvienību darbībai un pusdzīvo ķīlnieku iekraušanu autobusos. Jāizskata par iespējamo kompensāciju izmaksu ķīlniekiem, kuru vidū bija vairāku valstu, tai skaitā 3 Latvijas iedzīvotāji: Margarita Dubina un viņas bērni Kira Zeļčermāne (21 g.) un Aleksandrs Zeļčermans (28 g.)⁵⁰³. Krievijas federālais likums “Par cīņu ar terorismu” paredz, ka cietušajiem ir tiesības pieprasīt kompensāciju no tā reģiona varas iestādēm, kurā uzbrukums noticis. Rajona tiesā pirmajām prasībām pievienojās vēl 21 iesniedzēju. Iesniedzēju pārstāvis advokāts Igors Trubovs norādīja, ka Maskavas varas iestādēm būtu jāizmaksā kompensācijas, jo tās nav spējušas aizsargāt teātra apmeklētājus. Maskavas valdību pārstāvošie juristi notikumos vaino federālo valdību un čečenu nemierniekus. Maskavas valdībai bija pamats uztraukumam: ja tiesa pieļautu precedentu, tad iesniedzēji jau būs 1999. gada uzspridzināto māju iedzīvotāji vai to tuvinieki un pazemes pārejas spridzināšanas upuri Puškina

⁵⁰³ “Čas”, Nr.250(1581),25.10.2002.

metro stacijā. Ķēdes reakcija var pāriet uz citiem Krievijas reģioniem. Maskavas domes priekšsēdētājs Platonovs televīzijā apvainoja iesniedzējus mantkārībā, kuri uz pensionāru rēķina gribot iedzīvoties bagātībā. Varas pārstāvji lika noprast, ka precedenta nebūs. Kad rajona tiesas tiesnese Marina Gorbačeva noraidīja pirmās trīs prasības, kļuva skaidrs, kas notiks ar pārējām. Pēdējais iesniegumu skaits bija 64. Sava lēmuma pamatošanai tiesnese izmantoja pretrunas starp likuma “Cīņa ar terorismu” un “Civilkodeksa” normām, kuros atšķirīgi traktēta iespēja saņemt kompensāciju. Regulējums neparedz, no kādiem līdzekļiem jāizmaksā kompensācija terorismā cietušajiem. Maskavas pilsētas tiesa, arī Krievijas Federācijas Augstākā tiesa tiesneses M.Gorbačevas lēmumu atstāja spēkā. Vēl ķīlniekiem bija iespēja vērsties ECT, bet līdz tam tāls ceļš nacionālajā tiesvedībā. Kā ķīlnieku pirmais panākums bija ziņu aģentūras izplatīja informāciju, ka vienai “*Nord-Ost*” traģēdijā cietušajai izdevies panākt tiesā sev labvēlīgu iznākumu. Kā paziņoja advokāte Venēra Kamalova, tiesa piesprieda Maskavas valdību izmaksāt 200 ASV dolārus katru mēnesi iesniedzējai un vēl 200 ASV dolārus viņas trīsgadīgajam bērnam līdz 14 gadu vecuma sasniegšanai. Kopumā 11 gados ģimene saņems aptuveni 50 tūkstošus dolāru. Pēc klienta prasības viņas vārdu advokāte nenosauca, tikai piebilda, ka vēl vairāki “*Nord-Ost*” ķīlnieki lūguši viņas palīdzību. Nevar apgalvot, ka valdība nav sniegusi atbalstu cietušajiem, tomēr tos neapmierina palīdzības apmēri. Kopumā “*Nord-Ost*” ķīlniekiem vai viņu tuviniekiem izmaksāti 37 miljoni 996 tūkstoši rubļu (aptuveni 1,25 miljoni dolāru), 100 tūkstošus saņēmusi 81 ģimene, 50 tūkstošus – 488 cietušie. Kā kompensāciju par īpašuma, galvenokārt virsdrēbju, zaudēšanu, 500 ķīlnieki papildus kopumā saņēma 5 miljonus 496 tūkstošus rubļu. Tie, kuri terora aktā zaudējuši apgādnieku, saņem ikmēneša pabalstu no 246 rubļiem (8 ASV dolāri) līdz 8360 rubļiem (277 ASV dolāri) un vienreizējo kompensāciju 2710–75467 rubļu apmērā. Tam visam klāt nāca 39 bojāgājušie un vairāk nekā 130 ievainoto 2003. gada 6. februāra sprādzienā Maskavas metro, kaut arī šis skaits nav galīgs, jo vairāki eksperti apšaubā oficiāli paziņoto cietušo skaitu.

2007. gada aprīlī ECT pieņēma izskatīšanai lietu par terora aktu “Dubrovkas” teātra centrā 2002. gadā. Iesniegumā ECT 2002. gada terora akta Maskavā teātra centrā “Dubrovka” cietušie un bojā gājušo radinieki norāda, ka tika pārkāptas “Eiropas Cilvēktiesību konvencijas” normas: tiesības uz dzīvību un spīdzināšanas aizliegums. Nevienam nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt. Iesniedzēji sūdzējās par neproporcionālu spēka pielietošanu no specvienību puses, medicīnas palīdzības nesniegšana ķīlniekiem pēc atbrīvošanas, nespēju veikt efektīvu izmeklēšanu. Iesniedzēji katrs pieprasīja kompensāciju 50 tūkstošus EUR. Pēc Krievijas Federācijas pieprasījuma lieta tika noslepenota. 2011. gada 20. decembrī ECT piesprieda Krievijai izmaksāt 64 iesniedzējiem kompensāciju par morālo kaitējumu no 8,8 tūkstošiem līdz 66 tūkstošiem EUR. Kopā Krievijai piesprieda izmaksāt 1,3 miljonus EUR. ECT spriedums stājās spēkā 2012. gada 4. jūnijā.

Lībija

1988. gada 21. decembrī virs Skotijas pilsētas Lokerbijas tika uzspridzināta ASV aviokompānijas “*Pan American*” pasažieru lidmašīna “*Boeing 747*”, kura veica reisus Nr.103 Londona–Ņujorka. Katastrofā gāja bojā visi 259 lidmašīnas pasažieri un 11 pilsētas iedzīvotāji. Vairākums upuri bija ASV pilsoņi. 1991. gadā ASV un Skotijas valdības apsūdzēja Lībiju terora akta sarīkošanā kā konkrētos izpildītājus, norādot uz specdienesta darbiniekiem Abdelu Basetu el Megrahī (*Abdelbaset Ali Mohamed Al Megrahi*) un Al Aminu Halifu Fimu (*Al Amin Khalifa*

Fhimah). Lietas izmeklēšana ilga vairākus gadus. ANO Drošības padome 1992. gada 21. janvārī pieprasīja Lībijai izdot aizdomās turētos. Lībijas līderis M.Kadafi noliedza savas valsts līdzdalību sprādziena sarīkošanā un atsacījās izdot savus pilsoņus. 1992. gada aprīlī sāka darboties ANO noteiktās sankcijas pret Lībiju. Tikai 1998. gadā tika panākta vienošanās par apsūdzēto izdošanu un tiesāšanu Holandē pēc Skotijas likumiem. 2000. gada 3. maijā bijušajā ASV karabāzē Kempzetā⁵⁰⁴, Holandē, sākās tiesas process, kurš izmaksājis gandrīz 80 miljonus dolāru. El Megrahī tika piespriests mūža ieslodzījums, Halifs Fima attaisnots. Lībija uzņēmās atbildību par 1988. gadā notikušo aviokatastrofu un apņēmas izmaksāt bojāgājušo ģimenēm 2,7 miljardus dolāru. ANO Drošības padome lemj par sankciju atcelšanu, kuras daļēji tika atceltas jau 1999. gadā pēc abu apsūdzēto izdošanas. 2008. gadā tika panākta vienošanās ASV un Lībijas starpā par savstarpējām kompensācijām cietušajiem. Saskaņā ar vienošanos ASV izmaksās vairāk nekā pusmiljarda dolāru Lokerbijas cietušajiem un bojā gājušo ģimenēm. 283 miljoni dolāru tika izmaksāti bojā gājušo tuviniekiem, kuri gāja bojā terora akta rezultātā Berlīnē diskotēkā “*Labelle*” 1986. gadā. Par sprādziena organizāciju diskotēkā atbildība jāuzņemas Lībijai.

⁵⁰⁴ *The High Court of Justiciary at Camp Zeist.*

NOBEIGUMS

Pētījuma rezultātā, sasniedzot darbā noteikto mērķi un izpildot uzdevumus, autors izdarīja secinājumus šādu tēžu veidā:

1. Terorisma draudu mazināšana ir kopēja starptautiska problēma. Sabiedrība kļūst ievainojama, noziedznieki izmanto demokrātijas lielākās vērtības: personu brīvības un sabiedrības kontroles mehānismu samazināšana. Demokrātija ir kā sērkokciņš, ar ko viens aizdedzina sveci gaismai, cits aizdedzina Bickforda auklu (*Bickford fuse*), spridzinot tirdzniecības centru. Brīvības un tolerances apstākļos, radikālisti, kuri neatzīst demokrātijas vērtības, savā darbībā sastopas ar maziem fiziskiem ierobežojumiem. "Islamisti pārliecinās par vardarbīgo metožu efektivitāti, kad redz pārliecības trūkumu Rietumos.... Rietumiem nepieciešami sabiedrotie – musulmaņi. Taču milzīga apjoma islamofobija kļūs neizbēgama, ja musulmaņu līderi nerealizēs uzraudzību pār saviem fanātiķiem, un rietumu līderi nebeigs taisnoties par tādiem principiem kā vārda brīvība."⁵⁰⁵ Tas attiecināms arī uz citas ideoloģijas motivētiem teroristiem.

2. Uzskatu, ka vispārējie nosacījumi cīņai ar terorismu Eiropā šodien ir sekojoši:

- mēs cīnāmies ar terorismu, džihādismu un radikālo islamu, bet necīnāmies ar reliģiju: islamu un musulmaņiem.
- mēs aizstāvam demokrātijas un laicīgās valsts vērtības.
- realizētie pretterorisma pasākumi jārealizē, lai nepieļautu sabiedrības šķelšanos pēc etniskās vai konfesionālās piederības.

3. Eiropas kopējā izaugsme, dalībvalstu vienotība un efektīva ES institūciju sadarbība lielā mērā noteiks arī Latvijas ekonomiskās attīstības scenārijus. Ārpolitikas veidošanā Latvijai jāreķinās arī ar kopējiem ES ārpolitikas izaicinājumiem kā imigrācija, Tuvo Austrumu konflikts un terorisma draudi. Ārpolitikas darba kārtību var būtiski ietekmēt arī tādas starptautiskas norises, kā energoresursu cenu svārstības, Palestīnas valsts atzīšanas jautājums un rezultāti sarunām ar Irānu.

4. 2015. gadā Latvija turpina līdzdarboties NATO centienos atbalstīt Afganistānas drošību un stabilitāti, t. sk. uzsākot jaunu apmācību misiju un sniedzot finansiālu atbalstu Afganistānas Nacionālajiem drošības spēkiem. Latvija vadīs ES darba grupas terorisma apkarošanas jomā, kā arī organizēs ES – Centrālāzijas semināru pretterorisma jomā. Arī tā sniegs savu ieguldījumu ES – Centrālāzijas dialogā drošības jautājumos, t. sk. pretterorisma jomā.⁵⁰⁶ Līdztekus iekšpolitiskajiem faktoriem, Latvijas ārpolitiku primāri ietekmēs norises gan ES, gan tās kaimiņos. Situācijas attīstība Eiropā un īpaši Austrumukrainā būs svarīgs priekšnoteikums drošības politikas veidošanai.

5. Kā prezidējošā valsts ES Padomē (01.01.-30.06.2015.), Latvija izvirzīja trīs galvenos darbības virzienus:

- konkurētspējīga Eiropa;
- digitālā Eiropa;
- iesaistītā Eiropa.

⁵⁰⁵ *Wall Street Journal* 08.01.2015.

⁵⁰⁶ Latvijas Republikas "Ārlietu ministra ikgadējais ziņojums par paveikto un iecerēto darbību valsts ārpolitikā un Eiropas Savienības jautājumos 2014.–2015. gadā".
<http://latviaspb.ru/lv/Arpolitika/> [skatīts 12.02.2015.]

Teroristu uzbrukumi Eiropā (7. janvāra uzbrukums žurnāla “*Charlie Hebdo*” redakcijai Parīzē, plānotie liela mēroga terorisma akti Beļģijā, kuri pēdējā brīdī tika novērsti ar vērīgu pretterorisma operāciju 15. janvārī; 14. februāra teroristu uzbrukums Kopenhāgenā vārda brīvībai veltītas konferences laikā un sinagogā) ietekmēja Latvijas prezidentūras darba kārtību. Svarīgu vietu darba kārtībā ieņēma Eiropas iekšējās drošības jautājumi un cīņa ar terorismu ES Tieslietu un iekšlietu ministru padome martā vienojās par steidzami veicamajiem pretterorisma pasākumiem, kuros aktīvi jāiesaistās arī Latvijai:

- sistemātiska ceļošanas dokumentu un personu pārbaude pie ES ārējām robežām;
- terorisma un radikalizācijas veicinoša satura novēršana internetā;
- cīņa ar šaujamieroču nelikumīgu tirdzniecību;
- līdz 2015. gada beigām panākt vienošanos par vienu no centrālajiem instrumentiem cīņā ar terorismu–Eiropas Savienības Pasažieru datu reģistru.

6. Latvijas reitingi apdraudējuma ziņā, vardarbīgu organizāciju darbība un popularitāte, liek domāt, ka valsts realizētā drošības politika sadaļā par pret darbību terorismam ir efektīva, un ieguldītie līdzekļi dod atbilstošu atdevi. Taču šāda loģika ir parāk vienkāršota. Situācijas izveidē ir daudzi citi aspekti, kuri ir ietekmējuši terorisma draudu līmeni Latvijā: sabiedrība ir attīstījusies, uzlabojas sociāli ekonomiskā situācija, pieaug izglītības kvalitāte, ceļas labklājības līmenis, policijas dara savu darbu labāk.

7. Latvijas Republikas Saeima 2014. gada 3. jūlijā galīgā lasījumā nolēma, ka aizsardzības budžets tiks palielināts no 0,91% no iekšzemes kopprodukta 2014. gadā līdz 2% 2020. gadā. Ņemot vērā ģeopolitisko situāciju, valdība plāno palielināt finansējumu aizsardzībai līdz 2% no iekšzemes kopprodukta (IKP) ātrāk nekā bija plānots līdz šim. Tagad Latvija plāno NATO noteikto finansējuma apmēru sasniegt jau 2018. gadā. Daļa no šī finansējuma pastiprinās drošību arī pretterorisma jomā. Valsts iekšējās drošības finansējums nepalielinās tik strauji kā aizsardzības jomā. Tomēr kopumā teroristu apdraudējums Eiropā palielinās un drošības pasākumu atbalstam arī Latvijā jābūt adekvātam.

8. Neraugoties uz relatīvi zemo terorisma draudu līmeni Latvijā, DP Pretterorisma centram sadarbībā ar citām pretterorisma pasākumos iesaistītajām institūcijām jāturpina mērķtiecīgi attīstīt nacionālo pretterorisma sistēmu, nodrošinot tās gatavību operatīvi un efektīvi reaģēt terorisma draudu pieauguma gadījumā, uzturēt regulārus kontaktus ar ārvalstu partneru dienestiem.

9. Atšķirībā no klasiskām teroristu darbībām ar prasībām un mēģinājumiem ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu, lai destabilizētu situāciju tiek pielietoti kriminālām aprindām raksturīgu vardarbību. Šādu darbību īstenošanai var piesaistīt organizētās noziedzības pārstāvjus. Tas var tikt izmantots Latvijas austrumu pierobežā, kur organizētās noziedzības grupējumiem un tiem, kuri plāno destabilizēt politisko situāciju, parādās kopējas intereses. Uzdevums ir vājināt valsts struktūras un radīt nestabilitātes sajūtu sabiedrībā: vieniem, lai veiktu pārrobežu noziedzīgo darbību, otriem, lai destabilizētā situācijā iegūtu ietekmi un, ja veiksies arī politisko varu. Tāpēc Latvijai būtiski ir organizētās noziedzības apkarošana, kas pozitīvi ietekmēs terorisma draudu līmeni.

10. Terorisma draudu līmenis Latvijā tuvākajā nākotnē būtiski nemainīsies, lai gan atsevišķas tendences norāda uz iespējamiem riskiem ilgtermiņā. Pasliktinoties drošības situācijai dažādos terorisma riska reģionos (īpaši Sīrijā un Irākā), palielinās ar terorismu saistītu personu ieceļošanas iespējas Latvijā. Pieaugošie kontakti ar ārvalstu musulmaņiem radikālās islama interpretācijas atbalstītājiem, nākotnē var veicināt var veicināt radikalizācijas riskus arī Latvijas musulmaņu kopienā. Interneta pieaugošā loma Eiropas musulmaņu radikalizācijā palielina risku,

ka radikālajai islāma interpretācijai un reliģiski motivētai vardarbībai var pievērsties arī musulmaņi no tām valstīm, kur nav izplatītas radikālas idejas un kur nedarbojas radikāli noskaņotu personu grupas. Labējā un kreisā spārna ekstrēmistiem pašlaik trūkst sabiedrības atbalsta, intelektuālo un finanšu resursu savu ideju īstenošanai.

11. Jautājums kādu politiku atbalstīs Eiropas un t.sk. Latvijas sabiedrība, ja būs nepieciešams izdarīt izvēli starp cilvēktiesībām un pretterorisma pasākumu (normatīvais regulējums) pastiprināšanu, kuri noteikti veidos atsevišķu tiesību ierobežošanu. Ņemot vērā patreizējo terorisma draudu līmeni un raksturu mūsu valstī, var prognozēt, ka Latvijas iedzīvotāju izvēle “kārtība vai tīrās demokrātiskās vērtības” nebūs par papildus ierobežojumu ieviešanu. Taču Latvijai kā ES dalībvalstij jāiekļaujas kopīgā Savienības nostājā, kuru veido lielās dalībvalstis (Francija, Vācija, Lielbritānija), kuru teroristu apdraudējumu līmenis ir ļoti augsts.

Lai efektīvi risinātu esošās problēmas un preventīvi ierobežotu terorisma apdraudējuma nākotnē, autors piedāvā veikt pasākumus Latvijā:

1. Pretterorisma pasākumi Latvijā risku mazināšanai jāplāno trīs virzienos:

- 1) Radikālo ideju izplatību ierobežošana.
- 2) Ekstrēmistu ceļošanas uz konfliktu rajoniem iespēju ierobežošanas pasākumi.
- 3) Personu, kuras atgriežas no konfliktu reģioniem, kontrole.

2. Nepieciešami papildus pasākumi terorisma un radikalizācijas veicinoša satura novēršanu internetā. Ierobežot teroristisko organizāciju “jaunu darbinieku” vervēšanu. Arvien biežāk aicinājums tiek vērsts nevis pie potenciālajiem kaujiniekiem, bet atbalsta funkciju veicējiem: ārsti, pavāri, mehāniķi, fitnesa instruktori.

3. Sabiedrības psiholoģiskā sagatavošanā liela loma ir plašsaziņas līdzekļiem. Taču sensacionālo materiālu publikācija dod gluži pretēju efektu. Teroristu pašnāvnieku attēlu plašā tiražēšana, teroristu ideologu ideju publicēšana, bez tiešo teroristu “varonīgās cīņas” atspoguļojuma, rada virkni pakaļdarinātāju kā telefonteroristu vai naida kurinātāju internetā. Neierobežojot informācijas izplatīšanas un viedokļa brīvību, sabiedrības drošības interesēs jāpārlicina žurnālisti, ka pārvērst terora aktu teatrālā uzvedumā nav pieļaujams: „valdībām ir galvenā atbildība par preses un plašsaziņas līdzekļu brīvības nodrošināšanu un aizsardzību; norāda, ka arī valdībām ir galvenā atbildība par preses un plašsaziņas līdzekļu brīvības ierobežošanu un ka sliktākajos gadījumos tās aizvien vairāk īsteno juridisku spiedienu, t. i., ļaunprātīgi izmantojot tiesību aktus pretterorisma un pretekstrēmisma, valsts drošības, nodevības vai varas gāšanas jomā, lai ierobežotu šo brīvību; norāda, ka ir jāpanāk līdzsvars starp valsts drošības jautājumiem un informācijas brīvību, lai novērstu nelikumības un nodrošinātu preses un plašsaziņas līdzekļu neatkarību; atzīst arī to, ka politiķiem piederošās plašsaziņas līdzekļu impērijas dažkārt tiek pilnvarotas īstenot dezinformēšanas kampaņas; uzsver, ka ir īpaši būtiski, lai prese un plašsaziņas līdzekļi varētu darboties neatkarīgi un bez politiska un finansiāla spiediena; pauž satraukumu par vispārējo lejupslīdes tendenci attiecībā uz preses un plašsaziņas līdzekļu brīvību dažādās valstīs gan Eiropā, gan ārpus tās saskaņā ar pēdējiem ikgadējiem ziņojumiem par indeksiem un analīzi.”⁵⁰⁷ Atbildīgajiem valsts dienestiem jāveido konstruktīva sadarbība ar informācijas nesējiem. “Vārda brīvība un plašsaziņas līdzekļu – tostarp interneta – plurālisms ir Eiropas pamatvērtības; uzsver preses un plašsaziņas līdzekļu būtisko nozīmi ES

⁵⁰⁷ Eiropas Parlamenta 2013. gada 12. jūnija rezolūcija par preses un plašsaziņas līdzekļu brīvību pasaulē “Preses un plašsaziņas līdzekļu brīvība pasaulē” (2011/2081(INI)).

paplašināšanās un digitālo brīvību politikā šajā sakarībā, uzskatot šīs brīvības par cilvēktiesībām un tādēļ par Kopenhāgenas politisko kritēriju sastāvdaļu.”⁵⁰⁸

4. Atkārtoti jāizskata iespēja Latvijai pievienoties informācijas sistēmai “Visaptveroša Eiropas sprāgstvielu kontroles un aizsardzības sistēma terorisma prevencijai un apkarošanai” (“*SCEPYLT*”). Sistēma ļauj pilnvērtīgāk kontrolēt sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu apriti Eiropā. “*SCEPYLT*” dod iespēju ES dalībvalstīm elektronizēt ES iekšējo sprāgstvielu pārvietošanas apriti, kompetentās iestādes varēs atrāķ apmainīties ar informāciju. Latvija nav pievienojusies sistēmai finansiālu apsvērumu dēļ: valsts gada iemaksa par “*SCEPYLT*” izmantošanu ir līdz EUR 15 000.

5. Latvija ieinteresēta atbalstīt EK projektu “Vienotās vadlīnijas šaujamieroču dezaktivācijas standarti un tehnika”. ES teritorijā nelegālajā aprītē ir liels skaits šaujamieroču no Balkāniem, kuri tiek izmantoti noziedzīgiem mērķiem. Jauns nelegālas ieroču izplatības problēmu rajons ir Ukraina, no kurienes ieroči var parādīties arī Baltijas valstīs. Vienota ES kārtība, kādā šaujamieroči tiek padarīti šaušanai nederīgi, būs papildus ieroču ierobežojošs elements. Patreizējā pieeju dažādība dod iespēju iegādāties gāzes un signālieročus vienā valstī, pārveidot tos šaušanai ar kaujas patronām, un izmantot citā valstī.

6. Latvijai nepieciešams izpildīt Eiropas Komisijas uzdevumu un ierakstīt Latvijas nacionālos sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu ražotāju kodus informācijas sistēmā “*CIRCA*” (“*CIRCA*” – *system for document distribution*). Ir būtiski izmantot IT rīkus, attīstot mehānismus, kas nodrošina uzticamu, savlaicīgu un caurredzamu datu vākšanu un paziņošanu dalībvalstīm un Komisijai, ka arī nodrošināt Latvijas tiesībsargājušo iestāžu darbinieku piekļuvi starptautiskajai informācijas sistēmai. Tīklam ir konfidenciāla informācijas apmaiņas sistēma tā dalībnieku starpā – iekšējais tīkls “*CIRCA*”, ko pārvalda Komisija. Uzņēmumiem, kuri vēlas importēt vai eksportēt kontrolējamās vielas, par to jāpaziņo Komisijai, nosūtot aizpildītu reģistrācijas veidlapu, kas pieejama tīmekļa vietnē.⁵⁰⁹

7. Eiropas pilsoņu iesaistīšanās konfliktos Tuvajos Austrumos lielā mērā ir katra personīgā izvēle, kas nav atbalstāma jebkurā veidā, jo jaunu spēku pieplūšana stiprina ekstrēmistu organizāciju militārās spējas, paildzina konfliktu risināšanu un palielina cilvēku upuru skaitu. Lielāko apdraudējumu Eiropas iekšējai drošībai veido personas, kuras jau ieguvušas kaujas pieredzi un, atgriežoties mājās valstīs, gatavi izplatīt ekstrēmistiskās idejas un pielietot šo pieredzi Eiropā, lai realizētu savas idejas dzīvē. Pēdējie notikumi norāda, ka personu atgriešanās no militāro konfliktu rajoniem un viņu ekstrēmistiskā darbība dzimtenē, ir aktuāla arī Latvijai.

8. Šobrīd valsts Latvijā institūcijas var reaģēt uz notikušu pārkāpumu, taču ir salīdzinoši ierobežotas iespējas to preventīvi novērst. Jāuzsāk konsultācijas un diskusijas par preventīvo līdzekļu klāsta paplašināšanu Latvijas tiesību sistēmā. Lai arī 2015. gada 12. februārī Saeima pieņēma grozījumu Krimināllikumā, kurš paredz kriminālatbildību par iesaistīšanos bruņotā konfliktā ārvalstīs, ietekmēt personu, kamēr viņa nav devusies uz šo konfliktu zonu un iesaistījies bruņotā konfliktā, būtiski nevar. Valsts institūcijas viņu var tikai pabrīdināt par šādas rīcības sekām. Nepieciešams paredzēt tiesiskus instrumentus, kas ļautu ne tikai tiesāt, bet arī novērst vai būtiski apgrūtināt noziegumu izdarīšanu. Šajā gadījumā tās varētu būt tiesības atņemt pasi, ja specdienestu rīcībā esošā informācija dod pamatu uzskatīt, ka persona patiešām plāno iesaistīties bruņotā konfliktā ārvalstīs. Jebkurai personai, pret kuru būtu piemērots šāds

⁵⁰⁸ Eiropas Parlamenta 2013. gada 12. jūnija rezolūcija par preses un plašsaziņas līdzekļu brīvību pasaulē

“Preses un plašsaziņas līdzekļu brīvība pasaulē”, (2011/2081(INI).

⁵⁰⁹ http://circa.europa.eu/Public/irc/env/review_2037/library

preventīvs līdzeklis, protams, būtu tiesības pārsūdzēt šādu lēmumu. Šāda prakse ir daudzās Eiropas valstīs, kas saskaras ar savu pilsoņu došanos uz Sīriju un Irāku. 2014. gada 13. novembrī Francijā pieņemts pretterorisma likums “Noteikumi par cīņas ar terorismu pastiprināšanu” (*“Renforçant les dispositions relatives à la lutte contre le terrorisme”*), kurš pastiprina atsevišķu likumu normas (1986. gada “Likums par cīņu pret terorismu”, “Krimināllikums”, “Kriminālprocesa kodekss”, 1881. gada “Preses likums”) un piešķir jaunas pilnvaras valsts institūcijām cīņā ar terorismu un pastiprina atbildību par dalību teroristiska rakstura darbībās.

9. Piedāvāju “Pilsonības likuma” “24. panta “Latvijas pilsonības atņemšana” 1. daļu izteikt sekojošā redakcijā:

(1) Latvijas pilsonību personai atņemt, ja tā:

bez Ministru kabineta atļaujas brīvprātīgi dien kādas citas valsts bruņotajos spēkos vai militārā organizācijā, iekšējā karaspēkā, drošības dienestā, policijā (milicijā) vai ir tieslietu institūciju dienestā, izņemot gadījumu, kad persona dien Eiropas Savienības dalībvalsts, Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas dalībvalsts, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts, Austrālijas Savienības, Brazīlijas Federatīvās Republikas, Jaunzēlandes valsts bruņotajos spēkos vai militārā organizācijā vai tādas valsts bruņotajos spēkos vai militārā organizācijā, ar kuru Latvijas Republika noslēgusi līgumu par dubultās pilsonības atzīšanu, un Latvijas pilsonības atņemšanas gadījumā persona nekļūst par bezvalstnieku.”

Papildināt „Pilsonības likuma” “24. panta 1.daļu ar 5.punktu:

“5. Brīvprātīgi piedalās teroristisko organizāciju darbībā, kuras iekļautas Latvijā atzīto Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes, Eiropas Savienības Padomes, Eiropas Savienības dalībvalstu, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstu sastādītos teroristu sarakstos, vai iekļautas Latvijas Republikā atzīto teroristu sarakstos.”

Nepieciešams uzsākt diskusijas par iespēju neattiecināt pret teroristiem 1961. gada “Konvencijas par bezvalstniecības samazināšanu” 8. panta prasības, lai būtu iespēja atņemt Latvijas Republikas pilsonību par teroristisko darbību arī gadījumā, ja persona kļūst par bezvalstnieku.

10. Iesaku papildināt “Personu apliecinošu dokumentu likuma” 14. pantu “Personu apliecinoša dokumenta izņemšana” ar 2.¹ daļu:

“(2¹)

1) Personai, par kuru ir pietiekams pamats uzskatīt, ka tā plāno izbraukt uz ārvalstīm, lai:

1. Iesaistīties teroristiskā darbībā vai militārā konfliktā.

2. Doties uz teroristiskā grupējuma darbības zonu, apstākļos, kuri pēc atgriešanās var radīt sabiedriskās drošības apdraudējumu Latvijā.

2) personai tiek izsniegts pagaidu dokuments, kurš uz laiku aizstāj personu apliecinošo dokumentu.

3) Lēmumu par personu apliecinoša dokumenta izņemšanu un pagaidu dokumenta izsniegšanu pieņem iekšlietu ministrs.

4) Šā likuma 14. panta (2¹) daļā paredzēto personu apliecinošo dokumentu izņemšanas kārtību un nosacījumus nosaka Ministru kabinets.”

Papildināt “Personu apliecinošu dokumentu likuma” 7. pantu “Pagaidu dokumentu veidi” ar:

- daļu (6¹)Pagaidu dokuments, kuru izsniedz 14. panta (2.¹) daļas kārtībā izņemtā personu apliecinošā dokumenta vietā.

Izteikt „Personu apliecinošu dokumentu likuma” 7. panta “Pagaidu dokumentu veidi” (7.) daļu sekojošā redakcijā:

“Pagaidu dokumentus izsniedz ārlietu ministrija. Likuma 61. daļā paredzēto pagaidu dokumentu izsniedz Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.”

11. Lai paplašinātu Iekšlietu ministrijas iespējas ierobežot personu pievēršanos teroristiskām darbībām, iesaku papildināt “Nacionālās drošības likuma”⁵¹⁰ 13. pantu. “Iekšlietu ministrijas kompetence” ar 3. daļu:

“(3) Pamatojoties uz Drošības policijas priekšnieka ieteikumu, Ministru kabineta noteiktajā kārtībā, iekšlietu ministrs pieņem lēmumu par personu apliecinoša dokumenta izņemšanu, pagaidu dokumenta izsniegšanu un aizliegumu atstāt valsts teritoriju noteikšana.”

Lai noteiktu personu apliecinošo dokumentu izņemšanas kārtību, nosacījumus un termiņus, nepieciešami jauni Ministru Kabineta noteikumi. Piedāvāju Ministru Kabineta noteikumu projektu (pielikums Nr. 5).

Atbildību par lēmuma pārkāpumu, kurš nosaka aizliegumu izbraukt no valsts, nepieciešams paredzēt “Krimināllikumā”⁵¹¹, papildinot to ar pantu 77.⁴:

“(1) Par prettiesisku izbraukšanu no valsts, pārkāpjot aizliegumu atstāt valsts teritoriju ar mērķi aktīvi piedalīties ārpus Latvijas Republikas teritorijas notiekošā bruņotā konfliktā vai iesaistīties teroristiskā darbībā, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trīs gadiem un probācijas uzraudzību uz laiku līdz trīs gadiem.

(2) Par prettiesisku izbraukšanu no valsts, pārkāpjot lēmumu par personu apliecinošo dokumentu izņemšanu, ar mērķi izvairīties no personu apliecinošo dokumentu nodošanas, -

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam un probācijas uzraudzību uz laiku līdz vienam gadam.”

Apkopojot pētījuma rezultātus, noslēgumā gribu teikt, ka terorisma draudu aktualitāte Eiropā saglabāsies vidējā termiņā. 2015. gada maijā Varšavā (Polija) notika ielas izstāde, kurā publiskai apskatei nodotas virkne karikatūru par islama tēmu. Attēlā (pielikums Nr. 3, 127., 128., 129. attēls) redzami musulmaņu tradicionālajā apģērbā tērpti vīrieši, kuri fotogrāfē ekspozīciju. Vai šādas demonstrācijas uzlabos drošības līmeni Eiropā?

Tuvākajā laikā ES dalībvalstis noteikti pastiprinās kopīgo politiku nelegālās migrācijas ierobežošanā un iebrāucēju piespiedu integrāciju Eiropas sabiedrībā. Procesi skars arī Latviju, jābūt skaidriem nosacījumiem, cik lielā mērā mēs esam gatavi iesaistīties kopīgo ES iebrāucēju problēmu risināšanā, cik līdzekļu varam novirzīt šiem mērķiem. Ņemot vērā aizvien pieaugošo nelegālo imigrantu pieplūdumu Latvijā, Valsts robežsardzei ir pamatotas bažas par turpmākajām nelegālo imigrantu izmitināšanas iespējām. 2015. gadā trīs mēnešos par nelikumīgu “zaļās” robežas šķērsošanu aizturētas 49 personas, visi Vjetnamas pilsoņi, savukārt par viņu pārvietošanu un pārvietošanas organizēšanu aizturēti 6 Krievijas, 5 Latvijas, 1 Baltkrievijas un 1 Tadžikistānas pilsonis.⁵¹² Līdz ar iebrāucēju skaita palielināšanos, palielinās noziedzības pieauguma un terorisma draudu riski. “Migrācijas spiediens un migrācijas plūsmu pārvaldība Latvijas prezidentūrā ES Padomē noteikta kā augsta līmeņa prioritāte. Liela daļa no pasākumiem ir paveikti, vai arī pašlaik tiek īstenoti. Tomēr, ņemot vērā jaunākās tendences saistībā ar migrācijas spiediena uz ES palielināšanos, mums ir jādara vairāk ne tikai centrālajā un austrumu

⁵¹⁰ “Nacionālās drošības likums”, “Latvijas Vēstnesis”, 473/476 (2384/2387

⁵¹¹ Krimināllikums “Latvijas Vēstnesis”, 199/200 (1260/1261), 08.07.1998.,

⁵¹² /www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/jaunumi

Vidusjūras reģionā, bet arī uz sauszemes robežām ar Rietumbalkāniem, lai vērstos pret galvenajiem migrācijas izaicinājumiem.”⁵¹³ Pasaules miera un ekonomikas institūts (*Institute for Economics&Peace, IEP*) publicē gadskārtēju terorisma pārskatu⁵¹⁴ (pielikums Nr. 3, 130. attēls). Latvija (gaiši zila krāsa) valstu grupā, kurās **TERORISMA NAV**. Visi drošības pasākumi jāplāno un jārealizē, lai Latvijas krāsa šajā kartē nemainītos maksimāli ilgu laiku.

⁵¹³ /www.iem.gov.lv/lat/aktualitates/jaunumi

⁵¹⁴ <http://economicsandpeace.org/>

LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūras un avotu saraksts izveidots atbilstoši promocijas darba struktūrai (ANO, ES, NATO, Latvijas Republika).

Apvienoto Nāciju Organizācija

Tiesību akti

1. "ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija", Pieņemta ANO Ģenerālajā asamblejā 1948. gada 10. decembrī.
2. "Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija", 04.11.1950. "Latvijas Vēstnesis", 143/144(858/859), 13.06.1997.
3. "Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanas vai sodīšanas veidiem", "Latvijas Vēstnesis", 135(4533), 30.08.2011.
4. "Konvencija par bezvalstniecības samazināšanu", "Latvijas Vēstnesis", 135 (4533), 30.08.2011.
5. "Starptautiskā konvencija pret ķīlnieku sagrābšanu," Ņujorka, 1979. gada 17. decembris, Latvija ratificējusi 2002. gada 26. septembrī.
6. "Konvencija par noziegumu novēršanu pret personām, kas bauda starptautisko aizsardzību, arī pret diplomātiskajiem aģentiem, un sodīšanu par šādiem noziegumiem", Ņujorka, 1973. gada 14. decembris, Latvija ratificējusi 1991. gada 29. augustā.
7. "Konvencija par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību," Monreāla, 1971. gada 23. septembris, Latvija ratificējusi 1997. gada 24. martā.
8. "Protokols par cīņu pret nelikumīgu vardarbību lidostās, kas apkalpo starptautisko civilo aviāciju, kas papildina Konvenciju par cīņu pret nelikumīgām darbībām, kas apdraud civilās aviācijas drošību," Monreāla, 1971. gada 23. septembris, Latvija ratificējusi 1997. gada 24. martā.
9. "Konvencija par noziegumiem un dažām citām nelikumīgām darbībām, kas izdarītas gaisa kuģos, Tokija," 1963. gada 14. septembris, Latvija ratificējusi 1997. gada 24. martā.
10. "Konvencija par cīņu pret nelikumīgu gaisa kuģu sagrābšanu", Hāga, 1970. gada 16. decembris, Latvija ratificējusi 1997. gada 24. martā.
11. "Konvencija par prettiesisku darbību pret kuģošanas drošību apkarošanu," Roma, 1988. gada 10. marts, Latvija ratificējusi 2002. gada 31. oktobrī.
12. "Konvencijas par prettiesisku darbību pret kuģošanas drošību apkarošanu 2005. gada protokols," Londona, 2005. gada 14. oktobris, Latvija ratificējusi 2009. gada 8. oktobrī.
13. "Konvencija par plastikas sprāgstvielu marķēšanu, lai veicinātu to atklāšanu," Monreāla, 1991. gada 1. marts, Latvija ratificējusi 1998. gada 29. aprīlī.
14. "Starptautiskā konvencija par cīņu pret teroristu rīkotajiem sprādzieniem," Ņujorka, 1997. gada 15. janvāris, Latvija ratificējusi 2002. gada 24. oktobrī.
15. "Starptautiskā konvencija par kodolterorisma apkarošanu," Ņujorka, 2005. gada 13. aprīlis, Latvija ratificējusi 2006. gada 1. jūnijā.
16. "Kodolmateriālu fiziskās aizsardzības konvencija," Ņujorka, 1980. gada 3. marts, Latvija ratificējusi 2002. gada 19. septembrī.
17. "Grozījums Kodolmateriālu fiziskās aizsardzības konvencijā," 2005. gada 8. jūlijs, Latvija ratificējusi 2010. gada 7. oktobrī.
18. "Starptautiskā konvencija par cīņu pret terorisma finansēšanu," Ņujorka, 1999. gada 9. decembris, Latvija ratificējusi 2002. gada 26. septembrī.
19. "Konvencija par prettiesisku darbību pret nostiprinātu platformu drošību kontinentālajā šelfā apkarošanu," Roma, 1988. gada 10. marts, Latvija ratificējusi 2002. gada 31. oktobrī.
20. "Protokols par tādu nelikumīgu darbību novēršanu, kas vērstas pret kontinentālajā šelfā esošu stacionāru platformu drošību," Londona, 2005. gada 14. oktobris, Latvija ratificējusi 2009. gada 8. oktobrī.
21. ANO "Ieroču tirdzniecības līgums", "Latvijas Vēstnesis", 243(5049), 12.12.2013.

Drošības Padomes materiāli

22. Резолюция Совета Безопасности ООН 1373(2001) 2.10.2001.
23. Резолюция Совета Безопасности ООН 1624(2005) 14.09.2005.

24. Резолюция Совета Безопасности ООН 58 /199
“Создание глобальной культуры кибербезопасности и защита важнейших информационных инфраструктур”, 23.12.2003.
25. ANO Drošības Padomes 1992. gada 31. marta Rezolūcija 748(1992)
26. Резолюция Совета Безопасности ООН 1267 (1999) 15.10.1999.
27. Resolution 1373(2001) Adopted by Security Council on 28 September 2001, United Nations

ANO materiāli

28. Gunda Ignatāne, Aija Lulle. “Roksgrāmata par ANO”, Rīga, 2005. Iespiests: SIA “Jelgavas tipogrāfija”.
29. “Руководство по включению в законодательство и применению универсальных документов о борьбе с терроризмом”, Организация Объединенных Наций, Нью-Йорк, 2006.
30. “Предотвращение террористических актов: стратегия в области уголовного правосудия, интегрирующая нормы верховенства закона в осуществлении положений документов Организации Объединенных Наций по борьбе с терроризмом”, Рабочий документ по технической помощи Служба по вопросам борьбы с терроризмом Организации Объединенных Наций, Нью-Йорк, 2006 год.
31. “Обзор дел о терроризме, Организация Объединенных Наций”, Нью-Йорк, 2010 год United Nations Office on Drugs and Crime, January 2010. Издание подготовлено к публикации: UNOV/DM/CMS/EPLS/Electronic Publishing Unit. Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности.
32. “Форум по проблемам преступности и общества”, Том 4, № 1 и 2, декабрь 2004 года, Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности.
33. “Обзор дел о терроризме”, Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, Вена-Нью-Йорк, 2010 год.
34. Пан Ги Мун “Поддержка жертв терроризма”. 9.09.2008. , www.un.org/terrorism/instruments
35. ANO Īpašā ziņotāja Juan E.Mendez “Paziņojums par aizturēto spīdzināšanas situāciju ASV kara bāzē Gvantanamo”, Inter-American Commission on Human Rights, 2013. gada 3. oktobris, Washington.
36. ANO Īpašā ziņotāja Juan E.Mendez “Paziņojums par nepieciešamību izbeigt beztermiņa aizturēšanu indivīdiem ASV kara bāzē Gvantanamo, ņemot vērā pašreizējo cilvēktiesību krīzi”, Inter-American Commission on Human Rights, 2013. gada 1.maijs, Washington.
37. “Предотвращение террористических актов: стратегия в области уголовного правосудия, интегрирующая нормы верховенства закона в осуществлении положений документов Организации Объединенных Наций по борьбе с терроризмом”, Рабочий документ по технической помощи Служба по вопросам борьбы с терроризмом, Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, Вена, 2007.
38. Андрей Лебедев “Роль ООН в борьбе с терроризмом”, “Обозреватель-Observer”, 2008.
39. “ООН борется против терроризма”, www.un.org/ru/terrorism/securitycouncil
40. “Глобальная контртеррористическая стратегия ООН”,
www.un.org/ru/terrorism/strategy_resolution.
41. Генеральная Ассамблея ООН 17.06.2010. Доклад Генерального секретаря “Глобальная контртеррористическая стратегия Организации Объединенных Наций: деятельность системы Организации Объединенных Наций по осуществлению Стратегии”.
42. Резолюция Генеральной Ассамблеи 66/282 “Обзор Глобальной контртеррористической стратегии”, 29 июня 2012 года.
43. Резолюция Генеральной Ассамблеи 66/10 “Контртеррористический центр ООН”, 18 ноября 2011 года.
44. “Центр ЮНИКРИ по политике борьбы с привлекательностью терроризма”,
www.un.org/ru/terrorism/ctitf/proj_counterappeal.shtml
45. “Право на справедливое судебное разбирательство”,
www.un.org/ru/terrorism/ctitf/proj_righttotrial.shtml.
46. “Обзор дел о терроризме”, United Nations Office on Drugs and Crime, January 2010.

47. "Руководство по руководству по включению в законодательство и применению универсальных документов о борьбе с терроризмом", Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, Вена, 2006 год.
48. "Руководство по руководству по включению в законодательство и применению универсальных документов о борьбе с терроризмом", Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, Нью-Йорк, 2008 год.
49. "The use of the internet for terrorist purposes", United Nations, New York, 2012
50. Резолюция Генеральной Ассамблеи 49/60 "Декларация о мерах по ликвидации международного терроризма", 09.12.1994.
51. UN Security Council, Second Report of the Monitoring Group Established Pursuant to Security Council Resolution 1363(2001) and Extended by Resolution 1390(2002) and 1455(2003) on Sanctions Against Al-Qaida, the Taliban and Individuals and Entities Associated with them, S/2003/1070. Нью-Йорк, 2003. гada 2. decembris.
52. "Права человека, терроризм и борьба с терроризмом. Изложение фактов № 32", Управление Верховного Комиссара Организации Объединенных Наций по Правам Человека
53. "Поддержка жертв терроризма", Доклад ООН.
54. "UNHCR Asylum Trends 2014", 2015, United Nations High Commissioner for Refugees, <http://www.unhcr.org/statistics/2014AsylumTrends.zip>.
55. "Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction-CWC", United Nations Publication.
56. "Drošāka pasaule – mūsu kopīgā atbildība", Augsta līmeņa speciālistu grupas ziņojums draudu, izaicinājumu un pārmaiņu jautājumos, ANO Ģenerālās Asamblejas 59. Sesija "Sekojumus Tūkstošgades samita gala rezultātam".
57. "International Instruments Related to the Prevention and Suppression of International Terrorism," United Nations Publication, Sales No.E.01.V.3.
58. Testimony of Frank J. Cilluffo, United States House of Representatives, Hearings before the Subcommittee on Crime, House Committee on the Judiciary, The Threat Posed by Convergence of Organized Crime, Drug Trafficking and Terrorism, 107th Congress, 1st session.
59. ООН. "Гуантанамо- идеальный инструмент для вербовки террористов." <http://russian.rt.com>
60. "ANO Globālā pretterorisma stratēģija", ANO, 2006.

EIROPA

Eiropas Padome (Council of Europe):

61. "Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija", Roma, 1950. gada 4. novembris, Latvija ratificējusi 2003. gada 5. jūnijā.
62. "Konvencija par kibernetiskiem", Budapešta, 2001. gada 23. novembris, Latvija ratificējusi 2006. gada 5. oktobrī.
63. "Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija", "Latvijas Vēstnesis", 143/144(858/859), 13. 06. 1997.
64. "European Convention on the compensation of victims of violent crimes", Strasbourg, 24.11.1983.
65. "Eiropas Padomes Konvencija par savstarpējo palīdzību krimināllietās", Strasbūra, 1959. gada 20. aprīlis, Latvija ratificējusi 1997. gada 2. jūnijā, stājās spēkā Latvijā 1997. gada 24. martā
66. "Eiropas Konvencija par kriminālspridumu starptautisku spēkā esamību", Hāga, 1970. gada 28. maijs,
67. "Konvencija par tiesvedības nodošanu krimināllietās", Eiropas Padome, Strasbūra, 1972. gada 15. maijs, Latvija ratificējusi 1997. gada 24. martā.
68. Papildu protokols Eiropas Padomes "Konvencijai par savstarpējo palīdzību krimināllietās", Strasbūra, 1978. gada 17. marts, Latvija ratificējusi 24. martā
69. "Eiropas Konvencija par terorisma apkarošanu", Strasbūra, 1977. gada 27. janvāris, Latvija ratificējusi 1999. gada 4. martā.
70. "Eiropas Konvencijas par terorisma apkarošanu grozījumu protokols", Strasbūra, 2003. gada 15. maijs, Latvija ratificējusi 2004. gada 22. decembrī.
71. "Konvencija par terorisma novēršanu", Eiropas Padome, Varšava, 2005. gada 16. maijs, Latvija ratificējusi 2008. gada 13. novembrī.

72. "Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju", Eiropas Padome, Varšava, 2005. gada 16. maijs, Latvija ratificējusi 2009. gada 17. decembrī.
73. "Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological(biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction-BTWC."
74. "Женщины и радикализация в террористических целях.Заключительный отчет", ОБСЕ, Вена- 2013.www.osce.org/atu
75. "Предупреждение терроризма и борьба с насильственным экстремизмом и радикализацией, ведущими к терроризму Подход, основанный на взаимодействии полиции с населением", Опубликовано Организацией по безопасности и сотрудничеству в Европе, Вена, февраль 2014.
76. "Countering Terrorism,Protecting Human Rights", Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) www.osce.org/odihhr
77. Парламентская ассамблея Совета Европы "Средства массовой информации и терроризм", Рекомендации 1706(2005) 20.06.2005.
78. "CPT standarti", Eiropas Padomes Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēšanas Komiteja.
79. Council of Europe. "Guidelines on human rights and the fight against terrorism",11.07.2002.

Eiropas Savienība

80. "Līgums par Eiropas Savienību", Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2010. gads <http://europa.eu>.
81. "Līgums par Eiropas Savienības darbību", "Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis", 30.03.2010
82. "Eiropas Savienības Pamattiesību harta", 2007. gada 12. decembrī, Eiropas Parlaments, Padome un Komisija svinīgi izsludināja Strasbūrā, <http://europa.eu>
83. "Konvencija, ar kuru īsteno Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdību, Vācijas Federatīvās Republikas valdības un Francijas Republikas valdības 1985. gada 14. jūnija Šengenas Līgumu par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām", 1990.gada 13. jūnijs.
84. "Konvencija par Eiropas Policijas biroja izveidi".
85. "Šengenas Līgums par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām (Šengenas konvencija)", 1985.gada 14.jūnijs.

Eiropas Parlaments

86. Eiropas Parlamenta 2011. gada 14. decembra rezolūcija "Par ES pretterorisma politiku —galvenie sasniegumi un nākotnes uzdevumi". (2010/2311(INI))
87. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula "Par Eiropas Savienības Aģentūru tiesībaizsardzības sadarbībai un apmācībai", Briselē, 27.3.2013
88. Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Lēmums Nr.1313/2013/ES "Par Savienības civilās aizsardzības mehānismu".
89. Eiropas Parlamenta 2012. gada 22. maija Rezolūcija 2010/2308(INI) "Par Eiropas Savienības iekšējās drošības stratēģiju".
90. Eiropas Parlamenta 2010. gada 5. novembra Ziņojums "Par civilmilitāro sadarbību un civiloun militāro spēju attīstīšanu", (2010/2071(INI))
91. Eiropas Parlamenta 2007. gada 15. februāra Rezolūcija "Par starptautiskā terorisma apkarošanas ārējo dimensiju", (2006/2032(INI))
92. Eiropas Parlamenta Rezolūcija 2011/2962(RSP) "Par jūras pirātismu", 08.05.2012.
93. Eiropas Parlamenta 2006. gada Rezolūcija 2006/2200(INI) "Par iespējamo CIP veikto Eiropas valstu izmantošanu, lai pārvadātu un nelikumīgi turētu apcietinājumā gūstekņus".
94. Eiropas Parlamenta 2012. gada 11. septembra Rezolūcija 2012/2033 (INI) "Iespējamā CIP gūstekņu nogādāšana un nelikumīga turēšana apcietinājumā Eiropas valstīs".
95. Eiropas Parlamenta 2008. gada 31. janvāra Rezolūcija "Sadarbība starp dalībvalstu īpašajām intervences vienībām".
96. Eiropas Parlamenta Ziņojums 2011/2284(INI) "Par kritiskās infrastruktūras aizsardzību-sasniegumi un turpmākie pasākumi virzībā uz globālu kiberdrošību", 2010. gada 16. maijs, Brisele.

97. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/40/ES “Par uzbrukumiem informācijas sistēmām”, 12.08.2013., Brisele.
98. Eiropas Parlamenta 2013. gada 12. septembra rezolūcija (2013/2606(RSP)) “Par ES kiberdrošības stratēģiju — atvērta un droša kibertelpa”, Strasbūra.
99. Eiropas Parlamenta 2013. gada 16. oktobra rezolūcija (2013/283 (RSP)) “Par SWIFT nolīguma apturēšanu Nacionālās drošības aģentūras veiktās novērošanas dēļ”.
100. Eiropas Parlamenta 2013. gada 1. februāra Darba dokuments “Par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu”.
101. Eiropas Parlamenta 2013. gada 12. jūnija rezolūcija par preses un plašsaziņas līdzekļu brīvību pasaulē (2011/2081(INI)) “Preses un plašsaziņas līdzekļu brīvība pasaulē”, P7_TA-PROV(2013)0274
102. Eiropas Parlamenta 2013. gada 13. jūnija rezolūcija “Par Tūkstošgades attīstības mērķiem-satvara noteikšana laika posmam pēc 2015. gada”. 2012/2289/(INI).
103. Eiropas Parlamenta Īpaša komiteja organizētās noziedzības, korupcijas un naudas atmazgāšanas jautājumos
104. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1889/2005 (2005. gada 26. oktobris) par skaidras naudas kontroli, kuru ievieš Kopienas teritorijā vai izved no tās.
105. Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 13. oktobra Regula (EK) Nr. 2003/2003. “Par mēslošanas līdzekļiem”, “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, L 304, 21.11.2003.
106. “Terorisma apkarošanas pasākumu paredzētās izmaksas”, Eiropas Parlaments. Iekšpolitikas Ģenerāldirektorāts. Politikas departaments. 2011.
107. Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Par komisijas un ASV Valsts kases departamenta kopīgo paziņojumu par TFTP pārsūtīto datu vērtību, ko sniedz saskaņā ar 6. panta 6. punktu Nolīgumā starp Eiropas Savienību un Amerikas Savienotajām Valstīm par tādu finanšu ziņojumapmaiņas datu apstrādi un nodošanu, kurus Eiropas Savienība dara pieejamus Amerikas Savienotajām Valstīm, lai īstenotu teroristu finansēšanas izsekošanas programmu”, Brisele, 27.11.2013.
108. “Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Radikalizācijas, kas rada terorismu un vardarbīgu ekstrēmismu, novēršana: ES atbildes pasākumu efektivitātes stiprināšana”, COM(2013)941final, Brisele, 15.1.2014.
109. Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo Lietu Komitejai un Reģionu Komitejai “Radikalizācijas, kas rada terorismu un vardarbīgu ekstrēmismu, novēršana: ES atbildes pasākumu efektivitātes stiprināšana”, Brisele, 15.1.2014. <http://www.europarl.europa.eu/studies>
110. Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Vēršanās pret noziedzību mūsu digitālajā laikmetā: Eiropas Kibernetikas centra izveide”, 28.03.2012., Brisele.
111. “Estimated costs of EU counterterrorism measures”, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens Rights and Constitutional Affairs Civil Liberties, Justice and Home Affairs, European Parliament 2011.
112. Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam COM/2004/0702 “Kritisko infrastruktūru aizsardzība cīņā pret terorismu”, 20.10.2004., Brisele.

Eiropas Savienības Padome

113. Eiropas Padomes “Stokholmas Programma – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā”, (2010/C 115/01), “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, 4.5.2010.
114. ES Padomes 2009. gada 15. jūnija Kopējā Nostāja 2009/468/KĀDP, “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, 16.06.2009.
115. ES Padomes 2011. gada 01. augusta Lēmums 2011/487/KĀDP, “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, 02.08.2011.
116. ES Padomes lēmums 2008/615/TI 2008. gada 23. jūnijs “Par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību”, “Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis”, 06.08.2008.
117. Eiropas Padomes Lēmums COM(2008)0676 “Kritiskās infrastruktūras brīdinājuma informācijas tīkls (KIBIT).

118. Eiropas Padomes 2010. gada 16. septembra "Secinājumi EUCO 21/1/10", Brisele, 2010. gada 12. oktobrī.
119. Padomes Direktīva 91/308/EEK (1991. gada 10. jūnijs)
120. Padomes Lēmums 2008/617/TI 2008. gada 23. jūnijs. "Par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās".
121. EC 2007/162/EK "Euratom: council Decision of 5 March 2007 establishing a Civil Protection Financial Instrument".
122. "ES 2012. gada ziņojums par cilvēktiesībām un demokrātiju pasaulē", Eiropas Savienības Padome, Brisele, 2013. gada 13. maijā (23.05)
123. "Mehānisms informācijas apmaiņai par bijušajiem Gvantanamo ieslodzītajiem", Tieslietu un iekšlietu Padomes sanāksme 2946, Luksemburga, 2009. gada 4. un 5. jūnijs
124. Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmums 2002/475/TI "Par terorisma apkarošanu".
125. Padomes 2008. gada 23. jūnija Lēmums 2008/616/TI "Par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši-apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību".
126. Padomes 2001. gada 27. decembra Kopējā nostāja „Par konkrētu pasākumu īstenošanu cīņā ar terorismu”, (2001/931/KĀDP)
127. Padomes 2005. gada 29. novembra Kopējā nostāja "Par īpašu pasākumu piemērošanu, lai apkarotu terorismu", (2005/725/KĀDP)
128. Padomes Regula Nr.1236/2005 "Par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādi nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai", 27.06.2005., Brisele.
129. Padomes 2002. gada 27. maija Regula (EK) Nr. 881/2002 "Kura paredz īpašus ierobežojošus pasākumus, kas vērsti pret konkrētām personām un organizācijām, kas saistītas ar Al-Qaida tīklu".
130. Padomes Lēmums 2001/792/EK, Euratom.
131. Padomes Lēmums 2007/162/EK, Euratom
132. Eiropas Padomes "Darba dokuments par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu", DT/925991LV.doc
133. Eiropas Padomes Direktīva Nr. 2004/80/EK "Par kompensāciju noziegumos cietušajiem," 29.04.2004.
134. Eiropas Padomes "ES rīcības plāns par drošības pastiprināšanu attiecībā uz sprāgstvielām", 11.04.2008.
135. Eiropas Padomes 2008. gada 8. decembra Direktīva 2008/114/EK "Par to, lai apzinātu un noteiktu Eiropas Kritiskās infrastruktūras un novērtētu vajadzību uzlabot to aizsardzību".
136. Eiropas Padomes Ģenerālsēkretariāts "Eiropas Savienības iekšējās drošības stratēģija. Ceļā uz Eiropas drošības modeli", 03.2010., Luksemburga.
137. Eiropas Komisijas un Padomes Lēmums 2012/0370(NLE) "Par kārtību, kādā Savienība īsteno solidaritātes klauzulu", 21.12.2012., Brisele.
138. Eiropas Padomes Lēmums 2008/615/TI "Par to, kā īstenot Lēmumu 2008/615/TI par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši-apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību", 23.06.2008., Brisele.
139. Eiropas Padomes Lēmums 2008/616/TI "Par pārrobežu sadarbības pastiprināšanu, jo īpaši-apkarojot terorismu un pārrobežu noziedzību", 23.06.2008., Brisele.
140. Eiropas Padomes Lēmums 2008/617/TI "Par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās", 23.06.2008., Brisele.
141. Eiropas Padomes Pamatlēmums 2002/475/TI "Par terorisma apkarošanu", 13.06.2002., Brisele.
142. Eiropas Padomes Direktīva 2008/114/EK "Par to, lai apzinātu un noteiktu Eiropas Kritiskās infrastruktūras un novērtētu vajadzību uzlabot to aizsardzību", 08.12.2008., Brisele.

Eiropas Savienības Komisija:

143. Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai "Par jaunu ES pieeju CBRN-E risku atklāšanai un mazināšanai", COM/2014/0247 final/.
144. Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Par teroristu vervēšanu: vēršanās pret vardarbīgu radikalizāciju sekmējošiem faktoriem", Brisele, 21.09.2005.
145. Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģiona komitejai "Radikalizācijas, kas rada terorismu un vardarbīgu ekstrēmismu, novēršana: ES atbildes pasākumu efektivitātes stiprināšana", Brisele, 15.01.2014.

146. Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģiona komiteja "Eiropas Savienības Solidaritātes fonda nākotne", Brisele, 06.10.2011.

Stratēģijas un plāni:

147. *"Estimated costs of EU counterterrorism measures"*, Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens Rights and Constitutional Affairs Civil Liberties, Justice and Home Affairs, European Parliament 2011.
148. *CBRN Centres of Excellence, Nr.1 10.2011.*, European Union.
149. Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas savienības Solidaritātes fonda nākotne", Brisele, 6.10.2011.
150. Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Pirmais gada pārskats par ES Iekšējās drošības stratēģijas īstenošanu", Brisele, 25.11.2011.
151. "Zaļā grāmata par Biosagatavotību", Eiropas Komisija, Brisele, 11.07.2007.
152. Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2012.gada ziņojums par Stabilitātes instrumentu", Brisele, 26.7.2013.
153. *"Внедрение внешней политики Европейского союза на местах-руководство Международного совета по реабилитации жертв пыток"*, IRCT, 05.2013.
154. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums "Jūras pirātisms: ES reaģēšanas pasākumu pastiprināšana", TEN/496., Brisele, 16.01.2013.
155. European Police College "Common Curriculum on Counter-Terrorism", 2013. www.cepol.europa.eu
156. Council of the European Union General Secretariat "Meeting document", Brussels, 17 January 2015.
157. "ES rīcības plāns par drošības pastiprināšanu attiecībā uz sprāgstvielām", 8311/08, Brisele, 11.04.2008.
158. Komisijas paziņojums "Par Eiropas programmu kritisko infrastruktūru aizsardzībai", Brisele, 12.12.2006.
159. Commission of the European Communities Staff Working Document COM(2008)676 "Critical Infrastructure Warning Information Network(CIWIN)", 27.10.2008., Brussels.
160. "Zaļā grāmata par nevainīguma prezumpciju", Eiropas Komisija, Brisele, 26.4.2006.,
161. "Zaļā grāmata par Eiropas programmu kritisko infrastruktūru aizsardzībai", Eiropas Komisija, Brisele, 17.11.2005.
162. "N.SIS II biroju un valstu SIRENE biroju saraksts", (2013/c 103/02), "Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis", 09.04.2013.
163. "2012. gada ziņojums par stabilitātes instrumentu", Eiropas Komisija, Brisele, 26.07.2013.
164. Council of Europe Committee of ministers "On the position of the victim in the Framework of Criminal Law and Procedure," 28.06.1985.
165. "Mehānisms informācijas apmaiņai par bijušajiem Gvantanamo ieslodzītajiem", Tieslietu un iekšlietu Padomes sanāksme 294, Luksemburga, 2009. gada 4. un 5. jūnijs.
166. "Nolīgums starp Eiropas Savienību un Amerikas Savienotajām Valstīm par tādu finanšu ziņojumapmaiņas datu apstrādi un nodošanu, kurus Eiropas Savienība dara pieejamus ASV, lai īstenotu Teroristu finansēšanas izsekošanas programmu", "Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis", L 195 27.7.2010., 5.lpp.
167. "Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism (2006.)", <http://siteresources.worldbank.org/EXTAML/Resources/396511>

Gada pārskati:

168. Eiropas Savienības Tiesa "Gada ziņojums 2012", Luksemburga 2013. www.curia.europa.eu
169. Eiropas Savienības Tiesa "Gada ziņojums 2013", Luksemburga 2014. www.curia.europa.eu
170. "European Union Terrorism Situation and Trend Report - 2014." www.europol.europa.eu
171. "Socta 2013", European Police Office, 2013. www.europol.europa.eu
172. "Frontex 2013. gada darba programma", Reģ. Nr.34/12, Varšava, 13.12.2012.
173. "Pārskata ziņojums par Eiropas Savienības darbību-2013", Eiropas Komisija Komunikācijas ģenerāldirektorāts, Publikācija 1049, Brisele.

174. "Eirojusta Gada Pārskats-2011".
175. "Eiropabarometrs 63.4", Sabiedriskā doma Eiropas Savienībā, Pavasaris 2005.
176. "Eurobarometer 64", October-November 2005.
177. "Eiropabarometrs 80. Nacionālais ziņojums Latvija", 2013. gada rudens.
178. "Cilvēktiesības un demokrātija pasaulē", Ziņojums par ES rīcību 2011. gadā. ES 2012.
179. "Ieskats Eiropas Savienības politikā: Robežas un drošība", Eiropas Komisija Komunikācijas ģenerāldirektorāts, Brisele, 2013. gada janvārī.
180. „ES 2012. gada Ziņojums par Cilvēktiesībām un demokrātiju pasaulē”.
181. Kopenhāģenas Konsensa ziņojums”Par transnacionālā terorisma aprēķiniem”,2013.

NATO:

182. B.Lomborg *"The Economics of Violence"*,
www.nato.int/docu/review/2008/04/AP_COST/LV/index.htm.
183. "Руководящие указания НАТО по борьбе с терроризмом", 21.05.2012.
www.nato.int/cps/ru/natolive/official_texts_87905.htm
184. A.Kendrijs "Nauda kā ļaunuma sakne: transnacionālā terorisma ekonomika",
"NATO Vēstnesis", Vasara 2007.
185. Участие НАТО в борьбе с терроризмом // Официальный сайт НАТО // URL:
http://www.nato.int/issues/terrorism/main_bodies-ru.html

Ārvalstu normatīvie akti:

186. Уголовный Кодекс Эстонская Республики. Рига. "АПЛ", 2000.–104 стр.
187. Уголовный Кодекс Литовской Республики. "Юридический центр Пресс", Санкт-Петербург, 2002–470с.
188. U.Krastiņš, V.Liholaja. "Salīdzināmās krimināltiesības, Igaunija, Latvija, Lietuva,"–Rīga:Tiesu nama aģentūra, 2004.,469 lpp.
189. "Зарубежное законодательство в борьбе с терроризмом", Отв.редактор И.С.Власов.–М: "Городец-издат", 2002. 144с.
190. Указ Президента РФ от 14 июня 2012 г. N851 "О порядке установления уровней террористической опасности предусматривающих принятие дополнительных мер по обеспечению безопасности личности общества и государства".

Ārvalstu pārskati:

191. "Country Reports on Terrorism 2013", National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism, www.start.umd.edu
192. "National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism", A Department of Homeland Security Science and Technology Center of Excellence Based at the University of Maryland www.start.umd.edu
193. "Moving Terrorism Research Forward: The Crucial Role of Primary Sources", International Centre for Counter-Terrorism, June 2013, The Hague.
194. "Empowering local partners to prevent violent extremism in the United States", august 2011.
195. The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism by the Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majest, March 2013
196. Statistical Information on Terrorism in 2013. "Start".

Tiesas materiāli:

197. "Apvienotās lietas T-306/01 Yusuf un Al Barakaat International Foundation pret ES Padomi un Eiropas Komisiju un T-315/01 Kadi pret ES Padomi un Eiropas Komisiju", ECT.
198. "Birgit. E. Hogefeld pret Vāciju. Pieteikums Nr.35402/97", 10.03.1997., ECT.
199. Lietas Nr.:1475/99 (Case No:1475/99) materiāli (Opinion of the Court) Kampzeisā (The High Court of Justiciary at Camp Zeist) par 1988. gada 21. decembrī virs Skotijas pilsētas Lokerbijas ASV aviokompānijas "Pan American" pasažieru lidmašīnas "Boeing 747" uzspridzināšanu, kura veica reisu Nr.103 Londona–Ņujorka.

200. 2005. gada 21. septembra Spriedums – Lieta T-306/01 Pirmās Instance Tiesas Spriedums *Ahmed AliYusuf*, kura dzīves vieta ir Sponga/*Spānga*/(Zviedrija) pret Eiropas Savienības Padomi, prasību atcelt Padomes 2002. gada 27. maija Regulu (EK) Nr. 881/2002, ar kuru paredz īpašus ierobežojošus pasākumus, kas vērsti pret konkrētām personām un organizācijām, kas saistītas ar Osamu Ben Ladenu, *Al-Qaeda* tīklu un *Taliban*, un ar kuru atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 467/2001
201. “Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā”, Latvijas Republikas Austākā Tiesa, 2010/2011
202. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā *Slivenko v. Latvia* (Nr. 48321/99). <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Slivenko&sessionid=7649250&skin=hudoc-eng>
203. Apvienotās lietas: C-402/05 P; C-415/05 P “*Yassin Abdullah Kadi* (Saūda Arābija) un *Al Barakaat International Foundation* (Zviedrija) pret Eiropas Savienības Padomi un Eiropas Komisiju”, Eiropas Kopienų Tiesas prakses apkopojuma tabula Nr. 8/2008, (01.09.2008.– 30.09.2008.)
204. *Case of Ibrahim and Others v. the United Kingdom* (nos.50541/08, 50571/08, 50573/08, and 40351/09) *the European Court of Human Rights held, by six votes to one, that there had been: no violation of Article 6 § 1 and 3 (c) (right to a fair trial and right to legal assistance) of the European Convention on Human Rights.*

Latvijas Republika

Divpusējie līgumi par pretterorisma pasākumiem:

205. Latvijas Republikas valdības un Ungārijas Republikas valdības līgums par sadarbību starptautiskā terorisma, nelikumīgas narkotisko līdzekļu tirdzniecības un organizētās noziedzības apkarošanā, Rīga, 1997. gada 6. marts.
206. Latvijas Republikas valdības un Turcijas Republikas valdības līgums par sadarbību starptautiskā nelegālā narkotisko un psihotropo vielu apgrozījuma, starptautiskā terorisma un organizētās noziedzības apkarošanā, Rīga, 1997. gada 4. jūnijs.
207. Latvijas Republikas valdības un Izraēlas Valsts valdības līgums par sadarbību narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru nelegālās apgrozības, terorisma un citu smagu noziegumu apkarošanā, Jeruzaleme, 1998. gada 7. jūlijs.
208. Latvijas Republikas valdības un Slovākijas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, nelegālo narkotiku apgrozību un citām organizētās noziedzības formām, Rīga, 1999. gada 24. maijs.
209. Latvijas Republikas valdības un Ukrainas Ministru kabineta līgums par sadarbību terorisma, narkotisko vielu, psihotropo vielu, prekursoru nelegālās aprites un organizētās noziedzības apkarošanā, Kijeva, 2000. gada 24. februāris.
210. Latvijas Republikas valdības un Čehijas Republikas valdības līgums par sadarbību terorisma, narkotisko vielu un psihotropo vielu nelegālās apgrozības un organizētās noziedzības apkarošanā, 2000. gada 14. novembris.
211. Latvijas Republikas valdības un Horvātijas Republikas valdības līgums par sadarbību terorisma, narkotisko vielu nelegālās aprites un organizētās noziedzības apkarošanā, Zagreba, 2001. gada 23. februāris.
212. Latvijas Republikas valdības un Beļģijas Karalistes valdības līgums par sadarbību policijas jomā, Brisele, 2001. gada 16. oktobris.
213. Latvijas Republikas valdības un Gruzijas valdības līgums par sadarbību cīņā prēt terorismu, nelegālu narkotisko vielu apriti un organizēto noziedzību, Tbilisi, 2001. gada 26. oktobris.
214. Latvijas Republikas valdības un Uzbekistānas Republikas valdības vienošanās par sadarbību cīņā pret organizēto noziedzību, terorismu, nelegālu narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru apriti, Taškenta, 2002. gada 17. jūnijs.
215. Latvijas Republikas valdības un Moldovas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, nelegālu narkotisko, psihotropo vielu un prekursoru apriti un organizēto noziedzību, Kišiņeva, 2003. gada 29. maijs.
216. Latvijas Republikas un Spānijas Karalistes līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, organizēto noziedzību, nelegālu narkotisko, psihotropo vielu un prekursoru apriti un citiem noziedzīgiem nodarījumiem, Madride, 2003. gada 24. novembris.

217. Latvijas Republikas valdības un Austrijas Federālās valdības līgums par policijas sadarbību, Rīga, 2004. gada 20. janvāris.
218. Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līgums par sadarbības pastiprināšanu smago noziegumu novēršanā un apkarošanā, Rīga, 2004. gada 27. septembris.
219. Latvijas Republikas valdības un Kipras Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, nelegālu narkotisko un psihotropo vielu un prekursoru apriti un organizēto noziedzību, Rīga, 2005. gada 11. aprīlis.
220. Latvijas Republikas valdības un Slovēnijas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, organizēto noziedzību, nelegālu narkotisko vielu un psihotropo vielu, un prekursoru apriti un citiem noziegumiem, Rīga, 2005. gada 19. septembris.
221. Latvijas Republikas valdības un Armēnijas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, organizēto noziedzību un nelegālu narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru apriti un citiem noziedzīgiem nodarījumiem, Baku, 2005. gada 3. oktobris.
222. Latvijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības līgums par sadarbību organizētās noziedzības un citu noziedzīgu nodarījumu apkarošanā un kopīgām darbībām pierobežas apgabalos, Viļņa, 2006. gada 7. jūnijs.
223. Latvijas Republikas valdības un Igaunijas Republikas valdības līgums par pārrobežu sadarbību noziedzības apkarošanā, Viļņa, 2006. gada 7. jūnijs.
224. Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret organizēto noziedzību, narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru nelegālu apriti, terorismu un citiem noziedzīgiem nodarījumiem, Minska, 2007. gada 17. maijs.
225. Latvijas Republikas valdības un Maltas valdības līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, nelegālu narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru apriti un organizēto noziedzību, Brisele, 2008. gada 24. jūlijs.
226. Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līgums par sadarbības pastiprināšanu smago noziegumu novēršanā un apkarošanā, Rīga, 2008. gada 29. septembris.
227. Latvijas Republikas valdības un Armēnijas Republikas valdības līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, organizēto noziedzību un nelegālu narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru apriti un citiem noziedzīgiem nodarījumiem, Erevāna, 2009. gada 10. decembris.
228. Latvijas Republikas valdības un Albānijas Republikas Ministru padomes līgums par sadarbību cīņā pret terorismu, organizēto noziedzību, nelegālu narkotisko vielu, psihotropo vielu un prekursoru apriti, Tirāna, 2009. gada 16. decembris.
229. Latvijas Republikas valdības un Krievijas Federācijas valdības līgums par sadarbību cīņā pret noziedzību, it īpaši tās organizētajās formās, Maskava, 2010. gada 12. decembris.

Likumi:

230. Latvijas Republikas Satversme. Likums pieņemts 15.02.1922., "Latvijas Vēstnesis", 43, 01.07.1993.
231. "Krimināllikums", "Latvijas Vēstnesis", 199/200(1260/1261), 08.07.1998.
232. "Nacionālās drošības likums", 14.12.2000., "Latvijas Vēstnesis" 473/476 (2384/2387), 29.12.2000
233. "Civiltās aizsardzības likums", "Latvijas Vēstnesis", 171(3539)26.10.2006.
234. "Šengenas informācijas sistēmas darbības likums", 14.06.2007., "Latvijas Vēstnesis", 102(3678), 27.06.2007.
235. "Valsts drošības iestāžu likums", 05.05.1994., "Latvijas Vēstnesis", 59(190), 19.05.1994.
236. Likums "Par policiju" 04.06.1991., "Ziņotājs", 37, 24.09.1992.
237. Likums "Par radiācijas drošību un kodoldrošību", pieņemts 2000. gada 26. oktobrī.
238. "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums", "Latvijas Vēstnesis", 116 (3900), 30.07.2008.
239. "Informācijas tehnoloģiju drošības likums", "Latvijas Vēstnesis", 178(4370), 10.11.2010.
240. "Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums", pieņemts 2011. gada janvārī. Likumā transponētas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas Nr. 2008/51/EK prasības.
241. Likums "Par prekursoriem", "Latvijas Vēstnesis", 89 (574), 23.05.1996.
242. "Civiltām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu aprites likums", 28.10.2010., "Latvijas Vēstnesis", 182(4375), 17.11.2010.
243. "Ķīmisko vielu likums", 01.04.1998, "Latvijas Vēstnesis", 106(1167), 21.04.1998.
244. "Stratēģiskās nozīmes preču aprites likums", 21.06.2007. "Latvijas Vēstnesis", 107(3683), 05.07.2007.

245. "Pilsonības likums", "Latvijas Vēstnesis", 93 (224), 11.08.1994.
246. "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības", "Latvijas Vēstnesis", 63 (346), 25.04.1995.
247. Likums "Par starptautisko organizāciju noteikto sankciju ieviešanu Latvijas Republikā", "Latvijas Vēstnesis", 171 (3539), 26.10.2006
248. "Personu apliecinošu dokumentu likums", "Latvijas Vēstnesis", 18 (4621), 01.02.2012.
249. "Komerclikums", "Latvijas Vēstnesis",
250. "Kredītiestāžu likums", "Latvijas Vēstnesis",
251. Latvijas Kriminālkodekss. Pilnīgi Atklāti., Rīgā, 1994./zaudējis spēku/

Ministru Kabineta noteikumi:

252. Ministru Kabineta 2002. gada 3. novembra noteikumi Nr. 508 "Jonizējošā starojuma avotu fiziskās drošības aizsardzības prasības", "Latvijas Vēstnesis", 12.11.2002., Nr.164 (2739)
253. Ministru Kabineta 2008. gada 25. novembra noteikumi Nr. 966 "Noteikumi par to trešo valstu sarakstu, kuru normatīvo aktu prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā ir līdzvērtīgas Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām", "Latvijas Vēstnesis", 02.12.2008., Nr.187 (3971)
254. Ministru Kabineta 2008. gada 22. decembra noteikumi Nr. 1092 "Kārtība, kādā valsts un pašvaldību institūcijas sniedz informāciju Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam".
255. Ministru Kabineta 2009. gada 13. janvāra noteikumi Nr. 36 "Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās", "Latvijas Vēstnesis", 20.01.2009., Nr.10 (3996)
256. Ministru Kabineta 2007. gada 18. septembra noteikumi Nr. 639 "Kārtība, kādā iekļauj, labo un dzēš ziņojumus Šengenas informācijas sistēmā, kā arī nodrošina papildinformācijas pieejamību SIRENE Latvijas birojam, un kārtība, kādā institūcijas un iestādes apmainās ar papildinformāciju", "Latvijas Vēstnesis", 04.10.2007., Nr.160 (3736)
257. Ministru Kabineta 2007. gada 11. septembra noteikumi Nr. 622 "Kārtība, kādā pieprasa un izsniedz informāciju par datu subjektu, kura glabājas Šengenas informācijas sistēmā un SIRENE informācijas sistēmā", "Latvijas Vēstnesis", 04.10.2007., Nr.160 (3736)
258. Ministru Kabineta 2010. gada 01. jūnija noteikumi Nr.496 "Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas un drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība", "Latvijas Vēstnesis", 97 (4289), 18.06.2010.
259. Ministru Kabineta 2008. gada 05. augusta Instrukcija Nr.12 "Instrukcija par atbildīgo institūciju rīcību nezināmas izcelsmes vielas vai priekšmeta atrašanas gadījumā, ja ir aizdomas, ka tas satur sprādzienbīstamas, radioaktīvas, bīstamas ķīmiskas vai bioloģiskas vielas, kā arī, ja konstatētas terora akta pazīmes", "Latvijas Vēstnesis", 138 (3922), 05.09.2008.
260. Latvijas Bankas 2009. gada 13. maija ieteikumi Nr. 37 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmas izveides ieteikumi kapitālsabiedrībām, kas saņēmušas Latvijas Bankas licenci ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanai un pārdošanai", "Latvijas Vēstnesis", 77 (4063), 19.05.2009.
261. Ministru Kabineta 2011. gada 01. februāra noteikumi Nr.100 "Informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras drošības pasākumu plāmošanas un īstenošanas kārtība", "Latvijas Vēstnesis", 25 (4423), 15.02.2011.
262. Ministru Kabineta 2007. gada 18. septembra noteikumi Nr.626 "Noteikumi par paaugstinātas bīstamības objektu noteikšanas kritērijiem un šo objektu īpašnieku (valdītāju, apsaimniekotāju) pienākumiem riska samazināšanas pasākumu nodrošināšanai", "Latvijas Vēstnesis", 153 (3729), 21.09.2007.
263. Ministru Kabineta 2009. gada 13. janvāra noteikumi Nr.36 "Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībā", "Latvijas Vēstnesis", 10(3996), 21.01.2009
264. Ministru Kabineta 2008. gada 25. novembra noteikumi Nr.966 "Noteikumi par to trešo valstu sarakstu, kuru normatīvo aktu prasības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā ir līdzvērtīgas Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām", "Latvijas Vēstnesis", 187(3971), 02.12.2008.
265. Ministru kabineta 2006. gada 2. augusta rīkojums Nr.583 "Konceptija "Terorisma draudu līmeņu sistēmas izveide"", "Latvijas Vēstnesis", 04.08.2006., Nr.123 (3491)

266. Ministru Kabineta 2004. gada 26. novembra rīkojums Nr.927 "Par koncepciju "Pretterorisma centra izveide"", "Latvijas Vēstnesis", 189(3137), 30.11.2004.
267. Ministru Kabineta 2005. gada 22. novembra noteikumi Nr.880 "Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes nolikums", "Latvijas Vēstnesis", 189(3347), 25.11.2005.
268. "Metodiskais materiāls par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma piemērošanu likuma subjektiem, kurus uzrauga Valsts ieņēmumu dienests", VID, 30.08.2011. <https://www.vid.gov.lv/>
269. Ministru Kabineta 2010. gada 20. jūlija rīkojums Nr.409 "Par Rīcības plānu sauszemes objektu apdraudējumu gadījumā (Pretterorisma plāns "Objekts")", "Latvijas Vēstnesis", 115(4307), 22.07.2010.
270. Ministru Kabineta 2010. gada 20. jūlija rīkojums Nr.410 „Par Rīcības plānu civilās aviācijas gaisa kuģu un objektu apdraudējumu gadījumā (Pretterorisma plāns "Lidmašīna")", "Latvijas Vēstnesis", 115(4307), 22.07.2010.
271. Ministru Kabineta 2010. gada 20. jūlija rīkojums Nr.411 "Par Rīcības plānu kuģu, ostu un ostas iekārtu apdraudējumu gadījumā (Pretterorisma plāns "Kuģis")", "Latvijas Vēstnesis", 115(4307), 22.07.2010.
272. Ministru Kabineta 2013. gada 24. septembra noteikumi Nr.975 "Latvijas pilsonības zaudēšanas un atjaunošanas kārtība", "Latvijas Vēstnesis", 191 (4997), 01.10.2013.
273. Ministru Kabineta 2001. gada 06. februāra noteikumi Nr.52 "Latvijas nepilsoņa statusa atņemšanas kārtība", "Latvijas Vēstnesis", 23 (2410), 09.02.2001.
274. Ministru Kabineta 2013. gada 27. augusta noteikumi Nr.665. "Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi", "Latvijas Vēstnesis", 169(4975), 30.08.2013.
275. Ministru Kabineta 2009. gada 14. jūlija Instrukcija Nr.12 "Viltoto un autentisko dokumentu (*False and Authentic Documents*) informācijas sistēmas veidošanas, aktualizēšanas un izmantošanas kārtība", "Latvijas Vēstnesis", 118(4104), 28.07.2009.
276. Ministru Kabineta 2014. gada 19. jūnija rīkojums Nr.313 "Par Partnerības līgumu Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.-2020. gada plānošanas periodam", "Latvijas Vēstnesis", 123(5183), 27.06.2014.
277. Ministru Kabineta 2008. gada 22. decembra noteikumi Nr.1092. "Kārtība, kādā valsts un pašvaldību institūcijas sniedz informāciju Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam", "Latvijas Vēstnesis", 30.12.2008., Nr.202 (3986)
278. Ministru Kabineta 2008. gada 22. decembra noteikumi Nr.1071. "Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem", "Latvijas Vēstnesis", 29.12.2008., Nr.201 (3985)
279. Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2008. gada 27. augusta normatīvie noteikumi Nr.125. „Klientu padziļinātas izpētes normatīvie noteikumi”, "Latvijas Vēstnesis", 02.09.2008., Nr.135 (3919)
280. Ministru Kabineta 2011. gada 9. augusta rīkojums Nr.369 "Par Valsts civilās aizsardzības plānu", "Latvijas Vēstnesis", 125(4523), 11.08.2011.
281. Ministru Kabineta 2004. gada 26. novembra rīkojums Nr.927 "Par koncepciju „Pretterorisma centra izveide”, "Latvijas Vēstnesis", 189(3137), 30.11.2004.
282. Ministru Kabineta 2005. gada 22. novembra noteikumi Nr.880 "Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes nolikums", "Latvijas Vēstnesis", 189(3347), 25.11.2005.
283. Ministru Kabineta 2007. gada 10. jūlija noteikumi Nr.485 "Terorisma draudu līmeņa izsludināšanas kārtība", "Latvijas Vēstnesis", 117(3693), 20.07.2007.
284. Ministru Kabineta 2011. gada 18. janvāra noteikumi Nr.42 "Krīzes vadības padomes nolikums", "Latvijas Vēstnesis", 11(4409), 20.01.2011.
285. Ministru Kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumi Nr.398 "Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta nolikums", "Latvijas Vēstnesis", 69(4261), 30.04.2010.
286. Ministru Kabineta 2007. gada 6. novembra noteikumi Nr.736 "Kārtība, kādā Valsts policija izsniedz iepriekšējās piekrišanas dokumentus šaujamieroču un munīcijas vai sprāgstvielu pārvietošanai starp Eiropas Savienības dalībvalstīm", "Latvijas Vēstnesis", 181(3757), 09.11.2007.
287. Ministru Kabineta 2015. gada 3. marta noteikumi Nr.110 "Kārtība, kādā ziņo par sprāgstvielu prekursoriem", "Latvijas Vēstnesis", 46(5364), 05.03.2015.
288. Ministru Kabineta 2009. gada 4. augusta noteikumi Nr.866 "Statēģiskās nozīmes preču kontroles komitejas nolikums", "Latvijas Vēstnesis", 126(4112), 11.08.2009.
289. Ministru Kabineta 2007. gada 28. septembra noteikumi Nr.645 "Noteikumi par Nacionālo stratēģiskās nozīmes preču un pakalpojuma sarakstu", "Latvijas Vēstnesis", 157(3733), 28.09.2007.

290. Ministru Kabineta 2010. gada 27.aprīļa noteikumi Nr.397 "Noteikumi par Valsts civilās aviācijas drošības programmu", "Latvijas Vēstnesis", 69(4261), 30.04.2010.
291. Ministru kabineta 2012. gada 16. oktobra noteikumi Nr.708 "Noteikumi par nederīgo dokumentu reģistru", "Latvijas Vēstnesis", 165 (4768), 18.10.2012.
292. Ministru Kabineta 2014. gada 9. jūlija rīkojums Nr.347. "Grozījumi rīkojumā "Par pamatnostādņēm "Latvijas kiberdrošības stratēģija 2014.-2018. gadam"", "Latvijas Vēstnesis", 135(5195), 14.07.2014.

Iekšlietu ministrija:

293. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas 2009. gada 11. februāra Noteikumi Nr.9 "Noteikumi par Eiropas Padomes lēmuma 2008/617/TI (2008. gada 23.jūnijs)" Par sadarbības uzlabošanu starp Eiropas Savienības dalībvalstu īpašajām intervences vienībām krīzes situācijās" piemērošanas kārtību".
294. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas 2009. gada 27. februāra Noteikumi Nr.10 "Noteikumi par Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu rīcību sprādziena draudu, sprādziena gadījumā un improvizētas spridzināšanas ierīces un nespārušas munīcijas atrašanās gadījumā".
295. Valsts policijas Galvenās Kārtības policijas pārvaldes Koordinācijas un kontroles pārvaldes Licencēšanas un atļauju sistēmas 2013. gada 29. oktobra "Reglaments".

Latvijas Republikas pāskati:

296. "Publiskais pārskats par Drošības policijas darbību 2013. gadā", Rīga, 2014. gada maijs, www.iem.gov.lv/files/text/DPpaarskats.pdf
297. "Valsts robezsardzes gada publiskais pārskats 2012", www.rs.gov.lv/.../valsts_robezsardzes_2012.gada_
298. "Valsts robezsardzes gada publiskais pārskats 2013", www.rs.gov.lv/.../doc2013/valsts_robezsardzes_
299. "Latvijas Republikas valsts robežas integrētas pārvaldības koncepcija", IeM Koncepcija, Rīga 2012.
300. Ministru prezidenta ziņojums Saeimai par Latvijas nacionālo drošību, 2009., Rīgā, titania.saeima.lv/.../saeimalivs.../B576F3F5F81931A2C2257AEC004CEF..
301. Ministru prezidenta ziņojums Saeimai par Latvijas nacionālo drošību, 2012., Rīgā, titania.saeima.lv/.../saeimalivs.../B576F3F5F81931A2C2257AEC004CEF
302. Latvijas Republikas Ministru Prezidenta ziņojums Saeimai "Par Latvijas nacionālo drošību". MK Nr.90/TA-1223 (2014), "Latvijas Vēstnesis", 16.06.2014., Nr.116 (5176)
303. "Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2013. gadā", Izglītības un zinātnes ministrija Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departaments, www.izm.gov.lv/images/statistika/augst_izgl/01.pdf
304. Ārlietu ministrijas Informatīvais ziņojums par Latvijas valdības prioritātēm Grieķijas prezidentūrā Eiropas Savienības Padomē (2014. gada 1. janvāris–30. jūnijs), www.mfa.gov.lv/data/file/amzino_210114.pdf

Speciālie plāni:

305. "Valsts katastrofu medicīnas plāns", Latvijas Republikas Veselības ministrijas 2013. gada 17. janvāra rīkojums Nr.6., www.vm.gov.lv/lv/nozare/valsts_katastrofu_medicinas_plans/
306. Ministru Kabineta 2014. gada 21. janvāra rīkojums Nr.40 "Par pamatnostādnes "Latvijas Kiberdrošības stratēģija 2014.-2018. gadam", "Latvijas Vēstnesis", 16 (5075), 23.01.2014.
307. Nacionālo bruņoto spēku Kiberaizsardzības vienības (KAV) koncepcija, 2013., Rīga. <https://www.unodc.org/res/cld/lessons>
308. Civilmilitārās sadarbības sistēmas attīstības pamatnostādnes 2007.–2010. gadam, Rīga, 2007. "Latvijas Vēstnesis", 22.06.2007., Nr.100 (3676)
309. Ministru Kabineta 2011. gada 9. augusta rīkojums Nr.369 "Valsts civilās aizsardzības plāns", "Latvijas Vēstnesis", 11.08.2011., Nr.125 (4523)
310. Saeimas 10.03.2011. paziņojums "Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu", "Latvijas Vēstnesis", 45(4443), 22.03.2011.

Ziņojumi:

311. Informatīvais ziņojums "Par priekšlikumiem, lai nodrošinātu nacionālās drošības un krīzes vadības sistēmas izveidi, kompetences noteikšanu un funkcionalitāti".
312. V.Liholaja, B.Bērziņa, K.Mekons, J.Rupeiks, L.Zalužinska. Pētījums "Krimināltiesības–attīstības tendences Eiropas un nacionālajās tiesībās, attiecības starp I un III pilāru, ieviešanas metožu labākā prakse", Rīga, 2009.
313. "Juridiskā palīdzība un kompensācija cietušajiem Eiropas Savienībā", Latvijas Juridiskās palīdzības administrācijā. Rīga, 2009., 430 lpp.
314. "Par "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma" 32.p. paredzēto prasību izpildi" Nr.1-9/54., Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, Rīga, 02.02.2010..
315. "Par neparastu un aizdomīgu darījumu ziņošanas sistēmu" Nr.1-10/128., Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, Rīga, 08.11.2013.
316. "Par terorisma finansēšanas novēršanas pasākumiem" Nr.1-10/65, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, Rīga, 30.05.2013.
317. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības uz 01.01.2015., pmlp.gov.lv
318. "Juridiskā palīdzība un kompensācija cietušajiem Eiropas Savienībā," Latvijas Juridiskās palīdzības administrācijā, Rīga, 2009., 430 lpp.
319. Informatīvais ziņojums "Par Latvijas valdības prioritātēm Grieķijas prezidentūras ES laikā", AMZino_210114.doc.
320. "Riska vadības pārskats 2011", AS GE Money Bank
321. Latvijas Ārlietu ministrijas 2008. gada 13. maija vēstule Nr.26/233-3945 "Par Dānijas viedokli par grozījumiem Direktīvā 76/769/EEK attiecībā uz maksimāli pieļaujamo amonija nitrāta saturu mēslošanas līdzekļos saistībā ar terorisma ierobežošanu"

Raksti, monogrāfijas latviešu valodā

322. R.Plāte "Terorisms un terorisma izpausmes Latvijā", "Jurista vārds" Nr.16(58), 22.08.1997.
323. A.Judins "Par terorisma jēdzienu mūsu Krimināllikumā", "Latvijas Vēstnesis" Nr.159(2546), 06.11.2001.
324. G.Litvins "Pilsonība kā tiesības vai privilēģija", "Jurista Vārds" Nr.20(822), 20.05.2014.
325. D.Eglīte "Terora imports un eksports", "Jurista Vārds" Nr.32(834), 19.08.2014.
326. J.Zīle "Valsts kompensācija noziedzīgajos nodarījumos cietušajiem", "Administratīvā un Kriminālā Justīcija" Nr.2 (39), 2007.
327. A.Lieljuksis "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana", SIA „P&Ko”, Rīga, 2007., 379.lpp.
328. Ž. P. Kosta "Mūsu lēmumi balstās uz tiesiskiem, nevis politiskiem apsvērumiem", (intervija), "Jurista vārds", Nr.17(560), 2009. gada 28. aprīlis.
329. A.Kvesko "ES drošības politikas mehānismi terorisma draudu novēršanā", <http://szf-old.lu.lv>
330. M.Paparinskis "Tiesiskuma princips starptautiskajās krimināltiesībās", "Jurista vārds" Nr.8(363), 01.03.2005.
331. M.Paparinskis "Starptautisko krimināltiesību jēdziens un avoti.Starptautiskie noziegumi", "Jurista vārds" Nr.31(289), 03.09.2003.
332. "Terora akcijas pret Izraēlas sūtniecībām un ebreju kopienām", Latvijas Policijas akadēmija, Rīga, 1995.
333. "NBS iesaistes pretterorisma pasākumos: Latvijas tiesiskie aspekti", Tēvijas Sargs, Nr.5., 2010.
334. Dž.Horgans "Terorisma psiholoģija: nākotnes virzieni un iespējamās norādes pretterorisma politikai", Militārais Apskats Nr.3(125), 2007.
335. J.Melderis "Terorisms Eiropas Savienības valstīs", Militārais Apskats Nr.3(125), 2007.
336. A.Berdņikovs "Aiz Breivīka frontes robežas", 03.08.2011., <http://www.progresivie.lv>
337. O.Petrova "Džihāds islāmā, tā izpratnes Eiropā un Latvijas musulmaņu kopienās XXI gs.", Promocijas darbs, Latvijas Universitāte, 2014.
338. "Starptautiskais terorisms: Definīcijas, Cēloņi un Atbildes", Izglītības programma (202)429-3954, www.usip.org
339. E.Mamedovs "Kā spēlēt pret 'Islāma valsti'", "Rīgas Laiks", 2014.09. decembris.
340. T.Jundzis "Politika un tiesības Eiropas drošības kontekstā", "Latvijas Vēstnesis", 25(2790), 14.02.2003.

341. I.Vedins "Sistēmiskās izziņas metodoloģija", "Administratīvā un kriminālā justīcija", 2005. Nr.1, 48.lpp.
342. V.Voins "Vai jauna Eiropas nolaupīšana?" "Latvijas Vēstnesis", Nr.43(3201), 15.03.2005.
343. V.Voins "Zaudējumu atlīdzināšana terorisma upuriem", "Latvijas Vēstnesis", Nr. 35. (2983) 04.03.2004.un Nr.39. (2987) 11.03.2004.
344. U.Neiburgs, Latvijas, Okupācijas muzeja pētnieks, "Sprādziens Doma laukumā", "Latvijas Avīze" /2007-11-23/.
345. J.Leitietis "Arī Latvijā pastāv terorisma draudi", <http://nra.lv/latvija/93934>
346. N.Garbars, Valsts robežsardzes priekšnieks. Intervija "Latvijas Radio" 07.11.2014.
347. A.Vilks "Eiropas Savienības kopējā krimināltiesiskā politika: ieskats vēsturē un attīstības perspektīvas", Rīgas Stradiņa Universitāte, "Zinātniskie raksti 2007", 21.lpp.
348. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 71.lpp
349. J.Teivāns-Treinovskis "Noziedzīga nodarījuma jēdziena izcelsme un attīstība", Daugavpils Universitāte.
350. U.Krastiņš Noziedzīgs nodarījums .Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2000, 10.-11.lpp.
351. U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs.1. Vispārīgā daļa. Rīga: AFS, 2007, 31.lpp.
352. Latvijas PSR Kriminālkodeksa Komentāri. Rīga "Avots", 1982., 219.lpp.
353. E.Repše, Latvijas Republikas aizsardzības ministrs "Latvijas Atlantiskais jauniešu seminārs 2005." www.delfi.lv 11.08.2005.
354. "Musulmaņi Eiropas Savienībā: Diskriminācija un islamofobija", *European Union Agency for Fundamental Rights*.
355. A.Lieljuksis "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana" – Rīga, Latvijas Policijas Akadēmija, 2002.-2.d."Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas krimināltiesiskais raksturojums" – 33.lpp.
356. R. Rublovskis "ES turpina pie efektīvas CBRN riska mazināšanas", <http://liia.lv/blogs/eu>

Raksti, monogrāfijas svešvalodā

357. J.Horgan "Walking Away from Terrorism: Accounts of Disengagement from Radical and Extremist Movements (Political Violence)" by Routledge, 711 Third Avenue, N.Y., 2009.
358. N.Chomsky "The Culture of Terrorism", London "Pluto Press", 1998.
359. Al.Bauer and X.Raufer "The dark side of globalization", Paris "CNRS Editions".
360. Th.Meyssan "9/11 The Big Lie", www.carnot.fr, 2002.
361. A.Parfrey "Exstreme Islam", "Feral House", 2001.
362. B.Hoffman "Inside terrorism", London "Victor Gollancz", 1998.
363. B.Netanyahu "Fighting terrorism. How Democracies Can Defeat International Terrorist Network", New York "Farrar, Straus and Giroux", 2001.
364. I.Buruma "Murder in Amsterdam. The Death of Theo van Gogh and the Limits of Tolerance", Amsterdam, 2006.
365. Council Common Position 2007/871/CFSP of 20 December 2007 updating Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism and repealing Common Position 2007/448/CFSP
366. Recruitment of Islamist Terrorists in Europe. Trends and Perspectives, Research Report funded by the Danish Ministry of Justice Submitted 14 January, 2005 Michael Taarnby Centre for Cultural Research University of Aarhus Jens Chr. Skous Vej 3 8000 Aarhus, Denmark mtj@hum.
367. M.W.Zackie "An Analysis of Abu Mus'ab al-Suri's „Call to Global Islamic Resistance", "Journal of Strategic Security" Nr.1, 2013.
368. S.Mullins "Home-grown Terrorism: Issues and Implications Perspectives on Terrorism", www.terrorismanalysts.com
369. Dr.G.Steinberg, German Institute for International and Security Affairs "The Jihadist Threat in Germany", "Per Concordiam" Nr 1., 2013.
370. M.Juergensmeyer "Religious Terror and the Secular State", Harvard International Review, Winter 2004.
371. P.Bergen, B.Hoffman "Assessing the Terrorist Threat", Bipartisan Policy Center, 10.09.2010.
372. B.Hoffman "Rethinking Terrorism and Counterterrorism Since 9/11", Taylor & Terrorism, 2002.

373. P. Brogan *"World Conflicts"*, Bloomsbury, 1998.
374. R. Clutterbuck *"International Crisis and Conflict"*, University of Exeter, 1993.
375. A. Worthington *"Who Are the Guantanamo Prisoners Released in Cape Verde, Latvia and Spain?"* The New York Times 31.07.2010.
376. A. Worthington *"The Guantanamo Files: The Stories of the 774 Detainees in America's Illegal Prison"*, www.andyworthington.co.uk
377. B. Blumenau *"The United Nations & Terrorism. Germany, Multilateralism and Antiterrorism Efforts in the 1970s"*, "Palgrave Macmillan", 312 pages.
378. Henner Hess *"Like Zealots and Romans: terrorism and empire in the 21st century"*, Crime, Law and Social Change, vol. 39, No. 4 (2003), p. 345.
379. T. Jermolavicius *"The World after September 11th: Change and Continuity—Connections"*, Vol. 1, No 3, July 2002, p. 104
380. K. Kapil *"Humanitarian Intervention and the Changing Role of the UN—Strategic Analysis"*, Oct. 2000, Vol. XXIV, No 7
381. C. Antonio *"Ex iniuria ius oritur. Are We Moving towards International Legitimation of Forcible Humanitarian Countermeasures in the World Community?"* "European Journal of International Law," Vol. 10 (1999), No 1, p. 23-30
382. "Roy Morgan Research". <http://www.roymorgan.com>
383. *The Terrorism Reader: A Historical Anthology*/ Ed. by Walter Laqueur. Temple University Press. Philadelphia, 1983. p. 183.
384. *Country Reports on Terrorism 2012 /Annex of Statistical Information/*
385. *Acts of terrorism, insurgency and violent protest recorder worldwide by IHS Jane's Terrorism and Insurgency Centre in 2012.* www.ihs.com/jtic
386. *Statistical Information on Terrorism in 2013. "Start"*.
387. *"Four convicts in Musharraf attack case executed in Faisalabad"*, www.dawn.com, 21.12.2014.
388. A. P. Schmid *"Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature"*, New Brunswick: Transaction Books, 1998. P. 5-6.
389. *Linksextremismus//Bundesamt für Verfassungsschutz.* 29.06.2012.
390. *"A European Declaration of Independence"*, by Andrew Berwick, London-2011
391. *"Paris gunman Amedy Coulibaly declared allegiance to Isis"*, "The Guardian", 06.02.2015.
392. *Guidelines on Human Rights and Fight Against Terrorism (Guideline No. XVII).* – Council of Europe Committee of Ministers, 11 July 2002.
393. W. Laqueur *"The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction"*, London, Phoenix Press, 1999, p. 211.
394. D. Brooks *"The culture of Martyrdom," Atlantic Monthly, Vol. 289, No. 69 June 2002, pp. 18-20.*
395. A. B. Krueger. J. Maleckova. *"The Economics and the Education of Suicide Bombers. Does Poverty Cause Terrorism?"* //The New Republic// www.tnr.com
396. M. Sageman *"Understanding Terror Networks"*, Philadelphia: University of Pennsylvania, 2004. 220 pages.
397. *"Police arrest seven for recruiting women for Isis"*, "The Local ES", 16.12.2014.
398. B. Lomborg. *The Economics of Violence.* 2013.
399. Human Rights Watch 6.11.2005. *"Paziņojums par ASV slepenām apcietinājuma vietām Eiropā"*
400. Amnesty International Europe 15.11.2010. ziņojums *"Open secret: Mounting evidence of Europe's complicity in rendition and secret detention"*.
401. Reprieve 15.12.2011. ziņojums *"Rendition on Record: Using the right of Access to information to Unwell the Paths of Illegal Prisoner Transfer Flights"*.
402. Marcuse H. *"Ethics and Revolution"*, Ed. by R. De George. Garden City, N.Y., 1966.
403. Ж. Кепель *"Джихад Экспансия и закат исламизма"*, Пер. с фр. В. Ф. Денисова, М: Ладомир 2004 – 468 с. 404.
404. Т. Попова *"Норд-Ост глазами заложницы"*, Москва, „Вагриус“, 2002., 238 с.
405. Ю. Юзик *"Невесты Аллаха Лица и судьбы всех женщин-шакидок взорвавшихся в России"*, Москва 2003. Ультра Культура 220 с.
406. И. Нетаниягу *"Последний бой Йони ("Операция Энтеббе")"*, Gesharim, Jerusalem, 2001. 254 с.
407. Е. Кожушко *"Современный терроризм. Анализ основных направлений"*, Минск "Харвест", 2000.
408. М. Требин *"Терроризм в XXI веке"*, Минск "Харвест", 2003.
409. К. Жариков *"Терроризм и террористы"*, Минск "Харвест", 1999.

410. Д. Ольшанский "Психология терроризма", Санкт-Петербург, "Питер" 2002.
411. "Терроризм. Правовые аспекты борьбы", под редакцией И. Трунова, Москва "Eksmo Education", 2005.
412. "Терроризм и контртерроризм в современном мире" под редакцией О. Колобова, Москва "Экслим", 2003.
413. В. Панов "Международное право", Москва, "Инфра-М", 1997.
414. А. Анцупов, А. Шипилов "Конфликтология", Москва, "Юнити", 2000.
415. Б. Савинков. "Записки террориста", Москва, "Захаров", 2002.
416. "Глобализация и девиантность", Научный редактор Я. Гилинский. "Юридический центр Пресс", Санкт-Петербург, 2006.-393с.
417. "Терроризм-борьба и проблемы противодействия", Под редакцией В.Я. Кикотя, "Закон и право", Москва, 2004.-592с.
418. А.И. Агронов "Джихад: "священная война" мухаммедан", Москва, "Крафт+" 2002, 152 с.
419. Удилов В.Н. "Теракты и диверсии в СССР: стопроцентная раскрываемость" – М. "Алгоритм Эксмо", 2011., 240с.
420. В.П. Емельянов "Терроризм и преступления с призраками терроризирования/ уголовно-правовое исследование/", "Юридический центр Пресс", Санкт-Петербург, 2002.-291 с.
421. О.В. Будницкий "Терроризм в Российском освободительном движении", М. "РОССПЭН", 2000.-399 с.
422. "История терроризма в России в документах, биографиях, исследованиях", Под редакц. О.В. Будницкого, Ростов-на-Дону, "Феникс", 1996.-576 с.
423. Л.Г. Прайсман "Террористы и революционеры", М. "РОССПЭН", 2001. – 432 с.
424. Устинов В.В. "Международный опыт борьбы с терроризмом: стандарты и практика", М. "ООО Юрлитинформ", 2002.-560 с.
425. В.В. Устинов "Обвиняется терроризм", М. "ОЛМА-ПРЕСС", 2002.-416 с.
426. "Америка взгляд из России. До и после 11 сентября", – М. "Институт Фонда Общественное мнение", 2001.-318 с.
427. О. Фочкин, А. Яшлавский "11 сентября 2001 гПервый день новой эры", М. "Тайдекс Ко", 2001.-352 с.
428. Хамед Эль-Сауд. "Реабилитация радикалов". Университет Манчестер Метрополитан. Per Corcordian Nr.1 2013. marts.
429. Х.-Г. Масен "Обеспечение эффективной Киберобороны", Per Corcordian Nr.4 2014. marts.
430. В.Л. Кудрявцев Объективная сторона преступления предусмотренного ч.1 ст.205 УК РФ "Террористический акт" некоторые вопросы теории и практики// Вестник Института законодательства Республики Казахстан. 2013. 1-2(29-30). С.193-201.
431. "Эксперт из RAND считает, что один из наиболее интересных способов уничтожения терроризма-оказание влияния на него", Washington ProFile, 07.02.2003, <http://www.washprofile.org>
432. "Основы противодействия терроризму", под редакцией Я.Д. Вишнякова, Москва, "Academia", 2006.
433. А. Серафим "Является ли терроризм культурным явлением?", "Connections The Quarterly Journal", Том IV, № 1 Весна 2005
434. Дж. Араслан "Терроризм и безопасность гражданской авиации: проблемы итенденции", "Connections The Quarterly Journal", Том IV, № 1 Весна 2005
435. Л. О. Врежа "Наркотерроризм в Юго-Восточной Европе", "Connections The Quarterly Journal", Том IV, № 1 Весна 2005
436. Д.Ю. Базаркина "Коммуникационный аспект терроризма и антитеррористической деятельности в Италии в 2000–2012 гг.", Государственное управление. Электронный вестник Выпуск № 38. Июнь 2013
437. Д.Ю. Базаркина "Угроза терроризма в современном мире: коммуникационный аспект", Федеральная целевая программа Научные и научно-педагогические кадры инновационной России на 2009-2013 годы.
438. Д.Ю. Базаркина "Борьба с ультралевым терроризмом в ЕС коммуникационное сопровождение (на опыте Германии и Греции)", Государственное управление. Электронный вестник Выпуск № 33. август 2012 г.
439. П. Рейвен-Хансен "Предание террористов правосудию в условиях власти закона", <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1101/ijpr/pj63law.htm>

440. Л. Шелли "Глобализация преступности и терроризма",
<http://usinfo.state.gov/journals/itgic/0206/ijgr/shelly.htm>
441. А.О.Бизнер "Американские программы подготовки специалистов по борьбе с терроризмом реальная польза многим странам", <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1101/ijpr/pj63ata2.htm>
442. Дж.Пост "Социальная психология терроризма", 01.09.2008.,
<http://iipdigital.usembassy.gov/st/russian/publication/2008/10/2008>
443. П.Круинкиэнк "Реформатор глобального джихада", 07.02.2007.,
<http://www.apn.ru/publications/>
444. Е.Сатановский "Глобализация терроризма и ее последствия", *Международная жизнь* №9-10, 2004.
445. В.Рыбаков "К вопросу о терроризме или две стороны одной медали", *Мировая экономика и международные отношения*, 2002. № 3.
446. Т.Боголюбова "Борьба с терроризмом уголовно-правовые проблемы", *Уголовное право* № 1., 1999.
447. В.Рубцов, В.Хайлова, Л.Гладких "Психологические аспекты организации системы антитеррористической безопасности", *Вопросы психологии*, 2001. № 4.
448. А.Коляндр "Психология терроризма", 03.09.2004. bbcussian.com
449. Дж.Пост "Коллективная идентичность основанная на ненависти", *e-journal USA*,
<http://usinfo.state.gov>
450. М.Вершинин "Психологические особенности членов деструктивных и террористических (радикальных) групп", www.koob.ru
451. "Глобализация и девиантность. Научный редактор Я.Гилинский", Санкт-Петербург, "Издательство Р.Асланова Юридический центр Пресс", 2006.–393 с.
452. "Терроризм: Борьба и проблемы противодействия. Под редакцией В.Я.Кикотя", "Юнити-Дана", Москва, 2004.–592 с.
453. Е.Г. Ляхов „Политика терроризма-политика насилия и агрессии“, „Международные отношения“, М., 1987.
454. В.Быков "Секретные тюрьмы ЦРУ", http://book.ru/v-bikov/sekretni_556/1.
455. Г. Кенен "Вечер Энспин Баадер немецкий терроризм начало спектакля", "Ультра Культура", Екатеринбург, 2004–480 с.
456. Джон Фоппейн "Шакал Тайная война Карлоса Шакала", "Лимбус Пресс Санкт-Петербург", 2002–432 с.
457. "Основы борьбы с организованной преступностью" Под редакцией В.С.Овчинского, В.Е. Эминова – М.: "ИНФРА-М", 1996. 400 с.
458. W. Lequer "Мне не нравится термин "война с террором."",
<http://www.agentura.ru/press/about/jointprojects/washprofile/laquer/>
459. Г.Керимов "Ислам шариат мусульмане в странах Запада," 2010.266.,
[http://religio.rags.ru/journal/2010/2010_02/N_2-10\(end\)_266.pdf](http://religio.rags.ru/journal/2010/2010_02/N_2-10(end)_266.pdf)
460. "Ас-Салам". Балтийский Мусульманский Вестник. Май, 2010, 5.
461. Т.С.Бояр-Сазонович "Международный терроризм: политико-правовые аспекты", Киев; Одесса: Лыбидь, 1991.
462. В.Д. Ермаков. "Портрет российского анархиста начала века", //Социс.1992. №3. С.99.
463. С.О. Допилка. "Уголовная ответственность за терроризм и пиратство на море", Автореферат, Киев, 1993.
464. Л.А. Моджорян. "Терроризм на море Борьба государств за безопасность морского судоходства", *Международные отношения*, 1991.
465. О.Л. Дубовик. "Принятие решение в механизме преступного поведения и индивидуальная профилактика преступлений ", –М.:Наука, 1977.
466. О.А.Скопич. "Вербовка террористов-смертников в мусульманской диаспоре на Западе", antiterror.ru/text/library
467. Р.Лейкен. "Разгневанные мусульмане Европы", "Россия в глобальной политике". №6, Ноябрь–Декабрь, 2005.
468. "Профилактика (предупреждение) экстремизма и терроризма. Методическое пособие для пропагандистов." Под общей ред. Л.Н.Панковой, Ю.В.Таранухи–М., Университетская книга, 2010.–312 с.

469. "Важные случаи терактов, совершенных самоубийцами, с использованием автомобилей, начиненных взрывчатками против израильских и еврейских объектов 1983–1995", *State of Israel*, 1996.
470. "Важные случаи террористических актов, совершенных террористами–самоубийцами, несущим бомбу с собой", *State of Israel*, 1998.
471. З. З. Един "Исламская концепция борьбы с международным терроризмом", Москва, 2010.
472. Д. Чигарев "Терроризм как средство политической борьбы в странах Западной Европы", Санкт-Петербург, 2007.
473. "Istanbul conference on Democracy&Global Security June 9-11 2005", *Turkish National Police*.
474. Brigadier Saoud Abdulla Zaid AL-Mahmoud "The State of Qatar's Actions in the Fight against Terrorism", *Interpol*, 2010.
475. A.Bauer and X.Raufer "World Chaos early detection and proactive security: principles and practices", *Universite Pantheon-ASSAS (Paris II), Institut de criminologie de Paris*, 2007.
476. "Antiterrorism Assistance Program", *USA Diplomatic Security Service*, 2006.
477. Senate Select Committee on Intelligence Committee Study of the Central Intelligence Agency's Detention and Interrogation Program, Classified Top Secret No.
478. "Community policing preventing radicalisation&terrorism", *Trainer Manual-lv-2*.
479. "Political Violence Against Americans", *United States Department of State, Bureau of Diplomatic Security*.
480. "Assassinations of Dignitaries around the World", *State of Israel, Israeli Security Agency*.

Исламисту darbību kontrolējošās vietnes:

481. www.gatestoneinstitute.org
482. www.siteintelgroup.com

Исламисту radikālo materiālu vietnes:

483. "Inspire"Magazin, Spring 1434/2013/ISSUE10
484. www.ansar.ru/world
485. Русский ислам. www.schwartz-front.ru/muslim.htm
486. Балтийский Мусульманский Вестник.
487. Абу Мусъаб ас-Сури "Боевая Программа", Kavkazcenter.com
488. Chechen Info, Чеченский Муджахид.
489. VDAGESTAN.COM
490. Al-Isnad.com
491. www.kavkaz-uzel.ru
492. www.forum.Islammuslim.lv

PIELIKUMI

Zinātnisko konferenču un publikāciju saraksts

Konferenču saraksts

1. "Antiterrorism Assistance Program" (Galvenā pasākuma drošības pārzināšana), US Diplomatic Security Service. 27.06.2006.
2. High-Level conference "Towards an EU strategy against violence in sport", Brussels, 28.–29. november 2007.
3. BAAF 5. Starptautiskā konference "Pasaules sabiedrība pret noziedzības un terorisma globalizāciju", Jūrmala, 26.06.2008. Referāts: "Pašreizējās terorisma tendences un tā apkarošanas problēmas Baltijas reģionā".
4. RSU Starptautiskā zinātniskā konference "Drošības nostiprināšanas problēmas krīzes apstākļos", Rīga 2009. gada. 16. septembrī. Referāts: "Policijas uzdevumi ar drošību saistīto risku profilaksē, gatavība terora aktiem un to seku pārvarēšanai-1".
5. DU Starptautiskā zinātniskā konference "Valsts un tiesību aktuālās problēmas", Daugavpils, 23.10.2009.–24.10.2009. Referāts: "Policijas uzdevumi ar drošību saistīto risku profilaksē, gatavība terora aktiem un to seku pārvarēšanai-2".
6. "Police sciences and policing 2009", Bratislava, 11.11.2009 –12.11.2009.;
7. CEPOL Presidency Seminar "Crime, Police and Justice in the 21st Century", 15.–16.12.2009., Kolmarden, Sweden.
8. RSU 9.zinātniskā konference, Rīga, 18.03.2010.–19.03.2010. Referāts: "Eiropas Savienības prioritāte – terorisma, vardarbīga, kaujinieciska, ekstrēmisma draudu atklāšana un apkarošana".
9. RSU starptautiskā zinātniskā konference "Drošības nostiprināšana krīzes apstākļos, jauni izaicinājumi un netradicionālās pieejas", Rīga, 08.04.2010. Referāts: "Valsts policijas loma drošības nodrošināšanā".
10. International Scientific Conference "Legal, sociological and psychological aspects of the Human safety". Report: "Police tasks and Responsibilities Insuring Public order at Sport Events, Fan Violence Prevention". 28.01.2011.
11. ASV vēstniecības, VPK,LGBT Seminārs "Naida noziegumu identifikācija un prevencija". Prezentācija "Naida noziegumi: Likumpārkāpēju raksturojums un rīcības motīvi".16.02.2012. Rīga.
12. RSU 11. Zinātniskā konference. Referāts: "Labējā ekstrēmisma ietekme uz Eiropas Savienības iekšējo drošību". 29–30.03.2012. Rīga.
13. VPK 2. Starptautiski zinātniskā konference "Noziedzības prevencijas un apkarošanas novitātes pasaulē un Latvijā", Rīga, 24–25.04.2012. Referāts: "Naida noziegumu prevencija".
14. SBS Starptautiski zinātniski praktiskā konference "Konfliktu risināšanas tiesiskie un organizatoriskie paņēmieni", Rīga, 28.04.2012. Referāts: "Ūdens akvatorijas kontrole Rīgas Brīvostā".
15. Community Policing Prevention of Radicalisation & Terrorism "The Trainer session", Riga, 07.05.12.–11.05.12.
16. RSU Starptautiskā zinātniskā konference "Inovātīvās jurisprudences aktuālās problēmas", Rīga, 25.04.2013. Referāts: "Terorisma draudu līmeni ietekmējoši faktori Latvijā".
17. RSU Starptautiskā zinātniskā konference "Legal Policy for Development of Society", Rīga, 23.04.2014. Referāts: "Pretdarbība teroristiskajām organizācijām jaunu dalībnieku vervēšanā Eiropas Savienībā".
18. "The Network of Prosecutors on Environmental Crime in the Baltic Sea Region", Latvia, 4–5 September 2014, Referāts: "Role of Riga Free Port Police in protection of Riga Free Port water area at Baltic Sea".

Publikāciju saraksts

1. "Pulcēšanās brīvības aizsardzība un ierobežošana",
"Administratīvā un kriminālā justīcija", Nr. 2, 2009.
2. "Kad sporta līdzjutēju kaislības sit devīto vilni",
"Latvijas Vēstnesis", 11(2959), 22.01.2004.
3. "Sporta pasākumi: policijas uzdevumi",
"Kārtība un drošība", Nr. 1, 08.2008.
4. "Publiskie pasākumi: policijas uzdevumi",
"Kārtība un drošība", Nr. 2, 12.2008.
5. "Zaudējumu atlīdzināšana terorisma upuriem 1.daļa,"
"Latvijas Vēstnesis", 35(2983), 04.03.2004.
6. Zaudējumu atlīdzināšana terorisma upuriem 2.daļa,"
"Latvijas Vēstnesis" 39(2987), 11.03.2004.
7. "Vai jauna Eiropas nolaupīšana? 1.daļa,"
"Latvijas Vēstnesis" 42(3200), 15.03.2005;
8. "Vai jauna Eiropas nolaupīšana? 2.daļa,"
"Latvijas Vēstnesis" 43(3201), 15.03.2005.
9. "Advice for the staff of foreign diplomatic missions and the members of their families", the Republic of Latvia, Ministry of Interior, State Protection Service, Riga, 1997.
10. "Par problēmām, kas saistītas ar ārvalstu vēstniecību fiziskās apsardzes aizvietošanu ar tehniskām apsardzes iekārtām",
"Likuma Vārdā", Nr. 20, 02.10.1997.
11. "Starptautiskais terorisms 1998. gadā",
"Likuma Vārdā", Nr.12, 17.06.1999.
12. "Teroristi pret diplomātiem 1.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr.13, 01.07.1999.
13. "Teroristi pret diplomātiem 2.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr.14, 15.07.1999.
14. "Starptautiskā sadarbība cīņā pret terorismu 1.daļa", "Likuma Vārdā", Nr.17, 26.08.1999.
15. "Starptautiskā sadarbība cīņā pret terorismu 2.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr.18, 09.09.1999.
16. "Starptautiskā sadarbība cīņā pret terorismu 3.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr.19, 23.09.1999.
17. "Starptautiskā sadarbība cīņā pret terorismu 4.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr. 20, 07.10.1999.
19. "Čečenija. Terorisms 1991.–1999. 1.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr. 01, 01.2000.
20. "Čečenija. Terorisms 1991.–1999. 2.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr. 02, 02. 2000.
21. "Incidenti pie diplomātiskajām pārstāvniecībām 2001. gadā",
"Likuma Vārdā", Nr. 5, 05.2002.
22. "Minhenes Olimpiskās spēles/ terorisms un sports",
"Likuma Vārdā", Nr. 9, 09.2002.
23. "Nepietektais karš 1.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr. 8, 08.2003.
24. "Nepietektais karš 2.daļa",
"Likuma Vārdā", Nr. 9, 09.2003.

Autora 2015. gada 21.05.-10.06. veiktās aptaujas anketa**Terorisma draudu līmeņa izvērtējums**

Lai novērtētu terorisma apdraudējumu Latvijā, veicam aptauju, lai uzzinātu sabiedrības viedokli par terorisma draudu līmeni un tā ietekmējošiem faktoriem.

Aptaujas aizpildīšana aizņems ne vairāk kā 5 min. Jūsu laika.

Paldies par atsaucību!

Norādiet informāciju par sevi:

Dzimums

- ☐ vīrietis
- ☐ sieviete

Vecums:

- ☐ līdz 20
- ☐ 20-40
- ☐ 40-50
- ☐ >50
- ☐ Nevēlos norādīt

Izglītības līmenis:

- ☐ Pamatskola
- ☐ Vidējā izglītība
- ☐ Profesionālā izglītība
- ☐ Augstākā izglītība

1. Vai sabiedrība Latvijā ir informēta par terorisma draudiem?

- ☐ pilnā mērā
- ☐ pietiekoši
- ☐ drīzāk informēta
- ☐ nav informēta

2. Kas var paaugstināt terorisma draudu līmeni Latvijā?

- ☐ konflikts Tuvajos Austrumos
- ☐ konflikts Ukrainā
- ☐ bēgļu skaita palielināšanās Eiropas Savienībā
- ☐ valsts dalība starptautiskajās militārās misijās
- ☐ radikālās organizācijas vai individuālie teroristi Latvijā
- ☐ citi apstākļi

3. Vai valsts institūcijas Latvijā pietiekami kontrolē un ir gatavas krīzes situācijām saistībā ar terorismu?

- ☐ noteikti jā
- ☐ drīzāk jā
- ☐ noteikti nē
- ☐ drīzāk nē
- ☐ grūti pateikt

4. Ko Jūs saprotat ar jēdzienu „Islama Valsts”? (iespējamās vairākas atbildes)

- ☐ politiskā kustība Tuvajos Austrumos
- ☐ agresīva radikālā islama kustība
- ☐ teroristi
- ☐ noziedznieki
- ☐ musulmaņi
- ☐ nežēlīgi cilvēki
- ☐ ienaidnieki
- ☐ Nav viedokļa

Attēli

1. MŪSDIENU TERORISMA TEORĒTISKĀS PROBLĒMAS

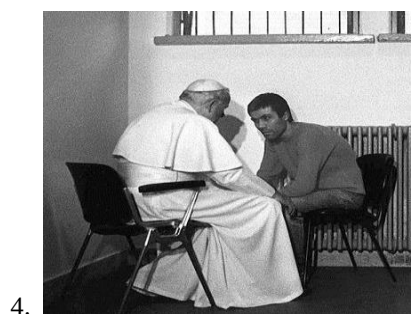
1. Uzbrukums Ņujorkai 11.09.2001. (15.lpp.)

2. Roberts O'Nīls (17.lpp.)

3. A. Agdžas uzbrukums Jānim Pāvilam II
1981.gada 13. maijā

4. Jāņa Pāvila tikšanās ar Mehmetu Alī Agdžu
cietumā 27.12.1983. (27.lpp.)

5. Upuris un slepkavas (28.lpp.)

6. Pašnāvnieka uzbrukums šītu mošejai Kuveitā (29.lpp.)

7. Maskavas metro vagoni pēc sprādziena 1977. gada 8. janvārī (31.lpp.)

8. Laikraksts pēc uzbrukuma lidostai (31.lpp.)

9. Nelsons Mandela (32.lpp.)

10. Maiks du Toits (32.lpp.)

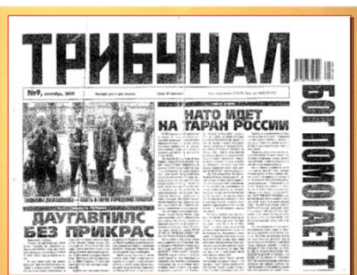
11. Latgales karogs (32.lpp.)

12. "Latgales Tautas Republikas" karogs (32.lpp.)

13. Nacionālboļševiku laikraksts "Tribunal" (35.lpp.)

14. A.Lebedeva un V.Lindermans (35.lpp.)

15..

15.

Beate Ščepe (36.lpp.)

16.

“Nacionālsociālistu pagrīde” (36.lpp.)

17., 18..

17., 18. “Pērkoņkrusta” emblēma un plakāts (36. lpp.)

19.

19. Igors Šiškins (36. lpp.)

20.

20. Piemineklis “Padomju Latvijas un Rīgas atbrīvotājiem no vācu fašistiskajiem iebrucējiem” (36. lpp.)

21.

21. Piemineklis pēc sprādziena (36. lpp.).

22.

22.Māra Ruka grāmata par “Pērkoņkrustu” (36. lpp.)

23.

23. Bertrands Nzohabonjo (36. lpp.)

24.

24. "Greenpeace"pie Elizejas pils (39. lpp.)

25.

25. "Greenpeace"plakāts uz naftas ieguves platformas (39. lpp.)

26.

26. Krievijas Valsts bankas nodaļas ēka Helsinkos (no 1921. gada Zviedrijas vēstniecība) (45.lpp).

27.

27.Ģederts Eliass (45.lpp).

28.

28. Medi Nemmušs Ebreju muzejā (46. lpp)

29.

29. Medi Nemmuša upuri (47. lpp)

30.

30. Kurdi Eiropas Parlamentā (47 lpp.)

31.

31. Džeimsa Foulija nogalināšana (49. lpp.)

32.

32. Maksims Ošars (Abu Abdalla Al Faransi) (49. lpp.)

Crime and punishment:		
Islamic State vs Saudi Arabia		
Crime:	Islamic State punishment:	Saudi Arabia punishment:
- Blasphemy (against the religion, the religion)	Death	Death
- Treason	Death	Death
- Murder	Death	Death
- Slander	80 lashes	At discretion of judge
- Drinking alcohol	80 lashes	At discretion of judge
- Adultery (if married)	Death by stoning	Death by stoning
- Adultery (if not married)	100 lashes and exile for a year	100 lashes
- Stealing	Amputation of hand	Amputation of right hand
- Banditry (theft)	Amputation of hand and foot	Amputation of hand and foot
- Banditry (murder and theft)	Crucifixion	Death

33.

33. Sodū salīdzinājums Saūda Arābijā un "ISIL" kontrolētās teritorijās (51. lpp.).

34.

34. „Rezji Militant” polo kreklis (51. lpp.).

35.

35. ETA preses konference (52. lpp.).

36.

36. Luis Carrero Blanco (53. lpp.).

37.

37. Iļičs Ramiress Sančess (53. lpp.)

38.

38. Kurts Vestergards (54.lpp.)

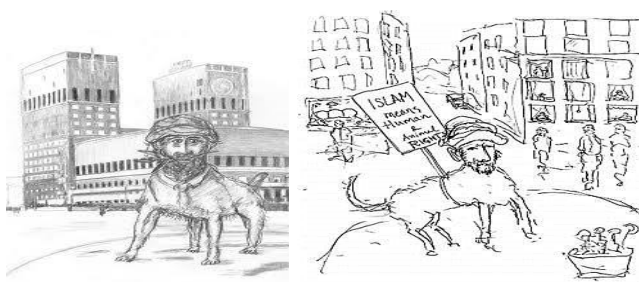
39.

39. Kurta Vestergarda karikatūras (54.lpp.)

40.

40. Lars Vilks (54.lpp.)

41.

41. Larsa. Vilka karikatūras (54. lpp.)

42..

42. Kolīna Renē La Rosa (54. lpp.)

43.

43. Uzbrukums "Charlie Hebdo" (54.lpp.)

44.

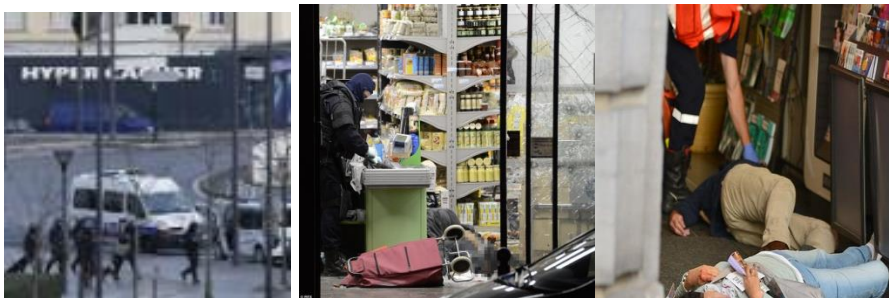
44. Teroristu sašautā policijas mašīna (54.lpp.)

45.

45. Teroristi policijas meklēšanā (55.lpp.)

46.

46. Uzbrukums "Hyper Cacher" veikalam (55. lpp)

47.

47. Lassana Bathili. (55.lpp.)

48.

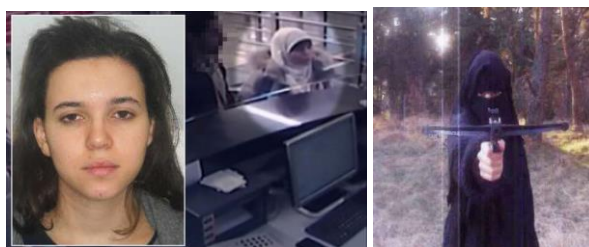
48. Amedi Kulibali video
uzstāšanās. (55.lpp.)

49.

49. Amedi Kulibali un
Haijat Bumedjena. (55.lpp.)

50.

50. Haijat Bumedjena (55. lpp.)

51.

51. Žurnāla „Charlie Hebdo” pirmais
numurs pēc uzbrukuma (56. lpp.)

52.

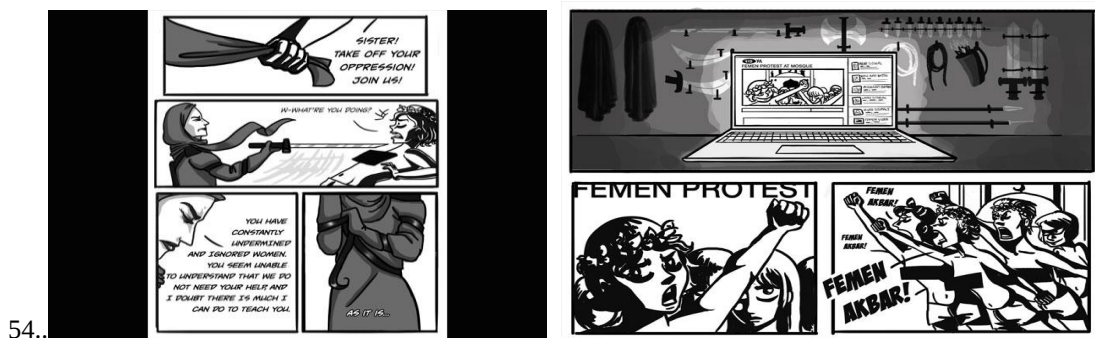

52. Centrs "Kruttenden" (57. lpp)

53.

53. K. Čukovska grāmatas "Mazgāmutis" ("Мойдодыр") ilustrācija. (58. lpp.)

54..

54. D. Mohamed komikss "Kahira" (58. lpp.)

55.

55. T. Džonss (58. lpp.)

56.

56. Rīgas sinagoga pēc sprādziena. (60. lpp.)

57.

57. 1943.gada 14. novembra laikraksts "Tēvija" (60. lpp.)

58.

58. Jeļena Osipova un PSRS varonis Imants Sudmalis. (61.lpp.)

2. TERORISMA DRAUDU POTENCIĀLS UN TO NOTEICOŠIE FAKTORI EIROPĀ UN LATVIJĀ

59.

59. PST ēka Oslo. (62. lpp.)

60.

60. A.B.Breivika "2083 – Eiropas Neatkarības deklarācija." (62.lpp.)

61.

61. Imrāns Oļegs Petrovs, Latvijas Islāma Kultūras Centra priekšsēdētājs. (72. lpp.)

62.

62. Hamza Jānis Luciņš, Latvijas Islāma Kultūras Centra priekšsēdētāja vietnieks. (72.lpp.)

63.

63. Zahers Baradie, Latvijas Islāma Kultūras Centra hutbu imāms. (73.lpp.)

64.

64. Rīgas mošejas izkārtne (73. lpp.).

65.

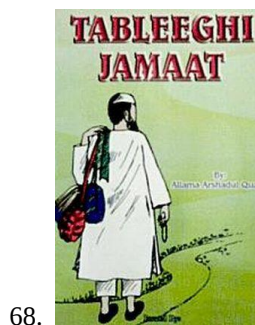
65. Ahmeda Bergholda grāmata (73. lpp.).

66. Imrāns Oļegs Petrovs DU (73. lpp.)

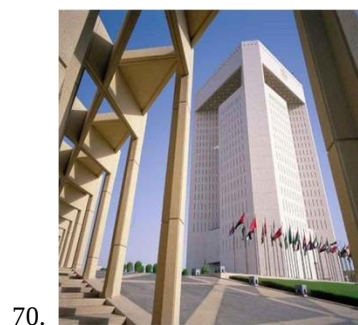
67. Ahmeds Roberts Klimovičs DU (73.lpp.).

68. "Tableeghi Jamaat" plakāts (74. lpp.).

69. Aicinājums ziedot mošejas būvniecībai. (76.lpp.)

70. Mošejas celtniecības finansētājs "Islama attīstības banka". (76.lpp.)

71. Tanja Nijmeijere. (78. lpp.)

3. TERORISMA TIESISKĀ REGULĒJUMA PROBLĒMAS

72.

72. Piemiņas plāksne J.Laukrozes slepkavības vietā (99. lpp.)

73..

73. Princis Čārlzs un A.Ļebedeva (99.lpp.)

74.

74. Nacionālboļševiku iekļušana Ādažu Nacionālo bruņoto spēku bāzē. (101. lpp)

75.

75. S.Ziros video paziņojumā, kurā viņš aicina uz sacelšanos. (106.lpp.)

76.

76. "17. novembra" emblēma (106.lpp.)

77.

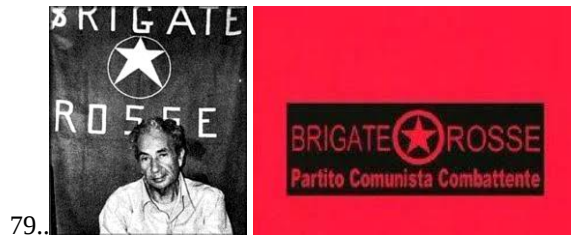

77. Viens no "17. novembra" līderiem Aleksandros Jotopulos (106.lpp.)

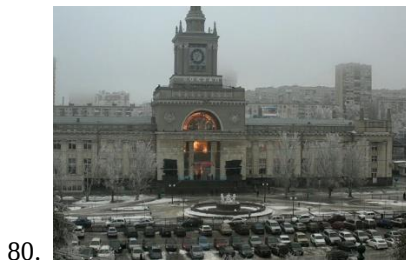
4. TERORISMA PSIHOLOĢISKIE ASPEKTI

78. Ketlīna Tailore (111.lpp.)

79. Aldo Moro teroristu gūstā (113.lpp.)

80. Sprādziens Volgogradas stacijā. (118. lpp.)

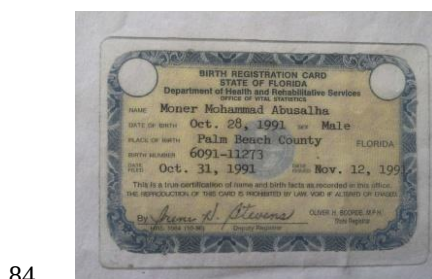
81. Trolejbusa atliekas pēc sprādziena. (118.lpp.)

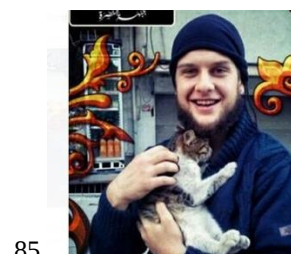
82. Grupējuma “Ansar al-Sunna” mājas lapa. (118.lpp.)

83. Ruzana Ibragimova. (118. lpp.)

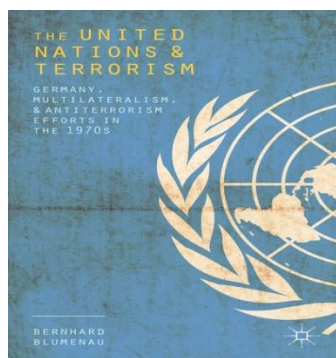

84. Floridas Štata dzimšanas apliecība. (119. lpp.)

85. Moner Mohameds Abu-Salha. (119. lpp.)

5. PRETDARBĪBAS TERORISMAM ORGANIZATORISKIE ASPEKTI

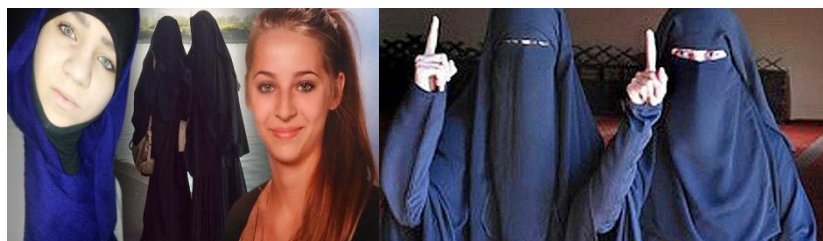
86.

86. Bernhard Blumenau.
The United Nations &
Terrorism (124. lpp.).

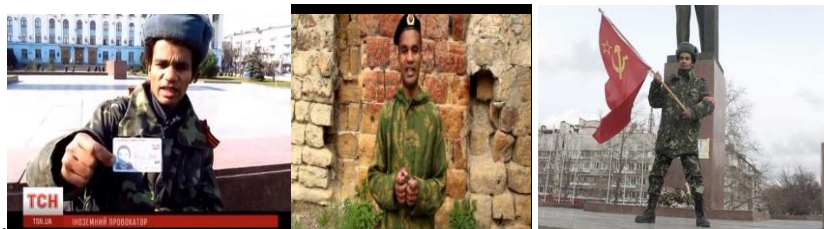
87.

87. Joanne Deborah Chesimord (128.lpp.).

88.

88. Samra Kesinoviča un Sabīna Selimoviča (144. lpp).

89.

89. Beness Aijo Ukrainā (146. lpp.).

90.

90. Samanta Lūveita (147. lpp.).

91.

91. 2005. Gada 7.jūlijā 7:21 teroristi pašnāvnieki dodas Londonas metro stacijā "Luton".
No kreisās: H.Huseins, Dž.Lindsejs,
M.S.Hans, S.Tanvirs (148. lpp.).

92.

92. Uzspriecinātais autobuss (148. lpp.).

93.

93. Samanta Lūveita Interpola meklēšanas lietā (148.lpp.).

94.

94. Samantas Lūveitas pase uz Natali Webb vārda (148. lpp.).

95.

95. Nogalinātais Teo van Gogs (148. lpp.).

96.

96. Mohameds Buerī (148. lpp.).

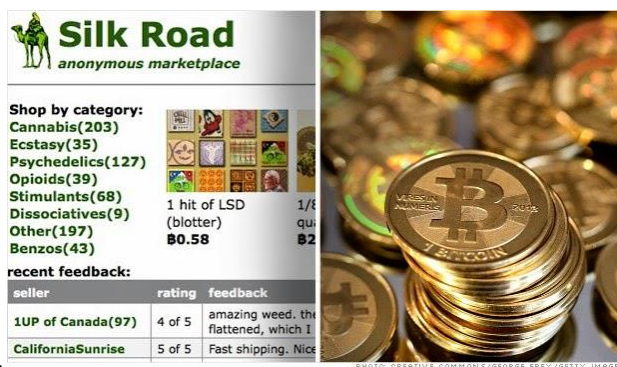
97.

97. Egle Kusaite (150. lpp.).

98.

98. Egle Kusaite tiesā (150. lpp.).

99.

99. Virtuālās tirdzniecības vietne “Zīda ceļš” (157.lpp.).

100.

100. Nidāls Maliks Hasans (169. lpp.).

101.

101. N.M.Hasana upuris (169. lpp.).

102.

102. Džeims Igans Holms (169.lpp.).

103.

103. Kinoteātris “Century16” (170.lpp.).

104.

104. Džeims Igans Holms ļaundara izskatā (170.lpp.).

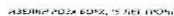

105.

105. Mohammeds Mera (170. lpp.).

Именно так, тем и смотрела на болгаров, которых считала новой силой в Европе. Они пришли, что русские предвещают наступление. Риск с опаской и при этом робко, и в то же время и для смелости. Словарный запас не был богат, даже после десяти лет в Европе. Словарики и словарики не помогали, а потому и не было ни одного слова, которое бы не было в словаре. И потому и не было ни одного слова, которое бы не было в словаре.

«Поскольку меня ничто не удерживало от дальнейшего изучения, а также потому что я считал, что в этом направлении не было еще ни одного серьезного исследования, я решил заняться этим вопросом и опубликовать свои результаты». М. С. Соболевский не был студентом, исследователем или даже ученым, но он считал, что имеет право высказываться по поводу науки. Вряд ли это можно считать М.

106. CHESKIRE DETESPG 2012

106. A.B Breivīka upuri (170. lpp.).

107.

107. Dmitrijs Vinogradovs (170. lpp.).

108.

108. Nikolajs Zikovs (171. lpp.).

109.

109. Kinoteātris “Citadele” Rīgā (171. lpp.)

110.

110. Paalalinna skola Vīlandē (171.lpp.).

111.

111. Sprādziens pie Norvēģijas parlamenta (174. lpp.).

112.

112. Ferma "Geofarm" (174. lpp.).

113.

113. Fehtilaizera Termināls (175. lpp.).

114.

114. Apavi, pildīti ar sprāgstvielu. (176. lpp.).

115.

115. Ričards Rīds. (176. lpp.).

116.

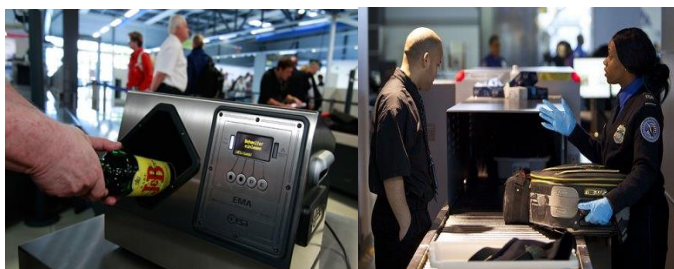
116. Abu Hamza al-Masri. (176. lpp.)

117.

117. Jaunās paaudzes Skeneris
lidostā. (180. lpp.)

118.

118. Drošības procedūras. (180. lpp.)

119.

119. RTC Tallinā 2007. gadā. (209.lpp.)

7. CILVĒKTIESĪBAS TERORISMA APKAROŠANAS KONTEKSTĀ

120.

120. Dana Louise Priest.
(210. lpp)

121.

121. Abu Greiba
ieslodzītais. (210. lpp.)

122.

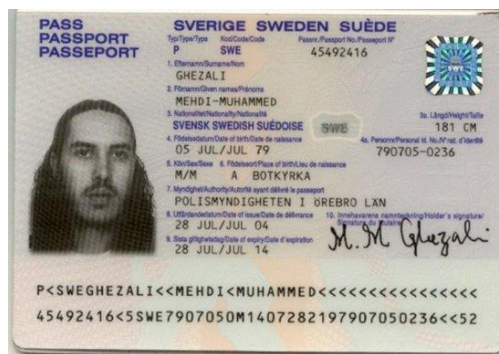
122. Ieslodzītā spīdzināšana.
(210. lpp.)

123.

123. Autobuss pēc sprādziena. (213. lpp.)

124.

124. Mehdi Gezali Zviedrijas pase. (213. lpp.)

125.

125. Vadītāja apliecība uz Žaka Martina vārda,
izsniegta ASV Mičiganas štatā. (214.lpp.).

126.

126. Videoattēls no Burgasas lidostas.
(214.lpp.).

NOBEIGUMS

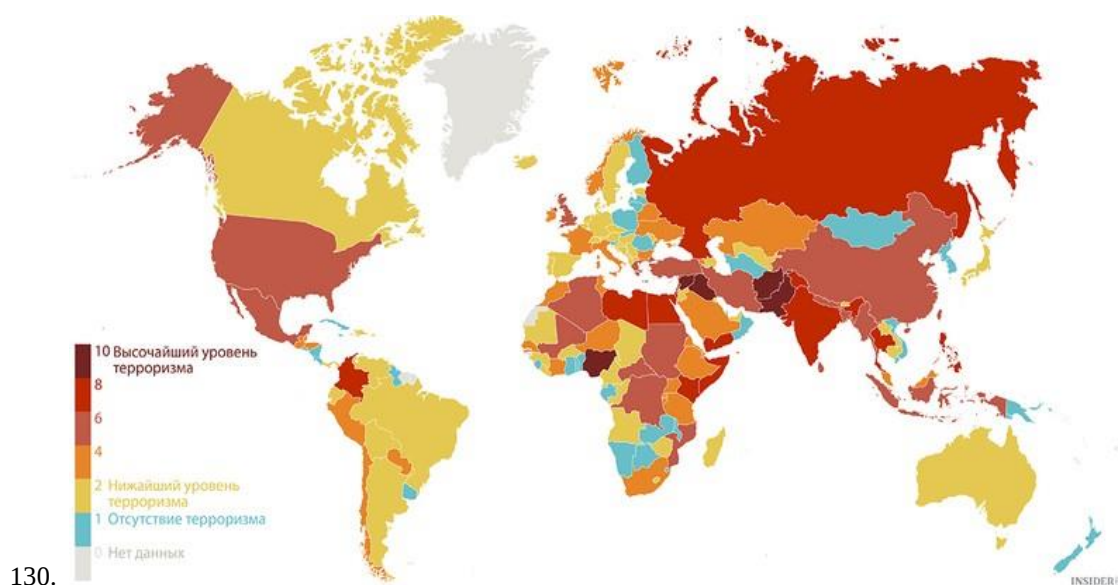
127. “Mēs nodedzināsim Ameriku!” (230.lpp.).

128. “Mēs atkārtosim 11. septembri un sūtīsim mašīnas, piepildītas ar sprāgstvielām un pašnāvniekiem!” (230.lpp.).

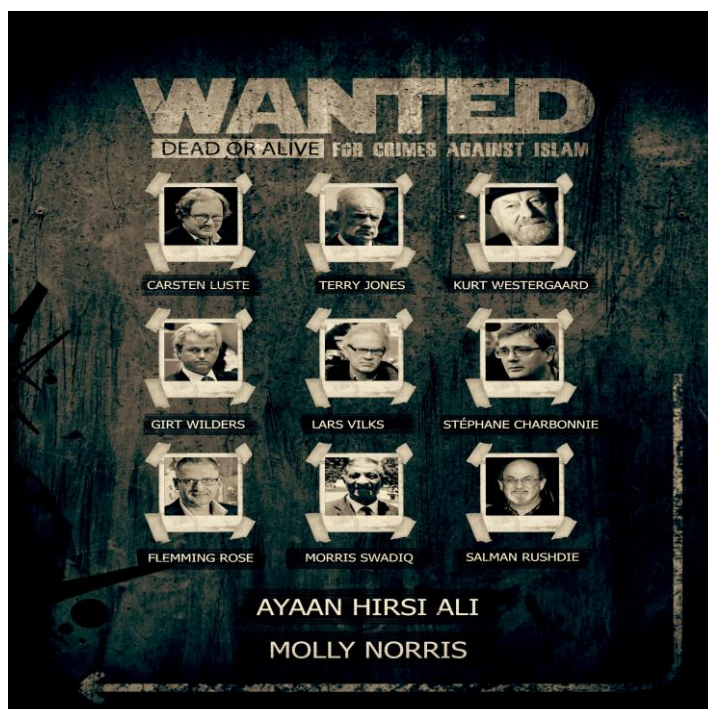

129. Izstāde Varšavā. (230. lpp.)

130. Kartē valstis pēc terorisma draudu līmeņiem. (231.lpp.)

ISLAMISTU ŽURNĀLA “INSPIRE” PERSONU SARAKSTS, KURAS NOZIEGUŠĀS PRET ISLĀMU

1. KARSTENS LUSTE (CARSTE LUSTE) – DĀŅU LAIKRAKSTA “JYLLANDSPOSTEN” REDAKTORS.
2. TERIJS DŽONS (TERRY JONES) – “KORĀNA” DEDZINĀŠANAS ORGANIZATORS.
3. KURTS VESTERGARDS (KURT WESTERGARD) – DĀŅU KARIKATURISTS.
4. LARS VILKS (LARS VILKS) – ZVIEDRU KARIKATURISTS.
5. FLEMINGS ROUZS (FLEMING ROSE) – DĀŅU LAIKRAKSTA “JYLLANDS-POSTEN” KULTŪRAS DAĻAS VADĪTĀJS.
6. STEFANS ŠARBONJE (STEPHANE CHARDONNE) – FRANČU LAIKRAKSTA „CHARLIE HEBDO” KARIKATURISTS.
7. ĢIRTS VILDERS (GEERT WILDERS) – NĪDERLANDIEŠU POLITIĶIS, „BRĪVĪBAS” PARTIJAS VADĪTĀJS.
8. MORIS SADIKS (MORRIS SADEK) – ĒĢIPTIEŠU IZCELSMES AMERIKĀŅU JURISTS, KOPTU BAZNĪCAS PĀRSTĀVIS.
9. SALMANS RUŠDI (SALMAN RUSHDIE) – ĪNDIJĀ DZIMIS BRITU RAKSTNIEKS.
10. AJAN HIRSI ALI (AYAAN HIRSI ALI) – AMERIKĀŅU (IEPRIEKŠ HOLANDIEŠU) AKTĪVISTE CĪŅĀ PAR SIEVIEŠU TIESĪBĀM ISLAMĀ.
11. MOLLIJA NORISA (MOLLY NORRIS) – AMERIKĀŅU MĀKSLINIECE.

2.

2. 1. ŽURNĀLA "INSPIRE" NR.1
TITULLAPA.

3.

3. ŽURNĀLA "INSPIRE" 2013. GADA
MARTA NUMURS.

Ministru Kabineta noteikumu projekts

RROJEKTS
Ministru kabineta noteikumi Nr.
Rīgā 2015. gada _____

**Personu apliecinošu dokumentu izņemšanas un aizlieguma atstāt valsts teritoriju
noteikšanas noteikumi.**

*Izdoti saskaņā ar Personu apliecinošu dokumentu likuma
14.panta 21 daļu un Nacionālās drošības likuma 13.panta 3.daļu*

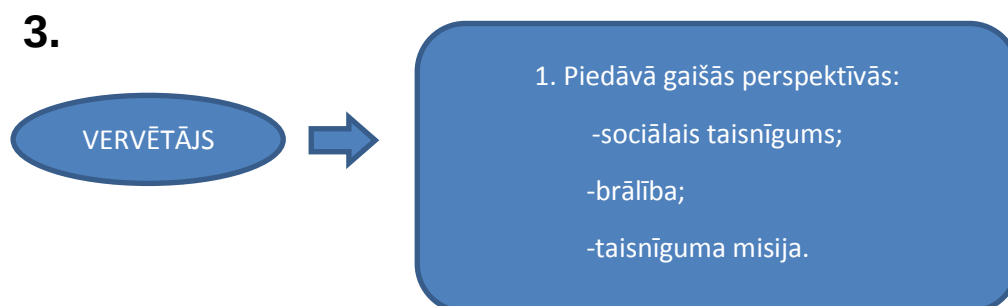
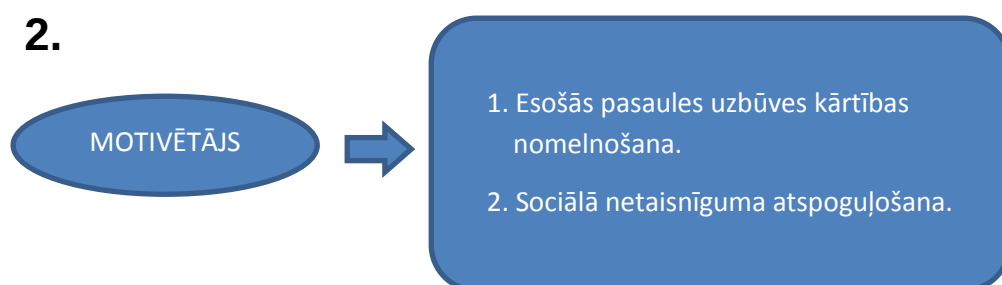
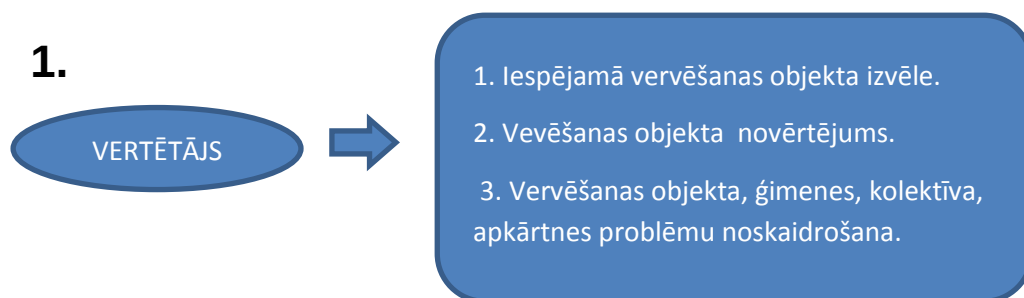
1. Noteikumi nosaka personu apliecinošu dokumentu izņemšanas un aizlieguma atstāt valsts teritoriju noteikšanas kārtību.
2. Drošības policijas priekšnieks, pamatojoties uz informācijas analīzes rezultātiem, rakstiski informē iekšlietu ministru par nepieciešamību noteikt personai aizliegumu atstāt valsts teritoriju un izņemt personas apliecinošos dokumentus, sakarā ar personas plāniem izbraukt uz ārvalstīm, lai:
 - (1) Iesaistīties teroristiskā darbībā vai militārā konfliktā.
 - (2) Doties uz teroristisko grupējumu darbības/operāciju zonu/apvidu (jebkāda teritorija), atrodoties apstākļos, kuri var novest viņu līdz sabiedrības drošības apdraudēšanai pēc viņa atgriešanās Latvijas teritorijā.
 - (3) Atrašanās konflikta zonā, iesaistīšanās teroristiskās darbībās, pēc personas atgriešanās var būtiski ietekmēt terorisma draudu līmeni Latvijā.
3. Pamatojoties uz Drošības policijas priekšnieka ieteikumu, iekšlietu ministrs pieņem lēmumu par personu apliecinošu dokumentu izņemšanu un aizlieguma atstāt valsts teritoriju noteikšanu. Lēmumu noformē rakstiski un tajā norāda:
 - (1) atsauci uz Drošības policijas sniegto informāciju;
 - (2) Norāda personas apliecinoša dokumenta izņemšanas termiņu;
 - (3) Norādāpar pagaidu dokumenta izsniegšanu.
 - (4) Lēmuma pārsūdzēšanas kārtību un termiņus.
4. Lēmums par personu apliecinošo dokumentu un aizliegumu personai atstāt valsts teritoriju stājas spēkā ar tā parakstīšanas brīdi, ja lēmumā nav noteikts citādi.
5. Iekšlietu ministrs pieņem lēmumu izņemt personu apliecinošus dokumentus un aizliedz personai atstāt valsts teritoriju termiņā, kurš nepārsniedz 6 mēnešus no lēmuma pieņemšanas brīža.
6. Termiņu par personu apliecinošo dokumentu un aizliegumu personai atstāt valsts teritoriju pēc Iekšlietu ministra iesnieguma var pagarināt Ģenerālprokurors. Kopējais aizlieguma termiņš nedrīkst pārsniegt 24 mēnešus.
7. Personai ir pienākums nodot pasi un identifikācijas karti ne vēlāk kā 24 stundu laikā pēc lēmuma par personu apliecinošo dokumentu un aizliegumu personai atstāt valsts teritoriju

saņemšanas. Pēc šī termiņa personas pase un identifikācijas karte tiek atzīta par nederīgu, par ko Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde informāciju iekļauj "Nederīgo dokumentu reģistrā".⁵¹⁵

8. Identitātes apliecināšana pagaidu dokumenta saņemšana notiek apmaiņā pret pasas un identifikācijas kartes atgriešanu

⁵¹⁵ Ministru kabineta 2012. gada 16. oktobra noteikumi Nr.708 "Noteikumi par nederīgo dokumentu reģistru", "Latvijas Vēstnesis", 165 (4768), 18.10.2012.

VERVĒŠANAS SHĒMA

4.

VERVĒŠANAS OBJEKTS NOTIC ,KA VIŅŠ VAR
VEIKT SVARĪGU CILVĒCES LABĀ

ŽURNĀLA „INSPIRE” IETEIKTIE UZBRUKUMU MĒRĶI ASV UN EIROPĀ

SPECIFIC TARGETS:

Areas and Restaurants with high profile personalities - Usually these people visit the restaurants during the weekend:

- Arlington
- Alexandria
- Restaurants and Bars in the M street, Washington.
- Tennis stadiums; they are visited by thousands of people, and high profile people, especially the US Open.

SPECIFIC TIMES:

- During the election seasons, both presidential and Congress.
- During Christmas and New Year's Eve, 25th and 31st December.

SPECIFIC TARGETS IN THE UNITED KINGDOM:

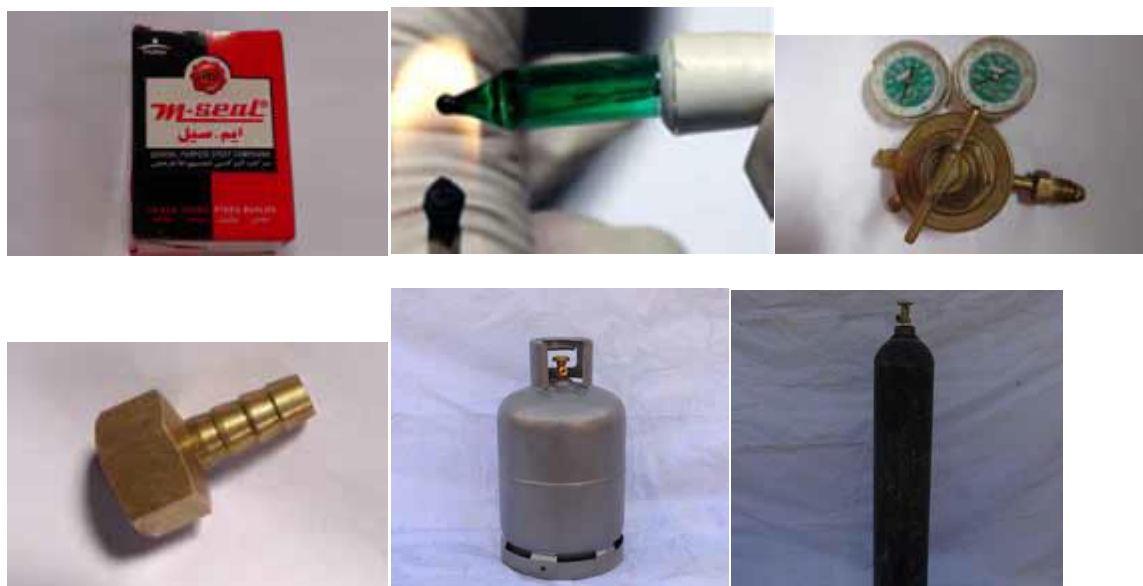
There are many times and places to be targeted.

- You have the soccer (football) stadiums especially during Premier League and FA Cup matches. They have worldwide life media coverage. The best time is after the final whistle, when huge crowds leave the stadium and celebrate around the entrances.
- In the beginning of summer, we have Cheltenham, and the end of summer we have Epsom, whereby horse races are attended by thousands from around the kingdom including the Queen.
- There are also Tennis tournaments.
- It is worth to mention a more specific target, Savoy Hotel located on the Strand in central London. At about 10 pm GMT, businessmen and high profile targets leave the hotel. This is a perfect place and time to detonate your car bomb.

SPECIFIC TARGETS IN FRANCE:

- With over 82 million foreign tourists per annum, France is ranked as the first tourist destination in the world, beaches and seaside resorts, ski resorts, and rural regions that many enjoy for their beauty and tranquility (green tourism).
- The Transport express régional (TER)'s stations. Rush hours will always do.
- The Dordogne valley, during summers. Hit two birds with one stone; both the English and the French.
- The Coupe de la Ligue; only open to professional clubs. Expect huge crowds of supporters outside the entrances.
- The Bastille Day Military Parade: the morning of 14th July each year in Paris.
- During special exhibition in the Musée du Louvre: the most visited art museum in the world and a historic monument.
- The French Riviera.

2. Žurnāla „Inspire” instrukcija spridzekļa izgatavošanai mājas apstākļos ,izmantojot sadzīves gāzes balonus.

THE GENERAL IDEA:

We are going to mix two gases; one an oxidizer, another a fuel, in one sealed container that will change the normal combustion of the two materials into an explosive combustion. The explosion will start as soon as a flame emitted from a torch comes in contact with the gas that will burn rapidly under very high pressure.

OPERATIONAL IDEA:

- Pure 'Oxygen' was used as the oxidizing gas, cooking gas 'Propane' as the fuel, and Cooking Gas Cylinder as the sealed container.
- An amount of gas was discharged from the Cooking Gas Cylinder.
- The highly pressurized Oxygen Cylinder was connected to the Cooking Gas Cylinder.
- When the safety valves of both the cylinders were opened, Oxygen Gas moved into the Cooking Gas Cylinder directly. This was caused by pressure difference.
- The pressure inside the Oxygen Cylinder was very high compared to that inside the Cooking Gas Cylinder. We know that gas moves from a high pressure region to a lower pressure region.

PRESSURE DIFFERENCE:

- While the tap is closed, the pressure in the yellow balloon is zero, while the pressure in the red balloon is one.
- But when we open the tap, gas moves from the high pressure region (red balloon) to the low pressure region (yellow balloon) in such the pressures in the two balloons become equal.

BAROMETERS:

Pressure measuring instruments are called 'barometers'.

There are different types of barometers, some measure up to 11 bars, others up to 280 bars, and others in between. Barometers used to measure tire pressure usually measure up to 11, 12 or 16 bars. Barometers used for gas cylinders differ as per the type of the cylinder. For example, large Oxygen cylinders use barometers of 240 bars or 280 bars.

Medium cooking gas cylinders use barometers of 34 or 36 bars. There are also many other types of barometers.

Barometers use different units, some use bars, others 'atm', pound per square inch (psi), Pascals (Pa) or millimeter of mercury (mmHg).

1. This barometer is sometimes called a 'regulator'. We will use it in these instructions. The meter on the right measures the pressure in the oxygen cylinder - its maximum measurement is 28,000 kiloPascals (kPa), equivalent to 280 bars. While the meter on the left measures the cooking gas cylinder - its maximum measurement is 1400 kPa, equivalent to 14 bars.

2. This tire barometer can measure up to 11 bars. We will use it in our procedure.

3. The meter on the right measures a maximum of 25 atmospheres – almost equivalent to 25 bars, while the meter on the left measures a maximum of 2.5 atmospheres – almost equivalent to 2.5 bars.

4. This tire barometer can measure a maximum of 16 bars.

Sankciju saraksti

ANO noteikto sankciju saraksts.

Consolidated United Nations Security Council Sanctions List

Generated on: 6 August 2015

Composition of the List

The list consists of the two sections specified below:

A. Individuals

B. Entities and other groups

Information about de-listing may be found at:

<http://www.un.org/sc/committees/dfp.shtml> and <http://www.un.org/sc/committees/1267/delisting.shtml>

A. Individuals

TAi.155 Name: 1: ABDUL AZIZ 2: ABBASIN 3: na 4: na

Name (original script): ع با س ين ال عز يز ع يد

Title: na Designation: na DOB: 1969 POB: Sheykhani Village, Pirkowti Area, Orgun District, Paktika Province,

Afghanistan Good quality a.k.a.: Abdul Aziz Mahsud Low quality a.k.a.: na Nationality: na Passport no: na National identification no: na Address: na Listed on: 4 Oct. 2011 (amended on 22 Apr. 2013) Other information: Key commander in the Haqqani Network (TAe.012) under Sirajuddin Jallaloudine Haqqani (TAi.144).

Taliban Shadow Governor for Orgun District, Paktika Province as of early 2010. Operated a training camp for non-

Afghan fighters in Paktika Province. Has been involved in the transport of weapons to Afghanistan.

QDi.012 Name: 1: NASHWAN 2: ABD AL-RAZZAQ 3: ABD AL-BAQI 4: na

Name (original script): ق از ر لا د ب ع ي ق اب لا ن ا و ش ن د ب ع

Title: na Designation: na DOB: 1961 POB: Mosul, Iraq Good quality a.k.a.: a) Abdal Al-Hadi Al-Iraqi b)

Abd Al-Hadi Al-Iraqi Low quality a.k.a.: Abu Abdallah Nationality: Iraqi Passport no: na National identification no: na

Address: na Listed on: 6 Oct. 2001 (amended on 14 May 2007, 27 Jul. 2007) Other information: Al-Qaida senior official. In custody of the United States of America, as of July 2007. Review pursuant to Security Council resolution

1822 (2008) was concluded on 15 Jun. 2010.

QDi.157 Name: 1: ABD AL WAHAB 2: ABD AL HAFIZ 3: na 4: na

Name (original script): ال ح اف ظ ع يد ال و ه اب ع يد

Title: na Designation: na DOB: 7 Sep. 1967 POB: Algiers, Algeria Good quality a.k.a.: a) Ferdjani Mouloud

b) Rabah Di Roma c) Abdel Wahab Abdelhafid, born 30 Oct. 1968 in Algeria Low quality a.k.a.: a) Mourad b)

Said Nationality: na Passport no: na National identification no: na Address: na Listed on: 17 Mar. 2004 (amended on 26 Nov. 2004, 9 Sep. 2005, 21 Dec. 2007, 25 Jan. 2010, 16 May 2011) Other information: Sentenced in absentia in Italy to 5 years of imprisonment. Arrest warrant issued by the Italian authorities on 19

May 2005. Considered a fugitive from justice by the Italian authorities as of Jun. 2009. Review pursuant to Security

Council resolution 1822 (2008) was concluded on 30 Jul. 2009.

QDi.255 Name: 1: ADIL 2: MUHAMMAD 3: MAHMUD 4: ABD AL-KHALIQ

Name (original script): **الخالق ع بد محمود محمد عادل**

Title: na Designation: na DOB: 2 Mar. 1984 POB: Bahrain Good quality a.k.a.: a) Adel Mohamed Mahmoud

Abdul Khaliq b) Adel Mohamed Mahmood Abdul Khaled Low quality a.k.a.: na Nationality: Bahraini Passport

no: Bahraini number 1632207 National identification no: na Address: na Listed on: 10 Oct. 2008 (amended

on 24 Jul. 2013, 26 Jun. 2015) Other information: Has acted on behalf of and provided financial, material and

logistical support to Al-Qaida (QDe.004) and the Libyan Islamic Fighting Group (LIFG) (QDe.011).

Arrested in the

United Arab Emirates (UAE) in Jan. 2007 on charges of being a member of Al-Qaida and the LIFG.

Following his

conviction in the UAE in late 2007, he was transferred to Bahrain in early 2008 to serve out the remainder of his

sentence. Following his release in 2008, he resumed fundraising activities for Al-Qaida, at least through 2012. He

also collected money for the Taliban.

<http://www.un.org/sc/committees/consolidated.pdf>

ES noteikto sankciju saraksts.

Padomes Kopējā nostāja (2001. gada 27. decembris) par konkrētu pasākumu īstenošanu cīņā pret terorismu

(2001/931/KĀDP)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME, ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienību un jo īpaši tā 15. un 34. pantu,

tā kā:

(1) Eiropas Padome 2001. gada 21. septembra ārkārtas sanāksmē paziņoja, ka terorisms ir nopietns izaicinājums pasaulei un Eiropai un cīņa pret terorismu būs Eiropas Savienības prioritārais mērķis.

(2) Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome 2001. gada 28. septembrī pieņēma Rezolūciju 1373(2001), ar kuru noteica vispusīgas stratēģijas cīņā pret terorismu un jo īpaši cīņā pret terorisma finansēšanu.

(3) Padome 2001. gada 8. oktobrī atkārtoja Savienības apņēmību ķerties pie terorisma finansējuma avotiem ciešā sadarbībā ar Savienotajām Valstīm.

(4) Padome 2001. gada 26. februārī saskaņā ar ANO Drošības padomes Rezolūciju 1333(2000) pieņēma Kopējo nostāju 2001/154/KĀDP [1], ar kuru inter alia paredz iesaldēt līdzekļus, kas pieder Osamam bin Ladenam un ar viņu saistītajām personām un organizācijām. Tādēļ šī kopējā nostāja neattiecas uz minētajām personām, grupām un organizācijām.

(5) Eiropas Savienībai jāveic papildu pasākumi, lai īstenotu ANO Drošības padomes Rezolūciju 1373(2001).

(6) Dalībvalstis ir iesniegušas Eiropas Savienībai informāciju, kas nepieciešama, lai īstenotu dažus no minētajiem papildu pasākumiem.

(7) Vajadzīga Kopienas rīcība, lai īstenotu dažus no minētajiem papildu pasākumiem; vajadzīga arī dalībvalstu rīcība, jo īpaši jautājumos par policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās.

PIELIKUMS

Kopējās nostājas 1. pantā noteikto personu, grupu un organizāciju pirmais saraksts [1]

1. PERSONAS

*— ABAUNZA MARTINEZ, Javier (E. T. A. aktīvis), dzimis 1.1.1965. Guernica (Biscay), personas apliecība Nr. 78.865.882,

*— ALBERDI URANGA, Itziar (E. T. A. aktīvis), dzimis 7.10.1963. Durango (Biscay), personas apliecība Nr. 78.865.693,

*— ALBISU IRIARTE, Miguel (E. T. A. aktīvis; Gestoras Pro-amnistía loceklis), dzimis 7.6.1961. San Sebastián (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 15.954.596,

*— ALCALDE LINARES, Angel (E. T. A. aktīvis; Herri Batasuna/E. H/Batasuna loceklis), dzimis 2.5.1943. Portugalete (Vizcaya), personas apliecība Nr. 14.390.353,

— AL-MUGHASSIL, Ahmad Ibrahim (pazīstams arī kā ABU OMRAN; pazīstams arī kā AL-MUGHASSIL, Ahmed Ibrahim), dzimis 26.6.1967. Qatif-Bab al Shamal, Saūda Arābijā, Saūda Arābijas pilsonis,

— AL-NASSER, Abdelkarim Hussein Mohamed, dzimis Al Ihsa, Saūda Arābijā, Saūda Arābijas pilsonis,

— AL YACoub, Ibrahim Salih Mohammed, dzimis 16.10.1966. Tarut, Saūda Arābijā, Saūda Arābijas pilsonis,

*— ARZALLUS TAPIA, Eusebio (E. T. A. aktīvis), dzimis 8.11.1957. Regil (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 15.927.207,

— ATWA, Ali (pazīstams arī kā BOUSLIM, Ammar Mansour; pazīstams arī kā SALIM, Hassan Rostom), libānietis, dzimis 1960. gadā Libānā, Libānas pilsonis,

*— ELCORO AYASTUY, Paulo (E. T. A. aktīvis; Jarrai/Haika/Segi loceklis), dzimis 22.10.1973. Vergara (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 15.394.062,

— EL-HOORIE, Ali Saed Bin Ali (pazīstams arī kā AL-HOURI, Ali Saed Bin Ali; pazīstams arī kā EL-HOURI, Ali Saed Bin Ali), dzimis 10.7.1965. vai 11.7.1965. El Dibabiya, Saūda Arābijā, Saūda Arābijas pilsonis,

*— FIGAL ARRANZ, Antonio Agustín (E. T. A. aktīvis; Kas/Ekin loceklis), dzimis 2.12.1972. Baracaldo (Biscay), personas apliecība Nr. 20.172.692,

*— GOGESCOECHEA ARRONATEGUI, Eneko (E. T. A. aktīvis), dzimis 29.4.1967. Guernica (Biscay), personas apliecība Nr. 44.556.097,

*— GOIRICELAYA GONZALEZ, Cristina (E. T. A. aktīviste; Herri Batasuna/E. H/Batasuna locekle), dzimusi 23.12.1967. Vergara (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 16.282.556,

*— IPARRAGUIRRE GUENECHEA, Ma Soledad (E. T. A. aktīviste), dzimusi 25.4.1961. Escoriaza (Navarre), personas apliecība Nr. 16.255.819,

— IZZ-AL-DIN, Hasan (pazīstams arī kā GARBAYA, AHMED; pazīstams arī kā SA-ID; pazīstams arī kā SALWWAN, Samir), libānietis, dzimis 1963. gadā Libānā, Libānas pilsonis,

— MOHAMMED, Khalid Shaikh (pazīstams arī kā ALI, Salem; pazīstams arī kā BIN KHALID, Fahd Bin Adballah; pazīstams arī kā HENIN, Ashraf Refaat Nabith; pazīstams arī kā WADOOD, Khalid Adbul), dzimis 14.4.1965. vai 1.3.1964. Kuveitā, Kuveitas pilsonis,

*— MORCILLO TORRES, Gracia (E. T. A. aktīviste; Kas/Ekin locekle), dzimusi 15.3.1967. San Sebastián (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 72.439.052,

*— MÚGICA GOÑI, Ainhoa (E. T. A. aktīviste), dzimusi 27.6.1970. San Sebastián (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 34.101.243,

— MUGHNIYAH, Imad Fa'iz (pazīstams arī kā MUGHNIYAH, Imad Fayiz), HIZBALLAH augsta ranga izlūkošanas virsnieks, dzimis 7.12.1962. Tayr Dibba, Libānā, pases numurs 432298 (Libāna),

*— MUÑO A ORDOZGOITI, Aloña (E. T. A. aktīviste; Kas/Ekin locekle), dzimusi 6.7.1976. Segura (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 35.771.259,

*— NARVÁEZ GOÑI, Juan Jesús (E. T. A. aktīvis), dzimis 23.2.1961. Pamplona (Navarra), personas apliecība Nr. 15.841.101,

*— OLARRA GURIDI, Juan Antonio (E. T. A. aktīvis), dzimis 11.9.1967. San Sebastián (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 34.084.504,

*— ORBE SEVILLANO, Zigor (E. T. A. aktīvis; Jarrai/Haika/Segi loceklis), dzimis 22.9.1975. Basauri (Biscay), personas apliecība Nr. 45.622.851,

*— OTEGUI UNANUE, Mikel (E. T. A. aktīvis; Jarrai/Haika/Segi loceklis), dzimis 8.10.1972. Itsasondo (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 44.132.976,

- *— PEREZ ARAMBURU, Jon Iñaki (E. T. A. aktīvists; Jarrai/Haika/Segi loceklis), dzimis 18. 9.1964. San Sebastián (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 15.976.521,
- *— SAEZ DE EGUILAZ MURGUIONDO, Carlos (E. T. A. aktīvists; Kas/Ekin loceklis), dzimis 9.12.1963. San Sebastián (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 15.962.687,
- *— URANGA ARTOLA, Kemen (E. T. A. aktīvists; Herri Batasuna/E. H/Batasuna loceklis), dzimis 25. 5.1969. Ondarroa (Biscay), personas apliecība Nr. 30.627.290,
- *— VILA MICHELENA, Fermín (E. T. A. aktīvists; Kas/Ekin loceklis), dzimis 12.3.1970. Irún (Guipúzcoa), personas apliecība Nr. 15.254.214.

2. GRUPAS UN ORGANIZĀCIJAS

- *— Continuity Irish Republican Army (CIRA),
- *— Euskadi Ta Askatasuna/Tierra Vasca y Libertad/Basque Fatherland and Liberty (E. T. A.)
(Šādas organizācijas ir E. T. A. teroristu grupā — K.a.s., Xaki; Ekin, Jarrai-Haika-Segi, Gestoras pro-amnistía.),
- *— Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre/Antifascist Resistance Groups First of October (G. R. A. P. O.),
- Hamas-Izz al-Din al-Qassem (Hamas teroristu atzars),
- *— Loyalist Volunteer Force (LVF),
- *— Orange Volunteers (OV),
- Palestinian Islamic Jihad (PIJ),
- * — Real IRA,
- *— Red Hand Defenders (RHD),
- *— Revolutionary Nuclei/Epanastatiki Pirines,
- *— Revolutionary Organisation 17 November/Dekati Evdomi Noemvri,
- *— Revolutionary Popular Struggle/Epanastatikos Laikos Agonas (ELA),
- *— Ulster Defence Association/Ulster Freedom Fighters (UDA/UFF).

[1] Uz personām, kas atzīmētas ar * attiecas tikai 4. pants.

<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001E0931&from=LV>

Krievijas Federācijas noteikto sankciju saraksts.

Единый федеральный список организаций, в том числе иностранных и международных организаций, признанных судами Российской Федерации террористическими

№ п/п	Наименование организации	Суд, вынесший решение, дата и номер судебного решения
1	«Высший военный Маджлисуль Шура Объединенных сил моджахедов Кавказа»	Верховный Суд Российской Федерации от 14.02.2003 ГКПИ 03 116
2	«Конгресс народов Ичкерии и Дагестана»	
3	«База» («Аль-Каида»)	
4	«Асбат аль-Ансар»	
5	«Священная война» («Аль-Джихад» или «Египетский исламский джихад»)	

6	«Исламская группа» («Аль-Гамаа аль-Исламия»)	
7	«Братья-мусульмане» («Аль-Ихван аль-Муслимун»)	
8	«Партия исламского освобождения» («Хизб ут-Тахрир аль-Ислами»)	
9	«Лашкар-И-Тайба»	
10	«Исламская группа» («Джамаат-и-Ислами»)	
11	«Движение Талибан»	
12	«Исламская партия Туркестана» (бывшее «Исламское движение Узбекистана»)	
13	«Общество социальных реформ» («Джамият аль-Ислах аль-Иджтимаи»)	
14	«Общество возрождения исламского наследия» («Джамият Ихья ат-Тураз аль-Ислами»)	
15	«Дом двух святых» («Аль-Харамейн»)	
16	«Джунд аш-Шам» (Войско Великой Сирии)	Верховный Суд Российской Федерации от 02.06.2006 ГКПИ06-531
17	«Исламский джихад – Джамаат моджахедов»	Верховный Суд Российской Федерации от 02.06.2006 ГКПИ06-531
18	«Аль-Каида в странах исламского Магриба»	Верховный Суд Российской Федерации от 13.11.2008 ГКПИ08-1956
19	«Имарат Кавказ» («Кавказский Эмират»)	Верховный Суд Российской Федерации от 08.02.2010 ГКПИ09-1715
20	«Синдикат «Автономная боевая террористическая организация (АБТО)»	Московский городской суд от 28.06.2013 3-67/2013
21	Террористическое сообщество - структурное подразделение организации "Правый сектор" на территории Республики Крым	Московский городской суд от 17.12.2014, вступило в силу 30.12.2014
22	«Исламское государство» (другие названия: «Исламское Государство Ирака и Сирии», «Исламское Государство Ирака и Леванта», «Исламское Государство Ирака и Шама»)	Верховный Суд Российской Федерации от 29.12.2014 № АКПИ 14-1424С, вступило в силу 13.02.2015
23	Джебхат ан-Нусра (Фронт победы) (другие названия: «Джабха аль-Нусра ли-Ахль аш-Шам» (Фронт поддержки Великой Сирии))	

Austrālijas noteikto sankciju saraksts.

Australian National Security

Currently, 20 organisations are listed as terrorist organisations under the Criminal Code. They are:

Abu Sayyaf Group

Listed 14 November 2002, re-listed 5 November 2004, 3 November 2006, 1 November 2008, 29 October 2010 and 12 July 2013

Al-Murabitun

Listed 5 November 2014

Al-Qa'ida (AQ)

Listed 21 October 2002, re-listed 1 September 2004, 26 August 2006, 8 August 2008, 22 July 2010 and 12 July 2013

Al-Qa'ida in the Arabian Peninsula (AQAP)

Listed 26 November 2010, re-listed 26 November 2013

Al-Qa'ida in the Islamic Maghreb (AQIM)

Listed 14 November 2002, re-listed 5 November 2004, 3 November 2006, 9 August 2008, 22 July 2010 and 12 July 2013

Al-Shabaab

Listed 22 August 2009 and 18 August 2012

Ansar al-Islam

Formerly known as Ansar al-Sunna—Listed 27 March 2003, re-listed 27 March 2005, 24 March 2007, 14 March 2009, 9 March 2012 and 3 March 2015.

Boko Haram

Listed 26 June 2014.

Hamas's Izz al-Din al-Qassam Brigades

Listed 9 November 2003, re-listed 5 June 2005, 7 October 2005, 10 September 2007, 8 September 2009 and 18 August 2012

Hizballah's External Security Organisation (ESO)

Listed 5 June 2003, re-listed 5 June 2005, 25 May 2007, 16 May 2009, 10 May 2012 and 2 May 2015.

Islamic Movement of Uzbekistan

Listed 11 April 2003, re-listed 11 April 2005, 31 March 2007, 14 March 2009, 9 March 2012 and 15 March 2015.

Islamic State

Formerly listed as Al-Qa'ida in Iraq—2 March 2005, re-listed 17 February 2007, 1 November 2008, 29 October 2010, 12 July 2013. Formerly listed as Islamic State of Iraq and the Levant on 14 December 2013. Listed 11 July 2014 as Islamic State.

Jabhat al-Nusra

Listed 28 June 2013

Jaish-e-Mohammed

Listed 11 April 2003, re-listed 11 April 2005, 31 March 2007, 14 March 2009, 9 March 2012 and 3 March 2015.

Jamiat ul-Ansar

Formerly known as Harakat Ul-Mujahideen—Listed 14 November 2002, re-listed 5 November 2004, 3 November 2006, 1 November 2008, 29 October 2010 and 12 July 2013

Jemaah Islamiyah (JI)

Listed 27 October 2002, re-listed 1 September 2004, 26 August 2006, 9 August 2008, 22 July 2010 and 12 July 2013

Kurdistan Workers Party (PKK)

Listed 17 December 2005, re-listed 28 September 2007, 8 September 2009 and 18 August 2012

Lashkar-e Jhangvi

Listed 11 April 2003, re-listed 11 April 2005, 31 March 2007, 14 March 2009, 9 March 2012 and 3 March 2015.

Lashkar-e-Tayyiba

Listed 9 November 2003, re-listed 5 June 2005, 7 October 2005, 8 September 2007, 8 September 2009 and 18 August 2012

Palestinian Islamic Jihad

Listed 3 May 2004, re-listed 5 June 2005, 7 October 2005, 8 September 2007, 8 September 2009 and 18 August 2012

<http://www.nationalsecurity.gov.au/Listedterroristorganisations/Pages/default.aspx>